

Digitized by the Internet Archive
in 2014

DE WERKEN

VAN

G. A. BREDERO.

TWEEDE DEEL.

DE WERKEN

VAN

G. A. BREDERO.

VOLLEDIGE UITGAVE,

NAAR DE BESTE OUDE DRUKKEN BEZORGD EN OPGEHELDERD.

DOOR

PROF. D^r. J. TEN BRINK, PROF. D^r. H. E. MOLTZER,
D^r. G. KALFF, D^r. R. A. KOLLEWIJN,
J. H. W. UNGER EN D^r. J. TE WINKEL.

MET

ALGEMEENE INLEIDING VAN DR. G. KALFF.

T W E E D E D E E L .

M a a r t j e .

Met aantekeningen door Dr. H. E. MOLTZER.

S p a a n g e s c h e n V r a b a n d e r J e r o l i m a .

Met aantekeningen door Dr. H. E. MOLTZER.

S t o m m e n K i d d e r .

Met aantekeningen door Dr. G. KALFF.

A n g e n i e t .

Met aantekeningen door Dr. R. A. KOLLEWIJN.

I N H O U D.

	Blz.
MOORTJE. Met aanteekeningen van Prof. Dr. H. E. MOLTZER . . .	1
Inleiding, door Prof. Dr. J. TEN BRINK	3
Opdracht aan JACOB VAN DYCK	9
Reden aande Latynsche-geleerde	12
Inhoudt van 't Spel.	14
Sonnet	16
Clinckdicht aen den Leser	16
Klinck-dicht	16
Sonnetten	17
Namen der Spelende Personagiën.	18
Het eerste Bedrijf	19
Het tweede Deel	32
Het derde deel	55
Het vierde deel	73
Het vijfde deel	98
SPAANSCHEN BRABANDER JEROLIMO. Met aanteekeningen van Prof. Dr. H. E. MOLTZER	131
Inleiding, door Prof. Dr. J. TEN BRINK	133
Opdracht aan JACOB VAN DYCK	141
Tot den goetwillighen Leser	143
G. A. BREDERODE, tot den Leser.	146
'T Boeck tot den Leser	147
Op de Spaansche Brabander	148
Sonnetten	149
Inhoudt van 't Spel	151
Namen der Speelende Ghesellen	152
Eerste deel.	153
Tweede deel	171
Derde deel.	185
Vierde deel	209
Vijfde deel.	215
STOMMEN RIDDER. Met aanteekeningen van Dr. G. KALFF . . .	233

	Blz.
Inleiding, door Prof. Dr. J. TEN BRINK	235
Tot den konst-beminnende Lesers	243
Klinck-dicht	244
Op G. A. BREDEROODS „Stomme Ridder”	245
Sonnet	246
Sonnet	247
Vierling aan den Leser	248
Personagiën	249
't Eerste Wtkomen	250
Het tweede Bedrijf	263
Het derde Bedrijf	277
Het vierde Bedrijf	285
Het vijfde Bedrijf	307
LIJCK-DICHTEN over 't afsterven des aardigen ende vermaarden Poets, GARBRANT ADRIAENSZ. BREDERODE	323
Epitaphium oft Graf-dicht	326
In Effigiem	329
Lijck-klacht over 't droeve afsterven van G. A. BREDERODE	332
Lijck-dicht over 't afsterven van G. A. BREDERODE	332
Graf-dicht ter eeren G. A. BREDERODE	335
Lyck-dicht, over 't sterven van G. A. BREDERODE	336
ANGENIET . Met aantekeningen door Dr. R. A. KOLLEWIJN	337
Inleiding, door Prof. Dr. J. TEN BRINK	338
Aen den Leser	345
Inhoudt.	346
Personagiën	348
Praeludium ofte Voor-spel	309
Het eerste Bedrijf	351
Het tweede deel	372
Het derde deel	393
Vierde handelingh	405
Vijfde handelingh	413

M O O R T J E.

MET AANTEEKENINGEN

VAN

PROF. DR. H. E. MOLTZER.

„MOORTJE.”

INLEIDING.

Het eerste groote blijspel van BREDERO verscheen onder den titel: »*G. A. Brederoos// Moortje// Waar in hy// Terentii// Eunuchum// heeft Nae-ghevolght.// En is Ghespeelt op de Oude Amstelredamsche// Kamer Anno M.DC.XV.//* (Vignet: Wapen van Amsterdam) *t'Amsterdam,// Voor Cornelis Lodewijcksz vander Plasse,// Boeckverkooper op den hoek vande Beurs!// in d'Italiaansche Bybel. 1617// Met Privilegie. (XII en 80 blz.). 4°.*”

Onmiddellijk valt hier in het oog, dat BREDERO in 1615 zich waagt aan de bewerking van eene *classieke* stof. Wat hem hiertoe aanmoedigde, met welk gevolg hij eene zoo gewaagde onderneming voltooide, is door mij reeds elders uitvoerig ontwikkeld.¹⁾ Hier herhaal ik voor den lezer dezer uitgave alleen enkele feiten.

Door vele letterkundige vrienden naar den geest van het toen alom gehuldigd Classicismus op TERENTIUS geweest, be kroop hem de lust eens te beproeven, wat hij er van maken kon. Zeer eigenaardig is de voor dit blijspel geplaatste „*Reden aande Latynsche-geleerde,*” waarin hij al gekscherend zijne onbedrevenheid in het Latijn en zijne hooge vereering voor de hem ontoegankelijke wetenschap zijner geleerde vrienden uitspreekt. „Ick heb so veel van (TERENTIUS') onuysprokelijcke welspreken theyt ghelesen, dat ick hem beminde eer ick hem sach.” Men behoeft hem niet op zijn woord te gelooven en vergeeft hem gaarne deze naïve ironie. BREDERO bediende zich voor zijne bewerking van TERENTIUS' „*Eunuchus*” van eene *Fransche* vertaling. In de zoeven genoemde „*Reden aande Latynsche geleerde*” zegt hij: „Had ick hem in syn eygen Moeders tale gehoort, ick sou hem onghetwijfelt (had ick ghekent) meer te goet ghedaen hebben, maer siet, ick sprack hem niet dan door een

¹⁾ Zie mijn: „*G. A. Bredero* (1859) bl. 386—439.

Fransche tolck, die ick selfs nauwelijx en verstondt en die, gheloof ick, dat hem oock niet grondich verstaan heeft."

Ook hier komt de aardige kunstenaarsonbezorgdheid van nieuws om den hoek gluren, schoon hij terecht begrijpt, dat zijne Fransche vertaling van TERENTIUS niet veel waarde heeft. Ter beschikking van BREDERO stonden: „OCTAVIEN DE SAINT-GELAIS, „*Le Grand Terence en François*,” (Paris, 1539, fol.). — BOURLIER, „*Les six Comédies de Terence en prose françoise*” (Anvers, 1566). — ANTOINE DE BAÏF, „*L'Eunuque. Comédie traduite de Terence en cinq actes et en vers de quatre pieds*” (Paris, 1573). — en ANTOINE DE MARET, „*Les six Comédies de Terence en prose françoise*” (Paris, 1583).

Welken van dezen BREDERO heeft geraadpleegd, is thans zeer moeilijk aan te wijzen.

Waarschijnlijk had hij met recht begrepen, dat zijne Fransche vertaling niet veel zaaks bevatte. Zelfs de vertaling van de alles vertalende Madame DACIER (1651—1720) werd later als onbruikbaar terzijde gesteld. „*Si elle s'est trompée*” — zegt l'abbé LE MONNIER (*Préface* voor zijn *Théâtre complet des Latins par J. B. LEVÉE et par l'abbé LE MONNIER*, Paris, 1820.) — „*c'est qu'elle est venue la première, on ne doit pas compter les traductions qui l'ont précédée.*”

Ondanks de gebreken zijner Fransche vertaling, stelde hij haar toch veel hooger dan de bekende Brabantsche van CORNELIS VAN GHISTELE te Andwerpen verschenen in 1555 onder den titel: „*Terentius Komedien. Nu eerst wt den latine/ in onser duytscher talen/ Rethorikelijck over ghesedt/ vol goeder leeringhen ende playsant om te lesen.*” „In zijn „*Reden aande Latynsche-geleerde*” geeft hij de oorzaak op van zijn afkeer. „Ick heb (TERENTIUS)” — zegt hij — „op onse wijze en na mijn macht en uyt eenderhandt eenparich ghekleet, niet met een bedel-rock van hondert duysent snorrepipen, van kromme-lappen, en ander uytheemsche geleende snipperlingen, ghelijck hy over 't sestich Jaren was uytgestreken in Brabant. Hy sacher uyt, met oorlof, anders noch anders als Esopus Raven, sulex dat, soo yder 't sijne hadde gheeyghent, hy souwder voorseker heel kaal afghekomen hebben.”

BREDERO koesterde in zijn ijver voor het streven der „*Oude Kamer*, —” in navolging en onder leiding van ROEMER VISSCHER, SPIEGHEL, FALLET en HOOFT — een diepen afkeer van het „geckelijck ghe-

schockiert Antwerps", waarin VAN GHISTELE schreef. Hij vergeoegde zich met eene slechte vertaling in het Fransch en poogde door zijne bewerking tweeërlei doel te bereiken: eene beleefde toenadering tot het Classicismus zijner geleerde vrienden en een krachtigen strijd tegen de Brabantsche bastaardij.

Wat er van den Franschen „*Eunuchus*” geworden is, hoe tweeslachtig BREDERO's „*Moortje*” er afkomen moest, is elders door mij in bijzonderheden aangetoond. Het zij hier genoeg te wijzen op de groote moeilijkheid het personeel van TERENTIUS in Amsterdammers te doen herleven bij zeer geringe kennis van het Grieksche en Latijnsche blijspel. BREDERO gevoelde, dat hij eene zeer gewaagde zaak ondernam. Hij draagt zijn blijspel op aan JACOB VAN DIJCK, „Raet ende Ambassadeur ordinaris” van GUSTAAF II (gedagteekend „den lesten December, int jaar 1616”) en richt tot den geleerden staatsman een soort van pleitrede over zijn stout bestaan.

„Ick hebbe” — zegt hij — „de Kartaginees TERENTIUS after met loome schreden na gegaen, en evenwel meesten tyt wat wiltweyich uytgeweydt, gebruyckende een Poëtsche vryicheyt, denckende dat een getrouw-oversetter niet gedwongen en is juist van woort tot woort te volgen. Heb ick zyn sleur, noch aardige geesticheyt niet voeglyck na-ghebootst, dat is mogelyck myn schult. . .” En toch kon hij zelf niet volkomen beseffen hoe stout zijn bestaan was. Het was hem genoeg, als hij den inhoud van zijn Latijnsch voorbeeld, voor zoover hij dien uit zijne Fransche vertaling begreep, zoodanig voorstelde „*oft in Nederlandt waer ghebeurt.*”

Voor 't overige begreep hij, dat het hem vrij zou staan, „den meesten tyt wat wiltweyich uyt te weyden.” De groote moeilijkheid, om den »*Eunuchus*” in Nederlandsch gewaad te kleeden, meende hij te overwinnen door overal naar de vrije inspiratie van zijn talent een frisch en levendig tafereel van het Amsterdamsche leven in te vlechten.

Als geheel schijnt het blijspel mislukt, in de bijzondere deelen is meermalen de meesterhand van den genialen kunstenaar te bewonderen. De welbekende épisoden, waarin eene wandeling door Markten en Hallen van Amsterdam (IIe Bedrijf, 2e Tooneel), of eene bijeenkomst van jongelieden van goeden huize (IIIe Bedrijf, 4 Tooneel) wordt beschreven; het tooneel, waarin de grijze Minne

Geertruyt (Ve Bedrijf, 3 Tooneel) met haar lang verhaal van oude Amsterdamsche huiselijke feesten optreedt, hebben ten allen tijde een dankbaar gehoor gevonden.

Aan het eind der XVIIe Eeuw getuigt dit CASPARUS COMMELIN, Regent van 't Oudezijds-Huiszitten-Huis te Amsterdam en steller eener »*Beschrijving der Stadt van Amsterdam* (1694), waarin hij zegt (Ile Deel. fol. 863): »Bovendien steekt uyt BREDERO's spel van 't *Moortje* waarin hij TERENTIUS *Eunuchus* heeft nagevolgt, en buyten alle twijffel vermaakt hij, met zijn oprechte Hollandse manieren van spreken d'aenschouwers en toehoorders hier t'Amsterdam, niet minder als eertyds TERENTIUS, in 't Latijn, die, te Rome dede. Dit bevestigen nog tegenwoordig eenige oude luyden, die wanneerse dit Spel zien vertoonen, of hooren leesen, haar inbeelden, datse noch vyftig jaren jonger, inde Vleys-hal, op de Vogel- en Vis-markt, en daaromtrent van hunne oude koop-wijven geroepen, en door 't prijzen van hun waren tot koopen aangelokt worden.»

De eigenaardige beking, van deze tooneelen uitgaande, is met het verloop der jaren zoo weinig verdwenen, dat nog bij het derde eeuwfeest van BREDERO's geboorte in Maart 1885 te Amsterdam gevierd, bij de vertooning van het »*Moortje*» (31 Maart 1885) het luid handgeklap vernomen werd, waarvan GERARD VAN LOON (»*Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen*, »1726) spreekt, die van zijn tijd getuigt, dat bij het vertoonen van BREDERO's spelen »het tooneel en de zitplaatsen van 't vrolijk gejuich en handgeklap der aanschouweren onophoudelijk schaterden en weergalmden.»

Dit zelfde geschiedde op den gedenkwaardigen avond van Dinsdag 31 Maart 1885, toen het optreden van de oude Geertruyt met even vrolijk gejuich en luid handgeklap der XIX-eeuwsche aanschouwers werd begroet.

Het »*Moortje*» is herhaaldelijk gedrukt. Naast de genoemde uitgaaf van 1617, staan die van 1621, 1622 (Rotterdam), van 1633, 1638, 1644, 1646, 1662, 1663, 1678 en 1859. Deze laatste, met een »levensbericht van den dichter en ophelderende aantekeningen» is van A. C. OUDEMANS Sr. en beleefde in 1884 een tweeden druk. Onze tegenwoordige uitgaaf is dus de dertiende druk.

G. A. B R E D E R O O S

Moortje/

Daar in hy

TERENTII
EUNUCHUM

heeft Dae-ghevolght.

En is Ghespeelt op de Oude AMSTELREDAMSCH
Kamer ANNO M.DC.XV.

t' AMSTERDAM,

Door Cornelis Lodewijcksz. vander Plasse/
Boeckverkooper op den hoek vande Beurſ
in d'Italiaanſche Wybel. 1617.

Met Privilegie.

Bij dezen herdruk is de eerste uitgave (A) gevolgd, in 1617 bij VAN DER PLASSE
verschenen; voor de varianten deden dienst de volgende edities :

B. t'Amsteldam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1620.

D. T'Amsterdam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1633.

E. T'Amsteldam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1638.

De uitgave (C), bij WAESBERGEN te Rotterdam (1622), is een nadruk en kan
dus voor dit doel niet dienen.

J. H. W UNGER.

Aen den Edelen Heer
Myn Heer

IACOB VAN DIICK,

RAET ende AMBASSADEVR ordinaris

Uyt den name ende van wegen des Doorluchtichsten ende Grootmach-
tichsten Heer ende Koninck, GVSTAEF den II. van dien name, der
SWEDEN, GOTHEN, WENDEN Koninck ende Erff-Vorst; Groot-Vorst
in FINLAND; Hertoch tot ESTHEN ende WESTMANLAND:

Residerende by de Hooge Mog. Heeren DE STATEN GENERAEL
der Vereenichde NEDERLANDEN.

M Y N H E E R,

ALS ick, waarde Heere, met opmercken naaspuere de groote vrundtschappe
en eer-bewysinghe die my door uwe E. aan-gheboren beleeftheden zyn be-
toont en bewesen: soo bevind' ick inder waarheyd myn selven heel ellen-
dich in 't vermoghen, om met volkomen danckbaarheyd uwe E. so wel lief-
felycke als loffelycke goed-dadicheden te vergelden. En u myn Heere ryckelyck
begaeft met alle Heerlycke en Princelycke Duechden, dies vertrou ick aan U. E.
sonderlinghe groote bescheydenheyd, dat ghy aan myne goede wille vernoeghen,
en met myn Armoede van macht medelyden hebben sult; doch om dat ick met
geen Hoofsche-praatjes my en wane te ontschuldigen van myn behoorlycke
plicht, so had ick ghedocht (hoe wel met weynich bevallicheyts) u eenighe
erkenenis der weldaden over te stieren, maar so haast desen yver in my bran-
den, soo flux is sy oock wederom uytgeblust, niet door mangel van goet-jon-
sticheyt: maar door dat ick (o waardige Mecenas van onse Tydt!) gewaare
wierdt de treffelycke wercken en hooghe vereeringhe der dapp'rer geleeder
Mannen en Meesteren van verscheyden spraken; nietemin of sy in verwon-
deringh van gheleertheyd, en aansienlyckheyd van schenckagie my verwinnen, soo
en sullen sy nu noch nimmermeer my in goet-gunsticheyt tot uwaarts over-
treffen: Waaren (seydt L. Anneus Seneca) de weldaden gheleghen in de giften
ofte uysterlycke dinghen, ende niet inde goedwillige ghenegentheyt om wel te
doen, soo moste de grootheydt der gaven oock de wel-daden te grooter maken;
't welck soo niet en is, want dickwils verbindt ons enen meest die kleyne
dinghen vrywillich geeft; die met zyn harte een Koninckx schat gelijk is.

Reg. 7. *Sonderlinghe*—bijzonder; verg. reg. 28, 36, enz. *vernoeghen*—genoegen.
reg. 12. *flux*—ras, *goet-jonsticheyt*, hetzelfde als 't een paar regels latere *goet-
gunsticheyt*.

Men moet niet anmercken hoe groot de giften zyn, maar van wie die, en hoe die gegeven worden. My dunckt, Eerwaardige Heere, dat ick in desen ghevalle mach spreken het gene dat die Edel-moedige Jongelingh sprack: Als veel andere SOCRATI groote gaven (na haar vermoghen) brachten, sprack ÆSCHINES zyn arme jongher: Ick en hebbe niet dat so goedt is, 't welck ick u met eeren schencken mach, daer in ick sonderlinge myn Arremoede mereke: daaromme gheef ick u alle dat in mynder macht is, dat is, myn selven, dese gifte (hoe wel die kleyn is) bidde ick u in't goede te willen nemen, ende dencken, dat andere u vele ghevende noch meer behielden. *Ick sal my waarlyc geluckich achten, indien ghy dese mijne aanbiedinghe met blyder harten wilt ontfanghen: Wel is waar dat ick uwe E. Groot achtbaarheid in sulcken achttinghe hebbe, dat myne gedienslicheyt my altoos te luttel vallen sal. O Nederlantsche Sonne! O blinckendt-Licht van alle uytmentheydt! wiens sonderlinghe Wijsheydt en Wetenschap soo helder hebben geschenen, dat niet alleen Haerlem sich daerinne verheucht, maar verhoovaardicht, vermits dat selve uytheemsche Koninghen met gebeden en soete vryerijen dese Doorluchtighe Fackel van Holland te Leen verwurven hebben. Ghy zytet, o waardighe Man! Ghy zytet die alleen waardich zyt gekent boven alle de allederstyge In-gesetene van het Sweetsche Ryck, om de saken van die Grooten Heldelycken Vorst uyt te voeren, en zyn waardicheyt en aansien hier te vertoonen: En nademaal ick weet en bevroede door de ervarentheydt van U. E. dat de staten van Princen heel moeyelyck en lastich zyn te bedienen, en gemeenlyck met sware bekommeringh ondermengelt, waar uyt nootsaackelyck het verladen Gemoedt, door de ghewichticheyt der saken, na lustige verquicking yvert, pooght en jaaght: benevens dien weet ick dat uwe seer Edele Heerlyckheyt, en over-wackere gheest altoos een groot genoeghen en vermaken heeft ghehad in alle frayicheden; insonderheydt inde duytsche Poësie, het welck ick hebbe vermerckt als ghy met lust en vruechde anhoorden myne duytsche Leecke-Broeders Rymerijen, en overmits dat ick sach dat U. E. de soeticheden wel gevielen: Hebbe ick niet kunnen noch willen nalaten U. E. dit Boekxskes te vereeren en toe te eygenen; versekert zynde dat het U. E. behagelyck zyn sal, niet om de kunst die ick hier inne souw mogen hebben gebruyckt (die doch daar wel in te soecken, maar niet in te vinden is) maar om de gemeghelycke stoffe daar het van handeldt. Ick hebbe de Kartaginees TERENCEUS after met loome schreden na gegaen, en evenwel meesten tyt wat wiltweyich uytgeweydt, gebruyckende een Poëtsche vryicheyt, denckende dat een getrouw oversetter niet gedwongen en is juist van woort tot woort te volgen. Heb ick zyn sluer, noch aardige geesticheyt niet voeglyck na-ghebootst, dat s mogelyck min schult, dan doch de verscheydenheydt van tyden, van spreken, van plaatsen en persoonen hebben daar toe geen kleyne oorsaken gegeven, vermits ick was belust het selve te maken als oft hier te lande en in myn Vaderlycke stadt over ettelycke Jaren ware geschiet, omdat het so by de gemeente te kundigher en te angenamer soude wesen; So ghy, myn Heere,*

Reg. 15. *Haerlem*, v. w. Van Dyck geboortig. zie VAN LENNEP, *Vondel* II bl. 689. reg. 23. *gemeenlyck* enz.—gewoonlijk en lastige moeilijkheden gewikkeld. reg. 24. *verladen*—bezwaard. reg. 28. *vermerckt*—bespeurd, *an hoorden*: zie op vs. 115 beneden. reg. 35. *after*—achter; *wilt-weyich*—met sterke afwijking van het oorspronkelijke. reg. 38. *sluer*—trant. reg. 43. *kundigher*—bekender, vertrouwder; *gemeente*—publiek.

dese reden geloof, en macht geeft, so sal ick genoeg van myne dwaal-streken en faal-grepen ontschuldicht zyn. U biddende dat ghy myne vrymoedicheydt (die toch nieuwers toe en dient) als om U. E. een vrolycke verlichtingh en verlostingh an te brengen, en myne goetwillicheydt tot uwaarts te vertoonē, goedelyck nemen wilt. Daar en boven wensch ick uyt gantscher zielen eens de gelegentheydt te hebben om u. E. een grooter vermaak, en waardigher dienst te doen. Hier mede sal ick endigen, en Heylighen u toe de Offerhanden van myn gunstighe ghedachten, op den Altaer van het Goedt-vertrouwen, dat ick hebbe aan u. E. reden-ryck en bescheyden oordeel dat myne goede wille aanmerckende dese geringe gifte als of sy grooter ware met genegener herten an-nemen sult: Endelingh beveel ick u E. niet alleen inde gunste en ghenadighe beschermingh vanden Sweedtschen, maar vanden Almoghenden Koningh aller Koningen, die u E. wil verleenē een geluckigh en zaligh Nieuwe-Jaar met al het gene dat zyn onuytsprekelycke Wysheydt tot een God-vruchtich en Kristelyck leven weet te behooren, hetwelck u E. wensch uyt Amsterdam den lesten December, int Jaar 1616

Uwen Dienst-willige Vrient en Diender

G. A. Bredero.

Reg. 11. *Endelingh*—eindelyk. reg. 13. *wil: willen* voor mogen, moeten, zullen was in de XVIIe eeuw zeer gewoon.

LATYNSCHE-GELEERDE.

EERWAERDIGHE hoogheachte Meesteren der wydtberoemde Latijnscher Tale, hier sult ghy sien (indien 't u lust) de groote stouwtheyt van een slechte Amstelredammer (die maar een weynich kints-School-frans in 't hooft rammelde) de vrymoedicheyt ghebruycken, dat hy die van u allen ghepresen TERENTIUS derfinde handen nemen, en dwingen dien suverlycken Latinist niet alleen mal Hollantsch, maer (dat van elck der naaghebuur-Steden begheekte) Amsterdams te prevelen, en te revelkallen: Dan niettemin dese myne sotte stouticheyt en sal u mogelyck niet alleen doen verwonderen, maer misschien een hueghelyck lachen bereyen, vermidts de soete mallicheyt van onse uyt spraack, insonderheyt duer 't verkorten, of by u ongewoon, of ongebruyck der woorden. Ick heb hem niet alleen van syn onvolloofde uytneemetheyt van spreken doen verwisselen, maer heb vrypestelijck de versierde geschiedenis uyt de schat-kamer van de werelt, uyt dat Keyserlyck Roomen ghevoert. maer dat meer is, in mijn Vaderlijke Stadt ghesleept en ghebraackt, waer van dat ick vrees, dat ghy-lieden my levendich sult veroordelen, voor een Moordenaar: Dan ghy Alderwijste Doctoren, als u immers de moeyten lust, ghy sult mijn barmharticheyt bevinden, want ick heb hem voor sijn doot op onse wijze en na mijn macht eerlijck, en uyt eenderhandt eenparich ghekleet, niet met een bedel-rock van hondert duysent snorrepipen, van kromme-lappen, en ander uytheemse geleende snipperlingen, gelijk als hy over 't sestich Jaren was uytghestreken in Brabant: Hy sacher uyt, met oorlof, anders noch anders als Esopus Raven, sulcx dat, soo yder 't syne hadde gheeygent, hy souwder voorseker heel kaal afghekomem hebben. Heb ick hem gemartelt, het is my waarlijck leet, ick had hem niet gemeent so hart te handelen, dan 't schijnt dat hy lekkerlijck opgevoedt zijnde, geen Amsterdamsche grove troetelingen kon verdragen, en dat hy so in mijn goede wille gestorven is: Had ick hem in syn eygen Moeders tale gehooft, ick sou hem onghetwijfelt (had ick ghokent) meer te goet ghedaen hebben, maer siet, ick sprack hem niet dan door een Fransche tolck, die ick selfs nauwelijx en verstontd, en die, ghelooft ick dat hem oock niet grondich verstaan heeft. Want siet, ick heb so veel van syn onuytsprekelijke welsprekentheyt ghelesen, dat ick hem beminde eer ick hem sach: maer doen hy my in dat geekelijck gheschockiert Antwerps verscheen, ick stontd in beraad of ick huylen wou of lachen, heb g'er lust in, ghy sult hier of daer noch wel een schampeloentje kryghen, dat u mogelyck wel bevallen en een groot vermaken sal geven, indien ghy gedient zijt met redenen vol getappijte of geborduurde woorden, ghelijck als veel spreeuwen van Hovelingen Stadts schrijvers besighen. Hola! besongierende Koopliden, en andere die haar eyghen spraack verarmen en gewelt doen, en liever met een ghelapte gecks kap brallen, dan dat sy willen gaan blinken in een onbesproken effene Mantel. Ach! wat een willighe arremode hoor

Reg. 2. *slechte*—eenvoudige. reg. 3. *die*, ons wien. reg. 4. *derf*—durft. reg. 6. *begheekte*—bespote: *prevelen*—praten. reg. 7. *revelkallen*—eig. gebroken en daardoor onverstaanbaar spreken, slecht spreken dus. reg. 10. *ongewoon of ongebruyck*—o. of ongebruikelijke. reg. 12. *versierde*—verdichte. reg. 17. *eerlyck*—fatsoenlijk. reg. 18. *snorrepipen*—voden. reg. 19. *snipperlingen*—snippers. reg. 20. *uytghe-streken*—uitgedost (in Brabant, namelijk door VAN GHISTELE; TEN BRINK, *Bred.*, bl. 390.) reg. 21. *Raven*—raaf. 31. *gheschockiert*—geschakeerd. reg. 33. *schampeloentje*—staaltje (échantillon). reg. 34. *spreeuwen*—npratens („spotvogels” geeft hier geen zin.) reg. 37. *brallen*—pralen.

ick over 't gantsche Nederlandt? Souder wel eenich volck onder de Sonne zyn, die met dese verkoren raseryen bevanghen zyn so seer als wy? het mach wel, maer ick denck het niet. Dan dit weet ghy Hooge Gheleerde best, vermits dat ghy over al t'huys zijt. Meent ghy niet mijn Heeren dat dese mengel-moes van spreken herkomt van een aart van menschen, die dese verbasteringh of verwerringh van woorden ghebruycken voor een edele frayicheyt? Of souwt wel zijn van lieden die eer sy haer eygen sprake kennen, andere talen leeren, die naderhant duytsch sprekende, haar dickwils om 't lichtste met een vreemdelings woort behelpen moeten? Een dingh heb ick veeltijts beklaagt en 't berouwt myn noch, dat de Geleerde hare geleertheyt meer voor de School-geleerde, als voor ons uytheemsche-letterloosen-ongheleerde leeren. Hoe sullen wy weten wat ghy weet en kent, indien ghy ons niet wijs en maect hoe wijs dat ghy bent? Al u weten is niet, soo varre ghy 't maer u selven weet: niemant is sijn selver gheboren. Laat dan u Vader-lant so veel van u wijsheyt genieten, als de Romeynen oft andere varre ghelegen volckeren, so sult ghy uwe Lantsluyden die de botste niet en zijn, verstandiger en wijser maken. Dat heb ick menichmael gewenscht, en bidt u tegenwoordich Eerwaardighe hooggeachte Leeraren der wijdtberoemde Latijnsche tale, dat ghy mijn moedich bestaan van 't veranderen en toedoen van tijt, plaats, namen en andere diergelijke dingen, met u geleert verstant ten goede wilt keeren: want ick hebbet voornamelijc so verschickt de slechte ghemeente te gevallen, die van de Griecsche ghewoonte luttel weten, en dese ghedaanten best verstonden. Heb ick sijn trekjes, sijn aardicheytjes niet getroffen, 't is mogelijk by mangel van verstant, of door feyl van quade voorgang, niet vande Kartagiaen, maer vanden Franck. Ick en hoeve u mijn Heeren hier niet te verhalen de uytstekentheynt van sijn sonderlinge kennisse der wereltlycke saken, de versheydenheden van 't leven der menschen, hoe levendich hy yghelijckx aart en natuure afbeeldt, haar zeden, spreken leven. Want soo ick dat voor nam, soo souwde ick Water in Zee, of Zant in Duyn willen brenghen. 't Is my ghenoech dat ick u andermaals bidde, dat ghy my Leeckebroeder wilt ontschuldighen, dat ick myn onwetende handen in het sinrijcke deegh van dien scherpsinnighen man ghesteken, en dat op sijn Hollants gekneet, en na de mont van mijn soetmondige medeborgers ghebackt hebbe, an het welke niet en twijfelt, Eerwaardighe hooggeachte Meesteren der wijdtbekende Latijnsche tale, dat ghy sult doen

Uwen in allen vlijtighen Diender en Vruut

G. A. BREDERO.

't Kan verkeeren.

Reg. 8. om 't lichtste—omdat 't het makkelijkst is. reg. 13. *niemant is sijn selver gheboren*: behalve de dichter natuurlijk („poeta non fit”). reg. 24. *sonderlinge*—uitnemende. reg. 31. *ghebackt*: backen had in het verl. deelw. gebact: VAN HEULE, *Nederd. Gramm.*, (1626), bl. 49.

Inhoudt van 't Spel van de M O O R.

Sinnelycke Lesers en hongerige Leserinnetjes, het Spelletje dat ghy hier siet, is over eenighe hondert Jaren gemaackt by den geestigen Kartagynscher Terentius, die het selvige doen den name van Eunuchus gegeven heeft, vermits het meest speelde op een persoon, die Vrouw noch Man en was, die daer te lande veelyts wierden gebruyckt voor Kamerlingen en bewaarders van weeldige dartele Princessen en Vorstinnen: maar also die slach van menschen hier so seer niet en zyn bekent, heb ick dien vrymoedelyk verandert in een Moor, ten ansien der verouwerde steden, zeden, en sinnelyckheden der uytheemscher volkeren, die doch heel luttel gemenschap en ghemeyschap met onse lantslyden hadden. So heb icket dan myn medeburghers en naghebuuren ten goede verschickt, en ghestelt oft hier in Nederlandt waer ghebeurt.

Ten tyden, als door der Spaanschen hooghmoedt het nederighe Nederlant meest was vernedert, wert Katrijntjen, een Haaghs-dochtertje, van een Spangiaert in Spangien gevoert, en an de Moeder van Moyaaltje (die de kuyste Vrouwe niet en was) ver-eert, die welcke haer, als oock haer eygen Dochter alle frayicheden na die gewoonte liet leeren, sulcx dat de lieden haar voor twee ghesusters hielden. Moyaaltje (dagelycx gelief-koost van een Oosterlingh, die daer voor Legger lach) vertreckt met hem stil-swijghent in Holland tot Amstelredam, alwaer hy nauwelyck gekomen zynde, sterf, en liet haar syn vertrouwde goederen tot een Erf-deele achter. Naderhandt werdt dese suyverlycke Weduwe gevolcht en gevrijt van den verwaande Roemert, Roover en Ruyter, namaals Kapiteyn te Water, die sonder bestellingh de Zee door swierde en swerfde, ontmoet en ontmant wonderbaarlyck een van des Koninx Kraken, waar inne hy, beneffens veel onwaarderycke schatten, vindt het voorsejde Haaghsche Dochtertje, die na 't overlijden van Moy-aalen Moeder in de handen van haar Broeder was gebleven. Desen gelt-gierigen slocker gedreven zynde van een Duyvelsche begeerlijckhey, nam voor dit witte Meysjen an eenighe Moorschen Vorst of Koning te verkoopen: dan de opsetten en voornemen der menschen en vallen altyts niet uyt, gelyckse wel bedacht werden, soo 't an hem ten alderklaarsten bleek; want hy wert daar voor slaaf verkocht, ende sy wiert t'Amsterdam gebracht om tot een Kamenier an Moy-aal geschoncken te werden. Dan Roemer den eenrinsche Narre-kop verstaende dat sijn boelschap haar met een Koopmans soon op nuws vermenghelt hadde, en wilde haar de Maagt niet gheven, ofte sy most haar leste Lief doen ritsen, en hem de plaatse ruymen: dat sy (soo 't schijnt) hem toesegghen moest. Ritsart de verliefde Jonghelingh, na syn gewoonte komende, wert de Duer wel druetsch voor 't hooft ghesloten: waer over hy swaarhoofdich en ten hoogsten verstuert was, doch wiert endeling door de mindelyke mont van Moy-aal besadicht en te vrede ghestelt, vermits dat sy hem de oorsaack van dien handel ten vollen vertreckt, en bidt hem beneffens dien

Reg. 2. *over*—voor. reg. 5. *weeldige*—bloeiende, in den bloei des levens. reg. 8. *sinnelyckheden*—begrippen. reg. 18. *Legger*: zie op vs. 158 beneden. *Oosterlingh*—bewoner van de Oostzee-landen. reg. 23. *kraken*: zie op vs. 237 beneden. reg. 31 *eenrinsche*—koppige: zie VLAMING op SPIEGHEL's *Hertspiegel* II, vs. 381. reg. 33. *ritsen*—vertrekken. reg. 35. *druetsch*—preutsch. reg. 36. *endeling*—ten laatste. reg. 37. *besadicht*—tot bedaren gebracht. reg. 38. *vertreckt*—verhaalt.

twee daghen maer van daar te willen blijven, op dat sy alsoo hem het Meysje bequaemelyk afpollen mocht: het welck hy haar beloofte, en schenckt haer op haer versoek een Mooris, die dese dochter gade slaan soude. Writsart, de Broeder van Ritsart, ghemoet onvoorsiens het aanminnich Maachdeken, sose van den schoonpraat Kackerlack wert geleyt naar Moy-aalen: Hy ontsteken door een natuurelyjcke en brandende raserye, door dien hy te nauw had besichticht des Dochters sin-betoo-verende Schoonheyte, weet raat noch middel te versinnen om by haar en tot een gewenscht eynde te komen. In dese swaricheyte zynde, komt op 't slach syns Vaders Makelaar, aan wien hy syn saack bekent: die gheeft hem in syns Broeders Moortjes kleederen an te trecken, en dat hy hem so gekleet in haar plaats Moy-aal aanbieden soude, vermidts hem de last van Ritsart opgeleyt was: Dit wiert besloten en ghedaan. Daer nae gelegentheyte hebbende, ontsiet hy de Maagt schandelyk van haar reynicheyde. Sluytelyck, men wert wijs, dat de Dochter noch een levend' en seer welvarende Broeder hadde, dien gehaalt, en de Jongmans Vader loosselyck daar ghelockt zynde, besluuten en maken sy t'samen het houwe-lyck tusschen dese Jonge lieden. Ritsart en Roemert die Moy-aaltje gesamentlyck beminden, werden bevredicht en goede Vrienden door de loosheyte van Kackerlack, die dat wel dubbelt besteken hadde.

De leeringen, die uyt dit spel zyn te leeren, sal een verstandich Man wel kun-nen vatten: want hier wert klaarlyc in uytgebeelt de breyneloose dulheyte der Minnaren. Ten anderen, die geckelycke vleyinghen en oorsmeekery vanden pluym-strijckende Kackerlack. Ten darden, de lieflelose Liefde der lichter Vrouwen, die in gheender manieren te vertrouwen zyn. Ten vierden en ten lesten, de meer als sotte vermetelheyte vanden hovaerdighen en overdwaalschen Kapiteyn, van welcker eyghen behaaglycke mallicheyte een yder hem spiegehele, en bekenne syne gebre-ken in aller ootmoedicheyte: Doet, leest, en leeft wel.

Reg. 2. *afpollen*—*aftraggelen*. reg. 4. *ghemoet*—*ontmoet*. reg. 13. *sluytelyck*—*eindelyk*, ten slotte. reg. 18. *besteken*—*aangelegd*; *dubbelt*—*listig*. reg. 21. *oor-smeeckery*—*vleierij*. reg. 24. *overdwaalschen*—*trotschen*, *vermetelen*.

SONNET.

W Anneer de Ram, en Stier, Sons omme-treck opstooten;
Het dor geboomt' bot uyt zyn bloz, en blaed'ren teelt
Het bloeyzel schoon geset, door Somers-son bestreelt,
Doet d'hoop van vruchtbaer oechst, en smaek-ryck Ooft vergrooten.
Het schieten BREED en gROOT der weelderige Loten
Uws Lentens, schrandre jeuchts, met Somers dauw vere'elt;
(Van reden-rype vrucht) een groot verwacht verbeelt,
Dat van u levens Herfst sal werden noch geuooten.
Soo seer als Romen oyt roemruchtich heeft geboocht,
Van haer tonneelen groot, en spelen groots vertoocht.
So seer mach Amsterdam met reden (door u) roemen;
Want 't geen den AFRICAEN had int Latyn gedicht,
Hebt ghy in duytsche taal ons BREDENROO gesticht;
So datmen u ons duyts TERENTIUS moet noemen.

Non Nobis. 1)

CLINCKDICHT AEN DEN LESER.

B Eschouwt in dit Panneel der hertstochten afbeelde
Gantsch kunstriek afgemaalt, gul en stantvaste min,
Eens trouwe knechte raat, eens Hoeren loose sin,
(Die om het sno genot heur warsche pol oock streelde.)
Des malle ROEMERS trots met hoochdravende woorden,
(Daar syn verbaesde ziel heel angstich self voor leeft,
Welk puft de fluckse vrouw, als sy 't aas van hem heeft,
Waarom sy syn gerel en vuyl gesnap aanhoorde.)
De mach van heete lust, (die schielijk 't hert doet branden,
Van die te gierigh eens het schoon ter sluyck bespriet)
De lichte vleyers aart, (die daar heen wort gedreven)
Waar dat de slemp verhuyst) en meer, 't geen BRED'ROOS handen
Hier cierlyck bootsen af: so dat die dit doorsiet,
Ken, dat der dicht'ren prijs hem waardichst wort gegeven.

KLINCK - DICHT.

A Lleen is het voor u, o kloeke rype sinnen!
Dat dit vermaklyk Spel in 't licht gegeven wort:
Maer geensins voor de geen, die Neus-wys krom opschort
't Voorhoofd, wanneer een stuck heeft oock wat lachens binnen.
Want hoe gevaerlyk dat de jeucht valt 'troekloos minnen.
En hoe der Hoeren gonst met schant en scha verdort,
Oock hoe ellendich hy sich selven doet te kort
Die Plumymstrykers gelooft, geeft u dit Boek te kinnen.
En d'wyl dat CICERO so waert oyt heeft gehad
De Werken van TERENS, 't sy waer hy reysde, dat
Hy die steeds hy hem droegh. Vereert oock Nederlanders
BREROO, die zyn EUNUCH in duyts so heeft vervat,
Dat om verbet'ren sulckx, in Spreuken ryk van schat,
In Dicht, en Geestichey, men niet weet ymand anders.

Qui-na DIEU, n'a rien. 2)

1) Zie Dl. I bl. 14.

2) De spreuk van CAREL QUINA; zie t. a. p.

SONNET.

WAer het ghevoelen van *Pythagoras* waerachtich,
En dat de ziel van 't een verhuysd' in 't ander lijf,
Ick sou gheloooven vast, en staende houden stijf,
Dat *Plautus* geest in u o *Breroo* waer wonachtich,
Of dat *Aristophaan*, van nieus gheworden machtich
Te handelen de pen, sich in u kloeck gheschrijf
Liet hooren op 't Bataefs Tooneel voor man en wijf,
Twelck noch Athenen nu en wijekt, noch Roomen prachtich.
Terentius voorwaer, indien hy weer moecht leven,
En grondelyck verstaen de Nederduytsche tael,
Sou sijne *Thais* haest niet kennen uyt *Moy-Ael*,
En *Thraso* vaeck den naem van Hopman *Roemer* gheven,
So wordt hy nagebootst in uwe soete dichten,
Die den Aenschouwer bey vermaken ende stichten.

Lijdt en hoopt.

SONNET.

AEnschout Lief-hebbers dees cloecke versierde zeden,
Die met een kunst gewracht is op de Franse maet;
Nochtans die alle taal in boert te boven gaet,
En met sijn kunst verryckt onse Hollantse Steden.

Siet hoe ghetrou een Knecht al by syn Heer hier dede,
'Twelck *BREDERO* te recht met rymery omvaet;
En hoe een Vader trou syn kint oock niet verlaet,
In 't uysterst' van syn noot, maer doet syn liefd' besteden,

Den hooemoedighen mens beeldt hy seer cunstryck voort,
En hoe de vleyery de mensche dieck bekoort,
Als den Liefhebber wel te rechte hier mach lesen.

Hierom machmen met recht u schrand're gheest beooghen,
Die ons Hooemoedt, en Trou, en Liefde doet vertooghen,
En doet ons twijffelen dick, oft inder daedt mach wesen.

't Lijen verwint.

NAMEN DER SPELENDE PERSONAGIEN.

- RITSART, een Jonghelingh.
KOENRAAT, de Vaders Makelaar.
MOY-AAL, een Snol.
WRITSART, een Aankomelingh. ¹⁾
KATRYNTJE, 't Haagsche Dochtertje.
KACKERLACK, de Panlicker. ²⁾
ROEMERT, de Kapiteyn.
ANGENIET, een Dienstmeyt.
FREDERYCK, een Jongman.
REYNIER, een Vryer.
KLAARTJE KLONTERS, een Morssebelletje. ³⁾
NEGRA, de Moor.
JAN-NEEF, de Kock.
GEERTRUY, de Minne-moer.
LAMBERT, de Vader van Ritsart en Writsart.

¹⁾ *Aankomelingh*—jongeling (adolescens: Kil).

²⁾ *Panlicker*—klaplooper, tafelschuimer.

³⁾ *Morssebelletje*—slordig dienstmeisje.

EERSTE UYTKOMEN VAN HET EERSTE BEDRIJF.

Ritsaardt. Koenraedt.

5 EL wat sal ick dan doen? sal icker gaen of niet
Nu sy myn uyt haer selfs en vrye wil ontbiet?
Of wil 'k myn sotte lust met reden nu besnoeren
En vlieden het bedroch der afgherechter hoeren?
Die looslijck met myn spot, als ick tot harent
kom
Dan sluytse myn voor deur, dan roeptse myn
weerom,

- En set my toot op toot, en loopt by andere pollen.
Ick weet niet hoe ick wil, soo is myn kop op rollen!
Neen ick en gader niet al badt sy noch so seer,
10 Myn sinnen zyn ghekeert: *Koenr.* 't Is u oock 't best myn Heer
Dat ghy de gayle tocht des herten gaet in houwen,
En gheefdy gheen ghehoor der looser lichter vrouwen,
Ghy wert u selven voocht, 'tis wel datmen begint,
En stadich blyft by 't werck, ghestadicheyt verwint:
15 Doch is u sin soo wuft dat ghy u niet kunt breecken
Noch koelen u ghemoedt, en loopt haer weder smeecken
Met lieffelijck gheplaar van woorden suycker-soet,
Tot hare schalckheyt merckt dat ghy 't uyt liefden doet,
So ist met u ghedaen! u saken gaan verloren,
20 Want sy sal u met schijn van vruntschap so bekoren,
Bekollen dol en dom: soo dat ghy sonder maat
Nauw weten sult of ghy op hoeft oft voeten gaet.

4. hoeren, 2e n. v. enkelv. 7. set my toot op toot—speelt mij poets op poets;
pollen—liefjes, minnaars. 10. ghekeert—veranderd. 12. vrouwen, 3e n. v. enkelv.
13. voocht—heer en meester. 15. u breecken—u bedwingen, betoemen. 17. ghe-
plaar—gevei, verg, plaren, fleemen. 21. bekollen—betooveren.

- En hangdy hart of siel an haer beveysnde treken,
 So sal sy endelingh den draeck noch met u steken;
- 25 Dat is der Hoeren aert. *Rits.* Dewijl de saack soo staat,
 Besint u en versint voor my een goede raadt:
 Denckt eens, noch eens, noch eens! en vraacht an u ghepeynsen
 Hoe dat ick myn verdriet en minne best sal veynsen.
Koenr. O Meester! u ellendt ontroert my sonderlingh,
- 30 En wat de min belanght dat is een seldsaam dingh,
 s'Is raadt en redenloos, en so wilt van manieren
 Dat wijsheyt, kracht, noch kunst, haer woestheyt kan bestieren.
 Al dees ghebreecken zyn voorneemlijck inde min
 Als laster, quaat vermoen, bekommeringh van sin
- 35 En rueckeloosheyt slof, en veel onnutte vreesen,
 En sorghen, licht-gheloof, betuetering van wesen;
 En achterclap, en haat, en twijffelinghen mee,
 En verand'ringhen van bestant, van krijch, van vree.
 Beseylt dan op 't Kompas vande beslepe reden
- 40 Eens een'ge sekerheyt, in des' onsekerheden.
 Vergheefs is al u moeyt, al woeldy noch soo hart,
 Ghy vindt noch rust noch vree, maer eyndeloose smart.
 So u vermoeyde gheest door't hopeloose trueren
 Op eyghen slapheydt dan u selven gaat verstueren:
- 45 En vaart onheb'lyck uyt, nyt dulheydt meer verwoedt
 Dan redelyck of recht, met bittere mondt en moedt
 Bescheldent uwe schuldt, en vloectt dan vloectt op vloecten
 Op't ongh'luck, dat wy selfs benaarstighen en soecken.
 Neemt by u selven voor van daar niet meer te gaan,
- 50 En treckt het hart en hoeft met onwil daar van daan,
 Segghende in u selfs: en soud' ick haar niet haten
 Die nu een ander mint en my al heeft verlaten?
 Ick waar veel liever doot: het sal oock soo gheschien
 Dat sy wie dat ick ben te laat met leedt sal sien.
- 55 Dit opset is wel goet, en billich oock ghenomen,
 Maar krachteloos en ijl, want wiljer weder komen

42. Variant A, B an D. *rust noch ree.*

23. *beveysnde*—geveinsd, huichelachtig; *treken*—streken. 24. *endelingh*—einde-
 lijck, bij slot van rekening. 29. *sonderlingh*—bijzonder. 31. *raadt en redenloos*: versta:
 raadtloos en redenloos. 33. *voorneemlijck*—meer bepaald. 35. *rueckeloosheyt*—zorge-
 loosheid. 36. *wesen*—voorkomen, uiterlijk. 38. *verand'ringhen* enz. enz.: waarmede
 worden bedoeld de „amantium irae.” 39. *beslepe*—geslepen, slim. 44. *verstueren*—
 boos maken. 45. *dulheydt*—dwaasheid. 47. *bescheldent*—lakend. 48. *benaarstighen*—
 najagen. 51. *en-niet*: het fransche ne-pas. 52. *al*—heelendal. 55. *billich*—billijk;
opset—voornemen, *opset nemen* is dan zooveel als plan vormen.

- Sy sal u vlieghen met veel jonsten om den hals,
 En gheven u een praat van schoone woorden vals,
 En soecken met gheweldt van wringhen, en van wrijven,
 60 Een traantje soo ghemaackt, ten ooghen uyt te drijven,
 En met gheveynst ghebaar versieren een onschult,
 Waar op dat ghy terstont u gramschap laten sult,
 En 't al te dweech ghemoedt van wreede tyrannijen
 Beschulden, als of ghy waart oorsaack van haar lijn,
 65 En gheven uyt u selfs u over inde macht,
 Die met betaant ghelaat om u in't harte lacht.
Rits. Die schandelycke treck, 't bedroch, en schelmerijen,
 Dat werdt ick nu ghewaar, maar meest myn sotternyen,
 En 't wonderlyck verraadt. Ick brande van een vlam
 70 Die uyt onkuysche lust haar eerste oorsprongh nam,
 Ick doe af wetens quaadt, al streefter reden teghen,
 Myn sinlyckheydt verwindt, ick ben te seer gheneghen,
 Ick sterf dat ick sie, ick leef, ick weet niet hoe,
 'k Heb noch belul, noch raadt, ay raadt men wat ick doe?
 75 *Koenr.* Staet af van 't snoodt vervolch van u verbode minne,
 Et tueghelt met verstandt u toemeloose sinnen:
 Valt u t beginsel swaar, of barst u 't hart van spydt,
 Allengzjens dat versacht methulp van werck en tydt:
 Gheen beter middel mach u yemandt hier voorstellen,
 80 Om u op 't alderminst in dese saack te quellen.
Rits. Maar houdy dat voor best? *Koen.* Ja Heere! dats ghewis,
 Maackt toch gheen swaricheydt, noch groote droeffenis
 Om een lichtvaardicheydt, den vrouwen aangeboren,
 Die licht vergheten 't gheen sy lichtelyck verkoren.
 85 Siet daar, daar komtse selfs, die pest, en het verderf,
 Die u gheheele goet verteert als eyghen erf.
Moyael. Ach arme! ick helaas! ick ducht, dits al myn vreesen
 Dat Ritsaart seer versteurt en toornich sal wesen.
 Op myn, om dat ick hem voor deur heb laten staan,
 90 Niet wetende waarom ick sulcx heb ghedaan.
Rits. Ach Koenraadt wat is dit? ick kan gheen wesen houwen,

73. Variant B, D en E. *Ick sterve dat ick sie.*

78. Variant B, D en E. *versteurt en toornich sal wesen.*

90. Variant B, D en E. *waarom ick sulcx heb.*

57. *jonsten*—bevalligheid, vriendelijkheid. 61. *versieren*—verdichten, uitdenken; *onschult*—verontschuldiging. 63. *dweech*—verteederd. 64. *beschulden*—beschuldigen. 72. *sinlyckheydt*—genegenheid. 74. *belul*—besef. 77. *beginsel*—begin. 78. *versacht*—wordt beter, lichter. 84. *lichtelyck*—lichtvaardig. 86. *erf*—goed. 91. *gheen wesen houwen*—me niet goed houden: verg. vs. 951.

Myn hart ontsinckt my slechts alleen door het anschouwen.

Koenr. Hebt goede moedt, myn Heer, komt nader by het vyer
Al waardy stijf van kouw u wermte die is hier.

95 *Moyael.* Wel wie spreeket daer? zyt ghy 't o sleutel van
myn sinnen!

Hoe blijfdy nu soo staan? hoe gady niet na binnen?

En krijch ick goeden dach? noch die ghewone kus?

En spreeket gy niet een woordt? wel lief! hoe swijchdy dus?

Rits. Lief! ja lief, goen dach lief, hoe meuchdy noch soo
spreken?

100 Hoe lief dat ick u waar dats gist'ren wel ghebleken:

Die valsheydt hadt ick noyt in u te zyn gheloof,

Dat ghy my sonder reen de deure sluyt voor 't hooft.

Moyael. Ay lieve laat dat na, laat ons wat anders praten,

Rits. Wat sechdy! soud' ick dit so los dan varen laten?

105 Och! oft ick eens van Godt soo vele maar ontfingh

Dat my de min als u niet dieper in en gingh;

Oft dat u eens de vlam die my het hart doet blaken,

Met sulcken hitte mocht u siele brandent maken.

Of roockt ghy maar de geur, ghy sturreft van myn leedt,

110 En van de bittre spijt, die ghy my gist'ren deedt.

Moyael. Bedroeft u niet myn hart! myn lievert! ach myn
waarde?

Daar is gheen soeter mondt (gheloof ick) opter aarde.

Myn uyterkoren! ach! 'tis niet uyt trots gheschiet,

Noch oock om lievers wil, neent seeckerlycken niet,

115 Maar tot een goeden endt al myn voornemen streckten.

Koenr. Ja dat gheloof ick best! en dat ghy 't daarom reckten
'Ten goeden eynde, he? en om beterswil quansuys

Soo sloot ghy ons uyt liefd' soo moytjes buytenshuys.

Moyael. Ja dunckt u dat? wel an, ick wil u nu bedieden

120 Om welke saake ick u hebbe doen ontbedieden.

Rits. Int u belieft, secht op? *Moya.* Eerst bid ick datje secht
Of hy wel swijghen sal, den desen, uwe knecht?

Koenr. Wien, ick? seer wel, maar houwt! ick sweert u by
myn trouwen,

98. Variant E. *hoe swijght ghy dus.*

110. Variant B, D en E. *En van de bittere spijt.*

99. *meuchdy*—kunt gij. 114. *lievers*, verg. vs. 7. 115. *streckten*: over de *n*, zie VAN HELTEN, *Vondels taal*, I, bl. 47, No. 56. 117. *quansuys*—schijnbaar. 121. *int*—indien het, verg. vs. 2024: *in ick recht heb onthouwen*. 122. *den desen*: verg. den genen. 123. *houwt*—wacht eens even. 125. *versiert*: zie op vs. 61.

Soo langh ick waarheydt hoor, kan ick myn mondt wel houwen ;
 125 Maar soo ghy yets versiert van leugbens dit, of dat,
 So brengh ick het terstont over die heele stadt,
 O ick kan soo larye, trots yemandt vande beste
 Larysters van 't heeckel-velt, van 't katte-gat, van't hol en
 vande vesten.

Dats nou al eveleens, spreekt op, en sechdy reyne biecht
 130 Soo sal ick swyghen, en u straffen als ghy liecht.

Moyael. Ick had een moeder die woonachtich was in Spangjen,
 Doch Brabants van geboort *Koo.* dats wel! *Moy.* als de Prins
 van Orangjen

Hier uyt het lant vertrock, met zyn eedlen en bloedt,
 Wt vreesse van het straf bedwinghen van 't ghemoedt,
 135 En soob'ren staat des lants, en dat d'Hollantsche Steden,
 Den grooten overlast, en 't schricklyck moorden leden:
 So wasser seecker Don, een loosen ouwden guyt,
 Die een kleyn Meysje hadt benefens and're buyt,
 Die hy (soomen daar riep) wel loff'lyck hadt verwurven,
 140 Dit schonck hy an myn Moer, en voorts is hy ghesturven
 An die fransoysche sieckt, en quellingh vande Maagh:
 Hy seyde eer hy stierf, dit kint is uytden Haag.

Koenr. Uyten Haag? *Moya.* So denck ick, ick ben niet seke
 vroeder

Sy noemde dickwils my haar Vader en haar Moeder:
 145 Maar voort gheen meer bescheyt, noch van haar staat of sta
 Van welck door jonckheyt sy gheen kennis heeft ghehadt.
 Daar na myn Moeder hiel dit jonghe wicht in eeren,
 En lietet kunsten, en veel schoone wercken leeren,
 Van Naayen met de naalt, van teeck'nen uyster handt,
 150 Van 't spelen op de Luydt, na de manier van 't Landt:
 Van lustigh dansen, oock van meesterlyck te singhen:
 Int kort sy brochtse op in alle soete dinghen:
 Myn Moeder hadtse toch te wonderlijk besint,
 Niet als een vremdelingh, maar als een eyghen kint;
 155 En ick hadse oock lief, en sach haar byster garen,

124. Variant E. *myn woort wel houwen.*

127. *larye* (verg vs. 128: *laryster*)—praten, babbelen. 128. *heckel-velt, katte-gat. hol:* zie TER GOUW, *Amsterdam*, bl. 113 en 137. 129. *al eveleens*—net gelijk, om't even. 135. *dat*—toen. 137. *Don*-heer (dominus). 139. *riep*-zeide. 141. *Frans. sieckt*—syphilis (waarvan „eenige Françoisen niet lijen konnen, dat men ze Fransche ziekte naamt,” DE BRUNE, *Wetsteen der Vernuftten* II, II), ook *Spaansche pokken* genaamd. 143. *ick ben niet sekens vroeder*—zekerders weet ik niets, ben ik niet wijzer. 153. *besint*—lief. 155. *byster*—zeer.

- De lieden waanden dat wy twee ghesusters waren.
 Daar na so ist ghebeurt, dat ick seecker verdragh
 Maackten met een Jonghman die hier voor leggher lagh:
 Een Oosterlingh, die mijn (God wil het hem vergeheven)
 160 Hier troond, en brachtmen tot dit onbehoorlyck leven:
 Hy hadmen seer bemindt ghelyck het bleeck in't ent,
 Want siet hy maackte mijn al 't goet by Testament.
 Na wat verloops van tydt so quam hier doen een Ruyter,
 Een hallef mallen bloet, een Roover, een Vrybuyter,
 165 Die had de Muts op myn, en heeft mijn vaak besocht,
 Tot dat hy lest vertrock en reysden op een tocht.
 't Sint viel u oogh op myn, ghy quaaamt by my verkeeren,
 En trockt myn hart en sin, ick mocht u niet ontbeeren,
 Als ick u niet en sach, myn siel was ongerust:
 170 Als ick u weder sach, ick vlamden steeds van lust.
 U selven ist bekend, hoe ick u plach te streelen,
 En myn verborghenthe'en so grondich te beveelen:
 Ghy waart alleen myn raat, myn hulp, myn huel, myn heyl,
 Dien oydt was meest de wech tot mynen boesem veyl,
 175 Daar myn als brandent lont de ving'ren van u banden
 Ontvonecten 'tingewant, en deet als Bus-poer branden.
 En elcken woordt, hoe kleyn dat ghy tot mywaarts sprack,
 My als een Sulpher-stock de heete borst ontstack.
 Helas! wat kittelingh gevoel ick door 't vernuwen?
 180 Myn troost! waarom ist myn belet met u te huwen?
Koewr. Ja hadse dat geluck die afgereden Queen?
 Hy trouwe? ja koopje geen glas? ick denck wel neen.
Moyael. O waardige! gedenckt hoe ghy eens waart ghelegen
 Nevens myn groene sy: ghelyck wy dickwils pleghen
 185 Te doen: Maar noyt so soet als die ghewenste nacht
 Die van ons beyden wert met vreughden door-ghebracht.
Ritsa. Wat nacht, wanneer, en hoe? *Moy.* Maer doe ghy
 onder allen

157. *verdragh*—afspraak. 158. *die hier voor leggher lagh*—die hier als agent met zijn schip lag (WAGENAAR, *Amsterdam* I. bl. 290 en de noot; KILIAEN op *liggher*)
 165. *had de Muts op myn*—was verliefd op mij. 172. *verborghenthe'en*—geheimen
grondich—volkomen, 't zelfde als *grondlijck*. 174. *oydt*—immer. 176. *Bus-poer*—
 buskruit. 180. *myn*—mijn. 181. *Queen*—hoer. 182. *ja koopje geen glas?*—wel,
 ben je mal? Zie OUDEMANS, *Taalk. Wdbk. op HOOFT*, bl. 156, en zijn *Wdbk.*
op BREDERO bl. 188, alwaar verklaring en voorbeelden, ook van het volg. „ick
 denck wel neen,” dat er werd bijgevoegd om de vooratgegane onbeleefdheid weer
 goed te maken. 184. *groen*—wellustig (vs. 2075). 187. *onder allen*—onder anderen
 (*Wdbk. der Ned. taal*, II, I, bl. 53 sub B. 1).

- Verwonnen vande vaack in slaape waart ghevallen;
 Mijn hoofd lach in u narm, u hand lach an myn sy,
 190 U oochjes hallef toe die lonckten noch op my:
 Wie weet wat tochten dat my inde sinne viellen,
 De reden met ghewelt myn lusten teghen hiellen,
 So niet; of ick rees op, en kusten voort terstont
 U voorhoofd, wangh en kaak, maar boven al u mont:
 195 Ick sprack, ghy snoofd, ick woeld, en stille bleefdy legghen,
 En wat ick meerder docht dat sal ick u eens segghen.
Koenr. Also! liech al voort, wel seecker jy kuntet prompt,
 Ist geen jammer dat liegen sondt is, daer 't so wel te pas komt?
 Wat gherammel heb ick hier? jy sult de waarheyt spreekken,
 200 En beginnen daer jy eerst u reden by liet steecken.
Moyael. Wel ymmers hoort dan toe hoe dattet voorts bevoer:
 Myn moeder sturf, en liet het jonghe kindt haar broer,
 Wel verstaande mijn Oom, die somen wel magh weten
 Van een gierigen droes was gants en al beseten:
 205 Niettemin voor eerst, so nam hy 't wicht wel waar
 Onghevaarlyck den tydt van thien of twalif jaer,
 Int leste wiert myn Oom heel suynich en heel kaarich,
 Doch d'oude lieden zyn hier meest van onderwaarich,
 Sy garen sparen steets alst minst haer is van noot,
 210 S'onthouwen om het geldt haar selven kleet en broot.
 Wat strenghe straf lecht ghy, o giericheyt! rechtvaardich
 U slaven op? en acht haar kost noch voetsel waardich.
 De man hadt ghelt en schat in grooten overvloet,
 Wat wast? hy was en bleef een dienst-knecht van zyn goedt.
 215 Des smorghens stont hy op in een kaal onderrockje,
 En gingh int vulles-vat, en roerdent met een stockje,
 Oock somtijdts met zyn hant, en sochtet scharrep duer,
 En vulde so een sack met d'een en d'ander luer.
 Hy brayde alle daagh zyn korfjes en zyn matten,
 220 En bleef een Bedelaer by Ridderlycke schatten.
 Wat baat de Ryckdom dan alsmense niet besteet
 Tot ons of's naastens nut? ach armen niet en beet!
 O geltsucht! o ghy plaagh! ghy grond-vest aller quaden,
 O hongher diemen kan vernoegen noch versaden!

189. *narm*—arm. 195. *snoofd*—snurktet. 201. *bevoer*—ging. 204. *Droes*—duivel.
 206. *onghevaarlyck*—ongeveer. 208. *onderwaarich van*—onderhevig aan, slachtoffer
 van. 212. *haar*—hen. 218. *luer*—lor. 219. *brayde*—breide (vlocht). 222. *ach armen*
 of *ach harm*—helaas; *en beet*—een zier.

- 225 Maar wat de Duyvel denckt en blaast de mensche in
 Volbrenghyt hy met een set om 't snoode gelts ghewin:
 Ghelyckmen Noom, die om veel gouts te saam te hoopen,
 Besloot dit lieve Lam aan yemant te verkoopen.
Ritsa. Wel hoe verginckt hem doch? *Moy.* Recht als Æsopus hondt,
- 230 Die om de schijn van 't groot, verloos 't vleys uyt zyn mondt:
 Hy is uyt Spaengien voort met dit opset ghevaren,
 Om haar te veyllen by de Turcken of Barbaren
Ritsa. Onmenschelyck ghebruyck! Godloose schelmery!
 Datmen de menschen vent, tot paartsche slaverny!
- 235 Hier zynder oock in stadt, die sulcken handel dryven,
 In Farnabock: maar 't sal Godt niet verhoolen blyven.
Moy. el. De Spaansche Kraack en was met ballast niet ghelaan,
 Maar met Jan Gatten, die'r niet op de vaart verstaan:
 Sy dwarlen inde Zee met neerghestreeke Seylen,
- 240 En weten star noch grondt te schieten noch te peylen.
 De kracht vande Magneet en wasser niet bekent,
 En niemant was van haar de dollen Zee ghewent,
 Voorts kompter bruysent an een schip vol ruekeloosen
 En Godt vergeten-guyts, van schuymers en Matroosen,
- 245 Die klampen hem anboort en legghen hem een laaghe
 Gheschuts ter zyen in, en raken so voort slaagh:
 Dat groote Back-beest dat verlaan was met ses hondert
 Spaenjaarden, was terstont veroverd, en gheplondert,
 Gepluystert, en geploekt, van gelt en kostlyckheen,
- 250 Diese waanden op de tocht te mang'len en besteen;
 De Specken, die haar lyf met gelt niet konden boeten,
 Die nam het Grauw gheswindt en spoeldese de voeten:
 Myn Oom wert ande Mast recht overeyndt ghestelt,
 En met een touw om't hooft gewronghen en gheknelt,
- 255 Dat hem de ad'ren grof opswollen schier tot barsten,
 So dat hy beet van pyn dat hem de tanden knarsten:

227. *noom*—noom. 234. *vent*—verkoopt. *paartsche slaverny*—paardenwerk. 236. *Farnabock*—Fernambuco, werwaarts alzo onze kooplieden si en brachten. 237. *Kraack*—„Spaansch of Portugeesch lastschip; dat zeer zwaar en hoog uit het water plach gebouwd te wezen”: VAN LENNEP, *Zeemans-Woordeboek*, bl. 115. 238. *Jan Gatten*—sukkels, stumpers (*Wdbk. der Ned. taal* onder „Gat,” bl. 343); *die' er*—die zich. 240. *star*..... *te schieten*—ster... waar te nemen. *Schieten* voor waarnemen werd gezegd zoowel van de zon als van de sterren: BILD., *Huygh.*, V bl. 341: „*schiet*: waarneemt met den graadboog.” 242. *haar*—hen. 243. *ruekeloosen*—vermetcle. 249. *Gepluystert*—doorzocht (*pluysteren* ook in de beteekenis van plunderen). 250. *mang'len*—verruilen; *besteen*—van de hand doen. 251. *Specken*—Spanjolen. 252. *spoeldese de voeten*—wierp hen over boord.

- Noch leet hy uieten mydt: doen quam een oorlochs-boef
 En nam zyn voorste duym, en schroefse in een schroef
 Dat hem ten naghel uyt, het bloet met krachte spuyten,
 260 Syn lyf was hem so lief niet als zyn Spaensche kluyten.
 De Schieman sprack tot hem: wijst met gemack u ghelt,
 Of ick salt u eerlangh doen segghen met ghewelt!
 Dan ick raadt u voort, best verweckt my tot gheen toeren,
 Ofk sal met Bossekruyt vervullen dyne ooren
- 265 En steeckent met wat vier hiel luchtigh inde brandt,
 Ist dat ghy hier u geldt niet daadlyck schaft ter handt!
 Doen isser 't groote woort dusdanigh uyt ghekomen:
 Ick hadt, o mannen! hoort, grootmoedigh voorghenomen
 Te sterven, eer ick u souw wysen geldt of goedt,
- 270 Doch een dingh wringht en wroegt, ja geesselt myn gemoet
 So fel en ysselijck met hondert duysent strepen
 Om dat ick myn o schandt! so byster heb vergrepen:
 Dat witte Meysje, dat daar ginder sit en schreyt,
 Dat had ick laus! ghedocht uyt ickers giericheydt
- 275 Aan eenich Moorsche Prins of Koningh te verkoopen,
 Nu ist God danck met haar veel beter afgheloopen;
 Och! doeter toch gheen quaadt, doet myn vry watje wilt,
 Het is my schier alliens of ghy myn braat of vildt;
 Daar leynt myn geldt (seyd hy) deylt ghy dat bootsghesellen:
- 280 Voort heeft hy't avontuur van 't meysje gaan vertellen.
 Van waar, en hoe sy quam, en wien haar heeft ghebrocht,
 Kort om; myn noom is daar voor slaef int landt verkocht.
Ritsa. Hoe tommelt het gheluck van 's menschen staat en leven!
 Maar wien heeft u soo vlack al dese reys beschreven?
- 285 *Moyael.* Den Hopman, myn boelschap die heeftet myn vertelt,
 Want hy was Kapiteyn van't roovers schip ghestelt;
 Van fyn dukate goudt soo schonck hy myn een keten
 Tot een wellekom; maar doen hy quam te weten

257. *mydt*—zier; *leet*—bekende (beleed). 258. *schroefse*—schroefde ze. 259. *spuyten*—spoot; vroeger zwak: SEWEL, *Ned. Spraakkonst* (1708), bl. 167. 260. *kluyten*—schijven (geld). 261. *Schieman*—„onderofficier aan boord, die met het opzicht over de tuigage enz. van het voorschip belast is' (VAN LENNEP, t. a pl., bl. 188). *met gemack*—rustig, bedaard, zonder tegenstribbelen. 264. *vervullen*—volstoppen. 270. *wroeght*—knaagt aan (eig. beschuldigt), brandt me op. 271. *strepen*—striemen. 273. *sit en schreyt*—zit te schreien (*zitten en* enz. in de XVIIe eeuw zeer gewoon). 274. *ickers*—duivels (voor 't gewone nikker, duivel, droes, met toespeling wellicht op *ick*.) 278. *alliens*—om het even. 282. *noom*—oom. 283. *tommelt*—is veranderlijk. 284. *vlack*—nauwkeurig, omstandig. 285. *boelschap*: zie *pol* vs 7.

- Dat ick met u op nuw soo kennis hadt ghemaackt,
 290 Soo quam hy op zyn Paart, hy is doch haast gheraackt,
 Die sotheydt heeft hy, dat hy om lueren en sueren,
 Als een by-slapen, hem soo hevich gaat verstueren;
 Myn dunckt 't is mis-verstandt, datmen daar soo op siet:
 So veel als myn angaat, ick neem dat soo nauw niet.
- 295 *Ritsa*. Wat onbeschaamtheyt groot ghebruyck ghy in u
 woorden?
 Waar bleef het meysje doch? dat woud' ick dat ick hoorde:
Moyael. Hy brochtet met de buyt in dese meeningh hier,
 Om my te schencken tot een meydt of Kamenier,
 Dan nu hy siet en hoort hoe dat wy t'samen leven,
 300 Nu is hy niet ghesint de Dochter myn te gheven
 Voor en al eer dat ick (het dient u toch gheseyt)
 Een wijltydts met hem leef in alle vriend'lyckheydt:
 Niet dat ick op hem soo tochtich ben verslinghert,
 Die niet soets aan hem heeft, ick spot maar met den dringhert,
 305 Ten is gheen Ritsaardt! ghy Toovenaar ghy maackt myn
 Een ander mensch, als ick voor dese plach te zyn.
 O vriendelycke mondt! verhoort toch myn ghebeden,
 En laat myn sulcx toe om drie besond're reden:
 Voornaamlyck om dat sy myn suster was gheacht,
 310 Ten andren om dat sy is van een goet gheslacht;
 Ten derden op dat ick, soo ick an haar kon raken
 Met wedergeven my, hier vrienden mochte maken;
 Van haar vriendtschap, met weldaadt, ghy weet dat ick ben
 Hier vreemt en vriendeloos, en dat ick niemandt ken,
 315 Siet hierom bid ick u, ick kan u niet ghebidden,
 Vergunt my dat zyn wil en myne mach gheschieden:
 En maackt de stomme niet, maar gheeftme doch antwoord!
Ritsa. Wien heeft zyn daghen oyt so snooden vondt ghehoordt?
 O harteloose mondt! u valsheynt en u snootheyt
 320 Beken ick door de tijdt in haar volwassen grootheyt:

303. Variant B, D en E. *Niet dat ick ben op hem soo tochtich en verslinghert.*

311. Variant B, D en E. *op dat ick an haar soo kan raken.*

320. Variant E. *in een volwassen grootheydt.*

290. *quam hy op zyn Paart*—werd hij driftig. 290. *haast*—gauw. 291. *suere*—
 kleinigheden. 292. *hem*—zich, verg. vs. 304. 297. *meeningh*—bedoeling. 303. *tochtich*—
 verlangend; *verslinghert*—verzot (op hem). 304. *dringhert*—lastpak, zanik.
 313. *vriendtschap*—maagschap (*Wdbk. op BREDERO*, bl. 470: *vrienden*—magen);
weldaadt—goede daad, even als in het *Mnl.* 317. *maackt*—speel. 320. *beken*—be-
 vind, ben ik mij bewust.

- O loghens sonder grondt! o al te dubble reen
 Van onschult: maer te blauw en vol lichtvaardicheen:
 Het kindt dat is gherooft, de Spaengiart is ghesturven,
 U moeder die is doot! u noom heeft 't kint verwurven,
 325 Die heeftet opghequeeckt, die ist daar nae ontrockt
 Van Hopman Roemer, die ghy 'tgaren weer onttrockt
 Om haar te lev'ren aan haar Maachschap, om haar vrienden
 Door sulcken grooten duecht en vruntschap te verbinden.
 Versieringh schoon versiert, dan daar toe maar beleydt
 330 Om te bedrieghen myn simple onnooselheydt.
 Met het gheleent ghelaat van u ghesplete minne
 En gunsten sonder hart: Ritsart waar zyn u sinne
 En siedy niet, dat zy nu in haar hart beslyt
 Een Zeeroover! een bloedt! en u; die schoptse uyt?
 335 Doch schoon bewimpelt om met vruntschap u te slijten
 Wt jonst niet, maer uyt vrees, dat ghy haar souwt verwijten
 Het hoerachtich onthaal. *Moyael*. Ach! Ritsardt lief, 'k en doe
 Ghy weet immers wel bet, vertrouwdy myn dat toe?
 Waar heeft dat yeuwerts aan int minste doch ghebleken?
 340 Hoe macht u van u hart so wrevelich te spreken?
 Gheloofdy het bewijs nu minder als 't vermoen?
 Myn waardert! ach myn troost! wat wildy? ick salt doen
 Wist ick den oorsprongh maar van u weemoedich trueren,
 Ick souse weeren dat't u nimmer sou ghebueren.
 345 Ach! siet soo droevich niet, 'tschijnt dat u 'tharte sluyt:
 En weet ghy niet myn lief! dat u druck overspruyt?
 Komt geeft my noch een kus! hoe; laatje myn noch pracchen?
 So sekens kindt, ick docht of ghy niet eens souwt lacchen?
 Myn hartebreecker! ach! waarom bedroefdy myn?
 350 Hoe soud' ick van u doch ghescheyden kunnen zyn?
 Bidt Godt maar dat hy u alsulcken vrouw doet trouwen
 Die u bemint als ick, ghy sult u gh'luckich houwen.
 Myn troostertje! myn hart! ghy en sult nimmer sien
 Dat yemant meerder jonst als u, en sal gheschien,
 355 Dus stelt u siel gherust, ick sal u van myn leven

321. *dubble*—valsche. 322. *onschult*—verontschuldiging; *blauw*—onbeduidend (VERWIJS, *Ned. Klass.*, VI, bl. 95, 3). 329. *versieringh*, *versiert*: zie op vs. 61; *beleydt*—overlegd, verzonnen. 331. *ghesplete*—verdeelde; *gheleent ghelaat*—masker. 333. *beslyt*—heeft (eig. besloten houdt). 335. *bewimpelt*—verheelt; *slyten*—loozcn. 338. *bet*—beter; *vertrouwdy myn dat toe*—houdt gij me daartoe in staat. 339. *yeuwerts*—ergens. 346. *overspruyt*—besmettelijk is. 347. *pracchen*—bedelen 348. *sekens*: verg. ons tegenw. „wel ja,” „goed zoo.”

Noch nu, noch nimmermeer vergheten noch begheven.

- Ritsa.* Verradelijcke Vrouw! die myn bedriechlijk kust
 Wt valsheyt meer vervloecht dan van een lieve lust.
 Ick merck u helse treck, u meyneedt en u loghen
 360 Daar ghy myn hebt soo schelms en schendich met bedroghen.
 Wat Duyvel heeft u tot dit weyfelen beroert?
 Ghedenckt u niet den eet die ghy soo dickwils swoert?
 Dat niemant 't gheender tijdt my uyt u sin souw drijven,
 Eu dat ick in u siel de opperste souw blyven?
 365 Of hebdy, o Moy-aal: nu gheen gheheuchenis,
 (Hoe wel ter nauwer noodt verhaalens waart en is,)
 Hoe dat ick u van't Jaar een lustigh huys gingh huuren,
 Van alles soo versien, dat ghy neffens u buuren
 Heerlijk mocht komen uyt? dat weet myn Vaders kas,
 370 Die int sluyten van 't boeck vry wat ten acht'ren was.
 Hoe dickwils deedt ick 's nachts de stadts Speel-lieden speelen
 Voor u deur? dat meer is: wat schonck ick u juweelen?
 Heb ick u niet vereert met Par'len en Kourael?
 Dan met een goude Ringh: dan met een silv're Schaal,
 375 Dan met een Siserandt, en ander frayicheden?
 Wat Vryers hebdy doch, al zyn s'uyt uyt ander Steden,
 Die u sulckx doen? ick kent, ick was noyt uytter Stadt
 Veerder dan in Brabandt, daar leertmen oock al wat:
 Hoe datmen leven sal met vriendelycke Vrouwen.
 380 Heb ick oock yet beloofd 't gheen ick u heb onthouwen?
 Heb ick u yet ontseydt dat ghy aen my versocht?
 Wat weygerd ick u oyt daar ghy met lust om docht?
 Eergist'ren badje myn dat ick u eens souw koopen,
 Of kryghen een Moris; ick hebber een beloopen
 385 Die onse Schipper selfs gints van Angola brocht,
 Dees heb ick op het duurst hem uyt de handt ghekocht;
 Die schenck ick u op nu, suldy al dit beloonen
 Met my te bannen om een ander hier te troonen?
Moyaël. Wel Ritsardt wat is dit? Hoe wel ick hadt ghewaant
 390 Dit te bestellen juyst, so ick u heb vermaent:
 'Te weten; dat ick docht hem 't meysje te ontsmeken:

359. *treck*—toeleg. 367. *lustigh*—aardig. 371. *Speel-lieden*: over de Stadsmuzikanten, zie b. v. TER GOUW, *Volksvermaken*, bl. 43. 375. *Siserandt*—borstsieraad (van „*chiceron*: bout de la mamelle” (Roquefort)?) en niet (Oud.) „halssieraad.” 377. *kent*—weet het. 384. *moris* of 1212 *moriske*—moorin, verg. vs. 415. 387. *op*—aan (zoo ook *verdienen op* voor *v. aan*.) 390. *vermaent*—gezegd.

- Maar liever, eer ick u (ick bidje! hoortme spreken)
 Te vyandt kryghen souw, ick vollich u ghebien;
 Secht wat u best ghevalt. *Rits.* O Godt! mocht dat gheschien.
- 395 Dat ghy 't van harten spraakt: of kon ick het vertrouwen
 Voor waarhey, so dat ick my mocht versekert. houwen;
 Ick lietet u noch toe, hoewel met groote smart
Koenr. Dat woordt dat heeft alree gants omgheset zyn hart.
Moyael. Ick meent van harten! ach! ach dit is te beklaghen
- 400 Dat ghy niet sonder my souwt kunnen zyn twee daghen.
Ritsaert. Myn lief! een dagh of twee, dat waar een kleyne saak,
 Maar al myn vresen is, waar door ick swaarheydt maak;
 Dat die twee metter Tydt wel twintigh souwde warden.
Moyael. Neen sekerlyck, ghelooft, hy salt niet langher harden
- 405 Als twee daghen, of etc. *Rits.* Of! heb ick u niet gheseyd?
 Ick schey'er uyt, ick gheef u gants gheen vryicheydt.
Moyael. Ghewisselyck hy sal dan datelyck vertrecken,
 Als ick het meysjen heb, sal ick noch met hem gecken.
Ritsaert. Wel an, ick ben te vreen, die tydt wert u vergunt
- 410 *Moyael.* Met recht heb ick u lief myn aldergrootste vrunt!
Ritsaert. Gaat, en doet wel, en ick sal met myn speel-genooten
 Gaan tijen op ons Landt en Hof-ste buyten Sloten,
 Haast dat een dagh of twee daar lichtlyck henen springt.
 Myn hart my tot de wil van myn Moy-Aaltje dringt.
- 415 Ghy Koenraat, brengt de Swart, gelyck het is besteecken.
Koenr. Gaaren. *Rits.* Moyaal vaart wel, wilt u beloft niet breken.
Moyael. Ach Ritsaert! ach myn Siel! geliefte u oock yet meer?
Ritsaert. Ick weet niet dat ick nu yet sonders meer begeer.
 Dan dat, als ghy sult zyn by den korsel een weersoordich
- 420 En gemelycken bloet, met 't lichaam tegenwoordich:
 Dat ghy dan met u hart afkeerich van hem scheydt,
 En komt by my op 't landt met u genegeheydt.
 Siet dat ghy my bemindt by daghen en by nachten,
 En dat ghy my begeerdt, en wenscht in u gedachten,
- 425 En dat ghy in my hoopt, en u in my verblydt,
 En dat ghy over al in myn by wesen zyt:
 Endelyck, dat ghy my door myne Jonsts vernuwen
 De myne wert en blyft, gelyck ick ben den uwen.
Moy. Het moeyt myn in myn hart, dat hy noch so wantrouwt,

403. warden—werden, ons worden (verg. vs. 409.) 412. tyen—trekken. 415. be-
 steecken—overlegd. 418. sonders—bijzonders. 419. weersoordigh—knorrig. 427. my-
 me (dat. ethic.); jonsts—genegenheids. 429. moeyt—doet leed, spijt.

- 430 Dat hy myn minne voor niet bondigher en houwt.
 Als die Straat-hoeren die haar Lichaam aller uuren,
 Aan d'een en d'ander guyt verkoopen en verhuureu:
 Ick bender so niet an, te vroom is myn ghemoedt,
 Daar ben ick seecker toe te eerlyck en te goedt.
- 435 Daar leydt geen soeter naam en spartelt in myn hartje,
 En hippelt op myn tong, als Ghy, o myn Ritsartje!
 Al 'tgeender is geschiet, of datter sal geschien,
 Is om het Maaghdecken, van welke dat ick mien
 Dat ick de Broeder heb gevonden, door vernemen
- 440 Na 't Geslacht, en dat sy malkander so wel swemen:
 Oock heb ick van Oude-lien daar volle kennis of:
 Hoe dat haar Vaders huys stont tegen over 't Hof
 Daar ande Vyy'ren-bergh, en dat een van zyn sonen,
 Die daar de Brandt ontliiep, hier 't Amsterdam quam wonen,
- 445 Siet om de veylicheyd, want de Spechten d'e'en hier
 So veel quaats niet, als wel de Bloedt-raadt en het vier.
 De Jongman die is ryck en machtich van Geslachte,
 Ick heb hem tans ontboo'n, ick ga hem t'huys verwachte.

Eyndt van het Eerste Bedryf.

Het tweede Deel, het eerste uytkomen.

Ritsaardt, Koenraadt.

- 450 **F**lux Koenraadt doet also gelyck ick u beval,
 De Moris brengt terstont tot Moy-aal. *Koen.* Wel ick sal.
Rits. Maar stracx. *Koen.* Ick ga. *Rits.* Nu voort! *Koen.* Ick
 vlie. *Rits.* Wel an geringhe,
 Ist niet genoeg getoeft? *Koen.* 't Is nooloos te dwinghen,
 Die van zyn selven is gewillich en bereydt,
 Als ick ben tot u dienst en tot gehoorsaamheydt:
- 455 Ach Ritsaardt hadt ghy maar Moy-aalen jonst verkregen,
 Ghelyck ghy doet de myn, sy stont u nimmer tegen:
 Maar Hoeren-liefd is windt, sy hebben sin noch siel,
 Niet langer duurt haar Min, tot dat ghy licht u hiel,

430. *bondigher*—sterker. 433. *Ick bender soo niet an*—zoo staat het met mij niet geschapen (*Wdbk. der Ned. taal*, I bl. 48, sub. 14); *vroom*—braaf. 440. *swemen*—gelijken. 441. *of*—van. 445. *Spechten*: waarschijnlijk hetzelfde als *Spekken*, (zie op vs. 260). 448. *tans*—zoo even. 451. *gheringhe*—aanstonds. 453. *sijn*—zich.

- En inde drumpel treedt, ghy bent so haast niet buyten,
 460 Of huegenis en al sy teenemaal uytslyuten.
 Dier schuecken vindtmer veel: al schynen sy al vroom.
 En van een goedt Geslacht, haar hart en heeft geen boom.
 Haar minne is bedroch, en niet dan valsche kunsten,
 En mommery geveynst, met moolicken van gunsten,
 465 Of schimmen sonder zyn. *Rits.* Koenraadt weest niet verstuert
 Om dat ick gnortich spreek, uyt yver ist gebuert.
Koenr. Neen ick geensins, myn Heer! dat kan lichtlyck
 geschieden:
 Gelieft u oock yets meer u dienaar te gebieden?
Ritsa. Niet anders, dan dat ghy u woorden wel belecht
 470 In 't aanbien van myn gift, en jonsticheyt oprecht.
 En maackt haar (so ghy kunt) met u geswindtheyt wacker,
 Den mallen Ruyter wars, myn Minne-maat en macker.
Koenr. En sorght niet, ick sal 't beschicken inder daadt.
Ritsa. En ick ga op het landt. *Koen.* Vaart wel. *Rits.* Hoort,
 eerje gaat.
 475 Vertrouwdy dat ick daar my kunnen sal geneeren,
 Gedurende die Tydt, en hier niet wederkeeren?
Koenr. Neen toch, ick denck het niet, want siet van ongedult,
 En van jeloursheyt ghy strax herwaarts keeren sult.
Ritsa. Ick sal daar Visschen, en gaan Schaak'len met lusten
 480 Myn selven moe en mat, om beter 's nachts te rusten.
Koenr. Ja doet al wat ghy wilt, u slaap sal zyn met smart,
 De droomen sullen u daar wringen by de start,
 Gelyckmen d'Ossen doet. *Rits.* 'k Moet dees dwaasheyt verjagen:
 Haar breydel ben ick loof, ick wilse niet meer dragen,
 485 't Is kintsheyt dat ick my een slaaf maack van myn lust,
 En quijn, en slyt myn Tydt in quelling en onrust.
 De Lely is het waardt, ick sal myn daar beproeven,
 En tuegen huech en muech drie dagen lang vertoeven.
Koenr. Drie dagen, 't is te veel! *Rits.* Het is so myn besluyt.
 490 Gaat heen, en voert u last voorsichtelycken uyt. (*Ritsaert binnen.*)
Koenr. O help! wat sieckt is dit, die ons antast soo vinnich,

461. *schuecken*—hoeren. 462. *boom*—bodem. 464. *moolicken*—schijnbeelden (eig. vogelverschrikkers). 466. *gnortich*—knorrig. 469. *belecht*—overlegt. 470. *jonsticheyt*—min. (j.o. 't zelfde als oprechte min.) 471. *geswindtheyt*—voortvarendheid, ook schrandrheid (Kil). 472. *ruyter*—vrijbuitcr, *wars*—afkeerig van. 475. *geneeren*—reddcn (z.g. — zich bezig houden). 479. *schaaklen*—met het schakelnet visschen. 482. *wringen*: aardig opgehclerd door 't volg. vers. 484. *loof*—moede. 485. *kintsheyt*—kinderachtigheid. 488. *tuegen*—tegen.

- En maackt ons Edel breyn ghesondt zynde, krancksinnich?
 Ist waar? ist moog'lijk! dat de krachten vande Min
 De kloeckste soo verrockt, en wiss'len doet van sin,
 495 Dat sy int alderminst haar selven niet ghelijcken?
 Ick vindt inde proef, en moetet oordeel strijcken.
 Gheen Jonghelingh en was soo ijv'rich noch soo kloeck,
 Steets was hy op 't Kantoor en met de nues int boeck;
 Syn mutsjen op zyn hooft, zyn mouwen an voort wrijven,
 500 Want hy was besich staach met dit of dat te schrijven:
 Dan sloot hy zyn ballans, dan sach hy nae de kas,
 Ja wel, hy had soo veel te doen dattet wonder was!
 Wat het hy in zyn hooft winckeltjes, en kassen,
 En hockels en laadjes, dosijnen van Lyassen,
 505 Vol Assingnatie, vol Oblygatie, vol boomery,
 Vol Wissel-brieven, vol Retour, en vol Factory,
 Vol Konnossementen, en vol Konvoy-biljetten,
 En Kamers vol Journaals, Schuldt-boecken, alphabetten.
 En Riemen kladt papiers, van loopende uytgift,
 510 En Tafels vol chijffers en schalien vol schrift?
 Staagh was hy op de brugh by de Negocyanten:
 Of op een Komparisy. by zyn participanten
 Van zyn Westersche, of van zyn Cypersche vaart.
 Hy rabatteert in kontanct teghens acht en een quaart.
 515 Hy wist stracx op een prick wat dit 's Jaars con beloopen.
 Hy verstondt hem, (te besucht!) op Acksjen te koopen,
 En hy verassureert licht een heel schip met goet.
 Noch heeft hy ('t is vreemt) niet eens ghebanckeroedt!
 En oft schoon soo gheviel dat hy quam te fallieeren;
 520 En loopt hy om een Ces, 't is weer een man met eeren..
 Als dese Koop-luy doen, diemen naa's Keysers kuer,
 Souw hanghen by de keel, dat in haer eyghen duer,
 Vermits sy diefs ghewijs, veel goede luy doen trueren.

494. *verrockt*—verdwaast. 495. *haar*—zich. 496. *in de proef*—proefondervindelijk. 503. *winckeltjes*—hoekjes. 504. *hockels*—hokjes. 505. *boomery*—bodemerij. 508. *alphabetten*—klappers. 510. *schalien*—leien. 514. *rasbatteert*—geeft korting. 516. *besucht*—beroerd (*te besucht*—leelijk genoeg); *op acksjen* (acties) *te koopen*—windhandel te drijven (verg. BOEY, *Woordentolk*, I, bl. 18): met *acksjen* worden hier natuurlijk bedoeld alles behalve „reëele pretensien” 520. *Ces*—brief van cessie d. i. volgens BOEY, t. a. pl., bl. 120, „een weldaat, die van de Hoog Overheit werd verkreegen, waardoor een schuldenaar werd bevrijd van de gevangenis, en niet verder gehouden is te voldoen, dan behoudens zijn nooddrift.” 522. *souw* (*soude*)—moest. Het Placaat van Keizer Karel van 26 Mei 1544 (BOEY, t. a. pl., bl. 121) zal hier bedoeld zijn.

- Begonnen dit! het souw so dickwils niet ghebeuren.
 525 (*Kackerlack en Katrijntje uyt.*) Maer wien komt doch daar gints?
 't is Kackerlack, ontbeydt,
 Wat schoonder Maghet ist die hy daar met hem leydt?
 Om aan Moyaaltje nu te schencken en vereeren,
 Die sy in schoonheyt self schijnt varre te passeeren.
 Myn Moortje dat is swart en leelijck noch daar by,
 530 Nu lech ick over staach, en dapper inde ly.

Katryntje, Kackerlack, Koenraat.

- Wilt yemant het beloop der tijttelijke saaken,
 En haar beroerlijkheen, volkomelijck naamaaken?
 Die vecht teghen zyn schim; doch lust hem maar een deel
 Te sien ghetaeffereelt op een bereydt panneel;
 535 Die wert hier stof en saak om Schilderen ghegheven,
 An die veranderingh van myn rampsalich leven,
 Door't drayen des Fortuyns, haar suyssebollend wiel
 Dat nimmer is vermoeyt, noch nimmer op en hiel.
 De Stadt die met de glans haars Prinschen trotst haar buuren,
 540 Die met haar burghers bralt, maer met gheen steene muuren,
 Die Adel-rijcke plaats, 't Hollandsche Hof, den Haaghe!
 Is myn heer Vaders stadt, daar ick de naam of draagh,
 Daar saachdy allereerst, ellendighe Katrijne!
 Het helder Hemels licht, in u ghesicht verschijne.
 545 Onghevaarlijck vier Jaer soo waardy vry van druck,
 In weelden soet en sacht: maar 't nijdighe gheluck,
 Dit alderbeste goet, afgunstich u mis-gunden,
 En trock u met ghewelt van Vader, en van vrunden,
 En bracht u een Maraan of Moorder inde handt
 550 Die; zynde rijck ghebuyt, u voerden uyt het landt
 Nae 't prachtich Spangjen toe: daar sach ick veel Neer-landers

525. *ontbeydt*—wacht. 530. *lech ick over staach en dapper inde ly*—ben ik van mijn stuk gebracht, ten einde raad, en trek mooi aan 't kortste end (v. LENNEP. *Zwb.* 212 („stag”) en 133). 532. *beroerlijkheen*—bewegelijkheden, wisselingen (Kil. vertaalt *beroerlijk*: door „mobilis”): zie vs. 536. 535. *om schilderen*—om geschilder te worden (verg. over *om*, *omte en te* HOOFD'S *Xe Waarneming*). 537. *des Fortuyns haar s. w.*—van het s. w. der Fortuin. *suyssebollend*—eig. bedwelmd, blind draaiend. 540. *bralt*—pronkt. 542. *of*—van. 543. *saachdy*—zaagt gij. 545. *onghevaarlijck*—ongeveer. 549. *Maraan*—Spanjaard, eig. een scheldwoord, door de Spanjaarden aan Arabieren en bekeerde Joden toegevoegd (LITTRÉ in v. „mar-rane”); *moorder*—moor, iusgelijks hier als scheldwoord (zie den „Inhoud”). 550. *ghebuyt*—met buit beladen.

- Van licht alloy, ick quam by verloopen Brabanders,
 En bleef aldaar een tijdt van thien of twaelf Jaer,
 Doch ick verwisselde van d'eenen plaats op d'aar,
 555 Tot myn schijn-vader my uyt boose schelmerije
 Vervoerden over Zee, nae 't diefsche Barbarije,
 Dat Roof-nest! ja de marckt van het ghestole goedt!
 Daarmen nu daghelijcx een starcken handel doet
 Van reyne koomenschap, daar sy niet an verliesen,
 560 So gauw zyn haer Factoors, Doot-eters en Kommiessen,
 Of yemandt die daer me sich wel behelpen kan,
 Een smeerich Officy! daar kleeft te schendigh an.
 Maar waarom praat ick nu niet meerder van ons varen?
 Dewyl wy onder seyl en voor de Haven waren.
 565 So koelt en went de windt, die ons int eerst was mee.
 Daar komt een Oorlochs-boodt, ghevloghen door de Zee,
 En set een styve kours, en komt so fel ansnuiven,
 Dat de baren met kracht op't schip anstucken stuyven.
 Hy viel ons op het lyf, en leyden ons anboordt:
 570 Och! wat gheschiede daer een schrickelycke Moordt!
 't Was wonder om te sien, hoe dat die fraye Mannen
 En al dat Krijghs-volck haar so klackeloos liet spannen
 Van sulck gorle goy! van Jonges, en van Maats:
 Dat oolyck krombient goedt, zyn vinnige Soldaats!
 575 De Spangiaerts konden dat niet eten noch niet kauwen
 Dat sulck ghepuffel snoodt, van wespen, en Rabbauwen
 Haar rockjes trocken uyt: en datter in het slaan
 Met sulck schip en volck, soo veel weers was ghedaen.
 Het most al over boordt wat zyn lyf niet kon koopen,
 580 En wie't rantsoen op brocht, die lietmen naakt wech loopen.
 De plunderinghe wert daar ande Kust ghebrocht,
 De menschen en haar goedt zijn meestendeel verkocht,
 En myn schijnvader oock, en ick quam doe in hande
 Al van de Kapiteyn, die brochtmen hier te lande:
 585 't Is een ondraagh'lijk mensch, hovaardigh, quaat en sot,

556. *diefsche*—diefachtige. 560. *Doot-eters*, blijkbaar een scheldwoord (leegloopers), op Factoors en Kommiessen beide hier toegepast. *Gauw*—leep. 562. *schendigh*—schandelijk. 567. *ansnuiven*—snuivend (hoorbaar dus) naderen. 569. *leyden ons anboordt*—kwam bij ons aan boord. 572. *klackeloos*—stilletjes; *spannen*—binden. 573. *Gorle-goy*—schorremorrie. 574. *krombient*—krombeinig. 576. *ghepuffel*—gepeupel; *wespen*—dieven; *rabbauwen*—boeven. 578. *weers*: van *weer*—moeite. 579. *lyf*—even. 581. *plunderinghe*—buit.

Waarmen my nu brenghen sal, dat weet de goede Godt.

Kackerl. Gants lyde! wat verscheelt de eene mensch by d'ander?

D'een is een lompe loer, en d'ander die is schrandel!

D'een weet hem by de luy wel moytjes te doen voort,

590 En d'ander is een geek die weet niet hoe het hoort:

Dit schoot my in de sin, juist als ick onder ander

Een van myn kennis sach, myn lantsman, een wtlander;

Die al zyn goedtje hadt verslampamt, en versluymt,

En uyt onachtsaamheydt, verwaarloost, en versuymt,

595 Ghelyck als ick, die 't heb vertuyswuyst, en verspeelt,

Verhasardeert, versloert, verslent, en verbourdeelt.

Ick sach hem an, hy stont en was beroydt en pover,

Ellendigh, jichtigh, kranck, en had noch om, noch over,

Wel Landsman (seyd ick,) hoe dus schamel en bedruckt?

600 Och! (sprack hy) al myn goedt is gants verongheluckt:

De vleyers die wel eer myn ware vrienden schenen,

Syn als myn mid'len nu verdreven en verdwenen,

Of isser yewers een, die scheert met my de geek.

Myn Maachschap schuwtnen, en aansien my met de neck,

605 Helaes! wat komt my op, de doot is al myn wenschen,

My, die verlaten ben van God en alle Menschen.

Myn ooren wierden dol, myn tongh sprack seer verwoet

Hebdy dan alle raadt verlooren met u goet?

Slaa-loose traghe mensch, ist so verre ghekomen

610 Dat u de wan-hoop heeft oock alle hoop benomen?

Dat is een oevelle saack, so bin g'er byster an,

Ick ben van stadt en staat u gildebroyt: een man

Die oock wel heb gheproeft verscheydenheynt in spoeden;

Van ruyme weelden, en van schaarsche Arremoede,

615 Nochtans was ick ghetroot, en heb my gants gheset

Nae 't avontuur my dwongh, 't was mager dan, of vet.

Anschouwt nu eens myn staat, en myn welvarenheden,

Van gladde lijf en leen, van propre nette kleden:

Ick had niet als ick quam, het was al door de keel,

620 Ick heb niet, en ick heb al evenwel noch veel:

588. loer—domoor. 593. versluymt—verbrast. 595. vertuyswuyst—verdobbeld
 596. versloert—verkwist. 598. noch om noch over—noch geld noch goed meer. 605.
 komt my op—staat me te wachten. 608. raadt—verstand. 609. slaa-loose—blinde
 verg. SPIEGEL, t. a. pl., bl. 17, alwaar: slaloosheid—achteloosheid, en bl. 163.) 611.
 oevelle—kwade; bin g'er byster an—zijt er beroerd aan toe. 612. van stadt en
 staat—opentop. 613. spoeden—lotgevallen. 619/20. niet—niets.

Vermits my niets ghebreeckt (doe sprack hy) ach ick vreese!
Dat ick der Rijkken-geck en Taefel-sot souw wesen.

Neen sey'd' ick weer daer op, ick heb een seek're knnst

Daar ick my met gheneer, en krych een yders gunst:

625 Hier is een slach van volck die doch in alle punten

De meeste willen zyn met treflijck uyt te munten,
Hoe welse plomp en plat en boers zijn van ghestalt;

Dien blaes ick in het oor het geen hun best bevalt,

Dien prijs ick het verstant, en schoonheyt van manieren,

630 En grootheyt van haar gheest, al moet ick het versieren:

Diens loven, loof ick oock ist recht, onrecht of boos,

Haar oordeel acht ick hooch al waart gants rueckeloos;

Ick schick my nae den tydt, en na haer sotte grillen,

Ick doe al wat zy doen, en wil al wat sy willen,

635 Ist met der harten niet 't is altoos nae de schyn,

Dit doeter veel gheacht by groote Meesters zyn.

Koenr. Waarachtigh dits een gheest in sonderlinghe saken,
Want hy van malle luy weet dollle luy te maken.

Kackerl. Al dus praatende, siet, so quam ick inde Hal:

640 Daer riepen de Vleyshouwers ghelijck van over al

Hy sick! hem sick! hou sick, myn Heer selje wat koopen?

Hier by! ouwe kennis je moet van men banck niet loopen,

Ick heb moy Kallef-vleys, Runt-vleys, Were-vleys, Schapevleys,
hoort me Kaer!

Siet dats een Wieringer sock-lam, dats een Schaegeer-schaep,

dats een Lang-start vannen Jaar.

645 Wel gaeje op een aer? gy selter jou seper beklagen.

Doe quam myn Pietertje, en Wabbetje Gerrits vragen,

Heerschip! sel ick wat dragen? en ick liep uyt de Hal vangt geraes,

Op de Vuegel-marckt; daer kreten de wyven, hoort hier wat
elenbaes!

Schortje nou een excellenten Haes? of geerje nou gien reyne
Kappoenen?

650 Wel Vennitje, wilje gien Knyn, gien Duyven, gien Hoenders,
noch Kalkoenen,

621. *ghebreeckt*—ontbreekt. 622. *sot*—nar. 624. *my gheneer*—den kost verdien.
632. *rueckeloos*—onzinnig. 637. *gheest*—knappert. 643. *were-vleys*—lamsvleesch;
Kaer—vriend. 644. *sock-lam*—zuiglam. 645, vg. vs. 669, *op een aer*—bij een ander;
seper—zeker (verg. „Sapristi,” van „Sacristie). 647. *dragen*—halen; *vangt*—van het.
648. *elenbaes*—vriendje. 649. *schortje*—heb je noodig; *geerje*—wil (begeer) je; *reyne*—
mooie. 650. *vennitje*—kereltje.

- Om inde Venesoenen te setten, te larderen of te bra'eu ?
 Van daar ben ick moytjes met hem op de Gaar-marckt egaen,
 By't volckje die daar voort-staen, met huer jonge Biesten, en
 nochteren Kalven,
 Siet dats een Kruyssonckje, dats een Koocker-stickje, die
 voor Noos, om vier en ein halven,
 655 En die Hals-knoock om dardalve stuyver: Wilje nou geen
 Pens, noch Koe-voet?
 Gien nieren, gien Lever, gien middel-rift, gien hoofd-vleys, noch
 het smaackt so soet!
 Wilje gien warme Buelling, leverling, bloeling, pieperling hiel goet,
 Soeckje slabberaen Jasper Goedbloet? ick kanmen waar niet
 prysen.
 Wat hadje gaeren goe Heer, gesalyde Worsten. Verckens-jues,
 of fyne Sausysen?
 660 Nou niet, seyd ick, Giertje Gysen, en so kuyerde wy vast voort,
 Verby de Speck-koopers, byde vreemde Vueghel-luy, die villen
 my anboort,
 Hier ouwe Koopman hoort, wel so verby? dat mach niet door
 de bueghel,
 Waer nae sieje? nae een overseesche Swaan, enn Rotgangs,
 of nae een Ent-vuegel?
 Ick kreech vlus uyt de Kuegel een slee met Winders en Tayllingen,
 siet,
 665 Dat zyn Knobben, dat zyn Smienten, dats een vogel die Hans hiet.
 Dats een Pyl-start, 't eeltste beesje dat by de lucht vlieght,
 sulcx heb icker noch by paren,
 Wilje geen Kamper vuegels, al geploekt? neen seyd ick, die sie
 ick niet gaeren,
 Se siender uyt soo smerich al haddese voor Kocx jonghen inde
 kombuys evaeren,

651. *inde Venesoenen te setten*—vet mesten (Oud.), verg. LITTRÉ in voce „venaison”, sub. II. 654. *Koocker-stickje*—kaakstukje. 655. *knoock*—been. 656. *het smaackt so soet*: waarschijnlijk „mengsel van gehakt vleesch” zie OUD. *Wdbk. op BREDERO*, bl. 353, en *Moortje* van denzelfden, bl. 135, no. 115. 657. *leverling*—leverworst; *bloeling* of *bloeyelinck* (PLANTIJN)—bloedworst; *pieperling*—met truffels toebeide worst (verg. *peperlinck* bij KIL.)? OUD. heeft *M.* bl. 136: „beuling of worst, die sterk gepeperd of gekruid was.” 658. *slabberaen*—labberdaan. 659. *gesalyde*—gekruide (?) of gezouten: OUD.—ik denk, het l. genoemde (van „saler”); *jues*—nat (vleeschnat). 661. *villen*—vielen. 662. *dat mach niet door de bueghel*—dat gaat niet aan. 663. *gangs*—gans. 664. *De Kuegel*: plaatsnaam: De Koog of Kaag; *winder*—mannetjeend („anas mas” KIL.). 665. *knobben*—brileenden; *Smienten*—fluitenden; *vogel die Hans hiet*—een baas van een vogel (verg. „een jan van een appel”).

- En al de aaren, die sin myn te paers en te groen, 't is dat niet,
seydy, gy hebt te vuel kuers,
670 Nou Moncksuer Kackerlack, gheeft nu een reys een vaen inde
Graef van Muers,
By onse ouwe Kittebruers? nou niet sey'k, ick moet duese
wech kiezen,
Doe ginge wy op Sinte Pieters Kerck-hof, ant kleyn Halletje
by de Vriesen,
Ick macher niet an verliesen, sey Sieuken Sipkes van Fraanjer,
soo waer ick leef,
De hielle bouwt om ien ryaal. Ick docht dat morsige goedt, is
duur enoch te geef.
- 675 Mit sietmen de Wortel-teef, Tryn Dubbeldin van Bunschooten,
Wat selje hebben Liestentje, Pynsternaek'len, Bietwort'len, of
Kroten?
Kyck dat hartjen is esloten, ick heb Warmisje en groen toekruytje
daer by,
En Horensse Wortelen, en Raepjes, se smaeken as emmer-appelen
en Rysen-bry.
- Doe gingen wy verby de Brouwery van't Jerusalems kruys,
680 En juyst most ick bloemen, en ick liep onger de Varccke-sluys:
Daar sat Koren Jansz en vertrock van 'thuys en d'afcomst van
Britten
Mit dat hy men sach, nam hy zyn naers insen arm, hy rees
en lietme sitten,
Myn Lansman sach ditte, die ging vast pruetelen, en sprack:
't Moet een groot Monsuer wesen desen verschreven Kackerlack.
- 685 Doe verlienden ickse daer een quack van ouwe kousjes jaergetijen,
Van 't eevangely van 't spinrocken, van Waaren, en Spookerijen,
Die in hiel ouwe Tijen hier dickwils plegen te geschien.

669. *seydy*—zeide hij. 670. *vaen*—een glaasje. 674. *bouwt*—bout; *ryaal*—reaal (een stuiver of vijf, zes). 675. *wortel-teef*—groenvrouw. 676. *liestentje*—lievertje; *pynsternaek'len*—witte penen („pastinak“). 677. *dat hartje is esloten*—'t liestentje zegt geen woord; *warmisje*—warmoos. 678. *emmer-appelen*: „wellicht zoo genoemd, omdat ze bij den emmer verkocht werden“: OUD. 680. *bloemen*—mijn gevoeg doen. 681. *vertrock*—vertelde; *'thuys van Britten*: zie daarover WAGENAAR, *Vad. Hist.* I, bl. 70. 684. *verschreven*: „voorschreven, te voren genoemd“ zegt OUD, op de aangeh. plaatsen bl. 444 en bl. 137. Maar dat voegt hier al zeer kwalijk: ik gis, dat het woord beduid *verkeerd als zoodanig aangeschreven, gewaand* dus, eig. „ten onrechte, bij vergissing ingeschreven in het gildebock“ (verg. vs. 612); „die quasi Kackerlack.“ 685. *quack*—vertelseltje; *verlienden*—dischte op; *ouwe kousjes jaergetijen*—praatjes („kous“) uit de oude doos. 686. *waaren*—spoken.

De guesen moeten Duyvel-jagers wesen (seyd ik) want hy
laetum nou niet sien.

Doe tegen wy op de bien, duer de Hal-steech, en onderwegen
690 So groeten ons al de Arrebeyers die ons quamen tegen.

Ick schickte myn baert te degen,, die myn schier inde mont quam,
Eu so stryke-baerdende, so quam ick in myn fasol op de
middeldam:

Doe Lysbet Fokels my vernam,, seyse: Koopman ick gheefje
schier de granje

Komt koopt nu Krenten, Mangellen, Garsynen, en Aplen van
Jeranje,

695 Eu nuwe Karstengen, uyt Spanje,, die ons volck lest hebben
evrybuyt.

Doe quamen wy op de Vis-marckt, daer wast Pieter-Cely, dit uyt,
Emmerlock, hoor hier Kornuyt,, komthier me vaer: koopt een
sootje,

Leest jou ga'ing uyt dit tobbetje en schietse in dit Vlootje,
Ick hebse noch wel een schootje grooter, komt hier! waer sinje Ot?

700 Haelt een net met vis, wt de korf, of kaer by 't vlodt,
Brengh doch gien wtschot,, gaet heen mijn koorentje van achtien
Jaren.

Al ree man (seyd hy) moer, ic selje dat wel opsen elvendar-
tichst klaeren.

Ick verstaeme op die snaeren,, also wel als onse buurman Klaes Os.
Y-bot, Hoeck-bot, dats blauwe Braet-spieringh, dat sin Melck-
baersjes, en purmerpos.

705 Kom, heerschip, maacktme los,, dat's lustighe water-scheeps vis,
Datsen rootschilde-braesem, en een Korper die inden Ysel ge-
vangen is.

Die muen-vooren dobbelt die mis? siet, datsen lekker gelt-snoeckje,
Hoor hier wat Lijsbet Leffers, hoort hier wat, wel moer wat soeckje?

689. *tegen*: voor „togen.” 692. *fasol*—fatsoen. 693. *ick gheefje schier de granje*—ik geef je alles wat je maar lusten kan: verg. DE VRIES, *Taal en letterbode*, II, bl. 277. 696. *dit uyt*—dezen kant uit. 697. *Emmerlock*, OUD. denkt aan „spiering of bakvisschen,” ik aan „aal,” ook om 't volg. „sootje” zie WAR., vs. 538, (over *emmer*; zie boven vs. 678). 698. *ga'ing*—gading; *schietse*—gooi ze. 699 en 704. *sinje*—ben je. 700. *vlodt*: WAG. *Amsterdam*, II, bl. 418. 701. *koorentje*—lieveling (uitverko-rene). 704. *pos*—klein lekker vischje (KIL. „pors”). 705. *maacktme los*—help me er af. 707. *muen-voren*: „waarschijnlijk middelslag” verklaart OUD. t. a. pl. bl. 237 en 137: ik wijs op „*moyne*, eyn visch” bij VAN DER SCHUEREN, bl. 173, en „*meun*” bij VAN DALE, waarmede het eerste lid ongetwijfeld overeen komt; *dobbelt die mis?*—maakt die geen goed figuur? *gelt-snoeckje*—mannetjessnoekje.

- Mit snapt en ic om't hoeckje,, daer stonde die mossel-eters een
 hiel gerit
- 710 Hael mosselen, hael mosselen, Zeelantsche mosselen, varsch
 enne wit!
- Watte varsche mosselen benne dit,, 't zijn mosselen as oesters
 seyden die kluyvers,
- Daer quam onse buurwijs meyt, en haelden een emmer vol
 voor twee stuyvers.
- Get hoe gluurden daer die snuyvers, na een tas van een parld-pop,
 Daer quamen die Dief-leyers, en maaktent daer byt huysje so
 ruym op
- 715 D'ien gaf de meydten een schop,, die een koontje, en d'ander een
 klaater,
- En wurpen de maeten, de matten, de paenders int waater
 Plom verloren vande sluys.
- Andre schortent onder haer arrem, en brochtent moytjes t'huys,
 O docht ick dit ghespuys,, wie mienese nou wel datse binne?
- 720 Se souwe de dieve vangen, en laete de schaemel-luy een duyrtje
 winnen,
- Wat selt volckje nou beginne,, sy hadde daer so moy voort edaen,
 Ja docht ick in myn selfs, 't is leelijck datse so op middel-
 straet staen.
- Doe saegen wy de vis-slaghers de vis of-slaen, doe sach ick na
 de Zee-vis bancken.
- Daer stonden die brandewijn-drinckers, en droncken 't mutsjen
 om twee blancken,
- 725 Met riep Jannetje Vrancken,, datsen stranckt-visje, datsen gul,
 dats schellevis!
- Ick hebse met lever en kuyt, die soo varsch als een wronghel is,
 Siet vryers hoe stijf datse is,, s'is tangsies ierst of eslaghen.
- Dat sin meysjes met blancke borsjes, muegese jou niet behaghen?
 Maer Aaltje van Schaghen,, mijn koopwif, die weesme gaet verby.
- 730 Doen tradden wy na de ael-wijven, daer ande drie vijseltjes sy,
 By Griet Jan dicken, en Fy die soo ficks is op het vel te stroopen,
 Daer wast hoor hier vrient, selje neb-ael grof-ael, of fijn-ael
 koop en?

709. *gerit*—troep, 711. *kluyvers*—liefhebbers, hetzelfde ongeveer als *snuyvers* vs. 713, maar hier met 't oog op de meid, te voren van de mosselen. 713. *tas*—meid; *parld-pop*—pronkjuweel. 714. *op*—vrij, open. 715. *koontje*—oorveeg; *klaater*—klets. 717. *plom verloren*—wildweg; *sluys*—brug (zie vs. 680). 718. *schorten*—pakten op 721. *voort edaen*—uitstallen (veurt doen de kramerye"; KIL). 724 *mutsjen*—glaasje; *blancken*—drie cents, ongeveer. 727. *tangsies*—zoo pas.

- Soeckje puyt ael, leb-ael, kat-ael, wilt niet veerder loopen,
 Ick heb vry wat keurs,
 Doe gingen wy de waech neer, 't water langes, over de koren-
 marckt nae de buers,
 735 Daer kregen wy so veel Bonsjours en Baeselmanis van de
 rijke monseurs,
 En soo veel goen dach van pelsers en schruers, dat hy bril
 sach, en ick mostmen omkieren,
 Om Godswil Landtsman, seyde hy: Ghy mochtmen dat oock
 wel lieren,
 Strakex begon hy myn te vieren en te eeren als een groot Kaddet,
 Wel hoort hier seyde ick: en siet, dat ghy wel op myn woorden let;
 740 Ghy moet pluym-strijcken, en schoon-praten, en liefkoosen
 De groote rijckeluy, al warent Goddeloosen,
 En smeeren haer het zeem van Honich om de mondt,
 Dit is een nutte kunst, die mijn verstandt eerst vondt,
 Treet myn voetstappen na, so salt u gaen na wensche,
 745 En maect afgoden van de veel vermoghen Mensche.
 Na dien ick dit gheslacht so aartich heb verweckt,
 Soo heb ick oock ghedocht te voeren in de Seekt
 Van myn eyghen naam, dats vande Kackerlackisten,
 En waarom ick so wel niet als d'andere seck-tisten?
 750 Want yder die nu is een weynich wel bespraect;
 Een seekt, of aanhangh na zyn fantasye maect,
 Mits nueswijs misverstant der menschen dart'le ooren
 Meest altoos zyn belust om steeds wat nieuws te hooren,
 Maar ick verpraat myn tijdt, ick moet gaen, doen myn last
 755 En schencken haar de Maacht, en bidden haar te gast.
 Hola! 'k sie Koenraat daar, de Dienaer van de vryer,
 Die staet daar voor de deur, bedroeft, ach arme strijer!
 Hy heeftet seecker slecht, daarom is hy beschruemt,
 Hy sterreft schier van kouw, hy schijnt wel seer verkleumt,
 760 Verkonckelt in zyn blaas, en knoffelt met zyn handen,
 Al was hy om de Noort an die Way-gatsche stranden.
 Syn Turf is hier te licht, ick moet met dese guyt

735. *baeselmanis*—kushanden. 736. *pelsers*—bontwerkers; *schruers*—kleermakers; *bril*, *sach*—raar opkeek. 738. *kaddet*—heer. 742. *zeem*—puikje ('t vetste, zoetste). 745. *vermoghen*—aanzienlijk. 752. *mits*—door, wegens, evenals in het Mnl. 755. *bidden*—nooden (verg. hierbij vs. 526[7.]). 760. *verkonckelt*—eig. verknoeid; KIL. „vorkonkelde blaese”, ischuria („opstopping der urine”); *knoffelt*—wrijft. 762. *syn Turf is hier te licht*—hij kan hier niets worden.

Wat alven, wat boerten, en haalen hem wat uyt.

Koenr. O desen sot die meent hy heeftet al ghewonnen

765 Met zyn schenkagie, en 'tis noch nauw begonnen.

Kackerl. Hout! dat ick niet te slecht op zyn steeghjes volck groet,

Maar als Grandisimo met vijf treen ande hoedt

Dus, een, twee, drie, vier, vijf, A la mode de Fransche,

Mcers volckje sal dit haast by Alterum Partum dansche,

770 Met eerbiedighe dienst, die u hoocheyt verdient,

Wenscht Monsuer Kackerlack zyn aldergrootste vrient

Koenraat gesontheyt toe, en voorspoet in zyn saken:

Hoe stajc so en kyckt, wat meuchdy hier toch maaken?

Koenr. Ick sta stil, en recht op, en doe ter weerelt niet.

775 *Kackerl.* Maar siet ghy hier niemant die ghy niet gaeren siet?

Koenr. Ja, u. *Kac.* dat gheloof ick, maar noch gheen and're dinghen?

Hoe sie ick dan in u so veel veranderinghen?

Ick spuer dat u ghemoedt sich t'eenemaal ontset-

Koenr. Ick sie niet dat myn deert, ontroert oft yet belet.

780 *Kackerl.* Dit vuyltjen, wat dunckt u, en sal sy oock wel passen

Tot een Dienst-maasen, om de schotelen te wassen?

En wat 't een, en wat aars? *Koen.* 't is een meyt als een kruyt,

Ja wel, s'is het waardich als een duyts broot een duyts,

Sy souwtje op een stil watertje wel of klaaren.

785 *Kackerl.* Men souw' een siecke bruydt daer kunnen me bespaaren.

Koenr. Och lieve vaar, dat is met u toch al ghedaen.

Kackerl. Komt tot myn ouwerdom, het selje oock vergaan.

Hoe plech ick onse Trijn int langhe gras te graeslen.

Koenr. Nu gis ick, ben jy al over 't Pocken en 't Maeslen,

790 En wat souw jy doch by een jongh Venus dier,, doen?

Kackerl. Haast soo veel als ghy, laatje hartje gien sier,, doen;

Ick ben een ouwt Soldaat, myn alderbeste maatje!

Koenra. Wil ick u wat seggen, Speciaal: u schort een praatje

783. Variant E. *s'is het waard.*

763. *alven*—schertsen; *haalen uyt*: „plagen” heeft OUDEMANS, t. a. pl., bl. 407 en bl. 139; ten onechte, meen ik; *uithalen iemand* is zooveel als „uithooren”. „turer à aucun les vers du nez, enquester finement;” PLANTIJN. 769. *Moers volckje*—'t kleine volckje; den dans „A. P.” ken ik niet: eene soort Patertje (?) wellicht. 774. *niet*—niets. 780. *vuyltjen*: Katrijtje wordt bedoeld bij antiphrosis. 781. *maasen*—meisje. 782. *als een kruyt*—een kranige meid, zie VERWIJS, *Sp. Brab.*, bl. 152. *En wat't een, en wat aars?*—hiermede bedoelt K.: „en wat een en ander meer?” „Schotelen wassen” is iets, men „waartoe is ze verder goed?” wil hij vragen, en de bedoeling is duidelijk uit 't vervolg. 788. *graeslen*—knuffelen; DE JAGER *Wdbk. der Freq.* in voec. 789. *ben jij enz.*—ben jij ook al zoo jong niet meer. 793. *Speciaal*—kameraad

En 't komt my niet te pas met u hier langh te staan.

- 795 *Kackerl.* Hoe na saljy yewers op de kittel-jacht gaan?
Koenr. Daar en behoef ick u gheen bescheyt van te gheven.
Kackerl. Souw dat dan d'eerste reys nu wesen van u leven?
Koenr. Ick loop so niet als ghy. *Kack.* Nochtans Koenraat
 ick gis

Dat gy al garen gaet daer wat te lacchen is.

- 800 *Koenr.* Daar ben ick te vroom toe, te deeg'lijck, en t'oprecht.
Kackerl. Ghy sult de kost wel krijghen, houtje maar wat slecht;
 Kuendy maar wat bangh sien, of na de mont wat spreken,
 Ghelyck u Meester, die de Meysjes kan bepreken,
 Siet, door de aable kunst van zyn geswinde geest,
 805 Want met een aardicheyt hy Weeuw en maacht beleest
 Wanneerder yemant sit en naydt, of ployt haar doeckje;
 Hy vlijt hem neder tzeet, en haalt dan voort zyn boeckje
 Vande Nigromancye, en doetje daer een les,
 Die langer niet en duurt dan van een uyr vyf ses:
 810 Al sit de Meyt en wringt om op 't ghemack te wesen;
 Wat dunckje kan hy dan de Meysjes niet belesen?
 En siet wat u belanght! ghy bent een zeer wijs knecht,
 Ist dat ghy u verstant an dese kunst eens lecht,
 Ick mien dat ghy u Baas haast over 't hoeft sult leeren,
 815 Want ghy sult dan de Droes belesen en besweeren:
Koenr. Gordt! hoe ga gy daar me duer. *Kack.* dat is so, dat
 blijkt.
Koenra. Wil ickje segghen, wat myn dunckt dat ghy gelijckt?
Kackerl. Wel wat doch? *Koen.* een werelt so schoon en
 uytgelesen
 Sydy, en ghy hebt al wat inde werelt mach wesen;
 820 Van schalckheyt, achterclap, en van pot-boevery,
 Van haat, en van Italiaensche deuchdnieterij,
 Ick loof niet anders, dan de man van komst u geweeten,, het
 Die de Mensch aldereerst een kleene werelt geheeten,, het.
 Hoe voerje daar we'er geest? *Kackerl.* Wel, jy kuntet uyt legghen,
 825 Swijgen best, wy kenne melkaar geen eer opsegghen.

795. *Hoe na*—wel zoo. 798. *loop*—baan, verg. „baanloopster, straathoer”. 801. *slecht*—leuk. 804. *aable*—fraaie. 807. *tzeet*—op een stoel (verg. „te bed.” e. a.). 816. *ga ghy*. . . . *duer*—slaat gij door; *Gordt*: verbastering van „God.” 820. *pot-boevery*—klaplooperij: KIL. 824. *hoe voerje daar we'er?*—hoe verdedig je je daartegen? *Geest*: zie op vs. 637. 825. *eer opsegghen*—voor eerloos verklaren: immers beide hadden hun eer al „te kercken ghebracht” d. w. z. begraven, en waren haar dus kwijt.

Koenr. Ja ghy hebt schaamt en eer te Kercken al gebracht.

Kackerl. Ick gis dat ghy mijn, en meest al dit volckje slacht;
Die op een ander steeds veel schrollen en veel spreken,
En haalen telckens op van ellick-eens ghebreken.

830 Nu dat is daer Koenraat, geeft doch Moy-ael een praat.
Bidt haer van uwent wegghen datse mijn inlaat,
Want siet om mynent wil: so begin ick te vresen,
Dattet mijn gaeren souw wel druets gheweyghert wesen.

Koenr. Daar is een seeker Radt dat allerwegghen drayt

835 Dat schielijck werpt om hoogh, die gantschlijck t'ouder leyt,
En 't smackt hem licht om laach die op haer macht hier trotse:
So salt oock gaan met u! o ghy doortrapt en schotse
Panlicker als ghy zijt! of ghy nu schoon de poort
Met u kleyn vingertjen, of 't alderminste woort

840 Kunt op'nen als ghy wilt, by daaghen en by nachten;
Ick sal nu van 't geluck nu oock mijn kans verwachten,
Dat toch by buerten gaat, en yder heeft zijn Tijd.

Kackerl. Secht my de waerheyt eens, en doet u dit gheen spijt
Dat voor u ooghen ghy dit dus moet sien geschien?

845 Siet vrijer datsje veur! maer hebby oock t'ontbien
Hier binnen in huys an Moy-ael, of an haer meysje?

Koenr. Nu niet Kackerlack, Ja hoort hier? soentse een reysje.

Kackerl. Dats garen edaen. *Koenr.* Ick kant hem nu niet beletten:
Maer 'k wed ick eer yet langh hem sulcx sal ontsetten,

850 En segghen: staeter nu buyten datje swiet,
So en wayt u de roock dan inde ooghen niet,
't Is sulcken kabouter, o myn! 't is sulcken vrientje!
Hy beloofte alle dingh, maer hy mienter niet ientje,
't Is Jan allemans vrient, hy heeft ellick een lief

855 Soo langh hyer by is: zijn heerschip het een brief
Als de helle Zuyer-Zee; mit een groote zegel
Ghelijck de Diemer-Meer, wat ick gun hem den egel
In zijn klapmuts. Wel hy! wie kijckt daer gunts soo snel
Exce komplurius, scheele luy sien niet wel.

827. Variant A. en meest al dit volck.

828. *schrollen*—schelden. 833. *druets*—preutsch. 837. *schotse*—plomme. 845. *datsje veur*—ik ben je voor (en daarmede geeft hij Katrijntje een zoen, denk ik); *t'ontbien*—iets te zeggen. 849. *ontsetten*—beletten. 855. *brief*—aanmatiging (eig. „macht of lastbrief, waardoor men aanspraken of voorrechten verkreeg:” OUD., *Wdbk. op Hooft.*) 858. *den egel in zijn klapmuts*: zoodat hij van jeukte razend wordt. 859. *exce komplurius*: potjeslatijn, waarvan de zin totaal verduisterd is; de *Eunuchus* geeft evenmin licht. Hetzelfde geldt van de twee eerste woorden van vs. 860: waarin wellicht „aartskonkel' schuilt.

- 860 Aaris konicketutel stae gy so opje toonen?
 Heer! wat het dat meysje twee bolle vette koonen,
(Kackerl. wt.) Maar sinjer mee booren, soo isset gangs geen noot?
 Wel hoe! benje mal? wel waerom worje root?
 Siet hier! hier is hy weer, kijekt hoe gaet hy prijcken:
- 865 Had hy een beesem in zijn naers, hoe souw hy strijcken?
 O mijn! hy is so blijt, dat hy hem schier wilt,, lacht.
Kackerl. Wel borst sing'er noch? hoe nae houje schilt,, wacht?
 Of wil gy eens bespien wie dat hier al mach komen?
 Oft vreest de vryer nu dat sy hem vande vromen
- 870 En stoute Kapiteyn sal werden nu ontleydt?
Koem. Wel hoe kundijt soo raen? wie heeftet u gheseyt?
 Sulcken ding is het, je hebt seeckere quinck-slaghen:
 Gaat heen gy licht-schuyt! gaat vry deur gy leghe waghén!
 Achter sie ickje lest, gaet heen ghy rechte guyt!
- 875 Hoort hier! als ghy onder gaet soo blaest de kaers wt.
 Het is een fray ghesel die elck toet inde ooren.
(Writs. wt.) Niet dat hem leet is, maar dat hem lief is te hooreu.
 Wel is dit Writsert niet? Ja, 'tis ons jonckste soon!
 Zijn vader hadt hem thans wel stricktelyck gheboon
- 880 Dat hy de schipper die op Lissebon sou vaeren
 Souw schicken in het schip de alderbeste waeren.
 Eer dat de koude vorst met gront-ijs al het Y
 Beschiet met schots op schots: waar door voorseker hy
 Souw blijven van zijn reys, met achterstal verstecken,
- 885 *(Wt.)* Behalven dattet goedt sou vervriesen, ofte breeken.
 Wel wat ghebaar is dit? hy siet seeker wel woest
 En kijekt nu hier, nu daar, hy heeftet dapper noest!

Writsert en Koenraedt.

- Wat staat my nu te doen? ay mijn! ick siese nieuwers,
 Waar dat ick loop of kijck: en immers is sy yewers.
- 890 Wat sal ick dese steech of gene straat in slaan?
 Of sal ick nae de brugh; of na het waater gaan?
 Ick weet niet hoe ick wil; dus stont ick noyt mijn daghen;

862. *booren*—geboren. 866. *wilt*—gek, dol. 870. *ontleydt*—ontvoerd. 872. *seeckere*—maar al te ware: „je raad 't daar oolijk" wil K. zeggen. 873. *licht-schuyt* en *leghe waghén*: met blijkbare toespeling op 't bedrijf van tafelschuimer; verg. Kil. op „lichter" (vaartuig om de lading der groote schepen aan wal te voeren); *leghe*—ledig, niet volgeladen, daar dus nog op moet. 874. *lest*—lieft. 876, verg. vs. 628 en vlgg. 879. *thans*—zoo even. 884. *achterstal*—nadeel; *verstecken*—verstoken. 887. *noest*—druk. 889. *immers*—toch.

- Sy is de Nuwendijck: of de Kolck ingheslaghen.
 Sy is waar datse is, s'is buyten mijn ghesicht:
 895 Sy sal my hoop ick eens noch komen in het licht.
 Ach wtstekende Maaht! die mijn dus doet verdwaalen,
 Souw selfs de schoonhey self by u wel kunnen haalen?
 Ick weet niet watse souw, het schoonst dat my verscheen
 En 't suyverlijkst wel eer, dat is nu maar ghemeen!
 900 O wtgenomen beeldt! met wat vermoghen krachten
 Zo wentelt, weldt, en woelt u schoonhey mijn ghedachten,
 'Ten was gheen schoonhey, dat ick eerst schoonhey hiel;
 U schoonhey ongemeen is alder schoonheys Siel,
 Met wat bevallichey zijt ghy int ooch ghecropen?
 905 *Koenra.* Wel desen heeft al mee van 't selfste sop ghesopen!
Writsert. O dien oude draf-sack! *Koenra.* O desen is soo tiats
 So 't Ritsert deedt om 't jocks, hy salt wel doen om 't wats!
 Het moeytme van mijn Heer, en 't is oock te beklaghen,
 Dat al zijn kind'ren haar soo onghereghelt draghen:
 910 Want d'outste die is gayl, en op een hoer versot,
 En dese jongen loopt van kuf, van kot in kot.
Writsert. Foey, dat dien saggelaar my daar juyst most ghemoeten,
 Had ick doch doorgesnapt sonder hem eens te groeten,
 So hadt ick dat ghelel so langhe niet ghehoort:
 915 Ick wedt hy hondertmael verhalen mocht een woort
 Ick stondt vast in mijn selfs, verstuert en parlementen
 Om dat myn oudt Oom daar so langhe stont en drenten.
 Wel hier comt Koenraat, siet, Godt geef u goeden dach.
Koenra. En ick wensch u myn Heer al watmen wenschen mach:
 920 Wel hoe drul-oorje dus? hoe dus verbaast van wesen,
 En pruetelt binnens monts, ist van vruecht oft van vresen?
 Van waar koomdy so snel, en siet dus droef en wreet?
Writsert. Ghy vraachtme Koenraat, dat ick selve niet en weet:
 Ick weet niet wat ick weet, ick soumen niet vermeten
 925 Te weten dat ick weet, of ick oyt heb gheweten:

895. *licht*—gezicht. 899 *suyverlijkst*—reinste, onschuldige. 900. *wtgenomen*—
 uitnemend; *vermoghen*: zie op vs. 745. 901. *weldt*—beroert, *woelt*, ook transitief,
 doen woelen, woelig maken. 906. *drafsack*—strontzak; *tiats*—heet. 907. *om 'tjocks*,
om 't wats—uit gekheid, uit meenens. 909. *haar-draghen*—zich gedragen. 910.
gayl—geil, 911. *kuf*—kast. 912. *saggelaar*—sukkelaar. 913. *doorgesnapt*—door-
 gesneden (verg. weg-, en ontsnappen b. v.) 915. *verhalen*—herhalen. 917. *parle-*
menten—pruttelde. 917. *drenten*—treuzelde. 918. *goeden dach*—voorspoed, geluk
 (verg. VERDAM. *Mnl. Wdbk.* II, bl. 3.) 920. *drul*—druil; *wesen*: zie op vs. 36.
 922. *wreet*—boos.

- Ick weet niet of ick sit, ick weet niet of ick sta,
 'k Weet niet van waar ick koom, veel min waar dat ick ga ?
 So harssen-loos ben ick, doort rasen van myn sinnen,
 Door d'onghebondenheyt van myn te dolle minne
- 930 Gedenckt u Koenraat wel, dat ick u dickmaals brocht
 In ons Packhuys; daar ick u menichmaal bedocht
 Met roockte Salmen, en met heele korven vyghen,
 Met Brooden Suyckers, en wat ick meer kon krijghen:
 En vulden ick u niet een anckertje met wijn
- 935 Nu lestent, doene wy tot uwent souden zyn ?
 En sloockent in een Mandt, die met Hoy ghedeckt,, was,
 Myn Vader peyldent, hy docht dattet gheleckt,, was.
 Ghelyck als Jasper Buur. die een moy hallif Aam
 Rynsche Wijn inley, (teghen zyn Vrouw haar Kraam)
- 940 Die de Maartens en knechts allengsjens uyt lickten:
 En so hy eens met kracht het vatten, en wickten
 Hoe veel der noch mocht zyn: hy tilt so stijf an't vat
 So dat hy met de start vil lustich op zyn gat.
 So ginght oock met de Man van onse Kniertje Louwen,
- 945 Die met zijn half vat bier docht kerremis te houwen:
 Maar Knier was hem te gauw, sy dronek voor tijdt-verdrijf
 En lurekten so langh, tot zy 'thadt in haar lijf;
 Op Sinte Kermis kreech de Man zijn beste vrienden:
 Hy nam een groote pot, die hy vol tappen miende:
- 950 Hy licht de pottaart op, en hy klopt uyt het vat
 De dueffick, en/ stopt zyn duym int lege gat. *lij*
- Koenra.* Maar Writsert watje seght: ick kanme niet bedwinghen
 Van lacchen, dats een klucht! o Menschen! watte dinghen
 Het is te wonder soet: ick hebbet noyt ghehoort.
- 955 *Writsert.* Al mallicheyte ghenoech, luystert in aernst voort:
 Kreech ick niet van 't Kantoir uyt doosen en uyt laaden
 Konfyten/ingeleyd, en veelderley Suckaden?
 En statet u niet voor dat ghy doen dickwils sey:
 O Writsert oft gheviel dat ghy u sinnen ley
- 960 Op Dochter, Vrouw, of Weeuw ghy moocht my wel gheloven
 Ick souw om uwent wil als voor myn selven sloven.
 Dit hebdy my beloofd, betoont nu wie ghy zyt,
 'k Sal op een hoedt niet sien, ist dat ghy wel bedijt:

932. *roockte*: met de in den Amst. tongval niet ongewone weglating van *ge*.
 937. *peyldent*—kwam er bij 't peilen achter. 939. *inley*—insloeg. 940. *maartens*—
 meiden. 943. *start*—'t staartje, 't restje; *lustich*—lekker. 959. *ley*—steldet. 963.
bedijt—slaagt.

- Ghy bent seker soo eel om yemants woort te houwen,
 965 Als ick niemant vant gilt souw konnen toebetrouwen.
 Stelt nu de macht int werk, van u welsprekens kunst,
 So langh tot ghy verkrijcht myn alderliefstens gunst,
 Wiens schoonheyt uyt haar selfs natuurlijk is ghebooren,
 Niet met quacksalvery, noch dranckjes van Doctoren.
- 970 Ghelijck sommige luy, die so hebben ghekleieckt
 Om schoon en moy te zyn, dat sy nu zijn vol sieckt,
 Vol quellings, en vol fluymys, waardoor dat zy verwerven
 Een leven sonder lust, en sterven sonder sterven:
 Recht als die Blicck-vyst, die daar gist'ren achter sat,
- 975 Die om dit nuwe snofs-wit so veel rommelingshs at,
 Van Boeckweyt, Gort en Krijt, en watter te koope,, was,
 Nu gaatse, goede Meydt, of haar peeckel ontloope,, was:
 Dan klaachtse voor haar hart, dan wijtse voor haar Borst,
 Ach Moertje seyde lest: daer leydt myn sulcken korst,
- 980 Met vielse op haer buyck en gaf drie groote kreten:
 Doen sprackse overluydt, 'k sal myn leven niet eten
 Dat ongesonde tuych van onbereyde spijs,
 Van raeuwe Taruwe graan, van Haver, Garst of Rijs,
 Van sant, van turf, van as, van koolle noch koolstruycken,
- 985 Ick sal in alle dingh myn ouwers raat gebruycken.
 Ick kander oock een deel die heele groote lappen
 Van wolle laaken uyt haar rock en Huycken kappen:
 Vondense de schuurmanckt met d'oly-doecken staen,
 Hoe souw dat volck dan wel in grasduynen gaen?
- 990 Die Rijke luy'er kluer die staater mennich duur,
 Ick laat de Joffers staan, die swack zyn van natuur:
 Maar siet de Dienst-meysjes, die starcke schoncken,, hadde,
 Die siender uyt, of s'uyt een gieter ghedroncken,, hadde,
 De Vrouw die is wel dol, de Dochter is wel geck,
- 995 Die voor een schoonheyt hout, dat jammerlijk ghebreck.
 En isset niet met Godt hartneckelijck ghestreden,
 Wanneer men niet vernoecht, en maackt and're schoonheden,

985. Variant D en E. *Ick sal in alle dinghen.*

964. *yemants woord te houwen*—iemand's voorspraak te zijn, 't zelfde als „woorddoen voor iemanden:” KIL. 968. *wiens*: gewone vorm in de XVIe eeuw voor ons „wier” ook bij Vondel: VAN HELTEN, t. a. pl. I, 132, No. 126. 970. *ghekleieckt*—van allerlei geslukt. 974. *blieck-vyst*—bleekscheet, in andere uitgaven *vuyt*: verg. HUYGENS, *Kor.* (ed. VAN VLOTEN), V en VI, bl. 164, alwaar woordspeling van *schijt* en *schuyt*. 975. *om dit nuwe snofs-wit*—omdat de nieuwe mode voorschrijft, dat men bleek moet zien; *rommelingshs*—van alles door elkâar. 981. *Doen*—toen. 987. *kappen*—eig. snijden, hier bijten. 997. *vernoecht*—tevreden is: zie hierover VAN HELTEN, t. a. pl., II, 5, sub. c.

Als ons zyn wijsheyt gaf? Sy toonen met die schijn
Hoe ondanckbaar, hoe slecht van oordeel datse zyn.

- 1000 De Moeders zyn wel sot die hare kleene kind'ren
So rijghen, dat sy haar het wassen gants vermind'ren,
En dringhen 't teere wicht in een ghebootste lyf
Van blick of loodt benaydt in harde steecksels stijf,
1005 En werden nimmermeer volwasse kloecke mannen.
Wert hier een Dochter nu wat poeslich vet en blos
Die dunckt haar te zyn nut in 't Leger voor een Tros.

Koenr. En u lief, is sy schoon? *Writs.* Ja Koenraat so
volcomen!

- Dat nuwe schoonheyt heeft haar aansicht aanghenomen,
1010 Sy heeft een eyghen verf die niet is gheblancket:
Haar lichaams stal is fray, niet rangh, noch niet te vet.
Koenr. Hoe out? *Writs.* Na datse scheen aan 't wesen of
bedaaren

So is sy out ontrent haar ses of achthien Jaaren,

Koenr. Int bloemeken van haar tijt! *Writs.* Siet Koenraet
datje maakt

- 1015 Dat ghyse lockt met list, en met gheweldt haar schaakt;
Bedenckter u eens op, hoe ghyse sult bepraaten
En stommelt u bedroch nu wacker wt de gaaten:
Bedriechtse met een vondt en levertse an my,
Ick wil dat ghyse brengt het sy oock hoe het sy.
1020 *Koenr.* O! wat besluyt is dit? sonder sich te bevraagen;
Secht my wiens dochter ist, of wien zyn toch haar maaghen?
Writs. Dat weet ick niet. *Koenr.* Dats vreemt! hoe ist dan
datse hiet?

Van waar isse? waar woontse? *Writs.* Dat weet ick niet.

Koenr. Waar hebbyse ghesien? of waar quam sy u teghen?

- 1025 Geeft mijn doch wat bescheyts? *Writs.* Op straat hier onder wegen.
Koenr. Waar bleefse toen int lest? waar gingse? *Writs.* Dat
weet God.

En ick en wetet niet, dat maakt mijn dol en sot.

Koenr. Hoc so? *Writs.* Maar; vraagje dat? soo ick na haar
was gaande

1003. *steecksels*—borduursel, stiksel. 1004. *wichters*—kinders. 1007. *tros*—soldatenhoer („troswijf, troshoere”: KIL.) 1011. *stal*—gestalte; *rangh* (*ranck*)—mager. 1012. *bedaaren*—bedaardheid (eig. „bedaard worden”: Kil., Plant.) OUD., *Wdbk. op Bred.*, bl. 494. 1017. *stommelt wt de gaaten*—breng te voorschijn, voor den dag. 1020. *sich te bevraagen*—zonder onderzoek te doen. 1028. *na*—achter.

- So ontmoet yn Jan Kray, mijn noom die hiel my staande,
 1030 Ick sweerje dat ick meh niet mijn ooghen sach
 In een heel hallef jaar, als juyst op desen dach
 Doen ick hem alderbest wel moghen hadt ontbeeren.
Koenra. Wel gingje niet weerom? *Writs.* Ick dorst niet
 ommekeeren.
- Hy was mijn op het lijf, eer ick het sach, of wist,
 1035 Ick hadde anders in een steegjen eens ghepist:
 Den schudde-bol, die sprack al stamerend' met lippen
 Wel hoe bocht-jachtje dus? Dit moet ick u berispen.
 Hoe dus wilt-weyich? ha! wat sinje voor een knecht,
 Secht u vaer dat ick ben gheroepen voor het recht,
 1040 En stae op Schepens rol, en dat hy teghen morghen
 My eenen Advocaat, en voorspraack moet besorghen:
 Dit was telckens weer an en duurde sonder endt.
 Hy gingh, ick sach, ick liep vast hier en daer ontrentd,
 Maar vont haar nieuwers niet. *Koen.* mog'lijk oft die persoon,, is
 1045 Die duer Kackerlackje Moyaeltjen angheboon,, is.
Writs. O bloedt waar machse zijn? *Koen.* En wasser niemant by
 Die haar bewaarden of gheleyden an haar sy?
Writs. Ja Kackerlack die guydt, die volchde haare schreede.
Koenr. 'k Heb nu verslachs genoeg, die selfste meen ick meede
 1050 *Writs.* Spotje metme! hoe ist? *Koenr.* Ick meen dien oock
 voorwaer.
Writs. Kundyse Koenraat? segt, en waar soo zaachdy haar?
Koenr. 'k Hebse gesien, ick kent; en weet waar sy ontrent,, is
Writs. Ach! Koenraet wat ick hoor! ist waar dats u bekent,, is?
Koenr. Ick kense, en ick weet waar dat sy haar onthouwt:
 1055 Want s'is gebracht vereert, en in Moy-aals ghewouwt.
Writs. Wien is soo rijk van macht, die sulcken personagie
 Kan stuyten wt zijn hart, en schencken voor schenckagie?
Koenr. Den Hopman Roemer is 't, en die heeftse soo koel,
 Gheschoncken en ghestuurt u broeder Ritsaarts boel.
 1060 *Writs.* Ach broeder lief! ick merck alleen uyt dese deelen

1029. *noom*—*oom*. 1037. *bocht-jachtje*—gejaagd rondloopen; *Dit*—daarover; *berispen*—bestrafpen: verg. VERDAM, t. a. pl., I, bl. 947, sub. 3. 1041. *voorspraack*—verdediger: „iemand, die voor een ander het woord voert op de terechtzitting, advocaat,” zegt Mr. S. MULLER FZN., *Middeleeuwsche Rechtsbronnen van Utrecht*, Gloss. bl. 103: toch was er verschil, vermoedelijk is de *v*, de pleiter, waarvan de advocaat en de procureur onderscheiden worden: t. a. pl. II, bl. 404; verg. CLAUSING, *De toevoeging van raadslieden in het strafproces*, Acad. proefschrift, 1885, bl. 5, 14 en 15. 1051. *kundyse*—kent ge haer. 1052. *kent*—weet het. 1054. *haar onthouwt*—woont. 1055. *vereert*: zie vs. 1062; *ghewouwt*—bezit.

Van dit verhaal, dat ghy een droeve rol sult spelen.

Koenr. Maar weetje wat u broer zijne vereeringh is?

Writs. Wel wat, secht dat, ick bids? *Koenr.* Een verrompelde Mooris.

Writs. Wat is mijn broer so sot, dat hy sou durven dencken

1065 Een soo mismaecten mensch by sulcken beeldt te schencken?

By sulcken creatuur! soo kan ick wel bevroen,

Dat hy te laach leyt, en daar niet op sal doen.

Seker die yemants hart met gifte soeckt te stelen:

Die moet niet gierich zijn, maar moet de gilde spelen:

1070 Wel Koentjen, ick wist noyt dat ons Moy-aal soo naar

Woonachtich, noch dat sy ons nae-ghebuure waar:

Want ick en hebber noyt in 't minsten af vernomen,

Hoe nae is sy hier oock eerst metterwoon ghekomen?

Koenr. Sy heefter wel gewoont ontrent een maant of thien,

1075 *Writs.* Wel dat is seker vreemt, ick hebber noyt ghesien,

Maar is sy doch soo schoon ghelijck sy wert ghepresen?

Koenr. Jase waarlijk! *Writs.* Maar niet ten aensien van desen.

Koenr. Dats wat anders. *Writs.* Dats waar mijn aldertroutste vrient,

Ick bid u doet u best dat ghyse my verliendt.

1080 *Koenr.* Dat wil ick gaaren doen wt minnelijker harten,

Ghelieft u oock yets meer? *Writs.* Waar heen? *Koenra.* 't Huys om de swarte

Te brenghen aan Moy-aal gehlijck u broer beval.

Writs. Gheluckige Mooris, die salich wesen sal.

Koenr. Waarom doch? *Writs.* Maar daarom: om datsy alle daghen

1085 By haar sal zijn in huys, en nae haar wel behaghen

Verklaaren haar ghesicht, in d'ooghen van de Son

Die met haar flonckeringh mijn Sieltje soo verwon:

En sal sy niet altijd, haar moghen sien en spreken

In kamer en vertreck? en 's nachts onder de deken

1077. Variant D en E. *Jase waarelijk.*

1062: *vereeringh*—geschenk. 1063. *verrompelde*—eig. verrimpeld dus oud en leelijk, verg. KIL. op „verrompelde taye.” 1067. *leyt te laach*—ligt aan lager wal; *opdoen*—verkrijgen, bereiken. 1069. *de gilde spelen*—in den zak tasten („*facere largitiones*”: KIL.) 1070. *naar*—nabij, in de buurt. 1073. *Hoe nae*—hoe kort (alzo niet 't zelfde als vs. 795), te verbinden met „*eerst*.” 1077. *ten aensien van*—vergeleken met (eig. „*deze er bij in aanmerking genomen*.”) 1079. *verliendt*—tot mijn beschikking brengt. 1081. *waar heen?*—waar moet ge naar toe? 1086. *verklaaren*—verlichten („*verklaaren het ghesicht. Clarificare visum: clarum facere*”: KIL.)

- 1090 Sacht slapen an haar zy? *Koen.* Wat souwt zijn of ghy waart
Soo salich en so rijk, ghelijck ghy hier verklaart?
Writs. Wat middel of wat raat, soudy hier toe toch vinne?
Koenr. Maar dat ghy eens anschoot het kleedt vande swartinne!
Writs. Hoe; haar kleedt? wel hoe voort? *Koen.* Dan souden
wy met roet,
- 1095 Met lijmswart, of met tuych van eenich ander geet
Besmeeren 'taengesicht, en uwe hande beyde.
Writs. En dan! *Koen.* En dan sal ick u in haar plaats
ginder leyde.
Writs. Wel; dat gaat noch seer wel. *Koen.* En zijnde daar geleyt
Sal ick een reden van u broers gheneghentheyd
- 1100 Vertoonen aan Moy-aal, met stuypen en met nijghen.
Maar wat ghy hoort en siet gy moet altoos stil-swijghen.
Writs. En soricht niet ick salt beschicken inder daat.
Koenra. O wat gheleghentheyd, sich voor u mercken laat:
Ghy sult dan vryelijck daar moghen met haar spelen,
- 1105 En stormen, en kussen en stoeyen, stroocken, streelen,
En slapen neffens haar, van niemant niet bekend,
Want wie souw dan vermoen yet anders of ghy bent
De Mooris van u broer? *Writs.* My is in al mijn leven
Van geenich mensch die leeft, soo goeden raat ghegheven!
- 1110 Komt gae wy al ons best, en vaerdich my anschiet
Haar kleedt. *Koen.* Ick secht in spel spel, binje mal? ick mient niet.
Writs. Wat duyvel mueghdy dan de geck met mijn so scheren?
Koenr. Weetje wel 't is verboon by klok-slach vande Heeren
Dat niemant wie hy sy mach loopen meer voor mom
- 1115 By nacht nochte by daagh? *Writs.* Wat daar geef ick ick niet om.
Komt gae wy slechts maar duer. *Koen.* Ghy sultet u beklaghen!
Writs. Dat ben ick wel ghetroot. *Koen* Oft qualijck quam
te slaghen,
Hoe bangh soumen dan sien? *Writs.* Laat mijn daar met begaen.
Koenr. Het spijtmen in mijn hart dat ickt u heb gheraen:
- 1120 Want soo 't blat ommeslaat, datmen u quam te kennen
Of eenich bordeel-brock zijn handen quam te schennen
Aan u persoon, of goedt, u Vader souw mijn straf

1090. of—als. 1092. *vinne*—vinden. 1094. *voort*—verder. 1099. *reden*.... *vertoon*—bewijs aanvoeren. 1100. *stuypen*—buigen. 1103. *sich mercken*—zich waarnemen, voordoen. 1105. *stormen*—dartelen. 1106. *bekent*—gekend, herkend. 1114. *voor mom*—verkleed, eig. gemaskerd. 1117. *Dat*: verg. „ik getroot mij dat”; *ghetroost*: van „zich getrooten.” 1121. *schennen*—schenden.

- Doen gees'len, om dat ick die snoode raat u gaf:
 Oock wroecht my het gemoedt aan dese schelmerije.
- 1125 *Writs.* Wel, is dat schelmerij, datmen die valsche prijē
 De hoeren eens bedriecht? hoe slechtjes sydy noch,
 En siedy niet hoe sy steeds omgaan met bedroch?
 Wat lief en soet gelaat dat sy aan yeder toonen?
 En hoe sy noch in 't lest haar lieve liefjes loonen?
- 1130 Dat weet en sietmen wel aan Jan rap en zijn maat,
 En aande ghene die treck-beenen by de straat.
 En an sommighe mans die haer vrouwtjes bedurven,
 In voeghen dat sy zijn ellendich noch gesturven!
 Wat zijn de hoeren meer als fenija voor de jeucht
- 1135 En putten des bederfs, en pesten van de deucht?
 Ick acht de man wel groot die haarlie van ghelijcken
 Met vuylheyten en bedroch kan schandelijk uytstrijcken.
 En oft ten quaatsten quam, dattet heel qualijk voer;
 Wat souwmen seggen? niet, men weet wel 'tis een hoer:
- 1140 Sy moet de Jongman eerst eens hebben uytghestreken
 Dat hy rechtvaardelijk hem dus heeft moeten wreken.
Koenr. Indien ghy so besluyt 'k sal u behulpich zijn:
 Maar lecht doch naderbant de schult dan niet op mijn,
Writs. Neen ick verseeckert u, ick wilt, volcht myn ghebieden.
- 1145 *Koenr.* Wel alst u soo ghevalt u wille sal gheschieden.

Eynde van het tweede bedrijf;

Het derde deel, het derde uytkomen.

Roemer, Kackerlack, Koenraat, en de stomme Moor Writsert.

Koenr. Maar seecker isset waar, bedanckte sy mijn seer?

Kackerl. Gheweldich! *Roemer.* Wat sechdy wasse wel in haar
 schick? *Kackerl.* Ja Heer!

Dan doch so seer niet om die seer schoone schenkagie,

Als om datse haar wert geschoncken van so grooten personagie

1150 En dat is 'teerst daar sy haar hooghe moedt op draacht:

Koen. 'k Sal letten op mijn tijdt misschien of het soo slaacht:
 Dat ick mach an Moyaal dees mijn Mooriske schencken:

1124. *aan:* zie *Wdbk. der Ned. Taal*, I, bl. 38, 5, *aanm.*; *aan* is hier zoo-
 veel als: wegens. 1125. *prijē*—kreging. 1126. *slechtjes*—onnoozeltjes. 1131. *treck-*
beenen: elders *slingerbeenen*, van de „pocken” (verg. vs. 141.) 1137. *uytstrijcken*—
 bedriegen (verg. vs. 1140). 1139. *niet*—niets. 1142. *behulpich*—behelpzaam: over
ig, vroeger veel algemeener dan thans. zie HUYDECOPER, *Proeve*, III, bl. 313, vlgg.
 1150. *haar hooghe moedt*—het hart hoog. 1152. *Mooriske:* zie op vs. 384.

Dan siet den Hopman daar, hy sou licht arch dencken.

Roemer. Ja die gracy heb ick; dat al wat ick begin
1155 Dat heeft een aart, soo dat ick over al wellekom bin!

Kack. Als gy wat brought denck ick, dats mijn genoech bekent.

Roemer. Daarom sey den Hartich: Hopman ghy bent excellent!
En hy bedanckt mijn staach om dat ick soo kan leven,
Sonder dat, hy hadme de Kornet niet ghegheven.

1160 *Kackerl.* O dat gheloof ick wel, ghy verwerft door u gheest
En door u groot verstant dat elck u eert en vreest,
't Is wonder hoe dat gy met wijsheyt en met reden,
En woorden schoon geprouckt u saken kunt bekleden,
Het volck is verbaast wanneer ghy kickt of bremt,

1165 En wat ghy eens versoeckt wert stracx u toeghestemt;
Ghy krijcht meer door u tongh, en geesticheyt bescheyden,
Als and're met haar dienst en bloedich arrebeijden.

Roemer. 't Is de fijne waarheyt. *Kack.* Sijn hoocheyt bruyckt
u raat,

Om dat ghy't recht van 't landt so wonderlijk verstaat.

1170 *Roemer* Wel bescheyelijck. *Kackerl.* Hy most het ooch seer op
u houwen,

Roemer. Ick wasset dien hy 't woort en 't Legher dorst
vertrouwen.

Kackerl. Dat kan ick wel dencken *Roemer.* Wat dunckje?

Kackerl. Een groote saak.

Roemer. En als hy somtijts wou eens nemen zijn vermaeck
In jacht, of in banket, of dat hy wou wtspannen,

1175 Soo koos hy mijn alleen wt soo veel hondert mannen.

Kackerl. 't Is wonder, wat een geck? *Roemer.* En als't volck
hem verdriet

Door al haar tuyldery, recht alliens weetje niet?

Kackerl. Ick weet, ick weet: of hem de walch hadt ghesteken

Van al haar honniesnap, dan gingh hy met u spreken

1180 Van saaken van belangh. *Roemer.* Ja seecker dat gaat vast,
En daarom noot hy mijn oock mennichmael te gast.

Kackerl. Een eellenbaas van een prins, vintmen sulcke Heeren?

Roemer. Sijn hoocheyt die sel by gheen slechte luy verkeerren.

1155. aart—beteekenis; een aart hebben is zooveel als „deugdelijk en degelijk zijn”: *Wdbk. der Ned. Taal*, I, bl. 538. 1159. kornet—ruiterbende. 1164. bremt—geluid geeft. 1165. stracx—aanstonds. 1168. bruyckt—trekt partij van. 1171. woort—parool. 1174. wtspannen—ontspanning nemen: *Wdbk. op Hooft* alwaar „tijden van uitspannen, tempora remissionum” uit den *Tac.* 1177. tuyldery—gezanik. 1179. honniesnap—zoutelooze praat. 1182. eellenbaas—juweeltje (verg. vs. 648).

Kackerl. Ghelijck soeckt zijn ghelijck, besonder wijze lien
 1185 Die sullen aldermeest na haars ghelijcken sien.
 En gaat hy met u om? (hoort: onder reverency)
 Soo verkeert hy by de anderde Sapiency.

Roemer. De geest spreekt uyt u mont! *Kackerl.* Wat sotter
 vent is dit?

Roemer. So komtet dat ick staech het hoochst' an tafel sit.
 1190 *Kackerl.* De garde, het komt u toe! *Roemer.* So wy lest int
 gespreck,, tradden
 Ick sprack, sy sweghen ofse een lap in haar beck,, hadden.
 Den Hartich sachmen an, ghelijck zijn Majesteyt,
 En hy ontsetten hem van mijn welsprekentheyt.

Kackerl. Een mirakel van een Man! ist so? *Roemer.* 't Is
 waar ick sech,, het
 1195 *Kackerl.* 't Is met al 't Hof gedaan, so hy de smaack eens
 wech,, het

Van u groote wijsheyt: u woorden hebben kauw.
 Schijt Cicero! Siet, siet nu treet hy als een pauw,
 Ja lieve Neskebol; hoe swiert en swayt den geckert!

Roemer. Wat seydt den Rekel, he! *Kackerl.* Den Hartoch is
 verleckert

1200 Op u gheselschap: Want seker als hy u mist
 So mist hy al zijn vrolijkheyt en vreucht. *Roemer.* So ist,
 Ick tast niet an myn hoedt wien my oock mach gemoeten,
 Ten sy de grooten my met blooten hoofde groeten.

Kackerl. Ghy bintet waardich, ick mien een voet in jou gat,

1205 Wijstme sulcken dwaas eens inde heele stadt!

Roemer. Wat vraagh ick na de luy, of syter wat antrecken,
 Ick doet wanneert mijn lust. *Kackerl.* Men vindt veel sulcke gecken,
 Den Hertoch is verciert als ghy hem doet de eer,
 Dat ghy eens met hem gaat de straat op ende neer.

1210 *Roemer.* Hy steekt zijn borst op als een Gans. *Kackerl.* Ja
 gy bent heerlijk,

Roemer. Door mijn deucht maack ick hem en al de zijnen eerlijk,
 En daarom set hy mijn staach aan zijn hoogher sy.

Kackerl. De gallich om u hals. *Roemer.* Al de werelt gingh my

1187. *anderde sapiency*—tweede Salomo: over *anderde* zie DE JAGER, *Statenvoerzetting*, bl. 6 in voce. 1188. *wat sotter vent*: over deze thans ongewone verbinding zie VAN HELTEN, t. a. pl. II, bl. 131 § 261. a. en d. 1190. *de garde*—de roe, verg. vs. 1204 *een voet in jou gat*—een schop voor je gat, en vs. 1213. *de gallich* (galg). 1192. *hartich*—hertog. 1193. *hem*—zich. 1196. *kauw*—pit. 1197. *schijt Cicero*—daar is C. niets bij. 1198. *neskebol*—dwaashoofd. 1206. *of syter wat*—of zij het zich wat. 1211. *eerlijk*—aanzienlijk (in eere).

- Achter mijn rugh hierom beschimpen en besmalen,
 1215 En al mijn leempten schots en bitter op te halen.
 Ick lietet onghemerckt doorslippen voor een tijd,
 Sy pruylden, en pratten, en borsten schier van spijt.
 Maar ick sets' in mijn deer met al wat sy verschaffen,
 Sy sullen an mijn stock niet eensjes komen blaffen,
 1220 Want ick souse straffen,, al waren sy so koen,
 Dan niemant wil van haar de kat de bel andoen,
 't Hart sinckter inde schoen,, so vreesen sy mijn tooren,
 Wat segghen sy, Roemer het bloedt is in zijn ooren
 Quam hy het te hooren,, het lieper heel slecht,, of
 1225 Ick hielder wis de neus en 't goedtje soo recht,, of
 Sneedt ick een meyts vlecht,, of, met de hiel vanner bien,
 Ick lietet te kermis hier inde kramen sien.
 En spracker yeuwers ien, dat an mijn eer mocht raaken ;
 Een dubbelden Aernt souw'k van zijn lichaam maaken,
 1230 En spouwen hem het hoeft tot daar toe, en 't resje van melkaar
 En voeghen d'armen en de sijen eens te gaar,
 Of setten kop op kop, een been boven en onder,
 En stuuren hem soo duer de werelt voor een wonder.
 Rodrigo de Malta die maackteme lest soo quaat,
 1235 Mits hy soo permantich en pruets gaat by de straat.
 Om dat hy nu as kacx konstapel int leegher,, is:
 Weet hy wel (sey'ck) datsen vaar een stilleveggher,, is?
Kackerl. Gants lijden! dats een streec. *Roemer.* Korts geschach
 mijn een trots
 Vanden Hertochs koetsier: ick reedt hem weer op schots,
 1240 Wel (seyd ick) wat is hier? hoe komt dat ghy dus wildt, krijt,
 Of ist, om dat ghy Overman van 't slepers gildt,, zijt?
Kackerl. Dats waerachtich aardich, wat een geest heeft de man!
 De Drees souwt niet sinnen, dat hy versieren kan

1240. Variant E. *dat ghij dus wildt rijt.*

1215. *te:* „gaan” in den zin van *beginnen* wordt in den regel zonder *te* (*Wdbk. der Ned. Taal*, I, bl. 53, sub. II), maar soms wel met *te* geconstrueerd (t. a. pl., bl. 50, 7, δ); *schots*—ruw. 1217. *pratten*—mopperden. 1218. *deer:* „in syn deer (deernis) setten,” ook wel met een later „deur” voor 't oorspronkelijke „deer,” is „prendre à pitié,” zie de *Woordenlijst op Anna Bijns* door BOGAERS in voce. 1225. *hielder*—hieuw hun. 1224/5/6 *of, of, of:* 't eerste en derde is *af*, 't tweede *alsof*; *vanner*—van haar. 1229. *dubbelden aernt:* verg. VAN DEN BERGH, *Ned. Zegel-en Wapenkunde*, bl. 37, een d. a. *maken van iemand* is: „hem den kop klieven”. 1235. *permantich*—zwerig. 1236. *as kacx*—quasi: verg. vooral *Wdbk. der Ned. Taal*, II, 2, bl. 273 vlgg.; *konstapel*—bevelhebber (zie KIL. op „koningh stable.”) 1237. *stilleveggher*—secreetleeger. 1238. *Gants*—Gods; *geschach*—geschiedde, trof; *trots*—hoon. 1239. *reedt op schots*—gaf de volle laag (OUD.). 1243. *versieren*—verzinnen.

'k Wedt hy stondt en sach of hy het hoorde donderen.

1245 *Roemer*. Hy sweech as een pissebet. *Kackerl*. Dats niet te
verwonderen :

Sou hy niet? *Koen*. Dats een lichtmis, dats een guyt, en d'ander

Is een Zee-roover. *Kackerl*. Hoe quelle schaamle luy menkander?

Roemer. Heb ick u wel vertelt, hoe 'k de brabler quam anboort?

Kack. Noyt niet, secht op: ick hebt wel duysentmaal ghehoort.

1250 *Roemer*. Dees brabbelaar die quam in een kuf over tafel

Daar een Snol bymen sat, strack gingh hem daar de wafel

Wt de kerf. Lief say, da'k mayn stooter t'ouwent brocht?

Hangt vande banck (seyd' ick) jongen 't vleys is verkocht:

Wat doeje int pardiel? je souwtje nae de Kerck,, spoen,

1255 Gaat leest jou getijen, en laat jou vaar dit werck,, doen.

Kackerl. Ha ha hay! *Roemer*. Wel wat ist? *Kackerl*. Kluchtich,
ghy weter van

Wtghenomen aardich, daar is gheen verbeteren an,

Ist een spreek-woort, of hebdijt uyt een boeck ghesocht?

Roemer. Hebdijt meer gehooft? *Kackerl*. Dick. *Roemer*. Ick
hebbet oppebrocht.

1260 *Kack*. 't Most den dartelen lekker wel schrickelijcken spijten.

Koenr. Dat jou de Nicker haal! *Kackerl*. Trouwen ghy kunt
verwijten.

Hoe hield' hy hem doch al? maar krecch hy soo koel,, slip?

Roemer. Wat souw hy doen, goet man, hy keeck als een
Poel,, snip,

Hy wist niet waar hy best zijn weesen soude laten,

1265 Sy lachten haar schier doot die inde kamer saten,

Somma: ick had daar mee de schrick in al de rest.

Kackerl. Het was gheen onghelijck. *Roemer*. Maar wat houje
voor best?

Sal ick Moy-aal 't vermoen nu wt den hoofde drijven

Van dat ick 't meisje min? *Kackerl*. Neen: wilt haar eerder stijven

1270 In dat achterdencken. *Roemer*. Waarom? *Kackerl*. En weet gy niet

Als sy van Ritsart rept, hoe bril dat ghy dan siet?

1248. De woorden *Dats een lichtmis*, enz. worden in E Roemer in den mond gelegd.

1248. *brabler*—beuzelaar. (verg. vs. 1250). 1250. *over tafel*—aan tafel; *kuf*—kast, (verg. vs. 1254: *pardiel*—bordeel.) 1251. *gingh hem de wafel wt de kerf*—ging hij met zijn gewauwel te ver (en deed eene wel te raden propositie aan de snol). 1253. *hangt*—hand. 1254. *souwtje*—moest je. 1257. *wtghenomen*—alle-machtig. 1259. *oppebrocht*—uitgevonden. 1260. *lekker*—snoeper. 1261. *nicker*—dii-vel; *trouwen*, waarachtig. 1262. *slip*—een niemendalletje (eig. „slip” voor visch). 1264. *weesen*—figuur. 1271. *bril*—vreemd: „hoe raar dat ze dan op kijkt”: zie op vs. 736.

Roemer. 'k Weetet. *Kackerl.* Let op mijn raat, als sy Ritsert
gaat noemen,

So moet ghy van Katrijn haar soete vriendschap roemen:
Seyt sy: laat ons Ritsaart noo'n te gast, so beveelt

1275 Datmen het meysjen haalt, op dat sy u eens speelt.

Soo sy zijn wijsheyt prijst, en hoe hy haar gaat vieren:

So looft haar schooneheit, en bevallige manieren.

Roemt sy van Ritsaarts duecht, so boogh ghy weer van haar.

Somma speelt leer om leer, en gheeft haar waar om waar.

1280 *Roemer.* Waar sy verlieft op myn, so souwt wat moghen baten.

Kackerl. Als sy u gift ontfanght, en die niet wil verlaten

Om datse dat bemindt uyt jonst die ghy haer droech:

Wat klagen hebt ghy dan, is dat niet lief ghenoech?

En onghetwijfelt 't sal haar dapper oock verdrieten,

1285 Dat dan een ander sal de lieve lust ghenieten,

En het ghenot, dat sy dus langh van u ghenoot.

Indien ghy u verstuert. *Roemer.* 't Is wel geseyt, maar 't schoot

My juyst niet inde zin. *Kackerl.* Dats wat nuws, bymen sonden

Ghy dochter niet om, aars ghy haddet licht gevonden.

Roemer, Moyaal, Kackerlack, Koenraet.

1290 En heb ick niet terstondt gehoort myn Hopmans stem?

Mijn dochtet, ja wel siet, hoe schoon, hier vind ick hem,

Myn Roemert weest gegroet. *Roemer.* Myn boeltje, kanjewieltje!

Heb jy myn nu niet lief? het dienst-meysje, gevieltje?

Koenr. O wat behendicheyt! o wat een heusche groet!

1295 En wat eerbiedicheyt hy an zyn liefste doet?

O wat bevallicheyt, van intre! wat aardicheyt!

Moyaal. So seer niet om haar selfs als om u hoochwaardicheyt!

Kackerl. Ay gaewe eten stracx, ick heb soo langh ghevast.

Koenr. Ja wel het is een volck dat op malkander past.

1300 *Roemer.* Als ghy wilt, ick ben ree. *Koenr.* Nu ick wil haar
gaan teghen

Al of ick quam van huys: waar is de reys gheleghen?

Moy. Wel Koenraatsydy daar? *Koen.* Ay lieve hoort een woort?

1273. *van Katrijn haar*—van Katrijns. 1275. *speelt*—musiceert. 1278. *boogh*—poch. 1282. *jonst*—genegenheid. 1289. *aars*—anders. 1290. *terstondt*—zoo even. 1292. *kanjewieltje*—suikerpeertje (verg. KIL. „pirum falernum.”) 1294. *behendicheyt*—levenswijsheid. 1298. *stracx*—nu, terstond (zie ook vs. 1371.) 1300. *ree*—klaar. 1301. *waar is de reys geleghen?*—waar gaat gij naar toe? zeer gewoon in de XVIIe eeuw: *Wdbk. der Ned. Taal.* op „gelegen” (bl. 1108 sub. II.)

Moy. Dat deed' ick garen: maar ick moet voor dees tijt voort
Koenr. Waar? *Moyael.* Waar: en siedy niet den Hopman
 enden desen?

1305 *Koenr.* Gewisselijk ick siet, met spijt en met leetwesen:
 Ghy moocht (soo 't u ghevalt) ontfanghen nu de Moor.

Roem. Wel waar na wachtmen nu? waarom gaan wy niet door?

Koenr. So de beleeftheyt oyt had plaats in u, myn Heeren,
 So laat my an Moyaal myn schenckingh nu vereeren

1310 Met woorden van bescheyt. *Roemer.* Ho, dat moet al wat zyn:
 Ick gis datse doch is veel schoonder als de myn.

Koenr. Ick weet niet wat het is, het dinghen salt bewijzen:
 Ick houw van pocchen niet, het moet zijn selven prijsen.

Moortje komt voor den dach. *Roemer.* dees kost een spaensche
 kluyt.

1315 *Kackerl.* Secht een vaan Delfs-enghels. *Koenr.* Hoe nu? wat
 seyt de guyt?

Komt herwaarts Moortje! dees sy u vereert myn vrouwe.

Haar gaaf en glat aanschijn dat muechdy wel beschouwe:

Besiet een weynich doch haar lieffelijk ghelaat,

Haar fiere, frissche jeucht is in haer beste staat.

1320 *Roemer.* Waarachtich sy is eel! *Koenr.* Wat segh gy Kac-
 kerlackje?

Wat schorter an? Het sy een rimpel of een vlackje?

En ghy Hopman Roemert! wat dunckter u toch van

Siet ghy 't nu, dit of dat, secht mangelter wat an?

Sy swijghen alle beyd' dat is ghenoech ghepresen.

1325 Sy schrijft goet vaerdich schrift, sy kan oock lustich lesen,

Sy handelt braaf de Luyt, sy singt heel soet Musyck,

Sy doet oock wat sy doet, sy doet het meesterlijk;

Voor een seer geestich mensch, so wort sy u ghegheven

Die oghetrocken is om voor een Prins te leven

1330 So kuys en 'tzaart is sy gemaniert, ick sech, dat

Haar zedicheyt beschaamt de Dochters van de Stadt.

Roemer. Sy is seecker wel moy: en ginght niet na de Vasten,
 Ghelijck het doet, ick vrees, ick soumer an vertasten.

1313. Variant D en E. *het moet zijn selven wysen.*

1304. *den desen*—dezen hier (wordt bedoeld Kackerlack). 1306. *ghevalt*—aanstaat.
 1312. *dinghen*—pleiten (in 't geding zal de waarheid blijken). 1315. *vaan*—goed
 glas; *Delfs-enghels*: over de bieren in de XVIIe eeuw zie Schotel, *Maatsch.*
Leven, bl. 13; *enghels* is zooveel als „Lons (Londensch).” Voor *kluyt* vs. 1314, zie
 op vs. 260. 1317. *muechdy*—moogt gij. 1325. *lustich*—flink. 1326. *handelt*—hanteert.
 1329. *oghetrocken*—opgevoed. 1330. *tzaart*—teeder.

- Koenr.* Der geender dies u schenckt en wel vrywillich gheeft
 1335 Die wil niet dat ghy juyst alleenich by hem leeft:
 Noch alst hem komt te pas dat ghy dan and're buyten
 Om zynent wil alleen souwt voor de deure sluyten;
 So honts en is hy niet: hy stelt u los en vry,
 Hy roemt sick nimmer van zijn stoute vechtery!
- 1340 Hy soeckt gheen yd'le eer, ghelijcken veel groot-spreeckers,
 Dat niet dan Guyllen zijn, en Blaffers, en Wint-breeckers,
 Die brommen met haar schandt, en toogen borst en hoeft,
 Waer sy gheteekent zijn, ghehouden en gheklooft.
 Noch hy belet u niet dat ghy met eenighe Vryers
- 1345 U lusten souwt voldoen, als sommighe benijers,
 Maar alst u wel behaaght dat hy u eens gherieft,
 Ontbiedt hem, waar ghy wilt, en wanneert u ghelieft.
Roemer. Dit is een lust te sien, en 't blijkt dat dit een knecht,, is
 Van een beroyden baas, myn dunkt dat dit wel slecht,, is
- 1350 *Kackerl.* Dats waar! dat weet ick wis, en hy't om't gelt niet liet
 Hy leedt hem andersins met sulcken pracher niet.
Koen. Swijcht wayfler, swijgh ghy: O ghy schuym van alle
 boeven,
 Want na dat ghy 't proffijt van 't vleyen quam te proeven,
 So hebdy al u gheest, en al u kunst gheset
- 1355 Om te panlicken steets, dees dollen droncken slet:
 Want ick acht datmen u, met een taart, of een struyfje;
 Sou kryghen waarmen wouw: 't Ouwerkerck om een schuyfje;
 Want met een tooghje Wijns, of met een beker Bier
 So soumen jagen u door Water en door Vier.
- 1360 *Roemer.* En wanneer gae wy voort? *Moyael.* 'k Sal dese
 binnen leyden,
 En bestellen met een eenige nootlyckheyden,
 Dan koom ick u strax by. *Roemer.* Kackerlack ick gae vuer,
 Verwacht ghy Moyaal hier, en vollicht my met huer.
Koen. Neen; dats behooryck en 't souw niet mogen sloeren,

1335. *by*—door en voor. 1340. *ghelycken*—gelijk. 1341. *guyllen*—bloodaards; *wint-breeckers*—windmakers: VAN LENNEP, *Z.-Wdbk.* bl. 265. 1342. *toogen*—wijzen. 1349. *slecht*—eenvoudig (voor: „niet ingewikkeld, makkelijk te raden”) 1350. *en*—indien (verg. op vs. 121). 1351. *hy leedt* enz.—anders had hij al lang een anderen knecht genomen (*hem lijdē*—tevreden zijn); *pracher*—bedelaar. 1352. *wayfler*—weerhaan. 1354. *hebdy*—hebt gij. 1355. *panlicken*—klaploopen bij. 1357. *schuyfje*—lekker beetje of restje (verg. „schuyffel-schappraeye” bij KIL., vertaald o. a. met „reliquias omnes ciborum detergentes”). 1361. *nootlyckheyden*—benoedigdheden. 1362. *koom u by*—kom bij u. (OUD., *Wdbk.*, op *Bred.*, bl. 54). 1364. *sloeren*—gaan; VAN LENNEP, t. a. pl., bl. 201 haalt aan, „het moet zoo wat heen sloeren,” voor „het moet zoo maar wat gaan.”

- 1365 Dat een Hopman by daagh sou sling'ren gaan met hoeren.
Roemer. Wat sal ick meer seggen? het spreekwoord is
 oprecht:
 Sulck Man, sulck vis, sulck Meester, sulck knecht.
Kackerl. Ha hay. *Roemer.* Hoe lachje dus? *Kackerl.* Om dat
 gy schempt so schrande.
- Nu weer met Koenraat, en vlusjes met den Brabander;
 1370 Maar siet, daar komt Moyaal. *Roemer.* gae gy u gangh al voort,
 Bereyt de maeltijt stracx met al zijn toebehoort.
Kackerl. Ick gae! *Moyael.* Angniet hoort hier! *Angniet.* Wat
 ghelieft u mijn vrouwe?
Moyael. Doet alle dingh soo wel als ick u toe vertrouwe.
 Soo Vrederijck hier komt, so geeft hem goet bescheydt,
 1375 En bidt hem vriendelijck dat hy een weynich beydt,
 Doch heeft hy yets te doen, of zijn orber te besorghen,
 Verdachvaart hem op nieuw, dan weder teghen morgen:
 En wil hy daar niet an, en weyghert hy dit gans
 Soo doet hem brenghen voort ten huys des Hopmans.
- 1380 *Angniet.* Ick salt doen. *Moyael.* Maar houwt! k beveil u
 sonderlinghen
 Dat ghy de jonghe Maacht bewaart voor alle dinghen;
 Op dat haar suyverheyt van niemant wert besmet,
 Siet toe dat ghy een voet niet buyten 't huys en set.
Roemer. Nu gaan wy, het is tijdt, hoe langh suldy noch marren?
 1385 *Moyael.* Gaat binnen ghy lie, of vervolcht ons van varre.

Het derde Deel, het derde uytkomen.

Frederyck de Broeder van 't Haechsche Meysje.

- Waarlijck hoe ick mijn meer bepeyns en wel versin
 Dit gaan en komen heeft al veel bedenckens in.
 Nochtans soo isser yet dat my't hart kan beroeren,
 En doet mijn sinnen al een heftich oorloch voeren,
 1390 De leydtshie vande strijdt, die ziju voornaemlijck dees,
 Ter eender sy de hoop, ter anderer de vrees:
 Want van Moyaal en kan my anders niet gheschieden
 Als schaad' en schand, en opspraack by de vrome lieden,

1369. *vlusjes*—zoo pas; *met*: afhankelijk van *schempen* of *schimpen*—spotten.
 1370. *al voort*—verder maar (*Wdbk. der Ned. Taal*, II, I, 73.) 1373. *toe vertrou-*
we—opdraag. 1376. *orber*—nut (hier „zijn zaken”). 1380. *houwt*—wacht eens even
 (vs. 123); *sonderlinghen*—bijzonder (vs. 29). 1384. *marren*—toeven.

- Die als sy 't sullen sien, stracx vraghen, en vermoen
 1395 Wat dat Frederijck heeft met dese hoer te doen?
 Nochtans sach ickse noyt als dese reys verlede,
 Als sy my met haar meyt tot harent halen dede,
 En nae dat ick daar quam, sy vant wel haast een saack
 Om my te houden daar een wijltijds met der spraack.
- 1400 Met schijn-heylich ghelaat soo heeft sy haar ghelaten
 Ghelijck of sy met my yet anders had te praten,
 Van saaken van ghewicht: maar stracx docht ick, dat sy
 Bemantelde met schijn van deucht, haar boevery,
 Recht als my was geseyt, dat sulcke loose vrouwen
- 1405 Die trecken bruycken, om de Jonghman an te houwen.
 Sy schickt haar an't buffet, verciert op zijn ghesienst,
 En treckt my neffens haar, en biedt my alle dienst,
 En socht soo middel en loose gheleggheden
 Om my te vraghen uyt met d'een en d'ander reden:
- 1410 Int kort, so vraaght sy myn met een dubb'len gheest:
 U Ouders Frederijck, zyn die langh doot gheweest?
 Ick noemden haer den tijdt, helaas! van haar verscheyden.
 Voort vraecht sy na myn goedt, en meer omstandicheyden:
 Hoe, waar myn Vaders Huys ghestaan had in den Haag;
- 1415 Ja duysent dingen meer, int lest doet sy een vraagh
 Of ick gheen Suster, noch jongh zynd, had verlooren
 Inden Troubel? en oft aan haar niet was ghebooren
 Waar an datmense mocht bekennen? en midtsdien
 Of ickse kennen souw, als ickse quam te sien?
- 1420 Waarom soo vraecht sy dit? hier staet my op te letten,
 Misschien of dit de pry, met valscheyt uyt gaet setten,
 Om my te maken diets, dat sy myn Suster is,
 Die yewers is vervoert van eenige lichtmis;
 Doch so myn Suster leeft, door Godts krachtich bewaren,
- 1425 So is sy oudt ontrendt haar ses of achtien Jaren.
 Moyaal is wel so ouwt, of minder niet als ick,
 Oock ken ick haar voorstel, wel dooden schriftelick,
 Sy heeft my weer ontbo'on, dies ben ick onverduldich;
 Ick sweert de dardemaal blijf ick de reys haar schuldich.

1396. *reys*—keer, maal. 1401. *yet anders*—iets bijzonders. 1402. *stracx*—aanstonds. 1404. *recht*—net, precies. 1405. *trecken*—streken; *bruycken*—gebruiken. 1406. *schickt haar*—ging staan; *ghesienst*—prachtigst. 1410. *dubb'len*—sluwen. 1417. *troubel*—troebelen; *niet*—niets. 1418. *bekennen*—herkennen. 1421. *pry*—krenge; *uytsetten*—voorstellen. 1423. *yewers*—ergens heen. 1427. *dooden*—vernietigen, uit de wereld helpen. 1428. *onverduldich*—uit mijn humeur.

1430 Hou sick houw! *Angniet*. Wien is daar? *Fred*. De gheen die ghy ontbiet.

Angniet. Myn Jofvrouw is niet t'huys! *Fred*. Ja wel, docht ick het niet!

Of hebdy t'saam bedocht om my eens te bedrieghen?

Angniet. Ay lieve komt in huys, en hoort eens sonder lieghen; Moyaal die bidt u, dat het u ghelief, myn Heer,

1435 Te komen morgen eens, om harent wil hier we'er.

Fred. 'k Heb anders wat te doen. *Angniet*. Ay wilt toch so langh blijven

Tot dat sy weder comt. *Fred*. Ick moet myn handel drijven, Dus haaltse of ick ga. *Angniet*. Blijft doch ick bidder om.

Fred. Ick wil een Schellem zyn, soo'ck wacht of wederkom.

1440 *Angniet*. Meendij't waarachtich Heer, ick sal u stracx doen leyden

Ter plaatse daar sy is. *Fred*. Laat my niet langer beyden.

Angniet. Klaartje Klonters, laat staan de schoot'len die gy wast, Brought dese fijn-man, daar ons Joffrouw is te gast.

Het vierde uytcomen, Het darde Bedrijf.

Reynier een Jonghelingh.

1445 **N**U gist're middach soo wy gingen op den Dam, Daar d'een en d'ander lanst vast by de borsten quam:

So maackte wy een ringh ghelijck de Poortegysen,

Den een die begon dit, en d'ander dat te prijsen:

Wat seyde Licht-hart, 'tis hier lang enoech estaan,

Goemannen wat raat, waar selle wy toch gaan?

1450 Komt gae wy op de Hal en sien de geesten speelen.

Maar packe-bier die sey ick mach geen schempen veelen,

'k Ben liever inde kroech by een excellente Trijn?

Ick mach so langh oock by gheen Redenrijckers zyn:

Want dit volckje wil steeds met alle Menschen gecken,

1455 En sy kunnen als d'Aap haar afterst niet bedecken,

Sy segghen op haar les, so stemmich en so stijf,

Al waar gevoert, gevult, met klaphout al haar lijf!

1430. *hou*: verg. vs. 1380. 1432. *hebdy*—hebt gij, alzo ook vs. 1440 „meent gij”. 1443. *fijn-man*—heer, verg. vs. 648 *elenbaes*, en elders *eleman*. 1445. *lanst*—makker; *borsten*—makkers. 1446. *Poortegysen*—Portugeesche Joden. 1450. *geesten*—rederijckers. 1451. *schempen*—spotten, verg. vs. 1454. 1457. *al*—alsof; *klaphout*—vathout, hier met toespeling op *klappen*—babbelen.

- Warent de Enghelsche, of andere uytlandtsche
Die men hoort singhen, en so lustich sien dantse
- 1460 Dat sy suysebolleu, en draeyen als een tol:
Sy spreekent uyt haar geest, dees leent uyt een rol:
't Isser weer na (seyd ick), alst is, sey Eel-hart schrande,
Dat verschil is te groot, besietmen 't een by 't ander!
D'uytheemsche die zyn wuft, dees raden tot het goedt,
- 1465 En straffen alle quaat bedecktelyck en soet:
't Was moy, sey schalcke Jan, dat sy lieten haar ghekibbel:
Maar 't is telckens weer-an met een hibbel en dribbel.
Noch leeren sy de luy te laten nijdt en twist,
En 't is een volck dat selfs staagh buyten de pot pist.
- 1470 Wat schaat dat? seyden ick, of sy somwijls wat twisten,
Dat doen wel fijnder lien, al zyn't gheen Kameristen.
Doe sprack daar op Klaas Kluft, ick ben dees praat al wars,
Mesjeurs wat nieuws, daar zyn nu Oesters kars en vars,
En nuwe Rijnsche wijn gints op de Hantbooghs Doelen,
- 1475 Komt gawe, seyde hy, en laat ons dit eens doorspoelen.
Wy ameldent al: maar Piet Recht-uyt wou na de Kerck,
Ick doe oock goet sey'k, als ick in 's Lants mid'len werck;
Want waar souwen de Waarden, Pachters, en Penningmeesters
't gelt haalen,
Daar de Staten de Steden me versien, en de Soldaten me betaalen?
- 1480 Wat sinje een nuw-man, sey Melicker, die wou na de vrijsters,
Wel, seyde ick, benje mal, als dese Amsterdamsche Asse-vijsters:
Die een heele uytstrenghen dach gaen loopen by de meyt,
Ghelyck als men van Dirick-door tot een geggetje seyt,
Die niet troeven en kon, maar dat hy eerst hierde,, dat
- 1485 By Lysje met een oor, dan 't kosten hem wel een half vierde,, vat
Rabbauwen, met een beniste Koeck, en dardalfpont karstengen.
Wat noch prijs ick myn selfs, ick weetmen tijdt beter door
te brenghen

1458. *Enghelsche*: hiermede worden bedoeld de Engelsche comedianten, waarover zie mijn *Shakspeare's invloed op het Ned. tooneel der XVIIe eeuw*, bl. 37. 1461. *uyt haar geest*—uit het hoofd, voor de vuist. 1462. *alst is*—gij hebt gelijk: *Wabk. der Ned. taal*, II, II, bl. 244. 1467. *hibbel en dribbel*—woord en weerwoord (OUD.). 1473. *kars en vars*—kersversch. 1475. *dit*: op de keel wijzende. 1476. *ameldent*—zeiden amen op. 1478. *waarden*—muntmeester, 't zelfde als „waerdeyn”: KIL. 1480. *sinje*—benje; *nuw*—raar ('t tegenwoordige „mooi” in „mooie kerel”). 1481. *asse-vysters*—luibakken. 1482. *uytstrenghen*—godganschelijken. 1483. *geggetje*—relletje. 1484. *troeven*: „kaartspelen” zegt OUD., ik geloof, dat 't woord hier in obscene zin wordt gebruikt. 1486. *rabbauwen*—grauwe renetten; *beniste*: een koek uit de Beniste-bakkerij, waarover verg. SCHOTEL, *Maatsch. Leven*, bl. 226; *karstengen*—kastanjes.

Dan ick denck dat hy van sijn laagenoots heeft vernomen,
Datter weer een nuwt haertje, of swaentjen is gekomen
Yewers in een kufje, daer hy hem by vergeet.

Daer is niet een kamer-katje, niet een stijfstertje dat hy niet
en weet :

1520 Want hy het de besteesters en rofsters, en koppelsters op sijn hant,
So datter niet een nuw snoffe komt van oosten of van Brabant :

Of hy heefter sijn Kouranct of, hoe wel s'et niet luyt roepen.
't Is een goet schic van een knecht, 't is jammer dat hy so

loopt snoepen :

Ten is geen wonder al is hy jongh dat hy alree brilt :

1525 Want van sijn vijftien of sestien Jaer, so raackten hy op het wilt
Door sijn bierdragers, waagdragers, koorendragers daer hy me

uyt ree,

Die lierden hem alle schellemery als hy slechts de witten uyt dee,
En spueldent Heerschip. Hoe souwen vuel koopluy huer goet

niet mindren

Diens sonen so diep gaen, en teren aars noch aars als grave
kind'ren,

1530 Die 't achten vuer een truesnues datmen duysent kroonen opset,
En so komt datter mennich haar goedtjen en huer koeck ophet.

Nu, mijn Spitsbroers die hebben de last geleyt op mijn

Om Writsert te vinden, ick vind' oock waer ick hem vijn.

Gordt vondt ick hem nu t'huys, ick sou hem loos uyt haelen.

1535 Wat sie ick ginder? wel wie komt daer van Moyaalen?

Is hy 't? neen hy! 't Is hy! wat souw hy? Hy ist! ick ghelooft :

Hy moet de Vastelavondt wel dapper hebben in sijn hoofd,

Of 't moet een wedt-spul zijn, dat hy heeft wille winnen,

Of souw hy 't doen uyt liefd' tot lust van sijn Vriendinne?

1540 't Is wel een gecklijck kleedt, de Karel is wel nar,

Had hy'er twee tot hem, so mocht hy singhen met de Star :

1516. *laagenoots*—gelaggenooten. 1517. *haertje*—meisje van plezier evenals *swaentje*. 1518. *kufje*—kast. 1520. *rofsters*—waardinnen. 1521. *nuw snoffe*—nieuwte, iets nieuws (hier van een snolletje). 1522. *kouranct*—bericht. 1523. *schic*—lobbes. 1525. *op het wilt*—aan den rol. 1527. *de witten uyt dee*: namelijk als zij in 't krijt stonden. 1529. *aars noch aars*—precies. 1530. *truesnues*—kleinigheid; *opset*—waagt. 1531. *het*—heeft. 1533. *ick vind* enz.—ik moge vinden. 1534. *Gordt*—God. 1537. *dapper*—ferm, ongemakkelijk. 1541. *singhen met de Star*: „waarschijnlijk de naam van een toen bekend lied”, meent Oud., ten onrechte; de woorden doelen op 't driekoningen-feest, en den optocht met de „star” onder het zingen van een toepasselijk lied. Een der drie koningen Melchior, Koning van 't Mooren land, had 't gezicht met roet besmeerd bij zoo'n gelegenheid, en daar denkt Reynier aan, als hij den zwartgemaakten Writsert ziet, die voor „Mooriske” had gespeeld: TER Gouw, *Volksvermaken*, bl. 178, en voor 't volgende vierregelige lied bl. 180 en 181.

- Hier kamen wy Haeren mit onse steeren,
 Das Kindelyn Jesus willen wy liben ond eeren
 Der jungste Kuningh is wolle bekant,
 1545 Dat isser de Koningh aus Greeckenlandt.
 Maar is hy 't seker al? ick souwtme licht ontgeven:
 't Ghelijckt hem an zyn gangh: hy isset al zyn leven!
 Ja wel het is te mal, de geck is seecker sot,
 Hier schort niet dan een blaas, of so een rommel-pot,
 1550 Om voor de luyer duer te rasen en te singhen,
 De neske-deuntjes met de kinderlijke dinghen
 Als: gheeft my een Pauckkoeck uyt de pan, ho man, ho:
 De Vastelavondt die komt an: so myn Heer, also:
 Ick wil hier eens gaan staan, en luysteren te degghen,
 1555 Wat tot dees dwaasheyt mach den jonghelingh bewegghen.
Writ. Ach! is hier yemant oock? neen hier is niemant niet,
 Die myn vervolcht of hoort, of niemant die men siet:
 En sal ick niemant dan, myn vreuchden eens ontdecken?
 Och! of hier yemandt waar, die ick dit mocht vertrecken!
 1560 O myn! nu ist de tydt, dat ick de wreede doot
 Sou nemen wel in danck, op dat mijn blytschap groot
 Door ramp noch ongheval, schielijcken comt te sterven,
 Oock mach ick opter Aardt geen grooter vruecht verwerven.
 Maar waarom komt hier nu, niet na myn wil en wensch
 1565 Eenich verneem-kleetje, noch geen nieuws-gierich Mensch,
 Die myn bet hoofd wat breeckt, met lastigh uyt te vraghén?
 O Writsert wat is dit? wat sotheyt doet u draghen
 Dit malle Momme-pack? hoe koomdy doch so bruyñ?
 Wel hoe grim-lachje dus? wat hebdy voor Fortuyn,
 1570 Dat ghy u dus verhuecht? hoe staatet lijf soo rustich?
 Hoe zydy doch so blijdt, so sorgheloos, so lustich?
 Waar hebdy doch ghehaalt, dit grillighe gewaat?
 Waar koomdy doch van daan? of waar ist dat ghy gaat?
 Hoe staatet hoofd so los? sydy wel by u sinnen?
 1575 Wat rasery is dit die u dit doet beginnen?
Reynier. Ick sal eens by hem gaan, en spreken hem eens toe
 Mogelijck of ick hem daar vruntschap mede doe.
 Wel Writsert! wel hoe nu? van waar dees sotte dinghen?

1546. *ontgeven*—uit 't hoofd zetten, 1550. *de luyer duer*—de lui haar (hun) deur (der lieden deur). 1551. *neske*—dwaas, gek. 1557. *men*—me (mij). 1559. *vertrecken*—vertellen. 1563. *mach*—kan. 1565. *verneem-kleetje*—verneemal. 1570. *rustich*—kloek. 1573. *waar ist* enz.—waarheen is het (zie op vs. 1301). 1575. *rasery*—dollahheid.

- Wat mallicheyt is dit? ghy slacht de hockelinghen ;
 1580 Ghy hippelt, ghy drabbelt, ghy raast, ghy springht, ghy baart
 Al eveleens of ghy niet gaar gebacken waart.
 Wie heeft u dus gheswart? laat ghy u dus besmeeren?
 Hoe raak gy Eelleman an dit fatsoen van cleeren?
 Wel dusken Joodschen doeck om 't hooft, mach dit bestaan?
 1585 Meen jy dit nuwetje te brenghen op de baan?
 Dit volck is so mal niet, sy houwen watter dracht,, is
 Quamje te Delft, of yewers daar de pracht,, is
 Ghy kreeght een dicke duyten minste voor 't fatsoen,
 't Zyn Apen van menschen die alle dingh na doen.
 1590 Hoe bendy dus verblyt? u hooft gaet als een meulen:
 Sinje met de kop equelt? loopese wat spullen?
 Hoe siedy my dus an? wat isser? ist geen deech?
 Wel hoe, swyghdy dus? maer toch, ben gy al sneech?
 Of waarom hebdy doch dees dwaasheyt voorgenomen?
 1595 *Writs.* O Doot! Reynier ghy mocht u leven so niet komen,
 Dat ick u liever sach als tegenwoordich nu.
Reynier. Ay verteltmen doch wat, Writsert, dat bid ick u!
Writs. Hoort hier, ick kan myn vreucht noch houwen, noch
 beleggen:
 Maar 't geen dat ickje segh, dat moet gy niet we'er seggen.
 1600 *Reynier.* O neen! eer icket docht, ick deedt liever! Vertel.
Writs. Myn Broeder heeft een boel, Reynier kundyse wel?
Reynier. Ja ick! ghy meent Moyaal, alias de Spaansche Joffer.
Writs. Recht so, de by-sit vande Kakel-bonte Doffer.
 Dees wert huy-morgen vroom een overschoone Maaght
 1605 Gesonden, maar waarom en heb ick niet gevraacht.
 Reynier! Hoe sal ick toch ten eynde toe vol-loven
 Die doch in schoonheyt gaat de schoonste var te boven.
 Ghy weet, o Reynier! wel, dat ick ('t welck ick beken)
 Al vry wat nauw geset en kies op Snollen ben.
 1610 Daarom so mooghdye myn volkomelyck vertrouwen,
 Dat ick wel oord'len kan wat schoon is inde Vrouwen.
Reynier. Wis. *Writs.* 't Moet oock al wat zyn dat myn schier
 sat gemoet
 Na sulcken nuwen smaak dus water-tanden doet.

1580. *drabbelt*—dribbelt, *baart*—stelt u aan. 1583. *eelleman*—vriend, evenals „elenbaes,” „elegeest.” 1584. *dusken*—zoo'n. 1585. *brenghen op de baan*—in de wandeling (mode) te brengen. 1591. *equelt*—geplaagd. 1592. *ist geen deech?*—scheelt het je in de hersens? 1593. *sneech*—snik. 1598. *beleggen*—verbergen. 1601. *kundyse*—kent gij' ze. 1604. *vroom*—vroeg.

- Ja wel, ick segje dat, ten is niet uyt te spreken
 1615 Hoe my de soete Min het harte heeft ontsteken.
Reynier. Is het waar? *Writs.* Ja 't is so. Dat gyse eensjes saacht
 Gy souwt seggen, dat sy de kroon van schoonheyt draacht!
 Wat is het doch van noodt veel woorden hier te maken:
 Myn Broeder Ritsert heeft om zyn Boels jonst te schaken
 1620 Een pick-swarte Moorin op haer versoeck gekocht,
 Doch; eer dat dese is tot haren huys gebrocht,
 Ontmoet my by geval Koenraat, die dese swarte
 Ging brengen an Moyaal, ick klaachde hem van harte
 Wat dat my was ontmoet, ick sach hem nechtich an,
 1625 En met myn deerlyck sien beweeghden ick de man
 Tot myn behulpsaamheyt, maar meest ick hem verblinden
 Met hoop van loon en lof: Stracx wist hy my te vinden
 Een sonderlinghen vondt, hoe dat ick sonder gelt
 Sou kryghen mynen lust; ick heb 't in 't werck gestelt.
 1630 *Reynier.* Wel hoe? *Writs.* Luystert toe en let wel op myn reden:
 Wy ginghen dese Slaaf ontblooten en ontkleeden
 Haar bovenste gewaadt van fijn Cinesche Zy,
 Dit schickt hy my an 't lyf, en maakt een Swart van my,
 En brocht my int bourdeel. *Reyn.* Wat wil gy my anpraaten,
 1635 Waar liet gy de Mooris? *Writs.* Die heb ick t'huys gelaaten,
Reyn. Wel waar toe deed' gy dit? *Writs.* Wel dat is oock
 een vraagh
 Die u niet wel en voeght: Om dat ick alle daagh
 Haar spreken sou en sien, en doen voorts mijnen wille
 Met dese schoone Maacht. *Reyn.* Ay Writsert swijcht doch stille,
 1640 En payt een ander met de nuwe bueseling:
 Ghy souwt so mal niet zijn om sulcken slechten ding.
Writs. Is dat so kleenen saak en van geen meer belange?
 Men schonck my aan Moyaal: na sy mijn heeft ontfangen
 Brocht sy mijn vrolijk t'huys, en voorts int kort gheseyt,
 1645 Daer heeft sy mijn de Maacht te hoeden opgheleyt.
Reyn. U? *Writs.* Ja mijn. *Reyn.* Wat een praat? om dat
 sy niet sou dolen
 Heeft sy het arme schaaap de Wollif selfs bevolen.
Writs. Sy beval my wel scharp dat ick noch Man noch Vrouw,
 Hy waar oock wie hy waar by haar inlaten souw:

1615. *ontsteken*—ontvlamd. 1621. *haren huys*—haren huize. 1624. *nechtich*—eens goed. 1625. *deerlijck*—droevig, deerniswaardig. 1633. *schickt*—past, voegt. 1640. *nuwe*—vreemde. 1645. *myn opgheleyt*—mij opgedragen. 1648. *scharp*—nadrukkelijk.

- 1650 En dat ick gants alleen, alleen sou by haer blijven
 Int veerst vertreck van 't huys. Dit ging sy mijn voorschrijven.
 Ick knickte met mijn hoofd ootmoedich van ghelaat,
 Dat ick te vreden was te volghen haren raat.
Reyn. Arme schellem. Writs. Sy sey: ick gae te noen uyt eten.
- 1655 Ick was stilswijgens blijdt, dat muechdy vry wel weten.
 Sy gaat en brengt my met het jonge meysje teer
 In een ghecierde Zaal behanghen met gouwdt Leer:
 Hier stondt een Ledekant, en daar veel naakte Beelden,
 Gints hingh een Schildery van 't vrolijk hof van weelden.
- 1660 En siet Moyaal die brengt dit Maachdeken an 't bedt,
 Want 'tscheen of haer voor 't hart yet sonders hadt ghelet;
 En voort so ging sy uyt, en liet aldaar ons beyden
 Wel verre van de li'en en vande straat ghescheyde,
 Sy streefde na haer pol ten noenmael oft bancket:
- 1665 Maar sy hadt nauwelycx haar voet voor duer gheset,
 Of 't Meysjen heeft 't ghesicht dickwils om hoogh gheslaghen
 Op een Taefreel waer in dat Mars en Venus laghen
 Gevanghen van Vulcaan. Besijen van de Schouw
 Hing de verkrachting van de schoon Romeynsche Vrouw.
- 1670 Dit sach ick vyerich an: want aansien doet ghedencken,
 Het welck mijn opset niet int minste dede slencken.
 Wel docht ick in mijn selfs, doen dit de groote Goon
 So ist immers geen sondt. Speelt dit een Konings Soon
 Die ons in alle duecht behoorde voor te wandellen,
- 1675 So sal mijn misbruyck licht geacht zijn by verstandellen
 Dat hem een Koopmans kint in sulcken stuck ontgaet:
 Hoe grooter de persoon hoe swaarder de misdaat.
 Hoewel men aan een Prins de saaken wel toelaten
 Daer hy om bitter straft sijn eyghen ondersaten.
- 1680 Nochtans der Vorsten brueck dien arregert veel meer
 Al het gemeene volck, dat garen volcht zyn Heer
 In loose boevery: Als oft de Eedellinghen
 Oft burgers kleyn van staat, het selve ding beginghen,
 Dies wert hy vaak ghedoot met alle sijn gheslacht:
- 1685 Daer een boet-schuldich man alleen wert omgebracht.

1655. *muechdy*—moogt gij. 1661. *sonders*—bijzonders; *ghelet*—gedeed; *voor 't hart*—voor 't hart, 't meisje namelijk. 1664. *streefde*—ging; *pol*: zie op vs. 7. 1675. *verstandellen*—verstandigen. 1676. *hem*—zich. 1678. *toelaten*—toelaat; met de in het Impf. zeer gewone *n* (verg. VAN HELTEN, t. a. pl., I, bl. 49 al. 1.) 1680. *brueck*—overtreding; *arregert*—ergert. 1683. *selve*—zelfde.

- Sextus verkracht uyt haat een suyyere Heldinne,
 En ick schoffier een maacht uyt krachte vande minne:
 Dewyle dat ick raed met al myn sinnen hiel,
 De Maacht in slaap, en ick in een bekooringh viel;
 1690 Ick rees, ick gingh, ick sagh, sy lach en was beschoten,
 Ick keeck eens rondt en om, en heb de deur gesloten,
 Gegrendelt en gehaackt op't aldervaste toe.
Reyn. Wel wat beduyde dat? *Writs.* Ick ging na 't bet.
Reyn. En doe?
Writs. En doe; heb ick myn wil ouwillich noch ghekreghen.
 1695 *Reyn.* Hoe dorstje dat bestaan? *Writs.* Het quam so schoon
 gelegen
 Ick mochtet niet verby: want wie de oorsaack siet,
 En niet strax toe en tast, sy schiellijck snel ontvliet;
 Of die tijdt heeft na wensch, en achteloos laat glyen;
 Die en gebuertse, noch verkrijghtse t'allen tyen.
 1700 *Reyn.* Ghy hebtet wel beschickt, waar sullen de gesellen
 Nu t'avond bancken? he! *Writs.* Dat sal ick wel bestellen,
 Dat alle dinghen zyn te achten noch ghereedt:
 Komt, gaewe dat ick mach verwisselen dit kleedt:
 Maar waar sal ick toch gaan, ick heb myn raadt verlooren?
 1705 Koom ick tot onsen Huys, myn Vader souw hem stooren;
 En hoort myn Broeder van de loose guytery,
 Hy moortmen! *Reyn.* Komt t'onsent dat is hier dichte by.
Writs. Ghy secht wel, nu treet an, so mach ick van ghewaden
 Verand'ren, en ick sal my voorts met u beraden,
 1710 Hoe ick in dese saack sal leven. *Reyn.* Wel dat 's gangh.
 O seeker, onse Maats die wachten al te langh!

Het vierde Deel, Het eerste Uytcomen.

Klaartje Klonters, de Dienstmaacht.

MAar wat een Vent is dat? de Karel siet so fel,
 Ick vrees dat dit Bancket niet wel affoopen sel,
 Want Hopman Roemer is gestuert, maar al te dapper!

1690. *beschoten*—in slaap. 1696. *oorsaack*—gelegenheid (KIL. o. a. „ansa”). 1697. *strax*—aanstonds. 1701. *bancken*—smullen, feestvieren (verg. vs. 1513). 1702. *te achten*—om acht uur. 1704. *raadt*—verstand. 1705. *hem stooren*—zich boos maken: verg. vs. 1714, alwaar *dapper* „erg” beteekent. 1708. *treet an*—loop door. 1710. *dat's gangh*—dan maar vooruit: verg. *Wdbk. der Ned. taal.* in voce „gang,” bl. 212.

- 1715 Die seyt vast binnensmonts, gants lyden! ick kapper
 En hacker lichtelijck op. O bloedt! hy wiert so gram
 Met dat daar Frederijck de Magets broeder quam
 By men Vrouw, hy gaf haar een gesicht, die de neghen
 Een doot-slach soude doen, en voort heeft hy ghesweghen,
- 1720 En broeden eenen wraak met morren in zyn bloedt
 En luypten als een fiel bedeckt onder zyn hoedt
 Op 't wesen en gelaat dat Frederyck mocht houwen,
 En dan we'er diefs-gewys na d'oogen vande Vrouwen.
 Myn vrouw die nooden hem wel vriendelyck, dat hy
- 1725 An Tafel komen souw, en sitten me wat by:
 Hy weygerdent wel sterck met schrueppeeloose grillen.
 Den Hopman sprack in't lest (doch om Moy-alen willen)
 Hier hy gy Slocker-hals! durfje niet? doetet vry:
 En komt hier by den back en hebt so goedt als wy.
- 1730 Hy sprack met geen gemoedt, maar met jaloursche sinnen,
 En veynsden sich vol jonst, en vloecten hem van binnen,
 Van binnen in zyn hart: Voorders scheent dat myn Vrouw
 Den Jong-man Frederyck yet sonders seggen wouw
 Van zyn Suster Katryn: sy wees hem swyght met wencken;
- 1735 Den Hopman sacht, dit steef zyn vorigh' achterdencken,
 Dies borst hy toornich uyt na Kackerlax vermaan;
 Strax trock hy ande schel, en wouw datmen souw gaen
 In alder yl geswindt, om Tryntje daar te bringen:
 Want hy belust was haar een duentje te doen singen.
- 1740 Dit heeft myn Vrouw terstont wel tegen lang gestaan,
 En sprack: O Roemert! dit en dient toch niet gedaan,
 Datmen de ze'ge maacht op vrolycke maaltyen
 Sou roepen, dat en mach haar kuyscheyt doch niet lyen:
 Sy schuwte de dartelheyt, ghy weet wel dat de Wyn
- 1745 Niet matichs in hem heeft, en hoe de Mannen zyn.
 Hy brulden als een Stier, en voer voorts uyt met kyven:
 En zy en sweegh niet stil, ick dorst niet langer blyven;
 Doch eer dat ick verliep, heeft my Moy-aal dit gowdwt
 Van acht'ren, met een treck heym'lyck in d'handt gedouwt

1715. *gants lyden*—bij het lijden van *Kristus* (eig. van God). 1718. *de neghen*—er negen. 1721. *luypten*—gluipste; *fiel*—fielt. 1726. *schrueppeeloose*—scrupuleuze. 1728. *hy*—hei, heidaar, verg. *sick*, vs. 1430: hiermee roept R. hem naar „den back,” d. w. z. aan tafel. 1730. *met geen gemoedt*—niet van harte. 1731. *jonst*—genegenheid. 1733. *sonders*—bijzonders. 1736. *vermaan*—raad: verg. vs. 1272. 1740. *tegen gestaan*—tegen gehouden. 1742. *ze'ge*—zedige. 1745. *niet*—niets; *hem*—zich. 1748. *verliep*—heenging. 1749. *treck*--list.

1750 Dat ick t'huys brengen souw, sy sal hem oock ontsluypen
Indiense kan; zy vreest dat op haar kap sal druypen.

Het tweede uytkomen, van 't vierde deel.

Ritsaart wederkomende van Sloten.

- S**O ick na Sloten ging door myn bekommert-he-en,
So misten ick de wegh, en liep na Amsterveen.
Ick volchden 't wagen-spoor, myn sinnen onbescheyden
- 1755 Sels sporeloos en wuft myn domme siel verleyden.
Ick ging in myn ghemoedt en stapelde met kracht
Veelderly schocken van gedachten op gedacht:
Ter harten trocken uyt de klachten droef met hoopen,
Dies my een Bronne is van tranen afgeloopen;
- 1760 Ick sprack myn selven an, hier ben ick, waar is sy?
Ach lacy! inde Stadt, en Roemer isser by,
En ick ga hier alleen myn suchten wijdt verspreyden,
Verselschapt van myn sorgh, en sware swaricheyden,
Ick sackten in myn leedt, en welden in myn smart;
- 1765 Het alderswaarst, helaas! dat viel my op het hart:
Ick seefden mijn gepeyns, het kaf daer uyt ghewannen,
Wat bleeffter in myn breyn? maar; Ritsaart is ghebannen,
De troetelinghen van den Hopman haar verleydt,
En de verkeerde sin van haar lichtvaardicheyt.
- 1770 Ick stampen met myn voet, myn ooghen opgheslaghen
Ten Hemel! en ick staar; een Rotterdamsche wagh
Met rinckelend' geraes, en krakende ghekras
Verschoot my, en ick sach dat ick by 't loopvelt was;
Daar scheldt ick en verfoey flux myn onachtsaamheden,
- 1775 En heb voorts met een sprongh de wech te rugh getreden,
Tot dat ick wel besweet by 't Overtoompje kom,
Dat over, en ick sla de Leydsche schinckel om,
Voort tel ick al myn schreen tot dat ick coom te Sloten,
Daar myn ghetal is uyt, en dit in't hooft gheschoten:
- 1780 Ach ick ellendige! sal ick twee daghen hier

1751. *dat op haar kap sal druypen*—dat zij er van lusten zal. 1754. *onbescheyden*—verward. 1757. *schocken*: van „schock” eig. „zestigtal,” hier algemeen voor „menigte.” 1764. *welden*—wentelde (KIL.), anders OUD., *Wdbk. op Bred.* bl. 488, en *Moortje*, bl. 148, maar ten onrechte. 1767. *maar*—wat er ook van zij. 1773. *verschoot my*—verschrikte mij. 1775. *met een sprongh*—eensklaps.

- Verslyten gants alleen? of wil ick gaan te bier
 By onbevoelick volck, van onbevallijcke Boeren?
 Myn steeckt de wallich van het leven datse voeren.
 Nu ick mach wederom gaan wand'len na de Stadt,
 1785 Neen dat is niet met al: waarom niet, wat schaat dat?
 Ist dat myn lichaam haar, niet daad'lijk mach anraaken,
 Ick sal met myn ghesicht ten minsten haar ghenaaiken:
 En waarlijk het ghesicht in saken vande Min
 Is al een treffelijk dingh! met dat my dit viel in
 1790 Besloot ick so terstont my na de stadt te spoeden
 Ghelyck ghy siet, wats dit? dit gheeft my quaat vermoeden,
 Dat Angeniet dus snel, dus besich en verbaast
 De vlucht neemt uyt haar huys, met sulcken grooten haast.

Het derde uytkomen, van 't vierde Deel.

Angniet, Klaartje, Ritsaart.

- 1795 **W**Aar sal ic die rabbaut, dien schellem doch verschalcken?
 Maar zynder suleke guyts ooc onder de schyt-valcken?
 Nu sie ick dat Damast, Fluweel noch schoon Satijn,
 De lieden niet maackt vroom, alst snoode guyten zijn.
 Hoe heeft hy 't durven doen, een Knapelijn te senden
 In Vrouwelijk gheweydt, om 't meysje so te schenden?
 1800 O schantvleck, o bedroch! o gruwel boos en fel!
 Afgryselijcke daadt! past dit een jongh-gesel
 Als u! of uws ghelijck, al waarmen sou op bouwen
 Een Kerck? men mach voortaan noch man noch mensch ver-
 trouwen.
Rits. O Godt! wat wil dit zyn? *Ang.* Hadt hy noch maar
 geblust
 1805 Syn moetwillighe wil, en eer-vergheten lust:
 Maar wat; hy heeft daar toe de Magets kleedt gheschonden,
 Gesletert en geschuert, en om zyn handt ghewonden
 De tuyten van haar hooft, en trockse by den haar

1789. Variant D en E. *Is al een treflyck dingh.*

1782. *onbevoelick*—ongevoelig, dom, hetzelfde als *onghevoelick*, zie KIL. op *bevoelen*; *onbevallijcke*—onbehaaglijke. 1783. *steeckt de wallich*—walgt. 1792. *besich*—druk. 1794. *rabbaut*—schurk. 1795. *schyt-valcken*—„jeunesse dorée.” 1799. *gheweydt*—gewaad. 1803. *mach*—kan. 1804. *wil*: voor „zal,” zooals in de XVIIe eeuw zeer gewoon was. 1806. *daartoe*—daarenboven. 1807. *gesletert*—gescheurd, stuk gereten. 1808. *tuyten*—vlechten.

- Langes de harde vloer, en lietse legghen daar
- 1810 *Rits.* Och! *Ang.* Och had ick hem hier! ick souwt hem so
uytdrooghen,
En krabben hem zyn licht met naghels uyt zyn ooghen!
Rits. Warachtich ick gheloof en ick denck anders niet
Of daar moet vry wat vreemts tot harent zyn gheschiet:
Vermits dat sy dus baart: wel wat doet u dus kiaghen?
- 1815 *Ang.* Schaamdy u Ritsaart niet? maardurfdy dat noch vraghen?
Ghy booswicht als ghy bent, wech gaat van hier al stil,
Ghy en 't Moortje zyt waart dat ick niet segghen wil.
Rits. Waarom? wat isser gaans? *Ang.* Vraaght dat u ouwe
schoenen,
Men hoort u allebey te ruynen en Kappoenen.
- 1820 *Rits.* Waar over? en om wat? *Ang.* Ick spuw van spijt myn gal
Om u bedriegery. *Rits.* Hoe ist hier, sinje mal!
Ang. Neen dat en schort myn niet. *Rits.* Gy doetet myn
gelooven
Door dese sotte praat. *Ang.* De Maacht haar eer te rooven
Met openbaar gheweldt? *Rits.* Gy bent werentich sot!
- 1825 Wat praterij is dit? *Ang.* Men hoort hem op't Schavot
Te vierendeelen! *Rits.* O Angnietje gy bint droncken.
Heb gy te gast geweest? *Ang.* Ick ben seker niet beschoncken,
Maar 't hooft is opter loop. *Rits.* Bedaart u als een meyt!
En slaaptet moytjes uyt. *Ang.* Wat foey u listicheyt!
- 1830 Dat ghy ons voor een Vrouw also een man gaat stunren.
Rits. Gaat en benochtert u, wat schaamt u voor de buuren;
't Is wonder dat de wyn de Menschen so verdwaast.
Ang. Ick ben niet droncken, so! *Rits.* Myn lieve kint ghy raast,
Ang. In waarheyt ick en doe. *Rits.* Hoe is dit toegekomen?
- 1835 *Ang.* Omdat u Swartin heeft dat meysjes eer benomen.
Kindt mydt u voor den dranck, wat doe g'er me int lijf?
't Staat lelijk voor'een man, noch lelijker een wijf?
Ang. Ick heb gheen noodt vanden dronck, ick macher oock
niet tueghen,
Ick drinck maar maattelijk, en dat maar tot verhueggen.
- 1840 Och had ick oyt gedacht dat ghy so valsch souwt zyn?

1827. Variant D en E. 'k ben seker niet.

1838. Variant D en E. 'k Heb geen nood.

1810. *uytdrooghen*—betaald zetten. 1814. *baart*: verg. vs. 1580. 1521. *sinje*—benje.

1828. *bedaart u*—bedaar. 1831. *benochtert*: *nochter*—*nuchter*. 1834. *en*—niet; *toegekomen*—gebeurd. 1836. *doe g'er*—doet gij er. 1838. *macher*—kan er; *noodt*—last.

- Maar Ritsaart sydy oock so onghelijck u schijn?
 Die u int aansicht siet en hoort u deflich spreken
 Die valt niet eens in, dat in u borst souw steken
 Sulck een verraders hart, als gy an ons betoont.
- 1845 't Is wreetheyt dat ghy niet d'onschuldighe verschoont,
 Of u myn Vrouw onlangs also ter luere stelden,
 Moet dat d'onnoosel maacht so jammerlijk ontgelden?
Rits. Ghy raaskalt, wel hoe nu? ick kan u niet verstaen:
 Waar van beticht ghy myn? of wien heb ick misdaan?
- 1850 *Ang.* Vergroot de sonde niet met u ontijdich lieghen,
 Men souw de wijste mensch ter werelt so bedrieghen:
 Ghy schenckt ons een Moris, men hadt geen achterdacht,
 Of sulckx als ghy spraackt so was ons voortghebracht.
 Maar so wy nu bevroen en klarelijk bemercken,
- 1855 So ist een man gheweest: en zyn schellemsche wercken.
Rits. Ghy liechtet stuckevleys: want ick weet seecker, dat
 De Schipper heeft by huer een kindt of twee ghehadt.
Angn. Hoe 't is of niet en is, het werrick sal ons schayen;
 Watmen de Dochter vraecht, sy antwoordt slechts met schrayen:
- 1860 De schaamt sit op haar tongh, die 't spreken haer verbiedt.
 De schandt die knaacht haar hart en kluyftse met verdriet.
 Ick sorich de Deeren sal dit al te seer inbinden,
 En dese Vrouw of Man is nergens niet te vinden;
 Dit doet myn vresen noch dat daerenboven, hy
- 1865 Int vluchten heeft ghepleeght eenighe dievery.
 Ick heb een groote pleyt ter vierschaer van myn sinnen:
 Want ist een Vrouw gheweest hoe souw sy dat beginnen?
 't Is teghen de natuur: ist een Man van een Swart?
 De vrees die souw de lust hem drijven uyt het hart.
- 1870 Ick weet niet hoe ick stae, so dut ick om dees schennis.
Rits. Waar sal sy loopen doch? sy heeft hier gantsgeen kennis,
 Ten waar sy by geval nu weer tot onsent was.
Ang. Ay sietet eens ick bidts. *Rits.* Ick sal seecker so ras
 Alst my maar mog'lijk is. *Klaer.* Wat dunckt u myn Vriendinne?
- 1875 Wat sullen wy bestaen? wat raadt is doch hier inne?

1857. Variant E. *De Schipper heeft met heur.*

1841. *u schijn*—'t geen gij lijkt. 1846. *vrouw*—meesteres. 1850. *ontydich*—onbehoorlijk. 1852. *achterdacht*—achterdocht. 1853. *sulckx*—zoo iets (als gij zeydet). 1862. *sorich*—vrees; *inbinden*—verkruppen. 1868. *swart*—neger en negerin, hier het laatste. 1869. *souw*—moest. 1870. *dut om*—tob over, „tob” van „tobben;” *schennis*—schande. 1873. *bids*—vraag 't.

Ick hebbe noyt ghehoort so schandelijcke daat,
Die het verhalen self voor ons niet toe en laat.

- Ang.* My was wel eer gheseyt (en ick recht heb onthouwen)
Dat die Moorianten zyn genegen seer tot Vrouwen.
1880 Maar oft haar hart en sin wel tochtich daar toe track,
De angst voor doot of straf haar gayle lust wel brack.
My quam het minste quaat niet eens in myn ghedachten.

Klaer. Angnietje wel wie souw eens dencken om verkrachten?

- Ang.* Ja had ick dat ghedocht ick had hem wel geset,
1885 Daer hy zyn ziel noch Maacht sou hebben so besmet.

Het vierde uytkomen, van 't vierde Deel.

Ritsert, Negra, Klaartje, Angniet.

K Omt uyt ghy lelyck panckt! hoe laugh suldy vertoeven?
Komt voort ghy bavyaan, de droes moet u bedroeven.

Negra. Och Heere! genaed, och! *Rits.* swijcht, swijcht, dat
is te vroeck,

- Als u de Buel wat gispt dan ist noch tijdts ghenoech.
1890 Wat beduyt dit? secht teef! dat gy durft wederkeeren?
Wat wil dit, dat ghy u verandert dus van kleeren?
Angnietje! had ick noch een weynich maar ghebeydt,
Sy waar ons wis ontsnapt haar vlucht was al bereydt.

Ang. Och heb gy daar de gast? *Rits.* Ick hebse al ghevonden.

- 1895 *Klaar.* Och dat is wel gedaan! *Ang.* is hy al vast gebonden?
Klaar. Waar is hy? *Rits.* dats een vraagh! hier heb ick huer,
o die!

Ang. Ay Ritsaart wyckt wat op, op dat ick hem besie
Te degen int ghesicht. *Rits.* Wel Angeniet komt hender,
Besiet en oordeelt selfs, is dit de Vrouwe-schender

- 1900 Die t'uwent is ghebracht? *Ang.* Wou jy ons so ontvlien?
Hoe nu? ick heb dees mens myn daghen noyt ghesien!

Rits. Hebdy hem noyt ghesien? *Ang.* O neen! het was
een ander.

Rits. Ick hebber anders geen. *Ang.* 't Ghelijckt niet by
malkander,

Wat dit is maar een fayl, d'aar was van stal, van staat

1878. *en*: zie op vs. 121. 1880. *tochtich*—begeerig. 1881. *haar*—hun. 1886. *panckt*—
pand, stuk, hier voor „wicht.” 1889. *gispt*—ranselt. 1897. *wijckt wat op*—ga een
beetje op zij. 1898. *hender*—nader. 1904. *fayl*—dweil, „vuilik” dus hier; *stal*—
gestalte.

- 1905 Heel fier, heel fris, heel fray, en eerlijck van ghelaat:
Gans voeghlijck van bestuur, en zedich van manieren.
Rits. Dat dunckt u, en misschien dees kleeren hem ontcieren,
Want gist'ren had hy an een schoon Oostindisch kleedt,
Gheschildert met een Kunst die'ck selver niet en weet,
- 1910 Want hoement rolt en vouwt 't sal barsten noch verflenschen,
Veel Indianen zyn kunstighe kloecke Menschen:
Voorts wat het kleet angaat, dat verciert vaak de Man,
Of het ontciert, naa 'tis den ghenen die 't heeft an:
En waar sy weer ghepronckt, sy souw u licht bevallen.
- 1915 *Ang.* Maar Ritsaart wat een klap? 't ghelijckt hem niet
met allen,
Ghy maackt men dat niet diets, daarom so swijcht vry stil,
Want tusschen dees en die, is toch te groot verschil:
Want d'andere die was int hartje van zyn Jaren,
Wiens nues, wiens wangh en kin, al even kaluw waren:
- 1920 Het lyf stont hem so quicx, hy had so soeten lach,
Ick worde selfs schier groen als ick zyn ooghen sach,
Die hy wel vriendelijck verroeren kon en reppen,
Dat ghy zyn aansicht saacht ghy souwter lust uyt scheppen.
Wat desen die is lomp, maniereeloos en grof,
- 1925 En slaperich, en luy, en kruepel, ouwt en of.
Wiens beek en noos is plat, en van wiens dicke lippen
Men eenen afval souw met een scherp schaartje knippen.
Haar ooghen die zyn groot, en 't wit is zeeltich gheel,
Dat glinstert als een kat by nacht, 't vel is ten deel
- 1930 Appelgrauw, en het hayr is grijs ghelijck een Wesel.
Rits. Wel hey wat spul is dit? meen gy dat ick een Esel
Of sulcken grooten geck, of sulcken bottert ben,
Die niet weet wat hy doet? noch dat ick niet en ken
Wien dat ick heb ghekocht en t'uwent heb ghesonden,
- 1935 Ick sal 't u uyt haar mondt, nu selven doen oirkonden,
Komt hier, segh ick, komt hier, heb ick niet ghekocht?
Nega. Ja myn Heer. *Ang.* 'k wouw ick heur oock wat
afvragen mocht.

1937. Variant E. 'k wou ick heur oock wat vragen mocht.

1905. *eerlijck*—fatsoenlijk. 1906. *voeghlijck van bestuur*—knap van postuur (*bestuur* voor *postuur*, evenals *bestoor* voor *pastoor*, *bestaytjes* voor *pasteitjes*). 1911. *kloecke*—vernuffige, slimme, gelijk vaak bij HUYGENS, verg. b. v. *Sneldicht*, V, no. 78. 1914. *ghepronckt*—mooi aangekleed. 1915. *klap*—praat. 1919. *kaluw*—kaal. 1920. *quicx*—vlug, levendig. 1921. *groen*—wellustig. 1922. *reppen*—bewegen. 1925. *of*—af, op. 1927. *afval*—hoop. 1948. *zeeltich*—„als een zeelt onder den buik:” OUD. 1935. *oirkonden*—bewijzen.

Rits. Wel vraacht heur wat ghy wilt. *Ang.* Sydy van desen daghe

Tot onsent oock gheweest? Neen seyt hy op myn vraghe:

1940 Ick wist voorseeker wel, dat dees het niet en waar,
En d'ander is op 't hoogst achtien oft twintich jaar,
Die Koenraat t'onsent brocht. *Rits.* Komt hier na myn begheeren:
Hoe quaamdy, en van wien so kreechdy dese kleeren?

Wel swijchdy nu, ghy beest? en spreek gy myn niet aan

1945 Ghy monster van een mensch, of moet ick u wat slaan?
Negra. Writsert quam. *Rits.* wie, myn broer? *Negra.* ja.
Rits. wanneer quam hy. *Negra.* heden.

Rits. Hoe laat wast? *Negra.* de klokke tien. *Rits.* met wien?
Negra. Koen wasser mede.

Rits. Hebby myn broer gekent? *Negra.* myn leven niet.
Rits. dat's mis:

Hoe weet ghy Meer-aap dan, dattet myn Broeder is?

1950 *Negra.* Koenraat gaf my dit kleet, die seyt. *Rits.* 't is ommekomen.

Negra. Hy ruyelde pack om pack, en heeftet myns ghenomen,
En gingen t'samen uyt. *Rits.* O menschen ick wordt dol!

Ang. Ben ick nu droncken, he? of heb ick myn gat vol?

Nu sie jy ymmers wel, dat ick niet heb gheloghen.

1955 Och! 't is maar al te waar, het meysje is bedroghen.
Rits. Wat swijght ghy malle meer? hoe komt dat ghy dus schreyt?

Ghelooft gy dan so licht, wat dat dit vercken seyt?

Ang. Ick ghelooft dat ick sie, laas! aande droeve dinghen.

Rits. Komt hier, noch nader, so, wel secht myn nu geringe:

1960 Myn broeder Writsert, hoort, troeck die u 't kleetjen af?

Negra. Ja Heer, en dese vod hy my in mangel gaf

En hy gingh tot Moyaal. *Rits.* En hy gingh tot Moyaalen

In u plaatse? *Negra.* ja Heer. *Rits.* dit doet myn kennis dwaalen.

Wat schelmery is dit? *Ang.* Ghy twijffelt ymmers niet,

1965 Of dese vrouwe-kracht is van u broer gheschiet?

Rits. Hoe sydy doch so sot, dat ghy noch meucht ghelooven

Dat dese *Negra* praat? ick kanse niet verdooven,

Ick weet nau hoe ick wil: hoort, loochent het nu al,

1947. mede—bij. 1950. 't is ommekomen!—het end is er van weg! 1952. en gingen: voor „en zij gingen,” 1956. meer—vrouwmensch. 1959. geringe—dadelijk. 1961 mangel—ruil. 1965. vrouwe-kracht—verkrachting. 1967. verdooven—verbijsteren dit „ick kanse” enz. tot „wil” zegt R. bij zich zelven; „hoort” enz. tot zal” tot *Negra*).

- Dat ick in huer by-zyn u hier afvragen sal.
- 1970 Sal ick van desen dach gheen waarheyt werden vroeder ?
Saachdy u daghen oyt, of kendy wel myn broeder ?
Negra. Neen ick *Rits.* Nu seyt sy neen, daar sy vlus anders sey,
Ick sie watter of is, sy moet eens ande pley,
Daar Meester Farel huer also langhe sal recken,
- 1975 Tot hy de waarheyt haar wel uyt de mont sal trecken.
Negra. Gy nyptmen, och houwt op, o myn gy doet myn sier!
Rits. Flux in. *Negra.* O myn! o myn! *Rits.* 'k wist niet
op wat manier
- Dat ick 't ontkomen sou, dat eereyckst souw toonen,
De saak die is so vuyl, ick kanse niet verschoonen.
- 1980 Spot met u Meester weer, als hy u yet ghebidt:
Sit daar en koekeloert, en pronckter dat ghy swiet.
Ang. Ick wetet Klaartje so waarlijck als wy leven,
Dat Koenraat Writsaart heeft dees snootheyt ingegheven.
Klaar. Dat gaat vast, 't is gheschiet. *Ang.* dats over, 't heeftet al,
- 1985 Ick wedt dat icket hem te pas weer brenghen sal.
Maar wat dunckt u, Klaartje, hoe sal ick 't best anleggghen?
Klaar. Waar in Angnietje? o van Trijntje wilje segghen:
Ghelaat u, recht of ghy noch nergent of en weet,
Rept van het bedroch, noch van 't geweldt niet en beet:
- 1990 So blijft Moyaal gerust en 't meysje by haar eere.
Ang. 't Sal tot etter en bloedt dien Koenraat noch uytsewere!
Klaar. Secht, die Moris is wech. Wis, dat sal ick wel doen.
Klaar. Siet daar is Frerijck weer, dat doet my nu vermoen
Dat onse Joffrouw hier terstonden an sal wesen:
- 1995 Want eer ick gingh van daar, was daar een twist gheresen
Tusschen den Hoopman en myn Vrouw. *Ang.* Gaat veeghtet stof
Van 't staand-tresoor, en voort so wascht u vaten of.

't Vijfde utkomen, van't vierde Deel.

Frederyck.

- S** Tae vast als een Man, so: ick heb seecker wel stro-bienen,
Ick tre sulcke kruys-treen, wel hey! springe de stienen
- 2000 Overeynt? hoe ist hier so doncker? of ist myn oogen schult
dat ick dwaal?

1973. *pley*—pijnbank. 1977. *flux in*—terstond naar binnen. 1978. *eereyckst*—
't fatsoenlijkst; *toonen*—lijken. 1981. *swiet*—zweet. 1984. *'t heeftet al*—het (nam.
'Trijntje) heeft 't al beet. 1988. *Ghelaat u*—houd u. 1996. *vrouw*—meesteres. 1997
tresoor (staand)—buffet. 1998. *heb stro-bienen*—ben dronken.

- After in myn kap, margen weerkomen, ja alst is Moyaal
 Wat een eerelijcke Juffer, wat een dappere Joncker!
 Hoe nouw? dats dollemans praat, ick ben geen fraey droncker.
 Daer sinder, niemes te na esproken, al beter inde Stadt,
 2005 Die een vaan met een toogh drincken, en in een nacht een
 hallif vat,
 Ick sie'er daar wel een diel, maar ick selse niet noemen,
 Die voor een frayicheyt huer beestich drincken beroemen:
 Wat dunckje gemannen, dattet gheen rustighe baasen zyn
 Die onder hun drien, op een sitten, droncken twintich kan-
 nen wijn?
 2010 Ja seker sulcke zynder al, die 't huer wel hartich souden belghen
 Dat sy de Oostersche kop met geen Pomersche sluerip souwen
 kunnen uytswelghen,
 Dat is by gedt geen kinder-werck, het is een mannelijcke daat:
 Wat ick houw noch vuel van en man die hem op den dronck
 verstaat,
 En stadich daar by blijft, en hem niet en laat verguysen noch
 verbluffen:
 2015 Al ben ick maar een slecht Burgher, ick souw noch voor
 geen Haarlemer suffen:
 Om d'eer van Amsterdam, daar souw ick al vry wat om doen,
 Al souw ick een water-galletje te veynster uytwerpen, of
 moytjes in myn schoen:
 Neen ick gaf het noch gheen kamp, dat hy myn braveerden
 of trosten,
 Al souwt noch, sie daer een gelach van vyfentwintich guldens
 kosten,
 2020 Wat rydt myn dat gladde speck, ick houwt seecker met de koeck,
 En alsment seggen mocht, de koeck is 't speck nou al ver te
 kloeck:

2001. *after*—achter; *als't is*: zie op vs. 1462. 2005. *vaan*:—hier (verg. vs. 670 en 1315) voor de bepaalde maat, nam. 4 maatjes („mensurae quatuor”: KIL.), verg. OUD., *Wdbk. op Bred.*, op „vaen” („twee pintjes”). 2007. *voor*—als; *beroemen*—roemen op, uitbazuinen. 2008. *rustighe*—kloeke (vs. 1570). 2009. *sitten*—bijeekomst. 2011. *sluerip*—teug. 2012. *by gedt*—bij God, verg. vs. 2150. 2014. *verbluffen*—beschaamd maken. 2015. *slecht*—eenvoudig; *suffen*—onderdoen. 2017: dit vers verklaart 't „vrij wat om doen” van 't vorige, en beduidt: „al zoude ik er voor moeten „sit venla verbo” kotsen uit het venster of in mijne schoenen” (*water-galletje*: zie KIL.). 2018. *dat*—als. 2019. *souwt*—zou het. 2020. *rydt*—kwelt; *speck*: dit slaat blijkbaar op Haarlem, evenals *koeck* op Amsterdam. Verg. BREDFROO's *E. liedt-boeck* (1622) bl. 56: „Haarlemsche drooghe harten nu,” enz. en bl. 40: „der drooghers Speck of Ham,” enz.

- Al mienen de droogers dat sy allienich 't ventje bennen,
 Wy hebben hier oock noch volck die lustich drincken kennen.
 Dat bleeck wel an dat uytgelesen vaandel vanden Dam,
 2025 Dat met sulcken grooten eer van 't trotsche Wtrecht quam,
 Ghelijck als onse maats met groote smaackc vertellen:
 Siet daarom wy Swijght Wtert, voor onse Doele stellen.
 Wat onse volck, dat is volck, sy blyven even fris:
 Het wel drincken is een kunst die elck niet egeven is.
 2030 So ick in huys quam daar sy an tafel waren geseten
 Sy noode myn alle bey, wel ick gingh daar sitten eten,
 Uyt een goethart, 't was telckers weer an nou vryer eet,, wat:
 Maar die gesontheit van zijn Excellency! o die weet,, wat.
 Het was by get sulcken kellick met nuwe Spaensche Moskedel,
 2035 Ick roock, ick proefde, ick dronckse, o myn het smaakte so wel!
 Dan wast met een beniste boortje, en dan met een Rondeeltje,
 Dan de Santé vande Matres, dan een klaverblaatje met een steeltje,
 Dan konfloribus, dan met een oochje, en dan met een snaers,
 Stoot die Beker niet om vryer, wat so! veeght dat kynt zyn naers,
 2040 Onthouwtje natuur niet: schiet inje rop, prop inje darmen.
 Och, docht ick, hoe weynich, so dencken wy nu om den Armen,
 Die oudt en doof, en slap, en sieck, en suchlich zyn;
 Hoe souwen die snacken, hadden sy een kroesje wijn?
 En men ken hier op een Burghers-maeltijdt wel so veel verteeren,
 2045 Daarmen 't ouwde Mannen Gasthuys me sou konnen stofferen.
 En als men inde Kerck, of voor yemants duer schelt en luyt,
 Dan geven dese slempers wei een God helpje, of een oortje
 of een duyt.
 Men mach wel vrolijk zyn: maar wilmen Krist'lijk leven,
 Men souwse noon te gast die niet weder kunnen gheven.
 2050 Of gafmen een Bancket, men hoorde 't overschot
 Te deelen hier en daar, den armen om Godt.
 Met nam den Hopman drie roemers in zyn handen, en twee
 in zyn armen.

2022. 't ventje bennen—het heertje zijn. 2027. *Swijght Wtert*: verg. VAN LENNEP en TER GOUW, *Uithangteekens*, I, bl. 257 en vlg. 2030. *so*—als, toen. 2034. *kellick*—glas. 2036. *beniste boortje*—een glas boordevol; *rondeeltje*—omganger (VAN DALE). 2037. *klaverblaatje met een steeltje*—soort beker, waarover zie SCHOTEL, *Maatsch. Leven*, bl. 20. 2038. *konfloribus*;—confratribus (?); *met een oochje*—dronk, waarmede men elkaar „eens zag“; *met een snaers*—in één teug: verg. vooral ook TER GOUW, *Volksvermaken*, bl. 670 en vlgg. 2039. *veeght dat kynt zyn naers* (voor *aers*)—„ad fundum.” 2040. *rop*—maag. 2042. *suchlich*—ziekelyk, kwijnend. 2049. *souwse*—moest hen. 2051. *om Godt*—voor niets.

Avous duytsch bloet, seydy, op 't welvaren vanden Prins van
Parmen,

Hy veeghdese louter uyt, en maacktese boven dicht:

2055 En trouwen ick oock, gants lichters myn kop is so licht,
Ick voeldent eerst niet, so ick noch ande tafel,, sat:
Ick wasser arch op, mits dat ick somwijls een wafel,, at,
Maar doe ick inde lucht quam, en wouw na huys toe gaan
Ick susyebolden, en ick kon op myn bienen niet staan;

2060 't Verstant wasse wech, ick knickebienden, en bleef roncken,
Ick heb al een poos eslaepen, en noch ben ick moytjes droncken.

Ang. Waar mach myn Vrouw zyn? *Fred.* Angnietje maar
wat sin gy een tas,

Gy bint nou wel hellifte goelicker as gy tangsjens was:

Komt hier gy katte-quaate! gaat mitmen om ien langetje:

2065 Gy Hagedisje, Gy Addertje, gy Serpentje, gy Slangetje.

Ang. Nu Frederijck staat stil, het! gy bint wel goet soens,
Heer, hoe rydt myn ien knecht? wel jou lust wel wat groens.

Fred. Gy Slackje, gy Spinnetje, gy Poddetje, gy kickertje,
Gy Kockedrilletje, gy Baseliskisje, gy Nickertje.

2070 *Ang.* Fyn gesel praat gy dus als gy by jou Vrysters bent?
So ist gien wonder dat gy niet an-raken kent.

Fred. Gy schyt-venyntje, gy Monsterinnetje, gy Schorpioentje,
Gy Nacht-merytje, gy Gras-duyveltje, gy Griffioentje.

2075 *Ang.* Hoe is 't hier, Kees-quyl? speul-op met Jan Vlassen Harp.
Fred. Wel hay! moer worje quaat? so komtet jou wel scharp:

Binje quaat, so blijft quaat, en loopt vry voor de pocken.

Ang. Nu Frederijck laet staan, nou seker sonder jocken,
Nou 'tis hoogh genoeg: en niet te veel dat is soet.

Fred. Ba nues, kyck moer, wel hey sy is niet welle moedt.

2080 *Ang.* Maar Monsuer Frederijck en hebby niet vernomen
Van myn Vrouw? *Fred.* Angnietje, is sy noch niet ekomen?

Dat geeft my al te vreemt: 'tis wel een uyr gheleen

Dat sy van daar verliep, en liet my gants alleen.

Ang. Wel hoe quam dat toch by? *Fred.* Sy worden t'samen
twistich

2054. *veeghdese uyt*—leegde ze, verg. vs. 2039; *en maacktese boven dicht*—en keerde ze om. 2055. *gants lichters*—bij Gods gewijde kandelaren. 2056. *so*—terwyl. 2057. *arch*—erg. 2062. *tas*—meid (vs. 713). 2063. *tangsjens*—daarevan. 2064. *langetje*—laantje. 2066. *het*—kom! 2067. *rydt*—kwelt. 2068. *poddetje*—kikkertje. 2074. *speul-op* enz.—speel op. 2075. *scharp*—vinnig. 2076. *de pocken*—den duivel. 2080. *niet*—niets. 2082. *geeft my vreemt*—bevreemdt mij. 2083. *verliep*: zie op vs. 1748. 2084. *quam by*—gebeurde.

- 2085 De Kapiteyn en sy; doch sy ontsloop het listich.
Ang. En gaf sy u gheen lues te volghen met een winck?
Fred. Sy deed een teycken, maar wel vluchtich met een swinck.
Ang. Wel was dat niet genoeg? *Fred.* Jae't, maer ick en cont
 niet vatten,
 Den Hopman begon stracx op myn pruylend' te pratten,
 2090 Doen verstondt ick eerst recht dat sy myn schichtich wees,
 Want hy stiet my voor duer: ick nochterde van vrees
 Al wat, en ick gingh duer: daer komt de uytgelesen,
 Ick docht seker niet voor haar an huys te wesen.

Het vierde Deel, de eerste Handelingh.

Moyaal, Frederyck, en Angniet.

- 2095 **W**Arachtich ick gheloof dat hy hier stracx sal zyn
 Om met gheweldt de Maacht te rocken nu van mijn:
 Maar dat hy komt, ick pas op hem noch op zyn gasten,
 Ick wouw dat hy 't hart had dat hy'er dorst antasten,
 Ick souw hem by men sier, gaan vlieden in zyn licht,
 En krabben uyt zyn kop zyn wrevelich ghesicht.
 2100 Ick sal hem met die reekx so wieck kloppen en cleunen,
 Alsmen de stockvis doet, wie souwt verdraghen kuenen,
 De trotsche woorden die de rekel myn toesnaeuwt?
 Of ick een vercken was so leydt hy staach en graeuwt,
 Alst nieuwers voor en komt tyt hy ant hassebassen:
 2105 Soo hy myn stoot of slaat, dat mes sal op hem passen,
 Al ben ick maar een Vrouw, laat mynder me betien,
 Ick heb wel eer een man in zyn ooghen esien,
 Oft sulcken honts-kinck was, hoe seer oock dat hy pochten.
 Doen ick een meysje was, doe heb ick wel ghevochten
 2110 Teghen een groote knecht, souw hy myn nu dan slaan?
Fred. Gants ellemement, ick sel nu vuerje staan.

2088. Variant D en E. *Jad't, maar ick kond niet vatten.*

2093. Variant D en E. *Ick en docht seker niet.*

2086. *lues*—teeken, zie 't volg. vers. 2087. *swinck*—oogwenk, 't zelfde als „winck” (vs. 2086). 2089. *pratten*—mopperen. 2091. *voor duer*—de deur uit; *nochterde*—ontnuchterde. 2095. *rocken*—rukken, halen. 2096. *pas op*—geef om. 2098. *sier*—ziel. 2100. *reecx*—sleutelbos; *wieck*—murw; *cleunen*—slaan. 2103. *leydt hy*... en—ligt hij te (zie op vs. 273). 2104. *tyt*—gaat; *hassebassen*—kibbelen. 2105. *passen op*—zorgen voor. 2106. *betien*—begaan. 2108. *honts kinck*—hondsvot. 2111. *Gants ellemement*—Gods element d. i. bliksem en donder; *vuerje staan*—je verdedigen, pal staan voor je.

- Moy* Ick mocht u ginder wel so langh staan en verbeyen,
En toonden ick u niet dat ghy terstonts souwt scheyen?
Hoort hier eens Frederijck, die twist die ghy hier siet,
2115 En al dit groot rumoer is al om u geschiet.
Fred. Om myn? dat loof ick niet, waar an ben ick doch
schulldich?
- Moy.* Vermits ick yverde, so vlytich en sorchvuldich,
Om u te lev'ren weer u eerb're suster kuys.
Fred. Myn suster, waar is sy? *Moy.* Maar tot mynent in huys.
2120 *Fred.* Tot uwent? helaas? *Moy.* Wat ist? en hebt gheen quaat
vermoeden,
Ick hebse so gheschickt, en eerlijck doen opvoeden,
In alle zedicheyt, en zuyverheyt ghewis.
Fred. Ist moghelijck? watje secht? *Moy.* Ick sechje dat waar is,
Gy sultet selven sien by blijcken en gheschriften.
2125 Ick schencks' u wederom: niet om gaven oft giften,
Maar uyt een gulle-gunst so is sy u ver-eert,
Fred. Ach! dat myn danckbaar hart gelegentheyt ontbeert
Om u gelijcken duecht en weldaadt te verlienen.
Doch nietemin sal ick die weldaadt noch verdienen,
2130 Waar sich de middel maar an myn hem eens vertoont,
Soo 't doenlijck is dat sy kan worden nu beloont:
In 't nijdighe gheluck die kants my niet wil stieren,
Sal ick gaan schrijven in de suyverste papieren
Van myn verwonnen siel, en redelijck verstandt,
2135 Dit hooghwaardighe stuck, dat my an u verbandt,
Moy. O jongelingh ghy spreeckt manierlijck en verstandich.
Siet dat ghyse bewaart eer sy u wert afhandich,
En gants onbruyck ghemaackt, draacht u nu als een helt!
Want siet sy is de gheen die hy myn met ghewelt
2140 Ontschaken komt met kracht van zyn eerloose dieven.
Angniet! haalt my terstont haar Koffertje met brieven,
Met haar Juweelen strax. *Ang.* Waar hebdyt doch gheset?
Moy. Daar dichte by de muer ande Schap-rae by 't bedt,
Gaat heen ghy soete soch, hoe langh suldy noch praaten?

2113. *souwt*—moest. 2116. *loof*—geloof. 2128. *verlienen*—verleenen, vergelden,
2130. *de middel*: verg. HOOGSTRATEN'S *Lyst* (uitg. KLUIT), bl. 248; *hem*—zich.
2132. *in*—indien. 2135. *stuck*—daad. 2138. *onbruyck ghemaackt*—verdorven; *draacht*—
houd. 2142. *brieven met juweelen*—kaarten met juweelen. 2143. *schap-rae*—spijs-
kast. 2144. *soch*—meid; „soch” hier zooals vaak „pry” (krenge) en „diefje” in
goeden zin.

- 2145 *Fred.* Gints komt den Hopman met een legher van Soldaaten,
't Is al Haegghemans volck, van hack en zyns gemack,
Ach! komen sy op ons so zyn wy vuel te swack.
Moy. Sydy daar van vertsaacht? wilt toch voor haar niet vresen.
Fred. Ick vresen? wat gheen mensch mach minder ver-
baast wesen,
- 2150 Ick pas op gord noch mensch, op duyvel noch op dood,
Ick ben een stouten droes. *Moy.* Dat is nu wel van noot.
Fred. Ick vraach na niemant niet! ick suffen! dat waar wonder,
Ick puf het helse spoock: ick driesch de dolle donder.
Moy. Dats goet: maar overleght met raet eer dat ghy strijdt
- 2155 Met wien ghy hebt te doen, en wien ghy selven syt.
Bedenckt u wijffelijk eert Oorlooch is begonnen,
So kundy 't laten na, daar na soudy niet komen:
Hy is een vremdelingh, ghy bent een burghers kint,
Hy is hier niet geacht, ghy syt hier seer bemint,
- 2160 Hy is nieuwers ghesien, u groeten arm en rijcken,
En uwe macht en is by hem niet te ghelijcken.
Fred. Dat weet ick wonder wel, 'tis sotterny voorwaar,
Dat wy ons sonder noot, dns gheven in ghevaar,
Daarmen 't wel schuwen kan: voor my ick ben van rade
- 2165 Dat wy voorsichtelijk ontwijken onse schade,
En sien het an van veers, eer dat hy ons antast
Met zyn moetwill'ge handt, en grooten overlant.
Gaet ghy lien binnen, fluck! sluyt vensteren en dueren,
En grendeltse wel vast: en ick sal daat'lijk pueren
- 2170 Na 't Stadt-huys of de marckt, na Pieter Pietersz. Schouwt,
Met al zyn Rackers, daar hy meest hem op vertrouwt,
Met Meynert, met Leentje, en met Jan de Neter.
Moy. Ay Frederijck blijft hier! *Moy.* Laat los't is seker beter,
Hoe meer volck meer ontsach. *Moy.* Hoe meer, hoe meer gherucht,
- 2175 Wy zyn toch sterck ghenoech, staat stil: weest niet beducht
Voor eenich ongeval, hy kan u doch niet deeren.
Fred. Ay lieve laat my gaan, ick sal stracx wederkeeren,
'k Sal hem met een Stee-bood' ontbieden voor 't gherecht.

2178. Variant A. 'k sal hem ... ontbieden voort voor 't recht.

2146. *Haegghemans-volck*—gemeen volk: OUD., ongeveer hetzelfde als „hack en zijns gemack" d. i. schorremorrie (*Bijdr.*, I, bl. 233). 2148. *haar*—hen. 2150. *gord*—God; *pas op*—geef om. 2152. *suffen*—bang zijn. 2153. *puf*—tart; *driesch*—trotseer. 2156. *'t oorlooch*: oorlog was in de XVIIe eeuw van drie geslachten. 2164. *van rade*: verg. 2154 „met raet" d. w. z. met oordeel. 2166. *veers*—verre. 2168. *fluck*—fluks. 2169. *pueren*—optrekken. 2171. *Rackers*—dienders; *hem*—zich. 2178. *stee-boode*—stadsbode.

- Moy.* Ghy hebter geen van doen, en vreest voor geen gevecht,
 2180 Besadicht u doch wat, bedaat u! weest geruster:
 Vraacht hy u na de Maacht, secht maar het is myn suster,
 Die, noch jongh zynde, is haar ouwderen ontvoert,
 In Hollantsch meeste last, en oorloochshe beroert.
 Toont hem hoe dat ghy haer ghekomen zyt te kennen
- 2185 Aan de lit-teyckens, die an haar ghebooren bennen.
 Houdt daar, daar is den Brief. *Ang.* Sy komen, nu tast an,
 Wel hoe besterf ghy dus? nu lustich als een Man,
 Ist dat hy u mis-doet, so brengt hem voor de Heeren,
 Gaat aan en grypt maar toe, wy sullent hem verleeren:
- 2190 Nu dan, vat hem, bynt hem! hebby my wel verstaan?
Fred. Ja seer wel, maer 't is een hangh-yser an te gaan.
Moy. Nu treet hem Manlijck toe, en met een goet vertrouwen,
 Het geltje, dat hy niet eens stal sal durven houwen:
 Ontset u niet int eerst, al snorckt hy wat stijf.
- 2195 *Fred.* Ick sal 't doen. *Moy.* Vryer, hem! u Mantel valt
 van 't lijf.
 Gaat heen voor-vechter gaat, wat sal hy al uyt-rechten?
 Hy beswijmt en beswijckt als hy maar denckt om vechten.
 Alsmen vande man is, dan ismen stouwt en koen:
 Maar alsmen komt ter hant, dan is het var van 't doen.
- 2200 Dat hy maar yemant sach die een hoep-stock ghevat,, had:
 'k Wedt dat hy loopen souw of hy 't vier in zyn gat,, had.

Het vierde Bedrijf, de sevende Handelingh.

Roemer, Kackerlack, Ian Neef, met al haar Soldaten.

Frederyck, Moyaal.

B Y gord, dat was myn kroon te nae! achtse myn dan voor
 sulcken Jan,, Hen?
 Dat ick dat souw lyen, of weetse niet wat ick voor een Man,, ben?
 Ick ben gheen wieckeback-valck, ick ben een vueghel met
 een beck:

2192. Variant A. met een groot vertrouwen.

2183. *meeste*—grootste. 2186. *houdt daar*—ziedaar. 2189. *gaat aan*—val aan; vs. 2191 aanpakken. 2191, *hangh-yser*—heet ijzer (zie KIL. op „handyser” en „vieroor-deel.”) 2193. *het geltje*—het loopt er voor je op; *stal*—stand (houden). 2194. *snorckt*—snoeft. 2195. *hem*—heidaar. 2198. *van*—verre van; 2199. *ter hant*—heinde, nabij *var*—verre. 2200. *hoep*—hoepel. 2202. *gord*—God. 2204. *wieckeback*—pasgeboren *vueghel*—vogel (verg. OUD., *Moortje*, bl. 153, die 't anders verklaart).

- 2205 Wat laat sy haar duncken, dat mal om 't hooft, sel sy met my
scheeren de geck?
Wat rydt myn die stucke Hoers! komt hier ghy ouden Vegher.
Mons de Kackerlack ick maack u Luytenant Generaal van
't heele Legher.
En jouw Heer Bulleback, overste Ritmeester van al myn Ruytery;
Want ghy zyt toch van jonghs ophetrocken tot alle guytery.
- 2210 En u Groofje Sergiant Majoor, en u Korperaal, en met de korsten,
Ick maack al den hoop Bevel-hebbers, Officiers en Adelborsten.
En u gheweldighe Provoost met u stootdaghens en Duytsche
Dolck;
't Sa ghy ervaren Hopluy, komt hier monsteren met u volck.
Treet an ghy vrome Krijgsluy, komt voort ghy mannen als Ruesen,
- 2215 Gaat voort ghy Water-landers, ghy Noorder Boeren, ghy ouwe
Guesen,
Die soo menighen Spangert hier op een kamp, en daer op
een kant van een sloot
Gheduwt hebt, en gedrenckt, en sloecht, en stackse doot
Met u varre-jaghers, met u kloeten, met u polssen en springh-
stocken,
En pluysterden haar van ghelt, van kleeren, van kasjacken en
ruyters rocken,
- 2220 Komt an ghy Struyc-roovers, ghy Moes-koppers, ghy Kaes-
jagers, ghy Hane-veeren allegaar,
Ghy Overloopers, ghy Ballinghen, ghy Brand-stichters, ghy
Beelt-stormers met men kaar.
Ghy Hopman Schente-Kueken, wilt in oorden eerst voor
uyt treden
Met u kneppels, met u klicken met u boexhoorens, met u kolven
elck in zyn gheleden:
Dan ghy Hopman Mueghe-vuel, en ghy Selden Sat, koom ghy
t'samen voort
- 2225 Met u tangen, met u as-schoppen, met u brant-yzers en braat-
spitten, ghelijck dat behoort:

2205. haar—zich; om—in: OUD. 2206. rydt—kwelt; Vegher—rappe maat. 2207. Mons—monsieur. 2209. ophetrocken—opgevoed. 2210. met de korsten—om kort te gaan. 2212. stootdaghens—ponjaard. 2218. varre-jaghers—stokken met ijzeren punt; kloeten—lange stokken. 2219. pluysterden: zie op vs. 249; kasjacken—jassen, mantels. 2220. Moes-koppers—stroopers; Kaes-jagers—afzeters (verg. KIL. op „kas-boeve"): de *ae* waarschijnlijk door invloed van „par kasa" d. i. bij kas; haneveeren—booswichten (evenals „haneveer" nu nog voor „boos wijf"): anders OUD. t. a. pl., bl. 153. 2222. oorden—orde. 2223. klicken—kolven, boexhoorens—stormrammen; gheleden—gelederen.

Waar blyven u hovaardighe Vaendraghers met haar Levreyen
en Sluyers.

Recht nu u stangen op, en ontwynt u slaaplakens, u schor-
teldoecken en luyers.

Wat so! set u volck eens te degen in haar ponctifikale
volle krits:

Nu een reys vierkanect, nu rechts om, slings om, arrier, twee
simpels, nu spits,

2230 Nu op zyn Duyts int rondt, wel Luytenant gy staat als een
mof, gy pleecht te kennen,

O dats so recht! wie souw nu seggen dat onse soldaten stoep-
schyters bennen?

Kackerl. De wittebroots kinderen. *Roemer.* Wat sechje. *Kackerl.*

Ick sech dat de Kapiteyn by nacht,

Ons wel bystaan sal, soo 't noot doet, met zyn stoepjes, en
met zyn ratelwacht:

Dan wy zyn starck ghenoech, quam gy voor de mont vande
Hel met u hoopen,

2235 Al de Duyvels, en nickers, souwen van vrees in nabben-naers
loopen.

Roemer. Hoort hier myn Krijchs-raat, ick wil in geen manier,
dat u onbewust

Sou zyn, waarom dat ick heb dit magnifijke groote Leger
toegerust;

Soo weet dan ten eersten, ghy Helden dat u Kornel in zyn
darmen quaat is

Op Moyaal. *Kackerl.* Wel waerom? *Roemer.* Om dat sy niet
wou by myn slaepen. *Kackerl.* Dat is Crime læse Magestatis.

2240 Wel verstaande tegen de persoon van uwe reverency,
Ja so seker, dat is een saack van seer quade consequencey,
Die in een stadt van rechte niet en behoort gele'en te werden.

Roemer. Ten tweeden daarom treck ick op in myn volle
rustingh, en somma ten derden

So is myn Keyserlijke, Koninghlijke, Prinselijke excellency
selfs van sin

2226. *Sluyers*—wimpels. 2227. *stangen*—standaarden. 2228. *krits*—luister. 2229. *simpels*—„ordres ou lignes simples" LITTRÉ. 2233. *stoepjes*—oude soldaten. 2235. *nabben-naers*—hel, eig. *helhol*, achterste, donkerste dus, deel van de hel; verg. „abtenaers," „abbegat," waarover OUD. *Wdbk. op Bred.*, bl. 7 en *op Hooft*, bl. 12, die 't woord eene verbastering van „nauwe naers" ons „nypnaers" noemt; ten onrechte, meen ik: verg. liever „nobisgat," orcus, orci culus, bij KIL. (waarin 't woord *abys* (hel) ongetwijfeld schuilt), waarvan 't woord (*n*)*abbegat* eene verbastering kan zijn; (*n*)*abbennaers* („aers voor „gat") is dan hetzelfde van beteekenis.

- 2245 Haar huys te berunnen, te bestormen, en met gewapender
handt te nemen in.
Kackerl. Publiceert al haar goet gekonfiskeert, na de kryghs
ordinancy,
Op dat sy niet en heeft te pretenderen actie van ignorancy :
En schrijft een brief van macht aan onse Stadt van Dort,
Hoe dat ons Kruyt en loot, en 't grof geschut noch schort
2250 Tot de gheweldige anslach. *Roemer.* Ick salt haar verleen
dat backus van Bremen,
En ick salder met geweld het Meysje Katrijntje weer benemen,
En blyvender voort van daan. *Kackerl.* Dat heb gy wel overleydt.
Roemer. Ick sal Moy-ael geeselen met nat gras. *Kackerl.*
Gants bloed! dats noch beter geseyt,
Roemer. Waar zyn de Pyoniers, delvers, en gravers, dat sy
ons strackx beschansen :
2255 Lecht hier de Switsers, daer de Schotten, en gints 't regement
vande Franssen.
Komt voor den dach Kapiteyn kleyn-sorch in't oorloch wel ter
weer;
Mars, mars, so als mannen, en set u weer midden in't heer.
Nu gay Millort Robbert, nu ghy Graef Jan van Hongeryen,
En gy Graef Olykoeck, voert ghy de Vluegel van ter slincker syen,
2260 Waar is de Baroen Kalis Jan van bystervelt met zyn Kompangie ?
Hoe komt dat ick de kornet van Joncker Juerje spilpenning
niet en sie?
Daer komt myn Heer flodder vet-schoen van Harderwijck,
En gintschen komt den Abt van groot auwert, en soo ick
noch verder kijk
So komt de Veltweyffel, met zyn soetelaers, avonturiers en boeren,
2265 Met noch een hope hagel-schut, van schelmsche Jongens en
van Hoeren.
Ick gis dat myn Schepen hier haast wesen sullen, de wint is
vlack int seyl.
Wel hoe ist hier dueghniet? ghy scherluyn wat doedy met
die dweyl,

2250. *backus van Bremen*—wijs(?)bakkes, immers te Bremen was „traadhuis, dat van wijsheid omver viel”: Tuinman, I, bl. 970, verg. STARTER, (uitg. VAN VLOTEN) bl. 446, alwaar insgelijks Bremen met de wijsheid in verband. Of schuilt in den eigenaam 't werkwoord „bremen,” verg. VERDAM in voce, dat wellicht „brommen, grommen” beteekent? dan zou b. v. B. te kennen geven „boos bakkes.”
2253. *Gants bloed*—Gods (Jezus) bloed. 2264. *veltweyffel*—officier, (KIL.) 2265. *hagel-schut*—janhagel. 2267. *scherluyn*—grappenmaker.

- En met dese Turf-mant. dits immers geen geweer om te vechten.
 Spreekt op ghy groote Golyad, wat wildy daar me uytrechten?
- 2270 *Ian Neef.* Heer Overste! Heer Overste! Heer Overste! geefdy my konsent
 Dat ick spreken mach? *Roemer.* Ja ick, nu komt voort en
 secht al wat gy kent.
Ian. Heer Overste! ick weet dat ghy bent kloeckmoedich
 en manhaftich,
 Oock ken ick u strydtbaar volck voor so dapper en so kraftich
 Dat sy niet lievers soecken, dan te vechten of te slaan;
- 2275 So docht ick dit oorloch kan sonder bloetstorten niet vergaen,
 Siet daarom heb ick dese druemde dweyl me genomen,
 Om dat ick meen, dat sy in dese Krijgh wel te pas sal komen:
 En tydt u Hoocheyt an't houwen, en an't kerven rechtschapen,
 So sal ick in dese turfmant de spaenders, en de stucken rapen.
- 2280 Siet Heer Overste, daarom ist dat ick dus gewapent kom.
Kackerl. Dat is een groote voorsichticheydt! *Roemer.* Wel
 Jan neef ick hebje daer te liever om:
 Hoe komt dat hier de andere niet by ons Esquadron vergaen?
Ian. Wel hey wat andere? daer blyfter maer een t'huys om
 't huys te bewaren.
Roemer. Hola swygt, en set ghy dit volck in oorden: ick
 gae hier achter an,
- 2285 Wat uyt de paerden voeten: daer ick de battalie van veers
 sien kan.
 En ten past oock niet dat groote luy haer selven licht avontuuren;
 En ick sal u van daer het teycken geven, en bestuuren
 Gelijck de schermmeester, hoe ghy sult drillen, en spelen
 traf, traf
 Hoe ghy den storm aenbrengen sult, ende hoe ghy sult
 wijcken af.
- 2290 *Kackerl.* Daer an sietmen u vromicheyt, maer u wijsheyt
 boven allen,
 Dat ghy de plaatsen schuwte daer de slaghen vallen.
Roemer. So deed' Pyrrhus, en so doen de Koningen altijdt,
 Sy laten de Soldaten vechten, en blyven selfs uyt de strijdt.

2275. *vergaen*—afloopen. 2276. *druemde*—uitgewrongen, dus zooveel als nat: zie DE JAGER, *Freq.* bl. 82; alzoo ook OUD. Ik vermoed, dat *druemde* staat voor *dreumen*, evenals *linde* wel voor *linnen*. *Dreumen* zou dan zijn „van dreum,” d. i. „wollen stof, waarvan de harpuiskwasten (en — zie VAN DALE — sloepdweilen) worden vervaardigd”: VAN LENNEP, *Zm. Wabk.*, bl. 60. 2284. *oorden*—slagorde, (verg. vs. 2222). 2290. *vromicheyt*—moed.

- Fred.* Moyaal ghy siet immers wel wat dat hy gaet beginnen,
 2295 Dus sluyt u deur, en vensters toe, so komt hy daar niet binnen,
 Ghelijck als ick u riet, siet toe, ick secht eert wert te laat.
Moy. Warachtich siet daer, wat een wonderlijcken raat;
 Wel hey 't is mallicheyte, hier wil ick dol om worden.
 Dat ghy meent, dat hy 't denckt, wech wech 't is maer
 een jorden,
 2300 Ten is geen man van harten, en siedy niet 't is heel kints,
 Ay Frederijck suft niet, al breekt hy nu wat wints.
Roemer. Wat dunckt u Luytenant? *Kackerl.* 'k wou dat
 ghy een slinger had,
 Om so van veers te goyen met steenen na haar gat,
 O bloedt hoe souwen sy schoyen!
 2305 *Roemer.* Maar siet daar Moyaal in eygener persoon, en
 haer Pol daer beneven.
Kackerl. Ick gis dat sy komt parlementeren, en datset wil
 opgeven,
 Behouwen lyf en goet, met al wat dat sy inde werelt het.
Roemer. Blyft ghy daar allegaar, hier dient wel voordachtich
 opgelet:
 Want een wijs mensch sal in aller dinghen gevaarlijckheden,
 2310 Den handel stellen in handen vande wijse reden;
 En om de waarheyte te segghen, daar wert meer te wegh ghebracht
 Met verstandelijcke raat, als met geweld, en macht
 Van wapene, en moghelyck of ick met verdrach van sinnen
 Meer als met veel waters vuyl te maken sal winnen.
 2315 *Kackerl.* Jemeny kinderen wat helptet! dat is een overvlieger
 int verstandt,
 Voorseker wert dese man noch Advokaet van 't heele Landt,
 Ghy sult wel haast een groot meester werden, begin ick nu
 te vresen:
 Maar wat ist oock een treffelijck dingh, so verhayt wijs te wesen?
 Ja wel 't is een kostelijck pant! gaet heen gy wijsheyte vande stadt,
 2320 Bloemerharten! hoe hettet dat gecke-vaartje nu in zyn gat.
Roemer. Wel wat isser? *Kack.* Ick segh 't is goet by wijse
 luy te verkeerem

2299. Variant E. dat hy 't bedenckt.

2296. wert—wordt (vs. 2311). 2299. jorden—sukkel. 2301. suft: zie op vs. 2152
 al breekt hy nu wat wints—al slaat hij nu wat bluf. 2304. schoyen—loopen.
 2305. pol—boel. 2313. verdrach van sinnen—bedaardheid van gemoed geduld. 2318.
 verhayt—broerd, vervloekt (intensief) verg. „hyen” (KIL). 't zel'de als „besuckt,”
 vs. 2330 (zie op vs. 516). 2320. bloemerherten—(Gods) bloedend harte.

Gelijck als ghy! want daar kanmen wat of hooren en leeren.
Wildy nu het huys op eysschen met de Trompetter en de Trom?

Roemer. Gheen Bood' so goet als de Man selfs. *Kackerl.* Dats
waar: hoe ben ick toch so dom?

2325 *Roemer.* Moyaal antwoordt my dit voor eerst, en voor al op
myn segghen:

Belofde ghy gheen drie volslagen nachten in myn arm te legghen,
Doen ick u de Dochter gaf? *Moy.* Wat meer? *Roemer.* Hoe
nae, weetjer niet of?

Dat waar sekens best: wat meer? ghy maacktent daar na
noch so grof

2330 Dat ghy u boelschap noch dorst brenghen voor myn ooghen,
Gants wonden het speet myn so besuckt, dat icket most gedooghen,
Moy. Wat wildy daarme seggen? *Roemer.* En ghy gaeft
hem heymlijck te verstaan

Wat ghy in't sin had, en bint stilswijgendt door gegaen.

Moy. Dat was myn sin so: ick sal niet eens meer na u taalen.

Roemer. Geeftmen dan Katrijntje weer, of ick salse komen
haalen!

2335 *Fred.* Sou sy haar u geven? ick ra u so vroom niet, o ghy gast,
Dat ghy haar eens een vingertjen, of een hangtjen antast.

Kackerl. Ha! wat seg gy? swijg gy! *Fred.* wat wil gy
hebben? *Roemer.* Sou ick na myn believen

Het myns niet antasten? *Fred.* Het uws galligert? dats de
gallich met de dieven!

Kackerl. Het sal u buert werden, bengel! datje met myn
Kornel dus geekt,

2340 En siedy niet vuegel tegen wat personagie datje sprekt?

Fred. Ick raat u, gaat van hier, met dit heromnes van u
gesellen,

Of ick sal u, heet ick anders als ick heet, een sulcken stel-
letjen bestellen,

Datje om my sult dencken, en om dese plaats, en om desen dach
Al u leven langh: *Kackerl.* Hoe voert dien hoddebeck daar
de vlagh?

2341. Variant E. met u gesellen.

2327. hoe nae—wel zoo (vs. 795); of—van. 2330. Gants wonden—Gods (Jezus) wonden. 2335. ra, van raeden—houden voor. („ik geloof niet dat gij den moed zult hebben," enz.). 2340. vuegel—galgenaas. 2341. heromnes—heer omnes (heer alleman), hier voor „troep." 2342. heet ick anders als ick heet—zoo waarachtig als ik Fr. heet, eig. „heet ik ten minste zooals ik heet": zie *Wdbk. der Ned. taal op aars*, I, bl. 577. 2344. hoddebeck—stamelaar.

- 2345 *Fred.* En laeten u allegaer in't Rasp-huys brenghen: want
ghy verdientet,
Siet toe de Schouwt is myn Neef. *Kackerl.* 't Is goet datmen
een honckt te vrient het:
Roemer. Schout Melis is de quaatste niet. *Kackerl.* 't Is
seker een goedt Kalf.
Roemer. Ick doe al wat ick wil, als ick hem slechts de
handen salf.
Fred. Wildy hier van daen gaan of niet, of sal ick gaan tyen
2350 Om de geweldige Provoost? *Kackerl.* Speciaal, ick heb met
u melyen,
Dat ghy u van sulcken grooten Potentaet dus vyant maackt.
Fred. Bent ghy so koen in u hart dat ghy haar int minsten
anraakt;
Ick sweer u, ick sal u dat malle harsebecken an bricke,, breken.
Kackerl. Wel Lecker suldy tegen u overhoofd sulcke sticke,,
spreken?
2355 *Roemer.* Wel wat man bendy? wat wildy? wat hebdy uytstaan
met haar?
Fred. Hoort dan toe, 't is, segh ick, een vrye Maaght. *Roemer.*
maar is dat waar?
Fred. Een burgers dochter uyt den Haagh! *Roemer.* Seker is
dat warachtich?
Fred. En 't is myn eyghen Suster! *Roemer.* Ghy houten
aansicht, ghy bent loghenachtich.
Fred. Ick secht u Heer Hopman, ist dat ghy haar enich-
sins mis-doet,
2360 Ick salt voor haar verdedighen, met myn goet en met myn bloet.
Moyaal ick sal na Giertruy de Minne-moer gaen kuyeren,
En halen het hemt daerse inne Korstent is, met haar luyeren,
Met haer vierkante pille-gelt, met haar deken, slab en klet,
Met de luyer-manckt, en al de snorrepypen diese houwen het.
2365 *Roemer.* Past opmen hangden jongen! ellomenten kan ick
u krijghen
Ick selje koeck geven: sult ghy my gebien te swygen?
Ick spreek maar om het myns! ick eysch niet meer van huer.
Fred. Ghy sultse niet hebben, gat-vinck, daer ben ick seker vuer,

2350. *Geweldige Provoost*—provoost-geweldiger, scherprechter; *speciaal*—kammeraad (vs. 793). 2353. *bricke*—stukken. 2354. *Lecker*—kwajongen, eig. snoeper (vs. 1260). 2360. *verdedighen*—opnemen. 2362. *Korstent* (voor „gekerstend”)—gedoopt. 2363. *vierkante pille-gelt*—vierkante spreij, doopkleed (pillegift); *klet*—fluweelen of satijnen borstborduursel. 2364. *snorrepypen*—vossen; *houwen*—gehouden.

- En salder voorspreken alwaart datter noch duysent quamen.
 2370 *Kackerl.* Hoordy niet Heerschip! dien rabbaut en Moyaal
 staan 't samen;
 Ontbiedt haar voor Kommissarisen, gelijk als dat behoort.
Roemer. Moyaal is het so? *Moy.* Soeckt elders yemandt die
 u antwoordt.
Roemer. Wel wat sullen wy nu doen? *Kackerl.* Met oorlof,
 onder verbetering myn Heeren,
 Ick souw u raden, ons leger op te breken en na huys toe te keeren,
 2375 En danckender een deel af, en leggen de beste Soldaten in
 garnisoen,
 't Is haggelijck dat ghyse t'somer mooght hebben van doen
 In belegeringh of slach, na rijpe deliberatie van Staten:
 Want dan sal't dapper op een schaap-scheeren gaan, so de
 de luy ymmers praten:
 En so ghy nu oftrect, ick weet vorseker Eelleman,
 2380 Moyaal sal u van selfs nalooopen, en halen an.
Roemer. Meen ghy dat? *Kackerl.* Wis; ick kan der Vrouwen
 aart en grillen,
 Sy willen niet als wy willen, en als wy wederom niet en willen
 Dan willen sy van selfs. *Roemer.* Kackerlack dat hebdy wel
 bedocht?
Kackerl. Gelieftet u, myn Heer, dat ick doe blasen een
 gemeene af-tocht?
 2385 *Roemer.* Blaast als ghy wilt. *Kackerl.* Treck of ghy Krijslien,
 ghy hebt u wel gequeten,
 Nu wacker als Helden, en tijdt als mannen an 't eten:
 Wel an ghy Jan Neef, tapt nu eens een kit, en suypt datje swiet,
 En gheeft hem een lustige kleeter die hans hiet.
Jan. Heer Luytenant! ick heb sulcken droocht, get ick sel
 so gieten,
 2390 Ick salder ten minsten een kinnetje of ses vaantjes in schieten.
 Ick heb brangt in myn keel, en eengloeyende steen in myn Borst,
 Singjoor Kackerlack ick heb so onnatuurlycken dorst!
 Gants lyden myn buyck gort so, nu myn aren niet vol, binnen,
 Nu boerekicken myn darmen ofse rasende dol,, sinnen.
 2395 Ick leydender huye nochtent in, een hachje van aarhalf ponckt!

2370. *rabbaut*—schurk (vs. 1794). 2373. *oorlof*—verlof. 2376. *haggelijck*—mogelijk.
 2379. *eelleman*—vriend. 2386. *tijdt*—gaat. 2387. *kit*—beker; *swiet*—zweet. 2388.
kleeter—slag, die klinkt; DE JAGER; *die hans hiet*—van janstavast (zie op vs.
 665.) 2393. *gort*—rommelt. 2394. *boerekicken*—leven maken: van „boer”, en „kik”,
 dus geluid maken als een boer (oprisping). 2395. *huye*—heden. *hachje*—stuk.

Met moye ses Bier, het was soo fray gheluekert van passen
nae myn monckt.

Het sulde duer myn gorregel, al haddet van een laydack gelooopen.
Wy sullen by get voor onse soudy (meen ick wel) geen lant
gaen koopen.

O lyden! ick mach soo smullen. *Kackerl.* Dat loof ick in die
Buyck mach wat,, in

2400 Gaet heen ghy goet slocker. *Roemer.* Volcht myn allegaer na,
dit gat,, in

Kackerl. Siet toe ghy Korporaal dat ghy lustich slempt en smetst.

Jan. Also moer, al de nacht gevochten, twee doot en niemant
gequetst.

Het vijfde Bedrijf, 'teerste uytkomen.

Moyaal, Angniet.

Moy. **E** Erloosde stucke vleys! wel wat sal u ghebreken?
Hoe laugh sully dus dwars en twyfelachtich spreken?

2405 Wat gemoffel is dit? ghy staemert in u praat,
Angniet spreeckt uyt u mont op datmen u verstaat.
Ick wetet; 'k wetet niet, sach icker hem by legghen?
Ick was daar niet ontrent: wel wat is dit te seggen?
En sal ick dan niet eens de waerheyt recht verstaan?

2410 Waarom is de Moris so steel-wijs duer gegaan?
Hoe komt Katrijntje doch so bitterlyck te trueren?
Wien heeft haar kostel kleedt so schendich durven schueren;
Ang. Wat sal ick seggen? ick rampsalige! men seyt
De swarte die hier was, en was noch Vrouw, noch Meyt.

2415 *Moy.* Wat drommel was sy dan? maakt my de saak
eens vroeder.

Ang. Een Man. *Moy.* Een mans persoon! *Ang.* Ja Writsert,
Ritserts Broeder.

Moy. Wat segdy doch, sottin? *Ang.* Myn Vrouw ick heb geseyt
Het ghene dat ick weet, uyt wisse sekerheyt.

Moy. Maar Angenietje, secht hier eens tusschen ons beyden
2420 Waarom souw Writsert hem tot onsent dus doen leyden?

Ang. Ick weetet niet myn Vrouw, of mogelijk ten waar

2396. *ses*: nam. vaantjes (vs. 2390); *gheluekert*: *leukeren* en *leuken*—leuk (lauw) maken, zoodat de kôu er af was; of is er sprake van „warm bier met kruiden” (Oud)? 2397. *al*—als. 2398. *soudy*—soldij. 2399. *loof*—geloof. 2400. *gat*—straat. 2401. *smetst*—smult. 2405. *gemoffel*—gemompel. 2408. *ontrent*—bij. 2410. *duer gegaan*—weggelopen. 2412. *kostel*—mooi. 2420. *hem*—zich. 2421. *mogelijk ten waar*—of misschien zou het kunnen zijn.

Dat door haar schoonheyt hy verslingert was op haer.

Moy. Helaas ick sterf! ach ramp! myn siel sal noch verscheyen!

Ist seeckers als ghy segt, so mach sy doch wel schreyen.

2425 *Ang.* Ja daarom weentse, en siet, daarom kermtse vast.

Moy. Ghy Meer! had ick u niet haar gaad' te slaan belast?

Ang. Ghy bevaalt haar de Moorin. *Moy.* 'k ben oorsaack van dit dolen;

Want ick heb selfs de Kat de soete-melck bevolen.

Wat voor een mensch komt hier? *Ang.* ay sus myn Vrouw, verwis

2430 Wy zyn gebercht, hier is de valsche schijn-Mooris,

Siet aen myn slinckerhant: waer na staen wy en drieghen?

Laet ons de stuckedrochs ghelyckerhant toevliegghen,

En slaen hem so muruw en so plat als een Schol.

Moy. Wat kunnen wy hem doen? sottinne zydy dol?

2435 Dat hy maer eens begon, hy sou ons ondersmijten.

Ang. Ick sou hem krabben, en die diefsche keel afbijten,

Dien eer-vergeten loer! *Moy.* nu Angenietjen houwt.

Ang. Wat onbeschaamt ghesicht, hy is noch even stout.

Het tweede uytkomen, int 't vijfde Deel.

Writsaart, Moyaal, Angniet.

2440 **A** Lsoo Reynier en ick te samen ginghen wand'ren
Na zynent, op dat ick van klee'd'ren mocht verand'ren,

So gaat hy eerst in huys, en liet my staan voor duer;

En juyst so 't wesen wouw, zyn Vader die was vuer

Inde winckel besich om de lieden te gerijven;

En siet zyn Moeder stont en buurden met haar wijven,

2445 So dat ick onbesien daar niet wel kon ingaan:

Terwijl ick op de straat dus guwende bleef staan,

So sach ick d'eene vriend, en d'andre van zyn kennis

Verby myn snuyven heen, ick vreesde voor een schennis;

Dies streefden ick myn best, al wat ick loopen mocht,

2450 De flouweele Burghwal langs tot ginder ande bocht

Na 't Water-poortje toe: doen achter by de vesten,

Tot ande Bosjes-brugh, en hier en daar ten lesten,

2447. Variant A. en d'andre van myn kennis.
2426. meer—schepsel (vs. 2124.) 2429. verwis—voorzeker. 2430. gebercht—ge-
borgen. 2431. drieghen—dreigen. 2432. stuckedrochs—stuk gedrocht, monster. 2434.
zydy—zijt ge. 2437. loer—bedrieger; houwt—stil (vs. 123). 2444. buurden—maakte
een buurpraatje. 2446. guwende—gapende. 2448. snuyven—snorren (vs. 567); schen-
nis—schandaal. 2449. streefden—ging.

- So dat ick moe en mat, en 'teynde van men aam
 Tot hier geloopen ben, vermits dat ick myn schaam
- 2455 Dat my of Man oft Vrouw mocht komen dus te kennen,
 Het welck myn achtbaarheyt niet luttel soude schennen.
 Maar hola! wie zyn dit? 't is Moyaal met haar meyt;
 Wat sal ick doen? de Hane-voet is myn ghebreyt.
 Wat pas ick oock op haar? ick kan my wel verweeren.
- 2460 *Moy.* Kom gae wy na hem toe: goeden dach vrouw met eeren.
 Syt ghy het dienst-wijf niet, die eer datmen u joegh
 Wechliept? *Writs.* Och, ja Jufvrou. *Moy.* Wel is dat nughenoech?
Writs. Och neent, lieve Jofvrouw, wilt ghy myn dit vergeven,
 Ick salt warachtelijck niet meer doen van myn leven:
- 2465 *Vildtme,* doen ick het weer. *Moy.* Hoe quaaam 't dat ghy doch
 wech liep?
 Hieldt ick u al te ruym, of te kort onder swiep?
Writs. Neen ghy. *Moy.* wel waarom dan? *Writs.* maar ick
 vloot haastelicken
 Uyt vrees, om dat ick docht, dat sy myn souw verklicken.
Moy. Wat hebdy dan gedaan? *Writs.* Ick weet niet, niet en myt.
- 2470 *Moy.* Is dat dan niet met al, ghy schender als ghy zyt!
 Ghy bedriegher, ghy fiel, is dat maar een kleynicheyt?
 Datmen een goet mans kint ontset van haer reynicheyt?
 En dat noch met ghewelt, foey! wat een gruw'lijck stick
Writs. Ick meenden dat sy was een Meyt ghelijck als ick.
- 2475 *Ang.* Een meyt ghelijck als ghy! o doot! wat houdt myn achter?
 Dat ick u niet en vat in't hayr? ghy vrouwe-krachter!
 Ghy schellem! ghy eer-dief! ghy boos-wicht in u huyt!
 Ay siet; de guytery siet hem ten ooghen uyt.
 Ja wel dese schavuyt komt hier noch met ons gecken:
- 2480 Mocht ick begaavn ick souw de ooren hem of trecken.
Moy. Hoe ist hier, sydy mal? gaat wech stracx an een sy.
Ang. Om die galligert niet; ick ben so goet als hy,
 En vry wat beter oock, als hy of syns gelijcken,
 Krijgh ick u op den Dam, ick salje so uytstrycken:

2453. aam—adem. 2458. *de Hane-voet is myn ghebreyt*—ik hengel om de kaars; verg. SARTORIUS, *Adagiorum chiliades tres*, bl. 243 alwaar: in eos dicebatur qui sibi ipsis exitium accersunt. Voor „ghebreyt” komt ook voor — Harrebomée, I, 265 — „gestrooid”. Over den hanevoet (of hanepoot of boterbloem, ranunculus,) meer bijzonder den hier waarschijnlijk bedoelden „ranunculus sceleratus” of „r. acris”; verg. C. A. J. A. OUDEMANS, *De Flora van Nederland*, I, bl. 259 en 263. 2459. *pas op*—geef om. 2466. *swiep*—zweep. 2469. *mijt*—zier (vs. 257). 2471. *fiels*—fielt. 2476. *krachter*—verkrachter (vs. 2494). 2481. *sydy*—zijt ge. 2482. *galligert* (verg. vs. 2351)—galgenaas. 2484. *uytstrycken*—den mantel uitvegen (vs. 1137).

- 2485 Dattet u huegen sal, hoor ghy dat wel, rabbauwt?
Moy. Gaat heen en doet u werck, hoe leyt dit wicht en snauwt?
't Is langh genoegh getwist, Angnietje laat dat dryven,
En staat wat achter of, laat my met hem hier blijven.
Voorwaar Writsert ghy hebt hier angerecht een daat,
- 2490 Die oevel souw vergaan wistet de Magistraat:
Een dingen sekere die u aansien sal vermind'ren,
Dat ghy te schande brengt de goede lien haar kind'ren:
Want dese schendery, en boose Vrouwe-kracht,
Sal seer ontsuyveren de eer van u gheslacht;
- 2495 Met lachter en met smaat: oock sullen alle Vromen
U schuwen als de pest, en nimmer met u komen
In handeligh te treen: waarlijk het is een dingh
Dat gants niet voeghlijk is voor sulcken Jongelingh,
Ghelijck ghy wesen wilt: ghy hebt my so warachtich,
- 2500 Als ick hier levend sta, gemaackt so twijfelachtich,
Dat ick noch sin, noch wil, noch reden heb, noch raat
Om te besluysten tot verschooningh van dit quaat.
Kan de besinningh so schoon van een Mensch vervremen?
'k Weet inder waarheynt niet wat dat ick voor sal nemen,
- 2505 Myn sinnen zynt niet eens, maar kibb'len met melkaar,
Den een die wil het een, den ander wil het aer;
Ten opsicht vande Maacht, die ick voor dese mienden,
Eer sy was geschoffiert, te brengen an haar vrienden,
Om my te vord'ren met dit kostlijk present,
- 2510 In haar geduurige jonst en vrientschap sonder ent;
Myn opset en myn hoop die zijn my nu ontschoten,
Mits ghy uyt snoode lust haer Maachdom hebt ghenoten.
Writs. Maar ick verhoope nu, en 't valt my schielijk inne,
Soo tusschen u en my met onverwachte minne,
- 2515 De hartjes onderlingh sal worden t'saem genaeyt
Met ontarnbare trouw, en goe genegentheynt.
Het villicht dat dit stuck en lelijkheynt der saken,
Een gront-vest en een boom van sulcken jonst sal maken
Als oyt beschreven is: 't mooghlijk oock voorsien

2485. *rabbauwt*—schurk. 2488. *achter of*—achter af. 2491. *dingen*—ding. 2492. *haar*—hun (de k. der g.l.). 2494. *ontsuyveren*—bevlecken. 2495. *lachter*—schande. 2500. *twijfelachtich*—vertwijfeld. 2503. *besinningh*—verstand; *schoon*—geheel; *vervremen*—scheiden. 2507. *mienden*—meende (over de *n* zie op vs. 115 en 1678); de *i* voor *ee* ook in *gheschoffiert*, van 't volg. vers. 2509. *vord'ren*—vooruit te brengen, te dringen. 2512. *mits*—omdat, (vs. 2525). 2517. *villicht*—gebeurde licht.

- 2520 Dat door dit quaet begin een grooter goedt sal schien:
Moy. Ghewis ick houwter voor, en wil oock vruntschap houwen.
Writs. Doch siet, dit bid ick u, dat ghy maar wilt vertrouwen,
 Dat 't gheen hier is ghebuert uyt quaat-doens luste niet;
 Maar door myn siulijckheyt, en liefden is gheschiet;
- 2525 Mits d'onbedachte jueght, en rypheyt my andreven.
Moy. Voorseker ick gelooft, dus wertet u vergeven
 Met een goetwillich hart, en neemt oock an in 't soet,
 'k Ben so onmenschlijk wreet, noch hart niet van gemoet,
 O Writsert! noch so slecht oft weynich niet ervaren,
- 2530 Of 'k weet wel wat voor kracht de stercke Min kan baren.
Writs. Veel-waarde brave Vrouw ick sweet u op een nie,
 Hoe ick u meerder hoor, hoe ick u liever sie.
Ang. Myn Vrouwe, siet voor u, en wilt hem niet gelooven;
 Hy heeft u lief, waarom? maar om u eer te rooven,
- 2535 Gelijk hy Trijntje deed: ay spiegelt u an huer,
 Siet ick waarschuwje noch. *Moy.* Nu snaversnel gaat duer.
Writs. Al hadt ick om te doen gelegentheyt verwurven,
 En wouw ick willen schoon, ick soudt niet dencken durven.
Ang. Neen ick geloof u niet. *Moy.* Swijght stille mach het zyn.
- 2540 *Writs.* Met alle nediricheyt so onderwerp ick myn
 In u beschermingh, en ick hoop u te beroeren
 Tot medelyden, om myn saack so uyt te voeren,
 Dat ick Katrijntje krijgh tot myn wettighe Vrouw,
 En weygert ghy myn dit so sterf ick van rouw.
- 2545 *Moy.* Gaat met u Ouders dat eerst wijslijck overlegghen.
Writs. Myn Vader salder niets met allen teghen segghen,
 Alst maar een Dochter is van eerelijck gheslacht,
 En deuchd'lijck van ghemoet. *Moy.* So ghy een luttel wacht,
 Ghy sultet hooren van g'loofwaardighe getuyghen;
- 2550 Haar Broeder haalt de Min, wiens Melck sy plach te suyghen
 Doen sy een kindtjen was: dees sal u doen bescheyt
 Van d'ouwders en van haar, met al d'omstandicheyt,
 En hoe sy zyn ghedaalt hier van de aldervroomste.
Writs. Ach ja ick ben te vreen, te wachten tot haar koomste.
- 2555 *Moy.* 't Is wel so raatsaam dat wy t'samen binnen gaen
 Om haar te wachten daar, als hier op straat te staen.
Writs. Myn harte joockt my seer met yverich verlanghen.

2544. Variant D en E *soo sterve ick van rouw.*

2531. *op een nie*—op nieuw. 2536. *snaversnel*—snapster; *gaat duer*—gaat weg.
 2538. *schoon*—al. 2546. *niets met allen*—niemendal. 2547. *eereijck*—fatsoenlijk. 2553
ghedaalt—afkomstig.

Ang. Jofvrouw wildy in huys dien schender noch ontfanghen?
Moy. Waarom niet? *Ang.* Geloof myn, so ghy 't doet,
 ghy bent geck.

2560 Want hy sal u op nuw spelen een slimmer treck.

Moy. Swygt, het: dit klueter hier! *Ang.* 't Schijnt dat ghy
 weynig kennis

Draagt van zyn boevery, en overgeven schennis.

Writs. Ick sal geen quaet doen, lief! *Ang.* Ick vertrouw
 u niets, quant,

Dan molensteen, en die nalyx op haer kant.

2565 *Writs.* Angniet bewaart myn selfs. *Ang.* Dat sal ick my
 wel myen.

Moy. Siet daar, haar broeder komt, gaet ghy nu wat ter syen.

Writs. Ick ben verlegen, ach! ick bid u, gaen wy in,

Ay Goude Moy-aaltje! want ick ben niet van sin,

Noch ick en sal althans in geener wys begeeren,

2570 Dat hy myn op de straat sal sien in dese kleeeren.

Moy. Wy zynder immers by: of hebby noch wat schaamt?

Writs. Dat ist. *Ang.* Dat ist: ghy benter seker voor vernaamt:
 Hoe deuchd'lyck is die knecht, en hoe vroom van gedachten,
 Die hem niet en ontsiet een dochter te verkrachten?

2575 *Moy.* Treet in. *Writs.* Gaat voor, ick volch. *Moy.* Angnietje
 toeft wat, beyt;

Op dat ghy Fredrick en de Minne binnen leyt.

Het vijfde Deel, het darde bedrijf.

Angniet, Frederyck, Geertruy.

W At inval quam sich stracx verbeelden in myn sinnen
 So ernstachtich? om een sulcken vondt te vinnen,

Om van gelyck te doen dien overkomen guyt,

2580 Die ons so dapper heeft met list gestreken uyt,

En brengt een Jongman hier, in schyn, al van een Meysje:
 'k Selt hem vergelden weer, krijgh ick hem maer een reysje.

Fred. Nu Besje, spoetje wat, en treet wat harder an.

Geert. Och, och myn lieve kynt! meen gy dat ick wel kan?

2585 Och vaar! 'k heb sulcken dicken buyck, en de bienen

Die binnen ouwt en of, sy willen my niet dienen.

2561. *het*: zie op vs. 2066. 2562. *overgeven*—eervergeten; *schennis*—schandaal.
 2563. *quant*—snaak. 2572. *vernaamt*—bekend. 2574. *hem*—zich. 2575. *beyt*—wacht
 2578. *ernstachtich*—in ernst. 2579. *overkomen*—doortrapt. 2580. *gestreken uyt*—
 bedrogen. 2586. *of*—af, op.

- Och doe ick in myn tijt was, doe was icker sulcken ien:
 Ick was een Meyt als een paert, ick kon ryen en omsien.
 Ick had hangden an men lyf, en ick konse uyt de mou steken,
 2590 Maer nou ist niemendal: och de ouwerdom komt met alle
 gebreken:
 Ick heb men tyt 'ehadt: nou ist jonge luyer buert,
 Als jou en jous gelyck. Ick sey vlus tuegen onse Guert:
 Och vaer rust wat: ick ben so loof, ick macher niemier tuegen.
Fred. Besje u gedenckt al wat. *Geert.* Ja kynt men mach
 wel huegen
- 2595 Vande Beniste op-loop hier binnen Amsterdam,
 Die alderierst met brangkt uyt de Souwt-steech quam,
 Door die met siep-gesmeerde krytende naackt-loopers,
 Dan seker daar binne nouw wel degelijcke luy onghder de Doopers:
 Maar Knipperdolling, en Jan van Leyen, dat waren twee schalcken,
 2600 De tyt die staat eschreven in de nuwe Kerck ande Hane-balcken,
 En na datmen dunckt, 't was int jaer van vyfendartigen:
 Haddent de wet niet voorsichtich strax gaen behartigen
 't Souwt slecht ehad hebben: ja myn is al vry wat over 't hoeft
 elooppen
 't Machmen wel 'ehuegen datmen twyntich ayeren pleecht te koopen
- 2605 Om een stuyver, en een moye vuegel met een juecht om
 drie groot,
 En om een oortje atmen sen buyck vol melck en witte-broot,
 En men koft een helle schoot nuwbacken Wormer Misschuytjes
 Om ien blaauwe ellif penningh, en men kreeg om negen duyctjes
 Twee kopjes botter, heer kyns ick hebtje vaar so dick dertelt,
 2610 Ja komt nou en reys op de beschuyt-marct, men besteet een
 hangt vol gelt.
Fred. Ay Besje treet wat an, ick mach niet langer wachten.
Geert. Gien ding mitter haast als vloon te vangen, al proper
 mit drachten
 Ick selmen best doen, heer je vaar was sucken Man,
 So ongduechdelijcke goet, dat icketje niet seggen en kan.

2588. *ryen en omsien*—me goed redden: *Wdbk. der Ned. taal*, in voce „omzien”, bl. 822. 2591. *luyer*—lieden hun: de beurt van jonge lui. 2592. *vlus*—daareven. 2593. *loof*—moe; *mach*--kan (2611). 2594. *gedenckt*—heugt. 2596. *brangkt*—brand, evenals *ongder* vs. 2598. 2598. *binne*—zijn („bennen”). 2602. *wet*—regeering; *strax*—aanstonds. 2605. *juecht*: „met een j.” is „met plezier,” „gemakkelijk”, en niet „met een jong.” 2607. *misschuytjes*—beschuitjes. 2608. *blaauwe*—onnoozele. 2609. *kyns*: verg. ons „jongens” in „jongens, ik ben zoo blij” enz. 2612. *proper*—bedaard: zie „properlick” bij KIL.; *mit drachten*—bij tusschenpoozen, langzaam aan. 2614. *ongduechdelijcke*—buitengewoon (vs. 2662), verg. „onaartig”, „ondieft,” die insgelijks ter versterking dienen; „overdaedighen” is van dezelfde kracht.

- Wat pleger jou moer Griet Jans daar en hielle hoop goet in te doen,
 Hielle peper-huysjes met suycker-erretten, met kabbeljaus
 ooghen, en kappittel-stocken
 2640 Dat pleech onse Arent voor klok-spijs, met huydt en met
 hayr in te schocken,
 Noch kreeg hy een kolf van Klaasje Buytenaer songder quast,
 en songder schuer,
 Met een walbarcken warp-tol, met een staele pen, en een
 plaatje daer vuer
 Mit een groot Embder, en een Evangely, met en schrijf-
 boeck van fijn kapitoorye,
 Mit een nuwt school-bort, met een kategismus, en met de
 moye stoorien
 2645 Van Fortunates buersje, van Blancefluer, van Amadis de
 Gauwelen,
 Wat onse jongen en kont niet uytstameren so vuel had hy te
 wauwelen
 An sen vygen, ansen nueten, ansen bockedeflensjes, en sulck
 gebras:
 Seker het kynt sacher uyt so begrobbelt, dattet mier as wongder
 was,
 Wat stacker een gelt in d'appelen? een plat-beck, een stooter,
 een ryer,
 2650 Een klimmer, vyf staate stuyvers, dat stack hy in zyn spaer-
 pot as een vryer:
 In as het Kors-tijdt was, dan nooden hy ons op de witte-broots sop,
 Heer wat gooter jou Fytje Floris een pot met gulle botter op,
 In dan droneke wy de Betouw, en de wijn so lustich als water.
 En alle drie Koningen stuurde zy ons een moye Duevekater:
 2655 In jou vaar die was so milt, en so ryaals, dat hy ons songder vragen
 Gaf een nieuwe-jaar, met een teerpenningh tueghen de Kopper-
 dagen

2639. *kabbeljaus ooghen*—suikerboontjes. 2640. *schocken*—schrokken. 2641. *kolf*—stok; *quast*—knoest. 2642. *walbarcken*—walberken; *pen*—punt. 2643. *Embder*: „de Embder bédingen” worden bedoeld, zie SCHOTEL, *Oud-Holl. huis-gezin*, bl. 90 en vlg.; *kapitoorye*—omslag. 2644. *school-bort*—lei. 2645. *Fortunates*: over dit en andere kinderboeken zie t. a. pl., bl. 91. 2646. *wauwelen*—knab-belen. 2647. *bockedeflensjes*—boekende fl., d. w. z. boekweiten fl.; *gebras*—gesmul. 2648. *begrobbelt*—bemorst (hetzelfde als „begrommelt”) 2649. *platbeck*: over dit en de volgende geldstukjes zie OUD., *Moortje*, bl. 159. 2651. *kors*—kerst. 2652. *gulle*—klinkklare. 2653. *betouw*—soort bier, dus genoemd naar „betonie, een kruid, van 't welk men oudtijds ook bier brouwde”; HOEUFFT, *Proeve*, bl. 58). 2654. *duevekater*—soort gebak of brood. 2655. *ryaals*—royal. 2656. *kopper-dagen*—koppermaandagen en andere feestdagen.

- Hy wist wat op de taerlingh liep, o myn! 't was sulcken geest,
In oock so had hy wel een nachjen by de kalisen vrolijk eweest.
Nou lestant sprack ick hier, hier Tuenis mit ien arm, de
draagh,, vis
- 2660 Die seyde ooc datter sukken rustigen man noch niet in de
hiele Haag,, is
So wurp hy over de nagel: hoort iens Frerick ick moetet
jou verslaan,
De Man hetmen te ongduechdelijck vuel vrientschappen edaen,
Ja al haddet myn eyge man eweest, hy mochtme niemier
edaen,, hebben,
Het was hum onpersybelijck dat hy onghetroost souw vanmen
egaen,, hebben,
- 2665 Heer hy hadmen so lief: want ick was niet lelijk in myn jeught,
Ick was het moyste meysje inde buurt (seyden de luy) maar
wat en vrueght
Hadde wy alle Vastellaevens tot jouwent, je backten wafel koecken,
En as ick dan wat op ehaalt was met een mouwe-spelt, dan
quam ickje besoecken
Met jou suster, trouwen hoe liepen de kyeren daer heen en weer,
- 2670 Hoe spelde wy suycker-noompje, slabber op, slabber neer,
Daer leyte een gouwe penning voorje neer, wy kneppelde de
koeckjes,
Hoe ribsakten en hoe stoejde wy mekaar inde schuyt-hoeckjes?
Hoe moy kon ick singhen Aallemoer wat doeje ande schop?
Hoe quam jou Nooms Kyeren telcke staegh, en seyden al op!
- 2675 Het was te dubbeld ondiefd, se verwongderden huer dieder by saten
Sy gavent de hongt, sy stoptent ewech, en vernielde mier
asse aten.
Ick heb tot jouwent wel wil ehad, jou huys was myn uythof:
Heer het was so reyn: 'tis jammer, alle goe benieren raken of:
As wy tot jouwent te gast waren, je vaar sneet gien stief-
vaars sticken,
- 2680 Seker hy slacht myn, ick houw niet vande kleyne slickermicken:

2657. *wat op de taerlingh liep*—wat er te koop was. 2658. *kalisen*—mindere luit (?) verg. „kalis” bij OUD. 2660. *rustigen*—finken. 2661. *wurp hy over de nagel*—gul was hij (Harrebomée, op „nagel”); *verslaan*—vertellen. 2664. *onpersybelijck*: verbastering van „imperceptibel”, vermoed ik. 2668. *op ehaalt*—opgeflikt; *mouwe-spelt*—armband. 2670. *suycker-noompje* enz.: aanhef van 't liedje, dat bij 't spelletje gezongen werd. 2672. *ribsakten*—plaagden; *stoejde*—liefkoosden (met 4e naamval, voor „met”) 2674. *telcken staegh*—telkens weér aan. 2675. *ondiefd*—aardig. 2676. *ewech*—weg. 2677. *wil*—plezier; *uythof*—lusthof. 2678. *benieren*—manieren (vs. 1906). 2680. *slickermicken*—broodjes, die men in eens doorslikt (zie KIL. op „slick-broeck”), hier voor „onnoozele portieties.”

Myn Maagh was altijts so graagh, ick voelden selde gronckt,
Of men buyckje stonckt lustigh op de liest, ick mien moytjes
ronckt,

Ick weet niet dat ick myn leven soeter of geruster,, at.

Fred. Ick heb daar nu genoeg of, praatme van myn Suster,, wat.

2685 *Geert.* Jou Suster Katrijntje die is over 'tvongkt gehouwen
en ghedoopt,

Van ons Heer Bestoor, hoe hiet hy nu oock? zyn naam loopt
Verby me monckt: dats alliens; s'is van aansicht wat schotich,
En tusschen 'tblank en 'tbruyn, maar s'is een weynich sprotich.
Ick hebber so menichmaal ebakert, en traertje me espuelt by
de kaars

2690 Wat ick macher mier as hongdertmaal esoent hebben voor
haer naars

Sy het ien maeltjen in huer neck, daar is sy me ebooren,
En sy het twie roo vlackjes an huer voorhoofd, recht van vooren,
In huer kleyne slincker toontjes, die legghen op menkaar,
Ick souwse wel kennen al wasset over honghdert jaer.

2695 *Fred.* Al watse seyt dats waar, ay Minnetje so gaat voort.

Ang. Wel Freed'rijck hebby nu't recht bescheyt ghehoort?

Kundy nu uyt 't hooft den twijffel al wat sluyten?

Fred. Sy kentse, en sy noemt de Teyckens my van buyten.

Ang. Sekers dat doet my wel, ick ben ick weet niet hoe,

2700 Want ick u Suster draagh een goet genoeg toe.

Ay lieve, gaat toch in, 't is al een wyl geleden
Dat u myn Vrouw verwacht, gelieft u in te treden.

Daer is de Vagebonckt, ay siet eens hoe hy treet,
Hoe parmantich, hoe prat, of hy't selver wel weet

2705 Hoe kost'lijck dat hy't maackt? hebje van al u daghen

Sulek dray-aarsen gesien? ick kant niet wel verdragen.

Hoe fackseert hy die kraagh, hoe versolt hy die muts:

O wat een speldekoker! gants oortjes datsen puts!

2682. *liest*—leest. 2685. *vongkt*—(doop) vont. 2686. *bestoor*—pastoor (vs. 1906). 2687. *alliens*—om het even (vs. 278); *schotich*—vol. 2688. *sprotich*—sproetig. 2689. *traertje*: 't spelletje van „trala, tralalom” of „tralderalderaatjen.” 2691. *maeltjen*—vlekje; *ebooren*—geboren. 2693. *in*—en. 2699. *sekers*—zeker, ook „semers”. 2700. *genoege*—genegenheid. 2703. *vagebonckt*—vagebond. 2704. *parmantich*—zwierig vs. 1235). 2706. *dray-aarsen*—schudden met het achterwerk, trotsch loopen. 2707. *fackseert*—kreukelt, van „vexeeren”; *versolt*—verknoot. 2708. *gants oortjes*—Gods woord(jes); *puts*: gemeen scheldwoord, zooveel als l.l.; eig. 't stuk van de broeck, waaraan de hansworsten (zie FLÖGEL, *Gesch. des Grotesk-komischen*. ed. Ebeling, 1886, Plaat no. 11.) zoo'n oolijke uitbreiding konden geven: OUD. *Bijdr.* in voce.

- Wel hoe dus wiltweyich? hy slingert met zyn Mantel
 2710 Of hy wilt was, ay siet, om Godswil wat ghetrantel?
 Weet hy wel wat hy wil? ja wel ick arme geek,
 Wat laat ick my duncken? ick wet ick u een treck
 Sal spelen die hans hiet: wilt my maar eens slagen,
 Ick sal u bylo een vervaert aers-gat anjagen.
 2715 Ick gae na binnen toe alleenich tot dien endt,
 Op dat ick seker weet oft Meysjen is bekend;
 En dan sal ick daer nae in allerley manieren,
 Om hem te strijcken uyt, een schalckheyt versieren.

Koenraat en Angniet die luystert.

- Ick mach eens gaen besien hoe 't Writsert gints al maackt:
 2720 Gants lichters! is hy maer aen syn wil en wensch geraeckt,
 Wat dofjes, wat slempjes willender dan oploopen
 Voor myn? 'k wedt dat hy mijn voorseker sal koopen
 Een nieuwe Mantel, of een kleet van 't beste stof.
 Wat ketel-dicht, wat kreeft-dicht, wat eer en wat lof
 2725 Salmen van myn dichten? hoe sal elck van mijn spreken!
 Om dat ick een loose hoer so fray heb uytgestreken
 Want heb'cker niet ontmomt door mijn scharpsinnicheyt
 Dat meysjen daer hy so syn sin op hadt gheleyt?
 Dat sonder sporrelingh van schande noch van schaden,
 2730 Alleen door het beleyt van mijn voorsichtich raden.
 En dan het ander noch! myn dunckt, ick sech u, dat
 Ick hoor hier om oock loon te trecken van de Stadt.
 Of men hoort myn om 't hoeft te vlechten en te cieren
 Met een schackeerde krans van roosen en lauw'rieren,
 2735 Voornaamlyck om dat ick door myn versocht verstandt
 Gelegentheyt so goet,, en sulcke middel vant:
 Dat dese Jonghelingh mocht komen te bekennen,
 Van wat natuur en aart de lichte vrouwe bennen:
 Op dat hy sich daer na mach wachten, en dat hy

2709. Variant E. *met de mantel.*

2722. Variant D en E. *dat hy mijn voorseker wel sal koopen.*

2709. *wiltweyich*—uitgelaten, verg. bl. 10, no. 35, en vs. 1038. 2710. *ghetrantel*—gedrentel. 2713. *hans*: zie op vs. 665; *wilt slagen*—wil 't lukken. 2714. *aers-gat*: „iemand een v. a. anjagen” d. w. z. iemand bevreesd maken. 2716. *bekent*—herkend. 2718. *strijcken vyt*—bedriegen: vs. 2726; *versieren*—verzinnen. 2720. *Gants lichters*: zie op vs. 2055. 2721. *dofjes, slempjes*—buitenkansjes: OUD. 2724. *ketel-dicht*—ketendicht. 2727. *ontmomt*—ontfutseld. 2729. *Dat*—en dat; *sporrelingh*—tegenstribbeling; „gehaspel” heeft OUD. *Moortje*, bl. 161. 2734. *schackeerde*: voor geschackeerde. 2735. *versocht*—beproofd.

- 2740 Met wacker opmerck let op al haer boevery:
 Van boven zynse schoon, en 't schijnt al vry wat jenters
 Alst inder waarheyit is, want onder zyn 't maer slenters.
 Maer krygen sy wat gelts van haer pol, van haer lief,
 So tyen sy nae't huys hier van Gerrit den Dief,
- 2745 En huuren daer een kleet, of lossent uyt de Lommert,
 Of na de Schoyer, of daer 't goetjien is bekommert,
 Hier by een Juffrouw Lors, of by een gier'ghe Vreck:
 Want seldom zynse ryck, maer altyts vol gebreck:
 Met dit geleende goet sy fijntjes haer op proncken.
- 2750 Komter dan een snoeppert die half is beschoncken,
 So schrijftmen twee voor een, dan gaetet daer heel grof,
 Met lickerpot om strijt, het macher dan wel of.
 Dan ismen daer heel duyts, dan gaetet op een sluycken,
 Door huykevaaken snoodt met groote steene kruycken,
- 2755 En leere vlesschen van seshien mingelen wijn,
 Van wijn-koopers die (God wouws) be-eedicht zyn,
 Die ick nochtans wel ken, maer ick selder niet noemen,
 Hoewel der soele-dief hem sulcx durft beroemen,
 Daer komt dan een gerit allengsjes by in huys,
- 2760 Van roffyaans, van bloets, en ander licht gespuys,
 Van laag-loopers, speel-luy, van hoeren en van snoeren,
 En sulck geselschap als die vuyle veren voeren,
 Wien dat daer meest verliest, die is daer best ghesien.
 So langh als 't geltje duurt; maer komtet te geschien
- 2765 Dat yemant sich begeeft by eener onder 't laken,
 Om (so gelijkmen seyt) wat meer kennis te maken?
 En is de karel rijk, of is hy maer ghetrouwt,
 De feecksche loopen selfs en brengen 't ande schouwt.
 Kijck sulcken en noch meer van dierghelijcke dinghen,
- 2770 Die heeft hy moghen sien dat dag'lijx daer om ginghen,
 't Is wel een groot geluck voor dese Jongelingh,

2750. In E zijn na dit vers 66 verzen ingevoegd, een beschrijving van een bordeel gevende, terwijl vs. 2751—2767 weggelaten zijn. Te recht heeft TEN BRINK, in zijn *G. A. Brederôo* bl. 494, noot, — verg. UNGER, *Brederoo*, eene bibliographie, bl. 51, sub D, — deze invoeging voor onecht verklaard.

2756. Variant D. *Van wijn-koopers die noch (God wouws).*

2763. Variant D. *wien dat daer meest verteert.*

2741. *jenters*—aardigers. 2742. *slenters*—morsebellen (eig. vellen, lappen). 2744. *tyen*—gaan. 2746. *bekommert*—verpand; *schoyer*—pandjeshouder (VAN HELTEN, *I roeve*, bl. 79.) 2753. *duyts*—dronken. 2754. *huykevaaken*—bedriegers: VERWIJS, *Sp Brab.*, gloss. in voce. 2759. *gerit*—toeloop. 2760. *roffyaans*—koppelaars; *bloets*—vadzig, ontaard: MEIJER in voce. 2761. *laagloopers*—klaploopers; *snoeren*—lichtekooien. 2768. *schouwt*—schout.

- Dat hy so buyten scha gesien heeft alle dingh:
 Wat datter omme gaat int leven vande Snollen,
 Die gulsich brassen als sy zyn bij milde Pollen,
 2775 Sy schossche, sy brosse, sy slampen, dempen vry,
 Sy slocken en siinden de soetste leckerny,
 En vliegen ongeschickt en hongerich an 't schocken,
 En duwen duer de keel wei sulcke groote brocken.
 Maar als sy zyn alleen, so sit dit arme volck
 2780 En braen een Raepje en een uyen inde Kolek,
 Of eten knof-loock, daar sy lelijcken af stincken,
 En lyen haer dan wel met scharrebier te drincken:
 Sy knab'len an een korst van oudt verschimmelt broot,
 Of nemen de prol-pot met grutten op haer schoot;
 2785 Haar leven is wel slecht al achtet mennich groot:
 Al waart al vol wellust te swaerder valt haer doot.
 Is dit de jonckheyt niet een Salicheyt en duecht
 Dat sy die kennis so bekomen in haer jeucht?
 In haer bequaemste tijdt om goet en quaat te mercken,
 2790 En schouwen vlytich door haar schandelijcke wercken;
 Die naderhandt met smaat, met armoet, en met pijn.
 Beloonen al de gheen die daar met besich zyn.

Het vijfde Deel, het vijfde Bedrijf.

Angniet en Koenraet.

- I**A wel, durft die scherluyn so veel noch van ons spreken?
 Ick sal zyn raat en daat noch lustich an hem wreken;
 2795 Want ick heb myn selfs een loose vondt verschaft,
 Waar door dat hy met recht van my sal zyn ghestraft.
 O menschen datsen stuck! o jammer! och! o leyder!
 Och arme jonghelingh! o schelmsche verleyder!
 Fy Koenraet, o ghy schalck! ghy hebt dien onbedocht,
 2800 Dien eenvoudighe knecht op een vleys-banck gebrocht.
Koenr. Och lieven Heer! wats dit? *Ang.* Myn hart wil myn
 ontglijen,
 En 't smelt van droefheyt wech, helaas! van medelijen
 Over die jonghman, die hem voor een meyt uytgaf;
 Want hy van stonden aan ontfanghen sal zyn straf.

2775. *schossche*—brassen; *brosse*—slampampen; *dempen*—smullen. 2776. *slinken*—verslinden. 2777. *schocken*—schrokken. 2780. *kolck*—aschkolk. 2782. *lyen haer*—vergoenoegen zich; *scharrebier*—dun bier. 2784. *prolpot*—brijpot: zie DE JAGER, *Freq.*, *Bijvoegs.* op Dl. I, bl. 1183. 2793. *scherluyn*—schurk. 2800. *vleys-banck*—slachtbank.

- 2805 Och ick mach'et niet sien, daerom ben ick gheloopen
 Wten huys: och! ick sach hem bijnden en knoopen,
 Sy leyden hem ter banck volcomen uytghestreckt,
 En hebben hem een wijl ghepynicht en ghereckt.
 Dat sy hem lubden, och! dat waar noch om te lyen,
 2810 Dat liet ick noch toestaan; maar sy wilt gnep afsnijen,
 Ghelijck de Turcken doen: ja al sturf hy daar van,
 Een ander (seytse) sick mach spiegelen daar an.
 Ick heb gheen ander vrees als dats' hem sal vermoorden.
Koenr. Ach wat bedruckt ghelaat! wat smartelijke woorden?
 2815 Wat jammerlijcken rouw, stort daar Angniet met smart?
 Dat ick de oorsaak ben gevoel ick in myn hart.
 Och ick ben een doot man: want dit doemt my te sterven,
 Of als een Ballings-landts voor Bedelaar te swerven,
 Daar komt of watter wil, ick moet haer spreken toe.
 2820 Goeden dach Angnietje! wel Sustertje, wel hoe
 Klaagh jy dus truerelijck? secht my wat isser gaande?
 Wat is u doch gheschiet? of wat hebby uytstaande
 Met yemandt vande Stadt? secht my wien is de man
 Diemen so straffen sal, dat daar een ander an
 2825 Exempel nemen sal: *Ang.* Ghy zyt gheen antwoord waardich
 Ghy laetdunckende geck! hoe koomdy so hovaardich,
 En so vermetel stout, dat ghy dit vraghen dart?
 En knaaght u niet de worm van wroeghingh in u hart.
 Vermits dat ghy hem hebt dien boosen raat gegeven,
 2830 Waar door dien Jonghman heeft dit schellemstuck bedreven?
 Die Jonghman die ghy ons dorst brenghen voor een wijf,
 Dien staat nu in gevaar, en prijckel van zijn lijf,
 Door u versieringh vals, en door u kunstich lieghen,
 Om ons door sulcken treck so leelijck te bedrieghen,
 2835 *Koenr.* Wien sechdy, Writsert, ha! wat heeft hy toch ghedaan?
Ang. Wildy dat weten, hoort: ick salt u doen verstaan:
 Weet ghy wel dat die Maaght die Roemert ons vergunden
 Een Haagsche dochter is van treffelijke vrunden,
 En dat haar broeder is een Koopman seer gheacht?
 2840 *Koenr.* Neen ick. *Ang.* Seecker 't is waar, die maacht heeft
 hy verkracht:
 Na dat haar broeder heeft van dit gheweldt vernomen

2806. Variant D en E. *ick sach hem soo bynden.*

2810. *wilt*—zal het; *gnep*—knapjes, schoontjes. 2819. *of*—van. 2827. *dart*—durft. 2833. *versieringh*—bedriegerij. 2837. *vergunden*—vereerde.

So is hy heel verstoort tot onsent inghekomen.

Koenr. Wat heeft hy uytgherecht? *Ang.* Hy kreegh hem by
de kop

En vluегдаden hem stijf, en maakte voorts een strop.

2845 *Koenr.* O God! wat wouw hy doen? *Ang.* Had myn Vrouw
niet gebeden

Hy had hem strax de nues en ooren afgesneden.

Koenr. Och dat ick nu doof was. *Ang.* Nu willen sy den bloet
So straffen als men hier de wilde Katers doet.

Ick hebt niet moghen sien, daerom ben ickt ontspronghen.

2850 *Koenr.* Wel wien is doch so vroom, so stout, en onbedwonghen,
Dat hy souw durven doen so grooten overdaat?

Ang. Hoe noemdy dat so groot? *Koenr.* So seker, ist niet? jaat

Wat man is so ghestrafte die in vuyte Bordeelen

De hoeren so een pots uyt lusten socht te spelen?

2855 *Ang.* Ick weets niet? *Koenr.* Angnietje u Vrouw siet watse doet
Want 't is myn Meesters soon een Echt-kint van zyn bloet.

Ang. Is dat waar? *Koenr.* Secht u Vrouw datse dat niet
beginnen.

Wel hey! ben ick oock mal? dat kostje selfs na binnen.

Ang. Maer Koenraat watje doet, siet watje onderwint,

2860 U yver is te heet, te wulleps en te blind,

En brengt u niet in last om ander lieden saken,

Die ghy doch moghelijk niet beter en sult maken.

En daar hy Writsert nu wat op zyn Jootsch besnijt,

En kreech hy u misschien ghy raackten 't sootje quijt:

2865 Want siet myn Jofvrouw denckt, en sal hem doen ghelooven,
Dat ghy hem hebt gheraan de Maaght haar eer te rooven.

Koenr. Wat staat my nu te doen? Wat raat gaat my nu an?

Maer ginder, sien ick recht, so komt den ouden Man,

Myn Meester uyt zyn thuyn, an 't Regliers hof gheleghen.

2870 Sal ick 'them uyten? neen, 't is beter noch geswegen:

Ick wil 'them segghen, jaa 'k; het schaat niet, och het leyte

My op myn leen, dat my een straffe wort bereyt:

Maer die ben ick ghemoet geduldich te verdragen,

Als Writsert maar alleen mach werden slechts ontslaghen.

2875 *Ang.* Doet wijslyck als een Man, ick gae na binnen, siet;
Vertreckt de goede man hoe 't alles is gheschiet.

2844. *vluегдаden* (met abnormale *n* evenals vs. 2837: vergunden)—bond. 2850. *vroom*—moedig. 2851. *overdaat*—euveldaad. 2852. *noemdy*—noemt gij. 2658 *dat kostje selfs na binnen*—maar je kon zelf even goed naar binnen. 2867. *gaat my an*—staat mij te vormen; *raat*—plan, voornemen. 2873. *ghemoet*—van zins.

Angniet binnen. Lambert de Vader, met Koenraat.

- Dit is een groote vruecht voor myn genegentheyt:
 Dat myn Bogaert so dicht by de Stadt gheleghen leydt:
 Verdrietet my in huys, ick wandel buyten stee,
 2880 Na 't Regliers Hofjen toe, kyck dus van liever lee
 Op myn muyltjes, dus reyn, ick was flus om een kijckje
 Het voetwechje langes het platte Amsteldijckje,
 Wangt het was ande kanckt een stick-weegh oppebyt,
 Vannen diel ruyge maats, die 't doen om huer profijt:
 2885 Maar ier dat ick een duyt an dat volckje souw gheven,
 Ick quam niet op het ijs van al myn hiele leven,
 Wat haast het Lammert, neen ick geeffer niet een mijt,
 So ten iersten een duyt; tissen kostelijcken tijdt:
 Die wat spaart, die wat het: oock ben ick niet goet Emsters.
 2890 Wat was daer en gherit van Vlasters en van Kemsters,
 Van Vesjes-volck en aars, die'r ryen op de baan.
 De frayste Jongeluy die vynmen onger 't gaan,
 Of die doen as me nift, die ryt met huer spuel-nootjes,
 En vryertjes om veer, of after op de slootjes.
 2895 Wat was daar en gedoen, en geraas, en gescherm?
 Myn ooghen schemerde, wat quam daer en geswerm
 Van Jonges en van goet ontrent de Kooren-dragher?
 Hoe drock haddet Nies Kaeckx, die bromde mit huer swagher?
 Hier hey! Harmen Hooch-hart, die so weyts rijt en snort,
 2900 Die haecten in huer schaets, so dat de goet-hart stort,
 En vil een harde smack, o dat ick my niet doot,, lach;
 Wangt sy vil op haer nues, so datmer Aal-korf bloot,, sach.
 Daer quam Jueriaen mit sen siecke lijf op het ijs,
 Die arme breke-bien, die reet met Lange Lijs,
 2905 Sy ree harder dan hy, hy liet hum moytjes slepen,
 En schranckelde so voort: och! hy hadt sulcke grepen!
 Hy hompelden, hy sprongh, en maakten niet vuel vaarts,
 De luy sagen een jeucht in Juere Jannen naarts,
 So genoechelijck gingh die, as hy hum liet glissen,, trouwen,

2877. *genegentheyt*—liefhebbelijck. 2883. *oppebyt*—opengebijt. 2884. *ruyge*—ruwe. 2888. *ten iersten*—maar dadelijk („om mede te beginnen”); *kostelycken*—dure. 2889. *Emsters*—eig. van de nieuwe leer, hier zooveel als van de nieuwe richting der doorbrengers en verkwisters: DE JAGER, *Freq.*, bl. 768, noot. 2890. *gherit*—drukte; *vlasters en kemsters*—vlaswerksters en vlaskamsters. 2894. *om veer*—verre (verg. „om heind” d. i. nabij.) 2897. *Kooren-dragher*: zie WAGENAAR, *Amst.*, II, bl. 448. 2902. *aalkorf*—achterste. 2905. *hum*—zich. 2906. *schranckelde*—slibberde, gleed (verg. „schrankelbeenen” bij KIL.), verg. vs. 2909. „glissen.” 2908. *jeucht*—pret (men zag zich ook een „jeugd” evenals men er zich een at, en j. bedreef); *naarts*—aars.

- 2910 Het volck stondt en lachten datse huer bepissen,, wouwen.
Daar hadje styve Dirck mit zyn nieuw-backe-wijf;
Hoe bevroren gaat hy? zyn hoofd staet hem soo stijf
Oft op een staack stongh, in hy het ien paer bienen,
Tros yemets in het langkt, hier Lobbrich plech te mienen
- 2915 Dat hy 't puyck was vande stadt: maar noch onse Machtelt,
Die hetse hum emaaect vannen stick vannen swachtelt,
Haddet sen lieve moer hum niet hart of eraan,
Hy souwje alle daaghs mit vier paar kouse gaan,
't Is sulcken soete vaar, hy kan hum so dicht pongsen,
- 2920 In hy ruyckt assen kruyt, ick mien gelijk een Bonghsen.
Dat hy hum warmpjes houwt, dat prijs ick hem met reën,
Sey Jan Kackmack'lijk, warmt maect gheen lamme leen.
Hoe kostelijk, hoe druets reet Melis mit sen vrijster,
Al ist een bolle-meyt, 'tis al een fraeye rijster,
- 2925 Sy streeftje assen vos: 'tis jammer dat blaeuw Aecht,
So vreeslijk vande kouw is alle Jaers gheplaeght,
Helften tijdt kalfse an haer hangden en huer wangen,
't Is vreemt dat an huer nues, geen groote spiijkers hanghen
So kouwt vorstich isse, quam s'op de turfmarckt gaen:
- 2930 De turf souw vuer seeker de helft wel opslaan.
Get hoe pronckte droncke Keesje vande Slochter:
Mit zyn moye Tuyt-meyt, hier ouwe Japen Dochter,
En Mieuwes mal-monckt, die reet met sen jonghste snaar,
Morsighe Mary Slomps reet mit huer Bestevaar.
- 2935 Maar Jan doeter niet toe, die schoof in een schuyf-sleetje,
Syn Beste-moer, sen wijf, sen Ky'ren, en sen Peetje.
Hy stack zyn after-eynt uyt, of hy borghen wouw.
In anmen rechter hangt daer kreegh een goet-mans Vrouw
Een kolf-bal voor huer hoofd, van een deel groote scholwers;
- 2940 't Is een vreemt dingh, dat van duese weytsche kolwers
Die dus int wilt toeslaan, geen ong'lucken geschien:
Hadt ick maar iens de macht, ick souwt'er wel verbiën,
Of ick souw'er een plaats uyt alle menschen wijsen:
Ick selt van mijn leven mijn ky'ren niet anprijsen.

2914. *tros*—trots; *yemets*—iemand. 2919. *pongzen*—instoppen: OUD. 2920. *bonghsen*—bunzing. 2923. *druets*—preutsch. 2924. *bolle*—dikke. 2925. *streeftje*—rijdt je. 2927. *kalfse*—heeft ze dragende gezwellen. 2929. *kouwt vorstich*—van de koude geplaagd. 2931. *Get*—God; *slochter*—slager. 2932. *tuyt-meyt*—meid met „tuyt' d. i. tuitmuts, een muts, denk ik, „voor met een boogje, achter met een hoogje”, een spitsmuts. 2933. *monckt*—mond; *snaar*—schoondochter. 2936. *ky'ren*—kinderen. 2938. *goet-mans*—van een van de „goe-lui”, de gegoeden (anders OUD. *Moortje*, bl. 163): verg. *Sp. Brab.* vs. 48 en 357. 2939. *scholwers*—schollevaars, lomperds. 2943. *uyt*—verre van.

- 2945 Hoe reden de boeren sleen so hier, so daer om var:
 Hoe liep onse Amsterdamsche Adel daer met de nar?
 En by de Diemer-meer daer reden ien'ghe paertjes,
 Mit noch ien hiele streeck van ouwe drooghe vaartjes
 Al after anmenkaer, die ryen dattet giert,
- 2950 Sy hebben duese kunst de gangsen off eliert.
 Hier vercoftese lindt datmen tot schaetsen bruycken
 Daer sat Aaltje Krimp-kous mit mantels, en met huycken.
 As ick dit lieve spul lang' enoch had' esien,
 So kierden ick weerom, en ick gingh doe mit ien
- 2955 Jens loefs voort in myn thuyn, ick sach iens na de bloemen,
 Of na de bolletjes (om eygentlijk te noemen)
 Of sy oock vrosen uyt, en waren sy al doot,
 Ick kooper weer genoegh voor een blanck, of driegroot:
 Ick ben so mal niet as de luy, die vuer wat Tulpen,
- 2960 Vuer Keyzers kroonen, vuer Hoorentjes, en vuer Schulpen,
 En sulck luermarcktery dat nieuwers toe en dient
 Vuel gelts sel geven, noch ick sel vuer gien Kistient
 Gien hongdert ponckt besteen. En 'k machse so wel draghen
 As yemant vande best, en wie souw ick het vraghen?
- 2965 Ick heb een plat-beck, en een moye gouwe hoep,
 Al om de minste kosten, of ick 't niet luydt en roep.
 Ick houw hennen, noch duyven, noch katjes, noch honckjes,
 Noch knijnen, noch vueghels, 'k heb gien sin in die stronckjes,
 't Het niet een beet om 't lijf datmen 't gelt so verquist,
- 2970 Ick legh het liever op, en stapelt in myn kist,
 Elek leyt moy op syn ste in sackjes ofgesongdert,
 Ick doet niet minder uyt als dartich op het hongdert,
 Diet so hooch niet en wil, die machet laten staen.
 Want ick heb met mijn gelt vuel mier profijt gedaen,
- 2975 En kan 't oock noch wel doen, als ick 't maar wil anlegghen
 Hier met sommighe Re'ers: maer men moetet niet seggen.
 Wy stuuren altemet een twee, drie schepen uyt,
 Vol botter, kaez, en broot, oock ketings, koegels, kruyt,,
 D'welck wy verruylen an veel kostelycke waren
- 2980 Vande Duynerckers, of die op die neringh varen:

2945. *om var*: zie op vs. 2894. 2946. *nar*—narreslede. 2949. *after*—achter; *giert*—snort. 2950. *gangsen*—ganzen; *off eliert*—afgeleerd. 2951. *vercoftese*—verkochtenze. 2952. *huycken*—kapmantels. 2953. *esien*—gezien. 2954. *kierden*, *ien*—keerde, een. 2955. *Jens loefs*—eensloops, recht toe recht aan. 2961. *luermarcktery*—voddenkraam. 2962. *kistient*—juweelen (gesteente), ook „kastient.” 2965. *platbeck*: verbastering van „klabbeck” d. i. „een Gladbeker steen”? BILD. op HUYGENS, V, 116; *hoep*—ring. 2966. *of*—ofschoon. 2968. *stronckies*—strontboel. 2976. *re'ers*—reeters.

- Dat goedtje dat wort hier bequamelijk versackt,
 Verbaalt, verkist, vertont, vermerrickt en verpact,
 Van mannen die haer daer seer aardich me geneeren:
 So krijghtmen tien voor ien. Zijn dat gheen luy met eeren?
- 2985 Of wil'ck me geltje niet dus wagen over zee,
 Ick kant wel sonder vrees uytsetten hier in stee,
 En dat op groote winst: doch ick selt niet vertellen,
 Daer zyn in Amsterdam seer geestige gesellen,
 Die kop're Kandelaars, Brant-yzers schoon en groot
- 2990 Van buyten (maer int lijf en is het niet dan loot)
 Met een behende slach seer kunstelycke gieten,
 Dies moet het overschot van waarden overschieten.
 Wel is dat Koenraet niet, die daer van verre staet?
 Ick moet eens by hem gaen, en sien hoe 't hem al gaat.
- 2995 *Koenr.* Wel wien praat daar van my? Meester! die ick met
 hart en mont,, bie
 Goeden dach, ick ben blydt dat ick u so ghesont,, sie.
Lam. Wel wie verwacht ghy hier? *Koenr.* O help! myn
 tough die vouwt,
 Ick kan niet spreken! ach! myn hart dat wortmen kouwt.
Lam. O ho, hoe dus verbaast, en dus ontstelt so schichtich,
- 3000 Wel sechtmen; is de saack so oevel en so wichtich?
Koenr. Voor eerst bidt ick myn Heer, en denckt in't minste niet
 Dat dese dinghen zyn door myn besteck gheschiet:
 Gelooft myn, ick en heb geen raat daer toe ghegheven,
 Ick heb geen schult, ick sweert. *Lam.* Wat isser dan bedreven?
- 3005 *Koenr.* Waerachtich 'k haddet eerst met voordacht en met list
 Voorsichtelyck bedocht; maer nu is 't myn gemist.
 Hoort hier, myn Meester, hoort, wat batet doch geswegen,
 Ons Ritsert heeft nu korts een swart Moortjen 'ekreghen
 Van syn Schipper, die 't hem in Spaenjen heeft gekocht,
- 3010 Dit schonck hy aen syn Boel, dewijl dat sy 't versocht.
Lam. Wien? *Koenr.* Maar aan Moyaaltje, die hy mint als
 syn harte.
Lam. Maar wat gaf hy doch wel voor dese lieve swarte?
Koen. Maer duysent guldens eens. *Lam.* Och wat een swaricheyt
 Komt myn op! *Koenr.* en Writsert heeft syn sin oock geleyt,
- 3015 Op eener die de Luyt en and're Instrumenten

2989. *brant-yzers*—poken (vuurijzers). 2990. *in't lijf*—van binnen. 2991. *behende*—
 behendige. 3000. *oevel*—euvel, kwaad. 3002. *besteck*—overleg. 3006. *gemist*—uit den
 gis gegaan; *myn*—mij. 3008. *korts*—onlangs (verg. vs. 1238). 3013. *eens*—zonder meer.
 3014. *komt myn op*—overkomt mij.

Kan handelen wel braaf, ja uytten Orienten.

Lam. Hoe! wat is hy verliefte? dit kan ick niet verstaan,
Weet hy dus vroeck alreets by hoeren oock te gaen?

Hoe komt hy in de Stad? ick had hem onder ienich
3020 Aan boort gesonden 't scheep, ach! gien quaet komt allienich!

Koenr. Hoe sieje myn dus an? gelooft myn vry myn Heer.
Ick hebt hem niet geraan. *Lam.* Houwt op, en spreeckt niet meer
Ghy galgert! soo'ek je noch iens... dan nou, ick sal noch swijghen
Op dat ick meer bescheyt van dit stuck mach verkrijghen.

3025 *Koenr.* Och Meester hy, hy is wel stouwt en onbedocht
In plaats van de Mooris, tot Moy-aalen gebrocht.

Lam. In plaats vande Mooris? *Koenr.* Voorts heeft hy vande
Vrouwen

Een jonghe Maacht verkracht. *Lam.* Ick sterf by mynder trouwen!

Koenr. Daer op is hy betrapt, gevangen en geknelt,
3030 Nu willen sy an hem vergelden dat geweld.

Lam. Wel isser oock yets meer behalven dese dinghen?
Souwmen om sulcken luer die Jongman so bedwinghen?
Waar na verwacht ick noch? waarom gae ick niet in
Eer dat sy hem mis-doen in haren grammen sin.

3035 *Koenr.* Ick slae geen twijfel, of ick sel door dese saken
In een groot ongeluck en ongena gheraken.

De noot drough myn daer toe, nochtans in dese tijt,
So hoop ick dat wel haast sal Writsert zyn bevrijt.

Het vijfde Deel, de seste Handeling.

Angniet geckt mel Koenraat.

3040 **S**Eker in langhen tijt was ick so niet verhuecht
Als ick nu vlusjes was: want ick kreech sulcken vruecht,
Wanneer den ouden Man sijn sone docht te vinden,
Om van syn banden hem sorchvuldich te ontbinden;
Hy snoffelde vast om, door winckel en door kas,
Maar wat hy socht en deedt, hy quam niet daer hy was.

3045 't Gemoedt was hem ontstelt uyt Vaderlyck melyen,
Hy steenden door ons huys, en keeck an alle zyen!
De gramschap en de angst had hem te seer beroert,
Doch hy was door myn list bedrogen en vervoert.
Ick lachten in myn vuyst dat ick hem so sach vresen.

3016. *uytten Orienten*—kostelijk, zie KIL. op „Orientael ghesteente” (bl. 852)
3019. *onder ienich*—kort geleden: *Wdbk. der Ned. taal* in voce „onder” bl. 1293.
3032. *luer*—beuzeling. 3040. *vlusjes*—zooeven.

- 3050 *Koenr.* Wel wat wil dit toch zyn? *Ang.* maer waer mach
Koenraet wesen?
Ick sprack hem garen eens, ick wil na hem gaen streven.
Koenr. Wel wat schort jou Malloot? heb gy van al jou leven
Sulck lachen wel 'esien? wel ginnegabje noch?
Ang. Ick lachmen an men eynt, ick mach niet langer, och!
- 3055 Ick lachmen noch wel doot, ick kan my gants niet stillen.
Koen. Wel waerom lach gy dus? *Ang.* maer al om jouwent willen.
Koen. Wel hoe dat? *Ang.* Wat gy vraecht! 'k heb noyt
gesien, noch 'k sach
Geen sotter mens als gy: och ick krijg sukken lach,
Ick kantje niet seggen, so lachen wy daer binnen.
- 3060 Siet om u slechticheyt, en om myn kloecke sinnen.
En so veel isser of, dat ick u int begin
Als ick u eerstmael sach, oordeelde in myn sin
Voor een welsprekent man, en vol van schaleckheyden.
Koenr. Wat ist? *Ang.* ick heb gemist in dese twee voorseyden.
- 3065 En rouwden u dan niet dien overgeven daadt,
Die 'thans den Jong'ling heeft bedreven door u raadt?
Most ghy daer boven noch syn arme oude Vader
Dees dingen altemael verklaren so te gader,
Sonder bewimpeling van of te doen of toe?
- 3070 Hoe meen gy dat de man hier over was te moe,
Als hy syn soon daer sach gebruynt gelyck een swarte
In vrouwelyck gewaat? bedenckt eens in u harte
Dat ghy de oorsaek zijt: so suldy wel bevroen,
Dat nu u Meester sal de kerfstock of doen.
- 3075 *Koenr.* Wat segdy vuyle pry? pay gy myn met een loghen?
En lach gy noch met ons, nu gy ons hebt bedrogen?
't Schynt dat de schelmery u wel verheucht en smaect,
Maer waerom doe gy dat? *Ang.* om dattet myn vermaackt.
Koenr. Ick souwje wel goedt koop wat voorje lieghen,, langhen,
- 3080 Houwt den smoel toe, of jou backus sal vlieghe,, vanghen.
Ang. Duncket u goet, Koenraet, so komt an en smijt,, toe,
Ick raetje haestje niet, maer neemter wat tijt,, toe:
Gy souwtet seker so met dese saack,, maken,

3071. Variant E. *ghebruyckt ghelijck een swarts*

3051. *streven*—loopen. 3054. *lachmen*—lach mij; *men*—mijn. 3060. *slechticheyt*—onnoozelheid. 3061. *of*: so veel isser of" d. i. zoo veel is zeker. 3065. *overgeven*—eervergeten (vs. 2562). 3074. *of doen*—laten afdoen (uwe schuld). 3075. *pry*—krenge; *pay*—paait, betaalt, hier is „paaien" dan „met een kluitje in 't riet sturen". 3079. *langhen*—geven. 3080. *vlieghe vanghen*—klappen krijgen. 3081. *smijt*—sla.

- Dat gy wel licht'lyck mocht d'eerste op de Kaack,, raken,
 3085 Of an een galch, of an een mick, of op een rat,
 Daer an de Voolewijk, by't gerecht vande stadt.
 Want gy hebt raadt en daadt, en d'oorsake gegeven,
 Dat desen Jongman heeft dees overdaadt bedreven.
 Waer door ghy sult daer na gestraft zyn en onteert,
 3090 In voeghen, dat an u een ander daer an leert
 Te vlieden sulcken quaet van Jongeluy te verleyden.
Koenr. Och 't is met my nu uyt! *Ang.* voort sullen sy u beyden.
 Wel lustich smeeren of: dit heb ick u bereydt
 Tot een erkentenis van onse danckbaerheydt,
 3095 Overmits die Mooris die ghy ons hebt gaen schencken:
 Och 't is mijn hartich leet dat ick niet meer kan dencken.
 Adieu, ick gae, vaart wel. *Koenr.* als ick my wel versin.
 Niemandt komt hier in last, hy brengt sijn selfs daer in.

Het vijfde Bedrijf, de achtste Handeling.

Kackerlack, Roemert, Writsaart, Ritsaart, Koenraat.

- 3100 **M**Aer zyn wy hier ons lijf al seker by de Vrouwen?
 Op welcken hoop, of raet, oft op wat woort van trouwen
 So gaen wy na Moyael, en geven ons dus bloot?
Roem. Ick ben van sin het hoofd te leggen inde schoot,
 En apointeren op genaed' en onghenade,
 En rechten haer weer op de achterstal en schade,
 3105 Die door het lang belech myn Juffrou is geschiet.
 En dat wy t'samen doen het geen sy ons gebiedt;
 Indien sy ons de peys maer lijd'lijk wil verlienen.
Kackerl. Dats u te veel verkleynt. *Roem.* sal ick dan minder
 dienen
 Mijn Moyaeltje! mijn lief! mijn Princes van mijn sin!
 3110 Als Hercules dede der Lydier Koningin?
 Omphaele, dien den Heldt de spillen dwong te rapen,
 Die Rues noch Ridder kon bedwinghen met de wapen?
Kackerl. Dats een schoon exempel! en 't staet my seer wel an,
 Dat ghy u reguleert na sulcken grooten man:
 3115 Dats een bescheydenheyt! o myn met wat suffletten
 Sal hem Moy-Aeltje noch dat malle hoofd vsetten?
 Siet de verwaande geck! och Heerschip gaat niet voort!

3084. *Kaack*—schandpaal. 3086. *Voolewijk*—het Galgeland, openbare strafplaats:
 TER GOUW, Amsterdam, bl. 159. 3088. *overdaadt*—cuveldaad. 3093. *smeeren of*—
 afranselen. 3103. *apointeren*—bijleggen: KIL. bl. 833. 3104. *rechten op*—vergoeden.
 3107. *peys*—vrede. 3111. *spillen*—spelden. 3115. *suffletten*—moppen.

Siet hier! wat volck komt daar ginder uyt de poort?

Roem. Wel wie ontmoet myn hier? ick sacher noyt den desen:
3120 Hoe loopt dit volck so wilt? wel wat sal dit toch wesen?

Writsaart, in zijn selfs.

Isser teghenwoordich wel gheluckigher Mens
Op ter aerden als ick, die't so gaat na syn wens?
't Schijnt dat de hooghe Godt des Hemels heeft besloten
Dat al des werelts vruucht tot mywaerts soude vloten.

3125 Soo veel geluck en goets plost plotslijk op myn neer,
In so bequamen standt als ick van Godt begheer.

Koenr. Hoe ist Writsert, dus blijft? ick gae naer hem met
schromen.

Writs. Koenraat myn goede vriend gy bent myn wel ghecomen:
Myn Vader! en vinder! beleyder van't beleydt,

3130 En het voornaemste hoeft van myn wellusticheyt!
Daer leeft gheen gauwer man, geen kloecker noch versochter:
Weet gy wel dat myn lief Katrijntje is een Dochter
Van een goet Burgerman, van wylen uyten Haach?

Koenr. Ick hebbet al gehoort. *Writs.* Wanneer doch? *Koenr.*
Maar van daach.

3135 *Writs.* En hebby wel verstaen dat sy myn is ghegheven
Tot een Bruyt, tot een Vrou? *Koenr.* So waerlyck als wy leven,
Ghy doet seer wel! *Kackerl.* Verstaa gy wat hy seyt?

Writs. En daar en boven noch myn meeste vrolyckheyt
Is om myn broeders wil: die nu nae zyn begheeren

3140 Met vryer harten by zyn boelschap mach verkeeren;
Siet buyten alle vrees van nacht-wacht oft ghespuys:
Want in het cort geseyt 'tis ganslijk maar een huys,
Het onse, en het haar! Moyaal heeft al haar dinghen
Gants en al ghestelt in myn's Vaders bescherminghen.

3145 Want hy haar sonderlingh van harten heeft ghesint,
Om die weldadicheyt die zy bewees an't kindt,
An myn Katrijntje lief: die sal hy niet vergeten.

Koenr. U broeder houwt Moyaal dan voor zyn eyghen eten,
En voor zyn propre monckt? *Writs.* Wel souw hy niet, Koenraat?

3150 *Koenr.* Hoe vaert de ruyter dan, die muruwe soldaat?

Writs. Och dat is al gedaan, die heeft al eenendartich.

3119. *den desen*—dezen. 3124. *vloten*—stroomen. 3125. *plost*—ploft. 3131. *gauwer*—handiger; *versochter*—ervarener (eig. „beproeffer”). 3137. *verstaa gy*—hoort gij. 3140. *boelschap*—minnares. 3151. *eenendartich*: na de „eenentwintig” was men al in gevaar, verg. HARREBOMÉE, I. bl. 172. Of kan het op de laatste der dertig ziel-missen slaan? verg. VERDAM, *Wdbk.*, in voce „dertig.”

Koenr. Wel dat verhuecht myn seer, daarom so moet ick hartich
Eens lachen dattet klinckt over die heele straat!

- Writs.* Ay Koenraat doet so wel, dat bid ick, datje gaat
3155 En brengt myn waarde broer dees onverhoopte tijdingh
Van myn gheluck en't zyn. *Koenr.* Ick sal stracx met verblijdingh
U Broeder Ritsert oock gaan brengen dese maer.
Adieu myn vrient vaart wel, die nu wist waar hy waar?
Roem. Maer slaeg'er twyfel an, dat ick niet ben verschoven
3160 Van myn lief? *Kackerl.* Dats verwis! *Writs.* Wie sal ick
meerder loven?

De ghene die myn gaf dese geswinde raat:

- Oft myn selfs? die daer dorst bestaen alsnleken daat:
Of sal ick die fortuyn, voor't aldergrootste prijzen,
Die my op eenen dach so veel goets gaet bewijzen?
3165 Want sy heeft dit bestiert, dat myn broeder so graach
De Moorin schencken souw, an zyn Boeltje van daach:
En dat my't Meysje is gegeven te bewaeren,
Als Moy-aal gingh te gast, ten Noen-mael; tot haeren
Pol, den Hopman Roemer, die de waerschap had bereydt:
3170 En siet door haar vertreck kreegh ick gheleghenthey
Om myn lust te voldoen: o wonderlijke saken!
Dat daar myn Vader quam om't Houwelijck te maken.
Of sal ick achten meer de bly-geestige vruecht?
Of myn bevallijckheen? of die beleefde duecht
3175 Van myn Heer Vaders ziel: die sich heeft uyt gaen spreynen
Door al zyn leven heen met meer als menslijckheyden?
Ick bidt u goede Godt, behoedt ons doch voor quaat,
En onderhout ons huys voortaan in goeden staat.

Ritsart met Koenraat.

- Wat onghelooflijckheyd van sonderlingh ghelocken
3180 Hebdy, o Koenraat! my met groote vruecht vertroocken?
Waar is myn Broeder doch? *Writs.* Hier is hy voor dees tijdt.
Rits. Ach lieve waarde broer, ick ben van harten blijt.
Writs. Och dat geloof ick wel! u lief is waart te minne,
So veel heeft sy gedaan voor die van ons ghesinne,
3185 Die sy met haer behulp doch eerlijck heeft gherieft.
Rits. Prijst gyse my noch an die op haer ben verliest?
Roem. Och Kackerlack wat raat? nu gheef ick het verloren,

3160. *verwis*—zeker. 3169. *pol*: zie op vs. 7; *waerschap*—feestmaal. 3179. *ghelocken*—gelukken, slagen. 3180. *vertroocken*—verteld.

- Nou heb ick doch geen kans so quaat staet dit gheschoren,
 Hoe'ck minder hoops heb laas! hoe ick haer meerder min ;
- 3190 Ick bid u Kackerlack, ay helpt my doch hier in,
 Myn hoop die is in u. *Kackerl.* Wel wat sou ick anrechten?
Roem. Maakt hier een eyndt of, en gaatmen dit beslechten,
 Met bidden, met loven, want gy bent wel ter tael:
 En brengt my weder inde gracy van Moyaal.
Kackerl. Dats swaerlijck om te doen! *Roem.* Wat dat u mach
 opkomen
- 3195 Daar wordy meester of: want kloeck en uytghenomen
 So leefdy met de tongh; en ken ick niet u gheest,
 Die so goet is en groot, dat daer een mens voor vreest?
 So gy myn dit bestelt, so sal ick an u schencken
 Wat ghy begeeren muecht: ja wat u lust te dencken,
- 3200 Tot een vergheldingh, en voor u verdienden loon
 So houwt al wat ghy hebt. *Kackerl.* Dat komt my seker schoon,
 Meen gy't al? *Roem.* Souw ick niet? *Kack.* So ick haer kan belesen,
 So wil ick dan voor eerst tot uwent so vry wesen,
 Dat, wanneer ick wil, mach komen onghenoot
- 3205 An tafel, an de spynt, en snijen kaas en broot:
 Of watmen anders lust. *Roem.* Ick bender met te vreden.
Kackerl. Ick sel myn naersticheyt in dese saack besteden.
Rits. Wel wie hoor ick hier? wel Roemer! *Roem.* Mijn lijfs ghenena.
Rits. Gy weet mogh'lijck niet, hoe 't hier staet. *Roem.* Ick
 doe, och ja!
- 3210 *Rits.* Hoe koomdy dan so stouwt, dat ghy hier stal durft
 houwen?
Roem. Op u beleeftheyt siet so steld' ick myn vertrouwen.
Rits. Vertrouwt die niet te veel, eer dat gy qualijck vaart.
 Barmhertighe Soldaat! gy wert hier stracx verclaart
 Voor vyandt, en weet dat, 'teerst gy myn komt ontmoeten
- 3215 Hier of op de bre-straat, ick sal u onsaft groeten:
 Al maackten gy onschult van hier of daar te gaan,
 Ick selt niet hooren, maar 'k sel even dol toeslaan.
 Al souw'ck u arm of been, oft een, oft aer verminderen.
Kackerl. Salighe Man, denckt om jou wijf en om jou kinderen.
- 3220 En maackt jou so groot niet, nou saft, haastich is quaat:

3188. *gheschoren*—geschapen, eig. „beschikt,” verg. *Vondel* (uitg. V. L.), X, vs. 173 en XI, vs. 534. 3195. *uytghenomen*—uitnemend (vs. 900). 3201. *houwt*—houd; *schoon*—best te pas. 3205. *spynt*—spijkskast. 3209. *Ick doe*—„I do”, zooveel als „ja wel.” 3210. *stal*—stand: *stal houden*—blijven staan. 3212: *qualijck vaart*—er in loopt. 3213. *stracx*—aanstonds. 3215. *onsaft*—onzacht. 3216. *maackten onschult*—maaktet verontschuldiging. 3218. *aer*—ander.

Siet datje toornicheyt niet voorje wijsheyt gaat.

Wasser met vechten yet te halen of te winnen,
Ghy soutet, lieve Man, nu al te laat beghinnen.

Jan Rap ginger me duer: ten past niet dat een knecht

3225 Met eeren, ghelijck ghy, hier teghen yemandt vecht.

Rits. Ick sech niet meer, ick sal hem flux opt vleys,, touwen,
Blyft hy hier niet van daen, dan seecker wil hy peys,, houwen,
So raedt ick hem voor't best dat hy haar selschap mijdt,
Eer ick hem met een stock de kop an stucken smijt.

3230 Siet ick warschuwje noch, denckt dattet u gheseyt,, is.

So ick hem weder vyn, 'k sal toonen dat myn leyt,, is.

Kackerl. Voor wrevel noch voor wreet heb ick u noyt ghekent:
Ick denck oock niet dat gy so opgheblasen bent,
Of gy sult met ghedult u gramschap wel haast breken.

3235 *Rits.* O neen ick hebt gheseyt! *Kackerl.* Hoort myn een weynich spreken,

Daer na, soo't u behaacht, muechdij't volbrenghen vry.

Rits. Wel an, secht. *Kackerl.* Nou Roemer, gaet een weynich an d'een sy.

Voor eerst so wouw ick wel dat gy lie wout ghelooven,
Dat al wat dat wil ick in dese saack beslooven,

3240 Is niet om Roemers lust, maar om myn eyghen baat,

Doch so gy selfs bevindt, dat dese myne raat

U noodich is en nut, en nieuwers in kan schaden:

Het waar een slechtheyt dien moetwillich te versmaden.

Rits. Wats dat te segghen? he! *Kackerl.* Siet dit's myn raat en sin,

3245 Dat ghy den Hopman sult voor Reeder ruymen in

De minne van Moyaal, ghelijck u medestander:

Rits. Voor Reeder ruymen in, en dat wy met malkander
Reen souden aen myn boel, ghelijckmen aen een schip
Ghewoonlijck is te doen? *Kackerl.* Dan zydy van begrip

3250 In dit stuck: Ritsert hoort! denckt eens hoe garen eetje

Van Marsepeyn of Taart, of so een lekker-beetje

Van Rams-nieren, of van een Hane-kams-bestey,

(Die geyle luyder kost is welich meer, als frey)

3224. *ginger me duer*—verspreidde 't allerwegen; *ten*—het en (*en niet*—niet). 3226. *flux*—dadelijk; *touwen*—slaan even als „smijten” vs. 3229. 3227. *peys*—vrede. 3231. *dat*—dat het 3232. *wrevel*—kwaadaardig. 3236. *muechdijt*—kunt gij het. 3239. *beslooven*—bewerken (door sloven). 3243. *slechtheyt*—onnoozelheid. 3248. *veen*—deel hebben (als reeder). 3249. *van begrip*—de kluts kwijt. 3253. *luyder*—„lui haer”, ons „lui hun” dus: de kost der g.l.; *welich*—weelderig; *frey*—lekker.

- Gy maackt gaeren goet cier in lustighe bancketten :
- 3255 Maar 't quaatsten is ghy hebt niet veel om by te setten.
Door dien u Vader u so scharp houdt en so kort,
Vermits u 't meestendeel wat ande besten schort.
En dese die het munt, en hielle hoopen bricken,
Hy sal 't gheen u ghebreekt in overvloedt beschicken!
- 3260 Hy gheeft de vrye slemp, hy dient u en Moyaal,
En myn oock, om dat ick myn wijnter kost daar haal.
Laat huer de vryheyt toe om wat met hem te jocken,
So sal sy hem met list een groote som doen docken,
Op dat sy mach voorsien haar kelder weer met wyn,
- 3265 De Botelrij van spijs, en watter meer mach zyn:
Daar mach gheen milder man nu opter aerden leven,
Als desen Hopman is, so ruym is hy int gheven:
Het is een botte bloet, wat batet toch verbloemt,
Een groote malle geck, die wonder hem beroemt
- 3270 Van den Krijghshandeligh: o bloet 't is hem by vlaghen,
So uytermaten dapper inde mont eslaghen:
Hy kreegh nu lestent een beroeringh in zyn tongh,
Dat in een uur of twee zyn beck niet stil en stongh;
Hy verschoont out noch jong, noch armen noch rijcken,
- 3275 En rabbelt sonder slot, hy mach inde kan niet kyecken
Of hy is droncken, en dan het hy loof noch lust,
En slaapt voort nacht en dach, gy moocht wel zyn gherust,
So dat ghy niet en hoeft in ghener wijs te vresen,
Dat Moyaal immer sal tot hem gheneghen wesen:
- 3280 Want hy is lam en loom, en heeft noch kracht, noch kuyt;
't Is een voosen vueghel, een drooghert in zyn huyt.
En sulcken blooden guyl als ickje niet kan segghen:
Hy sal gaan als gy wilt. *Rits.* Hoe sullen wy 't anlegghen?
Kacker. Voorwaar, ick acht hem hoch: maar daar in aldermeest,
- 3285 Datter hier ter werelt noyt sulcken Man is geweest,
Die 't volck meerder jonst en vruntschap kan bewijsen,
Met overdaat van dranck, en kostelijke spijsen.
Rits. 't Sou meer als wonder zyn datmen alsulcken Man
Die so ruym-schotelte is niet souden haelen an:
- 3290 Voor myn, ick ben van sin dat wy-lie hem uytstrijcken,

3256. *scharp*—kort („scharp houden” dus zooveel als „korthouden”) 't zelfde als 't volg. „kort.” 3257. *besten*: d. w. z. aan het voornaamste, de duiten. 3258. *bricken*—stukken (vs. 2353), schijven. 3261. *wijnter*—winter. 3263. *docken*—afdocken. 3265. *Botelrij*—provisiekamer. 3269. *hem*—zich. 3275. *rabbelt*—leutert. 3276. *loof*—zin: OUD. 3280. *kuyt*—fut. 3281. *vueghel*: zie op vs. 2340. 3282. *guyl*—lafaard. 3289 *ruym-schotelte*—mild; *souden*—zoude. 3290. *uytstrijcken*—bedriegen.

- In wat manier het sy? *Writs.* En ick oock van ghelijcken.
Kackerl. Dats wel, dat is seer goet, ick bidt u liendat ghy
 In u gheselschap voort oock wilt aennememen my.
 Want ick heb heen en weer ghetracht aan bey ezyen,
 3295 Om te vereenighen dees twee harde partijen.
Rits. Siet daar, daar is myn hant dat ghy ontfanghen wert.
Writs. Van mynent wegghen oock, siet daer; uyt een duyts hert.
Kackerl. Siet daar, ghy broeders bey, al kan ick niet beloonen
 De eer die u belieft an myn persoon te toonen,
 3300 So neemt van my in danck voor dees u groote duecht,
 Dese verwaande geck, opdat ghy met hem muecht,
 U buyck vollacchen staegh. *Writs.* Wel dat komt seecker aerdich.
Rits. Wel Kackerlack dats schoon! hy is het doch wel waerdich.
Kackerl. Hou Roemer, 'tsa komt hier indien't u wel ghevalt.
 3305 *Roemer.* Is de peys al emaaekt? *Kackerl.* Ick heb moytjes ekalt:
 Dit volckje konje niet, maar doen ick haar met reden,
 U duechden, u daeden, u hoochdraghende zeden
 Ten vollen heb ghelooft, so hebben syse op trouw
 De Treves my vergunt so ickse hebben wouw.
 3310 *Roemer.* Ghy hebt seer wel ghedaen: 'k weet niet oft om
 myn sinnen,
 Oft om myn schoonheyt my het volck dus beminnen:
 Want waer ick door de stadt en door de straete gae,
 De Meysjes rysen op en kijken myn vast nae,
 En koom ick inde Kerck int midden vande preken,
 3315 De wyven weten daer soo veel van my te spreken,
 Wie dat ick heb gevryt, en wie ick niet en wil:
 Tot dat Klaes klick seyde nou Labbekack sit stil.
 Had Jan Dircks sijn nift geen nieuwe rock gaen koopen,
 Neel van Gods wegen souw voorseker my na loopen,
 3320 En ouwe Joosten weeuw die loopt wel van myn vuer,
 Maer daerom streeck mijn peet huer moer so lustich duer.
 Wat noch prijs ick Giertje die pleech myn selfs te sabben,
 En om een haver stroo, eens in mijn hant te krabben,
 Met sulck getuetel, nou alle ding dient niet eseyt,
 3325 Men mach seggen wat men wil, 'tis een hecht vannen meyt,

3293. voort—nu voortaan. 3306. konje—kende je. 3307. hoochdraghende—voortreffelijke. 3309. Treves—wapenstilstand. 3317. labbekack; zie *Claes Klick* (2e druk, 1640), waar Claes Trijn inderdaad zoo noemt bl. A. 3. 3318. nift—niet. 3320. loopt vuer—loopt weg. 3321. streeck duer—bestrafte. 3322. sabben—likken; zie *De Jager*, t. a. pl., op „zabberen.” 3324. getuetel—gestreel, t. a. pl.; bl. 751. (anders Oud.). 3325. hecht—snoek: „een hecht vannen meyt” is „een kranige meid.”

- Ick konse met geweld niet van mijn lijf houwen,
 Roemer, seyde lest, wil gy my vuer jou wijf trouwen?
 Neen, seyde ick, gy hebt een bueck, ick en slach: dat 'kje nam,
 Het sou al sot en mal worden wat van ons beye quam.
- 3330 Maar wat sey Dibbrich Klaes? quam my sucken quancet,, vryen,
 Ick souw warachtich met de knecht wt het langkt,, tyen!
 Al verwijt myn haer moer dat ick lest mijn scheen,, stiet
 Tot Barbers, wat schaat dat? Ick wasset alleen,, niet.
 Hoe voer huer suster doch met Floris en met Flip,
- 3335 Al mienden sy al waers, en kreech sy oock geen slip?
 Dan dat is so voor als nae, ghy lieve Krijchs-luy.
 Wat had ick oock een spul met dicke Trijn en Truy,
 Die alle by gelijk, door 't hielle leger riepen,
 Dat sy geen deech hadden als sy niet by men sliepen,
- 3340 Sulcken Man ben ick! daarom sey Langhe Fransen Vrouw,
 Dat ser gelt, ja haar hemt, met my verteeren wouw,
 Gae ick eens in een kroech, daar ick wat meen te blyven,
 Stracx wert ick daar ontboon, by Weeuwen, en by Wyven:
 Kijck sulcken gracy heb ick! *Kackerl.* Heb ick 't niet gheseyt,
- 3345 Dat Roemer heeft een amonysis welsprekenthey?
Rits. Volkomelijck en wel ghy hebt gants niet vergheten.
Kackerl. Ick noo u allemael morgen middach ten eten
 Tot Hopman Roemers, oft tot myn Joffrou Moyaal:
 Gae gy lie binnen strack: gaet heen gy Koeter-waal,
- 3350 Wy sullen u, u goet wel haest helpen verslempen,
 Als gy een kaal gat bent sal ick noch met u schempen.
 Nou hoort gy Heeren hoort! heeft u dit spul verhuecht:
 So klapt eens in u handt, en roept dan ja met vruecht:
 En leer gy lacchend' Duecht, so looft niet onsen Dichter:
- 3355 Maar't Africaensche hooft, der Roomscher spelen stichter.

't Kan verkeeren.

t'AMSTERDAM,

Ghedruckt by Paulus van Ravesteyn,
 ANNO 1617.

3328, *bueck*-slag (nam. van den molen): zie mijne *Volksverbeelding in het rijk der taal*, bl. 7 vlg., ook voor „slach.” De Hopman wil zeggen: „jij bent mal en ik ook.” 3335. *slip*: zie op vs. 1262; *al*—alsof („alsof zij de beste bedoelingen hadden, 't waarlijk meenden”). 3339. *deech*—geluk, heil. 3345. *amonysis*: onherkenbare verbastering, waarin „admonitie” (OUD.) wel niet zal schuilen. 3349. *Koeter-waal*—kromtong. 3355, 't *Afr. hooft*: Terentius.

Variant van vs. 2751 en vlgg., zie de aantekening op bl. 110.

- 2751 Die geven sy voor maecht: een ofghereden Meer
Ghelijckt ghebeurde laest een seecker goede Heer,
Die sijn Huys-vroutje dwongh sijn kleeren uyt te sluyten :
En nam een hoope gelts en gingher mee na buyten
- 2755 Daer yevers in een Kroech: daer hem de vrouw van 't huys
Wel blydelijk ontfingh met al heur snoot gespuys,
Van laechloopers, speel-luy, van hoeren en van snoeren:
En sulck gheselschap als dat vuyle leven voeren.
Daer klieden hem de man int effen fijn Fluweel
- 2760 En bralden als een Prins voor Bruydgom in't bordeel,
Daer sat sijn Bruyd becranst met Speelnoots: an een deken,
Van schoone wol en zyd wel nae de kunst besteken ;
De lieren de giegels, de clop-scheen, en de fluyt,
En die heldere keeltgens die maeecten soet gheluyt,
- 2765 Men deuninckten: men sprong met vroolijk tureluuren.
Wel immers: daer waren eenighe vande buuren
Die hebben dat sijn Vrouw uyt vrientschap angheseyt,
Die ginger moytjes heen des avonts met heur meyt,
En heeft selven door 'tglas dit spulletjen ghekeecken,
- 2770 Hoe datse was te moe dat laet ick haer uytspreecken :
Want siet sy viel in swijm ten hulp niet watmer dee,
En men bracht haer voor doot tot harent inde stee,
En hy was daer heel duyts: doe ginght daer op een sluycken :
Mit hiele tonne biers: mit groote stiene kruycken,
- 2775 En leere vlessen van dartien mingelen wijn,
Van de wijncoopers: die godwouts be-eedicht zyn,
Die ick nochtans wel ken: maer ick selder niet noemen,
Hoe wel dit eerlijck volck haer sulcks noch beroemen.
Flucks quamen daer by hem guyghelaers en Obly,
- 2780 En aessax speelders vol van alle schelmery,
Die om een penningh haer schaemt stellen ter syen,
Met dese vrome luy sat hy in basterdyen,

2751. *meer*—meid; *ofghereden*—afgereden. 2753. *uyt te sluyten*—uit te leggen, voor den dag te halen en klaar te leggen. 2757. *laechloopers*—klaploopers; *snoeren*—lichtekooien. 2759. *klieden hem*—kleedde zich. 2760. *bralden*—pronkte (bl. 12 no. 37.) 2761. *an*—op of tegen. 2762. *besteken*—versierd. 2763. *giegels*—violen; *clopscheen*—zakvedel (OUD.). 2765. *deuninckten*—lolde; *tureluuren*—zingen. 2771. *ten*—het en („en—niet” d. i. „niet”). 2772. *stee*—bedstede. 2773. *duyts*—dronken; *sluycken*—binnensmokkelen. 2776. *godwouts*—godbetert. 2778 *haer*—zich; *beroemen* (voor „beroemt”)—bluft op. 2779. *guyghelaers*—goochelaars; *obly* („obly bakker”)—dobbelaars om oblie, zie *Wdbk der Ned. taal* op *oblie*. 2780. *aessax speelders*—kermisboeven. 2782. *basterdyen*—liederlijkheid.

- En verdeed al sijn gelt: want uyt een canne vocht
 Hy noch met nauwer noot vijf roemers krijghen mocht:
 2785 Want onder inde Kan heb ick recht hooren segghen,
 Daer hadse een servet, of ander lywaet legghen,
 Daer taptten sy dan op: en voort door al 'tgheraes
 En sach hy daer niet na: o 't was een nob'len baes.
 Soo quamt dan dat de waert met sijn parfuynde kolder
 2790 Een leer van onder schreef tot boven ande solder,
 Datmer na climmen most: de Speelnoot nammer Bruydt,
 En dansten als een lanst Passemidia recht uyt,
 De trappen op Clementia: al was de Bruygom droncken,
 Hy heeft de Meysjes noch rustich schoegelt eschoncken,
 2795 Ghelijck as dat een wijs is: voort brachtmen hem te bedt:
 Want hy lagh en sliep: en was soo slap als een slet,
 Men leydt hem sagjens neer wel soetgens in sijn nesjen,
 En veur een jonghe Meyt kreegh hy een heel oudt besjen,
 Daer hy doen sonder caers sijn lust aen heeft versaet,
 2800 De lieve langhe nacht tot aen den dageraet.
 Des smorghens alsoo haest als sy maer sach haer open
 Dat hy vermoeyt wel sliep, is sijt saffens ontsloopen,
 En 't Bruytjen quam daer weer al onthaeckt en ontdaen,
 Ghelyck of sy van hem was haestich opghestaen,
 2805 En sy vernestelt hem te deegh, doen voort an't kitt'len
 En gingh hem wel een bedt over 't slapen te kapitt'len
 Doe quam van dat ghesnor een schalcke hoere-dop
 Die dese Bruygom bracht een moye basterdt sop,
 En hand water, en meer: doch al om wat te krijgen,
 2810 Met refereyntjes die een goet man wel sal swijghen
 Maer sulck volck ist een vreucht: dus bleef hy inde bocht
 Tot hy bue en loof was: en langher niet en mocht;
 Doe werdt hy juyst ghehaelt van yemant van sijn vrienden,
 Hy gingh als vernaghelt, en was wel half sticksienden.
 2815 Sijn lieve Vrouwte die besuurdent met de doot,
 En desen fijnman quam in jammerlijcken noot!

2789. *parfuynde*—geparfumeerde; *kolder*—halskraag. 2790. *leer*: wordt bedoeld „rekening”. 2794. *schoegelt*—schoengeld. 2796. *slet*—lap. 2801. *open*—gelegenheid, uitkomst: OUD.; *vernestelt*—betovert. 2806. *gingh*—begon; *wel een bedt*—nog al wat: verg. OUD., *Wdbk. op Bred.* op „bet” 2807. *hoeredop*—hoerenkind. 2808. *basterdt sop*—wijnsoep. 2809. *hand water*—waschwater. 2811. *bocht*—pret. 2812. *loof*—moede, afgemat. 2814. *vernaghelt*: „als een onbruikbaar gemaakt stuk geschut”, wil *Bred.* zeggen; *sticksienden*—„bysienigh”: KIL.

SPAANSCHEN BRABANDER.

MET AANTEEKENINGEN

VAN

PROF. DR. H. E. MOLTZER.

„SPAANSCHEN BRABANDER JEROLIMO.”

INLEIDING.

In April 1617 voltooide BREDERO zijn „*Spaanschen Brabander*”.¹⁾ Waarschijnlijk werd het stuk in het laatst van 1617 gedrukt. Er bestaat eene uitgaaf zonder jaartal: „*G. A. Brederoods// Spaanschen Brabander// Jerolimo.// Gespeelt op de eerste Duytsche// Academie, // Op het Woort// Al sietmen de luy men kensse niet.// Vinjet: vosje.// T'Amstelredam.// By Cornelis Lodewijcksz. vander Plassen/ Boeckver-//koopert/ in d'Italiaensche Bybel*” — in 4°.

Daar de druk van 1618 veel uitvoeriger voorwerk bevat (met een gedicht van den zieken dichter van 6 Juni 1618) dan de bovengenoemde, is het misschien niet te gewaagd aan dezen de oudste rechten toe te kennen.

BREDERO schreef zijn „*Spaanschen Brabander*” hoogst waarschijnlijk in het begin van 1617. Hij wijst zelf de bron aan, waaruit hij de stof voor zijn laatste blijspel putte. „Onder de weynigh uyt-„steekende of geestige Spangjaars” — dus schrijft hij in het voorwerk („*Inhoudt van 't Spel*”) — „en is de Maker van Laserus de „Tormes nerghens na de minste, maar (mijns oordeels) een van de „meeste te houden, want hy seecker en bedecktelijk de gebreecken „sijner Lants-lieden aenwijst en straft. Desen ist, die wy volghen „in sijn eerste boeckje²⁾, daar hy de hoverdye (die haer-lie schijnt „ingeboren te zijn) levendich afbeeldt in sijn kaale Joncker: nu „also wy geen Spangjert en hadden, of omdattet de ghemeene man „niet en souw hebben kunnen verstaan, hebben wy dese namen,

¹⁾ Datum aan het slot van den „*Jerolimo*”.

²⁾ Eerste deel van den „*Lazarillo*.” Het tweede deel is maakwerk van een voortzetter.

„de plaatsen en de tijden, en den Spangjaart in een Brabander „verandert, om dies-wille-dat, dat volckjen daar vry wat na „swijmt.”

„De Maker van Laserus de Tormes” — was DON DIEGO HURTADO DE MENDOZA. Ik verwijs voor nadere kennismaking met dezen schrijver en zijn werk naar mijn „*Gerbrand Adriaensen Brederoó. . .*” (tweede uitgaaf, Rotterdam, 1871, bl. 453—457) en naar de daar vermelde bronnen :

1°. DON NICOLAO ANTONIO, „*Bibliotheca Hispana sive Hispaniorum. . . .*” Romae, 1672, fol. Tom. I, p. 223.

2°. FRIEDRICH BOUTERWEK, „*Geschichte der Spanischen und Portugiesischen Poesie und Beredsamkeit*” . . . Göttingen, 1804, S. 188.

Hierbij voege men nu :

3°. JOHN DUNLOP-FELIX LIEBRECHT, „*Geschichte der Prosadichtungen*,” Berlin, 1851, S. 336.

4°. GEORG TICKNOR-N. H. JULIUS, „*Geschichte der schönen Literatur in Spanien*” . . . , Leipzig, 1867. I. B. S. 398—411; II. B. S. 756 fg,

5°. Mijn „*Dr. Nicolaas Heinsius Junior. Eene studie over den Hollandschen Schelmenroman der zeventiende eeuw*,” Rotterdam, 1885. bl. 47—50, 146—148.

BREDERO heeft zich van eene Hollandsche vertaling bediend, toen hij MENDOZA's „*Lazarillo*” in zijn „*Jerolimo*” navolgde.

Er bestaan verschillende Nederlandsche vertalingen van dezen eersten Spaanschen schelmenroman :

1°. „*De Ghenuchlyke ende cluchtighe Historie van Lazarus van Tormes wt Spaignen in de welcke ghy eensdeels meucht sien ende leeren kennen de manieren, condiciën, zeden ende schalckheyt der Spaignaerden. Nu eerst nieuwelijcx in't licht brocht ende overgheset in onse taele. Te Delft by NICLAES PIETERSSEN, ende men vintse te coope t'Antwerpen by HEYNDRICK HEYNDRICSSEN in de Leliebloeme.*” 1579.¹⁾

2°. „*De/ Gheneuchlicke en-/ cluchtighe Historie van/ Lazarus van Tormes/ wt/ Spaignien./ In de welcke ghy eensdeels meucht sien ende leeren kennen de maniere/ condicien, zeden ende/ schalckheyt der Spaign-*

¹⁾ Deze druk wordt vermeld door Dr. J. TE WINKEL, „*De invloed der Spaansche Letterkunde*” in het *Tijdschrift* der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden, 1881, I deel, bl. 79.

aerden./ *Nv eerst nieuwelijcx int licht ghebrocht ende/ overgheset in onse Tale/ Tot Delf./ By BRUYN HARMASSZ SCHINCKEL*” Anno 1609, kl. 8°.

3°. „*t Leven van Lazarus van Tormes. 't Amsterdam by BALTHASAR BOEKHOLT,*” Anno 1669. 16°.

4°. „*Het Leven, de Lotgevallen en Guitenstukken van den kleinen Lazarus van Tormes door DON DIEGO HURTADO DE MENDOZA, uit het Spaansch vertaald door J. P. AREND, te Amsterdam by J. J. ABBINK,* 1824, 12°.

Alleen de beide eersten stonden BREDERO ten dienste. De eerste druk van 1579 wordt in 1609 herdrukt. Beide verschenen te Delft met geheel gelijken titel. Te vragen of BREDERO den eersten druk van 1579 of den tweeden van 1606 gebruikte, is overbodig. De heer J. H. W. UNGER heeft in zijn artikel: „*Theodore Rodenburg, Ridder van de ordre van den Huysse van Borgongiën. („Brederoo-album, Feestnommer van Oud-Holland,*” Amsterdam, Gebr. BINGER, 1885) bewezen, dat de dichter van „*Jerolimo*” de Hollandsche vertaling van 1609 gebruikte (bl. 98, 99.) Hij staafde door eene aanhaling, dat BREDERO het proza van 1609 vrij nauwkeurig in zijn blijspel volgde.

Doch onze Amsterdammer koos maar één enkel hoofdstuk uit MENDOZA's roman. Het is het derde hoofdstuk: „*Como el Lazaro se asentó con un Escudero y de lo que le acaeció con él.*” Dit hoofdstuk kopiëert BREDERO getrouw, als reeds in mijn: „*Gerbrand Adriaensen Brederoo*” (1871) door verschillende aanhalingen werd gestaafd, en later nog uitgebreid door Dr. J. A. WORP, die in het tijdschrift „*Het Tooneel*” deel XIII, bl. 49—76 het hoofdstuk, door BREDERO gekozen, uit eene Fransche vertaling deed afdrukken.

Het springt in het oog, dat BREDERO zijn voorganger MENDOZA nabootst, wat de beide hoofdpersonen — Lazarillo en den *Escudero*, Robbeknol en Jerolimo — betreft, maar tevens blijkt het, dat BREDERO het comisch motief van MENDOZA met ongemeen talent op Amsterdamschen bodem overbracht. Amsterdam had sinds 1585 — na Andwerpens val — eene groote menigte Brabanders onder zijne inwoners opgenomen, en juist deze met Spaanschen zwier optredende bluffers werden door hem in zijn laatste blijspel gehekeld.

Over de aesthetische waarde der door hem ten tooneele gebrachte personen uit zijne eigen Amsterdamsche wereld, zie men mijn betoog in „*Gerbr. Adriaensen Brederoo*” . . . bl. 467—506.

Nog een vraagstuk blijft ter beslissing.

Heeft BREDERO bij het ontwerpen van zijn „*Spaanschen Brabander*” wellicht het plan gehad een letterkundigen vijand in een belachelijk daglicht te stellen? De heer A. C. LOFFELT heeft in „*de(n) Nederlandsche(n) Spectator*” (1873, bl. 197) het eerst gewezen op Ridder THEODORE RODENBURG als prototype van Jerolimo. Dezelfde hypothese hield hij vol in „*de(n) Gids*” van 1874 in zijn artikel: „*Een Tooneelstudie*” Deel III, bl. 130—136.

Hij wijst vooral op de gelijkheid van Jerolimo Rodrigo en THEODORE RODENBURG in naam, karakter, voorkomen, kleeding, berooidheid. JONCKBLOET heeft in het derde deel zijner „*Geschiedenis*” (3e druk, bl. 117—149, 1881) de gissing van den heer LOFFELT overgenomen, en nog een argument ontleend uit het zeggen van Jerolimo, dat zijn vader maar een „schomele pasta-baeker” was. Immers er leefde te Amsterdam een RODENBURG, die koekebakker was.

De heer UNGER heeft in het aangehaalde artikel („*Brederoo-Album*”, bl. 99, 106) de hypothese van den heer LOFFELT en JONCKBLOET niet onvoorwaardelijk gesteund. Hij meent, dat Jerolimo geen trouwe kopie is van den Ridder RODENBURG, maar vooral van den Escudero van MENDOZA. Jerolimo stemt volmaakt overeen met den vermaarden jonker uit den „*Lazarillo*”; alle zijne karaktertrekken zijn door MENDOZA aangegeven. Het Andwerpsche dialect van Jerolimo bewijst niets, daar dit slechts gebruikt werd, om den comischen indruk te verhoogen.

Mij dunkt, dat hier nog bij in aanmerking dient te komen de wedijver tusschen de Amsterdamsche en Brabantsche Kamers. De vrienden van COSTER's Academie hadden wel hun eigenaardigen strijd te voeren tegen de „Oude Kamer”, maar konden daarom toch zeer goed met het het Andwerpsche dialect hunner Brabantsche stadgenooten spotten. De woordenwisseling tusschen Jerolimo en Robbeknol over de voortreffelijkheid van Andwerpsch boven Amsterdamsch was buitengewoon toepasselijk voor den oogenblikkelijken toestand.

De heer UNGER merkt op, dat uit BREDERO's woord tot den lezer in den tweeden druk van 1618 het duidelijk blijkt, hoe veel kwaad men gesproken had van den „*Spaanschen Brabander*”, hoe de auteur er ernstig tegen op komt, dat hij persoonlijke wraakneming zou hebben geoeffend.

*Aan den Edelen Heer,
Mijn Heer*

IACOB VAN DYCK,

Raat ende Ambassadeur Ordinaris,

Wt den name, ende van wegen den Doorluchtigen ende Grootmachtichsten Heer ende Koning, GUSTAEF den II. van dien name, der SWEDEN, GOTTHEN, WENDEN Koning ende Erf-Vorst; Groot-Vorst in FINLAND; Hertog tot ESTHEN ende WEST-MAN-LAND.

*Residerende by de Hooge Mog. Heeren Staten Generael der
Vereenichde Nederlanden.*

DEN Hemel is soo stadich niet behangen met sware bekommeringhen en droevige Wolcken, om dat sy swanger is van een vol-dragen slach-regen, of sy vint haar wel eens door den tijdt vanden arrebeyt en lasticheyt verlicht: Waar op sy dan blinckende en heugelijcke stralen des blyschaps uytgeeft. So ist ooc, Myn Heere, met 's Menschen gemoet, ten kan niet altijd even swaarmoedig ende druyloorig zijn, al heeftmen schoon de last op den hals van wichtighe ende groote saacken: men soeckt wel eenmaal middel om ontslagen te zijn van onse belemmeringen en aartsche moeyelijcheden: Tot sulken eynde, en voor de sulke geloof ick dat de verquickelicke ende lustige Poesie is gevonden. De Poesie seg ick, die niet alleen als een goddelicke Sonne, Hemel en Aarde verheugt en verciert: maar komt tot inde binnenste onbeschryvelicke delen der zielen te erinnern, en gaat met een blakende glory des vermaacklicheys tot inde heymelickste en grootste kameren der doorluchtiger herten, al waar sy met een hefticheyt van verwonderinge wytschatert het overtreffelic verstant der geleerder, en van God begaafde Mannen: Als by gelijkenis; wat mensche is so lompe of duyster van vernuft, die sonder beweginge en groote aandachticheyt, en recht-schapene soeticheyt souw konnen hooren of lesen die goddelicke Lof-sang van Jesu Christo, door den hoogen ende uytgeleerden DANIEL HEINSIUS gemaect? Ick geloof niet datter sterflick mensch leeft, die begaaft is met redelicke sinnen, die 't selve soude doen. Voor mijn, ick mach wel seggen dattet mijn hoogste Poesie geweest is, daar ick myn opperste ghenoege in gehadt hebbe van mijn leven: en so ben ick ooc wel

Reg. 6. *schoon*: „al schoon” is „ofschoon.” reg. 12. *erinnere*n—ingaan: verg. DE JAGER *Freq.*, II, 191 vlg. over „innen.”

versekert dattet U. E. oock boven allen is. Nu heb ick onder andere oock de Eere gehad van U. E. dat ghy myne boerterjen hebt vereerlijckt met de heerlicke luyster van u E. E. gedoogsaamheyt en lust, om die by u selven te lesen. Dit maect my, waardige Heere, so moedich, dat ick u E. E. myn Spaanschen Brabander derf toe-eygenen. Verwitticht en verwust zynde dat u E. Edele genegentheyt mijn kleyne gifte niet en sult versmaden, maer van een gedienslich en goet gemoet in danck aennemen. U. E. E. biddende dat ghy hem so wilt stutten met u. E. bescheydenheyt, dat hy vrypostelick zijn Vyanden (die hy niet en vreest) mach tegengaan. Op dit vertrouwen wil ick u E. E. inde gunst van uwen Koning, met sampt den Koning alder Koningen, in genade bevelen, die u E. E. in alle salicheden, so wel tijtelijck als eeuwich, geluckich wil bewaren, gelijck u E. E. van gantscher herten wenscht uwen dienstwillighen diender ende vriend

G. A. Brederode.

Reg. 2. vereerlicht—vereerd. reg. 10. met sampt—en tevens.

Tot den goetwillighen Leser.

I Ndiën de mensche soo goedtaardich waare gheschapien, dat sy vaardiger waren int verbeteren, en tragher int berispen van yemants ghebreken, so souden sy de volmaacktheit des aldernoochste nader komen, en haar zieltjes in alle deelen verbeterd sien. Maar laas! ons is uyt der natuure die krankheyt innegeboren, dat wy eer de splinter in eens anders, als de balck in onse eyghen ooghen vermercken. O tastelijck ghebreck! voor gheen ghebreck bekent, een yder liefkoost en vleyt sijn selven in sijne dwalingh, en straft met alle strengheyt de doolinghe van sijn even naasten. Wat zijn wy verkeerde, blinde en gunstighe Rechters, in het kreucken, en bedecken van onse misdaden? en wat zijn wy onrechtveerdighe Beulen en helseche Tierannen in het uysterste vervolghen en 'tschavoteeren van eens anders lelijckheden? Dit weten wy arme schepselen met een cierelijcke deck-mantel aardich te bekleden, gelijk als of wy Godt daar mede een aangename dienst aandeden, niet eens overlegghende dat wy van binnen ons soo veel hebben te herstellen en verschicken, dat wy buyten ons selven niet eens behoeven te treden om werck te vinden, vermits in een ygelycks tuyn genoech te doene valt. Maar wat ist? Een yder siet uyt, en niemant siet in: In dese ghemeene Heer-baan, heb ick my soo verre verlopen, dat ick (na de ghewoonte van veel Dichters en Schryvers) met ander lieden fauten gesocht hebbe te proncken. Want ic stel u hier naactelijck en schilderachtich voor ooghen, de misbruycken van dese laatste en verdorven werelt; de ghebreckelijckheyt van onse tijdt: En de Kerck, en straat-maere mishandelinghen van de gemeene man: doch onder andere, heb ick mijn eyghen bekende swackheyden niet vergeten, biddende den Almogende, dat hy de myne, en den uwen, ghenadelijck wil te hulpe komen, want hem ist bekent, dat ick dlt niet uyt haat, noch om yemandt te vertoornen noch te verbitteren, maar om my en alle menschen te verlustigen en verbeteren gedicht en gheschreven hebbe. Isset sake dan dat ick eenighe vrome, oprechte, deghelijcke en deuchdelijcke lieden, onverhoets, en buyten mijn weten hebbe vergramt. ick versoeck neffens dese ernstelijck, dat sy 't mijn onbedochtheit en kleyn kennisse wijten, en myne vergrypinghe met een beter verschoonen; soo sal ick ghedwonghen zyn haar goede voorgangh te volghen, en myne haters, achterklappers, en lasteraars beschuldigen en bescheldinghe gheduldlijck te dragen; en met een wel-ghetroost gemoedt sachtsinnich opnemen, en soetjes by mijn neder-setten: want soo weynich als mijn de onverdiende lof van myne al te gunstighe, my kan vorderen; immers, en alsoo luttel kan my schaden den laster der kenschuldighe, der eensydighe, der nydighe, die inghenomen zijnde met quaatwillicheyt en voor-oordeel, gheene dingen, hoe goetd oock datse souden mogen zijn, onveracht noch onbescholden laten. Maar daer-en-teghen de vrye, de sye-loose en verstandige, en kreunen sich niet aan onbescheyden vonnissen van soodanigen volckjen, sy onderscheyden. sy schiffen, sy siften, sy keuren, sy kiezen, en beproeven der saken waardicheyt aan de ongevalschte waarheyt. Het heeft

Tot den goetwillighen Leser komt niet in A, maar wel in de volgenden uitgaven voor: Reg. 6. *vermercken*—bespeuren. reg. 21. *straat-maere*—een iegelijck openbare; *mishandelinghen*—verkeerdheden. reg. 28 *neffens dese*—hierbij, bij dezen. reg. 35. *kenschuldighe*—van schuld bewuste. reg. 38. *syeloose*—onpartijdige.

eenige rechtsche of averechtsche gheleerde Doctoren, met sommige hypokrytesche schijn-heylighe ghelieft, onse Spaansche Brabander in sijn eere te spreekken, sonder dat sy de man ghesien noch gehoort hebben. Daar over hebben wy besloten dat wy hem int licht wilden laten gaan, opdat hy hem by al de werelt, en insonderhey mocht verantwoorden tegen de ghene, die met een gheveynsde suyperhey, hem van te schandelijcke oneerlijckhey by elck een verdacht ghemaackt hebben, op dat hare looghens en syne vromicheyt sich openbaare. Ick, noch hy, en onkenne niet. of hy heeft wel over hem dat te beroepen is, maar wien? en wat isser dat volmaackt in alles is? daar en is niets onberispelijck, als Godt. Maar soo de ghemeene Speelen van ouwts af, niet anders en verhandeldden, als het gene by de ghemeene man ommeegingh; so hebben wy dan na de kleyne ervarenthey, van de wereltlijcke dinghen ons volck niet hoogher doen spreken dan sy en verstaan, of daghelijck mede ommegaan. Dat is, een Smit van yser en koolen, een Schilder van sijn veruuen, een Schoen-maker van sijn leesten, het welck ons niet onvoeghelijck en docht: nu waren wy ghenootsaackt volgens ons voorgenomen inhoudt, twee lichte Vrouwen sprekende te maken, de swaricheyt wel overdocht zijnde, vonden wy niet beters, dan datmen die van hare neeringh ooc soudent laten spreken, alsoo 't oock wel te dencken en gelooven is, dat sy de Schriftuur niet al te kies, te keurelijck en te scherpsinnich door-soecken, en meer met vleeschelijcke dinghen haar bemoeyen, dan datse met over-natuurlijck verstant Landen en Luyden in de Waach-schale stellen. Is haar geylhey wat ongebreydelt en slordich, wy zijn de eerste niet, de Grieken, de Latijnen hebben 't ons wel-lustelije voorgedaan. Dat blijft aan Aristophene, Plauto, Terentio, en eenige andere onbeschaamde, die nochtans van de huydensdaachsche School-gheleertheyt, de jonghe jeucht voor kloekspijs en leckerny inghegheven wordt, dit loopt altsamen wel onbesproocken deur, maar 't gheen op een Tonneel vluchtich wert verhaalt, wert by elckerlijck schier voor doot-sonde gedoemt, daar sy nochtans op straat, binnens huys, en elders, (Godt betert!) dag'lijck veel erger hooren en doen, Suleke, en dierghelijcke schurfdie schapen blaten aldermeest van de onreynicheyt, andere al te barmhertighe, en mogen niet veelen dat men de godloose vinders van bedroch en schalckhey, wat over de heeckel haalt. Ick kent, het is een slaphey in mijn, dat ick de eere-loose-geen-noot-hebbende-moetwillige-Banckeroetiers (die haar goet aansien en gheloof by de lieden met eeren misbruycken, en diefs-ghewijs de vromen t'haren onbruyck arm en ellendich maken) niet en kan troetelen noch na de mondt spreken, ghelijckerwijs alsser veel Fielen en Rabauwen doen, die de buyt t'samen staan, of die an 't selve evel sieck zijn, en wel lichtelijck den eenen dach of den anderen het op-gheven, en deurgaan sullen. Ick ben soo kleen als ick mach, maar soo groot en goedt van ghemoedt, dat ick soo een stuckedrochs niet en kan toestaan, soo een verdoemelijcke schelmery, noch ick en kan niet onbeklaagt noch onbeschreyt laten, de ghene die door ongevallen tot een bedroeft verloop moeten komen. Nu heb ick 'tinder waarhey op niemant in 't besonder ghemeent, maar heb de kluppel int hondert blindelingh geworpen, luck rack, die ghetroffen is, volcht het Rijmpje: Doetet u seer, wachtet u meer.

Die beleeftheyt heb ick ghebruyckt, dat ick een ander tijdt hebbe ghenomen, op datmen te minder beduydenisse op de teghenwoordighe levende en soude maken, ghelijck ick oock niet ghedaan en hebbe. De Brabantsche Tale heb ick tot geen

Reg. 8. *beroepen*—berispen. reg. 20. *haar*—zich. reg. 27. *by elckerlijck*—door elk. reg. 34. *onbruyck*—verderf, nadeel. reg. 36 *fielen*—fielten; *rabauwen*—schurken; *staan*—instaan voor, verg. *Wdbk. op Hooft* in voce. reg. 41. *stucke drochs*—stuk gedrocht, monster.

ander eyndt hier in ghevoeght, als om haare arme hovaardy an te wijsen, dat sy also wel haar lebbicheden heeft als de botte Hollanders, die sy soo wel niet en konnen volghen, als wy-lieden haare mis-spraack. Dit zijn dan, vriendelijke Leser of Leserin, de oorsaken en de dinghen, die mijn hebben beweegt te doen drucken mijn Brabander die van veelen lachterlijk belogen is, en die ick wensch datse u so wel mach behagen, als sy de beste en braafste lieden voor desen heeft gedaan: Soo ick dat vermerck, sal ick my spoeyen om U. L. eerlangh een kluchtigher en veel gheestigher ghemeen te maken. Hier mede wil ick u niet langher ophouden. Leest met lust, en trect tot uwen dienst het ghene dat u wel ghevalt, en gheeft my voor mijn groote en willighe moeyte, een vriendelijk ghesicht, het sal loons ghenoech zijn.

Voor uwen altijdts bereyden en jonstighe

G. A. B R E D E R O.

Reg. 2. *lebbicheden*—leelijkheid. reg. 5. *lachterlyck*—schandelijk. reg. 8. *ghemeen*—bekend. reg. 12. *jonstighe*—toegenegen.

G. A. BREDERODE, tot den Leser.

- I** St ghy yet merckt, leest of siet
 Dat quaat is, schuwt dat, doetet
 niet.
- Ick heb met lust, tot leer ghedaan,
 En niet om dien wegh in te slaan:
- 5 Maar vindy wat dat u wanhaaght,
 't Sy u totles: ghy knaap of maaght.
 Men weet so noodich het venijn,
 Als dinghen die daar goedt voor zijn.
 Een Kindt onwetend van verstandt
- 10 Dat loopt in 't vuyr, alwaar 't hem
 brandt.
- Dan yemant die wel beter weet,
 Die denckt, dat vuyr is mijn te heet:
 Hy tastet met yet anders an,
 En trekter nut en warmte van.
- 15 Soo bid ick dat ghy dit oock treckt,
 Op dat het u wat goets verstreckt.
 Het oordeel (dunckt mijn) is verkeert,
 't Welck seyt, dat men de sonde leert,
 Alsmense eyghentlijk verklaart,
- 20 En al de Werrelt openbaart.
 Ick neem, een Preker op de stoel
 Als die ontdeckt een vreemt ghevoel
 Van een eerloosen snoo Sophist,
 Of een Godloosen Atheist,
- 25 Souw die daaronne boosheyd doen ?
 Of argeren in 't minst de goen?
 Dat sluyt niet. Souw de Magistraat,
 De Overheyd, de wyse Raat,
 De boosheyd leeren yder voort,
- 30 Als sy bestraffen Princen moort?
 Of Vrouwe-kracht? of Dievery?
 Straatschenden, of Brantstichtery?
 Dat komt met my niet over een.
 Soo weynich als in lijf en le'en
- 35 De sucht of sieckten overspruyt,
 Wanneer' een Doctoor ons beduyt.
 Soo lettel of noch mooglijck min,
 Dringt immer 't quaat ter zielen in:
 Want in een Godlijck goet ghemoedt,
- 40 En komt oock niet dan alles goedt.
 De dinghen zijn dan groot of kleyn,
 Den reynen zijn sy alle reyn,
 Den quaden dijt alles tot quaat,
 Om dies-wil dat het met hem gaet
- 45 Ghelijck als met de vuyle spin,
 Die 't goetste neemt ten quaatsten in,
 Die 't honich in fenijn verkeert,
 Alst in sijn binnenst is verteert.
 Soo doen veel menschen hier te Landt,
- 50 Sy spreken van een ander schandt,
 Of Lof en Eer: Na haat of gunst,
 Maar niet na kennis van de kunst,
 In sulcken breyn wert nu ghemaalt
 De roem of laster die men haalt.
- 55 De ghene die ick heb gheraackt
 Onwetens, hebben my ghelaackt,
 Ick gheeft haar toe: En voor de smaa
 So wensch ick dattet haar wel gaat
 Aan ziel, aan lijf, na wil en wensch,
- 60 So wel als eenich levend' mensch.
 Maar ghy verlichte, suyyver, net,
 Die op mijn werken lustich let:
 Hier hebdy maar een slecht gherijm,
 Dat niet en rieckt na Griecsche Tijn,
- 65 Noch Roomsche ghewas, maar na't ghe-
 bloemt
 Van Hollandt kleyn, doch wijt beroemt,
 Al heftet gheen uytheemsche geur,
 't Is Amsterdams daar gaetet veur.
 Het Nederlantsche doffe kuydt
- 70 Gheeft voor ditmaal niet soeters uyt
 Als ghy en siet: soo 't u niet smaackt,
 Soo bid ick dat ghy 't Honich maackt
 Met u gheleerde groote gheest,
 Die 't best uyt u Boeck-weyden leest,
- 75 En brengtet in u Bye-korf,
 Daar ick nauwlijck by comen dorf,
 Om dat ick 't welek ick vry beken:
 De minste van u Byen ben.

't Kan verkeeren.

A^o. 1618. den 6. Juny.

Dit gedicht komt niet in A, maar wel in de volgende uitgaven voor.
 Reg. 10. *hem*--zich. reg. 22. *ghevoel*—gevoelen. reg. 31. *kracht*—verkrachting.
 reg. 33. *dat komt enz.*—dat wil er bij mij niet in. reg. 35. *overspruyt*—overerft.
 reg. 43. *dyt*—gedijt.

'T B O E C K

TOT DEN

L E S E R.

V *An onverstandighen die selver niet en doghen
Word ick, hoewel ick sticht, gelastert en belogen:
Niet wonder, want 't is om dat ick te naect ondeck
Des werelts guytery en 't alghemeyn ghebreck.*

- 5 *'k Ondeck u niet tot scha verscheyde Boeve-sticken,
Neen ick, maar wel ten dienst, om de verhole stricken
Te leeren myden, die so heymelijcke zet,
Deez' snoode boose eeuw, daar zelden op ghelet
Wort van de domme jeucht, die'r selven niet can wachten*
- 10 *Ick bid u wilt my des onschuldich niet verachten,
Maar mint my, leest my wel, ghy sult my dan in ste
Van lasteren achten voor een goede baack in Ze
Van qua manieren, die te myden u gheboden
Zeer wyselijcke wort van GARBRANDT BREDERODE.*

S. C O S T E R.

OVER-AL T'HVYS.

T'boeck tot den Leser komt alleen in B en volgende uitgaven voor.

Op de SPAANSCH E BRABANDER

VAN

GERREBRANT BREDERO.

Een Rymer gheboren tot pronck en roem van sijn Vaderlandt.

Verset-schrift op de Naam van

GERREBRANT ADRIAENSEN BREDERODE.

HA! ONDERBRENGER DER BRIESENDE AART. 1)

- W** At ongherijmts doet vaack 't ghemeene Volk verstommen,
Als zeldzaam schoon. Wanneer sy an den dach sien kommen
Yet waardichs, achten sy't omdat sy't niet verstaan,
Voor ongheschickt. Mijn vrient en steurt u daar niet aan.
- 5 Ghy moet het oordeel al van wyser luy verbeyden
Die u voor-wis nu al een eeren-krans bereyden!
Voor dit volmaackte werck dat nu comt in het licht,
Hy lieght, die seyt dat ghy ontstichtingh doet. Ghy sticht
En leert met vreuchde 't nut. U soete boerticheden
- 10 Beweughen veeltijds meer als s'anders defte reden,
Ick sie in u gherijm des menschen leven door
En weer door: en wat faalen dat ick sie, daar voor
Wacht ick my naderhandt in alle vlyticheden.
Die Snollen die ghy speelt met haar vereyste reden
- 15 Zijn niet om datmen haar en't haare volghen sou'
Maar haar misslaghen op het aldervlijtichst schouw'
En sich te wachten leer voor valscher Hoeren treecken,
Al wat ghy schrijft van onses Vaderlandts ghebreecken,
Schiet ghy int hondert; en die, dien de bout dan raackt,
- 20 Is die dy al dees' onverwachte moeyten maackt.
Quaatspreekers, gaat en leert u selfs voor schande wachten,
Mijn BREDEROOD' en kan u giftich steecken achten.
Hoe soud' hy kunnen toch? vermidts hy onvervaart
De t'onderbrengher is der felle en briesende Aart.

Toe-gift van vieren

Het werck spreect.

Is yemandt die de geest van Plautus noch begeert
In BREDERO te sien, die coop' my, 'k sal hem wesen
Ten goede dienstich, niet tot achter-deel. Vereert
Mij met u oordeel naar u vlytich overlesen.

S. S. S. S. L. L. Stud.

Ovid. lib. 4. trist. eleg. 2.

Pars referet quamvis noverit illa parum.

1) Ongesonde oordelaar. H. wordt by geen letterconstenaars voor een letter gerekent, maar alleen voor een toeblassen oft asemen. Derhalven is 't gheen faal, dat se hier overschiet. (*Kantteekening.*) Dit gedicht komt alleen in B, C en D voor. Reg. 12. *faalen*—feilen. Reg. 5. v. o. *Achterdeel*—nadeel.

SONNET.

D Roeve *Melpomene* die steeds met treurigheden,
En uytgelaten clacht van d'een of d'anders val,
Beslommert u Toneel; gheverwet overal
Met bloedt van Princen en van Heeren overleden.

- 5 'T is rustens tijdt voor u, want siet u Suster treden,
U Suster Thalia, die ons vermaacken sal
Met deuntjes stichtelijck, bequaam van maat en stal,
Van Hollantsche soo wel als van Brabantsche reden,

- Siet haar gheneghentheynt beswanghert barsten uyt,
10 Noodighend' yder een door 't liefelijck geluyt
Van *Bred'ro*, haar Poeet, gheneycht met wil en *yver*.

De grootse hoocheyt van veel opgeblasen lien
Te myden, moochdy in dees Kalen-duyvel sien,
En Croonen met Laurier den edelen Beschryver.

Eerlijck en Leerlijck.

Sonnet komt in A, B, C en D voor.
Reg. 7. *stal*—bouw, vorm.

SONNET.

T' Romeynsche volck wel eer tot staats versekertheden
Die hielden het voor goet dat men toond' yder een
Levendich op't Toonneel het misbruyck van 't gemeen
Daar elck syn faelen sach die sy dagheliicks deden.

- 5 *Brero* die toont nu hier door dees sin-riicke reden
Eens kalen Jonckers doent, na 't leven net besneen;
Oock lichte Vrouwen aart; niet om die na te treen:
Maar leeren schuwen die, en al haar boose seden.

- Hen en hoort gheen min eer die met verstandelheden
10 't Neerduytsche vollick leert als de Romeynen deen,
De stichters van het riim. Wat mach toch al verbreden

d'Albeschrollende Niit, die staach 't goet veracht? neen,
Spaart u snoode reen, den Laurier-Krans siin is: gheen
Bladt ghy rooven kent, dus laet hem vrywilch met vreden.

G. J. SCHEEPMAKER.

Sonnet komt alleen in B, C en D voor.
Reg. 6. *besneen*—afgebeeld. reg. 12. *albeschrollende*—op alles afgevende: *Moortje*,
bl. 46.

Inhoudt van 't Spel.

Onder de weynigh uytsteekende of geestige Spangjaars, en is de Maker van Laserus de Tormes nergens na de minste, maar (mijns oordeels) een van de meeste te houden, want hy seecker en bedecktelijk de gebreecken sijner Lants-lieden aenwijst en straft. Desen ist die wy volghen in sijn eerste boeckje, daar hy de hoverdye (die haer-lieyt schijnt ingeboren te zijn) levendich afbeeldt in sijn kaale Joncker: nu also wy geen Spangjert en hadden, of om dattet de ghemeene man niet en souw hebben kunnen verstaan, hebben wy dese namen, de plaatsen en de tijden, en den Spangjaart in een Brabander verandert, om dies-wille dat, dat volckjen daar vry wat na swijmt. Den inhoudt hebben wy na onse ghewoonten in vyven verdeelt.

Eerstelijck, Jerolimo Rodrigo vertelt zijn overcomste uyt Brabant, zijn oorsaack, het verschil van Amsterdam en Antwerpen, de verscheydenheden van het Volck, en haar zeden, en sijn voorighe grootheit; alles met een verwaande hoochmoedicheyt. Robbeknol, een verloopen Bedelaar, neemt hy in sijn dienst, waar met hy nae sijn ydele grootsheyt by der straaten gaat brageeren, tot endelingh in de Mis. Drie ouwe Klouwers bewijsen met haar slechte manieren, spraack en kleedinghe, de oprechte slechtheyt der Amstelredammers en de Tijd, namentlijk de Sterfte over meer dan veertich Jaren.

Ten anderen, Jerolimo wel gheveeght zijnde, ontmoet ande Vesten by de Mont van den Emstel twee lichte Vrouwen, waar by hy den volmaecten Hovelingh speelt. Sy meer gheneycht tot sijn gelt als tot sijn schoone woorden, willen dat hy haar sal leyden op de Klieveniers-doelen, hy alsoo kouwt van Buydel als heet van Maagh, maackt veel blaeuwe en loghenachtighe uyt-vluchten, en scheidt na veel stuypens en nijghens, eerbiedelijken: sy begecken den wech-gaande, en verhalen den oorspronck van haar ontuchtich, en onghereghelt leven. Den hongherigen Robbeknol tijdt terwijl uyt bedelen: het welck hem soo gheluckte, dat hy sijn ledighen buijck, en sijn eerlijck-hertighe doch arme Meester daar met spijsde: en ginghen voort, wel versaet zijnde, t'samen te ruste.

Ten derden, Robbeknol verhaalt den loop sijns levens en sijns avontuurs, Jerolimo niet by der hant zijnde soeckt, vindt en doorsnoffelt sijns Meesters Beurs, dien hij rijck van vouwen en arm van penninghen bevonden heeft. De drie koele Troevers verwijten elck ander haare feylen: ondertusschen luytmen der Steden-klock, alwaar ter puye wert ghekundicht en verboden op lijfstraffe de Bedellerije, ende gheraamde ordere over de rechte armen, het welck by elck ghepresen, maer by Robbeknol en sijns gelijken, beklaaght werdt. Een kyve-kater kijft en raast onbescheyelijck, doch sij wert besadicht van twee spinsters, haar ghebuuren: Robbeknol van de noot een deucht makende, komt by dese onwetende Wijven de Seven-salmen lesen, soo kreegh hy de kost. Jerolimo vint eenich kleyn gelt: waant hem selven de rijkste die daar leefden, hy stuurt sijn knecht om spijs en dranck: Die ontmoet een Lijck-stacy, hoort eenighe woorden, en loopt verbaast na huys. Doch dat over, doet hy sijn bootschap.

Reg. 9. *swijmt*—gelijkt. reg. 15. *brageeren*—bluf slaan; *endelingh*—ten laatste. reg. 16. *klouwers*—paaien. reg. 19. *gheveeght*—afgeborsteld. reg. 23. *blaeuwe*—nietige. reg. 24. *stuypens*—buigens; *begecken*—spotten met. reg. 26. *tijdt*—gaat. reg. 31. *troevers*—spelers. reg. 35. *beklaaght*—betreud; *kyvekater*—twistziek wijf.

Int vierde, vertelt een Koppelaarster haar leven en haar neeringh. Robbeknol gheladen met eet-waren, werdt blydelijck ontfangen, en tyen daatelijck met gragen lust an 't smullen. Jerolimo vertreckt over maaltijdt sijn afkomst, en meer andere geckelijcke dinghen: ondertusschen komt Gierighe Gerret sijn Huys-heer, en Byateris de Wt-draaghster hem maanen; na veel belovens gaat den Armen-duyvel deur en leyt een banckje.

Int leste deel, de Buuren verstaan hebbende sijn vertreck, gaven de Maanders en Schult-eyschers sijn Banckerot te kennen, daar een groote beroerte uyt ontstont, over sulcks de Schout, Notaris en Ghetuyghen ghehaalt, 't huys gheopent, vonden niet dan een oudt beddetje, dat na veel woorden inde Stadts-koocken ghebrocht wiert. Inder voeghen, dat sy allegader even veel ontfonghen, en onbetaalt en onvernoeght wech gonghen. Daer hebjet al, seydt' het Wijf, en sy spooch het hert uyt haar lijf.

Reg. 2. *tyen*: hij en Jerolimo. reg. 5. *leyt een banckje*—vertreckt met de noorderzon. reg. 10. *Stadts-koocken*—stadhuis: verg. VERWIJS, *Sp. Brab.*, bl. 114.

NAMEN DER SPEELENDE GHESELLEN.

IEROLIMO RODRIGO, de Ioncker.

ROBBEKNOL, de Knecht.

IOOSJE. }
KONTANT. } twee Ionghens.

FLORIS HARMENSZ, Hondtslagher vande Kerck. ¹⁾

IAN KNOL. }
ANDRIES PELS. } Patriotten.
THOMAS TRECK. }

TRIJN IANS. }
BLEECKE AN. } Twee Snollen.

TRIJN SNAPS. }
ELS KALS. } Spinsters.
IUT IANS. }

De Vrouw van de Dooden, een deel stommen.

BYATERIS, een uytdraaghster en koppelaarster.

GIERIGHE GERAART, de Huys-heer.

Notaris, de Klerck, met twee Steboon.

BALICH, een Tinnegieter.

IASPER, de Goutsmit.

IOOST, de Buurman.

OTJE DICKMUYL, de Schilder.

De Schout met zijn Rackers.

¹⁾ *Hondtslagher*: in den roman *Lazarus van Tormes* (Amsterdam, 1669) wordt zoo iemand *hondjager* genoemd.

E E R S T E D E E L.

Ierolimo Rodrigo.

- T**'Is wel een schoone stadt, moor 't volcxken
is te vies:
In Brabant sayn de liens ghemaynlijk exkies:
In kleding en in dracht, dus op de Spaansche
mode,
Als kleyne Konincxkens of sienelaycke Goden.
5 O Kayserlajcke Stadt! Hantwerpen groot en
raijck,
Ick gheloof nou dat de Son beschaynt uwes gelajck,
In aboundancy van sleyck, in schoonheynt van landouwen,
In Karcken triumphant, in devote Kloosters, en modeste ghebouwen,
In muragie masief, vol alles, van rekreatie geboomt,
10 In kayen en in hoyen, woor langskens dat hem stroomt
De Large revier, het water van den Schelde,
En supporteert tot over Meyr. Datte kick ou eenskens vertelde
Mayn avontuurkens met de dochterkens inde baar,
Betteken en Mayken, en met haer nicht schoon Klaar,
15 Die over straat trip trap, en met sulcken ghetepel,, gaat,
Damen her jugeert, en estimeert voor 't stooltje vande lepel,, straat,
En vande Venus-buurt: 't soch say saijn wel gracelajck.
De Gouverneur van 't slot die minden haer wel dwaselajck,
't Was sulcken waperkaack een, g'en hebt ou leven.
20 Hoe dickwils heeft hy haar een keurs en een voorschoot ghegheven
Voor een bay-slopen. Wa was ekick oock amoureux

4. *sienelaycke*—kennelijke. 7. *sleyck*—klei. 9. *muragie*—muurwerk. 10. *hoyen*—havenhoofden: VERWIJS, *Sp. Brab.*, bl. 144, wiens uitgave in 't vervolg eenvoudig wordt aangehaald door „V. bl.” 13. *baar*: „in de baar” heette het bordeel: er hing, denk ik, een beer uit. 15. *ghetepel*—gedrentel. 16. *stooltje*—puikje. 17. 't soch—toch. 19. *waperkaack*—snoeper; *een*—iemand, vs. 506. 21. *slopen*—slapen.

- Op Annette de Tournay, en Janneken de geus.
 O 't is een gallant goeyken, 't saijn kordyale Princessen,
 Sy braveeren de Waerelt in ambitieuse grandessen.
- 25 En hadde kick met hoor niet alleghere ghebanketeert,
 'k En had t'Handwerpen niet so schandelajck ghefalgeert,
 'k Was daar in goeyen stoot, ick had wel 'tsoventich paar mouwen,
 En majjn Krediteurs lieten may niet dan de dese houwen,
 En voort gaf e kick hoor al het goeyken damen was vertrouwt
- 30 Van majjn geuurkens hier t'Amsterdam. Ick kick vreesde
 voor de Schout:
 Want ick docht ist sake dat zijt hem ansigghen,
 So sal hy mijn op Steen of inde Stock doen ligghen
 Ick ben liever inde harmonieuse melodive vogle-sangh,
 Als inde odieuse stinckende boeyens en ys're klangh.
- 35 En so verren mayn gheuurkens may om't hoore spreken:
 Soo sal ick hoor wel een leugen of een treusneus inde handen steken.
 Ick heet nu bekans een maant of wa meer ghehadt.
 Hier sayn veel goeyen Liens in desen Stadt,
 Die op goedt vertrouwen haar goeyken laten bewaaren
- 40 Aan andere, die asse kick, daar achter uyt mee vaaren:
 Want ofmen schoon de Liens (ghelayck hier staat) al siet.
 Men ken daarom haar hert noch qualiteyten niet:
 't Is tijdt da wy die bot-muylen, die huybens wat fatsonneeren:
 Men moet haar altemets een spelleken en een kluchtken leeren.
- 45 Moor wat? kene geen rust. 'ken magh niet paysibel,, staan.
 (*Braband. binnen.*) Zemers, ben ick rayck, so moet mayn goeyken
 wel inviesibel,, gaan.

Robbeknol de knecht.

- So lang als ick ghewondt was, en om 't hooft de doeck hadt,
 So kreeg ick altijts wat om Gods-wil vande goe-luy, as ick badt:
 Maar nou sy my gesont sien, en mijn ghenesing vermercken,
- 50 Nou ist; God helpje, jy luye Bedelaar, gaat wercken,
 Jy bint jong en wel te pas; hy doet sondt die jou wat deelt,
 Vermits zijn malle barmherticheyt de rechte Armen ontsteelt.
 Wat raat dan? steelen en wil ick niet, daar steectme of de wallich,

22. Variant G en H. *Op Antonette de Tournay.*

23. *goeyken*—goedjen. 27. *stoot*—staat. 32. *Steen*—gevangenis; *Stock*—blok. 36. *treusneus*—lor. 40. *achteruyt vaaren*—zich uit de voeten maken. 41. *schoon*—al („ofschoon”); *ghelayck hier staat*: over de schilden met de spreuken, die op het tooneel waren opgehangen, zie WIJBRANDS, *Het Amst. tooneel*, bl. 46. 43. *huybens*—uilen. 45. *kene*—ik heb (niet). 46. *zemers*—gewis (vs. 67); *gaan*—zijn. 49. *vermercken*—bespeuren. 51. *te pas*—flink. 53. *daar steect me* enz.—daar walg ik van.

- Al ist een aardighe kunst, sy helpt er miester ande gallich.
- 55 (*Brabander uyt.*) Dienen dat waar een ding, so had ick de
besorghde kost,
So waar ick vande straat, en van 't leegh-gaan verlost.
Was'er maar een rijk Heerschap, ick wouw' hem garen dienen.
Gans lijden watte quasten heeft die Joncker ansen bienen,
Hoe is hy uyt estreken, hy is wel verguldt met dat gheweer.
- 60 *Iero.* Hoort manneken, soecktege een Meester? *Robbe.* Ja ick
waarlijk, mijn Heer.
Iero. Wel komt hier by-men, ick sal ou van alles wel versorghen :
Ick twijfel niet of gy hebt een goey gebeken gesproken vande morgen:
Want ons Heer het ou verleent een goey Meester an mijn.
Robbe. En ick sal jou, mijn Heer, een goede Dienaar zijn.
- 65 *Iero.* Hoe is ouwen Naam? *Robbe.* Robbeknol, tot jouwen dienst.
Iero. Ghy zijt een nettert.
Van waar zijde ghy? *Robbe.* Van waar? van Embden, God bettert.
Iero. Ho, ho, een Embder potschijter. Wel zemers dat comt snel.
Robbe. Ja, ja, praat jy wat, d'Amsterdammers en Brabanders
kennen 't oock wel.
Iero. Dat is ooc waar. Hede noch ouwers, of hedese verloren?
- 70 En wa was hoor doen't? *Robbe.* Mijn Vader was een Vries gheborn,
Te Bolssert in Vrieslant. En mijn Moer was van Alekmaar:
Immers na veel avontuurs en loopens kregdense malkaar.
Men Vaar was een meullenaar, en mijn Moer liep met de veering:
Want hier eseydt, al segh ick het self, sy verstonder lijdoch wel
op de neering.
- 75 Sy kont van buytene sien oft locken sou of niet.
Dats nou al eveliëns. Daar na, Joncker, so ist eschiet
Dat mijn Vaar, slimme Piet (ick seltje seggen met luttel woorden)
Wt de Backers kooren saken meer nam als hem toebehoorde.
Iero. Dat gebreck is heel ghemeen, 't is de mannier van 't landt.
- 80 *Robbe.* De Meullenaars (mijn Heer) die hebben nu een aar
verstandt,
Sy speelen houwt wat en gheeft wat: Immers door 't voorloopen
van goe-mannen

73. Variant A. met de heering.

55. *besorghde kost*—vasten kost. 58. *Gans*—Gods (Kristus): vs. 195. 59. *estreken*: voor gestreken; *nytgestreken*—opgedirkt.; *verguldt*—in het goud; *gheweer*—degen. 66. *zyde*—zijt: voor het Brab. dialect zie V. bl. 95 en vlgg. 67. *snel*—goed. 69. *hede*—hebt ge. 72. *immers*—toch. 73. *veering*—stier: V. bl. 187. en vlg. 74. *lijdoch*—ongemeen. 76. *eveliëns*: *Moortje*, bl. 23. 81. *voorloopen*—ijveren: Oud.; *Goë-mannen*: zie boven bl. 115. (anders Oud. *Wdbk. op Bred.* bl. 499).

- So wordender mijn Vaar in t heymelijck om egieselt en uyt ebannen,
 Doen raackten hy by de Spangjaarts in dienst, hier inde krijgh,
 Ick weet niet wat hy heur gedaan had, sy koocten hem een vijgh.
 85 Daar hy of sturf. Alsmen Moer Aaltje Melis vansen doot vernam,
 So trockse met me, en met heur goetjen, hier t'Amsterdam,
 En sy huerden een huysjen, en sy hing uyt de Graaf van Embden,
 En sy leyde slapers om gelt, en sy was de bootsluy heur hembden,
 En de klieren voor de luy, op de erven die hier laghen leegh.
 90 Daar na so gebeurden't, Joncker, dat sy an Duckdalfs palfreniers-
 knecht kennisse kreegh:
 Want siet hy brochter al zijn miesters linnen te wassen:
 Dees was een lelicke swart, en sy was so van passen,
 Of matelijcken schoon. (Maar foey! wanneer een Vrouw is groen,
 So zou zift met de beul, met een hondt; ja met de duyvel doen.)
 95 Mijn Moer die was een weeuw, die quicx en heet van bloet,, was,
 Die noch al-te-wel heughden dattet byslapen soet,, was.
 Wat het sy te doen? sy ging by de Moor legghen,
 En sy beproefde of de Moerjanen soo saft zijn als de luy seggen:
 Maar de schellem die vil heur in, as een naghel soo hart,
 100 So datse van hem ontfingh een moeye jonge swart:
 Hoe blijft datse was dat gheef ickje te bedencken.
 Heer wat brochter die Moerejaen al soete gheschencken,
 Van suycker en van wijn, van wildtbraat en van kleyn ghebient,
 En ander leckerny. Dan had hy een kapoen, en dan een smient,
 105 En dan ghelardeerde duyffjes, of dan een snipjen met zijn dreckje :
 So koesterden hy heur in heur kraam. Och seydt hy! och mijn
 beckje?
 Och! doetje toch wat te goedt. Ick stont van veers en keeck het an;
 En dan kreeg ick altemets van bystaan oock een streeck uyt de pan.
 Daar deur kreegh ick hem lief, en sagh hem byster garen:
 110 Maar eertijts as hy quam begon ick te krijten en te baren,
 Ick rits-evelde van angst as ick hem komen sagh.
 Dan riep ick, het sal donderen van desen dagh,
 So bruynt komtet ginder op. Mijn docht het was de duyvel,
 Of de bulleback: maer doen hy ons brocht broot en suyvel,
 115 En andere snuysteringh, so van eten en van wijn,

85. of—van. 87. *hing uyt*: op 'tuithangbord. 88. *leyde slapers om gelt*—hield slaapstee; *wos*—wiesch; *heur*—hun (de hemden der b.) 92. *Swart*—moor vs. 97). 92. *Van passen*—redelijk. 93. *groen*—wellustig. 95. *quicx*—levendig; 98. *saft*—zacht. 103. *kleyn ghebient*—vogels of klein wild: *Wabk. der Ned. taal* op *gebeente*, bl. 392. 104. *smient*—fluiteend. 107. *veers*—ver. 110. *baren*—aangaan. 111 *rits-evelde*—bibberde V. 114. *bulleback*—droes. 115. *snuysteringh*—snuisterij.

Doen docht hy mijn gheen mensch, maer een Enghel te zijn.

- In dese ommevang liep een jaar of twee ten eynden:
't Ghebeurden so hy eens zijn soontje wat douw-deynden,
Wat troetelde, wat kusten: wantet hem so lief as zijn hert,, was,
120 't Kijnt sagh dat wy wit waren, en dat hy so pick swert,, was:
Het liep na mijn Moer verbaest, en't riep met een schrick;
Och memmetje! memmetje! waertme, waertme, hier is heyntje pick.
Hy grimlachte en grijsde! en schelde met een woort moer en,, kijnt,
Loopt an de gallich (seyd' hy) ghy verbranselde hoeren,, kijnt.
125 Dat woortje van mijn broertje dat vatten ic terstont, al was
ic jong:

Och docht ick hoe mennich hoortmen met een schotseren tong
Een ander lasterlijk schelden en schennen

- Van de gebreken daer sy selfste vuylst' van bennen,
Door dien sy (als mijn Broer) haer selven niet en kennen.
130 Om kort te maken Joncker, dit komen en dit gaan
Quam d'opsiender van 't huys en de Stal-meester te verstaan:
Sy leyden op hem toe met wachten en met waken,
Soo lang tot dat sy hem sien rooven, steelen, taken
De haver en het hoy, ja toomen, stevels, spooren, quispels, en
135 Deck-kleen, beere-vellen, en ander goet dat ick niet noemen ken,
Als de ghebitten, ja de hoof-yzers selfs vande paerden,
Die hy de smits en de wage-boeven verkoft om halver waerden:
En t'huys stal hy al wat los was, soo van kooper als van tin,
Van silvere lepels, bekers, tafelborden, betielen: in
140 Om de waarheyte te seggen, het was een dief in zijn moers lijfeboren.
In als mender na vraegden, dan wist hy nergens of, of't was
verloren,

En dit deed hy al uyt liefden om mijn Moer en Broer te voen.
Verwondertje dan niet asje dit wel andere luy siet doen,

- Die uyt liefden van haar konckebijnen haer eygen kas bestelen,
145 En geven 't een hope Hoeren daarse moy weer mee spelen?
Daer na worden ick ghevangen en gelockt met list.
Wat souw ick doen Heerschap? ick seyden uyt vrees al dat ick wist,
Hoe dat mijn Moer dit goetjen op het hooghste kon verkoopen:
En doense mijn uytgehoort hadden, doen lieten sy my loopen.
150 Doen vatten sy de Moor (mijn Stief-vaar) by de neck,

118. *douw-deynden*—wiegde. 122. *waertme*—help me. 123. *schelde*—schuld. 124. *verbranselde*—vervloekte: V. bl. 188. 126. *schotseren*—ruweren. 127. *schennen*—te schande maken. 132. *leyden toe*—hielden 't oog. 133. *taken*—stelen. 134. *quispels*—kwasten. 137. *wageboeven*—wagenmakers; *om*—voor. 139. *betielen*—tinnen boden; *in*—en. 141. *of*—van. 144. *konckebijnen*—bijzitten (concubinen).

- En s'ontklieden hem moeder naackt, doe namen sy brandent' speek
 En lieten't op sen rugh al barnende druypen.
 Hy wrong hem als een aal, maar hy kon't niet ontkruppen,
 Dat most hy afstaan met ghedult, al wast een harde saack.
- 155 De Wet gheboodt mijn Moer op pene vande kaack,
 Dat zy by dese Moor niet meer en sou verkeerren,
 Of men souwt haar oock vreeselijck verleeren.
 Branden met speek, docht mijn Moer, dat behaagt mijn niemendal,
 Ick wil de kolf so rouckeloos niet werpen na de bal.
- 160 Doe heeft sy om de qua tongen, en oock om wel te leven
 Haar uyt devocy in't arme mannen Gast-huys begheven,
 Daar dienden sy om Gods-wil: trouwens om de kost watje mient,
 En daar heb ick na mijn vermeugen mijn broot ook verdient.
 Dan liep ick by de Doctoer of by de Aptecker om drancken,
- 165 Of by de Barbiers om salf, of andere bootschappen voor de krancken.
 Ten lesten quam'er een weetighe, teetighe, versoorde blinde-man,
 Die versocht mijn tot zijn layts-man: hy praten't mijn Moer so an,
 Dat sy mijn by die elementsche Fiel bestelde.
 Och Joncker ick had een jaar werck dat ickje vertelde
- 170 Wat kommer dat ick somwijlen heb gheleen.
Iero. Nu Robbeknol al properkens, sacht mannecken, geeft
 ou te vreen,
 En danckt ons Heere God voor sayne goeyen gracy,
 Ghy zijt hier ter keure wel gheroockt te deser spacy,
 Want ic kiek sal ou triumphantelijck versien met al wat ou
 gebrect.
- 175 Een dingen jammert may, dat is dagge so bot Hollants spreckt.
 O de Brabantsche taal die is heeroyck, modest en vol perfecty,
 Soo vriendelayck, so galjart, so minjert, en so vol correccy
 Datment niet gheseggen en kan. Ick wou om duysent pont
 Daggese so wel else kick of als men Peterken verstont.
- 180 Ick sweert ou par Die, ghy souwt ou Hollants versaken:
 Want die ons verstoot, die verstoot alle spraken.
 Was ou moeyer noch maaght, ick liet ou een Brabander maken.
 Onse taal is een Robsodi, nonpareylle sonder weergae;
 Sen heeft geen comparacy by de suyverheyte van Hollant by veer nae.

152. *barnende*—brandende. 154. *afstaan*—doorstaan (verg. *uitstaan*). 155. *wet*—gerecht. 166. *weetighe*—wijsneuzige; *teetighe*—temerige; *versoorde*—uitgedroogde. 168. *elementsche*—donderschen, *fiel*—fielt. 171. *properkens*—bedaardjes; *geeft ou te vreen*—wees niet bezorgd. 173. *ter keure*—bijzonder (Mnl.: *ter core, cure*); *spacy*—tijd. 174. *gebrect*—ontbreekt. 177. *galjart*—prettig; *minjert*—lief. 183. *robsodi*—mengelmoes, eig. „ramas de mauvais vers” (rhapsodie). 184. *veer*—verre.

- 185 *Robbe.* Ja't is een moye mengelmoes, ghy meuchter wel van spreken,
 Ghy luy hebt de Fransche, de Spanjers en d'Italianen vry wat of ekeken.
 De Brabanders slachten d'Engelsche of de spreeuwen, sy kennen van elcks wat.
- Iero.* s'Jasy, wat sayn hier harsenloose botmuylen inde Stadt!
 Zy zijn slecht en recht van leven, en simpel inde stijl van haar geschriften.
- 190 *Robbe.* O elekaertjen, soudmen dat lebbighe Brabants siften
 Of wannen, gelijk de Kruyeniers haar kruyen, soo waar as ic leef,
 Ick wil wel wedden datter de helft niet over en bleef.
 Dattet Hof te Bruyssel eens banden al de uytheemsche woorden,
 Dat yegelijck most gaan daar sy eygen zijn, of daarse t'huys hoorden,
- 195 Wat souwer een goetje vertrecken: gantsch lijden hoe kaal
 Souwen de Brabbelaars staan kijken met haer arme jottoose taal:
 Maar nou zijnse hier so vermaagtschapt datmense niet sou kunnen scheyen
 Al hadje al de geleerden, Professoren en Doctoren van Leuven en van Leyen.
- Iero.* Slecht-hoyen als ghy zijt, moockteensjens een acte notariaal.
- 200 Gaylien en weet van hooftse tarmen, gy schrijft moor duyts teenemaal.
 Onse Notarissen en Secretarissen verstaander pertinent op de pronunciatien.
 Dan trouwens 't is haar geoctroyeert, met edicten, privilegien en gratien
 Van 't Kayserlajjeke Hof, ou't is een volcxken seer exstreem.
- Robbe.* De Paus van Roomen met al zijn Cardinalen en brenghter niet van haer teem:
- 205 En dan latenser noch duncken datse verstandige Schribenten bennen,
 Sy schrijvenje daar een goetje, datse as haar Vader-ons van buyten kennen.
- Iero.* Woor woren de Hollantsche botmuylen? niement van so veel
 En quamper te vorschijn in ons magnifijclajjeke Retorijclajjeke lantjuweel,

188. *s'Jasy*—Jezus: vs. 210. 189. *slecht*—eenvoudig. 190. *elekaertjen*: basterdvloek, waarin wellicht „*heilig*” en „*quart*” (DE VRIES, *War.* bl. 99) schuilt; *lebbighe*—leelijke. 196. *jottoosse*—plompe 199. *hoyen*—hoofden. 200. *en*—niet; *duyts*—hollandsch. 204. *teem*—thema, stuk. 208. *lantjuweel*—feest („concouers”).

- Da was een dingen van d'ander Waerelt, 't is rekreatieflijk te lesen
 210 Moor sjases par Dio sante, wa plochtender elegante Poëten
 te wesen.
 Item daar haddege Kastileyn, de Roovere, Gistellen, en Kolijn,
 En Jan Baptisten Houwaart, dat bayloy goeye meesters zijn:
 Dat waaren liens vol perfeccy: en van devine eloquency.
 Ygelijck woordeken datse aggeerden, of nomineerden, dat was
 een sentency.
- 215 Het minste datse sprooken dat was een reffiereyn, en dat so
 extravagant.
 Van uytspiraack, trots een Oostersche Phar-Heer, of Luytersche
 Predikant.
 En bay hoor rondeelen en balladen (met licencie mach icket
 vry seggen)
 Daar mogen de Hollantse boerelicke-dichters hoor broeck by
 leggen.
- Robbe.* Werpt de Vlamingen niet wegh, mijn Joncker, watje
 doet,
- 220 Met huldere incarnatie, en Palleys vol minnen, en suycker-
 bosjes soet.
Iero. Baste, al stillekens, ick hees ghenoech van die mufte
 miskienen Retrosynen,
 En moocht geen grimmaasen met ou ensicht, moockt assekick
 bonne mijnen.
 Och het stoot so wel datmen parmantigh en gracelijcken gaat.
 En korompeert u troony niet, houtet in die form, daar't ou in staat
- 225 Zemers dats bysart, dats braaf, dats groots, dats graaf, dats
 wel jentjens.
 Kuyst en vaaght wel nettekens ou kleekens en acoutrementjens:
 Neemt tansens de kladder, den borstel, den kleerbessem, zulde?
 Dagge een Brabander waart, dat wilde kick om duysent pont,
 of hondert gulden,
 Ick souw ou annimeeren en adresseeren bay de grootste van't
 lant.

209. *dingen*—ding. 212. *bayloy*—bijlo (basterdvloek). 216. *phar-heer*—predikant: V. bl. 102. 217. *rondeelen: balladen*: zie PRUDENS VAN DUYSE, *Nederl. Versbouw*, II, bl. 240 en 233. 220. *incarnatie*: naam van eenig Kerstspel, denk ik, evenals er spelen waren „*Van der purificatie*” „*Van der presentatie*”: TE WINKEL, *Vondel*, bl. 176. *Palleys vol minnen* enz. enz.: hiermede wordt wellicht eenig liedboekje bedoeld als „*Lusthofjen*” der maagden of iets dergelijks. 221. *miskienen*—„mesquin.” 222. *mijnen*—„mines”. 223. *parmantigh*—zwierig. 225. *zemers*: vs. 46; *bysart*—„bizarre” *graaf*—„grave:” *jentjens*—netjes. 227. *tansens*—dadelijk; *kladder*—schuier. 229. *annimeeren*—aanbevelen, V. bl. 127.

- 230 Ick sal ou promoveere tot Docter Juris door ou beestjaal verstant.
 Gay zijt een merveille vande Waerelt! Gay sult wel tot hoogheyt
 raken:
 Want ick sal ou Souvereyn van Hollandt en van Vranckerayck
 maken.
 Een Marquissaatschap of Graafschap dat acht ick niet een seur.
 Kapitaynschappen, Kornelschappen, Hartoghschappen, daer stier
 ick kinders met deur:
- 235 't Is may de payn nie waart om daer eens op te dincken,
 Ick sode heel Gelderlant wel lichtelajck wegh schincken.
 Ick kick hee die liberalheyt met onsen Koning ghemayn,
 Die heel Indyen wegh gheeft aan een simpel Kapitayn,
 Al eer hy dat met macht van soldaten heeft ghewonnen.
- 240 Nu ick moet ter Missen gaan in't klooster bay de Nonnen.
 Moor wat 'k ou vragen sou, sayde gay oock gedebaucheert?
 Daar en is geen dingen so goet als datmen spaarlajck minageert.
 De minage, Monsieur, passeert: 't is beestich datmen veel eet
 en drinkt.
Robbe. Dits al weer 't ouwe deuntje. Ick weet wel met wat
 voet dat hy hinckt.
- 245 Ick loof niet of ick ben op sinte Galperts nacht eboren,
 Dat's drie daghen voor 't gelock: nou gheef icket verloren,
 De droes die helpt mijn an die gierigerts altijt.
Iero. Wat stode en snapperkoockt, he? *Robbe.* Och, Miester,
 niet een mijt;
 Schijt, schijt, niemendal, ic ben geen eter, wy sullen de kost
 wel krijgen.
- 250 *Iero.* Een ayuynken, een ciepelken, een sneeken broot, en
 en twee vyghen.
 Dat's en Heeren kost. *Robbe.* Een bientjen daar en pont vleys
 vijf ses an,, is,
 Dat liechter oock niet om. En as daar een paar vaans kan,, is
 Met Dantsicker smockkel of met dat mannelijck Rosticker bier.
 Daar ken ick het me wel of sien voor een uur, drie of vier,

233. seur—lor. 234. stier deur—scheep af. 242. minageert—huishoudt. 243. minage—spaarzaamheid; passeert—gaat voor, overtreft alles. 245. loof—geloof; sinte Galperts nacht: verg. HOEUFFT's Proeve, bl. 162, alwaar de uitdrukking met galpen—d. i. huilen, schreeuwen wordt in verband gebracht. 248. stode—staat gij; snapperkoockt—snapperkaakt, d. i. mompelt. 248. mijt—zier, 250. ciepelken—siepeltje. 252. dat liechter enz.—dat is ook niet te versmaden: V., bl. 156; vaan: zie boven bl. 83, en SCHOTEL, Oud. Holl. Huisgezin, bl. 332. smockkel—soort van bier: OUD. bl. 254. of sien—mede stellen.

- 255 Dat souw wel seve luy segghen (wel verstaande) als zijt wisten.
Iero. Wat doen de Liens anders dan say de spays verdarven
 en't gelt verquisten?
 De soberheyt is een deughd, diens ghelijcken men niet en weet.
Robbe. Dat is gheseyt in't Duytsch; siet datje niet veel en eet.
Iero. Och 't is so ghesont op zijn juyste dyeet te leven.
- 260 • *Robbe.* Die raadt die moocht ghy dan de krancken wel ingheven.
Iero. Monsieur het is devin datmen de temperancy observeert,
Robbe. Gut Joncker 't is so goedt datmen wel teert en smeert.
Ierol. Wat verschillen de mest-varckens van de gulsighe beesten?
Robbe. De grootste dronckerts, Heer, dat zijn de beste geesten.
- 265 *Iero.* Wie doeget? hanneken, wilken, wuytjen, da niet dan
 fielen zijn.
Robbe. De treffelijckste gheleerde die drincken de meeste wijn.
 Ick segget niet om my, sey de wolf, maar om mijn schamele moer.
 O seker! die geen rijnsche wijn met suyker en magh, dat is een boer.
Iero. De Hollanders par Die sy drincken als moffen en poepen.
- 270 En dan is dat goeyken so wildt, sy schreeuwen, sy roepen
 Als brayneloose Liens, also sayn. Wayliens sayn modest.
 Zayn wy ter feest, wy sobereren met eten en drincken, is dat
 niet best?
 Wy kourtiseren d'Ufvrouwen met discours dat niet vulgair is:
 Wy charlateren van onse participantschappen, en van onse
 affairis,
- 275 Van den handel van Indyen, en van de Guyneesche Compangie;
 Ick mayn zemers dagh een legioen Engelkens sie
 Asse kick onse maachdekens sie: 't soch sy sayn wel vroyelayck
 van geest.
Robbe. Ick gis datje my slacht, ghy hebter veel by eweest.
 O bloet ick heb sulcken honger, ic wou dat ic al an't
 wangen,, was;
- 280 Mijn buyck raast anders niet dan of mijn keel gehangen,, was.
Iero. Nu 't sa, laat ons gaan ter kercken tot ons Vrouwen-bruurs,
 en horen Mis,
 En dan sullen wy sien wa wy sullen kopen van vlees of vis.
Robbe. Och dat is een krachtigh woort, daar praatje na mijn sin.
 Och Priestertje, Priestertje, haestje wat, so krijgh ick hier wat in.

255. *seve*: pars pro toto. 264. *geesten*: „hoe grooter geest” enz. enz. 265. *doeget*—doet: V., bl. 135. 268. *magh*—lust. 274. *charlateren*—redeneeren. 276. *zemers*—voorwaar. 277. 't soch: verg. vs. 17; *vroyelayck*—schoon (fraaie geesten). 279. *wangen*—kauwen. 281. *ons Vrouwen-bruurs*: naar het klooster van S. Maria, waarover WAG., *Amst.*, I, p. 21.

Floris. Ariaan ien pijntje, Peete Barberen man, jou ouwe
laghenoot.

Andries. Ariaan ien pijntje doot? doot? doot? dat is wongder
Vertrouwt wat op den Mensch, inde Stadt was geen ghesongder

310 Noch vaster Man, die so wel in zijn vleesch en op zijn leen,, was.

Jan Knol. 't Was jammer dattet sulcken stijf-sinnigen korsel-
koppigen Deen,, was.

Thomas. Ey laat de dooden rusten, seght van de afwesende geen
quaat.

Floris. Daar hebje gelijk in, Thomas oom, 't guatje wel, jy
groote maat.

Jan Knol. Het hy lang eleghen, van watsiekten is hy gesturven?

315 *Floris.* Sy segghen vande gave Gods. *Jan Knol.* Seljer wel
ingaan durven?

Floris Wel souw icker niet in-gaan durven? dat is oock wat;
wel dat komt schoon.

Ick gae 's nachts wel met de Graefmaker in een kuyl van
twintich doon.

Ick deynck stae ick mee in't rolletje

Soo sal't oock kosten mijn bolletje.

320 En staemen in't rolletje, al hebje dan al de kruyen en drooghen
van de stadt,

Ten baat gheen lieve moeren, men moet voort, al hadmen een
bort veur't gat.

Het Volck treckt uyt vrees wech: maar ofmen op Tesselt,, was,
De doodt komt over al, alwaert dat ghy in een stiene muur
ghemetselt,, was.

De doodt spaert kleyn noch groot; teghen de doodt en is geen schilt:
325 Daarom doet goedt terwijl ghy kendt, en leeft soo als ghy
sterven wilt:

't Is kunst te leven als de doodt komt, seyde Nabuur inde
kooren mudden.

Maar wat sey Malegijs in't beghin vande sterft? ick selder
mijn gat uyt schudden,

Hy koft by provisi al de droogen op van Doctor Schol, en
leyd'se in een kist,

En selve lach hy arme knecht in Jaffa eer hy't wist.

310. *vaster*—fermer; *leen*—leden. 311. *Deen*—Deen, scheldwoord: V., bl. 134. 315. *gave Gods*—pest: *Wdbk. der Ned. taal* op „gaaf,” bl. 12. 320. *drooghen*—kruiden van den drogist, drogerijen. 321. *lieve moeren*—bidden („moeren” voor „moederen”) *al hadmen een bort veur 't gat*—al was men nog zoo goed gewapend: V., bl. 132. 328. *koft*—kocht. 329. *lach in Jaffa*—was naar de maan: V., bl. 104.

- 330 Zijn Vrienden en zijn Erfghenamen die hebben heur ooghen
schier uyt ekreten:
Maar al sturvender noch so een vijf ses, sy souwense wel vergheten.
Alle dinghen is nu wel, maer eerst waren sy bevreest,
Hoe hy ghevoeghelijckst' sou gheven toch zijn gheest:
Want siet sijn havix neus die hing hem over zijn mongt,
- 335 Zijn giest en gingh niet uyt of hy was in zijn neus terstongt,
So quam het by dat zijn ziel niet kon verscheyden.
Ick gheefje te raan hoe dattet Gijs in't lest anleyden:
Hy liet zijn achter-deur open staen,
En daer is hy inviesiebel door egaan,
- 340 Want siet hy schaamden hem selver,
Vermits hy meer een arme delder
Als een rijk koopman scheen: en asmen't segghen mocht, 'twas
en bloedt.
Wat zijn die rijke kaack-haringen meer as slaven van haar goet?
Sy zijn willighe armen al hebbense goedt met hoopen.
- 345 Noch prijs ick jou. Jan Knol jy selter gheen langt om koopen.
Waar veur soujet oock sparen, veurje moer of veurje breur?
Jan Knol. Hoogher niet, Harlingher-man, Aeuwen jy gater
al wat me deur.
Thomas. Al sturven al de rijke luy, Jan souwer niet eens
om treuren.
Andries. Byget, Jan, dat de hielle stadt uyt-sturf, dan souje
cerst eref beuren.
- 350 Want je Vaar was voorsichtich, die hetje stee-kijndt emaaekt.
Thomas. Dat gheef ickje noch eens in drien, dat's hem
lustich op zijn hooft eraaekt.
Ay lieve, siet Jan Knol eens druyt-ooren, hy staet of hy sot is.
Floris. Hoort hier eens Jan Knol, weetje wel dat Deensche
Tomas Banckerot is?
Had hy geen pampieren Harnas of quinckernel hy haddet slecht.
- 355 *Jan Knol.* Hoort hier eens Koopman van Aelshuyden, komt
hier mijn lieve knecht!
Heb jy niet een banckjen eleyt eertijds in Westphalen?

330. *ekreten*—gekreten. 335. *giest*—geest, adem. 336. *quam by*—gebeurde. 337. *anleyde(n)*—aanlegde. 344. *willighe*—vrijwillige. 347. *hoogher niet*—basta nu, 't is mooi genoeg; *gater me deur*—slaat door. 349. *dat*—als; *erf beuren*—aan 't erven komen, met toespeling op den naam *stee-kijndt*—stadskind (onder curateele gesteld). 354. *pampieren harnas*—ces: zie boven bl. 34. *quinckernel*—vijf jaar surséance: V., bl. 169. 355. *Aelshuyden*: een koopman hierin of „in aalsvellen" was iemand die geringe zaken deed, verg. *Wdbk. der Ned. taal in voce*. 356. *een banckjen eleyt*: zie boven bl. 151.

- Ick wil seggen datje deurgingt sonder de goeluy te betalen,
 En dan hietet noch datje om de schrift gheruymt hebt jou Lant,
 't Is de waerheyt, om de schrift die int boeck staet of ande want.
- 360 Maer Karolus Quintus die heeft daer teghen gheschreven
 Hoe datmen met sulcke Dieven behooren te leven,
 De Brieven zijn met groote Letteren in merckelijcken druck,
 Wil jyse eens sien Andries Giet-logen, so gaet op de nieuwe Bruck,
 En siet na de hooghe noort ande Voollewijck, daer staen
 staken en stanghen,
- 365 Daer sulje de Brieven met haer Zegelen bescheyelijck sien hanghen.
Floris. Hoe voerje daer weer, geest? was dat mis? neen dat
 was 't egaert.
Jan Knol. Neen, Tomas, wat mienje? ic ben voor geen
 Banckerotier vervaert.
 Wat rijdt mijn dat volck? dat ick schoon maer een vrien
 an mijn gheslacht,, hat,
 En speelden hy Banckerot sonder noot, ick sou hem hangen
 dat'k de macht hat.
- 370 Men hangt wel duysent diefjes die door de Armoede doolen
 En die so veel niet en hebben, als so een schellem gestoolen,
 Dat een mensch tot een ongeluc komt door een ander, of
 door ongeval op Zee,
 Of door ander avontuer, daer heb ick seker melijden mee,
 Of die't door zijn Boeck-houwers of Kassiers wert ontschreven
 en ontdragen:
- 375 Die luyden zijn waerachtich rechtvaardich te beclagen,
Thomas. Dat is seker waer. *And.* Wel Jan Knol binje mal?
 waerom sinje quaat?
Jan Knol. Ick segh men hoort de moetwillige Banckrotiers
 te bannen vande straat
 Iewers alleen, en soo sy dan buyten haer bepaalt besteck ginghen:
 So hooren heur de jonges met slick te goyen en met andere
 dinghen.
- 380 *Andries.* Hoe veel dooden, *Floris,* hebben wy nou wel gehadt
 vande weeck?

357. *goeluy*: *Moortje*, vs. 2938. 360. *Karolus Q.*: het slaat op de keur van 7 Oct. 1531; verg. *Moortje*, bl. 34, vs. 521. waar ook op deze (en niet op de *Ces-keur* van 44) wordt gezinspeeld. 362. *merckelycken*—grooten. 363. *bruck*—brug. 364. *Voollewijck*: *Moortje*, bl. 120. 366. *hoe voerje daer weer*: bl. 45; door V., bl. 187 als van „varen” verklaard. *Egaert*—gegaard, bij een verzameld, dus binnen, beet; „dat was egaert” is „dat hebt ge beet;” „dat was raak:” zie *Wdbk. der Ned. taal* in voce „gaderen.” 368. *dat schoon*—ofschoon: zie *Wdbk.* op HOOFT, bl. 281. en boven bl. 102; 375. *rechtvaardich*—met grond.

Floris. Goeluckjes soo veel als lestent, of wat min, 't is op
een streeck.

Wat vraaghje mijn dat? vraaght dat de labbekacken an 't Kerckhof,
Die daer een heele aftermiddach staen en maken daer haer werc of,
Daer staen die Laarysters, zy an zy, dromel by dromel, hanght
aen hangt,

385 Daer hebje Elsje koockleckers, en Stijn Snoeps met haer
Linckermangt,

Vol ghesoon karstenghen en aerdaeckers: sy snoeyen, en sy teesen:
Ginder staet Lijs gors in en stoep, en begint haer getyen te leesen,
En staet en preutelt soo rat, dattet schijnt dat sy gaeren
't eyndelvaers hat,

En heur mongt die gater aers noch aers, as'en tellenaar zijn
aers gat

390 Dat is so haest niet uyt, of daer wort van de dooden wat epraat,
Wachtje voor dat klooctjes volc, dat goet weet van alle katte quaat.
Daar hebjet; 't was sulcken loopert, sulcken vechtert, sulcken guyt.
Daer isset, deynckt en reys, onse Lobbrich is de Bruyt

395 Met Harmen Glad-muyt, en s'en wijf het geen maent doot 'eweest,
Ick wetet, wangt onse Jannetje stronx die hetter speel-noot 'eweest.
Heer, seyde Nelletje, hoe verweent is onse Klaasjen boelen 'ekliet,
Hoe ondeucht, hoe ondieft, sy moetet al mee hebben, sou sy niet?
Een sulvre sleutelreex, een blancket blauwe roc, en een doec met
slippen,

Dat sey muruwe Niesje, so stroncktich, met sulcke scheetsche
lippen,

400 Datje jou souwt bepissen, dat ghyse maer eens aensacht.
Kijnt seyde 't is sulcken kribbetje, ic raetje dat ghy'er jou
van wacht,

Want 't is sulcken kaackster, sulcken snapster, sy swijght
niet en beet.

Andries. Ja, deynck ick, soo slacht sy jou, ghy swijght oock
al dat ghy niet en weet.

Maer Floris Harmenz. is dat waer? *Flor.* Wabbetje klonters
wister of,

381. *goelickjes*—nagenoeg; *op een streeck*—alzo 't zelfde. 382 *labbekacken*—bab-belaars. 384. *laarysters*—snapsters; *dromel*—troep. 385. *linckermangt*—mand aan den linker arm: OUD. 386. *karstenghen*—kastanjes; *ghesoon*—gebraden; *snoeyen*—snoepen; *teesen*—peuzelen. 388. *preutelt*—prevelt; *eyndelvaers*—laatste vers. 389. *aers noch aers*—precies; *tellenaar*—telganger. 391. *klooctjesvolc*—min volk. 392. *loopert*: nam. bij de vrouwen. 394. *het 'eweest*—is geweest, was. 396. *verweent*—prachtig. 397. *ondeucht, ondieft*—ongemeen, buitengewoon, zie boven bl. 104 en 107 en V., bl. 162. 398. *blancket*—licht. 399. *muruwe*—zacht; *stronctigh*—vies; *scheetsche*—hoonend. 401. *kribbetje*—twistziekje. 402. *kaackster*—snapster.

- 405 Die sit daer op een luyfe, of op een pothuys, en houter netregister of,
En daerom komtet, datse altemets soo deerlijk en soo droef, praat,
Sy weetje op een prick hoe veel volcx datter mee te groef, gaat,
Hoe veel rouw-mantels, hoe veel korten, hoe veel huycken, en
hoe veel falyen,
En hoe veel Wittebroots, de Rijke-luy geven door de Tralyen,
- 410 En so veel gelts, Andries, datter het eynde is of 'eweck,
Nou ick mach gaen, eer ickje meer van die kackebeyen sech.
Jan Knol. Mijn groote kammeraet: ghy moet hier noch wat staen,
Ghy moet ons van de ouwe mannetjes oock wat verslaen.
Thomas. Nu set jou Baer neer. Wat so, komt by de Gesellen,
- 415 Ghy moet ons heur Legenden oock na't leven vertellen.
Floris. Mijn tijdt. die is heel kort, daerom maeck ick gheen
langhe teem,
Onder het uurweck inde nieuwe Kerck, daer sit sulcken veem
Van ouwe praaters, van Koddenaers, en van ouwe Klouwers,
Met heur hangende hoofden, met hooge ruggen, en kromme
schouwers.
- 420 Daer sitten de druyp-neusen, die sijn-oogen by me kaar.
Dorstige Vranckje seyt, Mieuwes ghy bent al tachtich Jaer.
Ick weetet an mijn selfs, ghy en ick wy ginghen't school tot
Heer Floris,
Lycentiaet van Amersvoort. Maer wat een malle kay, is Meester
Kackedoris,
Die vent die was geck, en hy mienden goet schick dat hy wijs, was,
425 Hy quam in Dirck van Diemens tuyn, hem docht dat hy int
Paradijs was,
Wat hebje hem al diets ghemaect, ghy praaten hem toe
Dat ghy een Konijn had als een Olifant, en dat het jongden
als een Koe,
En duysent sulcke sticken: hoe dat ghy een Ael hadt die so lang was,
Dat hy in Engelant zijn hoofd op stac, daer zijn staert hier
ant strang was.
- 430 Hoe schuddebolden die ouwe klayvers om de rabbauwery,
En asse eenige schelmerij hoorden, so quamen sy al nauwer by.
Vertelde Jan selde-waar niet hoe dat hy om een voetje enoot was,

405. *luyfe*—luifel; *of*—van (vs. 410). 406. *deerlijk*—klaagachtig. 407. *te groef*—naar 't kerkhof. 408. *korten*: „korte rouwmantels” tegenover *huycken*—lange r.; *falyen*—sluitende rouwmantels. 410. *'eweck*—weg. 411. *kackebeyen*—babbelkousen. 413. *verslaen*—vertellen (eig. verslag geven). 416. *teem*—gepraat. 417. *veem*—troep. 418. *koddenaers*—snaken: OUD.; *klouwers*—paaien. 420. *sijn-oogen*—leepoogen. 423. *lycentiaet*—candidaat; *kay*—gek: V., bl. 147 en vlg. 424. *goet schick*—in zijn onschuld. 426. *toepraten*—voorpraten. 430. *klayvers*—liefhebbers; *rabbauwery*—guitenstuk. 432. *voetje*—dansje.

O lieve neskebol, scheyter uyt eer ick mier win.

Contant. Jy bent en onreynigert. ick moet opje hangden letten,
465 Komt an mannetje mugg, ick speeje by vyven op te setten.

Joosje. Geef je mijn ierst? ick geef je ierst en een schoot.

Contant. Wat brabbelt mijn die ficksert, datser een op sen poot.

Joosje. O bloet datsen vlacken barck-man, die jongen die.
kan schieten.

Cont. Souw ick altijd verliesen, dat souw de nicker verdrieten.

470 *Joosje.* Hoe veel hebjer uyt? *Cont.* Een en al de aren.

Datse eveldt en eschoten; lansjen ick selje dat wel of klaren.

Joosje. Sieje wel, dat is een span ick set hem. *Cont.* Ick hou meeta.

Yget schiet ickje op jou santert, jy hebter niet een beet na.

Joosje. Hy is geraact. *Cont.* Hy is niet. *Joosje.* Hy is al *Cont.*
Hy is niet.

475 Jy selt mijn de knickers weer geven snappertje! soo siet.

Lustje wat mit drooge vuysten? *Joosje.* Ganslyden is dat byten

Floris uyt.

Floris. Komt hier jy elementsche jongens, ick selje lieren smyten,
Jy schelmen, houwt dat en dat? *Cont.* O jy slaat mijn doot.

Joosje. Bae neus! hinckepinck! lamgat! Aeuwe lampoot.

480 *Floris.* Keertmen die bengels! houtme de jonges! houtme de fielen!

Contant. Hey Joosje, mijn beste maet, komt laten wy gaan
soecken ouwe zielen,

463. *neskebol*—dwaashoofd. 464. *onreynigert*—smeerlap. 466. *schoot*—schot („een schoot” zal zooveel zijn als „een schot voor”). 467. *brabbelt*—beuzelt; *ficksert*—vluggerd: aldus V., bl. 138, ik geloof eerder: „plaaaggeest” van „vexeeren, fackseeren”; *poot*—kop („die is raak”). 468. *bloet*: hetzelfde als Gans bloet; *vlacken*—recht voor de kop (?) V., bl. 191; *barck-man*: noch door SCHOTEL, *O.-H. Huisgezin*, bl. 63, noch door TER GOUW, *Volksv.*, bl. 293 verklaard, evenmin door OUDEMANS en VERWIJS; kan het woord *bercken*, *barcken* (KIL. „arbores decoritare, delibrare, desquamare”, ontschorschen enz.) er in schuilen, en *vlacken barckman* alzo te kennen geven: „iemand, die er alles glad afhaalt”? Ik geef het voor beter. 469. *nicker*—duivel. 471. *eveldt en eschoten*—gev. en gesch.: dus zooveel als „getroffen”, „geraakt”; *lansjen*—kameraad; *ofklaren*—eig. vereffenen, voldoen, hier „klaar spelen.” 472. *span*: zie V., bl. 108; *meeta*—begin (der knikkerbaan: OUD.). 473. *santert*—sant, heilige (schertsend voor „knikker”); *niet een beet*—volstrekt niets. 475. *snappertje*—diefje. 477. *elementsche*—bliksemsche; *smyten*—slaan. 479. *hinckepinck*—mankpoot; *bae neus*: VERWIJS verklaart ’t bl. 127 door „snotneus” (?). 480. *keert*—houdt tegen (geheel anders OUD., *Wdbk. op Bred.*, bl. 502, en VERWIJS, bl. 147, die het met „afborstelen” vertalen, verg. vs. 490); *fielen*: zie boven bl. 74, 100, enz. 481. *ouwe zielen*: kennelijke toespeling op Floris’ bedrijf van „doodgravers knecht,” vs. 284, 306; verg. voorts *De oude Tijd*, 1870, bl. 72, alwaar sprake is van eene belooing voor „Jacob, de graefmaker, van dat hij de honden van den kerk slaat” (1521): zie ook bl. 87 aldaar en Jaargang 1873, bl. 97, alwaar het welgelijkend portret van Floris.

Wy sullense die wraggel-gat die lampoot werpen op zijn sack.
Floris. Waer zijn die jongens ghebleven? sy waren daar
 noch strack.

Joosje. O lieve Aeuwe lampoot, mienje dat wy na jou wat
 vraghen?

485 *Floris.* Krijch ickje, krijch ickje, so krijghje de huyl vol slaghen.

Tweede Deel.

Ierolimo en Robbeknol.

Robbe. **T**Is hier oock gien deech, ken weter gien huys te
 houwen,
 Want hier is hongher ebacken en dorst ebrouwen.

Iero. Bay woor sayde gay, dagge me niet en kuyst
 Mayn mantel en wambays? sach say zaijn so bepluyt.

490 Kom hier en sieget eens, gay moetme voorts wat keeren:

En hedy geen borstel? *Robbe.* En hebby gien swijns veeren?
 Daar isser gien in huys. *Iero.* Maar wat est daghe al secht?

Robbe. Ick seg niemendal, Heer. *Iero* Schickt my de lobbe recht,
 En krijcht my mijn bonnet met den royen plumagie,
 495 En mayn stekade: gaat voort, haalt water, pagie,
 Met een suyv're dwaal, en het vergult lampet.

Robbe. Wat rijdme de vent? hy weet wel dat hy niet en het
 Dan een gebroken pot. *Iero.* Maar wat roert ghy de snater?

Robbe. Siet Joncker, ick heb hier de hant-doeck en het water,
 500 Gheleeft u oock yet meer? *Iero* Ten komt mayn niet te pas
 Te antwoorden asse kick ansicht of handen was,

Gay sult na mayn mont zien, en hooren na majjn hemmen.
 Haalt ma'n yvoren kam, ick moet majjn hoot wa kemmen,

Robbe. Hey dat isser ientje, soo mijn ooghen wis,, zien,
 505 So isset uyt de start van ien schelle-vis,, bien.

Iero. Wat saydy een drol een: hoe staan nu mayn locken?

Robbe. Sy krullen as een wijngert, seecker sonder jocken:

Iero. Wat dunckt u van mijn hayr, en ist niet schoon en blont?

Robbe. Ghelijck een Engels Knijn, het wert al moytjens bont.

482. *wraggel-gat*—oude sukkel; *sack*—lijf. 484. *na-vraghen*—om-geven. 486. *deech*—geluk. 488. *woor*—waar. 489. *wambays*—wambuis; *sach* (voor „sich”) — zie, evenals vs. 490 *sieget* voor „ziet.” 491. *swijns veeren*—schuier. 493. *lobbe*—lubbe. 495. *stekade*—degen. 496. *dwaal*—handdoek (vs. 499). 497. *rijdme*: *Moortje*, bl. 83, 85, enz. 501. *ansicht*—gezicht. 503. *hoot*—hoofd. 506. *drol*—snaaksch; over *een*, zie op vs. 19. 509. *knijn*—konijn.

- 510 *Iero.* Hoe staet mayn de Bonet, en dese jente vaertjens?
Robbe. Joncker, jou hoetje staet wel netjens op drie haertjens,
't Is dubbelt ondieft. *Iero.* Hoe past my dese kraach?
En staetse my al wel? *Robbe.* Joncker, is dat een vraegh,,
En sou jou goet niet fray, niet wel en aerdigh passen,
- 515 Jou Moer hetter jou lijf, van jonex na laten wassen.
Iero. O Robbeknol, dach gewaer, dat is so excellent,
't Is vanden ouwen Wolf. *Robbe.* Ick heb hem noyt ghekent.
Iero. Ick weet geen gelt so lief, daer ick het voor sou geven.
Want Meester Tomis noyt soo goet moockten zayn leven
- 520 Sie daer hoe daget gruyts daer af stuyft dick en vol,
'k Wed'ick hou overmidts daar mee een sack met wol.
Robbe. En ick een Roggen-broot met dese beene tanden,
Al wast van twaelf pont, ick brochtet heel ter schanden.
Iero. O 't is een goet stuck wercks, maer hoe? 't steeckt
door de schay.
- 525 *Robbe.* Dats ops'en Hovelings, een Edelman staet dat fray.
Iero. Rob'knol ick gae eens uyt tot ons Pastoor en Koster,
Wat missick, paysse kick, mayn houten Paternoster?
Robbe. Daer gaet den armen bloet wel fier en moedich uyt,
Dats ops'en genevoys, nou moytjens as de Bruyt.
- 530 *Iero.* Wel Robbert maecktet bedt, het huys wart ou bevolen,
Haelt wooter, sie wel toe, da ons nie wart ghestolen,
Soo g' uyt gaet, sluyt de Poort, en lecht de sleutel dan
Op dese Richel, op dat ick incomen can,
En slaget 't eeten gay, dat 't geen Ratten verderven.
- 535 *Robbe.* Quammer een Muys in huys, hy sou van honger sterven.
Hoe groots treedt hy daer heen, hoe aertich op zijn pas,
Soumen niet seggen dat het selfs zijn Hoocheyt was,
Of ymant van zijn Raet, so trotsch is hy van wesen?
Heer daer ghy send' de sieckt, daer stierdy oock 't genesen.
- 540 Die dees mijn Heerschap sach so kloeck en wacker gaen,
En sou hy niet vermoen, hy had' een t'sech gedaen
Die hups en lustich was? maer wie soudt connen weten,
Dat gist'ren, noch van daech, hy niet en heeft ghegheten,
Dan een kruympje drooch broot, dat ick droech op mijn borst,
- 545 In plaets van een Tresoor, wel gruytsich en bemorst?

510. *jente*—nette (vs. 225). 512. *ondieft*: zie boven vs. 397. 516. *dach gewaer*—dat (zij)dgheweer, in den roman, aangehaald bl. 153: „rapier”, I, cap. 17. 520. *gruyts*—stof (vs. 545). 521. *overmidts*—middendoor. 524. *schay*—schee. 527. *paysse*—peins, denk. 529. *genevoys*: V., bl. 141. 534. *gay*—gade. 539. *stierdy*—geeft gij: verg. vs. 664. 541. *t'sech*—maaltijd (voor „sech”). 545. *tresoor*; *Moortje*, bl. 82.

- O Godt u wercken zijn van wonderbaer vermoghen,
 Wie sou niet met die schijn van welstant zijn bedroghen?
 De Jongman komter an, en treet gelijk een Prins
 Die genich dinc gebreckt, maer die 't gaet na zijn wins,
 550 Hy is wel uytghedost en comt hier an brageeren,
 Al had' hy duysent pont om jaerlijcks te verteeren,
 Wie sou eens dencken dat zijn bulster of zijn bedt,
 Geen daelder waert en is, met alles wat hy het?
 Wie sou eens dencken dat hy smorghens kan ghedooghen
 555 Zijn handen, aensicht, aen een vuyle slet te drooghen?
 Ach dit denckt niemant niet! maer ghy weet Heer, met mijn
 Hoe veel dat hem gelijk in dese werelt zijn,
 Die meer om ydle eer, en pronckerye lyden,
 Als om u heyl'ghe wil: O recht vermaledyde
 560 En lichte glory van een sulcken sot ghemoet,
 Dat ziel en lijf veeltijds hier bankrottieren doet.
 Wel hoe ben ick soo veer mit mijn ghedacht ghekomen?
 Voorseecker was ick daer geweldich op ghenomen.
 Nu ick wil binnen gaen en sluyten 't deurtjen toe,
 565 Want 'tis voor al het best, dat ick mijn werck of doe.

De twee Snollen. Trijn Jans en bleecke An.

- Neen bygut, Trijn, dat waren nobele Baasen,
 O se kunnen een kan lustich werpen door de Glasen?
 En vangense buyten'shuys, de jonckste was een lanst,
 Gants lyden ick heb mijn buyck nu iens vol edanst,
 570 Waerachtich 't was een geest, by men sy, ganswongde
 Ick haet de drooch-nappen die gierighe hongden,
 En ick prijs werentich een rijke milde pol,
 Ick segh noch, o de knecht ken omgaen met een snol.
 Maer Annetjen segtmen iens, wat isser wel op eelopen?
 575 *An.* Een moye Spaense Mat, daer wil ick wat moys om koopen,
 Eert deur de ving'ren druypt, is dat niet best, Tryn Jans?
 Heer, ick heb sulcken sin in Klickers op zijn Frans,
 Ick worder schier wilt om, als ickse maer hoor kraacken,
 Ick seghje dat, se souweme wel gaende maacken:

549. *gebreckt*: vs. 174; *wins*—wensch. 551. *al*—als, alsof. 552. *bulster*—stroozak.
 555. *slet*—lap 563. *opghenomen*—in vervoering geraakt. 568. *lanst*—kameraad.
 570. *geest*—knappert; *sy*—zijde; *gants*—Gods (Kristus). 572. *pol*—minnaar. 575. *om*—
 voor. 577. *klickers*—muiltjes. 578. *wilt om*—dol op. 579. *gaende maacken*—opgewon-
 den maken.

- 580 Maer Trijntje wat kreegh ghy? *Trijn*. Een halve Pistelet.
 Ick heb nou lestent wat goets, wat snuysterings verset,
 Daer is mijn Lommertceel, leest hoe veel moeder wesen?
An. Wat Karacters zijn dit, de Duyvel mocht dat lesen,
 Een kruysje, een krulletje, een streepje, par giert,
- 585 Dits Nickers-gheleertheyt door Heyntjeman versiert.
Trijn. 't Is my alleens hoet is, as ick an't mijn kan raecken,
 Dat doen zy slechts om dat het niemant na sou maecken,
 Ay-lieve gaet eens mee, hier inde Veruwery,
 Tot Pockdalige Neel, 't is doch hier dichte by.
- 590 Wel hoe schoorvoetje dus! ghy moet noch niet verdwalen,
 Dit wijffe sal voor mijn eens met een snap gaan halen
 Mijn schort-haack, in mijn schort, mijn schorteldoeck, mijn huyck
 En siet iens watten slort heb ick hier veur mijn buyck,
 Ick spu dat icket sie, 't is vol stoppen en lappen,
- 595 En siet ick sel terwijl een vaentje laten tappen:
 Maar hoe stoejde ghy so met sulcken groot ghewelt?
An. Dat loof ick wel de vent en wod eerst niet van ghelt,
 Hy loofden my een jack, twee rocken en een vliegher.
 Specy in manum (seyd' ick) God is geen bedrieger.
- 600 Ick sal't gheven (seyd' hy) so waar als ick hier stae.
 Die zijn gelt te voren gheeft (seyd' hy) die mint op genaue.
 Doen seyd' ick, soo veel te loven en niet te geven,
 Dat doet, borsje, de malle luy in vreuchden leven.
 Dat gat en boordje niet, seyd' ick, soo jongman fijn,
- 605 Ick ken soo wel een boef, als al de boeven mijn,
 En met soo sloech hy munt. Ick sou niet kunnen spreken,
 Of hy, of ick, of wie dat eerst opsloech de deken:
 Maar immers weet ick wel as ick hem sach so net,
 So docht ick datter quam een Enghel in mijn bet.
- 610 (*Iero. wt.*) Hola hier komt een man die 't schijnt dat vry
 wat drock,, het.
 Swijcht: goeden dach Signeur: weetje oock wat de klock,, het?

580. *pistelet*: SCHOTEL, *Maatsch. leven*, bl. 267. 581. *lestent*—onlangs; *snuysterings*: vs. 115; *verset*—beleend, verpand: zie MULLER, *Gloss.*, in voce. 582. *ceel*—briefje. 584. *par Giert*—par Dieu: V., bl. 165. 585. *nickers*: vs. 469; *Heyntjeman*—de duivel, ook *Heintje Pik* genaamd; *versiert*—verzonnen. 588. *veruwery*—ververij. 590. *verdwalen*—wegloopen. 591. *met een snap*—in één oogenblik: zie BOGAERS, *Verklar. woordenlijst op A. Bijns*, in voce. 592. *schorteldoeck*—voorschoot (hetzelfde als „schort:” KIL.) 593. *slort*—lap, lor. 594. *dat*—als. 595. *vaentje*: zie vs. 252. 597. *wod*—wilde; *van ghelt*—(weten) van geven. 598. *loofde(n)*—beloofde; *vliegher*—„luchtig opperkleed:” HOOFT's *Ged.* (uitg. L.), I, bl. 214. 601. *te voren*—vooruit. 604. *boordje*—boort ge. 606. *sloech munt*—dokte af. 608. *immers*—bepaald.

- Iero.* De klok, herteken lief die is ontrent den tien:
 Maar s'jasus, wa gheluck: maar Enghelijcke lien:
 Maar beeldekens van gout, met goeyen salutacij
 615 Kus ick de handekens van ou beleefde gracy
 Kee hertekens woor heen dus sonder serviteur?
Trijn. Wy wandelen met vermaeck by dees rijvier, Monseur.
Iero. Triumphante vroukens, met eer en deucht bepaerelt,
 Die met ou oogskens dwingt de grootste vande Waerelt.
 620 U alderminste slaaf die gay weet op der aart,
 Die wenst ou al het gheen da gay denckt en begaart.
 Ick bid ou Majesteyt haar so laach te verneeren,
 Dat ick een letsken mocht met ou wat pourmaneeren.
An. Dees bede niet alleen sy u gheconsenteert:
 625 Maar wy houden daar toe ons grootelijcks vereert,
 Soo wel door u persoon, als door u reverencij.
Iero. Goddinnekens ghy verwint in schoonheynt en scienty
 De wijse Pallas, en de suyv're Diaan,
 De blonde Venus, en de Dochter vande Swaan,
 630 De Spartsche Coningin, die 't hoochmoedige Troyen
 Ten bloet en brande brocht, en 't Griecksche Legher doyen.
 O monarchale Vrouw! dat ou dien Phœbus sach,
 Dat groote licht en sou niet stralen desen dach
 Hy soude sayn karos en pyaarden laten rusten,
 635 Om te gaudeeren en godderen in zijn lusten.
Trijn. Met oorlof mijn Heer, ick kan u niet verstaen,
 Ghy spreekt als een Portegijs, of als een Italiaen,
 Ghy loopt ons veel te hooch met u Poetiseeren.
Iero. Provinciale Maecht, hoe kundy discoureren.
 640 Ghelijck als den Parnas' van Henste-woter spuyt,
 So vloeyen van u tongh de schoone woorden uyt.
 De Mussen hebben u in plets van Moeyers speenen
 Ghevoeyert en ghesoocht, met goeyen Hippocrene.
 Wat kout ick sette-bol, de Goyen kleen en groot
 645 Die houden hun Paleys int midsen van u hoot.
 Sy singhen daer Musijck in u retorikale sinnen:
 O ghy Bataviersche Marcurialistiunen!
 Semers, ghelieverkens, ick beeld my woorlijck in

613. *moor*—maar, verg. vs. 616: *woor*—waar; *s'jasus*: vs. 188.616. *Kee*—Kristus.
 619. *ou*—uw. 621. *begaert*—begeert. 623. *letsken*—luttel; *pourmaneeren*—„promener.”
 631. *doyen*—dooden. 635. *gaudeeren*—zich verlustigen („se gaudir”); *godde-*
ren: hetzelfde als het vorige, evenals in 't Fransch „goder' nevens (se) gaudir. 636.
oorlof—verlof. 640. *henstewoter*—hengstewater (Pegasus). 645. *midsten*—midden.
 648. *semers*—waarachtig.

- Dat ick by menschen niet, maer da 'k by Nymphen bin,
 650 Die inde silv're vloet des Amstels dickwils bayen,
 En dagge op het Lant hier somtijts komt vermayen.
 't Sichtens dat ick ou sach, Heliconninnekens blijt,
 Kreegh ick vermoeyen daghe Jupijns Susters zijt.
 Devine Dochterkens! Hertekens! heder tsegen,
 655 Het geen ick admireer? Och Lief! ick denck wel negen,
 Princeskens of ge wa saat, en songt ons wat fraas.
An. Joncker hebje wat nieuws, geeftet my, Eelen Baas?
Trijn. Ick selje weer wat soets ter gheleghender tijt vereeren.
Iero. Een baysloopen Juffrouw, dat sode kick wel begeeren.
 660 *Trijn.* Dats u ongheweyghert een vuyst in u oogh.
Iero. 'k He daer een nieuw Lieken, maer 't is my wat te hooch.
An. Ey-lieve laet eens sien, of wyer wijs op vonden.
Iero. En breecks niet, want 't is my vanden Hertoch gesonden,
 Wast gheen raar dinghen Lief, hy hads my niet gestiert.
 665 *Trijn.* Ick hoor wel datje met gheen slechte luy verkiert,
 Mijñ Joncker set u neer, ey latet mijñ eens kijcken.

Sy singen: Betteken voer na Maerye-mont.

Tryn, An, Ierolimo, Robbeknol.

- Robbe.* Mijñ bet dat is ghemaect, nu mach ick eens gaen strijcken
 Nae 't Raempoortjens-steyger, en vullen dese Pot
 Met klaer water, hoe nou? wel wordje nu niet sot,
 670 Ja wel beschijte niet? Mijñ Joncker by twee Snollen
 Maer toch mijñ lieve Man, lust jou noch wat te krollen?
 Ick sie mijñ ooghen uyt, ick prijstje! soo mijñ Vaer?
 Wat gater voor de ruymt, so twietjens voor een paer?
Iero. Joffrouwe ist niet schoon? zijñ Hoocheyts Hovelinghen
 675 Die worden wilt en broets, als sy da Lieken singhen.
 d'Infante singhet selfs: de Vrouwen van hoor staat,
 Die schreeuwent door het hof, en krytent over straat.
An. Maar Joncker watje seght. *Iero.* De wichters van dry jaren,
 Die 'tgilpent elcken een. *Trijn.* Ja watte vreemde maren.
 680 *Iero.* De guylts en lackerkens die leeren dat veel eer,

651. *vermayen*—vermeien. 652. *tsichtens*—sinds. 654. *tsegen*—tegen. 656. *saat*—nederzat; *fraas*—moois. 657. *Eelen Baas*—vriendje: *Moortje*, bl. 38, 56 enz. 659. *sode*—zoude. 664. *raar*—zeldzaam; *dinghen*—ding: zie bl. 101. 665. *slechte*—geringe; *verkiert*—verkeert. 667. *strijcken*—loopen. 671. *krollen*: als een krolsche kat, bedoelt R. 672. *prijstje*—geef er je gelijk in. 675. *broets*—geil. 678. *wichters*—kinders. 679. *tgilpent*—neuriën. 680. *lackerkens*—snoepers.

Als haar Pater Noster, of yet goets van ons Heer.

Robbe. Wat of de geck al praat? *An.* Mijn Heer, wille wy rysen?

Iero. O Joffrou, wildy my een courtesy bewijsen

So laet u slave toe dat hy u eensjens kust.

685 *Trijn.* Nou, Joncker, niet te stout, ay lieve houtje rust.

Robbe. Ick lachme an me eyndt, hoe nou toe, Joncker pover? Hem komt me as de luy een kermis-vreuchjen over.

Iero. Ick bids u laat my eens, ist meug'lajck latet zijn,

An. Komt Joncker laat ons gaan, en leyt ons inde Wijn,

690 Hier op de Klieveniers, daar gaan de nob'le baasen.

Iero. Ick he de moeyten niet, ick moet te noenent raasen, 't Gaet na den twelven toe, ick moet zijn op de Bors, Om mayn Trafeycken en besoiingien par fors.

Trijn. Wel Joncker schenckt ons dan een hallif stuck van achten,

695 Wy sullen waar ghy wilt binnen of buyten wachten.

Iero. Men siel'ken weet gheen raat, een rijk man die het heet.

Juffrouwe 'k he gheen tijdt, oock wil ick dagge weet

Da meyn de Coningh selfs heet generoos gheschreven

Dat hy my hiet het ampt van zijn koetsier ghegheven,

700 Dats een superbe last, gentiel en magnifjck,

Dies schouw'k Tavarens viel, want 't is te mikanijck

Voor liens van staat, als kick, zemers de glorioosen,

Die moeckt hem niet ghemayn met Masens en vuylnoosen,

En sulcke ghepuffel, een man van autoriteyt

705 Die vuyght sich steeds by volck van zijnder qualiteyt.

Hierom Joffrouw dunckt my so ben ick excusabel,

Ten insicht van mayn staat, en ist niet honorabel:

Want liens die in haar eer en reputacy,, staan,

Die moeten by gheen wijn noch lichte nacy,, gaan.

710 Behalven dat dees twee des menschen welvaart krincken,

So raecktmen uyt 't credijt door Vrouwen en door drincken.

Gracyose Vroukens, mayn tijt die is voor by:

Ie vo Bassa la man, de Vostre Signory.

682. *rysen*—opstaan. 690. *Klieveniers*—Kloveniersburgwal: zie over de plaats V., bl. 109; *nob'le baasen*—grootte heeren. 691. *moeyten*—gelegenheid: zie HUYDE-COPER, *Proeve*, I, bl. 10 en vlg.; *noenent*—middag („noen"); *raasen*—afreizen. 694. *hallif stuck van achten*—een halve reaal van achten, dus vier reaal. Een „r. v. a." of „h. s. v. a." was het „achtvoud van een reaal" (f 2,00. — à f 2,40. —): *Moortje*, bl. 40, en *Wdbk. der Ned. taal*, bl. 622. 701. *schouw*—schuw; *tavarens*—taveernen; *mikanijck*: voor „miskinyk," mesquin, armoedig dus of „min." 702. *zemers*—immers, gewis. 703. *ghemayn*—gemeenzaam; *masens*—neisjes; *vuylnoosen*—snotneuzen. 704. *ghepuffel*—gepeupel. 705. *vuyght*—voegt. 710. *krincken*—benadeelen.

Robbe. Trouwe Luyckes je kent, wel miester jy hebt grepen ;
715 De Hoeren nyghen, houwt, jy sult jou hembde slepen :

Siet hoe dat hy sijn kap gheslinghert en ghesmeten,, het.

Iero. Ick kus de vloy, Juffrouw, die op u hont gheseten,, het.

Trijn. Gaat heen, ghy grootsche geck. *An.* Gaet heen, jy kalen neet.

Kon ghy hem wel verstaen? *Trijn.* Half. *An.* En ick niet en beet :

720 Ick docht eerst dat ons Godt een groot kadet verleenden.

Robbe. Deur gaet mijn Heerschip treen, hy wast niet die sy
meenden,

De veughel was te schraal, ay siet de Swanen sien

Na yemant van heur Volck, en juyst en komter gien.

Nou ick mach gaan na huys, en schickent daar te deghen :

725 Maer holla, ick en heb gheen water noch ghekreghen.

An ende Trijn.

An. Ygut Trijntje, het scheen dat hy u wel bevil.

Trijn. Die hongsklinck, wat! hy mocht dat ick niet seggen
en wil.

Wat sou die gatvinck doen? hem schorten maer een praatjen.

Die lans knecht van te nacht dat was een ander maatjen.

730 Maer Annetje hebje lang gheweest in't groote gilt?

An. Ja al van mijn vierthien Jaar zoo raeckten ick op 't wilt :

Ick woonde buytens-huys, en daar ick quam te woonen,

Daar stoeyden ick altyts met de knechjens, met de sonen :

Ghy weet wel hoe 't dan gaet, daermen soo stormt en malt,

735 Dat het kort-hielde volck licht after over valt.

Hoort hier, ick selt jou vertellen metten korsten.

Mijn Miesters ouwste seun die tasten staach mijn borsten,

Ick weerde mijn niet seer, ick lietet hem al doen :

Want siet hy hadme lief, en ick was oock zoo groen

740 Dat ick hem tockelde as hy mijn niet anraackte.

'tGhebuerden soo ick eens zijn bedde wat vermaeckte,

Hy greep mijn in zijn arm, en smheet my op het bet,

714. *Luyckes*—Lucas, ironisch; immers J. was alles behalve „waarheidlievend”, en „betrouwbaar!” Zie ZEEMAN, *Ned. spreekwoorden enz. aan den bybel ontleend* (Dort, 1877), bl. 361. 714. *grepen*—kunstgrepen. 715. *houwt*: *Moortje*, bl. 22, 63, 65 enz. 716. *kap*—muts. 720. *kadet*—jonker. 722. *swanen*: *Moortje*, bl. 68. 724. *te deghen*—in orde. 726. *Ygut*: zie vs. 288, 473, 727. *hongs-klinck*—hondsvot. 728. *gatvinck*—kale jakhals; *schorte(n)*—ontbrak. 731. *op 't wilt*—op den kwaden weg. 734. *stormt*—dartelt. 735. *kort-(ge)hielde volck*—licht vrouwvolk: verg. bij HAREBOMÉE, I, bl. 308: „zij is wat kort gehield,” en de daar gegeven verklaring. 736. *metten korsten*: zie *Moortje*, bl. 90. 739. *groen*—geil. 740. *tockelde*—aanhaalde.

- Ick kantje niet kallen, wat hadd' de knecht een pret
 Eer hy quam tot zijn wil, o mijn! hy kon so prachen.
- 745 *Trijn.* Kreetje niet? *An.* Kryten? wat? ick barste schier
 van lachen,
 Het gingmen anmen hert: Ja wel het was so soet.
 Hy koftme alle ding, een sulv're vingher-hoet,
 Een sleutelreecx, een tas, een paar Engelse Messen,
 Met een moye nuwe huyck: 't goetje was van sessen.
- 750 Ick streefdn assen Vos, in mijn beste gheweyt:
 Ick gheleecx sondaechs meer de dochter dan de meyt:
 Maar 't schijnt wel gheen geluck en mach hier langhe duuren,
 Wangt een labbighe hoop van afgunstighe buuren,
 Die ginghen by mijn Vrouw, die simpel was en slecht,
- 755 En seyden, siet wel toe, de waghen gaat niet recht,
 Jou mayt gaat dus verweent, 'tis van haar niet ghekomen,
 Jou Man gheeft heur dit goet, of sy heeftet ghenomen:
 Past op jou ghelt en la. Mijn Vrouw die streetmen an
 Als dat ick my verliep met haar ghetrouwde Man,
- 760 Het welcke ick ontswoer by ziel, by sancte, by leven,
 Soo lang tot dat zijt haar ten lesten heeft ontgheven:
 Maar niet te min zoo bleef 't gegriffijt in haar zin.
 Want wien de Jalousy ter herten eens laat in,
 Daar sal sy haar een plaets iu eeuwicheyt behouwen.
- 765 In't Man-voeck niet so seer als in jelourse Vrouwen.
 Mijn Vrouw' die gingme na, in huys en op de straat.
 Hoort hier, wat gaan sy doen: sy scheeren daar een raat,
 Waar door de bommel most eens endeling uytbreken,
 Want s' hebben een haar Nicht by mijn vertreck versteken.
- 770 Des nachts, na mijn ghewoont, soo ben ick opghestaan
 En by mijn Vryer voort gherust te bed ghegaan.
 De Nicht quam uyt haar hol, en heeft een kaars ontsteken,
 En is mijn proper na van liever lee ghestreken:
 Maar doese boven quam daar vant sy't lieve paar
- 775 In alle vriend'lijkheyd gheleghen by men kaar.

743. *kallen*—zeggen; *knecht*: zie vs. 573, 't enkelvoud van „knechtsens” (733).
 744. *prachen*—bedelen. 748. *sleutelreecx*—sleutelring. 749. *van sessen*—puik (eig.
 „van zessen klaar”) 750. *streefde(n)*—liep; *gheweyt*—gewaad. 753. *labbighe*—praat-
 ziek. 754. *slecht*—onnoozel, vs. 842. 756. *verweent*—prachtig. 758. *an*—op. 760.
sancte—santen. 762. *gegriffijt*—gegrift. 767. *scheeren een raat*—maken een plan:
 KIL. bl. 557. 768. *bommel*—bom. 769. *een haar Nicht*—een hunner nichten (even-
 als in het Mnl). 769. *versteken*—verborgen. 773. *proper* (verg. vs. 171) — zachtkens;
ghestreken—gesloten. 774. *vant*—vond.

- De Moer gaf mijn men sack, ick mostmen goetje nemen
 En gaan ten huysen uyt: hem stuedense na Bremen.
 Zoo quam ick by de luy: wat sal ickje meer seggen.
 Maar hoe quam jyer toe? *Trijn*. Maar hoort ick seltje segghen.
- 780 Ick diende inden Nes in een huys wel vijf jaar,
 En samelde mijn ghelt en goetje wel te gaar,
 Ick won een groote huur, en ick kreegh veel gheschencken
 Van breng-loon, van verval, meer als men wel sou dencken.
 Ick schraapten zoo te hoop, want siet ick hielt te raat,
- 785 Soo dat ick koft en kreegh al wat dat vroeck opstaat.
 Daer na soo docht ick eens een kamertje te huuren,
 En gane by de buurt uyt wassen en uyt schuuren.
 Soo ick docht, so dee ick, ick was de weelde moe.
 Ick seyde mijn huur op: mijn Vrouw' die sach bril toe,
- 790 Zy vraaghde mijn de schort, en of ick meer wou winnen?
 En of ick was verlooft? oft wat ick sou beginnen?
 Ten lesten, 't quam'er uyt dat ick op mijn selven wouw.
 En siet des s'Meys daar an zoo toogh ick van mijn Vrouw.
 Ick ging mitme speulnoot buyten inde Kathuysers,
- 795 Daar quam een knecht by ons, een vande jonghe vuysers,
 Een seun vande Zeedijck, ouwe Dirck hiet zijn vaar,
 Die praten my soo schoon, wy maackten 't hylick klaar,
 Wy trocken na Haarlem, daar ginghen wy logeeren
 In een goe herrebergh, by andere luy met eeren.
- 800 s'Nachts als ick lach en sliep, soo stal hy al mijn gelt,
 Mijn sulver, en mijn tas, die soo wel was ghestelt,
 En ging stilswyghend' deur, en maeckten mijn niet wacker,
 En ritsten ande wijnt, over velt over acker:
 Des morghens, Annetje, als ick uyt mijn droom ontsprong,
- 805 Ick taste nae mijn Lief, die 'k nerghens niet en vong.
 Ick riep hem by zijn naam, ick sach na tuych en tas,
 Ick sweem als ick vernam dat hyer deur me was.
 Den rouw die ick bedreef sou niemant kennen schrijven,
 Mijn huyck die most daer toe noch voor 't gelachje blijven,
- 810 Daar ging ick troostloos heen beschreyen mijn fortuyn,

776. sack: iemand den „sack” geven—iemand wegzenden. 784. hielt te raat—bewaarde. 785. koft—kocht. 789. bril—vreemd, raar: *Moortje*, bl. 43, 59 enz. 790. schort—reden (eig. „wat er aan schortte”). 794. *Kathuysers*: zie V., bl. 109. 795. *vuysers*—smulpapen: zie t. a. pl., bl. 193. 803. *ritsten*—vertrok: *Moortje*, bl. 14; *and* *wijnt*: verg. *Wdbk. der Ned. taal*, I, bl. 40: „aan den wind liggen” d. i. „zoo na mogelijk bij den wind liggen.” 804. *ontsprong*—ontwaakte. 805. *vong*—vond. 807. *sweem*—bezweem. 809. *daer toe*—daarbij.

- Dat door de zyjel-straat, na Over-Veen in't duyn,
 Al waar een Burgher die ter jacht ging, my verselde,
 Die ick mijn avontuur en ongeluck vertelde,
 Hem jammerde mijn leet: ick docht hem passelijk schoon,
 815 En hy vereerde mijn een gouwe Fransche kroon.
An. In dat veur niemendal? *Trijn.* O dat kan jy wel deyncken,
 Wat de Haarlemers veur niet een vreemt mensch souden
 scheyncken.
 Sint die tijt liep ick oock, maer niet by elleck ien:
 'k Wouw liever een schijt-valck dan een smerich broeckjen sien.
 820 *An.* En hebje van die schelm gheen tijnggh of niet vernomen?
Trijn. Niet anders dan dat hy van oosten is ghekomen;
 Ick ben met hem in recht, bylo krijcht hem de Schout,
 Het kost hem licht de kop, al waar zijn hals van gout.
An. Wat wast voor een fatsoen? *Trijn.* Hiel fray, maer 't was
 een scheeltje
 825 Wel goeden dach in huys, wel hey! waar sinje Neeltje?

Robbeknol alleen uyt.

- Hier is huysraet noch niet, het is hier woest en leech:
 Ja besem, vleugel, niets daar ick het huys me veech,
 En 't heeftet wel van doen, sie ick onder, sie 'k boven,
 Het isser beklontert, beraecht, en so bestoven,
 830 Dattet mijn verwondert dat sulcken Edelman,
 Hem met dit byster nest te vreden stellen kan.
 Wel wat sel ick nu doen? gaan uytsien om mijn broot,
 Want so ick langher wacht, ick blijf van hongher doot:
 Mijn Meester, so mijn dunckt, die heeftmen al vergheten;
 835 En of hy noyt en quam, sou ick dan nimmer eten?
 Neen dat is niet geseyt, 'tis best dat ick heen ty,
 De groote huysen an, de kleyne niet verby:
 Maer holla! ick most hier de sleutel nederlegghen.
 (*Binnen.*) Als dan mijn Joncker komt, so heeft hy niet te segghen.

Ierolimo.

- 840 Zemers 't ghemeyne Volck is hier wel rouw en viel,

811. *dat—toen*, verder. 814. *passelyck*—redelijk (verg. vs. 92: „van passen”). 819. *schijt-valck*: zie *Moortje*, bl. 76. 820. *tijnggh*—tjding. 822. *bylo*: zie vs. 212. 824. *scheeltje*—scheeloog. 826. *niet*—niets, evenals vs. 839. 829. *beklontert*—smerig; *beraecht*—vol spinrag. 831. *byster*—beroerd: *Moortje*, bl. 37. 836. *ty*—trek. 840. *rouw*—ruw; *viel*—laag („vil”).

- Ten maackt gheen onderscheet in een pompeuse ziel,
 En eenen groven fiel, die simpel, slecht en sot,, is:
 Zekers ick bedruyf may dat hier het Volck so bot,, is:
 Komt hier een Prins of Heer de Landen te besien,
- 845 Sy sullen haer respect noch reverency bien,
 En met ghedeckten hoot staan sy en speculeren,
 En latens' onghegroet en onge-eert passeren.
 Ons Brabant heeft de prijs voorwaer van alle lien;
 Het volcxken is beleeft en van een goet ingien.
- 850 En eloquent van sproock, en gratioos in't eeren,
 Manierlijck opgequeeckt als kinderen van Heeren.
 De minste Borgher is zoo vriendelijck, en soo beleeft,
 Dat hy de vremde man gheen quayer woorden gheeft.
 Als hoort herteke Lief! wa soeckdy? wa begaarde?
- 855 Na wien vraachde gey? na Peter de ghelaarde?
 Ach Heer! 't is mijn kompeer. Voort Gilles of Pesijn,
 Brenght dese buyten-man by Oomken, Peers Kosijn,
 Naast de blaeuwe boterham, by Hanssens zoons Grootmoeyers,
 Daar dichte by 't Bier-hoot. d'Hollanders sayn maar bloeyers.
- 860 Sy zeyn niet generoos, hoe rayck sy gaan in't swart,
 't Hantwerpen gheen soo slecht die op de vrydachs mart,
 Alsmen de Palmslach slaat, die haar Vrouwen niet kopen
 Borsten van gowt en zijd' gheciert met gouwe knopen,
 En Rocken van Sattijn, en Tabbaerts van flouweel,
- 865 Die draghen yder een: Ja de Hoeren in't Bourdeel
 't Zijn kourasieuse Liens. Waer is de sleutel buyten?
 Mijn jonghen die is uyt, ick mach de deur ontslyuten,
 En vouwen op mijn kap, en leggen te pars,
 Dan wil ick op de plets wa wand'len over dwars.

Robbeknol etende, vertelt zijn avontuur.

- 870 Dat heeft zijn ouwe smaack: wel op mijn magre koonen,
 Nou moetje eens jou kunst en jou vermoghen toonen.
 Siet hier is speck tot palm, hier hebdy 't al na wens,
 Gave lever, goet broodt, ossen-muyt, schape-pens,

843. *bedruyf*—bedroef: zie ook vs. 892: *vertuyft*. 849. *ingien*—verstand. 856. *kompeer*—doopvader. 859. *Bierhoot*—bierkade; *bloeyers*—bloeden. 861. *slecht*—gering (vs. 665). 863. *borsten*—borststukken, waarover zie SCHOTEL, *O. H. huisgezin*, bl. 125. 868. *pars*—pers, evenals vs. 869, *plets*—plaats. 872. *speck tot palm*—alles in overvloed: verg. V., bl. 165 en FRIJLINK, *Oud. Wdbk. op Bred. nagelezen* in voce „palm” maar vooral VAN DALE op hetzelfde woord.

- En beuling, en koevoet, hier is wel veul te bancken,
 875 Ick heb de goede luy wel hartich te bedancken.
 O bloet hoe krijch ick 't op? mijn buyck die staat al stijf,
 Want ick heb schier een broodt van twaelf 'pont in't lijf,
 En daar toe noch een pan met excellente grutten;
 Daerom ben ick besorcht hoe ick dit best sal nutten.
- 880 Al weer-an, sey de meyt, dat gater weer na toe.
 Elementen wat is dit? mijn backhuys dat wort moe,
 Gants lyden, och wat raadt? hoe sal mijn Joncker kijven.
 De kloek die is so laat, het is al over vyven.
 Dats gang, ick klop, o mijn! *Iero.* Wel waar hebde te gaan?
 885 Waer sydy doch gheweest? *Robbe.* Och Heer wilt my niet slaan:
 Want ick heb u gewacht al over de twee uren,
 Ten lesten ick en kon van hongher niet gheduren,
 Zoo kreet mijn holle maach, die half was in't slot,
 Dies ick my selfs beval de goede luy, en Godt,
 890 En siet, die hebben my ghegheven dese beetjes,
 Wel dat ansicht staat niet stuurtjens noch niet wreetjens.
Iero. Oock heb ick ou vertuyft met den eten, maar wat
 Ick beyde, ghy en quaamt, ick ging toe toens en at,
 Voorts hede wel ghedaan ou Gode te bevelen:
- 895 Want 't is veel saligher te bidden dan te stelen.
 Zoo helpt my Godt, Robbert, 't is my in 't minste leet.
 Een dinghen bid ick ou, maackt datmen niet en weet
 Da gay hier bay mayn woont: want ick wil ou wel sweeren.
 Het sode woorlijck may te na gaen maynder eeren.
 900 't Es wel woor dat ick hoop dat ick niet en wert gheschent,
 Vermits dat ick alhier zoo lettelt ben bekent.
 En of God wilde da ick ware t'huys ghebleven.
Robbe. Mijn Joncker ick behoef geen tol daar van te gheven,
 Hebt daar gheen sorghe voor. *Iero.* Nu eet doch arme bloet,
 905 Misschien wanneer ons Heer ons arremoot versoet.
Iero. Robbert, mijn goeyen knecht t'sichtent ick hier quam
 woonen,
 Was ick noot wel te pas, noch hebt niet wesen koonen.

874. *bancken*—„banketeeren”: vs. 25. 876. *bloet*: verkorting van „Gans (Gods) bloed:” vs. 882. 879. *nutten*—gebruiken. 881. *elementen*—donders. 884. *dats gang*—dan maar vooruit: *Moortje*, bl. 73. 884/5. *hebde (hede, vs. 894)*, en *sydy*—hebt ge en zijt ge. 887 *gheduren*—uithouden. 888. *half in't slot*—ontsteld. 891. *ansicht*: namelijk van die „beetjes”, die hij wil zeggen, dat er alles behalve onoogelijk uitzien. 893. *toens*—'tonzent, ten onzent. 900. *gheschent*—te schande gemaakt. 905. *misschien wanneer*—('t is) onzeker wanneer. 906. *t'sichtent*: zie op vs. 652. 907. *koonen*—kunnen.

- Dit huys moet zijn ghebouwt op een quay gront dunckt mayn :
 Oock zaynder huysen die seer ongheluckich zayn,
 910 Mits sy den huurling ghemaynelajck geen goet
 Aenbrenghen, moor wel ramp, ghelayck als my dit doet,
 Daarom belooft ick ou, soo haest de moont gaat strijcken,
 Mij ongheluck en 't huys ghelijck'lijck te ontwijken.

Robbeknol die gluurt ter zyen uyt.

- Hoe loert hy op mijn pens, hoe kijckt hy na mijn broot.
 915 Ay siet hy treckt niet eens een ooghe van mijn schoot,
 Die nu mijn tafel is : siet zijn ghesicht eens vryen,
 'k Heb met den armen bloet warachtich medelyen,
 Want ick heb menichmael geleden dat ghewelt,
 En ly oock daghelijcks het gheen dat hem nu quelt.
 920 Wat sal ick doen? hem noon? hy sal 't my gheen danck weten:
 Want siet hy seydt dat hy te middach heeft gegeten,
 Nochtans meen ick dat hy te meer niet heeft ghebickt.
 Ick wou wel dat zijn smart een weynich waar verquickt,
 Ghelijck het gust'ren was doen hy my hullep smullen,
 925 Doen ick zijn hongers noot met kruympjes ging vervullen.

Ierolimo.

- Voorwaer Robknol, 'k sie ou met verwund'ren an,
 Gay hebt de besten aart die oyt had eenich man:
 Want wie ou eten siet zoo grocelayck van kookken,
 Die kundy appetijt en nieuwen hongher mookken,
 930 *Robbe.* O daar en hadjet niet, maar 't is u holle maach
 En krytende ghedarmt, dat maackt u nu zoo graach.
 Ick weet wel wattet is, hy sou oock garen schransen.
 Verhaastje niet mijn borst, ick selje voor gaan dansen,
 Joncker lustje, tast toe, dat broot dat is seer goet,
 935 So doet dees koe-voet oock, en dees pens is oock so soet,
 Al waarmen: heel versaet, men souwer lust nae kryghen,
 Ghelieftje eter af, holla: 't wil my ontsygen.
Iero. Is dat koeyen-voet? *Robbe.* Ja 't mijn Heer, neemt dat aan.

910. *huurling*—huurder. 920. *noon*—uitnoodigen. 922. *te meer*—heden (het Mnl. „tameer“). 928. *grocelayck van kookken*: o en oo voor a en aa, evenals *mookken* voor „maken“ (929). 935. *doet*: zoo veel als „is.“ 937. *ontsygen*—ontvallen.

Iero. Ick koos voor dat beetken gheen Kalkoensche haen.

Hy gaat met Robbeknol zitten eten.

940 *Robbe.* Wat duncktje byget? is die sack toeghebonden?
Hy kluyft de kootjes of, veel reynder als zijn honden.

Iero. Och dit's lacker dingh! *Robbe.* De saus daar ghy 't me eet,
Dat is het lekkerste dat ick ter werelt weet.

Iero. By goy het smaackt my met sulcken goey behaghen,
945 Al hay'k niet gheten g'hadt in twee gheheele daghen.

Robbe. Juyst rae ghy't op zijn hooft, als ghy de waerheydt
spreekt,

Ick denck dat jou de spijs niet euvel op en breekt.

Iero. Breght my mijn drinck-vat hier, dagese niet vermindert.

Robbe. De Pot is boorde vol, sy is noch onverhindert.

950 *Iero.* Gaet na de Ledekant, neemt de Tapeet van 't bet,

En vouwt het ammeloocken, met meynen Servyvet,

En legget op 't schappra. *Robbe.* Ick selt wel doen mijn Heer,

Hier hebben wy de May, zijn Hoverdy al weer,

Hy wil zijn Graviteyt met groote woorden houwen,

955 En hy het niet een scherf om zijn neers me te klouwen.

D e r d e D e e l.

Eerste uytkomen.

Robbe. **M**En seydt, die wel drinckt, slaapt wel, en die
wel slaapt, en doet gheen sonden.

En die geen sonden doet, die wort sluytelick salich gevondē,
Maer ick heb wel geslapen, en eens ghenoech gebanckē.

Dan ick heb mijn gelucksalicheyt noyt noch seer bedanckt.

960 Wat loopt een mensch op aarde verscheyden avontueren?

Wat moetmen al kommerkans en ongemacks bosueren?

Weet dit niemant niet? Die vraechtē, die vraechtē mijn,

Die alleen weet en proeft, wat wy onderworpen zijn,

Door de versochtheyt vande ramp by my gheleden,

965 Van hongher en van dorst, en meer elendicheden,

Van swerven gints en weer by vyant en by vrient,

941. *kootjes*—beentjes. 944. *goy*—God. 945. *al*—alsof. 949. *onverhindert*—onaan-
geroerd. 950. *tapeet*—sprei. 951. *ammeloocken*—tafellaken. 952. *schappra*—buffet.
953. *de may*: zie V., bl. 157. 955. *neers*—aars; *klouwen*—krabben. 957. *sluyte-
lick*—bij slot van rekening. 960. *avontueren*—kansen. 961. *kommerkans*—ellende.
964. *versochtheyt*—ervaring.

- Wat sonderlingher volck so heb ick oock ghedient?
 Wat Meester dat ick kreegh, hy was suynich en spaarich,
 En d'een was altijdt meer als d'ander vreck en kaarich,
 970 En nu heb icker een die geeft men spijs noch broot,
 Maer die ick self de kost te gheven ben van noot,
 Nochtans heb ick hem lief, want siet daar staat geschreven,
 De geen die niet en heeft, die kan oock niemant geven,
 En of ick schoon ghebreck op 't alderhoogste lee,
 975 So had ick steets met hem noch medelijden mee.
 Daar is den armen bloet stracx in zijn hempt gheloopen
 Hier achter op 't gemak. Ick moet zijn Buyl eens stroopen,
 En snofflen die eens deur, so raeck ick uyt 't vermoen.
 Holla! ick most in zijn broeck eens gauw huyssoeckingh doen.
 980 Nu in zijn wambesje, en nu eens in zijn mouwen,
 Gants doot! ick heb de beurs, zy heeft wel duysent vouwen,
 Dits niet, niet, niet, niet, niet, niet, niet, nichil is hier meest,
 Het schijnt datter geen gelt in lang in is gheweest.
 Och dits een armen droes! Voorwaer hy is rechtvaerdich,
 985 Om zijn armoede, mijn meedoogentheynt wel waerdich,
 Maer ick haat wel met recht mijn blinde gierighe Miester,
 En die ongheluckighe en nauw ghesette Priester.
 Den een die kreegh de kost waer dat ick hem voor gongh,
 En d'ander kreegh de winst van mijn gheleerde tough,
 990 En lieten my daar toe van scharpen hongher sterven.
 Ick sal (dat kenne Godt) gheen Hof-joncker sien swerven,
 Of ick sal dencken stracx, wanneer hy mijn ontmoet
 Het gaat de kalis alst mijn arme meester doet,
 Die ick doch liever dien met zijn behoeftigheden
 995 Als d'andere, en dat om mijn voorgaande reden.
 Maer een dingh wild' ick wel, dat hy kende zijn staat,
 En dat hy niet en gingh so trotsch ghelijck hy gaat.
 Dan 't schijnt wel 't is een wet die stip wert onderhouwen
 By het Brabantsche Volck, so Mannen oock als Vrouwen.
 1000 Al dat verlopen goet zijn al Joffers en Monseurs,
 Al hebben sy (als ick) gheen penning inde beurs.
 De Heer die wilt versien, eer sy ons oock verderven;

967. *sonderlingher*; zie op vs. 1188 van *Moortje*. 974. *of-schoon*—*ofschoon*.
 977. *buyl*—*buidel*. 980. *wambesje*: vs. 489. 982. *nichil*—„*nihil*.” 984. *rechtvaer-*
dich—met grond. 986 en vlgg.: verg. den *Roman*, I, Cap. 3 en vlgg., 10 en
 vlgg. 993. *kalis*—*kale heer* (zie *Moortje*, bl. 107). 998. *stip*—*stipt*. 1002. *wilt*—
 moge het („het” voor „er in”).

Of sy sullen, so 'k vrees, noch in die sonden sterven.
 Nu ick wil binnen gaen, eer dat hier komt mijn Heer,
 1005 En vouwen daer de beurs in duysent ployen weer.

Derde bedrijf. Tweede uytkomen.

Jan, Andries, en Harmen.

Jan Knol. **B**On's jours, wat roester? wat nieuws Andries
 en Harmen?

Andries. 't Gaet so wat heen, maer niet alst hoort, het
 Landt is vol allarmen,

De een wil ons hier, en d'ander daer op 't lijf, o dit is quaat werck,
 Daar toe inlandtsche twist, en scheuringh van de kerck.

1010 Als de kickvors ende Muys dus t'samen hassebassen,
 So mocht de kuyckendief wel schielijk haar verrassen.

Harmen. De saacken vande werelt die gaan wat wispeltuur,
Jan Knol. Wat schaat dat, Harmen, voor u? 't gelt u de
 wagh-en-huur.

Jy hint van Twent en Drent op een stroowis komen dryven.
 1015 *Harmen.* Maar dat is niemendal, ick ben so goet als jy
 met u vyven,

Ick heb hier meer ghebrocht als jy, verstaje dat, Jan?
 Ghy quaamter met u kaale gat, en ick hadt mijn klieren an.

Andries. Dats waar, al wel betaelt, wil jy met de vreemde
 gecken

Dat sou ick en sommige mijn wel dapper antrecken.

1020 O lieve Jan, hadden wy 't en een ander niet gedaan,
 Het sou hier mogelijk nergens na so wel niet gaan.

Jan Knol. So qualijcke niet, seght so, want met de waar
 van buyten

So kreghen wy int Landt veel afgherechte guyten,
 Want dat ons is ghebrocht, of datter is gehaalt,

1025 Dat is (Godt betert) hier te kostelijk betaalt:

D'ouwde eenvoudicheyt, daer wy soo veel van spreekken,
 Quam door het nieuw' bedroch wel haest den hals te breecken

1006. *roester*—woelt er, („wat is er te doen?“). 1010. *hassebassen*—kibbelen. 1013. *'t gelt u de wagh-en-huur*—het brengt u eenig voordeel aan; gij haalt er een winstje uit: zie *Wabk. der Ned. taal* op „gelden,” sub, 2). 1021. *nergens na*—op geen stukken na. 1025. *kostelijk*—duur.

- Waer is nu dat gheloof en die Hollandtsche trouw?
 Die is so ver van honck voor diese soecken souw.
- 1030 Doen was een woort, een woort, nu moetmen listich schrijven.
 In dien men wil bewaart voor loose liders blyven.
Andries. Wie brocht hier de neeringh en koophandel als wy?
Jan Knol. Wie brocht hier de valscheyt en boevery als ghy?
Harmen. Wie brocht hier de scherpeyht in u onbeslepen sinnen?
- 1035 *Jan Knol.* Wie brocht hier de boosheyt om onse deucht te
 winnen?
 Wanneer ick dit gedenck in waarheyt, soo dunckt mijn
 Dat wy noch verre an de quaatste koop noch zijn.
 En wat wissel dat wy met vreemdelinghen sluyten
 Soo weten sy altijdt de Burghers wel te snuyten.
- 1040 *Harmen.* Het spul dat heet siet toe, maar alsment wel besiet,
 De Hollanders en zijn op ver de beste niet.
Andries. Het moet al duyster zijn daar dat volckje sal dwalen.
 Gants lichters dat ick mocht, ick souwje wat verhalen.
Jan Knol. Andries praat soo gaarn van alle menschen quaat.
- 1045 *Andries.* En om een loghen, Jan, soo weetje lydich raat.
Harmen. Wel ick bedingh dat wy onder ons drien spreken
 Eerbare woorden, en van allemans ghebreken,
 Doch of ick wat vertrock, niemant en treckt hem an,
 Maar lacht en denckt hy mient voor my een ander man.
- 1050 *Jan Knol.* Wel sullen wy dan quaat van al de luy versinnen,
 Soo isset best dat wy van ons selven eerst beginnen.
Harmen. Dats waer, dats recht, maar Jan, 't is yegelijck
 bekent,
 Dat ghy een snuyver en een groote dronckert bent.
Jan Knol. Dat lieghje niet, Harmen, maar ick en smijt gheen
 vrouwen,
- 1055 Men weet wel wat voor huys dat ghy hier plecht te houwen,
 En is hier een hijlick te roffen in de Stadt,
 Daar heb ghy Andries het makelgelt of gehadt,
 En wasser een banckeroet dat wist ghy juyst te maken,
 Maar daerom hiet ghy oock de voorspraeck van qua saken.

1028. *gheloof*—crediet, (verg. bl. 144: „haar goet aansien en *gheloof* bij de lieden“). 1031. *liders*: vs. 440. 1034. *onbeslepen*—alles behalve geslepen. 1038. *wissel*—ruil. 1039. *snuyten*—afzetten. 1043. *Gants lichters*: verg. vs. 58 en 294. 1045. *lydich*—ter dege. 1048. *vertrock*—vertelde. 1053. *snuyver*—liefhebber. 1054. *smijt*—sla. 1056. *roffen*—koppelen (v. w. *rofster*—koppelaarster, waardin). 1057. *makelgelt*—provisie. 1059. *voorspraeck*—advocaat: zie *Moortje*, bl. 52.

- 1060 *Andries*. Also; laat ommegaan, soo krijcht mijn vaar oock wat,
 Hoe langh ist wel gheleen dat ghy de pocken hadt?
Dats nou al eveliëns, doen ghy soo slinger-biende?
Harmen. Met die kaats ist achthien. Elck bidt hier voor zijn
 vrienden,
 Waar bleef het kleyne kijnt van u Suster de Non,
 1065 Die by nacht so fijntjes by Heerom lopen kon?
Jan Knol. Verklaart hier eens, Harmen, voor dese goede
 mannen,
 Waarom datje bent te Ditmars uytghebannen,
 Dat was niet om u deucht? *Harm*. Hola Jan, dat is te hooch,
 Hoe na mienje begut dat ick dan niet en dooch?
 1070 Neen bylo, praat soo niet, want ick ben vanden vroomen.
Andries. Vroomen? ghy slacht de stronckt, ghy benter af
 ghekomen.
 O lieve man! men kan jou wel, en jou gheslacht,
 Wie isser toch die jou, of die de jouwen acht?
Harmen. Ja, acht oft niet gheacht, daer leyt niet an bedreven,
 1075 Mocht ick met elcken kint een tonne Gouts maar gheven,
 Ick wed dat ick eer langh oock op het kussen sat,
 En dat de best van al my om mijn dochter badt,
 Men weet het hedensdaachs soo abel te besteken,
 Elck soeckt de slechte luy soo deeg'lijk te bespreken,
 1080 En al waren d'Amsterdammers niemendal graagh,
 Soo souwer wel cen Zeeuw, of een van 's Graven-haagh,
 Hoe wel dat sy niet veel vande Koeckeeters houwen,
 Alsoo een macke moer minnelijk garen trouwen,
 Alsser maar gelt en was, 't is nu een ander tijdt,
 1085 Al waar ick Turck of Jood ick worde wel ghevrijdt.
Jan Knol. Ghy secht de waarheyt, maer men macht som-
 tijdts niet segghen,
 Want daar is een volckje die wetent so uyt te leggen,
 Dattet sondt en schandt is, ick hebbet self besocht
 Aan dinghen, die ick van mijn leven niet en docht:

1061. *de pocken*—de Spaansche p.: *Moortje*, bl. 23. 1062. *eveliëns*—net gelijk.
 1063. *met die kaats ist achthien*—achtien worpen gewonnen, of „dat is raak geweest”.
 1068. *te hooch*: verg. vs. 347. 1069. *hoe na*—wel zoo: *Moortje*, bl. 45 en 95;
begut en vs. 1070, *bylo*: zie vs. 288 en 212. 1071. *stronckt*—stront. 1074. *bedre-*
ven—gelegen. 1078. *abel*—knapjes; *besteken*—bedisselen: *Moortje*, bl. 15, enz
 1079. *deeg'lijk*—fink, mooi. 1082. *koeckeeters*—Amsterdammers, verg. *Moortje*, bl. 83.
 1083. *minnelijk*—hartelijk, van harte („eeuwig graag” wil hij zeggen). 1084. *maer-*
en—slechts.

- 1090 Lijdt en mijdt, swygen best, soo hoeftmen niet te sorgen.
Harmen. Segt ons, Andries, wat nieuws hebben wy van den morgen?
 Wat isser ommegeaen, gisteren of te nacht?
 Isser niemant gevangen of verkracht?
 Geroesmoest, ghequest, geranckoolt, noch glasen uytgesmeten?
- 1095 Ghy bent een man die alle dingh eerst pleecht te weten,
 Ghy bent des morgens vroeck voor dach al op de bruggh,
 Daar neem jy de tijngjes uyt de nest eer sy zijn vlugh.
Andries. Maer, Jan, ick heb ghehoort en oock van daagh vernomen,
 Datter goet excellent Engels Bier is ghekomen:
- 1100 En gister avont laet isser een Jonge meyt
 Op de Haerlemmerdijck van een knoet neereleyt.
Jan Knol. Knoet? van een Westfaeling, zoo heb ick hooren spreken.
Andries. O bloedt, krijcht hem de Schouwt, dat wil hem suur opbreken.
Harmen. Al kreegh Schouwt hem al, hy maecten dat wel of.
- 1105 *Jan Knol.* Het Hof Provinciaal krijcht seldom daar yet of.
Andries. Een Meyt neergheleyt? foey! dat hoorden ick noyt segghen.
 De droes, wat schelm is dat? een Meyt neer te legghen!
Harmen. O lieve Andries-Oom dat gheschiet nu soo veul.
Jan Knol. 't Is ghebeurt van een hals-Heer van Haarlem, de Beul,
- 1110 Schoppen ien ooggh: op een rat moet hy rusten.
Andries. Of an een diefsche gallich, na zijn eyghen lusten.
 Melis Mal-mongt het gisteren een koontje ehadt.
 En ongse Jan die kreegh het luyer an zijn gat.
 Dirck het Elsjje sulcke ontyghe stucken verweten,
- 1115 Ick segje dat, een hongt en souwer niet of eten:
 En sy sprack hem weer toe, aars noch aars ofs'em vong.
 Dat Wijf het de nicker of zijn speulnoot in heur tong.
 Joost Dircksz. is van daagh na Vlaand'ren ghevaren,

1093. Variant A, B, C, D. *Isser niemant ghequest; gevangen of verkracht.*

1094. Variant A, B, C, D. *Geroesmoest, gheranckoolt, noch.*

1094. *geroesmoest*—gezwierd, gerold; *geranckoolt*—straatschenderij gepleegd. 1097. *tijngjes*: vs. 820. 1101. *knoet*: scheldwoord evenals „Deen,” „Mof,” „Poep,” „Jotto,” waarover zie V., bl. 150; *neereleyt*—verkracht. 1109. *hals-Heer*—beul. 1111. *diefsche*—voor dieven. 1112. *koontje*—rooden wang (door een klap). 1113. *kreegh het luyer an zijn gat*—is in de luren gelegd of „heeft voor zijn broek gehad” (verg. V., 156). 1114. *ontyghe*—ongepaste, vieze. 1115. *of*—van. 1116. *aars noch aars*: vs. 389.

- En zijn buyr-vryer Klaas die sal zijn Wijf bewaren,
 1120 En sluyten het voorhuys te deghen na sijn sin,
 So komter niemandt vreemts by nacht of onty in.
 O 't is een veersient man, hy weet dat wel van buyten.
 Datter niemandt in en mach als Klaas de Poort wil sluyten.
 Och de voorsichticheyt is wel een groote deucht,
 1125 Sulcken wijsheydt was hy al in zijn jonghe jeucht,
 Warenar het zijn pleyt en 't groote recht verlooren.
 En met Gran Machand daer staetet qualijck gheschoren.
 En Hillebrant Droochnap die het een sulvere schaal
 Van dese nacht versoent an Elsjen en Pruys-ael.
 1130 Dorst'ghe Dirckje die wil zijn ghelt niet verspeulen,
 Maar wel verquans'len hier aan een malle meulen.
 Dat kleyne Mannetgen dat op d'execusy loopt,
 En de plockjes haalt op d'Erf goet datmen verkoopt,
 Bleef gister-avond an een groot hyys hanghen.
 1135 En Jan de Pypesteller is vande Ratel-wacht ghevanghen,
 En Harmen de raser is van krancck-hooft ghequest.
 En ons aller Hans Jongh is verlooft an een ouwe Best.
 En Broer Karnelis is getrouwt an een Waterlantse Tuytmeyt,
 Maer sy wil hem niet, nu sy hoort dat hy zijn ayeren uyt-leyt.
 1140 *Jan Knol.* Andries jy weter of, waar haaljet al van daan?
 Ick loof niet of ghy moet onder en boven d'aarde gaan.
Harmen. Wel wat hoor ick daar? wel wat wil dit wesen?
Andries. Het is de Ste-klock wis? men salder wat of-lesen.

Robbeknol, met een heel deel jacht van volck.

- Het volck loopt na den Dam, wel wat of dat beduydt?
 1145 Daer sal Justicy schien, want de Ste-klock die luyt,
 Daar moet ick me na toe, en siense wat of-sneeren,
 Maar ofmense kastijt, selden sy haer bekeeren.
 De kussens raken uyt: daar is men Heer de Schouwt
 Met de Secretaris, siet dat jy de mont wat houwt.

1126. *grote recht*—'t hooge recht, het recht in hooger beroep. 1131. *malle meulen*—„draaischuitje” of draaimolen: TER GOUW, *Volksverm.*, bl. 305. 1132. *execusy*—gerechtelijke verkoop: verg. vs. 1422. 1133. *plockjes*—premiën aan de meest-biedenden bij afmijningen. 1135. *pypesteller*: worden bedoeld de „orgelpijpen.” 1138. *tuytmeyt*—spitsmutsmeid: *Moortje*, bl. 115. 1143 *salder*—zal er (nam. van de pui). 1145. *justicy*—executie (waar 't volk bij was om „de justitie te assistee-ren”): zie daarover TER GOUW, t. a. pl., bl. 570 en vlgg., en WAGENAAR, *Amst.*, II, bl. 24. 1146. *of-smeeren*—afstraffen, maar ditmaal zou de Schout slechts eenige afkondiging aflezen.

Alsoo myne E. E. Heeren vanden gerechte der Stede Amstelredam: Aanzierende het groot bedroch en toeloop der sterke luye ledichgangeren, vagebonden, onnutte bedelaren en menigte der vreemde armen, waer onder sich ooc verschuylen en behelpen, verspieters, nacht-roovers ende dieven, om welcker ver-raet, dief-stal, ende plondering, als ooc de Godloosheden van tuysschen¹⁾, spelen, vechten, droncke drincken ende hoerdom te vermyden: mitsgaders de weynig voor-raets van kooren, en d'apparency van dien, en de dierte die consequentelyc vallen moet tot groote beswaarnisse der Gemeynthe, ende tot verkortinge van onse eygen rechte behoefte. So ist, dat myne E. E. voornoemde Heeren hebben geordon-neert, en gestatueert; als sy ordonneren en statuieren expresselyc by desen, dat nu voortaan geene Bedelaars, Lantloopers, Bayert-boeven²⁾, Troggelsacken³⁾, Huycke-vaken⁴⁾, 't sy out ofte jong, blint, kreupel, manck, melaats, ofte anders, en sullen moghen ommegean, omme de Aallossen te vergaderen, op Marcten, Bruggen, voor Kercken, Poorten, hoecke van straten; maar dadelik te vertrecken, op peene van openbaarlick geschavotteert en strengelick gegeesselt te werden. Ghebieden oock myne E. E. Heeren dat niemant hem vervordere⁵⁾ de Sergianten⁶⁾, Provoosten, en opsienders, die tot sulcken eynde sullen verkoren worden, eenighe molesten, ghewelt ofte verhindefinge te doen in't executeren en 't apprenderen der moetwillighe luye boeven en leechloopers, op peene als boven. Voorts dat alle rechte Armen sullen gehouden wesen haar namen, staet en woonplaatse aen te gheven aende Vaders daer toe gestelt, om de waerheydt daer van te vernemen, ende des noodt zijnde bequamelyck inne te versien. Aldus gedaen by de Raden deser Stede. Actum den 18. Meert. Presentibus mijn Heer de Schout, ende al de Schepenen.

B R E D E R O O D.

Andries, Jan Harmen.

- 1150 *Andries.* Wat dunckje daar of Jan? is dat niet wel bedocht?
Jan Knol. Daer is in langhen tijdt gheen beter werck ghewrocht.
Harmen. Ja hoewel datmen doet noch salt yemant berespen
Andries. Ja wien? een deel ghespuys van fielen, schudden,
 wespen,

Of ander gorlegoy van onschamel gheboeft?

1) *tuysschen*—dobbelen.

2) *bayert-boeven*—vagebonden.

3) *troggel-sacken*—bedelaars; vs. 1171.

4) *huyckevaken*—bedriegers.

5) *hem vervordere*—zich verstoute.

6) *sergianten*—dienders. Verg. voor deze publicatie den *Roman*, I, cap. 20.

1153. *schudden*—schavuiten; *wespen*—dieven. 1154. *gorlegoy*—schorremorrie; *onschamel*—onbeschaamd.

- 1155 *Harmen.* Neen van eerlijcke lien die d'arremoed' bedroeft.
Jan Knol. Te beter ist voor haer die hier rampsalich leven,
 Indien sy haar ghebreck en commer maer angheven:
 Men salder in versien, 'tis goedt na mijn verstandt;
 So bantmen voegelijckst, de schelmen uyt het Landt.
- 1160 *Andries.* Als men den armen dus sou over al versenden,
 Werwaerts so souden sy int leste dan be-enden?
Jan Knol. Daar laet ick heur voorsien, hoe spreeckt ghy
 heur so veur,
 Hoe na vreesje dat ghy oock stracx sult moeten deur?
 De luy die worden moe van dus en so veel ghevens,
- 1165 Sy verluyen daer op die Jottoon en kromstevens;
 Sy zijn de oorsaeck van der rechter armen noot,
 Die treurichlijck verkoopt sijn schaemt om dat drooch broot
 En onder alle die de huys sitten hier spysen,
 En suldy gheen twintich Burghers Kinderen wysen.
- 1170 Haar hart is haar te groot. Maer Moffen, Poep en Knoet,
 Dat zijn troggelaars tot bedelen opgevoet;
 Dat bewijst de Rietvinck, en noch de ouwe Wael,, uyt:
 Maer die Haarlemmer-dijck, o bloedt! die levert ael,, uyt:
 Wat woont daer een ghesnor van Volck van wijt en sijt,
- 1175 Daar is nauwlijcx een dach datmer niet vecht en smijt.
 Wat comter vrydaachs en gherit ter poort indringhen,
 Van revelduytsche en van vreemde hommelingen,
 Al ghesonde wyven, met besieckte doecken om,
 By hiele vaendels vol, doch met een stille Trom,
- 1180 De Nieuwendijck langhes, en voort door alle straten,
 Het volck is hier goedt gheefs, 't blijkt an haer karitaten,
 Elck werpt sijn aalmoes wech, want is het niet van't mal
 Datmen lieden gheeft die 't verkaetsen met de bal,
 Sundaachs 's morghens voor de poort, of daer yewers buyten?
- 1185 Of verdobb'len met rabouwen en met guyten?

1161. *be-enden*—eindelijk komen. 1163. *hoe na*—welzoo; *deur*—henen. 1165. *verluyen*—maken al luier: hier alzoo trans.; *Jottoon*—vreemdelingen: V., bl. 146; *kromstevens*—koeterwalen: VAN LENNEP, *Zeem. Wdbk.*, in voce. 1167. *die*—verkoopt: wij zouden „die verkoopen” verwachten. 1168. *huys sitten*—huis zittingmeesters, en niet, zooals V., bl. 145 verklaart: „behoefigen.” Verg. WAG., *Amst.*, II, bl. 262, alwaar ook de naam „Huiszitten” in de door mij gegeven beteekenis. 1172. *bewijst uyt*—wijst uit. 1173. *ael*: hier zooveel als het tegenwoordige „een zoodje.” 1174. *ghesnor*—uitvaagsel. 1175. *smijt*—slaat, vecht. 1176. *gherit*—troep. 1177. *revelduytsche*—gebroken Hollandsch sprekende; verg. „revelkallen”: *Moortje*, bl. 12; *hommelingen*—klaploopers. 1178. *besieckte doecken*—doeken van zieken; 1182. *van 't mal*—door 't gekke heen. 1185. *rabouwen*: vs. 430.

- Of ver-evenhoutent, of hutselen met mekaar?
 Of int kuyltje, of opschieten, of lechtseme daar?
 Wat voordeel doet haer 't gelt? niet, al zijnt kop're duyten,
 Men sieter bloetstortingh en doodtslaghen wtspruyten
- 1190 Ja moort en dievery: En wordense ghevat
 Van Schouten dienders of Soldaten vande Stadt,
 En raken sy int gat, so sullen de vis-wywen
 Dit eerloose volck noch voorspreken en voorschryven,
 Of't recht dat wort door 't gelt gheblinddoeckt en verdreyt,
- 1195 Door den yver van haar sotte barmherticheyt;
 En noch en machmen niet op dit misbruyck eens schempen,
 Noch schrollen op die gheen die 't ghelt onnut verslempen:
 En laten wijf en kint in commer en in rouw
 Daer men het vlytich voor den noot bewaren souw.
- 1200 Of kon den Overtoom of de Kathuysers spreken,
 Of Sloterdijck: wat souwer een bommel uyt-breken.
Andries. De Arrebeyers en de Draaghers ande straat,
 Dat is een volckjen dat haer op den dronck verstaat:
 Wat dunckje byget Jan, en zijnt gheen leck're boeven,
- 1205 Die niet van waar 't bier is, maer van wat merck is, kunnen
 proeven?
Harmen. Sy benaerstighen steeds de middelen van 't Landt.
Andries. Sy benaerstighen steeds haar eyghen sond en schandt:
 Sy misbruycken den dranck en oock de goede suyvel:
 Sy vorderen het Landt, hoe? sy vorderen de duyvel,
- 1210 Sy helpen de Schoyer en Sluycker wel an ghelt:
 Maer dat baat het Landt noch Pachtters niet een spelt,
 Wat Boeren datter zijn, worden sy medestander,
 Den eenen fiel die sal 't dan stelen van den ander:
 Maar dese Brouwers, of de ghene die 't beschoyt,
- 1215 Of die het sluycken 's nachts, sy blyven noch beroyt.
 Behalven de koopluy die eerlijck willen schynen,
 Die Kelders verhuuren an Frans en Rijnsche Wynen,
 En halen door een deur somtijts een vaatjen Wijns,

1186. *ver-evenhoutent*: blijkbaar „verspelen het door evenhouten“ (?); *hutselen*: volgens DE JAGER, *Freq.*, I, bl. 242, een spel al even onbekend als „lechtseme daer“ van vs. 1187. 1192. *gat*—gevangenis. 1194. *verdreyt*—verdraaid. 1196. *schempen*—schimpen. 1197. *schrollen*—afgeven. 1200. *Overtoom* en 1201. *Sloterdijck*: bekende uitspanningsplaatsen: TER GOUW, t. a. pl., bl. 624 en zijn *Amsterdam*, bl. 43, verg. V., bl. 109. 1201. *bommel*—bom: vs. 768. 1202. *draaghers*—sjuowers. 1203. *haer*—zich. 1204. *byget* vs. 296. 1206. *benaeerstighen*—ijveren voor; verg. vs. 1209: „vorderen in gelijken zin. 1211. *niet een spelt*—geen zier. 1214. *beschoyt*—bereddert.

- En stelen jaar op jaar also den Heer het sijns.
 1220 So daer de Magistraat niet beter op wil letten,
 So sullen sy het Landt dapper ten achter setten.
 Daar zijn Wijnkoopers die oock setten een ghelach,
 En draghen stoutelijck een heele nacht en dach:
 En hadden sommige haar handen recht ghehouwen,
 1225 Sy souwen in so kort gheen groote huysen bouwen,
 De vromen kijken toe, en sien dit an met leet,
 Haar Neringh werdt verkort, ghelijckmen siet en weet.
 Waerachtich 't is al laat, ick wil nu t'huys gaan eten.
Harmen. Ick heb oock etens lust, want ick heb niet ontbeten,

Robbelnol.

- 1230 O bloet! nu machmen sien de vasten van ons huys,
 En d'inwoonders zijn soo stil, soo stil als een muys,
 Wy spreken niet een woort, soo seer sijn wy bedroeft,
 Niemand weet vande noot, dan diese treurich proeft.
 Wat raat gaat mijn doch an? och ick kan niet versinnen
 1235 Waar mede dat ick best de schaam'le kost mach winnen:
 Maar noch ben ick zoo seer beladen niet met mijn,
 Als ick nu met mijn Heer bewoghen wel moet zijn,
 Waar sal hy armen man van nu voortan of leven,
 Hy heeft noch gelt noch panckt en niemant sal hem gheven:
 1240 Maar 'k weet niet hoe ick 't heb, het schijnt alliens byget,
 Of mijn Joncker nimmer gheen hongher schier en het,
 Ick weet niet wat hy eet, noch ick kan niet bedencken,
 By wie dat hy mach gaan, die hem het Noenmael schencken.
 Of leeft hy by de wint ghelijck het Cameljoen?
 1245 En nietemin als men hem siet komen op de noen,
 Soo steeckt hy op zijn hoofd soo rustich over enden,
 Ghelijck een wackre wint van schoone swacke lenden.
 Robbert, nu is het tijdt dat ghy middel versiert,
 Gheen beter als mijn ampt dat ick jongh heb gheliert,
 1250 Ick wil mijn Evenjely gaan halen uyt de hoecken,
 En gaene by de buurt mijn broot met eeren soecken

Trijn Snaps, Els Kals, Jut Jans. (Spinsters.)

Trijn. Dat roert jou niet, hoortje dat wel? Jan kurckevaar,

1222. *setten een ghelach*—tappen. 1223. *draghen*: hier sluiken, smokkelen.
 1233. *proeft*—ondervindt. 1239. *panckt*—pand. 1240. *alliens*—eveneens. 1246. *rustich*—kloek, flink. 1247. *wint*—windhond. 1248. *versiert*—bedenkt: vs. 585. 1250. *Evenjely*—bijbeltje. 1252. *roert*—raakt.

- Jou Wijf mach een Hoer wesen, of jou dochter, ofjou snaar:
Loop heen ghy hoere-dop, jy gatvinck by jou wortel-teef.
- 1255 Ghy hebt groot gheluck, malle pis-dief, dat ickje back-huys
niet an mortel wreef,
Ick ben een Vrouw met eeren, en so goet as jy of mijns gelijk,
Wat rijtmen dese rekel, de duyvel dienje binje rijck.
Is mijn man een veughel? jy selt jou mont beteughelen.
Komter uyt, hebjet hart, jy schrobber ick selje lieren veughelen,
- 1260 Jy sult niemandt veughel hieten, Jan hanghvat, verstaje dat,
Of blaest hem ierst een pont veren: de rest in 't Sout-vat.
Ick seght noch eens op mijn burgherschap, jy selt niemandt
veugel heten,
Of jy sult ierst, walbarcken aensicht, van zijn eyeren eten,
So siet. Ick sel jou dat veughelen noch kornen uyt je gat,
- 1265 Isser by gans wongden anders maer recht inde stad,
Komt en reys voor den dach, hontsklinck! komt eens uyt de
koocken,
Al het mijn man in zijn jeucht en reys een huys oppe broocken,
Wat schaat dat? dat schaat niet, al even goet vrient.
Al is hy en reys egiesselt en ebrantmerckt, hy haddet verdient,
- 1270 Ick weet het also wel als jy, dat ick jong voor Hoer liep,
Al was ick jong ick was so wijs dat ick niet om mijn moer riep,
Ick was om mijn veertien jaer al mans genoech voor een man,
En of ick niet deugen wil, wat hondert guldelingen gatet jou an?
Els. Nou Trijntje uou, nou 't is hoogh ghenoech 't is lang
enoch ghekeven,
- 1275 Het hy watte seyt, 't is hem leet, men moet vergheten en
vergheven.
Hy is best die best doet, weetje niet, een Hoer is een vrouwe
naam,
Die 't niet en is en treckett hem niet aan. *Trijn.* Ast is, mijn faam!
Mijn eer! mijn eer! mijn eer! mijn eer! die sal hy my verbeteren,
Of ick sel hem, sie daer, met dat mes na zijn gat veteran,

1253. *snaar*—schoondochter. 1254. *gatvinck*: vs. 728; *wortel-teef*—groenwif.
1255. *mortel*—gruis. 1257. *rytmen*—plaagt me. 1258. *veughel*—galgenaas, hier wel-
licht voor „hoerenbaas.” 1259. *schrobber*—dief, felt; *veughelen*—voor „veughel”
schelden: verg. vs. 1260. 1261. *veren*: ze voltooit haar volzin niet met „aan zijn
gat” of iets dergelijks. 1263. *walbarcken*—houterig: *Moortje*, bl. 106. 1264. *kornen*—kloppen, slaan: zie daarover DE JAGER, t. a. pl. II, bl. 796. 1265. *gans wongden*—Gods (Kristus) wonden: vs. 570. 1266. *koocken*—keuken. 1273. *guldelingen*:
zie V., bl., 142. 1274. *hoogh*—mooi: vs. 347. 1277. *ast is*—gij hebt gelijk: *Moortje*,
bl. 66, 83. 1278. *verbeteren*—herstellen. 1279. *veteren*—raken.

- 1280 En of in de Stadt van Hooren, mijn ooren staan an de kaack'
 En offer mijn Vaar ghehanghen is, is dat so grooten saack?
 Daar hangt so menighen vroomen man, daer leyt niet an bedreven,
 Hy brocht hem (God-danck) noch selver niet om 't leven,
 Als sommighe luy. Wat gafjer wel om, waer ghy
- 1285 Noch met rabraken en met verbranden vry?
Jut. Maar Trijntje, wat kal is dit? wat soumen doch so kijven?
 Hetty watte seyt en watte daen, 't sal an hem selfs bekliven,
 Wees ghy de quaatste niet, nou stil, weest stil mijn moer.
Trijn. Wel wat duyvel het hy te seggen van mijn jongste
 Broer?
- 1290 Al staat hy na 't Beulschop, hy doetet met God en met eeren,
 Mach hy alsoo wel als een aar niet een request presenteren?
 Hy is een Burgers kijnt. Maer 't Hof gaater soo wat me deur,
 D'eene vreemdelingh of d'ander, die gaat altoos veur,
 Draaght hy hem wel, het Dief-leyer-schop dat sellense hem
 wel beschicken,
- 1295 Maar hy moet eerst een neerlaagh, of een maant vijf ses verklicken,
 Men komter so niet an, lieve moer, op en stel en op en sprongh,
 Of men moet vry wat voorloops hebben van ouwt en jongh,
 Men mach segghen watmen wil, kijnt het is een eerlijck Officy,
 Het is een diender van Godt en de heylighe Justicy,
- 1300 't Is een smerich Ambacht waren sy wat goet spaars.
 Sy mochtender hondert pont groot op verteeren 's Jaars.
Els. Ja seecker, dats geen kleyne maater, isser sooveel me
 te winnen?
 Soo gheeftet me wongder, datter gheen meerder Dief-leyers
 sinnen?
Trijn. Wat doeje, spinje wat? dat is seker hiel goed vlas,
- 1305 't Is een garentje als een sijt,, wel trouwen sy spint wel ras,
 Waar haalje de streentjes, op de Nieuwendijck of in de Halsteeegh?
 Op de Luysemarcht, en op de Burgh-wal, daar ist al leegh,
 Wat geefjet pont? waar breugjet? of heb jy jou huysen?
 Ick heb hier wat werck te heeckelen en te pluysen,
- 1310 Heer, ick kent so moytjes doen, also wel als onse Hilletjebuur,
 Al seggen de luy datset puyckje, en 't ammeraaltje is van
 de buurt

1282. *bedreven*: vs. 1074. 1286. *kal*—praat. 1287. *hetty*—heeft hij; *beklyven*—blijven hangen. 1292. *gaater me deur*—licht er de hand mee. 1294. *draaght*—gedraagt. 1295. *neerlaagh*: verg. vs. 1101, dus „verkrachting,” ook „moord.” 1297. *voorloops*—aanbeveling: vs. 81. 1300. *smeerich*—vet. 1302. *maater*—„materie,” zaak. 1305. *een sijt*—zijde. 1306. *streentjes*—strengjes. 1311. *ammeraaltje*—bovenste beste.

- As ick begin, so heb ick noch niette daan, dat soumen seggen,
De heeckelsters vande varekemerct mogender heur broek by
leggen,
Ick ben al mier asje mient, ick slacht Jan bruynen neus,
1315 Jutje Jans, met oorlof, wat sinje Benist, Papist, Arminiaens,
of Geus?
Wat isser nu al te doen, niet waar? met gheloofs saken?
Dat het an ons drien stong wy souden dat hylick wel maken,
Wat noch prijs ick mijn: Ick spreek wel een haastich woort,
Maar daar me ist ghedaen. Och moer, ick weet hoet hoort!
1320 *Jut.* Elsje kaacks datt' an ons stondt, wat dunckje souwt dan
beter wesen?
Swijcht, swijcht om Godts wil, kijnt, Heeren boecken zijn
quaat om lesen,
Och dat is ons dingen niet, laten wy ons moeyen met onse werck,
Elsjen kals, hebje nou een lootjen van de ouwe of nieuwe kerck?
d'Alemosseniers dielense 's weecx wat uyt voor de arme luytjes,
1325 De luy werpen nou so niet over, sy bestellent nou met duyctjes,
Die wel eer guldens gaven, doe ginge de vaars grof,
Trouwen 't is nou een duere tijdt, 't macher nou so niet of,
Kijck alle dingh is duur, maer Anne Klaas in de drie testen
Die doet so veel goedts (God loontser) hier ande vesten,
1330 Ghy wetet niet, hoe veel boogjes datse 's jaers wel huurt,
En daarse alle Sondags warmis, kool, erreten en boonen stuurt,
En stockvis, en bry, och s'is soo goet arms, jen hebtje leven,
Datse selfs een Rogghenbroot was, ick loof niet, of sy souwer
self wech gheven,
't Is, 't is dat ickje niet seggen en kan, 't is te goethartighe wijf,
1335 Sy souw verseepertjes huer hert wel duwen uyt huer lijf,
En gheven 't an een aar. Stuur dese daar gistren niet so veel laken
Datter Lobberich, Dibberich, en Gerberich een roc of souwen
maken,
Sy haalden eensdaags, een groot Linneweb uyt het middelste bom,

1312. *niette daan*—niet gedaan. 1315. *oorlof*—verlof; *Benist*—Menist. 1317. *hylick*—huwelijk. 1321. *om*—om te. 1323. *lootjen*—bon (bonnetje). 1324. *dielen*—deelen. 1325. *werpen over*—(eig. „werpen over de nagel”: *Moortje*, vs. 2661)—zijn gul; *bestellent*—maken zich er af. 1330. *boogjes*: „in den muur der stad waren alomme overwelfde boogen gemetseld, waarin de Regeering, eenen tijd lang, arme luiden om niet woonen liet”: WAGENAAR, *Amst.*, I. bl. 18. 1331. *warmis*—warmoes. 1332. *arms*—voor de armen. 1335. *verseepertjes*—warempeltjes (vs. 1806): verg. *Moortje*, bl. 38. 1338. *linnweb*—stuk linnen; *bom*—trommel (die voor „linnenkoffer” diende): SCHOTEL, t. a. pl., bl. 120.

- Wat gingse doen? maer sy dielden daart noot was, rustich om.
 1340 *Els.* Ja sulcken ien ken icker oock, ick moeder deucht of spreken,
 Och! hoe dickwils het sy wel in mijn spynt en tresoor ekeken
 Offer oock yet ghebrack, of watter was van noot,
 Daar kreegh ick noch flusjes een pot met botter, en een broot.
 Met een sle met turf, en een mant met spaenders, en vyven-
 twintich eecken houten,
 1345 Met een kinnetje harings, en met lustich en wel ghesouten
 Aal, en Labbardaan, en se het mijn kyeren gnappjes ekliedt en eriet,
 En sy stuurtse int groot school, 't is van sen leven niet eschiet.

De lesende Robbeknol, Els Kals, Trijn Snaps, Jut Jans.

Trijn. Uyt ist, siet daer blijf ick, buur-wijfje, siet daer by dat
 titteltje.

Maar hoe reyn is dit ooc, komt me vaar, leestmen noch
 een kapitteltje,

- 1350 Jesus, Marye, maar kyeren, God segen ons! is dat Gods woort?
 Ja wel Heer; ick wort schier aars, ick hebt mijn leven niet ehoort,
 Ic ken niet een A voor een B, mijn ouwers lietent my noyt lieren,
 Hoe moy leest die knecht: hoe keunent de menschen versieren?
 Houw daer, mijn vaar, ay lieve leest dan noch iens
 1355 Een Evangelytje uyt de schrift, je weet wel, dats nou alliens,
 Iek ben me Rooms-Katelijck, en ick gae wel inde preeken,
 Maar wat ist? hier eseyt, ick macher mijn hoeft niet me breken,
 Of daar een Paap staat en praat int Latijn, en haaltet wel so vart,
 Ick laat mijn noch staan; maar dat hyer selver in verwart,
 1360 Men hoort ons slecht en recht en eenvoudich te leeren,
 Wat weet ick of mijns ghelijck van 't aalwaarich disputeren?
Els. Nou mijn Ridder van 't sint Joris, nou mijn vryer assen man
 Leest nou een reys van dat heyligje, moytjes van vooren an.

Robbeknol leest.

Jutje. Maar woondje daar, men vaar? Heer je keunt, je hebt
 wel annenomen

1339. *rustich*—flink, hier „mild.” 1340. *deucht*—goed; *of*—van. 1341. *het*—heeft: *spynt*—provisiekast; *tresoor*: vs. 545. 1342. *ghebrack*—ontbrak. 1343. *flusjes*—gaww. 1345. *lustich*—levend. 1346. *kyeren*—kinders (vs. 1350); *gnappjes*—knapjes; *eriet*—„gereed” van *reeden*—opknappen. 1347. *groot school*—stadsschool. 1351. *wort aars*—word een ander mensch: *Wdbk. der Ned. taal*, I, bl. 577. 1353. *versieren*—verzinnen. 1355. *alliens*—om 't even. 1358. *vart*—ver. 1361. *aalwaarich*—verdrietig. 1362. *ridder van 't sint Joris*—vrijer, hetzelfde als „ridder van St. Jan”: *Griane*, vs. 1325. 1364. *annenomen*—aangeleerd: *Wdbk. der Ned. taal*, t. a. pl., bl. 257.

- 1365 Mijn Koningh, jy moet wat dickwils en wat mier ankomen,
Ghy komt al te luttel uyt, 't is niemendal, hoorje dat wel.
Siet dat geef ickje, nou, neemtet vry, wat dats ien gesel,
Jy bint ien man als speck en speck is so goet as gelt: altijt
as jy komt lesen,
So sel ons eten so wel voor jou, als voor ons selven wesen,
- 1370 *Robbe.* Ick bedanckje, buur-wijfjes, onse lieven Heer is het loon,
Die so veel menschen spijsden met vijf garsten broon.
Trijn. Gaet heen, mijn Engeltje, mijn snobbeltje, och! hy is
so soet,
Dat jou onse lieven Heer inden Hemel halen moet,
Komt altoos an, al wast een Kaars in nacht: dat waren woorden,
- 1375 Wat dochtje Jutje, wast anders ofje een Propheet hoorde?
Ay komt me binnen, en praat wat, ick heb so moyen vyer,
Els. Wel an ick koomje by. *Jut.* Al waar ick doot, so bleef
ick doch niet hier.

Ierolimo, Robbeknol.

- Moor hoe variabel en sunderling da 't avontuurs beloop is,
En weet niemant van ouwlien goeliens of Amsterdam te koop is?
- 1380 Ick wilt betoolen niet op termijnen, maer met argent kontant,
Puf Koopliens, puf Mannekens, ick ben de grootste van 't Lant,
En waren de Stooten niet geimpescheert met facieuse soken,
Ick sood versoecken de Haarlemmer-meer drooch te moken,
Op myne kosten, ick sood doen, och jooek: och Jesus jooek:
ba 't Jan,
- 1385 d'Hollandsche botmuylen sien Sr Ierolimo voor een slechthoot an,
Ja wel kijckt eens, en wordy niet sot. Waar ic te Brussel
gebleven,
De Grave van Egmont had my zijn suster of zijn nicht wel
gegeven,
En noch paasen dese Ollandtsche Moeyers van Amsterdam,
Dat ick kick om hoor schoon ensicht uyt Brabant quam:
- 1390 Ba schaamt ou gay kladdekens, en moockt daer afgeen mency
Ofk en doe ou van mayn laeven gheen honeur noch reverency:
En weest danckboor aan Ierolimo die hem so loogh verneert,
Dat hy uwe stadt door de grandese van sijn presency eert.

1372. *snobbeltje*—snoepje. 1374. *al*—als, alsof. 1376. *vyer*—vuur. 1381. *puf*—
trots. 1383. *versoecken*—beproeven. 1384. *ba*—bij. 1385. *hoot*—hoofd. 1388. *paasen*—
„peizen,” peizen, denken (vs. 527). 1389. *ensicht*—gezicht. 1390. *kladdekens* en vs.
1394 *vuyltjens*: beide voor „sletjes.”

- Ke vuyltjens, ke ne ke ne gheen lust tot houwen,
 1395 Al mocht ick de Princes, de Koninghs Dochter trouwen.
Robbe. Ghy hadt al groot geluck hadje noch een Beerste-
 kers wijf,
 Ja wel, dat mal sier deed, jy hoefde een playster over je
 hiele lijf.
Iero. Moor Robknol, sie door, ons Heer doet buyten mayn hopen
 Zayn goeyertieren handt altans mildelijck open.
 1400 Goot henen op de Mert, koopt vlees, broot en fruyt,
 So steken wy de rijckeliens en de Duyvel het oogh eens uyt:
 En dat meer is, so wil ick dagge ou sult verblyen,
 Want ick he van daach een ander huys ghehuert veer besyen,
 Ick blijf hier langher niet in dit ghesworen nest
 1405 Als dese loopende moont, en saterdach is de lest.
 Vervloect soo moet hy zijn die 't hout daer toe bereyde,
 Of die de eerste steen op desen gront in kalck leyde:
 Want tot mijn ongheluck so quam ick in dit huys,
 't Welck is ghedistineert tot myserie en tot kruys,
 1410 By gort van d'uur dat icker quam, da moe gay weten,
 En proefden ick noyt een dronck wijns, noch 'k heve gheen
 mondt vol vlees gheten.
 Noch 'ken ha noyt wa rust, oock ist so quolajick gebouwt,
 En 't esser so doncker en so droef datter een mensch voor
 grouwt.
 Loopt, loopt, loopt, Robbert loopt, en wilt gheduerich draven,
 1415 Wy sullen nu eten en bancken als jonge Graven.

Ierolino en Robbeknol.

- Robbe.* Och lieve Heer, hebt danck! och dit is wel ghemaackt!
 Maar hoe is mijn Joncker toch an dit ghelt gheraeckt?
 Hebt danck, hebt duysentmael danck, o Heer alder Heeren!
 Die onse droefheydt haast in blijdtschap kan verkeerem.
 1420 Maer hoe sel ick het best nu aenlegghen met het ghelt?
 Laat sien, hoe veel isser wel? ick hebt niet eens ghetelt.
 Dit is ghelt alliens oft een excusij's plockje was,
 Datter an den Damsluys nu wat ghebraens tot dat kockje was,
 Dat waer immers wel goedt, maer 't ventjen is te duur.

1394. *ke*—ik heb; *ne*—niet. 1396. *beerstekers*: vs. 437. 1397. *mal*—oolijk; *sier*—
 pijn. 1399. *altans*—nu. 1404. *ghesworen*—vervloect. 1410. *bygort*: vs. 296, ver-
 bastering van „God” evenals „get.” 1414. *gheduerich*—altijd maar door. 1415.
bancken: vs. 874. 1422. *excusij's plockje*: zie op vs. 1132.

- 1425 Ick wil gaan koopen een pan-aaltje van Jannetjen Hoyschuur.
Neen, dat is te oudt-backen, 't het al te langh inde son estaan:
Ick eet so garen haasje koddette sluyta van Piere le son edaan
Maar dat goetjen is wel lekker, maar 't is so verbrancxst tey.
Ick mach gaan halen tot Pauwels een moye venesoen Pастey.
- 1430 Ick heb niet ghelts genoech, ganslyden dat rijt sijn lappen.
Wat sal ick in dese pot Lonsbier of Dele-wijn laten tappen?
Dat dient my niet voor al, want worden mijn Meester buys,
Hy sloech de pottebanck om stucken, en al de glasen uyt in't huys,
Want waer hy niet dol eweest, hy was noch te Leuven Pater.
- 1435 Waar sal ick dit broodt halen, inde veughels-dwarsstraat,
inde Deuvekater.
Dat wijf is so vies, ick weet niet hoe. Ick moetme wat berain.
Ick hadd' garen goet koop, want ick sou niet garen alle
daaghs te Merckt gain.
Daerom als ick het doen wil so doen ick het met een gracy.
Wel hey hier komt een doodt, by gants bloet dit is een stacy.

*Het Lijck, de Draghers, de Priesters, en de Vrouw,
de Mannen, Robbeknol.*

- 1440 *Vrouw.* Mijn Heer, mijn Man, mijn goedt, wat is my dit
een kruys:
Helaas waar brenghmen u? in't ongheluckich huys?
In't droef, in't doncker huys, int huys van het vergheten,
In het huys daer men weet van drincken noch van eten?
Robbe. O mijn, wat hoor ick daar? o mijn! mijn pols die slaet.
- 1445 Mijn dunckt warachtich dat Hemel en aerdt vergaet,
Sy brenghen dese doodt in mijn huys, dits mijn vresen,
Maer o popelency! daer sal ick noch voor wesen,
Wapen! wapen! moort! moort! moort! moort! brant! brant!
Helpme! wapen! brant! de duyvel is in Hollant.
- 1450 Och Miester! Joncker! Heer! helpt, helpt, helpt, helpt my
beschermen
De deur! de poort! de deur! of jy seltet bekermen.

1427. *haasje koddette sluyta*: „misschien eene soort van hazenpeper”: V., bl. 142; in „haesje” schuilt eerder, meen ik, „hâché.” 1428. *verbrancxst*—beroerd, ver vloekt. 1429. *venesoen*—„venaison.” 1430. *dat rijt sijn lappen*—dat kost geld: V., bl. 155. 1431. *Lonsbier*: *Moortje* bl. 61; *Delewyn*: volgens PLANTIJN. „vin des vallées” (?) 1432. *buis*—dronken. 1435. *deuvekater*: op 't uithangbord zooals wel meer, verg. VAN LENNEP en TER GOUW, *Uithangteekens*, II, bl. 57. 1439. *doodtlijck*, evenzoo vs. 1446, 1455. 1447. *popelency*—beroerte („apoplexie”). 1448. *wapen*: verg. NOORDEWIER, *Regtsoudheden* bl. 414. 1451. *bekermen*—beklagen, er voor boeten.

Iero. Wel jonghen, wel hoe dus, hoe komt dagge so krijt?
Wat isser dagge so furieus de deur toe-smijt?

Robbe. Och Joncker! ey komt hier! Ick ben de deur niet
machtich.

1455 Want men brengt hier een dootd in ons huys, ja warachtich.

Iero. Een lijck? een doot? wel hoe? *Robbe.* Sy quamen
my te moet,

En siet de Vrouwe sprack: mijn Heer, mijn Man, mijn goet:
Helaas, waer brengtmen u? int huys van het vergheten?

In het huys daer men weet van drincken noch van eten?

1460 Int ongheluckich huys, in't huys seer droef en doncker;
Och, och, sy brengent hier, komt helpt my doch, mijn Joncker.
Ick sta hier met mijn rug en dringh teghens de poort.

Iero. Ick kan van lachen nau spreken een enckel woort,
Och, ach ick lachmen dootd, ick kan 't niet langher harden.

1465 *Robbe.* Ja wel lach jy der om, ick souwer dol om warden.

Iero. Het is wel woor Robknol al heb ick wa ghelacht,
Ghy hadt reden te dincken dagge hebt ghedacht,
Doen ghy hoorde 't gheen de droeve Weduw seyde,
Die hoor afghestorven man weenend' ter aerde leyde.

1470 Moor dewijl dat ons Heer het alles heet versien,
Doet op en haalt ons spijs, ou sal gheen leet geschien.

Robbe. Och laetse eerst, mijn Heer, een weynich zijn vertroocken.

Iero. Nu Markolfus, maeck op, malkus hoe salt hier locken?
Doet open, lacker flux, wech uyls-kuycken, loopt wech,

1475 En haalt ons den ontbijt, en hoorde niet wa ick segh?

Robbe. Nu Joncker, ick sal gaan, al blijf ick wat staan temen,
Wie kan een ander hier de vrese doch benemen.

Het vierde Bedryf, eerste uytkomen.

Byateris een wytdraaghster.

MEn moet wat doen om de kost so langh as men leeft,
Ick sie wel heb ick niet, datmen oock niemant en gheeft.
1480 Doe ick jongh en weeldich was, had ick Vryers met hoopen,
Doe docht ick niet iens om spelden en garen te koopen,
Ick had de lieve tijdt van al mijn vrienden raat,

1452. *dagge*—dat ge. 1456. *moet*—gemoet. 1466. *wa*—wat (vs. 1475). 1470. *ver-*
sien—beschikt (vs. 1002). 1471. *op*—open, verg. vs. 1474. 1473. *Markolfus*—uils-
kuiken: V., bl. 157; *Malkus*—mallerd: t. a. pl. 1474. *lacker*—snoeper (vs. 680).
1476. *temen*—talmen. 1480. *weeldich*—mooi. frisch.

- Daarom so gatet mijn, ghelijck het myn nou gaat,
 Mijn goetje is verslempt, mijn kliertjes zijn versleten,
 1485 Ick waar al langh vergaen, had ick gheen raet gheweten,
 Wat heb ick in mijn jeught oock menich man ghehadt
 Ja wel so veel, so veel als yemandt inde Stadt.
 Ick mien mochtense melcander met de handt anraacken,
 Sy souwen wel een hier deur, jy moeder deur tot Haarlem
 toe maken.
- 1490 Wat dunckje, heb ick dan mijn poosje oock niet wel te roer estaan:
 En noch so geef ick het Trijn dubbeld in of heur Moer te raan.
 Wat seyde Pieter de Wasscher saliger, in zijn jonghe daghen:
 Byateris, Byateris, jy keunt: ghy weet van de ouwe slaghen.
 Ick heb wel wat wils ehadt, maar 'tis nou alle daen,
- 1495 Ick heb wel edocht: sal dit van zijn leven wel vergaen.
 Toch nou ick oudt ben achtense mijn als bakelaar,
 Maer 't schaat niet, een bedurven Koopman dat is een goet
 Makelaar,
 En een ouwt Waghenaar hoort garen 't clappen vande swiep,
 Och 't mach men so wel heughen dat ick by onse Govert sliep,
- 1500 Noch, wat was dat voor een soet man, wat het hy my wel egeven,
 Wat heb ick oock wel mallicheynt met die mensch bedreven:
 Maar dat is nou over: doch nou ick niet meer en kan,
 Nou brengh icker een deel quickse jonghe dieren an,
 Ick weet hoe een Vrouw te moe is, ja ick veurseker,
- 1505 Kreech ick nou lestent niet een moye rock met een beker
 Van Jannetje met ien oor, hier de huys-vrouw van Flip,
 Om dat icker so abel by Goyer hulp int schip;
 En ofse schoon met hem op een koy inde combuys was,
 Sy zey al ewewel, dattet daar moyer dan in heur eygen huys was.
- 1510 Kreech ick niet en spickspelder nieuwe huyck van Capiteyn
 Tijs,
 Dat ick hem t' onsent liet slapen hier by onser aller Lijs?
 Want haar Jan en doeter niet toe, 'tis maar een dwinghert,
 Elewytingh, hoe is Nelletje Klaas op jonghe Jan verslinghert,
 Sy loopt een hielen dach het huys schier vande stee,

1489. *wel* enz. tot *Haarlem*: naam van het spelletje. 1493. *keunt*—kent't, weet er van; *ghy weet* enz.—kent 't klappen van de zweep. 1495. *vergaen*—ophouden. 1496. *bakelaar*—laurierbes (bacca lauri). 1498. *waghenaar*—voerman. 1503. *brengh an*—breng toe; *quickse*: vs. 95. 1507. *abel*—knap. 1508. *ofse schoon*—of-schoon ze; *combuys*—kookplaats. 1510. *spickspeldernieuwe*—fonkelnieuwe; *huyck*: vs. 408. 1512. *dwinghert*—zanik. 1513. *elewytingh*—(Gods) heilige weke. 1514. *de stee*—zijn plaats..

- 1515 Het schijnt wel datse hem garen een vrientschop dee:
 Hadse hem niet bemint, sy sou hem niet na loopen,
 Sy gaf haer halve goedt, mocht sy de Jonghman koopen.
 Wat isser alle daagh tot onsent een gherit,
 Ick weet dat nou myn huys al weer vol Meysjes sit:
- 1520 Want ick ben een besteetster kijnt, wat dat beduydt,
 En die ick niet verhuur, die maack ick stracx de Bruydt.
 Waarom sou ick aers Vryers en Wenaars anhouden?
 O 't is sulcken volckjen! sy willen wel hylicken, maar niet
 trouwen?
- Als de ghetrouwde mannen yewers een nieuwt hairtje sien,
 1525 Sy durven my veur elcken gangetje niet minder as en Nobel bien.
 O 't is een hiet goedt, och se houwen so veul vande nieuwicheytjes,
 Ick heb daar nou een meysje, o bloet! sy ken heur ambacht freytjes,
 Isser yemant belust op wat versnapelingshs onder den hoop,
 Die komt en reys an, sy gerijft elck na zijn gelt, en hiel goet koop.
- 1530 Ick heb hier wat goets, daar souw ick garen wat gelts op halen,
 Dit Vrouwtjen is so benaut, sy moeder huur betalen:
 Maar hadse ghedaan ghelijck als ick haar riet,
 So gingh nou haar goetje na de Lommert niet.
 Neen kijnt, men moet somtijdts al wat doen om beters wille,
- 1535 Al sient de mans, och Heer, sy zijn blijft toe en swyghen stille.
 Dat ickje seggen souw wat de luy nou uyt noot wel doen,
 Ick soutje niet kennen uytstameren in een hiele achternoen.
 Nu moet ick een ringh lossen die hier is bekommert,
 En dan wil ick dit goet gaan brenghen inde Lommert.

V i e r d e D e e l.

Robbekncl.

- 1540 **I**S dat verschricken? jaet, dan wy zijn dit al deur,
 Maar ick krijch in een maant niet weer mijn eyghen kleur,
 En myn Heer lachter om, dat gheeft men vry wat wonder,
 En mijn docht dat de lucht vol vuyr was en vol donder.
 Daar heb ick nou een reys uyt eweest an de hal,
- 1545 Wat liep ick daar lymen en dinghen, van stal tot stal,

1518. *gherit*: vs. 1176, 1522. *aers*—anders. 1524. *hairtje*: *Moortje*, bl. 68. 1525. *nobel*—een rijksdaalder: *KIL.*, 1527. *freytjes*—knapjes (fraai). 1528. *versnapelingshs*: de *l* voor de *r*, verg. *DE JAGER, Freq.*, bl. 581. 1529. *gerijft*—gerieft. 1537. *achternoen*—achtermiddag (vs. 691). 1538. *bekommert*—beleend, verpand. 1545. *lymen*—zeuren; *stal*—stalletje.

- Wat is alle dinghen duur, ja wel het is te byster,
 Ick kon by niemandt beter raken als by de bruyne vryster,
 Dat is een meyt assen kruyt, al is sy somtijts wat onbeleeft,
 Sy sal niemant qualijck toe spreken die haar goe woorden geeft,
 1550 Sy het mijn daer soo veel saucijsjes en speck ewoghen,
 Alse wy in acht daghen (meen ick) op eten moghen
 Wel hoe nou? sie ick recht, so sie ick mijn Joncker inde deur.

Ierolimo en Robbeknol.

- Iero.* Bousiours welkoom, bien venu monseur, monseur?
 Wat hede Lackerdings? ba jemy, wats dit een kiecken?
 1555 Of ist hamele vlees? jasus hoe soet datse riecken,
 Maar mijn booterkulleken, wat hede hier van als,
 Inder waarhey, Robbnol, het is wel malsem en mals,
 Ghebenedijt zy ons Heer die ons helpt uyt de trubelacy.
 Gaat haalt een Minnebroer, dat hy ons spreek de gracy,
 1560 Met een benedijst van de moeyer de heylighe Karck.
 Wel wa fackseert my de Lacker, gade so rouw te warck,
 Gay groot hoot, ghy souwt eerst ou Pater-noster lesen.
Robbe. Wat haast heb ick, daer teghen mocht 't eten al op wesen,
 Een kort ghebedt, me Joncker, maackt een langhe maaltijt.
 1565 Ay siet wat een hoope goet dat hy in zijn lichaam smijt,
 Alsoo, mijn vaar, mien jy dat haghje noch op te klaren?
 Soo selje, dat belooft ickje, op mijn schoenen niet trararen,
 O lyden! is dat smullen, hy eet so hongerich en soo graagh,
 Trots al de Schuyte-voeders, en de Waagh-draghers van de
 Waagh.
 1570 Schijt Koorendragers, en Bierdragers, dees eet assen dijcker,
 Schijt Harmen vijftien pondt, schijt Robben, hy is soo hart
 assen spijcker.
 Dat issen meugheveul, dat issen vraat, s'en buyck en voelt gheen
 gront.
 Siet daar, niet een oogenblick is zijn hangt van zijn mont,

1546. *dinghen*—ding; *byster*—erg. 1547. *raken*—terecht komen. 1548. *assen kruyt*—kranig, verg. *Griane*, vs. 29: „kruydigh.” 1554. *lackerdings*—lekkernij (vs. 942). 1556. *booterkulleken*—boterbolletje; *als*—alles. 1557. *malsem*—malsch ('t zelfde als „mals”). 1561. *fackseert*—plaagt; *lacker*: vs. 1474; *gade*—gaat ge. 1562. *souwt*—moest; *hoot*—hoofd. 1565. *smijt*—slaat (inslaan). 1566. *haghje*—stukje („hacht”); *op klaren*—verorberen. 1567. *trararen*: uit 't verband duidelijk genoeg. B. wil natuurlijk zeggen, dat J. gevaar loopt zich te „obstrueeren.” 1570. *dijcker*—polderkerel. 1572. *meugheveul*—kan-veel, die veel stouwen kan.

- Hoe droocch wringt hy ter deur, dathy 't noch iens vervarsten.
- 1575 Gangswonden. Baas, eetje darmen niet te barsten,
 Deynckje niet, Joncker, de Buyck-lapper die is doodt?
 Besettet moytjes met een stuyvers taruwen broot,
 Wat veur wijn of bier, ghelieft mijn Heer te drincken?
Iero. Gay sult mey, bot-muyt, met den blooten hoyen schincken.
- 1580 *Robbe.* Trouwen vrient, ghy hebter lustich wat inghepackt.
Iero. Haelt my een Hollander, die my de vingers wa lackt.
 Moor secht oprechte biecht, hede niet onder-weghen ghedroncken?
Robbe. De toegift, Heerschop, die worde my voor mijn halen
 geschoncken.
Iero. Nou schinckt mey de weyn! ghy bottekroes, hoe zyde
 soo traagh?
- 1585 *Robbe.* Dat hebje wel, Baas, van kleyn bier krijghtmen Luysen
 in de maegh,
 Een goe toogh en liechter niet om, neense trouwen.
Iero. Nu loot ick de goyen haer Ambrosia en Necter houwen,
 En nu trots ick de Koningh, ja de Keyser met zijn Hof,
 Met ons banquet, Robbert. *Robbe.* Ghy hebter jou diel wel of.
- 1590 *Iero.* 'Tsa moeschaatje, geeft may mayn gulde tande-stoocker.
Robbe. Ick selder jou stracx een langhen, hola! waer is mijn
 koocker?

Hy krijght een versleten Schrobber.

- Robbe.* Och! daar heb ick hem, daar heb ick hem. Daar
 isser een, mijn Heer,
 Als die versleten is, so heb icker noch wel duysent meer,
 En tot een tande-droogertje, so eet die moye Wafel,
- 1595 *Iero.* Robbeken, dewijl 't niet quolijck schickt over Tafel,
 Datmen de spaijs te mets met wa wijn lardeert,
 So isset oock heel gracieus, datmen over dis discoureert,
 En nadien ick mijn meugh wel heb gedroncken en gegeten:
 So ist, Monseur, dat ick u int proviste laat weten,
- 1600 Dat ick van Paysacye ben geboren, in het Lant
 Te Hoboken doormen de voontjens hoolt in Brabant,

1574. *vervarste(n)*—bcvochtigde met een teug. 1577. *besettet*—vul het. 1579. *hoyen*—hoofd (vs. 10). 1581. *lackt*—likt. 1582. *hede*—hebt ge, evenals vs. 1584 *zyde*—zijt ge. 1584. *bottekroes*—drinkebroer: V., bl. 132. 1585. *kleyn*—dun, licht. 1586. *liechter niet om*—is niet te versmaden: vs. 252. 1587. *loot*—laat. 1590. *moeschaatje*—jongen: V., bl. 159. 1591. *langhen*—geven. 1596. *te mets*—sometjds. 1599. *int proviste*—à l'improviste," door J. kwalijk gebruikt voor „in vertrouwen." 1601. *voontjes*: over de *vaantjes*, bij de processie gebruikelijk, zie V., bl. 114.

- Ick moe van ed'len bloeyen zijn, en van groote lingnagie,
 Want ick ghevoel het wel an mayn generose couragie,
 En principaliijk an de graviteyt van mijn hert in een stick.
- 1605 Vermits niemant so seer belust is om Koning te zijn als kick,
 Al woor mayn vaerken moor een schomele Pastabacker,
 Mayn moeyerken da was wel aartich en wacker,
 Sy brocht de vlayen en de marsepaynen by de Singjoors,
 By de Kapiteyns, by de Kornels, en groote Pagadoors,
- 1610 En by de Alferos, vol van superbo stacy,
 Voorwoor, Robbert, de Spangjers is een magnifijcke nacy,
 Al ghelijcken wy Brabanders ons moeyers t'eenemaal,
 Wy spreken ghemaynelijk perfeckt ons vajers tael,
 En gelooft datte kick om geen ander fuyet hier ben gekomen,
- 1615 Als om dat ick een Edelman heb quolaijk afgenomen
 Dat hy mijn niet eerst reverentelijk heeft ghegroet,
 Wanneer mijn simptueuse parsonagie hem quam te moet,
 Hy salveerde my wel, maar met te langhen kneeteringh.
- Robbe.* Met oorlof, mijn Heer, Ierolimo, onder verbeteringh,
- 1620 Al groeten hy u wat traagjes, de man die had ghelijck,
 Want (soo ghy selver seght) hy was Edel en Rijk,
 Daarom so quaaamt u toe hem alder eerst te eeren.
- Iero.* Ba 't Jan, ick sal hem niet eerst kongratuleeren,
 Ick mach hem duysentmaal hebben ghehonoreert,
- 1625 En hy den onbelaafden Esel, en heefften noyt verneert,
 Dat hy mijn handen hiel, en hebben voorghekomen,
 Dat ick mijn Bonnet niet heel hadt afgenomen,
 Wa maynde da mey die afgront niet in mijn bloet en spijt?
 Ick sta op de authoriteyt van meyn singorie altijdt,
- 1630 Hy hoort te gedinecken de qualiteyt van meyn excellente
 komplexey.

Robbe. Hoe leutert jou de kay? *Iero* Wa raasde? *Robbe.* Hoort
 onder corexey,

Ick soa daer so niet op sien, was ick in u stee,
 Ick houwt voor een abelheyt datmen voor een ander is ree;

1602. *bloeyen*—bloede; *lingnagie*—afkomst. 1608. *vlayen*—vladen. 1609. *paga-*
doors—betaalmeesters. 1610. *alferos*—vaandrighs. 1617. *simptueuse*—(voor „sompt.”)
 hoogwichtige. 1618. *kneeteringh*—aarzeling, volgens OUD.; anders DE JAGER,
Freq., II, bl. 267, die 't door „mompeling, morring,” en alzo „onwil” verklaart.
 1623. *Ba 't Jan*: verg. vs. 1384. 1625. *heefften*—heeft zich. 1626. *hiel*—vasthield,
 drukte. 1630. *komplexey*—persoonlijkheid. 1631. *hoe leutert jou de kay?*—ben je
 gek? Verg. V., bl. 147 en vlg.; *raasde*—raast ge. 1633. *abelheyt*—verstandigheid;
ree—gereed, bereid: „voor een ander ree zijn” is „een ander voor zijn.”

- Besonder so soud ick het doen te willigher en te eerder,
 1635 Principaliĳek voor mijn rijcker, machtiger en meerder.
Iero. Ghy zijt jonck en onbedacht, en ghy en weet verwis
 Niet wat d'Eer, een dingen van d'ander werelt, is
 Het is het grootste goedt, dat hier de lien met eeren
 Voor al d'aartsche schat behooren te begeeren.
 1640 Weet dat ick moor een arme schiltknaap bin,
 Maar so kouragieus van moedt, dat ick noch niettemin,
 Al waart dat mijn selfs ghemoeten zijn Princelijcke excellency,
 En deed' hy my so knap als ick hem geen reverency,
 Ick sou op een reys het fijntjes laten deur staan,
 1645 Of ick sou semers te minsten een ander strootken deur slaan.

Gierighe Geeraart.

- Daar heb ick onse Geert een obligatie vijf of ses gheschreven,
 Dan trouwen, se hetme van elck ien moy oortjen egeven,
 Al isse me wijf, wat leyt daar an? arrebeyt is loon waert,
 Men doet nou niet voor niet, of sy wat rement en baert,
 1650 Daar geef ick niet om, dat is mijn verval, en dat hou ick suyver,
 Ick en rekent heur niet na; wonse lestent geen reyne halve
 stuyver
 Aan dat sootje vis, dat ic om (laet sien) sevenoortjens thuys-
 brocht.
 Dat sy an ons buur-wijf Aal mouweris om een vyerijser verkocht?
 Och kijnt, het winnen is soet (seyse) souwe wy daar so veel
 vervissen,
 1655 Dat en was niet geraan (seyse) vaar, we meugen dat wel missen,
 Wy sellen de kost wel krijgen (seyse) we hebbe boter en broot,
 En mit so duwdesemen een pan met hoorensen wort'len opmen
 schoot,
 Mit een blaau moddetje in mijn vuyst, mit twie oubacke korsjes,
 En voort spelde sy een slabbetje fraytjes veur by heur borsjes.
 1660 Och die reynicheyt die weet wat, och s'is so puntich en klaar,
 Toch sy het dat van niemant vreemts, maer van heur sal'ge
 vaar,

1636. *verwis*—voorzeker. 1637. *dingen*—ding. 1642. *ghemoete(n)*—ontmoette, tegen kwam. 1644. *het laten deur staan*—het er op laten aankomen. 1645. *semers*: vs. 46. 1649. *rement*—speelt op; *baert*: vs. 110. 1653. *om*—voor; *vyerijser*—geldstukje (vier duiten): *Griane*, vs. 1315. 1654. *vervissen*—aan visch verdoen. 1658. *moddetje*—vingerdoekje (of althans wat voor zoo iets moest dienen). 1660. *klaar*—zindelijk.

- Ick heb daar stracx een Erfje met een Emmer as ehoogt,
 1690 En ick brochter gistren op wel drie schooten vol oester-schelpen,
 En me wijf en stulp met goet, kijckt alle baaten helpen.
 As de olyslogers en vleyshouwers 't savonts haar vuylis
 hadden uytgekruyt,
 So was ic daar smorgens voor douw voor dach gauw by met
 mijn ouwe schuyt
 De luy verstaanter niet, sy mienen datte wy benne geck,
 1695 Om dat ic mijn lant vet mest met koemis, en mijn boomen
 met henne-dreck,
 En mijn varckens met borstel en met mensche draf,
 Ick laatse wat quaken, as ick maar wel den orber schaf,
 En nou ick versta dat de vullers ouwe pis koopen,
 Nou wil ick me water so lichtveerdich niet mier laten loopen,
 1700 Ick selt moytjes garen in huys, in een hiel half vat,
 En oft wat goor stinckt, ick ruyck niet, wat schaat dat,
 Dat gelt, dat gelt dat is de droes. Asme wijf en ick wat eten,
 So meete wy mekaar de toogjes toe, en so telle wy de beten,
 En so icker by gheval ien beetje iens ontbeet,
 1705 Dan snijtse op een kerf-stock, op datset toch niet vergeet,
 Dat mis ick sanderdaags, sy weet maat te ghebruycken,
 De maticheyt is een deucht, al hebben wy kijnt noch kuycken,
 Wy verslempent daerom niet, noch wy hebbent noyt verpracht,
 Ick sorgh voor mijn vrienden, en sy veur heur gheslacht,
 1710 Wel is waar, al heb ick wel drie tonne Gouts an renten van Erven,
 So wil ick liever honger lijn, als dat ick arm sou sterven.
 Ghy weet niet watten lof datter de werelt of te praten het,
 Alsser een man sterft die zijn volckje wat achter elaten het,
 Al heb ick wel hondert huysen in stee, en wel duysent morgen
 1715 Goedt wey en say lant, ick moet noch om 't afterste sorgen,
 Mijn wooningen hebben met de krijgh lang leeg estaan,
 Ick mien nou ande vesten, en dan in't Dolhuys-steech te
 gaan,
 't Volck deynekt niet om'er tijdt oft een maant of twie later is.
 Wel wie heb ick hier? bint ghyt ouwe Trouw? goeden dach
 Byateris.

1689. *erfje*—stuk grond; *ehoogt*—opgehoogd. 1696. *borstel*—aanveegsel, voor „borstsel” (als bestond er een w. w. „borsten”) of „borstelsel”. 1697. *orber*—voordeel. 1698. *vullers*—volders. 1702. *droes*—duivel. 1703. *toogjes*—teugjes. 1708. *verpracht*—aan pracht verdaan. 1710. *erven*—goederen, grondbezit. 1715. *afterste*—verre toekomst. 1718. *later*: nam. dan de dag van huurbetaling.

Byateris, Gierighe Gerrit.

- 1720 Wel ouwe kennis, ick wensch jou goeden dach en een goet jaar,
In wat gat hebby so lang esteecken, secht mijn ouwe Bestevaar?
Wat helptet! jou Vydemis van jou ansicht is my schier
vergheten,
Hoe gatet mit jou ghehoor? *Gerrit.* Temelick. *Byateris,* Meughje
noch wat eten?
- Gerrit.* Ja van passen, 't gaat wel toe. *Byateris.* Hoe gatet
met jou ghesicht?
- 1725 *Gerrit.* Al reelickjes. *Byateris.* Hoe bevoel jy jou al? *Gerrit.*
Maer mijn lichaem vol jicht,
Gelijck als ouwe luy doen. *Byateris.* Hoe of het nou met
Jan hagel is?
- Gerrit.* Maar Jan die slacht mijn, hy is soo drooch, so drooch as
sagelis.
Byateris, hy was te byster nu in zijn jonghe tijdt,
Maar nou is hy ouwt en doof. Wat had die man een strijdt
- 1730 Met Lijsbet Lammerts zijn snaar, en Jacob prol zijn swager.
Ghy souwt hum niet kennen soo siet hyer uyt. *Byateris.* Is
hy dan soo magher?
- Hy was in zijn jeught nochtans hiel onguuertighe vet.
Gerrit. Dat loof ick wel, souw een mensch niet afgaan, die
sulcken hertsier set?
- Al woont hy te Naarden, hy is daarom niet een hayr te gheruster,
- 1735 't Is trouwen gien gevonghen maachschoep, het is zijn eyghen
suster,
En 't aar en kan hy niet loebenen, het is zijn vleysselijcke breur.
Wat ist lieve moer? sy sinder met bey heur bienen al deur.
Heur vaers goetje dat isser tot een prick toe ebleven,
Dan trouwen, het wasser al lang genoch van te veuren
eschreven,
- 1740 Want hier eseyt, onrechtveerdich goet waerachtich dat en
rijckt niet,
Ten komt niet over 't derde lit: als ick het deynck, ten lijckt niet.

1721. *esteecken*—gestoken. 1722. *Vydemis*—uiterlijk, aanblik (zie V., bl. 190 vlg.), waarschijnlijk voor „vidimus.” 1725. *bevoel*—gevoel. 1727. *sagelis*—zaagsel. 1728. *bijster*—ongemeen; *nu*—nieuw, vreemd („anders als anders”), hier „uitgelaten.” 1730. *snaar*: vs. 1253. 1732. *onguertighe*—onaardig, ongenadig. 1733. *afgaan*—afnemen. 1735. *gevonghen*—gevonden. 1738. *ebleven*—gebleven, hier „geweest” en dus „weg.” 1739. *eschreven*—geschreven (voorspeld). 1740. *rijckt*—maakt rijk. 1741. *lijckt*—bevalt, is in den haak; *ten niet*—het niet, verg. vs. 1815.

Hoe pleech hy uyt te suypen de koopluÿ jonges en kassiers.
Schreef hy niet voor een gladde kaart een hiele vaane biers?
Of een pijntje wijns? o dat is woecker, wat souwmen so veel
winnen,

1745 Alsmer smorgens wat ontbeet, 't was stracx een pont van
binnen,

Rekende hy niet een kanne wijns brulle, voor een kroon?
Ick secher niet tegen, zijn huysvrou en s'en meyt, se waren
schoon,

Maar wat wast, ofmer garen uyt vrientschap eens hossebosten,
Ten mocht ten minsten niet minder als een Rosenobel kosten,

1750 Met een paar flouwelen mouwen, met een klet, en een flep,
Neen, Byateris, had ick so gedaen, ick had niet dat ick nou
wel heb.

Byateris. 't Is de waarheyt, vaar, ghy wetet 't ondeuchdelijck
te segghen,

Ghy houwt niet van verquisten, maar wel van op te legghen,
Wat heb ickje lang ekent. Waer bleef jou ouwe kornuyt

1755 Beningje Nanincx susterlings afters-kijnt inde bonte luyt?
Hoe garen leyden hy inde Hout-tuynen en gelders troefjen,
Hy was dat hy was, dats alliens, het was een arch boefjen,
Hy deed mit de stienen en met de kaart al wat hy wou.

Dat verbrangselde bengeltje het sach so garen een Vrou,

1760 En of hy een stuck gelts verteerde, hy achtent als een bobel,
Maar wat hettet te beduyen, het maatje was te nobel,
Hy was niemants verdriet, hy was altijd vrolijk en bly,
Hy vermaecten een hiel selschip, elck wasser garen by.

Gerrit. Wel waar koom jy van daan? *Byateris.* Maar ick
koom uyt de stadtskoocken.

1765 Daar heb ick de Koncarje teugen een maandach besproocken,
Dat hy de Tafel sal brengen voor Mongseur Rokes en deur,
Al pretendeert Egbert daar axci op; de Huysvrou gaat veur,
Tissen keur vande stadt: en of' er schoon dan noch Jan Hen is,

1742. *suypen*—zuigen. 1743. *vaane*: vs. 252; *gladde kaart*—spel kaarten zonder vertering. 1744. *pijnte*—pint. 1746. *brulle*—„brulé.” 1748. *hosseboste(n)*—stoeide. 1749. *rosenobel*—negen gulden ongeveer: DE VRIES, *War.*, bl. 174. 1750. *klet*: *Moortje*, bl. 96; *flep*—halsdoek. 1752. *ondeuchdelijck*—ongenadig, verg. vs. 1732. 1755. *susterlings*—zusters kinds; *after-kijnt*—kleinkind. 1756. *leyde(n) en troefjen*—legde een kaartje; *gelders*: SCHOTEL, *Maatsch. leven*, bl. 110. 1757. *arch*—kwaad. 1759. *verbrangselde*: vs. 124. 1760. *bobel*—zeepbel. 1763. *selschip*—gezelschap. 1764. *stadtskoocken*: zie boven bl. 151. 1765. *koncarje*—concierge. 1766. *tafel*—verkooptafel. 1767. *axci*—actie („aanspraak”).

- Daar gingh Bartel stracx een vaen of twee op uytleggen,
 Maar Marten wont, want hy beweest hem met zijn eyghen seggen.
- 1790 Wat heb ick wel een ghelt verrecht om Jan Dierten, alyas Buys,
 Ja wel dat een mensch gelt was, hy bleef wel op 't stadthuys.
 't Is hier een konsultacy, 't is daer een act te lichten van vijf
 ses regelen
- Daar van een certificacy, en gints weer van 't zeghelen,
 't Is hier de knaap, de dieflayer, en daer mijn Heer de Schout,
- 1795 Daar de Steeboo die de rol dient, en de Kamer bewaart, dat
 hy jou woort wat hout.
- Somma sommarum het is over algelt, ghelt veur en gelt achter,
 Ja kijnts ick weeter of, mijn Vaartje was deurwachter
 Vande Vierschaar. *Geer.* 't Is de warret, Byateris, maar
 watje seght,
- Ic sou hier iens gaan tot en smal joncker, 't is ien ien-
 loopende knecht!
- 1800 Ick heb hem een huys verhuurt, en hy deynckt om gien betalen,
 En as het de Luytjes niet stracx en brenghen, so moet ick
 het halen,
 't Is inde huur-ceel expres bedongen een pay te geven alle
 maans,
- 't Is wel waar de Brabanders en sijn niet op sijn Italiaans,
 Maar sy vaaren wel after uyt, ick houwer men gec me, sey
 tetry,
- 1805 Vroech mey te maken, deur te gaan en te betalen met betstroy,
 Daar sal ick veursien, jaack seper, hiet ick aers so ick hiet.
Byat. Met groote reden, dat 's hun recht, wel seker souje niet?
 En ick gae hier tot een koopman om wat ghelts t'ontfanghen,
 Soo 't hem gelegen komt, op staande voet op een bortje te
 langen.
- 1810 Holla hier most ick zijn, Gerrit-buur. *Geer.* Wel, Byateris, ick me.
Byat. Klopt ghy. *Geer.* Neen. klop jy: propertjes van liever le

1788. *vaen*: zie boven bl. 83; *uytleggen*—verwedden. 1790. *verrecht*—in rechten verdaan. 1794. *knaap*—knecht. 1795. *de rol dient*—de dagvaarding doet van den gedaagde: V., bl. 173. 1798. *warret*—waarheid. 1799. *smal*—kaal. 1802. *pay*—betaling. 1804. *vaaren after uyt*—met de noorderzon vertrekken (vs. 40), 't zelfde als vs. 1805 „vroech mey maken, d. w. z. „vroeg verhuizen“; „*gec*: verg. „den gek met iets houden,“ *Wdbk. der Ned. taal* op „gek“ bl. 937, d. w. z. „iets als een grapje beschouwen.“ 1806. *veursien*—oppassen; *seper*: vs. 1335; *aers so*: V., bl. 125 vertaalt „anders als,“ maar inderdaad is het zooveel als „ten minste“ (sonst): *W. d. N. t.*, I, bl. 577. 1809. *langen*: vs. 457, hier „overreiken,“ „aangeven.“ 1811. *propertjes*—bedaardjes, 't zelfde ongeveer als „van liever le.“

Robbeknol. Ierolimo. Byateris. Geerraart.

- Robbe.* Wel wie klopt daar so hart? Wat schaamt u, ghy
karonje.
- Byat.* Jonghman, is mijn Heer niet t'huys? *Iero.* Robbert
segd dat ic ben in besonje.
- Robbe.* Hy is niet by der handt. *Geer.* Wast meugelijk
ick sprack hem wel en woort.
- 1815 *Robbe.* Ja wel, fijn-man, ten mach hem niet beuren rechtevoort.
Iero. Robknol seght dat ick ontfangh meyn Indigo en
Konsenilje.
- Ger.* Ick moet hem spreken, knecht, *Robbe.* Jy meught
morgen weer komen, wilje.
- En wilje niet, so blijfter van daan, so langh tot men jou haalt.
- Byat.* Wel dat is moy bescheyt, daar me ben ick niet betaalt.
- 1820 *Robbe.* Waar van, koppelaarster? hoe na vanje man de sleper?
Iero. Seght datte kick besich ben met mayn genoffel-nagelen
en Oost-Indische Peper.
- Ger.* Roept hem, jonghen! flux oock, wat brabbelt my den guyt.
- Robbe.* Bestevaar, jy vaart voor morghen niet, al roep jy wat luyt,
Gy ouwen saggelaar. *Bya.* Hoe spreekje soo teughen en man
die en baert,, het?
- 1825 *Robbe.* Toovenaarster, kom ickje op het lijf, ick selje krelis
duyvelen dattet een aert,, het.
- Ger.* Doet de deur op, benghel! of ick loopse op met ghewelt.
- Byat.* Ja seker, gheefje de luy spytighe woorden veur heur gelt.
- Robbe.* Wat missegh ickje? ick segh ten komt hem niet ghe-
leghen.
- Hy is met zijn Makelaars int pack-huys om sijn balen te wegen,
- 1830 Hy teyckentse elck op haer number, met sijn eyghen merck,
Want hy het al de blauw hoeden en de klapmutsen int werck.
Met een deel Vlaminghen van Packers, en andere uytheemsche
opslaghers.

1815. *fijn-man*: zooveel als „elenbaes" (vs. 657); *mach*—kan; *beuren*—gebeuren; *rechtevoort*—nu dadelijk. 1820. *hoe na*—wel zoo (vs. 1069). 1821. *genoffeln*.—kruidn. 1823. *vaart*—gaat. 1824. *saggelaar*—sukkelaar: *Moortje*, bl. 48. 1825. *Krelisduyvelen*—afranselen, elders *knelis*- en *knellisduyvelen*, waarin waarschijnlijk de naam van den beruchten broer *Knelis* (Cornelis) schuilt. 1826. *op*—open. 1831. *blauwhoeden en klapmutsen*: twee der 22 veemen van het „gild der waagdragers," van elkaâr onderscheiden door „zekere teekens aan den hoed:" *WAG., Amst.*, II, bl. 450, alwaar de plaats van *BRED.* wordt aangehaald. 1832. *opslaghers*—werkluf voor 't opslaan en bergen.

Wiljy gaan jy meught, ick ga boven by de verschieters en
korendragers.

Byat. Ick wil een Hoer wesen, gaeje wech, so ick niet stracx
en loop,

1835 En krijt, en tier, en tilp, en roep al de buuren over hoop.
Iero. Hoe speelde so de beast, seghtse datse een letsken wa bayen.

Gerrit. Gut jonghen, roepjem niet, so wilt hier besuckt op't
langt wayen,

Robbe. Ja lieve neutekraackertje, ick bin veur gien driegen
vervaert:

Wel, tootebel, wat heb jy te seggen dat jy dus ongnaartich baert.

1840 Wat wilje? schortje wat lijf-uyt? jy hoorden met verstanck,,
te spreken.

Ten is gien kunst, appel-teef, van vrome luy schanck,, te
spreken.

Gerrit. Jonghman, vergheeftet mijn, heb ick yet eseydt 'tismen
leet.

Robbe, Wacht wat, ghelieftet je, mijn heerschip staat hem
en verkleet,

Hy wascht sijn handen schoon, Heer hy hout soo veul vande
rcynigheyt,

1845 Vertoeft een kleyn lutje. *Byat.* Wel dat is een kleynicheyt.

Ierolimo, Gerret, Byateris, Robbeknol.

Iero. Bon 'sjours Monsieur, en ou van gelijcken Iffrou: wats
ou begaeren?

Ick koom daar so schierlinghs van mijn besonjes en affaeren.

Ke door een waynichsken ghetralvaljeert, ba je mey ick sweet?

Gerrit. Ick deynck, heerschop, dat je nou mijn bootschap
wel weet?

1850 *Byat.* En ghy weet wel, geloof ick, Sinjeur, waar ickje om
kom besoecken?

Iero. Mesjeurs, ick kick ben wat gheinpeschiert met mayn
boecken:

En no datte kick mayn debit en kredit heb ghefingeert bekants,

1833. *korendragers*: over hun gild zie WAG., t. a. pl., bl. 447: „zij arbeidden niet alleen in granen en zout; maar mochten ook in specerijen, die in open zakken gedragen werden, arbeiden”; *verschieters*: nam. van 't koren. 1835. *tilp*—tier: OUD. 1836. *bayen*—wachten (beiden). 1837. *besuckt*: vs. 290. 1838. *neutekraackertje*: met toespeling op G's uiterlijk: V., 160; *driegen*—dreigen. 1839. *ongnaartich*: vs. 1732; *baert*: vs. 110. 1840. *lijf-uyt*—purgatie. 1845. *lutje*—weinigje (vs. 623). 1847. *schierlinghs*—pas. 1852. *ghefingeert*—opgemaakt (voor „gefixeerd”?); *bekants*—om en nabij.

- So sluyte kick mayn rekeningh, en ick moke mayn ballans.
 En dewijl kick mayn winningh en verlies heb overgheslaghen,
 1855 So begin ic de open partijen in mayn nieu journael over te
 dragen,
 Na de Illustre indistructie van Aert Kordes, mayn Kompeer.
Gerrit. Ick praat van men ghelt, daar leyt mijn niet an gelegen,
 Heer:
Iero. Ke ne, gheen ghelt, par kasa, nauwlijcx so veel tot
 mayn debocoy,,
 Wy koopliens doen ons ghelt gheheel en al inde Negocoy,
 1860 Wa maynde gayliens da ons geldeken stil leet, da woor best,
 Ja siet eens, pont vlooms is alle doogh so veel van interest
 Wel verstoonde door de regel kos, gedevideert tegens den
 penning thien.
Byat. Wel hoe ist, vaer? selje me gelt geven! of sel icker
 om sien?
Iero. Moyer, al stillekens, swijght, men sal ouwlien gheryven,
 1865 Ick go node Burs en loot mey duysent pont of-schryven.
 Stuurt u Moosen of knoop morghen vruigh of t'achter noen,
 Men sal ou ou gelt tot een negemanneken, tot een mijtken
 hebben doen:
 Ja tot een splytemijt: wel wa fackseert my desen.
Byat. Wa rijtmen deuse kaal-gat, wel pronc-pint wanneer
 selt wesen?
 1870 *Iero.* Wien sydy? tegen wien spreecty? wete da wel? wa
 gebrabbel is hier
Byat. Wie ic bin, ic bin en vrou mit eeren, en ic spreek
 tegen een bankerotier.
Gerrit. Nu stil, selt zijn? wy comen flus weer *Iero.* Semers,
 sonder fout,
 Een Roggestiaart in ou jaers, goot heen, ghy ouwe rabout.
 En gay oock, klackoy, loopt voor den Duyvel by uw' kommeren,
 1875 Gay sult mey, ick sweert ou, so meschant niet meer tracteren.

1856. *indistructie*—instructie; *kompeer*: vs. 856. 1858. *debocoy*—devotie (armen-zakje). 1862. *de regel kos*—algebraisch (V., bl. 171): de bedoeling is natuurlijk met voorbedachten rade wat bombastisch uitgedrukt. 1864. *moyer*—moeder; *gheryven*—gerieven. 1866. *moosen*, *knoop*—loopmeisje, loopjongen. 1867. *negemanneken*—zes mijten (KIL. sextans); *splijtemijt*—halve mijt; *mijt*: SCHOTEL, *M. l.*, bl. 270. 1868. *fackseert*: vs. 1561. 1869. *rijt*—kwelt, tergt; *proncpint*—pronkerd: OUD., *Wdbk. Bred.*, bl. 294 vlg. 1872. *semers*—stellig. 1873. *jaers*—gat (aars); *rabout*—schurk. 1874. *klackoy*—klappei; *kommeren*—doopmoeders eig., hier scheldnaam voor „oude wijven.”

Robknol 'k gheef ou verlot: ick moe nou dootelijck voort,
 Leeft eerlijck by de liens, en doet ghelyck en Jonghman behoort.
 Goot by de buurwijfs, hoorde, en ofse weer quamen maanen,
 Seght datte kick ben verrayst no Kuylenborgh en Vyanen.

V y f d e D e e l.

De Spinsters, Elskals, Trijn Ians, Robbeknol.

- 1880 *Els.* Wat seghje me daar of, maar is je Miester so deur egaan,
 En seyt hy niet iens adieu? wel dats niet buerlijck edaan.
 Ja wel het moeytmen van jou miester, Robknol jaa 't veurseker.
 Lustje te drincken, drinckt uyt de houte-kit, ick heb gien
 sulv're Beker.
 Gelijk de rijke luy: nou assen man, noch iens verhaaltje
 ien reys.
- 1885 *Trijn.* Hebje hongher, vryer? gaat tot ongsent, snijt ham ende
 wegh, of vleys.
 Of watje lust, vaar, het is veur jou as veur mijn eyghen selven.
 Alle dingh was wel, konje nou wat graven, spitten en delven,
 Want sint Teunis-dijck die is by Diemerdam gheborsten uyt:
 Wat heb ick mijn leven mennigen kruiwagentje voort ekruyt,
- 1890 Ick hadder lust in, ick dedet werentich met een goet behaghen;
 Hoe plech ick te singen: Buyten binne palen geheyt, met
 blick beslagen,
 Nieuwe stronckt vret in, vret in: kenje nou wel kruiye vol
 wagens op.
 Als ick het lensje uyttrock, daar lach de kroo, dan wacker met
 de schop.
- Els.* Neen, as hy wat doen wil, hy sel hier t'Amsterdam
 wel voort raken:
- 1895 Komt hy by de Stads Metselaar die sel hem om ien haverstro
 opperknecht maken,
 Hy helpt so mennighen kromtongh van luycker-walen en van goet,
 't Is beter (alsmen kan) dat ment immers an Hollanders doet.

1879. *Kuylenborgh, Vyanen*: „konden de bankroetiers geen ces (zie boven bl. 34) verkrijgen, dan vlugtten zij naar Culenburg en Vianen, toen vrijsteden”: SCHOTEL, t. a. pl., bl. 242 en vlgg. 1883. *kit*—beker. 1884. *verhaaltje*—doe je te goed. 1885. *vryer*—kerel (vs. 1547: *vrijster*—meid); *wegh*—tarwebrood. 1892. *stronckt*—stront. 1893. *lensje*—pen, spie (van de wagenas); *kroo*—kruiwagen (en lag mede alzoo de vracht op den grond).

Trijn. Hadje kennis ande Overluy vande Visschers dat jy
die ginght vraghen,
Om ien penningjen op je borst, so mochtje moytjens vis draghen,
1900 Dat brenghet 's jaars al hiel veul op, so veul, ick weet niet hoe.

Tweede uytkomen. Het vijfde deel.

Geerart, Byateris, Els, Robbeknol, Iut.

Geer. Al zijne rijk, ick betrouw de Brabanders niet veul toe,
Het is een Volckje dat op kleyne renten geweldige moet „het,
't Is een goet man die wel betaalt, en een rijk man die
veel goet het,
Betrouwen bedrieght, sich voor dich, trouw is weynich, hoe
grootser Monseur,
1905 Hoe grootser gheloof, hoe grootser dief, hoe eerder deur.
Voerder lestent niet ien Banckerot daarmen een kerck op
miende te bouwen?

Byateris. De menschen, lieve man, zijn langher niet te betrouwen.
't Is hedensdaags een wet-spul, 'tis werelts vergang doe dogest
niet:

Maar is het zijn levelijcke daghen wel int karsterrijk eschiet,
1910 Dat droneke dirckje bewesen het an klaasje vet sijn swager?
Nou hy hem beroyt te poorten uytte jaaght het, de eerloose
hoerejager,

So wil hy noch de man van sijn Susters Dochter op het lijf,
En noch so veel, ick kantje niet verhalen in een uur vier vijf,
De guytsche bedriegery die de ootmoedige schalck heeft bedreven,
1915 Daar sel hy ten jongsten dach int oordeel sware rekening af
geven

Hoe vaart, wortjy niet moe? hoe ist? sinne-wer noch niet schier?
Ja wel waer sinne mijn oogen? Gerrit-buur klopt ghy, 't is hier.
(*Hy klopt.*)

Byat. Trouwen vrient, jy hebt wel meer gheklopt an huysen
die groot sijn.
Jy klopt al de buurt wacker. *Ger.* Hey noch iens, ofse alle-
gaar doot zijn?

1906. Variant A, B, C en D. *Voerder lestent gien banckerot.*

1898. *Overluy*—hoofden van 't gild: WAG., t. a. pl., bl. 433; *dat*—als. 1899. *penningjen*—plaatje. 1902. *moet*—zin: „moet hebben” is „belust zijn”. 1904. *sich*—zie (vs. 489). 1905. *gheloof*—crediet. 1906. *voerder*—ging er. 1908. *wet-spul*—wedstrijd; *vergang*—loop; *dogest*—deugt. 1909. *levelijcke*—levens, van zijn leven.

- 1920 *Byat.* Jy bongster op, buurman, ofjer garen in „waert,
Els. Wel wat ghewelt is daar? jy raast alliens of je uyt je
 sin „waert,
 Wat is u gheliefte? wilje wat hebben, spreeckt met ghemack?
Ger. Ick hoorder, het huys is mijn, ten roert jou niet,
 hoorje dat wel, bedelsack?
 Ick wilder in wesen, iaa'k, so siet,, wel hoe selt hier locken?
- 1925 *Els.* Vaar, baert so niet, de Man is te middach na Vianen
 getrocken,
 Siet hier is de sleutel van de deur, hy hetse hier inne leyt,
 En zijn jongen hebben wy gheherrebercht uyt barmherticheyt.
Byat. Waar sinje mannetje? komt voor den dach, komter uyt,
 Waar is jou Miester heen? *Robbe.* Inde Wtertsche schuyt.
- 1930 *Ger.* Waar is hy heen? *Robbe.* Wat weet icker of. *Ger.* Hoe
 selt hier daghen?
 Jy seltet mijn seggen, of by den element jy krijcht de huyt
 vol slagen.
Robbe. Wat sel ickje seggen dat ick niet en weet? *Ger.* Ick
 ga om de Schout!
 Sie toe, Byateris datje de schelmse jongen so lang vast hout,
 Veurseker so wort hy binnens-kamers watte gispelt.
- 1935 *Bauren,* helpt dat Wijf, of ick selt op jou verhalen, indien
 hy heur ontwispelt.
 Ic seltje verliezen dat loof ic, en ic sel voort met ien
 Na Miester Joannes Pillorum de Notaris gaan sien,
 Op dat hy ons een Inventaris van 't Huys-raat mach schryven.
Byat. Hy komt toch strick stracx weer. *Ger.* Ick sel gien
 oomblick uytblyven.
- 1940 *Els.* Ay lieve wijfje, om Gods-wil, laat de schamele jonghegaen,
 Wat wiljet hem wyten dat zijn Miester het edaen?
Byat. Gaan laten? gaan laten? wat haast, ic wort schier
 uyt mijn sinnen.
Jut. Al goelickjes Vrouwtje, 'tsus, sus, komt so lang hier binnen.
Notaris, Klerck, met twee Steeboon.
Notaris. Hebjet protocol al vaerdich? vergheetje oock yet, Jan?

1936. Variant A, B, C en D. *Je selt hem verliezen.*
 1920. *bongster*—bonst er. 1921. *alliens*—eveneens. 1922. *gheliefte*—wensch, ver-
 langen. 1925. *baert*—raas, ga aan. 1930. *daghen*—een dagje worden: OUD., *Wdbk.*
Bred., bl. 78. 1931. *element*—donder. 1934. *gispelt*—gegeeseld: DE JAGER, t. a.
 pl., bl. 142. 1935. *ontwispelt*—ontworstelt: t. a. pl., bl. 911. 1939. *strick stracx*—
 dadelijk; *oomblick*—oogenblik. 1940. *schamele*: verg. vs. 267.

1945. *Ian.* Ick hebbet altemaal ghereet onder mijn arm: treet vry
 wat an.
 Waar selle gaan, miester, tot de Waart inde drie dweylen?
Notaris. Wy selle met de Pachtters en peyler vande Wynen
 gaan peylen,
 Volch jy mijn freytjes en schickelijck by de straat,
 Want het staat wel dat een goet *Notaris* parmantich gaat.

Geraert, Notaris, Klerck, en Ghetuyghen.

- 1950 *Ger.* Daar gaat hy even uyt, 't is assen dingh wil wesen,
 Hoe pocht hy met dat schrift, daar tijt hy juyst an 't lesen.
 Ehem! 't sist! ehem! fuw! poep! ick roep dattet bromt.
 Ehem noch iens! 't schijnt dat de man weynich te beurs komt.
 Want als men daar eens proeft, so kijekt elck strack voor aar om.
- 1955 Jongetjen hou! of houwje man, roept *Domine Johannem*
Notarum.
Ay elenbaas, fluyt soo langh, soo langh tot dat hy staat stil.
Ian. Miester Jan, daer is ien man die u wat spreken wil.
Notaris. Wel ouwe Patriot, wel Patroon, bon jours: wat is
 jou seggen?
Ger. Ick souw daer garen een *Certificacy* of een *attestacy*
 beleggen.
- 1960 Hoe hietet nou oock; 't is men vergheten, laat sien, hoe wast?
Notaris. Fijnman, ic moet gaan schrijven een *Testement*, hout
 mijn niet vast,
 Daar leyt een man op sijn doot-bedt, en wacht al schryvende
 de *Notaris*.
Gerrit. Ghy moet nootsakelijck met mijn gaan en maken
 een *Inventaris*.
Notaris. Ja wel, ick mach meegaen, eer jyder me wert ghe-
 interiseert.
- 1965 Ick souwt niet doen, speciaal, en hadje niet so seer ghedolleert.
Gerrit. Waer sal ick de *Schout* best vinden? tot *Anne Klaas*
 inde *Hooren*?

1945 *vry*—gerust. 1948. *freytjes*—knapjes (vs. 1527). 1949. *parmantich*—zwierig, hier meer: deftig. 1951. *tijt*—gaat. 1954. *elck voor aar*—allen voor elkander, een voor een. 1956. *elenbaas*: vs. 657, 't zelfde als „fijnman” (vs. 1961). 1959. *certificacy of een attes tacy*: blijkbaar bij vergissing voor „*inventaris*” (vs. 1938 en 1963); *beleggen*: eveneens verkeerd voor „opmaken” of iets dergelijks. 1964. *gheinteriseert*: „eer jyder me wert g.” is „eer gij er belang bij krijgt,” of „er in betrokken raakt.” 1965. *speciaal*—kameraad, *Moortje*, bl. 44 en 96; *ghedolleert*—geklaagd. 1966. *tot*—bij, verg. vs. 2019.

Of tot het leckere waartjen inde Munnekedammer tooren?
Hy loopt al wat wiltjes, 't is trouwen heurlie mannier.
Siet, nu ick van hem spreek, so komt hy juyst hier.

Gerret. De Schout. De Dief-leyers. Notaris, Klerck.

1970 *Gerret.* Goeden dach, mijn Heer Schout, so jy van wegen u
ampt en officij,
Elck een schuldich zijt te doen behulp, recht en Justicy,
So bid ick datje eens met my gaat hier ontrent,
Op dat ick mijn eygen huur-huys open in u preseny met consent

De Schout.

Schout. Wel waerom? hoe is de saack, en waar is 't huys
gheleghen?

1975 *Gerrit.* Een Quidam, heerschip, haddet ghehuurt, en die is
wech etegen:

En eer dat hy zyn inboel by nacht krygen van mijn gront.
So sou ick mijn garen versekeren, en beschrijven 't goetje terstont.
Siet hier is de Notaris met de steeboon al in presency.

Schout. Ick moet een valsche munter, een gelt-schroyer
nemen in apprehency.

1980 Want sy hebben des Konings munt niet alleen gheslaghen,
maer d'alloy vervalst.
En wordense kregghen, sy worden in olye esoon, ten minsten
onthalst

Of de hant afgehouden en gewurcht, ten mach niet minder wesen,
Met een bortje met koper-gelt an heur staack, het is so
afgelesen

Oock sijn hier een deel wilde geusen en guyts, die uyt een
duyvvelsche lust,

1985 Met haar predicatie en 't samenrotten perturberen de ge-
meene rust,

Tot achterdeel vande Moer de kerck, en de heylighe Inquisicy,
Die moet ic gaan vangen tot voorstant van de Goddelijcke
justicy,

Want siet de Spaansche Raedt, die hebbense verklaart

1968. *al wat wiltjes*—nog al wat bij de meisjes: over „al” zie § *Wdbk der Ned. taal*, II, bl. 64, verg. bl. 70 sub 5), alwaar over „al wat” in den zin van „wel wat.” 1975. *quidam*—zeker iemand; *etegen*—getegen (getogen). 1979. *schroyer*—snoeier. 1981. *esoon*—gezoden. 1986. *achterdeel*—nadeel.

- Gheoordeelt en ghedoemt te water, vuyr en swaart,
 1990 Dat volckje dat moet voort, ick macher niet op toeven.
 Het onkruyt wast so niet als de Godloose boeven.
 Daar is gisteren weer een Geus-Liedtboek verspreyt,
 Dat bitter schemt en schiet op onse Geestelijckheyt,
 En op den Roomschen Paus, met al wat inde stadt is.
- 1995 Ja op den Coningh selfs, dat 's *crimen laesae Majestatis*.
 Dit komt ons nergkens van als van dit snoot ghespuys,
 Het welck is uytghekipt te Hooren en t' Enckhuys,
 Dat moet ick halen op, en ick meent te belooppen,
 Eert die boeckebinders aan Jan alleman verkoopen.
- 2000 *Ger.* Ay gouden heerschap, komt en helpt mijn eerst
 voort.
 Johannes Pilorum, om Gods wil spreeckt een woort?
Notaris. Mijn Heer Substituyt, kan ick u niet beweghen?
 So doetet om de Man, want siet hy is verlegen.
Schout. Dominus Notaris, wel treet dan wacker aan.
- 2005 *Ger.* 't Gelieft, mijn Heer de Schout, int midden dan te
 gaan.

*De buuren, Balich een Tinnegieter, Iasper Goutsmid,
 Joost, Otje dickmuyl.*

Balich. Wel Joosje mitje kroosje, wel Jasper sinje daer?
Iasper. Wel Balich, binje mal? jy vraecht alliens ofje niet

en saeght waar ick waar?

Loof jy jou ooghen niet? dat gheeftme vry wat wongder?

Balich. Mal of mal niet, daar loopt somtijts vry wat
 ongder,

2010 't Isser so klaar niet oft een duyf elesen hadt, ist niet so,
 Joost.

Joost. Ast is vaar, ast is Balichbuur, vaartjes neus is
 moertjes troost.

Wel waar jy na toe? so noest, gaeje 't samen om een potje?

Jasper 't Is alle daagh gheen potjes tijt, ist niet so? seght
 Otje?

Otje. Wat sal ick segghen? ja of neen, ick weter niet van?

2015 Ick ben so vies niet as kattendont, ick drinck wel een kan,

1990. *toeven*—wachten (vs. 892). 1993. *schiet*—scheldt (schimpscheut). 1997. *uyt-
 ghekipt*—uitgebroed. 2007. *alliens*—eveneens. 2011. *ast is*—juist zoo. 2012. *noest*—
 haastig; *potje*—potje bier.

Alst gheleghen komt, gisteren was ick noch rechtschappen
duytsch by de borsten,

Ick had mijn leven niet elooft dat Floris so flensten en morsten
Met de kaart, en hy bot as de Droes, dat 's immers gien reyns.

Joost. Waar waarje tot moer joosten, of tot moer huygen,
of tot meyns?

2020 Met de vlack of inde koddery, of int vergulde Serpent?

Jasper. Mijn dunckt dat je al de Herberghe van 't Langt
schier kent.

Otje. Wel gheefje dat so nuw, Jasper? en sou ick dat niet weten?

Heb ick niet inde kroeghen en tavarens mijn leven miest versleten?

Balich. Dat is jou groote eer, luys-bos, foey, dats fray, jy
bent een geest,

2025 Hadje noch ien paer voeten, Otje dick-muyt, jy waart een biest.

Ot. Hoe heylich binje nou, wil ickje wat seggen, Balich?

Ghy bint een fyne Priester, seecker jy bint wel half salich,

Ghy bint van 't ninne-nijtsche geloof, gy hoeftet niet te
roepen, kijnt,

Ghy gaat me wel inde Kerck daarmen de heyligen met hoepen
bijnt,

2030 De Spaansche seck die hangtje somwijls geweldich anje gat:

Secht nou en reys, Balich, waar is het beste smockelbier
inde stadt?

Int Sinterklaas-straat, of in Dirck-van-Assen-steech?

Daer jy 't pijntjen om een blanck van mal passe kreech.

En jy selt de bier-kost wel krygen, Jasper Goet bloet, al
sinje wat sneechjes,

2025. Variant A. *Hadje noch ien paer bienen.*

2033. Variant A, B, C en D. *Dat jy 't pijntjen.*

2016. *duytsch*—dronken: over 't meesterschap der Nederlanders in 't drinken en hun min gunstig voorbeeld in de XVIe en XVIIe eeuw verg. PESCHEM, *Complete Gentleman* (1622), bl. 193: „Within these fiftie or threescore years it was a rare thing with us to see a drunken man, our nation carrying the name of the most sober and temperate of any other in the world. But since we had to doe in the quarrell of the Netherlands, about the time of Sir John Norris his first being there, the custom of drinking and pledging healthes was brought over into England; wherein let the Dutch be their own judges, if we equal them not, yea I think rather excell them”: STAUNTON, *Shakespeare*, IV, bl. 636; *borsten*—kameraden. 2017. *flenste(n)*—knoeide. 2018. *bot*—speelt valsch (van „botten,”): OUD; *gien reyns*—volstrekt niet in den haak: zie DE VRIES, *War.*, bl. 221 en VERDAM, *War.*, bl. 103 sub 4. 2022 *nuw*—wonderlijk: „nuw doen” of „geven” is „bevreemden” 2023. *tavarens*: vs. 701. 2028. *ninne-nijtsche*—dronkemans (van „ninnen” en „nippen” gevormd naar „Mennonijtsche”), 2029. *heyligen*: hier natuurlijk „vaten”. 2030. *seck*—wijn. 2031. *smockelbier*: vs. 253. 2033. *blanck*—zes duiten; *van mal passe*—van slecht allooï: V., bl. 157. 2034. *sneechjes*: *Moortje*, bl. 70; *al sinje*—als je bent.

- 2035 Daarom gaje mette Droochscheerders om de goetkoop in
slopjes en in steechjes,
In sint Jacobs-straat, inden arm, inde kolek, ben ick mal?
Waarom niet? op de bier-kay, inde nieuwe stadt, op de waal
en overal,
Daar 't ontrouwe Bierdragers, die des Heeren tol ontsteelen,
De knoeten brenghen thuys, om dubbelt loon, op Burgers
ceelen,
- 2040 Ick souw wel wat meer seggen, had ick een qua buy,
Maar de schelmery sel wel uytkomen van sommige luy.
Wel, Balich, waar heen? en waar heb jyt emunt, mannen?
Balich. Ick heb hier een man verhuurt betielen, kandelaars
en kannen,
En tinne tafel-borden, daar souw ick gaan om mijn gelt,
- 2045 En maken dattet voort tot onsent wert bestelt.
Wel waar gaa jy na toe? *Jasper.* Ick sou hier by gaan halen
Mijn Tapyten en gowwt leer, en late my betalen
Te degen van de huur, indient hem niet en dient,
't Is al een maant geleen dat icks' hem heb uytghelient.
- 2050 *Ot.* En ick gaa hier een Brabander, een Monseur versoecken,
Die ic heb gebrogt eenige stucken werex, so wel panneel
als doecken,
Fray geschildert, wel vast ghestelt, en wel uytghemaackt,
Schoone Historytjes, so wel gekleedt als naackt,
Indiense mijn Heer so wel anstaan als sy mijn behagen,
- 2055 En maken wy de koop, het sal al veel bedraghen,
Want daar is vry wat goets. Ten eersten, een figuur
Van Luyckes van Leyen, en een van Albert-duur,
Van Heemskerck, van Holbeen, van Bacio Bandenel,
Die strijdt van Hercules, met den Wachthont vande Hel,
- 2060 En ander dingen meer, so modern als antijck.
Ick hadse hem niet gedaan en waar de man niet rijk,
Want daar isser so veel om een Saal te stofferen,
Daarmen logeeren sou Princen en groote Heeren,
Daar ga ick nu na toe. Laat sien hoe is zijn naam?
- 2065 Singjeur Jerolimo, al evenwel so een Taffet is bequaam.

2038. *des Heeren tol*—der stede excijs. 2039. *knoeten*: scheldwoord, hier wellicht voor „vreemde schelmen.” 2042. *emunt*—op gemunt. 2043. *betielen*: vs. 139. 2045. *bestelt*—gestuurd: verg. „bijgheset,” vs. 2070. 2050. *versoecken*—bezoeken. 2052. *vastghestelt*—ontworpen; *uytghemaackt*—uitgewerkt. 2061. *gedaan*—gestuurd (vs. 2067). 2065. *taffet*—opschrijfboekje; *bequaam*—gemakkelijk.

Joost. Wel die man woont in mijn buurt, daar gaje meer als seecker,

Ick deedt hem lestent noch twee schroeven en een beecker,
Met silvere schalen, en met koppen noch daar by,
Met een dozijn lepelen, en een soutvat twee dry,

2070 Ick hebt hem bygheset, en dat ter goeder trouwen,

Ick vraagh hem oock wel eens of hyse voort wilt houwen.

Wel wat voor volck komt hier? wel hey hier is de Schouwt.

Schout, Diefleyers, Notaris, Getuygen, de Klerck, Robbeknol, Byateris, Geeraart, de Spinsters, Baalich, Joost, Jasper, Ot.

Schout. Wel sluyt de deur eens op. — *Gerrit.* Wat isser dat noch houwt.

Byat. Wel wat is hier te doen? *Trijn.* De man is banckerot.

2075 *Joost.* Banckerot? banckerot? och! dat verhoede Godt.

Jasper. De Nicker, is hy deur? *Schout.* Hoe dringje? proper gasten.

Ot. Mijn Heer, mach ick het mijns met eeren niet antasten?

Schout. Neen, of ja, ick weet niet, het macher wel na zijn.

Joost. Wel mach ick dan met recht niet spreken om het mijn?

2080 *Balich.* Ick geer het mijns weerom, al souw icker om vechten.

Schout. Mijn lieve man, ghy meucht u selven soo niet rechten,
Daar zijn de Rechters toe, die houwent voor een keur,

Al waert u eygen goedt, de huys-huur die gaat veur.

Joost. Ghelooft, mijn Heer de Schout, dat ick 't de man maar lienden,

2085 Doen hy uyt Brabant kreegh zijn aldernaaste vrienden,

Ick deedt op goedt ghelooft, ick had gheen quaat vermoen,

En ben ic het nu quijt, dat sou de duyvel doen.

Ot. Heer Schouwt, ick heb de mensch de schildery laten kijken,

Om ofse hem te koop niet wel souwen ghelijcken,

2090 Ick hebse op 't besien tot synent maar ghebrocht,

En ic en hebse hem niet heel en al verkocht,

Daer zijn stucken by van bey mijn beste-moederen.

Schout. Ja dat is niemendal, het zijn vertrouwde goederen,

2067. *schroeven*—bekers: VERWIJS, t. a. pl., bl. 177: „schroef” voor „beker” waarschijnlijk ook bij HUIJGENS (v. VL.), 1 en 2, bl. 131: „Van menig herrsen-schroef en ongeboorde fluit”: met toespeling dan op 't ww. *schroeven*, toeschroeven. 2073. *op*—open. 2076. *nicker*—duivel; *deur*—weg. 2076. *proper*—bedwaard. 2080. *geer*—wil. 2082. *keur*—wet. 2089. *ghelijcken*—bevallen. 2092. *beste-moederen*—grootmoeders.

- Men doet daar op geen recht. *G.* 't Hoort mijn, 't staat op
mijn grongt.
- 2095 *Balich.* De gallich om jou hals, hoort jou, ghy ouwen hongt,
Ghy selt myn tinne-werck nu altemaal weer gheven,
Of jy seltet (ick sweert) beklaghen al jou leven.
Ot. Geeft mijn mijn schildery: hoor jy 't wel, ouwe knecht?
- 2100 *Gerrit.* Doen ick u onghelijck, so spreekt mijn an met recht.
Iasper. Jy Susannes boef, onthouwe mijn Tapijten,
Mijn gowt leer en mijn goedt, so sal ick jou doot smijten.
Ger. Dat lech ic in kennis, ick neem u tot tuych, Myn Heer.
Schout. Swijght allegaar, weest stil, het is u meerder eer,
't Zijn keuren vande stadt, wie salse anders maken?
- 2105 Ick raa u eens so stouwt dat ghy hem an souwt raken:
Vervecht noch en verpraat u goede saken niet,
'T waar beter dat ghy-lie het ande Heeren liet.
Sluyt op, en daar me voort, ick raa u niet te kyven.
Gerrit. Wel aan, Heer Notaris, tijdt wacker an 't beschryven,
(*Sy soecken int leeghe huys.*)
- 2110 *Jasper.* Daar speelt de Nicker mee, het heele huys is leegh,
Balich. O ackermenten, o doot! gants swongden, dats gien deegh.
Ot. Waar heb jy, kleyne schelm, mijn schildery ghelaten?
Ioost. Waar zijn mayn schalen, en mijn koppen, en souwt-vaten?
En al mijn silver tuygh? secht, bengel! *Rob.* Dat weet Godt.
- 2115 *Iasper.* Waar is mijn goet? *Rob.* Weet ict? *Ot.* Ja wel, ick
wort schier sot:
De jongen spot met ons, en is noch onbekommert.
Balich. Waer is mijn Tin? seght op! *Rob.* Wat weet ic,
inde Lommert,
Of tot de Diefjes-vaars. *Iasp.* Mijn Heer de Officier,
Komt toch (soo 't u ghelieft, eens met u dienaars hier,
- 2120 En vangt dees jonge guyt. Want hy weet vande slagen,
Voor seecker hebben syt te nacht al wech ghedraghen.

2114. Variant G en H. *En al myn silver tuych? secht, veugel.*

2097. *beklaghen*—„bekermen” (vs. 1451). 2101. *smijten*—slaan. 2102. *lech in kennis*—neem nota (van), volgens VERWIJS, doch minder juist: immers beteekent 't zooveel als „ik laat u oordeelen”: zie BOEY, t. a. pl., I, bl. 395: „men noemde ook wel kennisse het verblijf aan de uitspraak van twee onpartijdige mannen, bij den Balliu daartoe te kiezen, die men kenners noemde. waarvan daan onze spreekwijze *ik leg het in kennisse*, ik laat u oordeelen of enz. waarschijnlijk zijn oorspronk neemt.” 2109. *tijdt*—ga. 2111. *ackermenten*: vs. 294; *gants swongden*—Gods (Kristus) wonden; *gien deegh*: vs. 486. 2116. *onbekommert*—in vrijheid. 2118. *diefjesvaars*—helers en opkooers van gestolen goed: TE WINKEL, *Kl. vande Koe*, op vs. 575. 2120. *van de slagen*—van de zaak.

Schout. Vat hem, Meyndert, also, stucke-diefs, gaet met mijn, Ghy moet voor dese reys, dats mijn ghevanghen zijn.

Robbe. Och Heere Godtje, och! *Schout.* Ick sel jou gevangen leggen.

2125 *Robbe.* Och, och, mijns lijfs gcnaa, laat mijn los, ick sal seggen
Al 't gene dat ick weet. *Schout.* Spreekt op en hebt geen vrees.

Robbe. Mijn Heeren, hoort toe, zijn goederen zijn dees,
So hy mijn geseyt selfs met zijn eygen woorden.

Mijn Heeren, mijn Heeren, hy sey dat hem toebehoorden

2130 Een goe gront van een huys, en een ouwe duyvekot,
Maar 't is nou wat vergaan, vervallen en verrot.

Ger. Notaris, schrijft dat op, en rept u hant wat vaardich,
Ten kan so slecht niet zijn of 't is so veel wel waardich,
Als hy mijn schuldich is. *Notar.* Waer leytet, an wat kant?

2135 *Robbe.* Na dat ick heb verstaan, so leytet in zijn Lant.

Notaris. Wy zijn hier wel geraackt. *Schout.* Wel, dat is wel
gesproken.

Gerrit. Van waer is hy? *Rob.* Van waar? van 't dorrep
van Hoboken.

Daar by Antwerpen heen. *Notar.* Van wie is dat toch daar?

Robbek. Ick weet niet, van niemant: ick versinme, van
zijn vaar.

2140 *Schout.* Wel, dat is goet bescheyt, *Notar.* Wel, dat is soet, mijn
Heeren.

Dit relaas is genoeg om u te kontenteren,

Al was u schult en eys noch andermaal so groot,

Van zijn vaar, van zijn vaar, o mijn ick lachmen doot.

Els kals, Iut Ians, Trijn Snaps.

Mijn Heeren, met verlof, de jongen is onschuldich,

2145 Och hy is simpel, slecht, onnoosel en eenvuldich.

Dus bidden wy dat ghy zijn jonckheyt doch verschoont,

En oock heeft hy niet langh by dees zijn Heer ghewoont,

Daarom weet hy niet meer van dese saack te kallen,

Als ghy oft ick, of oock als yemant van ons allen,

2150 Des daags quam hy by ons en klaaghden ons zijn noot.

Iut Jans. En dan kreech hy van ons somtijts een stiekje broot,

Of eenich ander spijs, na dat het was gheschapen,

Dan ging hy in zijn huys voort by zijn meester slapen;

De knecht weet nergens van, ay-lieve laat hem gaan.

2155 Die jongen het gien schult, daer wil ick borch veur staan.

Schout. Maer vROUTJES weetjet wel? daar zijn veel loose guyten,
Die anders zijn in 't hert als sy schijnen van buyten,
Het is een argen schalek, vol slimme pottery.

Trijn. Heer Schouwt, het is een Jool. *Schout.* Wel an, ick
geefje vry.

2160 *Robbek.* Ick bedanckje, Heerschip, seer. *Schout.* Gaat strack
voort uyt mijn oogen.

Balich. Krijgh ick de Bancrotier, ick selt hem so uyt drogen.

Jasper. Gans lijden, dat ick mocht ick sneet hem of de strot,
Ick ben bedurven heel, dat weet de goede Godt.

Joost. Wie hoorden sulcken stiek van al zijn leven spreken,
2165 Dat ick de schellen hadt, ick souw hem wis doorsteken,
De knecht van 't Goutsmits gilt, die wil ick stuuren om,
't Is haggelijck dat ick noch an het myne com.

(*Binnen.*)

Ot. Wel, Godt verset u schaa: nu wil ick noch gaen wanderen,
En vervolgen de fiel van d'een plaats op den anderen,
2170 En schrijven hem vast na in d'een en d'ander stadt,
Soo raack ick an het mijns, of so wort hy ghevat.

Balich. O bloet ick ben soo quaat, al laat ick het niet blijcken!
Maar ist geen schelmen werck de armen uyt te strijcken?

Jasper. Hier is niet toe te doen, als voor te bidden Joost.
2175 Hy voelt geen ongheluck die hem met argher troost.

(*Sylien binnen.*)

*Notaris, de Getuygen, de Schout, en Steeboon, Gerrit,
Byateris, en al den hoop.*

Notaris. Wie sal mijn betalen 't geldt van de Inventaris?

Schout. Komt voort en schaft mijn hier mijn loon of mijn salaris,
Wel, waer na wachtje, he? knap helpt my voort an gelt.

Byateris. Met oorlof, mijn Heer, ick pas u niet en spelt.

2180 *Notaris.* Komt, Bestevaartje, komt, sel jy myn schrijf-gelt geven?

Gerrit. Waar van? ick kenje niet, ghy hebt myn niet eschreven?

Schout. Voort, voort, betaalt mijn gang en sonder lang te staan.

Gerrit. Ick kenje niet schuldich, ghy hebt gants niet ghedaan;

2158. *pottery*—schelmerij, gewone beteekenis in tegenstelling van *Warenar*, vs. 65, waar 't de vertaling is van „*Aulularia*“; verg. vs. 449. 2159. *jool*—bloed. 2161. *uytdrogen*—betaald zetten. 2168. *verset*—vergoede; *wanderen*—rondloopen: HUYDECOPER, *Proeve*, II, bl. 47; 2173. *uytstrijcken*—bedriegen: *Moortje*, bl. 53 enz. 2179. *ick pas u niet en spelt*—ik geef u geen rooden cent.

- Had ghy die stucke-diefs ghekreghen of gevangen,
 2185 Soo wou ik jou, jou loon mildelijke garen langhen.
Schout. Nu tast vry diepjes toe, en geeft my voort de ruymt,
 Want ick heb om uwent wil een grooter saeck versuymt.
Notaris. So doe ick van ghelijck: wel wat sal jou gebreecken?
 Flux geeft mijn dat mijn komt, 't is lang genoeg gekeecken,
 2190 Houwt mijn niet langer op, wel op, en maectet af.
Schout. Schickt u te gelt gheswint eer icker raat toe schaf.
 Ja stel jy mijn te werck, en wildy niet betalen?
Notaris. Had ghy mijn niet van doen, waarom quamt ghy
 mijn halen.
 Nu geeft de booden 't haar, en hellipt my an 't mijn.
 2195 *Gerrit.* Wy seggen dat wy u int minst niet schuldich zijn:
 Komt levert my de Act, of geeftse dese vrouwe.
Notaris. Ick hebse niet volmaackt, *Byat*, *Argo*, oock onghe-
 houwe
 Te betalen! hoe ist! of wat mien gy, mijn vrient,
 Dat ick u gheven sal dat ghy niet hebt verdient?
 2200 So mal en ben ick niet. *Ger.* Ghy eyscht te onbescheyen.
Schout. Nu voort, stelt mijn te vreen, ick mach niet langher
 beyen.
Notaris. Ick heb uyt mijn kantoor gheweest so langhen tijt,
 't Is reden, noch 't is recht dat ghy so beestich zijt,
 Ick heb om u versuymt 't profijt van grooter saken.
 2205 *Schout.* Hoe ist? ist hier van 't mal? ick moeter een eynt of maken.
 Antony, grijpt het bedt, en brenghet stracx al voort,
 Inde boeyen. *Byat.* So stout, dat jy neemt dat mijn hoort,
 Ick seghje lechtet neer, wel an en latet legghen.
Schout. Wel roept mijn voor het recht, sojy wat hebt te segghen.
 2210 *Byateris.* Is dit een stadt van recht? 't is een stadt van ghewelt,
Schout. Ick neemje goet-koop mee, of schickt my an mijn ghelt.
 Komt t'onsent, maectet of, so raeckje ande peys lief.
Byateris. Bin jy een Schout, jy bint ien overgheven vleys-dief!
 Jy bint een siel-moorder! jy bloet-suyper! jy fiel!
 2215 O jy gheweldenaer! krijgh ickje, by mijn siel,

2186. *ruymt*: „de r. geven” vertolken OUD. en VERWIJS met „ruim betalen,” het is veelcr „laten gaan:” verg. VAN LENNEP, *Vondel*, III, bl. 865, vs. 6. 2189. *komt*—toekomst. 2190. *wel op*—welaan, vs. 870. 2194. *'t haar*—het hunne. 2197. *volmaackt*—klaar, gereed; *argo*—dus (ergo). 2205. *van 't mal*—door 't gekke heen, vs. 1182. 2211. *schickt*—helpt. 2212. *peys*—vrede. 2213. *overgheven*—godvergeten, *Moortje*, bl. 103.

Dats allens, bingy een Schout, een Schout, en doeje sulcke dingen?
De jonghens sellen nou wel ien Lietje van u singhen,
Indien dat gy iens wort op lelijkheyt betraapt.

- 2220 *Gerrit.* Goeden dach, Byateris, nu wil ick mijnder wege gaan,
Ick mach deyncken mijn huys dat het so langh leegh estaan.
Hadjeu buurtgens, vaart wel, en deynckt op 't gheen ghy siet:
Al sietmen de luy, men kentse daarom niet.

Els. Hoe dickwils wert den mensch door schoone schijn be-
droghen,

- 2225 Het schaat mijn buurman niet, hy is groot van vermoghen.
Jut. Maar die de arme luy soo diefs ghewijs strijckt deur,
Die wensch ick oock een bast na Keyser Karels keur.
Indien hier yemant is, die meent dat wy hem raken,
Wy sullent na sijn sin veranderen en vermaken,
2230 By so ver dat zijn jonst ons maar die vrientschap doet,
Dat hy ons seyt en schrijft hoe datmen 't stellen moet.

Robbek. Mijn Heeren wie ghy zijt, heeft u dit spel behaaght?
So ghy u ghelt en tijdt in ghener wijs beklaaght?
So toontet ons met vreugt, en doet my alle na,

- 2235 En soo 't u wel ghevalt, soo roept eenstemmich ja.

Volmaeckt in't Jaer 1617. In April.

G. A. B R E D E R O.

't *Kan verkeeren.*

2218. *betraapt*—*betraapt*. 2226. *strijckt deur*—*besteelt*. 2227. *bast*—*strop*; *Keyser Karels keur*: zie op 360, en V., bl. 122 vlg., alwaar de keur, waarin o. a. „ter doot metter koorde.” 2330. *jonst*—*gunst*.

STOMMEN RIDDER.

MET AANTEEKENINGEN

VAN

DR. G. K A L F F.

„STOMMEN RIDDER.”

INLEIDING.

BREDERO'S „*Stommen Ridder*” werd in 1618 „ghespeelt op de Nederduytsche Academie” en in het volgende jaar uitgegeven onder den titel: „*G. A. Brederoods// Stommen Ridder,// Ghespeelt op de Nederduytsche Academie,// in 't Jaar ons Heeren 1618.// (Wapen der Academie met randschrift.) t'Amsterdam.// Voor Cornelis Lodowijksz. vander Plassen/ Boeckver//kooper/ aande Beurs/ inden Italiaenschen Bybel. 1619.*” 4°.

De bron voor deze derde tragicomedie was reeds in 1619 bekend. VAN DER PLASSE zegt „Tot de konst-beminnende Lesers”, dat hij den inhoud van het spel niet heeft kunnen opgeven, omdat hij „*de Historie van Palmerijn*” niet gelezen had. Voor drie tragicomediën, voor „*Rodd'rick ende Alphonsus*”, voor „*Griane*” en voor den „*Stommen Ridder*” gebruikte BREDERO denzelfden roman van *Palmeryn*, en wel eene uit het Fransch vertaalde bewerking „in onse ghemeyne Nederlantsche sprake” van 1602 of 1613.

De heer C. H. DEN HERTOG heeft aangewezen, dat voor den „*Stommen Ridder*” door den auteur gebruikt zijn negen hoofdstukken van den *Palmeryn*, eene episode van het 69ste tot het 77ste hoofdstuk (*Gids*, Maart, 1885. „*De bronnen van Breeroos romantische spelen*”). Dr. J. A. WORP heeft in het „*Brederoo-Album*” (*Feestnummer van Oud-Holland*) terzelfder tijd aangewezen hoe nauwkeurig BREDERO de negen hoofdstukken volgt. Door eenige aanhalingen uit den

roman, naar den druk van 1613, vergeleken met BREDERO's verzen blijkt het, dat deze, even als in zijn „*Rodd'rick ende Alphonsus*”, eene episode uit den roman kiest zonder zich veel om den samenhang dezer episode met den roman als geheel te bekommeren.

Aan het slot van den „*Stommen Ridder*” treft men den datum: „A°. 1618 den 8 Junij.”

Reeds in 1859 meende ik, dat deze dagteekening geen bewijs leverde voor het schrijven van den „*Stommen Ridder*” in 1618. Dat hij dit stuk in zijne laatste levensdagen voltooid, staat vast, maar dwingt ons niet aan te nemen, dat het geheele stuk uit dezelfde periode dagteekent. Het is waarschijnlijk, dat hij er veel vroeger, misschien nog vóór de „*Griane*”, meê begon. Bewijzen vóór deze meening vindt men in mijn: „*Gerbrand Adriaensen Brederoó* (1871) bl. 216—218.

Daarentegen heeft Dr. W. J. A. JONCKBLOET („*Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*” III deel (1881), bl. 236) volgehouden, dat de „*Stommen Ridder*” uit het laatste levenstijdperk van BREDERO dagteekent. „Van de eerste regels af ligt over het geheele stuk” — zegt hij — „een waas van zwaarmoedigheid, genoegzaam om ons te overtuigen, dat in die donkere laatste levensdagen het geheele stuk geschreven werd.” JONCKBLOET beroept zich op een paar regels uit den monoloog van *Palmeryn* (1^e Bedrijf, 1^e uytkomen) en wel op de regels, die aantoonen, hoe de ridder klaagt, dat hij bedrogen is door eene schoone:

„Waardoor ick heb mijn selfs en alles goets verloren.

.
„Ick ben te laet ontwaackt, eer ick mijn doolingh wist.

.
„Mijn hart is dol en droef.” —

Ten slotte is *Palmeryn*, volgens JONCKBLOET, zoo vergramd „over hare ontrouw”, dat hij, „als hij den valk, een geschenk van hare hand, den kop vermorzelt,” uitroept:

„Had ick dat Vereken oock soo by haar langhe beenen,
„Ick klonck haer lichte kop tot morsel aande steenen.”

Eene nadere kennismaking met den roman van *Palmeryn* toont op de helderste wijze aan, dat dit oordeel op een misverstand berust. BREDERO denkt hier in het geheel niet aan *de ontrouw* eener geliefde, hij volgt alleen zijn voorbeeld — de geschiedenis van *Palmeryn*. In het 58ste hoofdstuk wordt verhaald, hoe *Palmeryn* eene jonkvrouw ontmoet, die op de valkenjacht is, en hem uitnodigt haar gezelschap te houden. Deze jonkvrouw blaakt van liefde voor *Palmeryn*; des avonds, zou ze „heer selven bycans in zijne armen gesmeten hebben,” maar schaamte hield haar terug. Zij schonk hem den volgenden morgen tot aandenken haar valk. Deze valk brengt *Palmeryn* geen geluk aan. Hij was met zijn vriend *Trineus* en de minnares van dezen, de infante *Agriole*, op zee, en landde op een eiland, waar hij met zijn valk ging jagen. Hij werd meêgesleept door de genoegens van de jacht, en vergat zijne vrienden, die zonder hem vertrokken. Toen hij zag, dat het schip verdwenen was, werd hij woedend, „vervloekende soewel de Jachte als oock de Jonkvrouwe, die hem gheschoncken hadde zijnen welgeleerden Valck, die hy van grooten quaetheydt by de voeten nam ende teghens eenen boom meer als aan thien stukken sloech.”

Met dit tooneel begint BREDERO zijn „*Stommen Ridder*”. Er is hier volstrekt geen sprake van ontrouw; noch minder, dat BREDERO van „eigen zieleleed” zou gesproken hebben. *Palmeryn* is woedend, dat de valk hem tot jagen bracht, dat hij zijne vrienden verloren heeft, dat hij op het eiland moet achterblijven. Hij vloekt ook de jonkvrouw, die hem den valk gaf, maar van ontrouw is hier niets te bespeuren. JONCKBLOET, die waarschijnlijk den *Palmeryn* niet las, en dus dit verband niet kende, wil in de klachten van den ridder „een waas van zwaarmoedigheid,” eene woede over de ontrouw eener jonkvrouw ontdekken, waarvan hoegenaamd niets bestaat.

Zoo vervalt ook de stelling, dat de „*Stommen Ridder*” in BREDERO'S laatste levensjaar zou geschreven zijn. De heer C. H. DEN HERTOG, die even als Dr. J. A. WORP den *Palmeryn* nauwkeurig las, zegt in het boven aangehaalde artikel: „Ik ben van meening, dat, na „de kennismaking met Breeroos bron, de waarschijnlijkheid van Ten „Brinks meening grooter wordt en *De Stomme Ridder* inderdaad „eene dramatische proeve is, die in portefeuille bleef, toen het den

„dichter bleek, dat geen likken baatte, om't falende lieve leven er „in te brengen. En dan heeft hij vermoedelijk tusschen *Rodderick*, „ende *Alphonsus* en *Griane* er de eerste hand aan gelegd.”

Het spijt mij evenwel, dat de heer DEN HERTOG, die den *Palmeryn* zoo goed las, minder nauwkeurig toezag bij de lezing van JONCKBLOET'S „*Geschiedenis*.” Hij doet mij „overeenstemmen” met JONCKBLOET in de „conclusie,” dat de „*Stommen Ridder*” veel meer „tot de geschiedenis van 's dichters gemoed, dan tot die van zijn talent behoort.” Noch door JONCKBLOET, noch door mij zijn deze woorden aangaande den „*Stommen Ridder*” gezegd, maar wel degelijk ten opzichte van de „*Angeniet*.”¹⁾

De „*Stommen Ridder*” heeft niets te maken met BREDERO'S persoonlijke lotgevallen. Hij rijmde dat stuk, even als zijne andere tragicomediën, naar eenige hoofdstukken uit den *Palmeryn*. Waarschijnlijk onvoldaan over den uitslag, liet hij het stuk liggen, tot dat hij in den ziekte-toestand zijner laatste dagen er de laatste hand aan legde, om het niet onvoltooid achter te laten, zoo als „*Angeniet*,” en „*Het daghet uyt den oosten*.”

Noch Dr. J. A. WOPPE, noch de heer DEN HERTOG verklaren de eigenaardigheid, dat de held van het stuk zich stom houdt en opzettelijk niet wil spreken.

BREDERO doet *Palmeryn* met een enkelen regel dit besluit nemen:

„Ick wil my wat van 't volck en van de spraack onthouwen.”

Een vraag naar de oorzaak van dat verschijnsel schijnt mij niet overbodig.

Het verschijnsel, dat een ridder zweert niet meer te zullen spreken, komt in de Middel-Eeuwen herhaaldelijk voor. Zeer merkwaardig is het vooral, dat oude Wallische en Bretonsche verhalen reeds voorbeelden van dergelijke feiten geven. De Burggraaf HERMART DE VILLEMARQUÉ, heeft in zijn „*Les Romans de la Table Ronde et les Contes des Anciens Bretons*” (Paris, 1861) eenige Bretonsche volksverhalen medegedeeld, vertaald naar het zoogenaamde *Mabinogium*, het handschrift van Oxford, bekend onder den naam van het Roode

¹⁾ JONCKBLOET, „*Geschiedenis*”, III deel (1881) blz. 237.

Boek, — reeds in het Engelsch vertaald door Lady GUEST (1838—1849) en door SAN MARTE („*Arthur Sage*”, 1842).

DE VILLEMARQUÉ vertolkt o. a. de geschiedenis van „*Peredur ab Ewvrawc*”, ten onrechte voor de bron van CHRESTIENS DE TROYES „*Conte du Graal*” gehouden, daar het Bretonsche verhaal later en volgens CHRESTIENS’ roman is bewerkt, als BIRCH-HIRSCHFELD, „*Die Sage vom Gral*.” (Leipzig, 1877, S. 205—206) duidelijk bewijst.

De Geschiedenis van *Peredur* bevat eenige hoofdstukken (XV—XVII), waarin deze zich sprakeloos houdt tegenover Christenen, omdat hij de liefde niet winnen kan van *Angarad* met de gouden hand.

Reeds hier is de kiem van de latere „*Stomme Ridders*.” De Graal-romans en de Bretonsche volksverhalen deden ze het eerst optreden. Uit dezen kwamen ze in de *Amadis* en *Palmeryn*-romans, als een zeer gewoon motief, dat talrijke Middel-Eeuwsche romans en novellen herhalen.

Over de æsthetische waarde van BREDERO’S „*Stommen Ridder*” zie men mijn „*Gerbrand Adriaenssen Bredero*” (1871) bl. 216—227.

DR. JAN TEN BRINK.

G. A. BREDEROODS

Stammen Ridder,

Ghespeelt op de Nederduytsche Academie,
in't Jaar ons Heeren 1618.

(WAPEN OF BLAZOEN DER ACADEMIE)

T'AMSTERDAM.

Voor Cornelij Lodowijcksz. vander Plassen/ Boeckver-
kooper/ aande Veurg/ inden Italiaenschen Bybel. 1619.

De eerste editie (A), waarvan de titel op de vorige bladzijde afgedrukt is, heeft tot grondslag gediend voor dezen herdruk. De vele daarin voorkomende drukfouten zijn verbeterd naar de volgende uitgaven. Verder gebruikte ik voor de varianten, de edities:

B. T'Amsterdam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1620.

D. T'Amsterdam, Voor C. L. VAN DER PLASSE, 1633.

E. T'Amsterdam, Voor C. L. VAN DER PLASSE, 1638.

Deze laatste uitgave wijkt zeer veel van de vorige af; het stuk is zeer nauwkeurig herzien en op vele plaatsen omgewerkt.

J. H. W. UNGER.

Tot de konst-beminnende Lesers.

Gunstighe Lesers, also my dit Spel ter handt ghekomen is nae den doot des eerweerdighen Poeets G. A. Brederode, salig. ghedachten, soo en hebbe ick u L. den inhoudt van dit Spel hier voor niet kunnen by-voeghen: Ter eender zyde dat ick en eenighe andere de Historie van Palmerijn niet en hebben ghelesen; ten anderen, dat wy oock niet geerne onse handen soudent willen steecken in zyn werck. Ende alsoo 't de wreede Doot hem niet en heeft willen toe-laten, de verklaringe op dit zyn volmaackte ende volspeelde spel te doen, so heb ick nochtans uyt liefde niet connen nalaten, alle beminders der Redenkonste, ende liefhebbers der Duytsche Academie, dese uytgenomen Tragedi-Commedie op te offeren tot een Testament ende leste Erf-goet; daar u. l. vele treffelicke sententien in vinden sult, soo van hooghe ende diepe redenen, Liefde en weer-liefde, vermakelicke boerticheden; jae een volkomen Bloem-tuyn, om elck nae zyne genegentheyte een bloemken te plucken dat hem behaachlick ende angenaam soude moghen zyn. Vaart wel.

uwen dienstwillighen

C. L. VANDER PLASSEN.

KLINCK - DICHT.

G Helijk een Arent hooch doorsweeft des Hemels tenten,
En door zijn scharp gesicht beoocht de lage aart,
Zo sweeft u vlugge geest (o BREDERO) vermaart,
Wiens scharp verstandt uytbeeldt het dichtsel van u prenten.

5 De zuyverhey van spraack ghy hebt ghesocht te enten
Door vloeyend' soete rijm in ons Neerduytsche taal,
En gheeft ons 'trechte spoor van reden wickinex schaal,
Waar door ghy onsterflijck blijft bloeyend' in u lenten.

De waarhey van deez' zaack, de stomme sal't u segghen,
10 Doorleest en wel herknaut, het werck zijn meester prijst,
Ghy vint de nutticheyt die uyt zijn spreucke rijst.

Zo dat het PLAUTUS zelf niet beter kan uytleggen:
Dies kan geen traghe tong de roem van deez' Poet
Na waart wtspreken 'tloon, 'tgheen aan hem is besteeet.

T. HARTOCH.

Yvert na 'trecht.

Op G. A. Brederoods Stomme Ridder.

De Doodt in't leven.

- F**Y doot! bittere doot! deur uwe gruwelheden
Is wel ons braaf Poet BREDEROOD' overleden
Met 't lichaam, dat verrot, eylaas! nu leyt tot aardt,
Maar niet versturven; neen, te machteloos ghy waart.
- 5 Zijn spreuck is *t' kan verkeeren*, ghelijck hy doet, gheven
Gaat hy ons tijdtlijck eeuw' om eeuwichlijck te leven.
En ghy, die Werelts hem doot achtet voor de lien,
Aanvat dit Spieghele-boeck, en gaat hem leven sien.
Hier speelt hy met zijn rijm en soete vryeryen.
- 10 Hier doet hy tot vermaack ons droeve zin verblyen
Met lieve boertery. Hier teelt zijn Byen zoet.
Hier sterft de een door min, daar liefd' de ander voet.
Hier krijcht het quaat zijn loon. Hier gaat de deucht verheffen.
De een die werpt de steen en doet hem sellefs treffen.
- 15 Kan wensch meer wenschen gaan? behalven al het geen
Ghedicht, ghespeelt, ghedruckt van GARBRAND' is voorheen?
Moeten wy sulcke niet ons leven lang ghedencken?
Zullen Najaden hem gheen soete Nectar schencken?
Ja, Nimphens treuren gaan; de Musen zijn ontroofd;
- 20 Want 't geen hy had noch meer de doot hem heeft ghedooft,
Wats nu ons lust alleen? dat bly-ich wy verheughen
In zijn ghebleven rijm, en dat wy't lesen meughen,
Ghelijck het blyven moet. De Faam roept over al,
Al is ons BREED'RO doot, hy nimmer sterven sal.

La mort en vie.

A. v. MILDERT.

Weest mildt.

SONNET.

OM kryghen eenen naam onsterflijck, ziiin veel wegen,
Den een aanvaardende d'oeff'ning van 't blauwe staal,
En d'ander raakter toe door welsprekende taal:
Maar *Breedro* die heeft's op and're wijs verkregen.

- 5 So yemant vraacht waar door? door natuurs milde zegen,
Door d'aardt der Poësi, gheprent vast in ziiin gheest.
Zo ghy my niet ghelooft, komt hier, komt hier en leest
De defticheyte, om boert en is hy niet verleggen.

- Ziet hier gheevenaart twee Princesjes in schoonheyte,
10 Die alle beyd' verzot ziiin op een Keyzers kindt,
Onkunbaar, die ziiin tong met riip berading bindt.

Ziet den *Phrighesen* Vorst, in wiens ghemoet ten toon leyt
De beeltenis ziiins Liefs, waar hy om haar bestaat.
De doot heeft haar, roofte hem: *Natuurs pronck* hy niet laat.

I. I. SCHEEPMAKER.

- V *An vreuchde singt met Zege-heer,*
Die zich stom veynsend' spraack krijcht weer
En des Schryvers gheest bromt uyt.
O Aerdighe! te wreet verwoet,
5 *Dat ghy hem, die u leven doet,*
By u in't graf wel vast besluyt.

I. I. SCHEEPMAKER.

SONNET.

DE nutte wetenschap geacht van hooghe sinnen,
Heeft onder haar natuurlijcke beweeglijkheen
So sonderlingen treck van werking ongemeen,
Dat zy de zielen haar onsterfflijk dwingt te minnen.

Met sulcke krachten sloechse BREDERO ook binnen
Sijn groote ziele, die voldraghen vande reen,
De blyde Werelt schenckt (gelijck de Musen d'een
Wt d'hoefslachs-born) nu uyt zijn volle speen te ninnen.

Danckbarende Ghemeent', die immer hebt ghenoten
10 De eerste, komt geniet het lest' en beste van
Hem, die u beter noch gheen ander gheven kan.

Want met dees' stomme is hem oock de mont gesloten,
Leest met aandacht, en van zijn wetenschap ghewis,
Krijgdy volkomen en rechte ghetuyghenis.

L. E B A. S.

Vierling aan den Leser.

DEn Dichter van dit Spel die kon noch veur zijn doot
Een stommen Ridder braaf voor elk een sprekend' maken.
Zo haast wast niet beschikt, of hy quam zelf in noodt,
En most als stommeling ¹⁾ de wreede Doodt hier smaken.

C. BIESTKENS.

Te volgen ick begheer:
Maar zeght, *Wie weet wanneer?*

¹⁾ *stommeling*—stomme.

P E R S O N A G I E N .

KEYSER of Soudaan.

LETHEA, Keyserin.

AARTSCHE DIANA, Keyzers Dochter.

AARDIGHE, Keyzers Nicht.

PALMARIIN, de stomme Ridder, of Zege-Heer.

DEN MOORSCHEN RIDDER.

DOMINUS GRATIANUS.

BRANDEMANT.

AMMARAN met zijn vier Broeders.

EEN SCHILT-KNECHT.

PHILEBART,

HEREMAN,

ALDERECHT,

WARENAER,

LIMIUS.

} Edel-lieden.

TWEE TURCKSCHE JAGERINNETJENS.

Chooren.

AMOREUSJE, de knecht.

MANSHOOF.

MOERSGOELICK.

MODDE VAN GOMPE.

TWEE JAGHERS.

Variante E. In plaats van de *Twee Turksche Jagerinnetjens*, staat hier *Wout-heer* opgegeven, terwijl *Manshooft* en *Twee Jaghers* zijn weggelaten.

't E E R S T E W T K O M E N.

Palmerijn zich stom veynsende.

 Helijck een Vogel is tot vlieghen uytverkoren,
Soo schijnt den armen mensch tot ongheluck
geboren,
Dat heb ick wel versocht: en dat ick nu versoeck.
Dat lees ick alle daagh in mijnder herten-Boeck.
5 Ick mijmer waer ick gaa, want in dit eensaem leven
Soo moet ick mijn, helaes! nu taal en antwoord
gheven.

- O lust, te seer ghesocht, door 't vluchtich soet behaghen,
Soo ben ick leyder nu, ach! in een eeuwich klaghen.
O lust te seer ghesocht, met reuckeloos ghemoot,
10 Sulcx dattet mijn deur 't aertsch, aen 't Hemels twijff'len doet.
Onsal'ghe Jonghelingh, de midd'len zijn vervloghen,
Waer door te rechten ick souw weder komen moghen.
Wat is de oorsaek doch? ick selfs? o neen! de Valck.
De Valck? o neen! De vrouw? De vrouw. De Hoere schalck,
15 De Toveres vervloeckt, verdoemt, en hoogh verswooren,
Waer door ick heb mijn selfs en alles goets verloren.
Nacht-merry, groote kol, weermaeckster, boose gheest,
Die my in lichaems schijn soo langh zijt by gheweest,
Nu sydy by den droes, of by zijn qua ghesellen.
20 Die met u willich gaan in d'afgront vander Hellen.
Ick ben te laet ontwaackt; eer ick mijn doolingh wist,
Was ick de rechte wech, den Heere-baan, ghemist,
Waer door dat ick ontbeer de alderbeste menschen,
En al het ghene dat een groote ziel kan wenschen.

22. Variant B, D en E. *Ick was de rechte wech.*

3. *versocht*—ondervonden, ervaren. 15. *hoogh verswooren*—in hevige taal vervloeken. 17. *kol*—heks. 18. *in lichaems schijn*—in lichamelijken vorm.

- 25 O Vogel, die mijn quam van d'alder-snootste hant,
 Ghy sult de boete doen aan dese harde wandt.
 Had ick dat Vercken oock soo by haar langhe beenen,
 Ick klonck haer lichte kop tot morsel aande steenen.
 Daar leyt mijn tijdt-verdrijf, mijn kostelijke lust;
- 30 Mijn hart is dol en droef, mijn ziele die zoekt rust;
 'k Heb al de nacht ghezocht, ghekreten, en gheronnen.
 Mijn dorst ick laven gaa daer ginder ander Bronnen.
 Ach! zoo een koele drop is lieflijcker voor mijn,
 Als d'armste Bedelaar de muskadel mach zijn.
- 35 Hier is de schaduw grootst: Om best de ramp te schouwen,
 Zal ick my van het volck en van de spraack onthouwen,
 (*Hy gaat leggen slapen.*)

Twee Turcksche Jagerinnetjes.

- H**Et Zonnitje steeckt zijn hoofjen op,
 En bestraalt der Bergen top
 Met zijn lichjens; Wat ghezichjes.
 40 Wat verschietjes vert en flaeuw,
 Dommelter tusschen 't graeuw en 't blaeuw?
 't Vochtighe Boompje blinckt verciert;
 't Vrolijk Vinckje tiereliert
 Op zijn tackjes, wilt en mackjes,
 45 En weer strackjes op een aar,
 Hippeltet met zijn wederpaer.
 d'Hemelen werden meer begroet
 Van die Diertjes kleyn en zoet,
 Als van menschen, die maar wenschen
 50 Na het aerts en 'thelsche goet,
 Datmen hier toch al laten moet,
 Hemeltjes wijs en wel gheleert,
 Meer met reden ghestoffeert,
 Als de lieden, die 't ghebieden
 55 Van een Werelt, noch verdriet:
 Zy hebben u vernoeghen niet.
 'tHerdertje met zijn woelich Vee,
 Schrolt op 't volckje vande Stee.
 Daar zijn Knaapjes, van zijn Schaapjes,
 60 In zijn slaapjes zacht en stil,
 Willich voldoen haar 's Heeren wil.
 Menscheltjes Godt, gheeft elck zijn deel,
 Maar elck doet zijn best om veel

36. Ontbreekt in B en D. Variant E. *Ick wil my wat van 't volck.*

37. In E treden *Aertsche Diana en Aerdighe* in plaats van de *Twee Jagerinnetjes* op, terwijl het hier volgende lied, dat ook in BREDERO'S *Aendachtigh Liedt-boeck* (1622) bl. 45 voorkomt, door *Aerdighe* gezongen wordt.

38. Variant B, D en E. *En beslaat der Bergen top.*

46. Variant E. *Hippelt met zijn wederpaer.*

28. *haer lichte kop*—kop van haar, die eene lichtekooi is. 58. *schrollen*—spotten, schimpen.

65 Te vergaren, dan 't bewaren,
 Voor de Jaren, is een kunst;
 Danckt de Goden van haar gunst.
 Gheen dingetjes zijn zoo slecht zoo teer,
 Of zy gheven ons een leer,
 70 Wilt maar mercken, op de wercken
 Vande Goden wonderbaar.
 Niet en vindy zonder haar.
 O redelijcke Beesjes, dwaas!
 Het onvernuftich Vee, helaas!
 75 Is veel nyver, en veel styver,
 In den yver tot Gods lof,
 Als de mensch van 't beste stof.

Aartsche Diana.

Wel waarde lieve Nicht, u stichtlijk lieflijk zinghen,
 Dat treckt mijn harte tot veel leerelycke dinghen:
 Die ick wel eer voor kints onwaardich heb gheacht,
 80 Die voel ick zijn verzien met Goddelijcke kracht,
 En heymelijck verweent van eyghen heylicheyden,
 Die ons van trap tot trap ten hooghen Hemel leyden,
 Wie 't maar aandachtich na met wijser yver speurt,
 En het bekroosen hoofd maar van der aarden beurt.
 85 Aanschout de blonde Son, de Maan met al haar starren,
 Ghy zult in 't wonderwerck als grondeloos verwarren.
 Hoe beurtswijs elcker dinghs op tijdt en mate went,
 En ommeloopt het padt van zijn besteecken ent.
 De dinghen zijn zoo hooch, onmogh'lijk te noemen
 90 Met menschelycke mont: aanschout de schoone Bloemen,
 Voor beelden vanden mensch, hoe lustich datse staan.
 Hoe yseecker, hoe kort zy weer ter aarden gaan.
 Een yverighe ziel in ernst opgheheven,
 Sa! naa dit richtsnoer hem tot alle deughd' begheven:
 95 Want na dien dat de tijdt ons ontschiet zoo ghezwint,
 Niet anders is als roock, of als de vlugghe wint,
 Soo ist ons aldernutst te kunnen sterven leeren:
 Eer wy, van daar wy zijn ghekomen, wederkeeren,
 O Sterf'lijk gheslacht! als ghy dees dinghen ziet,
 100 Merckt doch u kortheyt aan, u tijdt is min als niet.

67. Variant B, D en E. *soo slecht en teer.*71. Variant A. *Want niet en vindy zonder haar.*77. Variant A. *u stichtich lieflijk zinghen.*81. Variant A en B. *En heymelyckheyt.*96. Variant A. *Niet anders is als een roock.*74. *nyver*—ijveriger; *styf*—krachtig, vurig. 78. *leerelyck*—leerzaam. 80. *ver-*
sien—voorzien (van). 81. *verweent*—versierd, opgeluisterd. 84. *bekroosen*—bestoven
 zwart door het stof. 88. *besteecken*—bepaald, vastgesteld.

Aardighe.

Wie boven al zijn Godt bemindt,
Zijn Godt in alle dinghen vindt;
Wie yet meer wil verkiesen,
Sal Godt in al verliesen.

105 Wie wijslijck doen wil woecker-winst,
Die mint Godt meest, zijn zelve minst;
Die hem tot God kan neyghen,
Die maectt van Godt zijn eyghen.

110 Min ick een mensch, dat seecker is,
Dat hy my mint, 't is onghewis;
Dus wil ick Godt mijn leven,
Mijn ziel en alles gheven.

115 Want God is trouw, die trouw oock hout,
Maar die hem op een mensch betrouwt,
Vertrouwt hem oock den looghen,
En is vervloect bedroghen.

120 Hy is wel dol, wel zot, wel blindt,
Die yet meer als zijn Godt bemint;
Het zijn verlooren menschen
Die oock yet anders wenschen.

Want alles wat men zichtbaar ziet,
Dat is een zichtb're groote niet,
Daer niet is op te bouwen:
Maar Godt is te vertrouwen.

125 Aarts. Dat Lietjen heeft wat in,
Ick let meer op de zin,
Als op de schoone woorden,
Die 'k toch met lust aanhoorden.

130 't Is met een zeeghbaarheyt
Ghezonghen en ghezeyt:
De stijl is uytghelesen,
En 't hoort oock zoo te wezen.
Ofter wel yemandt leest,

135 Die Gode zoo liefheeft?
Veel kunnen 't moytjes zegghen.
Die 't lelijck laten legghen.

140 Ofmen 't fraytjes praat,
Datmen zijn selven haat,
En Godt heeft uytverkoren,
Noch is het al verloren,

101. Dit lied is ook opgenomen in BREDERO'S *Aendachtig Liedt-boeck* (1622) bl. 44.

104. Variant B, D en E. *Sal Godt en mensch verliesen.*

129. *met een zeegbaarheyt*—op triomfantelijken, jubelenden toon.

Soo daar de liefd' ontbreeckt,
 Ofmen al deghelijck spreekt
 Van Goddelijcke zaecken,
 Dat kan niet beter maecken,
 145 De tongh is somtijdts goet,
 En boos is het ghemoet:
 De deucht is best te mercken
 Aan deuchdelijcke wercken.
 Veel dinghen hebben schijn.
 150 Van 't gheen zy niet en zijn:
 Die 't aldermeeste weten,
 Haar aldermeest vergheten
 Aan 't een of 't ander dingh
 De mensch is zonderlingh,
 155 Vaack anders als hy uyttert,
 Na dat hy rust of ruytert.
 Den eenen die zit stil.
 En zondicht met zijn wil:
 En d'ander is ghelaten,
 160 Al schijnt hy mal te praaten,
 Zoo is hy in zijn gheest
 Noch voor het quaat bevreest.
 Dan 't zijn de hooghste zinnen,
 Die God zoo konnen minnen:
 165 Maar ick heb zulcke lien
 Mijn leven niet ghezien,
 Hoe heylich datse spreecken,
 Zy hebben haer ghebreecken:
 En ick heb oock de mijn,
 170 Godt weet hoe ickse vijn:
 'k Wou ickse mocht verwenschen,
 't Ghebreck is inde menschen,
 Den een zoekt eer en staat,
 Al waart met groot verraat
 175 Van Landen en van Liedn:
 Een ander wilt ghebieden,
 Al kosten 't goet en bloet;
 Het heerschen is te zoet.
 Het vet wilt altijdt boven,

152. Variant B, D en E. *Haar alder-eerst vergheten.*

159. Variant D en E. *Een ander is gelaten.*

156. *ruyteren*—onrustig zijn (OUDEM.)? 171. *vijnen*—vinden.

180

In Kercken en in Hoven:
 Niemand zit garen lest.
 Dus ellick doet sijn best,
 Om die gheen te bekladden,
 Dieser niet garen hadden:

185

En zoo ist over al,
 Dat is zoo 't blyven zal.
 Dan die hem wil begheven,
 Tot een wel zalich leven,
 Die doet na Gods Ghebodt,
 En gaat uyt hem in Godt,
 En legghe af zijn zonden:
 Dat werdt zoo swaar bevonden,
 Men scheyter nauw'lijckx af,
 Int naare doncker graf;

195

Zy gaan de mensch verzellen,
 Tot inde mondt der Hellen.
 Soo ist oock met de deught:
 Want wie hem van zijn jeught,
 En van zijn kintse bienen,
 De zelve went te dienen,
 In vreughden en in rouw,
 Die zijn zy zoo ghetrouw,
 Dat zy om doodt noch sterven,
 Hem niet en willen derven:

200

205

Sy bringhen door de doon,
 Tot boven voor den throon
 Der Hemelen verheven;
 Daar zy vol blyschap sweven.

Aardighe.

210

Salighe zieltjes, die zoo verblijdt,
 Voor de Goden werdt ghedronghen,
 Alwaar Gods Lof ghebenedijt,
 Vande Sangertjes werdt ghezonghen:
 Daar ghy 't Godd'lijck aanschijn ziet,
 En zijn ghezelschap steets gheniet,
 En alles goets gheschiet.

215

Heylighe Gheesjes der goede Goon,
 Komt mijn zieltje oock zoo trecken:
 Maackt de deught mijn zoo ghewoon,
 220 Dat mijn ziunetjes daer na strecken,
 Komt af, komt af, ay lieve daalt!
 Eer mijn hartje zich versmaalt,
 En na wat anders taalt.

Goedighe Goden, wat is de mensch
 225 Haast verkeerlijck en lichtvaardich!
 Ghelijck een lichte wint, of wensch,
 Is hy nietich en quaat-aardich:
 Want het groote goede goet,
 Dat ghy hem ghestadich doet,
 230 Dat stoot hy met de voet.

Aartsche Diana.

Waarlijck Nicht, ick ben verwonnen,
 Och ghy hebt zoo wel begonnen,
 Ick wensch u steeds zoo voort te gaan,
 235 Dat ghy eeuwich mooght bestaan.

Maar de menschen die best kallen,
 240 Siet men zomtjids eerst vervallen:
 Hoemen leeft, in wat ghestalt,
 Yder ziet dat hy niet valt.

Voor de Werelt goet te schynen,
 245 Doet hy licht die Hem wil pynen:
 Maar 't vergaet, ten heeft gheen duur,
 Elck een neyght na zijn natuur.

Die de rampen en de slaghen,
 's Avontuurs kan duldich draghen,
 250 Even neemt zijn Lief als leyt,
 Doet proef van zijn stadigheyt.

219. Variant B, D en E. *want mijn sinnetjes.*

221. Variant B, D en E. *Eer myn herte zich vermaalt.*

237. Variant A. *Een yder ziet dat hy niet valt.*

241. Variant A. *Elck is gheneyght na zijn natuur.*

243. Variant A. *Des avontuurs kan duldich draghen.*

244. Variant A. *En even neemt zijn Lief als leyt.*

245. Variant A. *Doet proef van zijn ghestadicheyt.*

222. *talen*—(lett. spreken) verlangen. 239. *hem pynen*—zich moeite geven.

Ick hebber selver een gheweten,
Die gheluckich hem mocht heeten,
Door de deughden van zijn ziel,
Die int lest noch lelijk viel.

250

Aardige. En hoor ick niet de hooren?
Komt, gaan wy door het kooren.

Aarts. Hoe rasen de way-lien,
Zy hebben 't wilt ghezien.

255

De netten zijn ghehanghen,
Bequaam om wel te vanghen;
De honden zijn ontdaan,
Komt, laat ons derwaarts gaan.

Twee Jaghers.

- Men kon gheen beter wech noch middel oock ghebruycken,
De bracken nauw van lucht, met snoffelen en ruycken,
260 Die deden met ghekef ons 't eerste wilt-braat op.
Voort sprongher met een vlucht daar yewers uyt een grop
Een heele hoope goets van knynen en van Hasen,
De winden stracx gelost, en daar op ging het blazen,
't Gheraas en het krioel, van 't jancken en 't ghebas:
265 Daar liep het Hart, de Hindt, de Bors, de Beer, de Das,
De Bock, de Geyt, de Vos, de Luypaart en de Leeuwen;
Wat was daar een ghejach van gillen en van schreeuwen,
Van vloecken, van ghebaar, van hu, hu, huw, loop, loop, loop,
Iget daar kreger een zulcken neep uyten hoop
270 Die ghewis was. O bloedt! noch als de Karel baarde;
Een party vielder doot, twee raacktender ter aarden,
Get daar was zulcken spul, die sloech, die stack, die smheet,

250. Variant E. *Sacht, en hoor ick daer geen hooren?*

251. Variant E. *Ja, komt gaan wy door het kooren.*

252. Variant E. *Hoort hoe rasen de way-lien.*

253. Variant E. *'k Acht sy hebben 't Wilt ghesien.*

258. In E treden hier op *Amoreusje en Manshooft.*

259. Variant E. *en met ruycken.*

262. Variant B, D en E. *Een heele hoope tuych.*

265. Variant A en B. *Daar liep de Hart.*

249. die jammerlijk ten val kwam. 252. *way-lien*—jagers. 256. *ontdaen*—losgelaten.
259. *nauw van lucht*—scherp van reuk. 260. *wilt-braet*—wild (Hd. Wildprett).
261. *grop*—greppel. In de Graafschap nog: *gröp*. 263. *wind*—windhond. 265.
bors—beer. *Beer*—wild zwijn. 270. *baren*—misbaar maken.

Die gongh, die sprongh, die drongh, die hongh, die riep, die kreet,
 Zoo zeer ick weet niet hoe. Het wilt was zoo verlegghen :
 275 Wy hebben zulcken vanght ons leven niet ghekregghen.
Mansh. Dat 's waar Broershart, dat 's waar, zy ginghender
 me voort,
 s'Ontweydent na den eysch, ghelijck als dat behoort.
 Het jaghen is een lust, vert boven alle dinghen.
 Daar komt den Adel aan met zinghen en met springhen.

Alderecht, Hereman, Manshooft, Amoreusje en al den hoop.

280 **A**L ben ick, schoon Liefje, niet machtich rijk,
 Ick ben ten minsten als mijns ghelijck ;
 Wat gheef ick om 't goet! Wat gheef ick om 't goet!
 De beste Rijckdommen legghen int ghemoet.
 285 Ick laat den gierigaart na schatten sien,
 En den staat-zuchtigen na het ghebiën ;
 Ick gheer, ô mijn schoon! Ick gheer, ô mijn schoon!
 Gheen Koninx scepter, noch Keyzers kroon.
 Want de rust en opperste wellust leydt,
 290 In een onbekommerde vernoeghelijckheydt,
 En niet in het ghelt, en niet in het ghelt,
 Dat staagh zijn meester met zorghen quelt.
 Daarom, Princesse, zoo acht ick aldermeest
 De gaven van u doorluchtighen gheest,
 295 En u hoogh vernuft, en u groot vernuft,
 Dat alle de werelt braveert en puft.

Edelen. Wel of dees' droncken bloedt niet eens en zal ont-
 waacken?

'k Moet hem op mijn manier eens aardich wacker maacken.
 Blaas op, fraytjes, zo! houwt. *Amour.* An ist, gants is dat mis?

Hier vechten zy, eenighe vallen.

Amour. Ick zegh werentich dat het zulcken dollen duyvel is ;
 300 Het is my hier te hiet, ick wil mijn vrouw gaan halen.
Moersg. Ghy zult dien Eelmans doot met u leven betalen.
Mansh. Becingelt en bezet den straatschender int ront.

280. Dit lied komt ook voor in BREDERO's *Boertigh Liedt-boeck* (1622) bl. 108.
 292. Variant E. *Daerom, Princesse, soo acht ick meest.*
 295. Deze regel wordt in E door *Woutheer* gezegd en reg. 297 en 298 door *Alderecht*.
 298. Variant E. *dat 't een dollen duyvel is.*
 Reg. 299 en 300 worden in C aan *Alderecht* in den mond gelegd.
 300. In A wordt deze regel gezegd door *Moersgoelick* en in B en D door *Amou-
 reusje* en in E door *Hereman*.
 301. In E gezegd door *Hereman*.
 274. *verlegghen*—in het nauw gebracht. 295. *puffen*—tarten.

Amour. Och Princes, komt doch strack! ay lieve komt terstont,
Of al de Edellien die worden doot gheslaghen.

305 *Alder.* U beenen zullen u van deze plaats niet draghen.

Amour. Och komt Mevrouw, 't is tijdt.

Sy te paart met Ardemiëre, en Staet-dochters volgen.

Aart. Maar is't zoo als ghy zegt?

Nu Ridders houwt toch stil: waar toe al dit ghevecht?

Heer. Aanziet, Ed'le Princes, hoe dat dees' wreede moorder
U vollick heeft vernielt. *Aarts.* Hout op, en vecht niet voorder,
310 Op peene vanden hals, ghebidt ick u, weest stil,
Want ick de waarom van dit vechten weten wil.

Hy knielt, en biedt haar den appel van zijn swaart stommeling.

Maar, schoone Jongheling, volmaackt in als gheschapen,
'k Verseecker u u lijf, en danck u voor dit wapen;
Ick weet niet, vriendt, of ghy zijt Ridder ofte niet.
315 Ghy zijt dan wat ghy zijt, na dat ghy mijn aanbiedt
U leven en u dienst, zoo zal ick u bewaren,
't Zy teghen wien 't oock is: daarom wilt mijn verklaren
Wie dat u teghen danck ghewelt deed' of besprongh?
Ach jammer, arme man! hy is beroert van tong;
320 De Goon doen u te kort, want zeecker, kondy spreken
Ghy zout ter werelt voor een wonderwerck uytsteecken
In schoonheyt, en in kracht, en in weerbare daen:
Dan niet te min, ghy moet wel in haar gunste staan,
Nadien dat ghy alleen dees menicht' hebt bevochten,
325 Die u ghelijckerhant ter dootd te brenghen zochten.
Komt hier eens, Alderecht, zeght my waarom, en hoe,
De zaacken wonderlijk toch zijn ghekomen toe?

Alder. Ghenadighe Princes, zoo wy al zinghend' quamen
Ontrent dese fonteyn, alwaar dat wy vernamen
330 Een slaperighen man, den eersten die hem zach
Die gaf hem om den deun een styve starcke slach,
Den vreemdeling rijst op, vertoornt van dat groeten,
Hy slaet hem dat den kop quam rollen voor zijn voeten,

304 en 304. In B en D. gezegd door *Moersgoelick*.

305. In E. Aertsche Diana, Aerdighe en Staet-Dochters.

310. Variant E. *staet stil*.

312. *stommelingh*—zwijgend. 319. *beroert van tong*—met stomheid geslagen. 331. *om den deun*—uit de grap, voor de aardigheid.

- Doen schooten wy hem toe om wreecken dese moort.
 335 *Aarts.* Zeecker den stommen heeft ghedaan als hy behoort,
 Om dat zijn Edelheyt zoo wel weet te kastyen
 De zotheyt vande zots, zoo zal ick hem bevryen:
 Ick maack hem Edelman van mijn huys, en van my,
 Ick ra niemant zoo stout die hem misdoet, ten zy
 340 Dat hy myn gunst, en 't hooft, gelijckelijck wil derven,
 De dooden draaght van hier tot by haar naaste erven.
 Ontslaat mijn groote tent daar achter in het groen,
 Want ick ben daar van zin een onbyten te doen.
 Komt hier, o schoonste man, die 'k immer zach met ooghen,
 345 Neemt daar u swaart, 't is u.

(*Hy wil haar voeten kussen.*)

- 'k Zalt nimmermeer ghedooghen:
 Blijft altoos dicht by my op dat u niet misschiet.
Seeg. Mijn God, hoe wel ghelijckt de Princes mijn Margriet.
Aart. Wel hoe mijn vriendt, wel hoe, ghy meught u wel
 vertrouwen,
 Wie u maar raackt, zal ick in stucken stracx doen houwen.
 350 *Aerdige.* Het eten is ghereet, komt gaan wy, lieve Nicht,
 Noyt quam mijn schoonder man mijn leven int ghezicht.

Amoureuusje, Manshooft.

- Amour.* Hoe vaarje Manshooft, krijgheje oock gien hongher?
Mansh. Neen of ja, Amoureuusje, ick seltje segghen, ick wrongher
 Vlusjes een hachjen in, goelickjes van dardalf pongt,
 355 En voort vong ick een Jonckers vles, die zetten ic aan mijn
 mongt,
 En ick haaldender een tooch uyt die niet swack,, was.
Amour. Komt, gaan wy naar de tent, 'k wou 'k me al by
 de back,, was,
 'k Heb zulcken Varczens dorst, als de droes, is dat niet fraey,
 Manshooft? het eten smaackt nerghens beter als inde waey;
 360 Seecker de Princes heur Nicht is een moy meysjen,
 Datset noch schuldich was, farrilahay, ick wouse wel een reysjen.
 Wat het de smallen adel kromme spronghen inde kop.
 Nou Manshooft, muts of, zoo, fraaytjes, nou ghelijck op.
 Hoe staat dit goore goed, nou mackelijcke vaargaat voort wat,

342. *ontslaan*—opslaan. 354. *hachjen*—stuk, brok. 355. *vong*—vond. 362. *smal*—klein, gering. 364. *dit goore goed*—Al den hoop, waarvan in vs. 278 sprake is; het gevolg.

- 365 Datsje veur Mangshooft, de lest een voet int gat.
 Igut krijgh ick een Venezoen yewers in een hoeck of horren,
 'k Wil een schelm wezen zoc ick hem niet na zijn gat torren,
 En haal hem zijn inghewant van binnen uyt zijn lijf,
 Ten minsten zoo klaar ick wel een beetje van een pondt vier
 of vijf.

Aartsche, en Aardighe; en de Keyser

met het Hof, komt uyt.

- 370 *Aarts.* Waarlijk, waarde Nicht, mijn dunckt dat deze stomme
 Een brave Ridder is, ter Werelt komen brommen,
 Tot een verwonderingh van d'aldergrootste lien,
 Die ster-ooghend' gheen endt aan al zijn deuchden zien.
Aardige. Van lichaem schoonheys stal is hy zoo uytghenomen,
 375 Als nimmer Man die oyt van Moeder is ghekomen.
Aarts. Natuere heeft met kunst zijn edel beeldt ghemaect,
Aardige. Die schortingh isser, laas! dat hy niet is bespraackt.
Aarts. Zeer zelden dat de Goon een schepsel zoo bestorten
 Met heerlijkheyt en glants, oft daar zal yets aen schorten?
 380 't Zy voegh'lijkheyt, of kracht, of dapperheyt van moet,
 Of aardicheyt des geests, of boerscheyt grof van bloedt.
Aerdige. Wel Nichte, waar ist? Haalt de Way-liens en de
 Honden?
Aarts. Ick hebse al voor heen ten hovewaarts ghezonden,
 Aan mijn Heer Vader heen, de welcke dat ick acht,
 385 Dat my, met zijn ghezin, met groot verlang'ben wacht,
 Wt vrees, oft op de jacht yet quaats mijn mocht ontmoeten.
 (*Keyser uyt.*) Daar is zijn Majesteyt, dat wy zijn hoocheyt groeten
Keyser. Och dochter! wellekom, mijn hart borst mijn van
 angst,
 Doch nu ist weer ontset; hoe gaettet met de vangst?
 390 *Aarts.* Gheluckich, zoo ghewenst, meer als ick kon bedencken,
 't Ghelieft zijn Majesteyt de selve mijn te schencken?
Keyser. Z'is u vereert, mijn kint, al waert noch vry wat meer.
Aarts. Och! dat verghelde u des Hemels Opper-heer.
 Brenght mijn de stomme helt, ghy Ridders en ghy Graven.

382. Variant E. *Wel Nichte, waer ist 't Wilt? de Wayliens en de Honden.*

383. Variant E. *Ick hebse al voor af ten hovewaarts.*

365. *Datsje veur*—ik ga je voor. 366. *horren*—(horn)—hoek. 367. *nae sijn gat torren* (*tarnen*; hetzelfde als: *veteren*)—eene platte uitdrukking voor: op zijn huid komen. Het *venezoen* (stuk wildbraad) wordt hier voorgesteld als een persoon. Wij zouden zeggen: ik zal hem raken. 371. *brommen*—prijken, pralen. 374. *stal*—gestalte.

- 395 Ziet Heer dit is mijn vangst, en uwe milde gaven.
Keyser. Noyt docht ick, dochter, dat ghy waande dese stom.
Aarts. Het is wel waar dat hy van uwe edeldom
 Zes Ridders heeft ghedoot, dat ghy hem zult vergeven,
 Want ziet zy stonden hem moordadelijk na 't leven.
- 400 *Keyser.* Maar hoe zal ick mijn doch ontschulden met bescheyt,
 By haar lie vrienden, die 'k alree heb toegheseyt
 Te straffen met de doot, door stillingh van haar schreeuwen?
 Ick heb hem al ghedoemt te sterven door mijn Leeuwen.
Aarts. Zijn Majesteyt, dunckt mijn, gaat al te spoedich voort,
- 405 Met zijn rechts-vordering, eer hy de onschult hoort,
 Maar indien dat hy sterft, zoo staat mijn eer te vreezen,
 Dat het zal aan haar kroon een groote schant-vleek wezen,
 Want ick de Ridder heb verseeckert van zijn lijf.
 Wie zal hem dan voortaan vertrouwen aan een wijf!
- 410 *Keyser.* Neen dochter, niemants eer en lijdt noch scha noch
 schanden,
 Zoo hy belofte breeckt van yemants hooghers handen,
 Het stont niet in zijn macht, mijn kint, bedenckt eens nu,
 Wiens woort behoort hier in te ghelden, 't mijns oft u?

Chooren.

- Wie dat zoo dol als onbedacht
 415 Zijn lusten wil najaghen,
 Die werdt int lest als onverwacht
 Van Godes hant gheslaghen:
 Wt alle weelden onbewaant,
 Waar door de mensch vaak werdt vermaant,
 420 Dat hy met goet opmercken,
 Moet matighen zijn wercken.
 Het is een zalighende deught
 Van Goddelijke krachten,
 Datmen van in zijn jonge jeught,
 425 Zent opwaarts zyn ghedachten:
 Na den volmaecten hooghen throon,
 Daar alle dinghen zyn zoo schoon.
 Van binnen en van buyten,
 Als wy niet kunnen uyten.

413. Na dezen regel volgen in E eerst reg. 470 tot reg. 507.

414. Dit lied komt ook voor in: *Aend Liedb.* (1622) bl. 60.

396. *wanen*—meenen, bedoelen. 418. *onbewaant*—onverhoeds.

430

Ghy moet, o sterffelycke lien,
 Aan 't aartsch u niet vergapen,
 Maar zelfs de groote Schepper zien,
 In 't gheen hy heeft gheschapen :

435

Zoo en vindy ter Werelt niet
 Daar ghy gheen Godheyt in en ziet,
 Zoo zalt u al bevallen,
 Want Godt ist al in allen.

440

Maar menich spreeckt wel met de mont
 Van Godvruchtighe zaecken,
 Die hem niet eensjes aen de gront
 Der zielen zelfs en raacken :

445

Maar die bedrieghelycke gheest
 Bedriecht zyn zelven aldermeest,
 Hoe heylich datse schynen,
 De Heer die kan de zynen.

450

De vromen komt wel tot een val,
 En die 't noch houden staande,
 Die weet niet of hy vallen zal,
 De duyvel is nagaande.
 Een yghelijck die heeft zijn strijt,
 Wy kunnen in een kleene tijdt.
 Zoo menichmaal verkeeren,
 Ghelijck wy daghelijcks leeren.

455

Maar die hem reuckeloos vergheet,
 In eenen slaap der zonden,
 Die zent God een schynent' leet,
 Dat na werdt lief bevonden.
 Het schranckel wanckel avontuur,
 Dat went zijn raden alle uur,
 God laat, om best, de vromen
 Veel ramps en drucks opkomen.

460

Maar den ghetrooten hoop op Godt,
 Hem kan gheen quaat doen zuffen,
 Daar is gheen so rampsalich lot
 Dat hy niet kan verbluffen :
 't Ghemoet is onbeweeght en vast,
 Het draaght zijn Lief ghelijck zijn last,
 Het ziet altijdt een open,
 Om 't beste te verhoppen. (Binnen.)

465

- 470 *Aarts.* Ick heb soo wel u woordt als d'ander Edellieden.
Keyser. Als ick hem aan u schonck, was hy uyt mijn ghebieden ;
 Want ick had hem vereert, en vast'lijck toeghezecht
 Aan een Princesse, die men noemt het heylich recht,
 Die meerder aansiens heeft als al de Potentaten
- 475 Des wereldds, hoe beroemt, hoe hooch en groot van staten,
 In diens ghebiedt is hy, van dien sal hy ontfaan'
 De straffe vande moort, dien hy hier heeft begaan.
 Tsa vat den Moorder aan, en brengt hem in ghenade
 Der Leeuwen, op dat sy een weynich haar versaden.
- (Sy grypen hem, en nemen swaart en mantel.)*
- 480 *Aarts.* Ach Vader! Vader lief, betemt u streng ghemoet,
 Wat zijt ghy doch verkuyst, laas! met een handt vol bloed?
Keyser. Vaart voort met het gherecht, men sal hem leeren
 moorden.
- Aarts.* De stomme kan hem niet vertalen noch verwoorden.
Keyser. Gaat ghyder voort mee deur. *Aarts.* Hoe straf zijt
 ghy van aart:
- 485 Laat hem ten minsten dan zijn mantel en sijn swaart,
 Want soo de Goden hem om zyne misdaat haten,
 Zoo sal hem dat gheweer in gheener wyse baten.
Keyser. Maar ist dat hem zijn God daar kennelijck bevrijt,
 Zoo scheld ick hem zijn schult van harten garen quijt:
- 490 Ick zal, by Machomet, Gods wille niet weerstreven.
 Doet des Princessen zin. *Aarts.* Vaart wel, mijn lief, mijn leven.
Keyser. Leyt den misdadige, eer't volck hier om hem schreyt:
 En brengt my dan de mie hoe hy 't of heeft gheleydt.
Zoudaan binnen: Zy lien met hem de trappen af na beneen.
- Aarts.* Wat mach den dollen mensch den loop der aartsche
 dinghen
- 495 Betrouwen, daar hy ziet zoo veel veranderinghen
 Van tijttelijck gheval: die gist'ren weeld'rich zat
 Als Koning, op het wiel van 't wispelturich radt,
 Wert in een ommezien in 't onderste ghesmeten,
 En van 't verachte volck veracht en gants vergheten.
- 500 O drayend' avontuur! die gist'ren lach int slijck,

486. In E begint hier het Tweede Bedrijf.

492. Variant E. *eer 't vollick om hem schreyt.*

471. *uyt mijn ghebieden*—niet meer in mijne macht. 481. *verkuyst zijn met*—gebaat worden door. 483. *vertalen*—spreken voor zich zelf, zich (mondeling) verdedigen. 493. *mie*—tjiding.

- Zit morghen inde troon van 't Keyzerlijke rijk!
 Het schielijk vlug gheval aanziet noch staat noch waardt,
 En 't werpt de kansen voor kinderen der aard.
 Aartsche Diana, flus heeft u 't gheluck vereert
 505 De schoonste Edelman, laas! die ghy nu ontbeert.
 Ach heden werdt zijn vlees vermorsst vande tanden!
 Dat tansjes deed met lust de grootste vrouwen branden;
 Die vlusjens int ghevecht was al der Ridders schrick,
 Och die wert nu vermaalt in eenen ooghenblick.
 510 Dat tansjes was mijn vreucht, en al mijn welbehaghen,
 Och dat is heden nu de oorzaack van mijn klaghen.
 De oorzaack die my nu tans aanbracht een blijdtschap groot,
 Is nu de oorzaack, laas! van zijn onrype doot;
 De oorzaack die mijn doet mijn waartste lief verkiesen,
 515 Is d'oorzaack die mijn doet mijn waartste lief verliezen.
 Nu ick mach binnen gaan, en storten een ghebedt,
 Misschien hoe de goede God den Edeling ontzet. (Binnen.)

Aardighe, komende vanden Soudaan.

- A** Ch ongheluckighe! noyt is yemandt ghegheven
 Een sterven zonder doot, een leven zonder leven
 520 Als ick heb nu ter tijdt, ach! ick verstont, mijn Heer,
 Aan 't stuursche antwoord, laas! dat 's werelds bodem, eer
 Opdringhende met kracht, ten Hemel hooch zal steygh'ren,
 Eer ick verkryghen zal dat u nu lust te weygh'ren.
 Ach! 't is mijn ongheluck dat mijn dus wrevel plaecht,
 525 En niet u heusheyts schult, die 't weldoen steeds behaaght:
 U Ridderlijk ghemoet, en fluxse rapsche krachten,
 Beweechden zich wel eer door vrouwelijcke klachten:
 Dan nu hebt ghy, helaas! een zo bevroozen hardt,
 Dat hem niet eens ontdoyt in zuleken bitt'ren smart:
 530 Dat de Barbaarsten swart, met d'alderfelste ooghen,
 Ghemeuckt, zouw barsten uyt van innerlijk' medooghen.
 Wel wat zal ick dan doen? ach! hopeloze vrouw,
 Als deze traanen blanck, als deze groote rouw,
 Die d'hooghe bergen hart, de marbers en de steenen
 535 Zouw leenich kneden, en beroeren zelfs tot weenen,

515. Variant E. *De oorsaack, die myn tans hem deel tot liefd verkiesen.*

516. In B en D is deze regel weggefallen.

531. *ghemeuckt*—verzacht, vermurwd.

- U gheest ontsteeken niet tot zijn ghenadicheen:
 Wat hoop doet hem dan op? dat ick met mijn ghebeen
 Een onverbidd'lijk man beleezen zal de ooren,
 Hoewelze een Tyran mely'lijk zouw verhooren.
- 540 Wel wat zal ick dan doen? of warwaarts treck ick heen?
 Laas! met de zoete hoop die my int eerst verscheen,
 Wanneer ick hadd' de eer met u, mijn Oom, te spreken,
 Ach! ick beloofde my, dat my niet zou ghebreken.
 Maar nu ick op de proef verzoek u Majesteyt,
- 545 Nu wert mijn laas! een man, een stommen man ontzeyt!
 Ach! waar hy my ghegunt, mijn Vader zouw erkennen
 Die weldaat, en daar voor u een groot Leger zennen.
 Wech hopen vol bedroch, lichtvaardich, dol en blindt,
 Vertreckt u doch van my, vertreckt u doch gewint;
- 550 En tot verghelding van dat ick u immer achten,
 Zoo doet mijn zoo veel goets, en ruckt uyt mijn ghedachten
 De heughenisse van u smeeck-lief-kozery,
 Vol lóghens, zonder tal, die ghy beloofden my:
 Maar doch u weyg'ring, Oom, bescheld' ick niet zo leydelijk,
- 555 Als ick, 'k en weet wat ramp, die aan mijn lief onscheydelijk
 Ghehecht is en ghelast. Ach! stomme Ridder, ach!
 Mijn breyn wiert my vergheekt als ick u kloekheyt zach.
 U schoonheyt quam my stracx betov'ren en verblinden.
 Zulcx dat ick onbekent u vreemdeling beminde;
- 560 Mijn jammerden u staat, mijn deerden uwe noot,
 En d'oorzaack van u winst, is d'oorzaack van u doot:
 Ick hoopten van 't gheluck eens zoo veel jonsts te winnen,
 Dat ick u door tijdt beweghen zou tot minnen:
 Maar ay! bedrooghen hoop, die my zo zoet beviel,
- 565 Zoo bitter plaaghdy nu dees afghematte ziel!
 Den Edelman is doot, ick kan hem niet verwerven,
 Als door een onvertzaacht en overmoedich sterven.
 Ick puf der Leeuwen kracht, en fiere felheyt groots:
 Ick volch mijn nieuwe lief tot inde wech des doots.
- Aartsche Diana ontmoet op de trappen Palmerijn, die uyt de kuyl
 opgebrocht word.*
- 570 Wat's dit? Mijn hart! wat 's dit? Hier komt zijn geest anspoken,
 Het is mijn lief, hy is 't! och mocht ick hem wat stroken!
 Wat is de schaamt oock niet een zonderlinghe kracht!

Zy doet dat ick de eer meer als mijn liefden acht.

Veroveraar, gheluck, danck zy des Hemels schicking

575 Van u behoudenis, en deze mijn verquicking.

Ach! onverwachte troost. *Lim.* Mevrouw, hout ons niet staan,

Daar komt sijn Majesteit met al den Adel aan.

Zoudaan, Aartsche Diana, met al 't Hof.

Keyser. Ach Goden! welcken vreucht; maar is den held int
leven?

Aarts. Den Hemel heeft ghehoor aan mijn ghebedt ghegheven.

580 Zijt welckoom vande doot. *Keys.* Ghezeghent zydy, Zoon.

Maar hoe is hy de macht der Leeuwen doch ontvloon?

Limius. Als wy hem inde kuyl, naar u ghebieden, brachten,

Daar wy hem stracx verscheurt, vernielt te werden dachten:

Hy gaat en treckt zijn sweert, en trat voort moedich tot

585 De wreede beesten aan, tot midden in het kot;

De Leeuwen ryzen, en zy grimmen, maar int moeten

Zy snoffelen aan hem, en vielen voor zijn voeten,

Met wispelstaarten, en met erkenningh' van eer:

Daar na zo voechden zich elck in zijn Leger neer.

590 Hy wend' hem om, en ziet de Luyperts met haar allen,

Die quamen gantsch verwoedt, ghelijck hem aan te vallen;

Een stoot hy inde borst den deghen, dat hy viel,

En spille-voetende verliet hem voort de ziel:

Terwijl de andere twee zijn kleedt en mantel scheuren,

595 Dwinghen sy hem benauwt gints in een hoek te peuren,

Daar hy het eene dier zoo wis en zeecker treft,

Dat hy hem druckt het zwaart in't lichaam tot aan 'thecht.

Doen is hy als verhitst den lesten toegevlogen,

Tot dat hy met zijn bloedt de gheest heeft uytghespoghen.

600 Wy hielden hem gheen mensch, maar een ghedrocht te zijn,

Het welck zich zelve had ghekleedt in menschen schijn,

Want 't was te vreemt om zien, hoe dat hy haar afrechten:

Voort zach hy om, en om, geen oorzaack om te vechten;

Hy veechden 't bloedich swaart aen een ghespickelt vel,

605 Hy wees laat mijn hier uyt: wy volchden zijn bevel.

Soud. O Goden! wat ick hoor. *Aarts.* Maar Hemel! is het
meug'lijk?

597. Ontbreekt in A en B.

593. *spillevoeten*—stuiptrekken, spartelen. 595. *peuren*—trekken Mnl. (*porren*).
602. *afrechten*—op norsche wijze wegzenden, afjakkeren.

Lethea. 't Is boven mijn verstant. *Aarts.* Voorwaar, het is wel heug'lijk.

Soud. De Leeuwen vielen hem eerbiedelijk te voet.

Lethea. Zoo moet hy zijn ghewis van hooch of Konincx bloedt:
610 Want waar hy van ghemeen, en slechten stam gherezen,
Die dieren hadden hem geen groote feest beweznen.

Soud. 't Is tegen haar natuur. *Leth.* O heldelijk ghemoet!

Soud. Ick wil dat ghy mijn kindt, hem zoo veel eers aandoet
Als d'alderrijkste Prins des Turcksche Monarchye,
615 Want hy is mijn zoo lief als 's wereldts heerschappye.

(*Zoudaan binnen.*)

Aarts. Wel Vader, u ghebodt zal ick ghewillich doen.

Aard. Gheluck, boven gheluck, en boven mijn vermoen.

Aarts. O wat ghewenschter zaack! ghy Vorsten en ghy Heeren,
Ghy sult den stommen helt meer als mijn Broeders eeren:
620 Ghewaardicht u alt'saam te volghen zijn ghebien;
Wel, dat wy nu den Heer na onse macht versien.

De verkleede Palmerijn alleen.

Al ben ick schoon verdost met dese Turexsche kleeren,
Zoo ken ick toch mijn zelf in gheenerwijs verkeerren:
Ick blijf deselfde man, ick blijf vast die ick ben,
625 Dat is, de droefste mensch die ick op aarden ken.
Ach ongheluckich mensch! wat zuldy nu beginnen
By dit ongodlijk volck, vol van verkeerde zinnen,
Haar Godsdienst ommeslaan, verlooch'nen uwen Godt,
En volghen het gheloof van Machomet den sot?
630 Neen, nu noch nimmermeer: ick zal volstandich bouwen
Op u, die my altoos ghenadich hebt behouwen
Van alle ongheval, O alder wond'ren Heer!
Brengh my (zoo 't u ghevalt) doch uyt dit Eylandt weer.
Daar ick te seer belust om 't wild-braut op te spooren,
635 Mijn waarde selschap en mijn zelve heb verlooren.
Ongheluckighe stont! die 'k wel beklaghen mach,
Dat ick met mijnen Valck zoo tooch om mijn bejach,
Want daar door is mijn volck en vrienden my benomen,

608. In E wordt deze regel door *Limius* gezegd.

628. Variant E. *Haer Godsdienst aenneslaen.*

636. Variant A. *Ach ongheluckige stont!*

611. *feest bewijsen*—iemand feestelijk onthalen, ontvangen; iemand eer bewijsen.
(Vgl. de tegenwoordige uitdrukking *iemand fêteeren*). 628. *aenneslaen* (Var.)—aan-
nemen.

- En ick ben hier (o spijt!) gantsch teghen danck ghekomen.
 640 Nu, 't kan niet anders zijn, 't is best dat my ghenoecht
 Aan 's Hemels willekeur die 't al ten besten voecht,
 En die mijn ongheluck ten lesten zal verdrieten,
 En doen my voor dit suur het s'Hemels zoet ghenieten.
 Maar waarde Margareet, al zijdy doot en vart
 645 Van mijn ghezicht, ghy zijt doch nimmer uyt mijn hart,
 Daar is u stoel, u troon, daar komen mijn ghedachten
 Ghedienstich, en vol vyers u een off'rhande slachten
 Van 't beste van mijn ziel, en van het inghewant,
 Mijns opghetogentheyts en heymelijk verstant:
 650 Daar wordy alle uurs ghestadich aanghebeden,
 Gheviert, ghedient, ghestrooekt, van al mijn zinlijkheden.
 Maar houwt, ick hoor ghewach! ziet hier, hier komt, maar wie?
 Me-vrouwe met haar Nicht, die ick zoo garen zie:
 Aardige is haar naam, voorwaar dat wel rechtvaardich,
 655 Want zy is lieflijk, bevallich, schoon en aardich;
 Hoewel ghelijekt zy haar daar ick het meest om peyns,
 't Is best dat ick my noch de stomme wat gheveys.

Aartsche Diana en Aardige, Palmarijn zittende.

- Aarts.* De min is voor de jeucht het lieflijcxst vermaken,
 Dewijl haar lenten plant de roozen op haar kaken,
 660 En op haar lippen zoet de karssen als kouraal,
 En in haar ooghen schoon een flonkerich ghestraal:
 Het aanschijn barst van lust, de aderen van hetten,
 De wille van 't ghewelt dat haar nature zetten.
Aardige. Ghelijckerwijs het licht des schitterende Zons,
 665 De droeve duysternis en naarheydt jaacht van ons,
 En brengt den blyen dach; also voert ons de minne,
 In plaats van bitterhey, de zoetheyt inde zinne.
 Al de gheneughlijkhey die men ter werelt vindt,
 Is loutere ydelhey, en niet als roock en windt,
 670 By de vernoech'lijkhey van twee vereende menschen,
 Want zy ghenieten meer als wy hier konnen wenschen:
 Ghelijcke zinlijkhey van harten en ghedacht,
 U macht te spreken uyt was noyt in 's menschen macht:
 Ghy doet ons in een uur meer zoets, meer lust, meer weelden,

658. In E. *Aartsche Diana en Aerdige, Palmarijn, Amoreusjen.*

641. *willekeur*—wil. (het woord heeft geenszins eene ongunstige beteekenis).

646. *daar*—in mijn hart.

675 Als yemant hem in eeuw' van Jaren in kan beelden.

Aarts. Van al d'Harts-tochten die wy onderworpen zijn,
Is geen beroerlijcker als vande min (dunckt mijn)
En daarom zijnse oock te reecken ellendich,
Die om schijnbare vreucht die zich vertoont wtwendich,

680 Haar laten voeren van haar vals en zot ghevoel,
Aan dinghen zonder gheest, van leven kout en koel,
Die om, 'k en weet niet wat, voor fluxsche schijn van reden,
Versuymen onghegront haar goe ghelegentheden.

Aardige. De wijze liens, voorwaar, die pluycken steeds met vlijt,
685 De aanghenaamste kost van hare levens tijdt;
En zeecker zy zijn dwaas, die om neuswijse grillen
De varsche vangh haars jeughts zoo reuckeloos verspillen,
Slechts om de losse naam van achtbaarheid en eer,
Want als die over is, zoo komt zy nimmer weer.

690 Wat is de eer voor goet? *Aarts.* Een reed'lijk betoomen.

Aerdige. Ghy doolt, het is een schim van wesentlijke droomen,
Een Echo van wat goets, een schaduw' die wat schijnt,
Die door de minste wint van ons ghezicht verdwijnt.
En laat 't versuft ghemoet gantsch swack en afgestreden,

695 In eenen noot des strijts van 's werelts minnelijkheden.
Wanneer men by zich zelfs gaat overlegghen vry,
De schoone zaken die zoq slibberend' verby
Door slofheyt zijn vergaan, en die ter ander malen,
Te bet'ren niet en zijn, noch echter te herhalen :

700 Want als de schoonheyt eens verschiet haar verwen fris,
De min verstervet die door haar geboren is.

Aarts. Zoo komtet dat wy vaack ons opsichtich hooch draghen,
In dreutsheyt, trots te laat met naberouw beklaghen.

Aardighe. Palmerijn. Aartsche Diana.

Aard. Maar die beweechelijck en buychsaam is van sin.

705 *Aarts.* Die stelt zijn hoochste lust in 't oeff'nen vande min.

Aard. Isser wel soeters yet voor jeuchdelijcke sinnen?

Aarts. Neen seecker, daar en gaat niet voor de brandt der
minnen :

Die d'ontfonckte ghemoen doet blak'ren van een vlam,

680. Variant E. *Haer laet voeren.*

677. *beroerlijck*— in staat om (ons) in beroering te brengen. 682. *fluxsch*— snel, vluchtig. 683. *onghegront*—zonder grond, zonder reden. 687. *vangh*—vaag (?). 690. *een redelijck betoomen*—een teugel, door de rede aangelegd. 799. *echter*—later. 703. *dreutsheyt*—preutschheid spijtige trots.

- Die van ghelijcke wil haar vyer en oorspronck nam.
- 710 *Aard.* Zy kan de doode gheest wel levendich verwecken,
En uyt de aartsche dreck ten Hemel hooch optrecken,
Inde beschouwing van yet treffelijcx en vermaarts,
Dat wel ghesuyvert en ghescheyden is van 't aarts,
Dat 's schoonheynt in haar kracht, de braafste jonghelingen,
- 715 Die leenen aldermeest de alderschoonste dinghen
Aarts. Zoo doen de maachden oock, want alle schoon baart lust.
Aard. En diens verkryging teelt, oock buyten twyffel, rust:
Ghelijck het derven maackt een onophoud'lijk wroeghen,
Zoo maackt het hebben oock een troostelijck veruoeghen.
- 720 *Aarts.* Daarom slooft yder een en woelt in sorgh en pijn.
Aard. Om end'lijk, met het gheen hy wenscht, veruoecht
te zijn.
- Hier op so gaan wy driest, met domme moet, de baren
Der balstuurige Zee van onse tijdt bevaren:
Al smackt ons 't ongheluck, van backboordt, over zy,
- 725 Wy loeven soetjens aan en gheven ons in ly,
En hopen 't alderbest, al waar de hoop benomen,
Noch trachtmen tot de plaats van ons opset te komen.
Aarts. Wie maar der minne-vreucht eenmaal schiet int
ghedacht,
- Die weet ick dat 't ghevaar en alle ding veracht:
- 730 Al waar de mensch ghequelt met duysterleye pijnen,
Door een voorbeelding soet, soo moeten sy verdwynen.
Aard. De wellust vande min is een middel, of raat,
Tot een versachting van al 't menschelijke quaadt:
Want als men die ghebruyckt, soo werden uytghedreven
- 735 De qualijkheden van dit kort en pijnlijck leven,
Kort is het door de vreucht die men alhier gheniet,
Doch pijnlijck, en lang, door 't stadige verdriet.
En zijne dan niet kleyn van oordeel en van kennis,
Die niet in tijdts versien in haar blijkbare kenniss,
- 740 En nemen tot haar heyl het wenschelijckste soet
Der minnen, datmen doch voor Godlijck houden moet?
Aarts. Men mach de minne in de billijkheden noemen
Een eeuwich yveraer, dat ons van fruyt en bloemen
Alleen niet en versorcht, maar onderhout en voet,
- 745 Inde beslooten vorst van ons beknelt ghemoet,

Want sy, op voorraat, baart veel lieve winter-tering.

Aard. En is de schoonheydt niet de rijklijkste vereering
Die ons de Goden doen? Het is haar liefste kindt,
Dat vande ooghen wil ghevolcht zijn en bemidtd.

750 Ja aanghebeden zelfs. De jeucht is ons ghegeven,
Om toe te heylighen aan de schoonste van ons leven.

Aerds. Van daar zo komtet haar, dat wy uyt eyghen aart
En neyging des natuurs zo tochten derrewaart,

755 Daar 't schoon hem 't klaarst vertoont, daar stichten wy altaren;
Vol wieroocks, en vol vets, van 't merich onzer jaren;
Daar off'ren wy verweent zoo innich als vol pracht,
De uytghekleynsde gheest van al ons levens kracht:
En wy behooren oock met een demoedich knielen,
Te storten voor de min het binnenst' onzer zielen,

760 Want zy is 't leven van ons leven, ja zoo groot,
Dat zy ons leven doet int midden vande doot:
Sy is het eenich een daer in wy vreuchde rapen.

Amoreusje haar lang ghehoort hebbende, zeght:

Poep, en ick was liever lelijk als moy gheschapien:

765 Want 't is ick weet niet wat, datmen schoon is en volmaackt,
Ick prijs de waardighe lelijkheyd die elck een laackt,
Daar is toch niet volmaackt in als,

Jannetje het een schoon aanschijn, maar zy het een slimme hals;
Niemant zeyter teghen: 't is een fray knecht, Zieuwert Luyten,
Want hy het twee rechter beenen, en twee slincker kuyten,

770 En hy het een moye platte buyck, met een kamuysde rugh,
Die zoo ronckt en ghebochelt is als Wlenburchs-bruch,
En hy het een paar oogjes als cissiertjes, wat wil ic 't u bewimp'len,
En een monckje als een spaens beursje met duysent rimp'len.
En wel gheluckich zijnse die niet alleen int deel

775 Des lichaams zijn mismaackt, maar die 't zijn int gheheel;
Want overlecht dit wel met zinnen rijp en radelijck,
De schoonheyd is de mensch op 't alderhoogste schadelijck,
Want zy teelt ontschakingh', krackelen, dootslaan en ghewelt:
De lelijkheyd is als een schut voor de kuysheyd ghestelt.

780 De lelijkheyd is een deucht, want zy bewaart de vrouwen

762. Ontbreekt in A, B en D.

746. *voorraat*—in voorraad. 749. *vereering*—geschenk. 757. *uyt-ghekleynsd*—
uitgezift, uitgelezen. 767. *slim*—scheef. 772. *cissiertje*—erwtje.

- Haar eer, en zy doet de maachden haar Maachdom houwen.
 Had Paris en Helena lelijk gheweest,
 Troyen waar niet vergaan, ghelijckmen daar afleest.
 Meest al de schoone luy seer arm van gheest en reen,, zijn :
- 785 Gheluckigh zijnze dan die lelijk en lam van leen,, zijn,
 Want de lelijke luy zijn ghemeenelijke meest
 Begaaft met goet verstant, en aardicheyt van gheest.
 Is hy dan niet dubbelt gheluckich die ysljck lelijk,, is?
 Want de moye luy weten niet meer als twee stomme zegghen
 dat relijck,, is;
- 790 Veel van de schoonste, en de frayste dochters vande stadt,
 Dat zijn maar nufjes, en weetnieten, en malle dingen in haar gat.
 Ick loof de lelijkheyt die zoo reyn als eerlijck,, is:
 Ick kent, dat de schoonheyt wel wat begheerlijck,, is,
 Maar wat is't? 't Is maar wint voor die 't wel besiet,
- 795 Het lijkt wat te wesen, en 't is lijckwel niet.
 De lelijkheyt is waart om hooch daar af te roemen:
 De schoonheyt die vergaat ghelijck de schoone bloemen.
 Jofvrouwen, siedy niet, wanneer ghy 't wel bedenckt,
 Dat schoonheyt aldermeest het 's menschen leven krenckt?
- 800 Want een rustich schoon man en kan niet eerlijck blyven,
 Zoo seer wordt hy versocht van weeuwen en van wyven,
 Die veel aensoecks het, die gaat oock dickwils an,
 En die dickwils aangaat, krijcht een leghe huyt daar van,
 Die uytghemarghelt is van de bequaamste krachten:
- 805 Ay lieve, wat's schoonheyt (sonder je weet wel) te achten?
 Een lelijk man en loopt gheen perijckel van zijn eer,
 De moye meysjes die en soecken hem niet seer,
 En wert hy niet versocht, 't sal hem te minder locken,
 Zijn kracht en werdt hem niet ontrogghelt noch ontrocken:
- 810 Dus blijft hy dien hy was, dat 's krachtich, kloeck en fris,
 De man is wel salich die lelijk en mismaaect is.
 Maar wat sal ickje segghen van dese malle vrouwtjes,
 Die duysent kopjes, duysent sopjes, duysent souwtjes, duysent
 smoutjes,
- Duysent loogjes, duysent droogjes,
 815 Duysent kruytjes, duysent fruytjes,
 Duysent vruchjes, duysent kluchjes,
 Duysent paters, duysent saters, duysent suyvel, duysent duyvel,

- Schier ghebruycken en besighen met pynen,
 Om datse moyer, als sy zijn, ten minsten souden schynen.
- 820 *Aard.* Ick kruys en zeghen my om al dit goore goet;
 Maar Nichte, wat een mensch somtijdts oock hooren moet.
Amor. Het is wel waar dat de schoonheyt wel staat,
 Maar 't is weer een ding dat in een ooghenblick vergaet.
 Een schoone vrou werdt lelijk, O dat en is gheen roy!
- 825 En een lelijke vrou die wert nimmermeer moy,
 Maar sy werdt hoe langher hoe lelijcker, dat acht ick groot,
 En heur lelijkheyt blijft heur ghetrou by totter doot.
 Bedenckt dan eens wat ongheschickte schelmeryen,
 De vrouwen, en de mans, om de schoonheyt moeten lyen;
- 830 Want een schoone dochter is onderworpen kracht en ghewelt,
 En een moy knecht wordt staach vande meysjens ghequelt.
 Dan de lelijke luy die leven kuysch en rustich,
 Want niemant is na een lelijk mensch toch lustich,
 Behalven een Burger vande treffelijke stadt
- 835 Van Amsterdam, die selfs het schoonste vroukje hadt
 Datmen met ooghen mocht besien, dees liet hem soo vervoeren,
 Dat hy zijn wijf liet, en socht de lebbichste hoeren;
 Dat is een sinneljkheyt ghelijck als ickje sey.
 Is dan de lelijkheyt niet uytghenomen frey?
- 840 En de lelijke luy die hebben een schoone reynicheyt
 Onder een mottige grijs; Joffrouwen dat 's geen kleynicheyt,
 Wat gafjer wel dat ghy oock lelijk waart?
 O ghy kaal-kinnnetjes had ghy zulcken baart.
 Hoort eens met wat spreek-woort Keesje Loeven my laetst geriefde:
- 845 Een lelijke vrou, zeyt hy, is een remedie voor de liefde,
 O goede raedt teghen de bekooringhe des vleys;
 O aanghename mismaacktheyt, ghy zijt wat frays:
 O wel-beminde dochter des suyverheys! O zonderlinghe
 Bolwerck, en starcke schans, die niemant zal bespringhen.
- 850 Een lelijke vrou neemt wech alle jealousy,
 Haar man en denckt gheen arch, al is zy noch soo vry,
 Zy wordt naghegaen, noch niemant zal haar schaken,
 Noch zy zal van haar man gheen hooren-draget maken:
 Want haar onder-aansicht wort beschermt door haar lelijke
 grijs;
- 855 O eerb're, onbedrieg'lijke, wanschapeyheit des aanschijs; —

824. *dat en is gheen roy*—dat is niet in den haak. 830. *kracht*—Denk aan verkrachting. 846. *bekooringhe*—verleiding. 848. *suyverheyt*—kuischheid.

- Dat ick moy was, ick zou doch, ghelijck in ouwe tyen
 Een schoone dochter deed', die door veel vryeryen
 Van hovelingen geyl, verdacnt wiert van veer,
 Het welck haar achtbaarheydt, en edelheydt dee zo zeer,
 860 Dat zy met een mes haar aansicht stack vol stippen,
 Zulex dat sy kreech duysent mouden, en twee duysent lippen.
 Wat komt van een moy wijf anders dan hovardy?
 Dreutsche stijfkoppicheyt, en overdadicheyt, maar vry,
 Een lelijke vrou die is ned'rich en bescheyden,
 865 Beleeft, heus, en ghewillich, en vol ghediensticheyden,
 Zoo past zy op haar man. Een schoon is groots en trots,
 Hoochdragent van ghelaat, opsichtich, snar en schots,
 Van ommeegang en taal. Zecht zelve, zijn de mannen
 Niet in een dienstbaarheid, of in een hel ghebannen,
 870 Die wyven hebben die kribbich zijn, en stuur,
 Die men niet toespreken mach, anders als uyt tablatuur?
 Want so men een toontje te hooch of te laach laat slippen,
 Zo zellense een heele tijdt knorren en lippen;
 Daarom ra ic jou kol-kuyckens, laf-becken, melck-muylen voor al,
 875 Datje gien moye jonghe merritjes en zet op u stal!
 Want 'tis een weelich goet, wordese niet wel waar ghenomen,
 Zoo zouwender stracx ouwe spring-heynsten after komen.
 En ick ra jou moye meysjes, datje neemt een lelijke loer,
 Zoo en werdt hy jou niet ontvrijt van de duyvel noch zijn moer.
 880 En ick ra jou ouwe vryers, datje trout lebbighe wyven,
 Hoe lelijcker hoe liever, want die zelle jou trou blyven,
 En zy zijn altoos vriendelijcker, en wyser, dat 's wis;
 Ick zegh noch, dattet beter lelijk dan moy te wesen is.
 Fy schoonheyt, schijjt schoonheyt, wat leyter aan bedreven!
 885 Ick prijs de lelijkheyt, die zuyver is van leven.
Aarts. Maar Nichte, wie heeft oyt een zulcken klap ghehoort?
Aard. Een gheek die spreeckt oock wel een wijs of gheestich
 woordt.
- Elck oogh dat ghy op mijn, o vromen Ridder, slaet,
 My door de boezem in het teder hartje gaat.
 890 Helaas! hoe zuchtje dus? waarom slady zoo hoochjes
 U ooghen, als ick zie mijn ooghjens in u ooghjes.

879. Variant B, D en E. of *sijn Moer.*

870. *stuur*—stuursch. 871. *uyt tablatuur*—op een bepaalden toon; vgl. den volgenden regel.

Aarts. Wat praat ghy binnensmonts? *Aard.* Ick spreek
immers gants niet.

Mijn hart danst in mijn lijf als my den helt aanziet.
O vriendelijk ghezicht! O minnelijcke treecken!

895 Hoe wel kundy u wil en zoete meening spreken,
Ick ziet wel wat ghy wilt, u hartje zeyt aan 't mijn,
Dat het met my alleen veel liever wilde zijn.

Aarts. Wat revelkal is dit? wat laat ghy u ontslippen,
Ghy martelt en ghy moort u woortjes met u lippen.

900 *Aard.* Nichte, laat my begaan, ick spreek in mijn ghemoet,
Van een zaack die mijn wel aan ziel en lichaam doet,

Aarts. Doet wat u wel behaacht, ick zal t'wijnl over legghen
De schoonheyte die mijn tong niet machtich is te zegghen,
Ay heldelijck ghezicht, ghy gluurte vast over zy,

905 En nauwelijcx ter noot en ziedy eens op my
Op my, die u bemindt met zulcken grooten hetten,
Dat ick om lief noch leet mijn zin niet zal verzetten,
O alderschoonste man, u standen vast van stal,
U lichaam wel ghedaan, u hooghe ghesten al,

910 Wat ick aan u beschouw dat is mijn zoo behaeghlijck,
Dat mijn u afzijn valt onlyd'lijck en ondraeg'lijck.

Aard. Ach helt! ach waarde helt! ach liefste lief, indien
Men kan in 's menschen hart als in een spiegel zien,
Zo zoudy sien vol jonst al mijn verliefde sinnen,

915 Die u vertwijffelijck en boven maat beminnen,
Zulcx dat ick lich'lijck eens lohartich zouw' bestaan,
Een zaack die beter waar ghelaten dan ghedaan.
Maar wie kan steeds met raat zijn zinlijckheyte betemmen?
Ick weet wel, het waar best die zotheyde af te stemmen,

920 Dan 't is niet mijn macht, en of ick my ontging,
Waar dat voor Princes, als ick, zo grooten ding?
Neen zeeckers, want mijn jeuchte en is zoo niet besneden.
Of ick ghevoel oock wel natuurs ghevoechlijckheden.

894. In E volgen hier, in plaats van vs. 894 tot 939, de volgende regels:

Aertsche. Maer nichte laet ons gaen wat met dees Ridder wand'ren,
Wy sullen van dit stuck meer spreekken met malkanderen
Komt gaen wy brave man, mijn nieuwe son, maer ach!
Hoe komtet dat ick niet myn lust ghebruycken mach?

Aert. Wel op moedighe helt, mijn ziel sal u gheleyden,
Alst lichaem uyterlijck van u sal moeten scheyden.

- Daar kome af wat mach, ick zal mijn lusjes gayl
 925 Ghenieten, 't gaat hoe 't gaat, vind ick de plaats maar vayl.
Aarts. Ach wat een zoetheyt vloeyt door al mijn lichaams
 krachten,
 Wanneer het beeltenis mijns liefs in mijn ghedachten
 Met lieve troeteling en minne kusjes stooft,
 Met zoete hoop, die mijn de hooghste vreucht belooft,
 930 Die ick tot zijnder tijt int werrick meen te legghen
 Maar hoe? wanneer en waar en voeght mijn niet te zegghen,
 Komt gaan wy brave man, mijn nieuwe zon, maar ach!
 Hoe komtet dat ick niet mijn lust ghebruycken mach?
Aard. Wel op, moedighe helt, mijn ziel zal u gheleyden
 935 Alst lichaam uytterlijk van u zal moeten scheidjen.
Aarts. Ach Koning van mijn hart. *Aard.* Ach Keyzer van
 myn zin!
Aarts. Ick moet teghen mijn danck u heelen noch myn min,
Aard. En zydy niet myn troost, de gunst van mijn ghe-
 negentheyd
 Die anders niet en wenscht als tijdt en goe ghelegentheyd.
 (Binnen.)

Chooren.

- 940 Wat wissel van leven, wat grooter strijt,
 Heeft hier een Christen Ridder altijd:
 Wat aanvechtinghe van zinnen,
 Als hy de Duyvels, de Luypers loos,
 Moet maunelijck verwinnen?
 945 Maar zijn stantvastich moedich hart
 En past op wonden noch op smart,
 Noch op de helsche krachten:
 Hy strijt tot dat hy meester werdt,
 Van zijn woeste ghedachten.
 950 Wanneer hy die heeft in zijn dwang,
 Zo helpt hem Godt wel op (eer lang)
 Tot Staten hooch verheven,
 Dan komt de werelt ten aengang,
 Om nieuwe strijt te geven.
 955 De liefde zoet en schoon int oogh,

955. In A, B en D. *De lieve soete schoon in't oogh.*

943. *luyper*—gluiper, loerende vijand.

- Verhett en mint haar minnaar hooch,
 Doch met bedeckt vermommen,
 De liefde doet oock goet betooch,
 Dees spelen bey de stommen.
- 960 Elck doet zijn best om 't gheen hy vrijt,
 Beknopt te winnen door de tijdt,
 De goe ghelegheden,
 Of elck hem voor den ander mijt,
 Zy zijn noch niet te vreden.
- 965 De wereltd neemt een hooghen raat,
 Om haren Ridder met lusten quaat
 Te trecken en te troonen,
 De liefde oock lieflijk bestaat,
 Hem 't zoetste zoet te toonen.

Het derde Bedrijf. 't Eerste Wtkomen.

De Zoudaan met zijn voornaamste Heeren.

- 970 **V**An al mijn zalicheen daar ick in ben gheset,
 Danck ick de hooge Goon, en haar knecht Machumet,
 Wiens dienaar dat ick ben, hoe wel dat ick Turkye,
 En 't meerendeel des werelts heb onder mijn voogdye,
 Zoo leef ick nochtans zoo Godvreesend' en ghedwee,
- 975 Dat ick mijn Keyzerrijk bezit in rust en vree:
 Het oorloogh, dat wel eer mijn staet in twijffel stelden,
 Dat heb ick wtghejaaght, want ick en wil mijn velden
 En ackers, groot en groen, niet meer om hooghe moet
 Vet mesten, met de bry van menschen vlees en bloedt;
- 980 Het daghelijcx kermen van mijn eyghen onderdanen,
 Het jammerlijk ghekrijt, de ziel-snyende tranen
 Der weeuwen manneloos, en zuygelinghen naackt,
 Dat heeft mijn menichmaal een wont in't hart ghemaackt,
 Daar ben ick nu of vry, en zal 't my eeuwich houwen,
- 985 Indien men op den stant des rijcx yet mach vertrouwen;
 't Gheluck is allerley, dies ick het niet en varch.

Een Moorsche Ridder, met twee Schilt-knapen.

Alder-vermaartste en Groot-machtichste Monarch:
 Den Koning van China, en Dwingelant der Mooren,

986. Het Geluk kan langs allerlei wegen bereikt worden; daarom vraag ik het (het Geluk, de Fortuin) niets. 988. *dwingelant*—beheerscher.

- Vader van Brandemant, mijn Heere wel-ghebooren;
 990 Wt wiens naam dat ick nu met alle ned'richeyt,
 De handen kusse van u hooge Majesteyt;
 Die inde ouderdom van tweentachtich Jaren,
 Zich zelve vant onnut, om langher te bewaren
 De zetel, en de staf, des Koninghlyck ghewout,
 995 En heeft het rijk, mijn Heer, zijn zone toe-vertrout,
 Die Goddelijk van aart alle benaude troosten,
 En daar toe zo vermaart, door wapens, dat int Oosten
 Gheen Koning, noch gheen Vorst, hoe groot hy was, of hy
 En wenschten hem gheluck in zijne heerschappy:
 1000 Na deze groetenis, zoo quamen daar ghesanten
 Met treffelijcken staat, al rijcx en bloedtverwanten
 Van wijdt en zijdt den Moor, zo blanck, zo gheel, als swart,
 Arabers, Ethopier, de Pars, de Part, de Tart,
 En ontallijk veel meer, die hem gheschencken brochten;
 1005 En neffens dien, mijn Heer ten houwelijck verzochten
 Voor hare dochters jong, het welck den ouden Helt,
 Om zijne jonckheyt, heeft beleefd'lijk uytghestelt:
 Waarom de jonghe en weelghe Koninginne
 Van Tharsen, die ghelijck een blinckende Goddinne
 1010 Wtstack in schoonheyt schoon, want men en vant aldaar,
 Geen Orientaalsche vrou die yet gheleek by haar:
 Dees heeft bedacht een vont, en heeft mijn Heer ghezonden
 Vereeringhe, zoo rijk als men niet schatten konde,
 En deed' hem neffens dien voort bidden, dat mijn Heer
 1015 Haar te verzoeken eens zouw' willen doen die eer;
 Het welck uyt heusheyt hy niet af en dorste weeren,
 Maar volghde korts daar op, daar hy met aller eeren
 Ghedient wiert en onthaalt. Want ziet, mijn Heer gheviel
 Zoo uyttermaten wel de vrouwelijcke ziel,
 1020 Dat zy in plaatse van te weygheren afkeerlijck,
 De jonghe Prince zelfs verzocht tot min oneerlijck:
 Dit verzoek haar schoonheyt, en zijne beete jeucht,
 Die wrochten in mijn Heer ghelijck ghy dencken meucht,
 In voeghen dat hy haar goetwillich zacht liet rusten,
 1025 Onder zijn schaduw, tot verkoeling van haar lusten:
 Dewijl dat dit gheschach en repten zy gantsch niet
 Van houw'lijcksche voorwaard', van trouw', of anders yet:

- Want ziet, zy docht den Prins waar vast ghenoech beslaghen
 In minnen, ghelijck sy; maar 't beurden na thien dagen,
 1030 Dat hy om oorlof haar met droeve woorden badt,
 Zegghende, dat hy t'huys yets te verrichten hadt
 Daar groot verlang aan was; zy dorst hem niet ophouwen,
 Midts hy haar loofden, op zijn wederkomst, te trouwen.
 Maar wat! zoo haast als hy by zijn Heer Vader quam,
 1035 De Griecsche Zeraphin hy stracx ten wyve nam.
 De Tarsche Koningin heeft dit wel haast vernomen,
 En deed ghestoort, voor haar, een seer out Ridder komen,
 Die hem de swarte kunst zoo meesterlijk verstont,
 Zulex dat men zijns ghelijck op aarden niet en vont:
 1040 Dees looft zy hooghen staat, indien hy met zijn treecken
 Haar onghelijck, en spijt, ten wille wist te wreecken:
 Den Toveraar die eyscht hier toe haars Vader kroon,
 Die hy besweert, en vloect, afgrijsselijke doon;
 De schimmen akeligh, de geesten en de zielen,
 1045 De duyvels, die verschriekt, voor zijn karacters vielen;
 Wt had hy, en hy gaf de kroon haar wederom:
 Schenckt (zeyt hy) dit, Princes, den nieuwen Bruydegom,
 En doet hem bidden dat om uwent wil te draghen
 Op zijne Bruylofts-feest de alder-eerste daghen,
 1050 Het welck hy niet en zal weygeren noch afslaan;
 Waar uyt hem zal terstont een zulcken smart ontstaan,
 Die alzo groot zal zijn, dat d'alder-grootste pynen,
 Des werelts, hem al licht en lyd'lijk zullen schynen:
 En dese smart en zal van hem niet zijn vervreemt,
 1055 Ten sy de kroon van hem de troutste minnaar neemt;
 Hy had volseyt, voldaan, doen werdt aan hem ghegeven,
 Daar hy zijn daghen mocht wel rijckelijck op leven.
 De spytighe Princes, met lieflijk smeken, zant
 De so beswooren kroon den blyde Bradamant:
 1060 Dies' op zijn jeuchdich hoeft stracx reuckeloos ging setten,
 De reden kon hem niet zijn ongheval beletten.
 In eenen oghenblick zo borst daar uyt een vlam,
 Hy kreet, hy riep om hulp; maar laci! wie daar quam
 Het was al vruchteloos, ten mocht de Prins niet baten,
 1056 Zy moesten met verdriet. en onghetroost hem laten,
 Want wie hem onderstont behulpelijck te zijn,

1045. *karacters*—kabbalistische figuren. 1046. *wt had hy*—hij had (de bezwe-
 ring) volbracht. 1059. *beswooren*—vgl. 1043.

- Die deed' niet dan dat hy verdubbelde zijn pijn.
 D'ondraghelijcke kroon deed' Brandemant den brander
 Gantsch leven in het vyer, ghelijck als de Salamander:
- 1070 't Ghemeene volck treurde met onghemeene druck,
 En droech met harten-rouw' haars Princen ongheluck.
 De Raat die schickten heen twee treffelijke Heeren,
 Die heel ootmoedich heyl voor haren Prins begeeren:
 Zy bidden de Princes, zy hebbe doch ghedult,
- 1075 Vermidts dat Brandemant bekennde zijn schult,
 Dat hy zijn Princ'lijk woort niet wel en heeft gehouwen,
 Nu waarlijk is ghezint haar tot een vrouw' te trouwen.
 Daar op zeyt de Princes, en gaf haar dit bescheyt:
 Ghy Heeren, als ick denck op zijn ontrouwicheyt,
- 1080 En hy, op het verdriet, dat hy deur my moet lyen,
 Hoe zoude zulcken echt kunnen wel ghedyen,
 Wat zou daar anders uyt ontstaan als alle quaadt?
 En weet dat ick de Prins nu tot der doot toe haat;
 Ziet daarom is voor hem geen beterschap te hopen,
- 1085 Ten zy door Asia, Africa, en European
 Hy heene treckt, en zoekt zoo langhe tot hy vindt,
 De troutste minnaar die ghetroust op aarden mint,
 Die hem de kroon van 't hooft zal nemen met zijn handen:
 En hier mee maackt u voort uyt mijn ghebiet en Landen;
- 1090 Want die onwaardicheyt die u Prins heeft begaan,
 Is zoo groot, dat daarom zijn volck te haten staan.
 Dus heeft mijn Heere, Heer, de wereltd gaan bekijken,
 En alles schier bezocht tot zelfs de Koninckrijcken
 Van uwe Majesteyt, hoe wel hy nieuwers vant
- 1095 Verlichting voor zijn wreet en noyt ghehoorde brandt;
 Om welke oorzaak, Alder-Grootmachtichste Heere,
 Ick uyt mijns Princen naam nu vry-geley begeere:
 Gunt hem verzeekering in u hof, 't welck is vermaart,
 Dat daar de stapel is des Ridderschaps vergaart,
- 1100 Op dat hy zijn gheluck aan haar-lie mach beproeven.
Keyzer. Ick geve hem mijn woordt, dat hy komt zonder
 toeven.
- Datmen na zijn waardy hem stracx een plaatse maack,
 Ick ben belust te zien zoo wonderlijcken zaack.

*Den Moorschen Bradamant, met zijn brandende Kroone;
Aartsche Dianaas vryer, Aardiges vryer, en Zeege-Heer.*

Brad. Wat dat een sterflijk mensch in vleys en bloedt kan lyen,
1105 Ziet ghy, o mensch, in mijne droeve schilderyen :

Ach! ick ellendighe, ick draach voor man en vrou
't Brant-teken op mijn hoofd van mijn verlaten trou;
Een spieghel voor de gheen, die met verswooren eeden
Op Hel noch Hemel past, en met zijn valsche reden

1110 Het vrouwelijk ghemoet beweeghelijk verdoort,
En tot zijn sotte lust onkuyschelijk bekoort,
En zijnde wars, of beu, des byslaaps zoeticheden,
Zo scheurt hy vaack de trouw die hy voor Gode dede.

Ach! menschen die met my echtbreucken daghelijcx schaft,
1115 Laat af, in tijdts, eer u den rechten Rechter straft.

Heylige Majesteyt, den Hemel wil u zeeg'nen,
En laat voorspoedelijk op u zijn gunste reeg'nen:
Ziet met medoghenthey, de alderdroefste man,
Die inde werelt, laas! gheen hullip vinden kan;

1120 'k Heb Oost en West verzocht, in't Noorden en het Zuyden,
En ick en vind', helaas! niet dan ontrouwe luyden,
De luyt-ruchtighe faam die zeyt dat in u hof
De schepsels zijn oprecht, en van bequamer stof:
Dus bid ick dat ghy wilt de beste Edellieden

1125 En Minnaars, tot een proef uytroepen en ghebieden.

Keyzer. Liefhebbers wie ghy zijt, die hartelijk bemindt
Wt suyverhey des ziels, en niet uyt gaylhey blindt,
Die 't lodderlijke vleys, hoe teder, kunt verachten,
En niet dan schoonhey zoekt van heldere ghedachten,

1130 Die gherooft en ghelucht zijn op des Hemels niest,
Ghy die zoo heylichlijk wt reyne liefd' verkiest
Ghy die om lief noch leet, de jonst van u vriendinne
Noyt valschelijk hebt ghevalscht met yemants anders minne;
Komt hier, en aan de kroon u deegh'lijkhey beproeft,

1135 En helpt de Prince die met reden is bedroeft.

Alderecht, Aardiges Broeder.

Ach schoone Zonne! die met u magneete stralen,
Mijn ziele kunt de ziel van al zijn kracht onthalen:

- Ghy zijt het waartste lief, mijn uytverkoren beeldt,
 Die in mijn zinnen zijt op 't hoogste ghetaf'reelt,
 1140 Voor wien mijn harte buyght, en offert met zijn tranen,
 Eenvoudighe Godsdienst voor u Aartsche Diana.
 Brandende Brademant, mijn Heere, van die tijdt
 Dat ick de Keyzerin mijns ziels eerst heb ghevrijt,
 En heb ick my tot noch in gheenerwijs vergheten,
 1145 In minne buyten haar, in't minste by mijn weten,
 Op mijn oprechticheyt tast ick de kroone aan.
Brad. Heer Ridder, ey laat af, laat af, en laat toch staan,
 Want byaldien dat ick door ontrouw kan ghenesen,
 Zoo soudy (ick ghelooft) mijn helper kunnen wesen;
 1150 Ach! door ghewelt en kracht en brengdy niet tot niet
 Mijn lyden, noch de vlam die ghy nu flonck'ren ziet:
 Ick ben te troosten, maar met onbevleekte trouwe,
 En met ghediensticheyt, en naarstich steeds aanhouwe,
 Met vriendelijke jonst, met woorden zuyster soet,
 1155 Ghelegentheyt des tijdts, diemen waarnemen moet,
 En ander dinghen meer, die in de reyne minne,
 Die eyghenschappen zijn om lieflijk te verwinnen.
Amor. Laat legghen dat haghje, ay lieve langst gaat deur,
 Ghy hebt buyten de pot ghepist, dat zietmen wel, mijn breur:
 1160 Komt weer kacken op den haart, ay ziet hem eens gaan druylen,
 Hy weet niet in wat gat hy best hem zal verschuylen.
Heere. Goddin die u ghesicht zoo Godlijk open doet,
 Dat het een Sonne-schijn verstreckt in mijn ghemoet:
 Ick sweer u by het licht, ick sweer u by de stralen
 1165 Des overgulden Zons, dat ick de vaste palen
 Des juyste zuysterheys te buyten noyt en ging,
 t'Zint ick door 's Hemels gunst de kennisse ontging
 Van u volmaakte deucht, die niet is om verfrissen,
 Nadien ick noyt en heb ontheylicht mijn ghewissen
 1170 Met dorperheyt onkuys, na dien ick onbesmet
 En onbezondicht ben aan yemants Bruylofts-bedt,
 Na dien dan dat ick noyt beminde bedreef onminne gurich,
 Heb ick mijn lief ghelieft met liefden eeuwich durich:
 Zoo koom ick Brademant, zoo koom ick Prince, hier
 1175 Beproeven myne trouw aan dit betoovert vyer.
Brad. Ach Edel Heer! staat stil, staat stil en hout u handen,

1166. *zuysterheyt*—kuischheid. 1172. *onminne*—slechte min, vgl. onweer, on-
 mensch enz. *gurich*—onbehoorlijk.

- 1215 Wat feekzeert my die vreemdelinck, zoo op staande voet:
 Wat ficksen duyvel is dat, hy weetze te belezen,
 Meester Jan smeerten-borst en zou zoo knap niet ghenezen.
Brad. Ach! alder-edelste Ridder ghebenedijt,
 Zoo zy de ure daar ghy in gheboren zijt!
- 1220 Mijn Heer verzeekert u, dat ghy nu mooght ghebieden
 Mijn zelf, mijn schat, mijn rijk, mijn landen en mijn lieden,
 In zulcker voeghen Heer, en Minnaar hoogh van aart,
 Als of ghy wettelijk daar eyghen Vorst of waart:
 Want zonder u en waar mijn pyue niet te slancken.

Palmerijn neemt hem op, en biedt stommeling de Kroon de Keyzer.

- 1225 *Keyzer.* Heer Ridder, vande gift wy u van harten dancken;
 Ick sweert op 's Princen woort, ick zal de goude kroon
 By mijn juwelen, en dierbaarheen legghen schoon,
 Doen stellen tot een pronck, voornaam'lijk om de waarden
 Des troutste Minnaars van den ommeloop der aarden,
- 1230 Wiens heusheynt in mijn hof zoo Godlijk heeft verkeert,
 Dat hy 't onsterflijk ghemaackt heeft, en gheert,
 Door zijne waardicheyt, het welck ick wil ghedencken;
 Dies wy u dese Stadt met zijn behooren schencken:
 Op morggen zullen wy u stellen int bezit,
- 1235 En ernstachtich ick den God des Hemels bidt,
 Dat hem ghelieve u te zeeg'nen en bespraken,
 Ick sweert u by zijn naam, u alzo groot te maken
 Als d'alderhoochste Heer van mijn gheheele rijk.

Hy bedanckt hem stommeling, en weyghert.

- Brad.* Grootmoedich Edelman, het waar onbillichlijk
- 1240 Dat ick de hooghe deucht, die ghy aan my bethoonde,
 Niet met erkenninghe van danckbaarheyt beloonde,
 Hoe wel zy met mijn macht niet te verghelden is,
 Zoo bid ick, neemt van my tot een ghedachtenis,
 Van uwe weldaat groot, vier hondert hackeneyen,

1224. Variant A, B en D. *Palmerijn neemt hem op, en doet hem zitten, stuan, en biedt stommeling de kroon der Keyzer.*

1227. Variant E. *Daer myn Juweelen.*

1218. *Meester Jan Smeerten-borst.* Dat dit geen gefugeerde persoonlijkheid was, bleek mij in het Rotterdamsch archief uit een Register van Overlijden, van dooden die bij de Weeskamer werden ingeschreven. Op den 17 November 1602 werd als te Rotterdam overleden ingeschreven: „Mr. Jan Smeert de borst inde steur, woonde hier niet. Misschien is dat wel dezelfde persoon. (UNGER.)

1224. *slancken*—verminderen. 1244. *hackeney*—rijpaard (haquenée).

- 1245 En duysent wapens schoon, en zeventhien galleyen,
 En vijfveertich kleen van de Chineesche kunst,
 Neemt die tot tuyghen van mijn onvermoghēn gunst:
 Ick bid u vriendelijck, indien ick 't mach begheeren,
 En wilt dees gaven kleyn toch niet te rugghe keeren.
- 1250 *Keyzer.* Den helt is te beleeft om u te weyg'ren die,
 Ghelooft dat ick mijn lust aan u verlossing zie.
 Verheughde Brademant, ick ben zo vol vernoegen;
 Komt gaan wy ons tot vreught en alle blijdtschap voeghen.

Het vierde Bedrijf. De eerste wtkomste.

De murmuratie vande Edellieden.

Phillebaart, Heereman, Alderecht, Warenaar.

- 1255 *Phileb.* Ick zie ter werelt toch gheen grooter onghenoeghen,
 Als dat hem deze stom zoo stout zich darf ver-
 voeghen
 Aan der Princessen zy, 't zy waar zy gaat of staat,
 Een vreemdeling op 't naast hem by haar vinden laat.
- Heere.* Het gantsche hofghezin dat is ghesteurt met reden,
 Om de ondrag'lijckheyt zijns dreutsche vrycheden.
- 1260 *Waren.* De dinghen zijn te groot voor een uytheemsche gast,
 Die schrickelijck ontzach, en gene grootsheyt past,
 Dees komt met koenheyt driest den drang der scharen scheyden,
 En door de Vorsten trots d'Infante fier gheleyden,
 Tot een kleyn achting van de Princen van dit rijk,
- 1265 *Wiens* achtbaarhe'en gheschiet te schotzen onghelijck.
Phileb. Wat zotterny is dit de Koningen te smaden,
 En doen een Bedelaar zoo over-veel ghenaden,
 Datmen zijn schouders kiest tot harer handen rust,
 En d'ooghen dat hy die na zijn behaghen kust,
- 1270 Dit maackt den nar zoo bouwt, dat hy zo dreutschals prachtich,
 Zijn kleynheyt, noch zijn selfs, in 't minst niet is gedachtich.
Heere. Met wat hoogh-draghentheyt en weseloosheyt prat,
 Zo treet hy over dwars grootmoedich door de stadt.
 Hy barst van barsicheyt en van pompeusheyt statich.
- 1275 *Waren.* Wat zouw' den malle gheck, hy is te wanghelatich,

1247. *onvermoghēn*—die niet veel vermag. *gunst*—genegenheid (*gratia*). 1249. *te rugghe keeren*—afslaan, afwijzen.

- Ick kan niet in hem sien dat my int minst bekoort,
 Als zijn alfachticheyt van gheck'lijkheyt verdoort,
 Verwaantheyt onghegront: den zot is zo hoovaardich,
 Dat hy zijn selven acht de grootste staten waardich.
- 1280 *Phileb.* Voorwaar de vrouwen zijn te grillich van ghemoet,
 Zy kies en voor de braafst' vaack d'alderslechtste bloedt,
 Die niet een edel woordt noch reden weet te spreken,
 Verachten zo de gheen die haar ootmoedich smeecken.
Alder. Zijn wesen heeft mijn noyt noch nesk of kindts gheweest,
- 1285 Maar hy dunckt my zo heus, zo aardich en zo abel,
 Als d'aldergrootste Vorst in't machtich rijk van Babel:
 Ghy lieden spreekt uyt nijt en bitterheyt des gals,
 Of wt verholen haat, of wt u oordeel vals,
 Dat van stijf-sinnicheyt zoo kroes haar laat verleyen,
- 1290 Dat het der dinghen aart niet recht kan onderscheyen
 Na de behoorlijkheyt en eerbaarheyt vereyscht:
 'k Heb in mijn jonghe jeucht ghewandelt en ghereyst,
 En heb schier al besocht wat datmen kan besoecken,
 In Heeren hoven, en in menschen, en in boecken;
- 1295 Al ben ick wterlijk wat slechtjes inde schijn,
 Daar aan is't niet te zien hoe wy van binnen zijn.
 De Goddelijke ziel met zijn hemelsche krachten
 Die blinkt van klaarheyt inde suyverste ghedachten
 Des innerlijke mensch: daar spreyt s' haar om en tom,
- 1300 En gheeft haar selven wt, dat blijkt aan desen stom,
 Die soo gheluckich als volmaackt in allen deelen
 Des lichaams, sprakeloos de herten wist te steelen
 Van d'alderhoochste lien die best zijn opgevoet,
 En dringht hem soetjes in het Keyserlijk ghemoet,
- 1305 't Welck hy niet heeft bepraat met hoofs en ydel klappen,
 En swetseryen licht, maar met de wetenschappen
 Die hem de goe natuur bequaem'lijk heeft gheplant,
 Niet in zijn school gheleert, maar Goddelijk verstant.
 Besiet de schoone man van boven als van ond'ren,
- 1310 Ghy sult van lit tot lit ten hoochsten u verwond'ren:
 Ziet zijn ghekruyfd kop, zijn voorhoofd, zijn ghezicht,

1283. Variant A, B en D. *En achten zo de gheen.*

1309. Variant A. *van boven en van ond'ren.*

1302. Variant B en D. *de herten weet te steelen.*

1277. *alfachticheyt*—dwaasheid, zothed; *verdoort*—verdwaasd. 1284. *nesk*—mal. (lett. *week* van hersens). 1289. *kroes*—korzelig. 1295. *slechtjes*—eenvoudigjes.

1311. *ghekruyfd*—gekruld.

- Wat is daar achtbaarheid en soetheyt in ghesticht,
 Wat defticheyt verweent, wat lieflijkheyt, wat vreughden,
 En wat een grooten sleep van hondert duysent deughden,
 1315 Van aansienlijkheyt en van heerlijkheden eel,
 Waarvan ick gheen en noem om datse zijn zoo veel.
 Dat's al onnoemlijk zijn, want zoo 'k maar een gheroemden,
 Ick deed' groot onghelukkig zo ick d'aer niet en noemden:
 Ziet zijn strijtbare borst, zijn armen grof en swaar,
 1320 Zijn leden, hoe ghevoet, hoe helder en hoe klaar;
 En wat gheswindicheyt van beenen en van handen,
 Wat maacksel mannelijk, en wat strijtbare standen,
 Wat vasticheyt van tret, onwinnelijk en trots,
 Waar hem de krygher zet daar staat hy als een rots:
 1325 Dat hy wel werdt gewilt by Joffers en by Vrouwen,
 Dat kan ick haar voorwaar seer wel ten besten houwen,
 Want hoe wel dat ick heb gheweest by zoo veel lien,
 Zoo heb ick zijns ghelukkig mijn leven noyt ghesien.
Waren. Hy zy dan zoo hy is, in schoonheyt uytghenomen,
 1330 Ten staat noch 't past hem niet zo stout en vry te komen
 By d'alderhoogste vrou. *Phileb.* Dat komt den grooten toe,
 De Koningen ghekroont, de Princen vanden bloe,
 De Vorsten van het rijk. De hooghgeboren Heeren.
Heere. En gheen wtlander die met statelijcker eeren,
 1335 En adellijcker pracht, noch erentfest onthaal,
 Zich niet t'erneeren weet met teeckens noch met taal;
 Daar toe zijn opghequeect de Hartogen en Graven.
Alder. 't Gheslacht en acht ick niet, maar wel de schoone
 gaven,
 Het is een Koning, die een Koninglijke Wet
 1340 Zich zelve int ghemoet met goude letters zet,
 Wiens Princelijke ziel de deught zoo heeft verkoren,
 Dat hy by 't vollick blijkt een Prins van God gheboren:
 Die Hertoch prijs ick meest, die zijn Harts-tochten snoot
 Zoo breydelt en berijt dat hy se dwingt of doot:
 1345 En dat's de beste Graaf, die zijn Graaff'lijke zinnen
 Graveert, en graaft de lust tot goetd en weldoen inne:
 De voorste Vorst of Heer en spruyt niet uyt het hof,
 Maar die komt waarelijk ons vanden Hemel of.
 Daarom ghy edellien, die man is eerst recht adelijk,
 1350 Die mijt het gunt zijn ziel is schandelijk en schadelijk;

- Ghy spreekt te lasterlijk van dien wel-wysen Heer,
 Die inde stijl des hofs en wereltlijke eer
 Ghenoech ervaren is: al spreekt hy schoon gheen talen,
 Men zal hem weder niet op looghen-taal behalen,
 1355 Noch hy en sondicht niet godlooslijk met de mont
 Zijn woorden dien hy spreekt die gaan hem van de gront
 En van de tong zijns ziels: Hy mompelt inder harten,
 't Gheen ander rallen uyt zoo broodt-droncken als darten,
 En kuyf'len met de beek de reen zoo wilt en hoogh,
 1360 Al waart met een rancket: zo met een sluim'rich oogh,
 En geylheyte van ghebaar, met diep en swaar versuchten,
 Des adems, doch ghemaect, waar van de droeve vruchten,
 Hetwelck het maachdelijk en vrouwelijk gheslacht,
 Heeft, leyder! te veel ramps en onheyls toeghebracht.
 1365 *Heere.* Het mach dan wat het wil, hy hoordent hem te schamen.
Waren. De dinghen die hy doet hem alderminst betamen.
Phileb. De gheck is zeecker zot. *Alder.* Ghewislijk hy dunckt
 mijn
 Een man van hooghen staat, ja zelfs een God te zijn.

Het vijfde Bedrijf, de tweede Handeling.

Aartsche Diana met haar Staat-dochters op de galderye.

- 1370 **H**ier op de galdery moet ick my wat verluchten,
 En zonnen 't hartje van de dampen van mijn zuchten:
 Het wedertjen is soet, aanminnich, zacht en swoel,
 Hoe naar by 's Hemels vloer, hoe meer dat ick ghevoel
 De hetten vanden dach, en niettemin ick zidder,
 Als ick ben by mijn Son, mijn nieuwe lief, mijn Ridder,
 1375 Die heymelijk op mijn zijn jonst zoo heeft gheleyt,
 Dat hy verkreegh tot eer de kroon der trouwicheyt.
 Ach! alderkuyste helt! indien my waar ghegeven
 Zoo veel schoonheyt als u, ick trotsten al die leven
 In ghelijk-aardicheyt, in zinlijkheyt, in min,
 1380 Waar in ick mijns ghelijk op aarden niet en vin:

1358. *darten*—*dartel*. 1359. *kuyf'len*—*kaatsen*, op en neer werpen. 1370. *t'hartje zonnen van*.....—door het aanschouwen der zon uit het hart verjagen. 1372. *naar*—*nader*.

- De Zon sal nimmermeer geen trouwer twee beschynen.
 Noch reyner liefde in de Wereldt moghen vynen;
 Maar een ding quelt my, troost! dat's dat ghy u gezicht
 Afkeerich van mijn treckt, en slatet op mijn Nicht,
 1385 Die breyneloos vergeckt haar niet en weet te dragen.
 Maar wttert ongheveynst daar af haar wel-behaghen,
 Tot mijn leetwesen, ach! ick sach het lestmaal an,
 Ick voelden, 'k weet niet wat, dat ick niet segghen kan;
 Die cranckheyt is by mijn, 't mach om mijn bloedt niet lyen
 1390 Dat yemant my mijn lief zou diefs-ghewijs ontvryen:
 Neen Aardighe, dat's niet, dat zal niet meer gheschien,
 Ick moet daar in, in tijdts, voorsichtichlijk versien;
 't Ghewoonelijck ghelaat van mijne gunst verleden,
 Dat heb ick zints verruyt aan dreutsche mydentheden:
 1395 Ick sal u vallen hart en moeyelijck, ick sweert,
 Tot dat ghy vol van spijt na u Heer Vader keert,
 Zoo mach ick vry en vranck en onbekommert wesen.
 Lucretia brengt mijn boeck, ick ben belust om lesen.

Amourensje, en Moersgoelick, uyt.

- Amour.* Ach Moersgoelick! ick ben zoo verlieft dat ick van
 smart,, swiet.
 1400 *Moersg.* Ach! vaar, bijntet beneen jou kousebant, zoo slatet,
 om u hart,, niet:
 De liefde is een eungier ding, het loopter een deur zijn bloedt
 Ghelijck als de popelcy, of als quick-silver in een hoet.
Amour. Ach mijn lenden! is dat gicht? ick soumen wel
 root,, kryten.
Moersg. Ja kijnt, als een mensch veegh is, een luys zou
 hem doot,, byten.
 1405 *Amour.* Och mijn Jaapickje, gaat van mijn, hartjen, of ick swijm.
 Nou ick verlieft bin, Moersgoelick, nou doe ick alle ding
 op rijm,
 Ic eet op rijm, ic drinck op rijm, ick slaap op rijm, ick
 droom op rijm, zeper buysje,
 Ick pis op rijm, ick kack op rijm, drie dreuteltjes netjes in
 een peperhuysje;
 Ick snuyt op rijm, ick vijst op rijm, perfeckjes met een snaars,

1399. In A, B en D volgen deze regels (vs. 1399 tot 1496) eerst later, na vs. 1584.

1394. *mydenthent*—afkeerigheid, stugheid. 1401. *eungier*—wonderlijk, wonderbaar.

1402. *popelcy* (popelency)—beroerte (apoplexie). 1407. *zeper*—zeker; *buisje*—maatje.

- 1410 Sonnetjes, trompetjes, en klinckertjens, en stinckertjens met
 mijn naars,
 De luy verwongd'ren heur dat ick zoo op rijm snacken,, kau.
Moersg. Ten is niet vreemt, de liefde en die kunst comen
 een mens als kacken,, an:
 Wy hebben een dienstmeyt, een ammeraaltje, in onse buurt,
 Ja die rijmt alle lietjes, van afteren, als sy staat en schuurt,
- 1415 Zoo propertjes, zoo fijntjes, schijt Dichters, schijt Druckers,
 schijt setters,
 Zy schijt incarnatien, kreeft-dichten, al zonder letters,
 Maar met Hebreusche karacters, heur hempt is zo dicht vermaalt
 Met eylantjes op een Oostindische kaart, ick en weet niet
 waerset van daan haalt:
 Het is wat mier als men mient, zij slacht Jan Bruynen neus.
- 1420 *Amour.* Zy mocht de duyvel, wat zaack is dat? *Moersg.* Ja,
 maar 's is Amoureat,
 En als die mallicheyt wat heftich in een moye vrijster,, is,
 Zo dichten zy nacht en dach, zo lydich dattet te bijster,, is:
 En als ghy 't van haar hoort ofgaan, 't gaat offer een Goddin
 spreect.
Amour. Wel dat is tovery, wie duyventer of het heur in steeckt?
- 1425 Heyntje-man met zijn peck-stock is toch zo veel mans niet,
 Dat moet werentich een veugel wesen die Hans hiet,
 Want die Hansen en die Francen die dichten als de droes:
 Ach! ick ben zoo Amoureat op een excellente kroes
 Met nieuwe rijnsche wijn, so besucht dattet wongder,, is,
- 1430 En op een goet lecker bancket, dat wel helfte ghesongder,, is
 Als een pongt schot-spijckers en laskysers in mijn maach,
 En zo duysent duyvels verlief ick alle dommelijcke daach;
 Ick segget by mijn manne-waarheyt dat de liefde een groote
 last,, is,
 Want mijn darmen kryten als mag're verckens als men backes
 niet te gast,, is,
- 1435 En mijn zinnen rasen, en werden lanex hoe woesters,
 Zoo ben ick verlief op raf, op rekeling, op kavyaar, op oesters,
 Op sweeserickjes, maer 't gheen my meest bekoort

1419. Variant A, B en D. *Dat's wat mier als men mient, wat zack is dat? zy slacht Jan bruynen neus.*

1437. Variant E. *Op smickerlickjes.*

1410. *klinckert*—klink-dicht (sonnet); hier staat het om der wille vande woordspeling. 1411. *snacken*—babbelen, praten. 1413. *ammeraaltje*—puikje. 1430. *helfte*—de helft. 1436. *raf*—deel van een tarbot. 1437. (Var.) *smickerlickjes*—lekkernijtjes, (denk aan: *smikkelen* d. i. iets lekkers bij kleine stukjes eten — en *likken*.)

Dat is een kapoen, zo hy rijt en zaylt, ghelaarst en ghespoort.

Moersg. Zo moet ghy hier niet wesen, gaat daar vry eten
daarse te coop,, zijn.

1440 *Amour.* Of hiergheen ouwe Hoender-eters onder den hoop,, zijn?

Moersg. Neen, zy zijn al inde kroegh, met de neus int
nat, of inde kaatsbaan.

Amour. Och ick ben so verlieft, Moersgoelick, ick can niet
vande plaats,, gaan:

Neen moer, 't is hier een vaan, die gaat die gaat.

Moersg. Ick beveel hem de wacht, niet te verlossen dan, die
staat die staat. (*Moersgoelick binnen.*)

1445 *Zeege.* Ach waarde Margareete!

Ick can u niet vergheten,

Mijn hart is te ghetrou,

Ick min een doode vrou

En zalse eeuwich minne

1450 Met hart, met ziel en zinne.

Amour. Datsen geck, hy loopt met den Aap zo waar as ick
hier sta,

Een doo vrouw', ick wouse niet hebben al liep zy mijn na

Drie maal om de Heylige-stee, en eens op het Kerck-hof!

Ick ben nu wel een poosje Amoreus, maar ic heb daar geen werc of

1455 *Zeege.* Ghij zijt al doot gheweest

Drie Jaar maar in mijn gheest,

Zoo zult ghy eeuwich leven,

Hoe zoud' ick haar begheven

Die steeds in mijn ghemoet

1460 Haar aanschijn toont zoo zoet?

Dat ick in mijn ghedachten,

Gheen mensch, die leeft, can achten:

'k En hebt oock noyt ghedaan,

Noch zal niet licht bestaan

1465 Een ander lief te trouwen.

Hoe wel Dochters en Vrouwen

My (onberoemt) doen zien,

Meer jonst als ick verdien,

Of immer can verdienen.

1445. In E ontbreken deze regels (vs. 1445 tot 1490).

1438. *rijt en zaylt.* Tegenwoordig schrijft men: *treilt en zeilt*; echter ook reeds bij R. VISSCHER lees ik:

Om duysent gulden soo het rijt en zeylt,

Is 't schip dat Joris ghecocht heeft gheveyt.

(Brabbeling, bl. 88).

1470 *Amour.* Gants lyden, speciaal, ghy mocht mijn jou backis
 wel wat lienen,
 Want ick heb een aanzicht en een graci as Hazemoers kijnt,
 Want als my de mallemerocken, en vrijsters zien, zoo loopense
 inde wijnt.

Zeege. Nu zal ick stommeling groeten
 En vallen voor de voeten
 1475 Van 's Keyzers liefste kindt
 Die my, zoo 't schijnt, bemindt;
 Die mijn wel zou behaghen,
 Indien ick min kon draghen,
 Maar zeeckerlijk haar Nicht
 1480 Die doet mijn door 't ghezicht
 En liefelijke wercken
 Noch hoogher dinghen mercken,
 Hoe wel 't mijn noyt beviel
 Want 't zedert dat mijn ziel
 1485 Margreta heeft voorkooren,
 En heb ick noyt verlooren,
 Haar lieve beeltenis.
 Dat mijn zoo weerdich is

Dat ick om harènt wil grootmoedich zou versmaden
 1490 Goddinnen zose my tot haarder minnen baden.

Aardighe, en Palmeryn, uyt.

Aard. Al waar ick zoo bemint van d'algoedighe Goon
 Dat zy aan my te schenck, o schoone Ridder, boon
 De scepter en de kroon van Hemel en van Aart,
 Zy waren, zonder u, mijn gheen spoogh-water waardt:
 1495 Alwaar 't dat d'Opper-vooght van 't hoogh en heylich rijck,
 My in zijn grootheynt hem wou maken gantsch ghelijck,
 En ick u moest, mijn lief! hier laten in't ghequel,
 Wat sou den Hemel my zijn anders als een hel?
 En waart dat ick alhier moght dwinghen met ghebodt,
 1500 En heerschappyen al de volcken dol en zot,
 Doch sonder u, ick souw het wereltlijk ghebien,
 Groothartich van ter zy niet willen eens aansien;
 Al wat een redelijk mensch met oogh of hart oyt zagh,
 Of wat zijn rijck verstant bedenckt of wenschen mach,
 1505 Om te besitten hier, of namaals uytter tijdt,

- Dat acht ick, sonder u, veel min als nietten mijdt:
 Maar als ick mach, mijn Prins, by u zijn onbevreesst,
 Zoo voel ick my zoo rijck en wel vernoecht van gheest,
 Dat ick versmijt en puf de dood en 't wreet gheval,
 1510 Want in u zieltjen is mijn hemeltjen en al,
- Maar of u schoon mijn zinnen
 Oneyndelijck beminnen,
 Zoo heeft de jealousy
 Een wreede wrock op my.
 1515 Mijn Nicht, die my voor desen
 Zo vrientlijk plach te wesen,
 Die thoont my inder daad
 Nu niet dan alle quaad,
 Met woorden en met wercken.
 1520 Dan ick en wilt niet mercken,
 Als zy mijn al wat zeydt,
 Ick gheef haar gheen bescheydt:
 Want beter ist ghesweghen
 Als ergher noch ghekreghen,
 1525 Zy maackt het vaak zoo grof,
 Dat ick my wt het hof
 Wel dickwils denck te gheven,
 Maar wat! ick kan niet lever,
 O Ridder! zonder u,
 1530 't Is om-ghekomen nu.
 't Roer van mijn zinlijckheden
 En luystert na gheen reden;
 Ick gheef my vande ree,
 Laas! in een dolle Zee.
 1535 Wiens zorghelijcke baren
 Zijn ancxstich te bevaren
 Zoo 't scheepje strant oft stoot,
 Mijn voor-landt is de doot.
 Ick ben ten eynde rade,
 1540 Ick pas op schand' noch schade,
 En of mijn Nicht met spijt
 Mijn liefde my benijdt.

1525. Variant A, B en D. *Zy maken 't vaak.*

1530. 't Is om-ghekomen—het is uit (met mij). 1531. *zinlijckheden*—neigingen

- Noch heb ick voorgehenomen
 Tot mijn opset te komen,
 1545 Dus ga ick andermaal
 De Keyserlijke zaal
 Met droefheyt nu bewand'ren,
 Ach! mocht mijn zin verand'ren,
 1550 Princesje u beraat,
 Bedenckt dat ghy bestaat
 Zoo schandelijke dinghen.
 Ick kan my niet bedwinggen,
 Met wijsheyt, toom, noch wet,
 Ick moet my op het bedt
 1555 Een weynich neder zetten,
 Och kon ick toch beletten
 Mijn zotheyt, en de lust!
 Die mijn zoo seer ontrust.
Amour. De vrou ging na haar kamer, de Lantsknecht
 volghe na.
 1560 Dat's braaf; ick wed by mijn Jan-Oom dat zy t'samen zullen
 spelen pick oli graaf,
 Of Symen de liever de laver de bock,
 Hoe veel hoorens staander achter op;
 Wat ghebrabbel heb ick hier, spelen dit de rijken?
 Ick wil aan dit spel een paartje wel verkijcken.
 1565 *Aard.* Mijn kleene vrientjen, ach! mijn waerdich welbehaghen
 Mijns ziels! wilt desen ring tot mijner eeren dragen,
 Op dat ick u, mijn hart! daar aan in't zeecker ken,
 Dat ick de dienaers van uwe hoocheyt ben;
 En zyt verseeckert, Heer, dat ick beneffens desen
 1570 Zoo zeer den uwen ben, als ick mijn plach te wesen:
 Zoo u ghenade my die deught en wellust doet
 Dat ghy met mijn vertreckt, mijn alderhoochste goedt,
 In myn Heer Vaders hof en Princelijck ghebouwen,
 Ick zal gheen ander man van al mijn daghen trouwen,
 1575 En ick die zal u doen de diensten en de eer,

1559. Eene aanhaling uit een oud lied. Vgl. HORAE BELGICAE II, no. 46, 5.
 (Amoreusje past dit vers spottend toe op de prinses en den Stommen Ridder. 1560.
pick oli graaf—hetzelfde spel als in 1575; *Symen de liever* etc.: ons: bok, bok, sta
 vast! Vgl. R. VISSCHER'S Sinnepoppen bl. 161 (en het prentje tegenover bl. 163).:
 „*Pick!* dat is: als de Springher een vingher alleen opsteekt. *Oly*—dat is: als hy
 twee vingheren opsteekt. En *Graef!* dat is: als hy de volle handt opsteekt
 buyghende de vingheren nederwaerts, ghelijck als men krabt of klout.”

- Die yder schuldich is zoo deughdelijcken Heer;
 Die meer te lieven zijt als 't gheen wy liefde heeten,
 En die wt liefden my mijn plicht my doet vergheten.
 Helaas! ick ben te stout, de jonst die ick u draagh,
 1580 Die maackt my dat ick, laas! na eer noch schant en vraagh:
 In dier manieren, lief; dat ick u moet verklaren
 Yets, dat ick nau in't vry mijn selfs derf openbaren;
 Daerom, mijn soetichey, hebt deerenis met my,
 En met den brandt die ick om uwent wille'ly.
 1585 *Amour.* He! wel wat rijt my de meyt, zy steeckt hem aan
 de hant,
 Met alle liefelijckhey, een schoone diamant.
Aarts. Staat-dochters gaat ter zy.
 Wat zoo, nu ben ick vry,
 Ick ben al wars van 't lesen,
 1590 Maar immers wat macht wesen?
 Ick kan 't niet wel verstaan,
 Mijn Nicht is voorghegaan,
 En hy volght op haar hielen,
 Dit raackt my totter zielen,
 1595 Ick krijggh een quaadt vermoen,
 Ick moet zien wat zy doen:
 Ick zal my hier verduyst'ren,
 Om alles te beluyst'ren.
Aard. Och eenich onderhout en zieltje van mijn leven!
 1600 Nadien de Goden ons tijdt en bequaamhey gheven,
 Om vryelijck de gunst te thoonen van 't ghemoet,
 Zoo bid ick dat ghy my maar die genade doet,
 Dat ghy mijn, o mijn vreucht! die weldaat laat ghenieten,
 Want zonder dat, mijn ziel, het leven moet verdrieten.
 1605 *Aarts.* Wat onbeschaamthey, ach! zy kust hem aan de wang.
Amour. Alzoo mijn moer, raak wat, wel dat duurt vry wat lang,
 Waar ick as ghy, Princes, ick zouwer niet uyt-scheyen
 In een maant vijf zes: en mijn stirredom tusschen beyen.
 Hy loopt ewech, ten lijckt niet, wat Joseph is dat!
 1610 Ick zout warachtich niet weygheren datse my eens badt.
Zeege. Ach! mijn Margareete, ach! mijn trouhey is zoo groot,
 Dat ick d'onkuyshey haat ghelyck de felle doot.

1586. Hier volgen in A, B en D vs. 1405 tot 1495.

1597. *verduyst'ren*—verschuilen.

Aarts. Hou! reyne Ridder, hoort! *Zeege.* Waar toe ben ick
ghekomen?

- Aarts.* Niet zonder oorsaack, Heer, zoo hebby afghenomen
1615 De kroon van Brademant, want u oprechte trou
Is grooter als de lust van dese gheyle vrou.
Maar schaamteloose maaght, ick sweert, ick zal 't zoo maken,
Datmen u straffe na ghelegentheynt der zaken:
Want ick zal openbaar doen kundighen door 't lant,
1620 De oneer schandelijk daer ick u op bevant.

Hy knielt, en bidt voor Aardige.

Zulcx datmen nimmermeer zal u aensien en houwen,
Als voor de vuylste Hoer van d'alderlichtste vrouwen.
Ach! edel Ridder rijst, ick sweert u op mijn eedt,
Dat ick mijn Nicht om u zal doen het minste leet.

Hy bedanckt, en gaat.

- 1625 *Amour.* Gaat heen ghy laffe guyl, gaat heen ghy bloote Jorden.
Zou ghy 't wel weygheren, vryer, dattet jou ghevraacht worden?
Datset my verghden, ick zeghe dat, al ben ick van dat evel
niet zieck,
Ick zou dat Casteel bestormen al had ick maar een halve pieck.
Aarts. Maar wilde woeste bles, wat hebby derren peysen,
1630 Dat desen Ridder zou om uwe schoonheynt reysen
Wt ons grootmachtich hof, in u Vaders ghebiedt?
Ach! arme sottinne! wel wat en denckt ghy niet:
Van waar is u 'tghedacht zoo over-dwars gheresen?
Daar toe zoo hebben wy den helt te veel bewesen
1635 Dat hy u volghen zou, u hoop en heeft gheen schijn,
Doch zoo ghy 't waant, ghy zult verr' van u gissing zijn:
Want al ist dat ghy hem schoon t'uwent zoekt te troonen,
Om met de staat van eer zijn waardicheynt te loonen,
Zoo can ick in een dach hem doen wel zoo veel deught
1640 Als ghy in duysent Jaar in't minste niet vermeught:
Ick hadde noyt ghedocht dat in een borst hoogh-aardich.
Kon zijn zoo onbeschaamt een stoutheyt, zoo lichtveerdich,
Dat my grouwelt. O schant! een maaght, een ted're maaght,
Een man, o lelijkheynt! tot vuyle minne vraaght:
1645 Ha! o! 't is te eereeloos! ick achten u de vroomste

1637. Variant A, B en D. *tot uwent.*

1638. Variant A, B en D. *om met een staat van eer.*

1625. *guyl*—eig. knol (Hd. Gaul) hier = suffer *bloote*—bloode *Jorden*—sukkel.

- Jonckvrou; O! 'tis een smet in u hooghe afcoomste
 Die ghy niet waardich zijt, en denckt niet dat ick lien
 Van die baldadicheynt mach in mijn selschap zien;
 Daarom verzieet u stracx, en wilt te rugghe tyen,
 1650 Want ick sodanighe niet langher hier mach lyen:
 Zo ghy zulex had int zin, waarom bleefdy niet t'huys,
 En blusten met u knechts u weeld'richeynt onkuys?
 Of waardy meer belust de Keyserlijke zalen
 Te verontreyn'ghen hier met u snoode schandalen?
 1655 Ghy hebt u zelfs, helaas! toch al te cleyn gheacht,
 En al te weynich oock het doorluchtich gheslacht
 Van u maachschap en bloedt, daar ghy aan zijt verwant,
 Noyt quam die grofheynt my eens vallen in't verstant,
 Dat een Edele maaght, van Koninghlijcken zaden,
 1660 Alzo beyv'ren zou haar eyghen schant en schaden;
 O dit 's te tuchteloos voor een Princes van staat!
 't Waar quaadt ghenoech waert ghy een vodde vande straat,
 Of een ghemeene vrou van ongebonden zinne.
 Verzieet u en vertreckt. Wel aan, ick ga na binnen.
 (*Aarts binnen.*)
 1665 *Aard.* O Goden dat's een spijt! 'tis wonder dat mijn hart
 Niet uyt het lichaam barst, zo pijnicht mijn die smart!
 Nu ick mach in den hof een weynich my vermaken,
 Zoo 't mogelijk is dat ick aan lichtmis can raken.
 (*Aard. binnen.*)
Amour. Gaat heen Lijs-drijts, gaat heen, ghy hebtje gat wel
 eschraapt.
 1670 Nou ick mach oock gaan, ick heb hier lang ghenoech egaapt.
 (*Binnen.*)

Heereman uyt.

- Heere.* O wonderlijke Goon! wat aartsch vernuft sal ramen
 U onbegryp'lijkheynt? de Hemelsche lichamen
 Die zijn zoo sonderling van krachten en van aart,
 Ghelijck de scheps'len zijn die ghy zoo seltsaam baart,
 1675 Datter van duysenden gheen twee zoo lijk ghelijcken,
 Of daar sal hier of daar wat onghelijckheys blijcken,
 't Zy in ghedaant of form van lichaam en van gheest,
 Verscheelen al ghelijck meest alle menschen meest:

1648. *baldadicheynt*—slechtheid, gemeenheid. 1649. *verzieet u*—maak u gereed.
stracx—dadelijk.

- Want d'een is wilt en woest, en d'ander is ghelaten,
 1680 Even en alleleens zoo gatet met de Staten
 Des werelts, d'eene mensch die rijst van staat tot staat,
 Daar d'ander inde dreck van arremoot vergaat:
 Den een die leeft in vreught, vernoeght en wel te vreden,
 Daar d'ander stadich sucht om zijn rampsalicheden;
 1685 Ghelijckerwijs als ick doe in mijn druek en pijn,
 Maar alst u zoo ghelieft ist best lijdszaam te zijn,
 En met gheduldicheyt u wille te verdragen,
 Tot dat u goetheydt zal mijn droefheyt eens wanhaghen,
 En sachten eens mijn smart met een onsegg'lijk goedt,
 1690 Dat is dat ghy beweeght mijn Aardiges ghemoet,
 Dat het toch buychsaam zy, en dat zy met melyen
 Eens noosselijck aansiet mijn overdroevich vryen,
 Dat sy tot noch, helaas! afwysich heeft versmaat.
 Ach! Heereman, ziet op: ziet waar zy ginder gaat.

Aardige en Heereman.

- 1695 *Aard.* Hoe prangt mijn het verdriet, de spijt en het beschamen
 Van mijn vervloecht versoek: dees Moorders stooten t'samen
 My vanden top des achtbaarheys daar ick op stont
 Noch stracx. Nu leydt mijn eer, ach! in een helschen gront,
 Laas! in een ooghenblick begaan wy zo veel snevens,
 1700 Dat niet te beteren is met hondert duysent levens;
 Ach! had ick wel bedacht het endt eer ick begon.
Heere. Wat sware nevel deekt het schijnsel van mijn zon?
 Wat wollick mach zoo drift wijtluftich hem verdwalen,
 Dat hy belemmert, lief, de klaarheyt van u stralen?
 1705 Mijn jammert dat ick u mijn silver schoone Maan
 Zoo dampich en bedompt van droefheyt moet zien staan:
 Wat is de oorsaack doch? Hoe wendy zoo u stantjens?
 Wat draaghdy Troosje, zeght, in u snee-witte hangtjens?
Aard. Beleefden Edelman, het is de schildery
 1710 En het afbeeltsel van het ghene dat ick ly.
 Want zoo de sachte zy zeer streng'lijk hout ghebonden
 Dees bloempjens, die 'ck met lust heb inden hof ghevonden,
 Zoo houwt den bandt des mius behaag'lijk zoet in mijn

1694. Variant A, B en D. *ziet, waar zy ginder staet.*

1692. *noosselijck*—met deernis. 1703. *drift*—driftig, snel; *wijtluftigh*—(lett. wijdloopig) ver. 1706. *bedompt*—met damp overtogen; dit woord heeft dus betrekking op het *gezicht* (niet — als tegenwoordig — op den *reuk*).

- Verstrickt en dicht ghevoecht de smerten die daar zijn.
 1715 *Heere.* Maar dese bloempjes, lief, seer schielijk licht ver-
 dwynen;
 En eewich duuren laas! d'oprechte Minnaars pynen.
Aard. Dat's waar, zy dorren haast, maar d'aarde brengt
 vol gloor
 Zeer weeld'rich alle daagh daar varsche nieuwe voor.
 Zoo ist oock in de min, komt een smertje te sterven,
 1720 De vrucht'bre liefde doet u thien daar voor verwerven.
Heere. Maar die voortteeling daar ghy zo beknopt of roemt,
 Die is niet inden brandt die ghy my hebt ghenoeemt.
Aard. Ghelijck als dese bandt dit bos hout by menkander,
 Zoo kan zy anderen oock wel houden aan den ander,
 1725 Alzo hout oock den bandt der minnen streng en kort
 Die nieuwe droefheyt die door haar gheboren wordt.
Heere. Ach edele Princes! u lust van 't spoor te wijcken,
 Want hoe kundy een bloem by yemants smart ghelijcken?
 Daar alle bloempjens zijn behaghelijck en soet,
 1730 En alle quellen zijn onlusten voor 't ghemoedt.
Aard. Die dinghen, quaat of goedt, die van beminde komen,
 Die werden al voor zoet int zuycker op-ghenomen
 By ware lievertjes, die d'aldergrootste pijn
 Veel aanghenamer is als dese bloempjes zijn.
 1735 Mijn Maachden, zydy daar? gaat, wilt mijn bedde sprede,
 Want ick ghevoele my seer qualijk in mijn leden.
 Met oorelof mijn Heer, ick ben niet wel te pas.
Heere. Princes, het is mijn leet, ick wilden 't beter was.
 (*Heere man binnen.*)

Sy gaat binnen, en komt daar na weder wyt

- Aard.* Godlijke rymery, die met den May der Jaren
 1740 Mijns jeughdelijken tijdts zijt steelwijs wech-ghevaren,
 Laat nu mijn herrefst toe dat zy in vaarsen zinght
 Het parsent herten-leet dat ziel en lijf bespringht;
 Mijn nakent eynde komt met groote schreden stappen:
 Waar toe zo las ick oyt de Griecksche wetenschappen,
 1745 Ende gheleertheyt vanden kloecken Arabees,

1722. Variant E. *Die is niet inde min.*

1724. Variant E. *So kan 'sy ander oock.*

1726. Variant E. *De nieuwe droefheyt.*

1721. *beknopt*—in weinig woorden (en goed), kernachtig, bondig. 1723. *dit bos*—deze bundel.

En al de kunsten van de schrand're Chinees?
 Om praatjes yl? O neen, maar om dat ick door lesen
 Heb mijn selfs nut, en een ander sticht'lijk mocht wesen.
 O Sapho, u ghedicht dat wispelt in mijn zin,
 1750 En 'tjuytert mijn de galm van desen inhoud in.

Sy zinght dit volghende Liedeken.

- 1755 **O** Maachden die met wond'ren ziet
 Mijn verdriet,
 Mijn woorden 't martelend' lyen,
 Dat nu pynicht mijn ghemoet,
 Is mijn zoet,
 Door mijn ongheluckich vryen.
 Ghelijck de wilde witte Zwaan
 Doet verstaan
 1760 Hare doot, met droevich zinghen,
 Zoo queel ick nu oock uyt noot
 Van mijn doot,
 Door zijn dreutsche weygheringhen.
 Het quaadt dat my steeds quelt en knaaght,
 En dus plaaght,
 1765 Is van zijn schoonheydt ghecomen,
 Doch de quelling van mijn zin
 Heeft begin,
 Wt mijn trouwicheydt ghenomen.
 De lust tot zijn ghekroonde deught
 1770 Drong mijn jeught
 Om zijn vroomheyt te beminnen,
 Die mijn toch zoo wel beviel,
 Maar zijn ziel
 Is te koel en kout van zinnen.
 1775 Wat ick hem treck, wat ick hem troon,
 Tuych en toon
 Met ghezichten en met zuchten,
 Hoe dat hem mijn hart bemindt,
 't Is al windt,
 1780 Hy doet niet dan van my vluchten.
 Ongheluckighe als ick ben,
 Ick en ken
 Hem niet volghen, noch begheven,
 Dies moet ick met pynen vreet,
 1785 En met leet,
 Eynden laas! mijn druckich leven.
 Wat can op aarden swaarder zijn,
 Als met pijn
 1790 Het gheliefde lief te derven,
 En dat is met strengicheyt
 Myn ontzeyt,
 Daarom wensch ick om mijn sterven,
 Want het leven is, dunckt mijn,
 1795 Maar een schijn,
 En een staghe doot te achten,
 Nu gaat heen mijn lusjens zot,
 Ick wil Godt
 En mijns levens eyndt verwachten.

1751. Dit lied komt ook voor in BREDERO's *Groote Bron der Minnen* (1622) bl. 98.

1763. Variant A. *Het quaadt, dat my steeds knelt en knaaght.*

- Erbarmt u wreede doot, houwt op van 't zielkastyen,
 1800 (*Heere uyt.*) En endicht te ghelijck mijn leven en mijn lyen.
 Ach! *Heere.* Helaas! wat hoor ick? Ay ziet het schoon kouraal
 Wert deluw, en 't verlept, haar wanghen werden vaal:
 Z'is doot, z'is niet, zy rept, hoe spalckt zy op haar ooghen?
Aard. Neen, ick kan langher niet u tyranny ghedooghen,
 1805 Ick zal mijn smart met list een voordeel winnen af,
 En brenghen voor mijn tijdt mijn lichaam in het graf.

*Heere*man grijpt naar 't mes, zy valt en sterft.

- Heere.* O Goon! het is ghedaan, mijn lief is overleden,
 Zy heeft haar loop volbracht, zy heeft haar strijt ghestreden:
 Maar ick, helaas! blijf hier een weenaar van mijn vrouw',
 1810 En erfghenaam van hare naghelaten rouw':
 Al ben ick niet van 't bloedt noch vande naaste bedden,
 Maar 't sterf-huys is helaas! onmoghelijk te redden,
 Den inboel isser uyt! 't is leegh van 't beste goedt,
 Het kisjen isser maar van't zieltjen en't ghemoet.
 1815 Ha! wreede Hemel fel! ghy maackt door u beweghen
 De tochten vande mensch wel tot de min gheneghen:
 Waarom maackt ghy niet zoo melylijk het gheluck,
 Dat het met deerenis aanschout mijn droeve druck?
 O licht van mijn ghezicht! O Ed'le gheest doorluchtich,
 1820 Waarom ontsweefdy my zo schielijk en zo vluchtich?
 Wel aan ick zal strack int hemelsche ghebou
 Navolghen met de kracht en wiecken van mijn trou.
 Heyloose ooghen! ach! wel zalich zijn die dwalen
 In duysternissen dicht, gheluckich die de stralen
 1825 Der Sonnen niet en zien: Maar heylich ist gheslacht
 Dat hier ghezeghent is met een eeuwighe nacht;
 Want zijnde steken-blindt door d'akelighe dampen,
 En zien zy nimmermeer de wereltlijke rampen,
 En de lichtvaardicheyt des spoets zo scheef als schuyn,
 1830 Dat zijn ghefallen smackt plots op des schepsels kruyn;
 Ziet hier het beeldt waar met natuure plach te brallen,
 Ach! dat is door de nijt des avontuurs vervallen
 Van zyn hoogwaardicheyt. dies dult mijn hart een pijn
 Die wel de Beule mocht van alle Beulen zijn,
 1835 Ja die de wreetheyt zelfs zou pynighen tot spart'len,

- En als een hencker straf van lit tot lit toe mart'len,
 Dies roep ick om de doot: Komt wenschelijke doot,
 En verlicht desen romp in u gheruste schoot;
 Komt doot, o zoete doot! komt have der bedruckten,
 1840 En helle van de gheen die 'tal na wensch gheluckten:
 Doorstoot de boezem van den hoopeloosen helt,
 Die troosteloos zijn heul in u ghenaden stelt;
 Want daar en is gheen raat, dan dat ick met het gheven
 Mijn ziels, een eynde maack van my te leyde leven.
 (*Hy doorsteekt hem.*)
- 1845 1^e. *Choor.* De koets is al ghereet 2^e. *Choor.* Wat's dit? ach!
 wapen, moort.
Aarts. Wel wat ghegalp is dat? 2^e. *Choor.* Wie heeft oyt
 zulcx gehoord?
Keyzer. Wel wat is hier te doen? 1^e. *Choor.* Och wapen!
 moort, och wapen!
Lethea. Maar wat gherucht is hier? *Alder.* Aardighe is
 ontslapen.
Brad. Hoe nu! Wat ist? En waar? *Zeege.* Zy zijn al
 overleen!
- 1850 *Moers.* Hoe drinckt dit vollick dus? *Amor.* Waar wil de
 jonghen heeu?
Lethea. Och! de Princes is doot! *Keyzer.* Neen lief, s' is
 niet verscheyden.
 1^e. *Choor.* Daar is noch Azem in. 2^e, *Choor.* Ofmen voor
 't vyer haar leyden?
Lethea. Staat-dochters brengt azijn. *Moers.* Ay melekt haar
 vingers wat.
Amour. Moersgoelick, steekter iens een moye spelt int gat.
- 1855 1^e. *Choor.* Ontrijcht haer borstlijf wat. 2^e. *Choor.* Ontdoet
 haar doch de schoenen.
Amour. De duyvel, zy is doot, gants bloet komt dat van't
 soenen,
 Ick soen mijn leven niet. *Leth.* Gaat brengter inde zaal.
Keyzer. Datmen van stonden aan de beste Doctor haal,
 Op dat wy na de kunst daar van eens hooren spreken.
- 1860 *Aarts.* Den Eelman is mors doot! *Keyzer.* 't Hart is hem
 afghesteken!
Zeege. Wat droever schouspel, laas! 1^e. *Choor.* O wonder-
 lijk bedrijf!

1841. Variant A. Doorstoot den ballich van.

1845. *wapen*—helaas!

Lethæa. Mijn hart verdrinckt, helaas! zoo ick hier langher blijf.

Alder. Mijn ooghen die zijn zat van droefheyt en medooghen.

Keyzer. Gaat, brengt den hovelinck oock datelijck uyt
mijn ooghen:

- 1865 Ick kan met mijn vernuft int minst besluÿten niet
Hoe dat dit misval is ghekomen en gheschiet. (*Binnen.*)
Zeege. Daar leyt de edele maacht, laas! in haar bloedt versopen,
Ach! waarom deed ick haar zo op een bof wanhopen?
Ey had ick met bedroch van veynsen omghegaan,
- 1870 Tot dat zy wel bedaart haar zelve had beraan.
Zo waar zy tot den val, o jammer! niet ghekomen,
Nu heeft zy haar, uyt spyt, het leven zelfs ghenomen:
Mijn onbescheydenheyt en boersheyt grof en groot,
Die zijn de oorsaack, ach! van haar onrype doot;
- 1875 O vrouwelijck gheslacht! vervreemt van alle reden,
Hoe vast zydy ghelijmt aan uwe zinlijckheden!
Steets gheefdy volle macht u lusten quaad en goedt,
Tot dat zy eyndeling vermeest'ren u ghemoet;
Insonderheyt als ghy u selven laat verwinnen
- 1880 Van u begheerlijckheeden en 'tal te dartel minnen,
Want dan kan schaamt, noch eer, noch quelling, noch verdriet,
Noch vreught, noch vrees, noch doot, u zotheyt doen te niet;
Dat tuyghen Phedria, Dianira en Mirra,
Oenone, Salmacis, en Hyperminestra,
- 1885 Thisbe, Dido, Hero, wiens gheyle minlijckheyt,
Veel eerlijcker is ghesweghen dan gheseyt.
O hooghe Hemel-Heer! die 't alles zijt in allen,
Nadien 't u heeft behaaght dat ick heb moeten vallen
In die ellendicheyt van dit rampsalich stuck,
- 1890 Behoet my voortaan doch voor swaarder ongheluck:
Dewijl 't u heeft ghelieft het beeldt van my te scheyden,
Waar in mijn zinlijckheyt zoo speelwijs haar vermeyden.
Als ick het aanschijn zach dat wel mijn lief gheleec,
Dat my zoo vierich en zoo neerstich weer ankeec
- 1895 Met ooghen, die onkuys en al te vonckent waren;
Ick ziet nu, o mijn Godt! dat ghy om mijn welvaren
Dit quaat hebt toe-gestuurt. Bedwinckt doch mijn genegentheyt,
Op dat ick my, o Heer! in zulck een ghelegentheyt
My wyder niet verloop. (*Binnen.*)

1867. *versopen*—badend. Het woord heeft geenszins de kleur van ons *verzopen*.
1868. *op een bof*—plotseling. 1873. *onbescheydenheyt*—onverstand, gebrek aan takt.

*Amoureuseje, Doctor Gratianus, een oudt wijf Moersgoelick,
en Modde van Gompen.*

- 1900 *Amour.* Want ghy verstatet jou Dominus Doctor Gratianus.
Doctor. Echo habio Experiencia, van al watter te verstaan is.
Soli Deo Gloria, homo bulle. De mensch is niemendal,
Niet mier as een wijnt, of als een lichte bel, of als een ouwe bal.
Echo sumas practicam, hoc est fabricando fabricisimes,
- 1905 Non omnia posuminus omnes. Elck heeft zijn ghebreck. Nignit
omnes,
Vixtus Victrus Tryomphat. Eer voor goet, de deught wintet al,
Sic est vero Proverbiorum mendax, amor vincit omnia.
Amour. De Doctor is mal;
Dan dat gebreck hebbense allegaar, maar als zy wat Latijns
spreken,
Zoo schynen 't gheleerde mannen voor de slechte Leken:
- 1910 Dese vent die preutelt hier een goet dat hy van buytene kan,
En om zijn statich backus zoo houwense hem voor een wijs man:
Maar ziet eens te deghen an het beleyt van zijn zaken,
Zoo zou't de grootste geck niet argher kunnen maken.
Doctor. Echo sum illustrum clarissimo grandissimo, reveren-
dissimo dator.
- 1915 *Amour.* Wil ickje wat zegghen Domine, ghy bint alzo mal as
Kackedor,
Die gheringe luy belooft tot groote staat te doen raken,
Daar hy zelf zijn zelfs van groot tot kleyn gaat maken;
Nochtans zoo gheeft hy trots de alderrijkste mensch,
En den armen Kramer het in zijn mars niet een lens.
- 1920 *Doctor.* Me est Autoritatem honoram Devine medicinam,
Bona contra partem ad malum daybelisho vinninam,
Hoc est patient? Wat schorter? Wat let hem? Wie isser zieck?
Amor. Elementschen Domine, de Princes hettet zo gewellich
in haer krieck,
Dattet niet te seggen, wy weten niet of zy levent of doot,, is,
- 1925 Ick weet niet watter schort, offet heur moer, offet heur mal-
noot,, is:
En daer leyt een Edelman by, die dwars deur en weer deur
gesteken,, is,
En hy het een gat as nabben aars dat niet te spreken,, is;
Het heele hofghezin is zo bedroeft, want sy weten niet waarom.

1927. *nabben aars*—nauwe aars, nijaars, (het gewone verschijnsel bij een stervende).

Doctor. Komt leytmen, fijn-man, zoo neem ick inspectionem
ocularem.

Modde van Gompen, en Moersgoelijck.

- Modde.* Een Doctor is een geck int stuck vande Miestery
1930 Malle dinghen, 't is zotticheyt, haalter dat goore goedt niet by;
Ick en mijns ghelijck die weten op een hayr hoe een vrou
te moet, is,
Waarter deert, watter let, en wat heur quaad of goedt, is,
Veur heur borsten, voor haar buyck, voor haar navel, of voor
haar knien,
Want ick kan dat goet, al had icket van stickje tot beetjen esien.
1935 Ick genees pest, brant, scheursels, en al wat ons mach letten:
Barbiers, schijt Barbiers, zy hebben gheen saves van een
klisteri te setten:
Wy weten waert 't schiet, wel helfte beter voor een wijf,
Dan dat daar een man zal gaan over een vrouwmensch en lijf.
Moersg. Neen kijnt, dat gat en booren zy niet, de vrouweluy
gane zeker,
1940 Ick zou dat niet velen mogen van een snotveger, of van een
Apteker,
Die als Cornelis Tamesz van Gisp wat hart hangt zijn of geduymt.
Modde. De vroutjes zijn swacke vaatjes, en die zijn lichte-
telijck versuymt,
Ick wilder mal om worden dat de luy dus kliecken met de
Doctoren,
Daarse wel zien datser gesontheyt en gelt verquisten en
versmoren,
1945 As een mensch een reys een veest averechts voor de naars weyt,
Roept al de Doctoren van 't land daar eens over om bescheyt,
Ick weet dat het antwoord van elck besonder van reen is,
D'een houtet met Paracelsis, die met die, en die met Galenis:
Ghenomen of de beste van alle jou pols voelt, of sy jaacht
of slaat,
1950 Zo ist noch lock raack, boter inde as, of hy raat of niet raat,
Het zijn maar raatseltjes die zy de luy an-smeeren,

1937. Variant A, B en D. *Wy weten waert hoort, 't schiet.*

1936. *gheen saves hebben van*—geen verstand hebben van. 1939. *dat gat etc.*—
dat gelukt hun niet. 1943. *kliecken*—knoeien.

En daar op gaan zy uyt een goet hart op de wilde bof ordonneeren,
Locket wel, zoo is het wel, locket qualijk 't is ghedaan;
Die mensche-moorders doen zoo zij 't willen en verstaan.

1955 *Moersg.* Ay miesteres! ghy mocht wel wat voortgaan met
jou klompen.

Hoe is jou naam met oorlof? *Mod.* Mijn naam is Modde van
Gompe.

Moersg. Modde van Gompén! dat krayden noyt Haan op
een preeck-stoel:

Ic lach dat ic barst, och Modde! mijn dunckt dat ick zulcken
steec voel

In mijn rechter zy: o mijn buyck! *Mod.* Dat's niemendallen kijnt,
1960 Komt moer, 't zal wel vergaan, 't is maar een misselijke wijnt,
En zo 't langher duurt, ick zelder jou sulcken raat veur gheven,
Datje dierghelijke niet ghehadt hebt van al jou hiele leven.

Moersg. Ick wort zo qualijk. *Mod.* Eeter dat voor. *Moersg.*
Dat helpt, dat weet ick.

Modde. Hoe hiet ghy, susje? *Moersg.* Maar ick hiet Moersgoelick.
1965 *Modde.* Moersgoelick, dat's wel, dat en is gheen doove gheseyt.

Moersg. Komt en bezichticht de Princes die van haar zelven leynt.
Kent ghy de oorsaack van haar misval bewysen.

Zoo zalmen u versochtheyt betalen en prysen. (*Binnen.*)

De Keyzer, Lethea, Aartsche, Zeege-Heer, met al de stoet.

Keyzer. Ay mijn! wat leyder maar! en 't is wel te ghelooven
1970 Dat haar de Prince heeft de maachdom willen rooven
Met kracht en met ghewelt, want ick acht voor ghewis
Dat door de schending haar hart-aar gheborsten is

Van spijt, om de moetwil van zijn schoffiering schand'lijk,
Dat by haar kleyne kracht gheweest is onweerstand'lijk:

1975 Dan of ghy door u doot, verraar, my hebt verrast,
Zoo zult ghy niet ontgaan de straffe die u past.

Datmen de schender stracx doet op de Marrickt draghen,

Ten verwytl'ijke hoon van alle zijn na-maghen,
Ten love van mijn rijk, ter eeren van het recht,

1980 Zijn romp int openbaar voor al de werelt lecht.

Medooghelijke doot! Princesse van Armeenén,

1977. Variant A, B en D. *Dat men de schender stracx doet dooden met veel
slaghen.*

1968. *versochtheyt*—ervaring, kunde.

Ghy doet mijn droeve ziel bloedighe tranen weenen!

Lethea. Ach! mijn benaude hart! van droef heyt klemt en sluyt
Mijn enghe borst, die laat nauwelijcx een suchtjen uyt!

1985 *Keyzer.* Belemmert is 't ghemoet door 't ongheval en laster!

Datmen van stonden aan een Tombe van Albaster
In ronde forme maaek: Ick wil oock dat ghy 't bout
Van schoonen Marmersteen, en 't verwillift eiert met gout;
De pylaars stelt op een, en neemtse zoo volslaghen

1990 Dat zy het bovenwerck volkomen kunnen draghen,
Het maaexsel zy van staal uytmuntend' na den stant
Des eersten Konincx van het machtich Griecken-lant,
Met kostelijke reuck van balzem doet versterven,
De dampen en de domp die licht'lijk mocht verderven

1995 't Verweende lieve en gheweydeloose lijck,
De schoonste Phenix van mijn Keyserlijke rijk,
't Zal in een loode kist wel best verseeckert blyven;
Nu mach ick voort den dach en d' uytvaart laten schryven.

(*Binnen.*)

2000 *Zeege.* Ach rampsalighe Prins! ghy komter slecht mee toe.

Aards. De oorzaak van haar doot is wat anders, 'k vermoee
Dat zy door groote spijt ter zielen is ghevaren,
De zaack en voeght my niet aan yemant te verklaren:
Nu moet ick als de lien bedruckt en droevich zijn.
En ist niet inder daat, 'tis uytwendich in schijn.

(*Al t'samen binnen.*)

Het vijfde Bedrijf. Eerste Wtkomen.

Aartsche Diana, Seege-Heer, voor de ledekant.

2005 *Aarts.* **A**ch! mijn ghetrouwe vriendt! wat een verradery
Dorst mijn zaligher Nicht ghebruycken
teghens my.

Mijn tweede lieve ziel! mijn ander ick, beminde!
Ach! of de goede Goon u tong wilden ontbinden,
Wat vreughde zou 't my zijn! Mijn kleyn hartje! waarom

2010 Zydy zoo sprakeloos, zo stock-stil en zoo stom?
Ghy hoort mijn menichmaal mijn liefde wel ontdecken,
Maar wat ist? Ick en kan gheen antwoord van u trecken,

1995. *gheweydeloose*—van de ingewanden ontdaan. 1998. *uytvaart*—begrafenis.

Ghelijck ick wel begheer. Ghedenckt u niet het goedt
En die weldaden die u off'ren mijn ghemoet?

2015 Inzonderheyt mijn jonst die ick zoo vierich stelden,
Ach! zult ghy dan de deught en heusheyt niet verghelden?
Dat waar teghen den aart van een beleefde ziel,
Daar noyt de smette van ondancckbaarheyt op viel.
O pronck vande natuur! o staal der Edellieden!

2020 Ziet wat gheleghentheyt u tijdt en plaatse bieden,
Ghebruyckte tot u nut, u zelve wat verkloecht,
Bestraft u traacheyt groot, aanziet wie u verzoeckt.
Zeege. Ach! wat bekooring, ach! ontzet my Heer der Heeren.

*Hy wijst met zijn twee vingers, met zijn voeten, daar na met een
slappe hanghende handt.*

Aarts. Ick mach by den Propheet, by Machomet, wel sweeren
2025 Dat deze stommen droes een mensche is in schijn,
Om weder-waardelijck mijn temteerder te zijn;
Na dien dat hy versmaat met hovaardighe zinnen
't Gheen dat veel Princen groots wanhopelijck beminnen
Arabische Vorsten, ziet, ziet hier mijn rechte loon,
2030 Ick weygher u, hy mijn, dat doet mijn duysent doen.

Sy gaat legghen op de koetsc.

Zeege. U zy veel grooter danck als ick kan maken kondich,
Ghy doetet groote God dat ick my niet bezondich
Aan de wellusten van het weelich dertel vleys,
Dat mijn menschelijckheyt bespringt van reys op reys;
2035 Ghewoone tockeling maackt mijn ghemoet stantvastich,
Dies duld'ick oock mijn strijt ghewillich en onlastich.
d'Infante is ghesteurt, 't is best dat ick vertreck,
Eer ick haar gramschap meer tot toornicheyt verweck:
Gheterchde razery maackt dolle menschen heftich,
2040 Maar hoe! ist moghelijck dat een Princes zoo deftich
En Goddelijck bedeeft, dat Asia daar op bromt,
Tot zulcken stouticheyt van onbeschaamtheyt komt?
Dat zy met onvertzaacht en al te dert'le zinnen
Een vreemdeling verzoeckt tot oughebonde minnen,
2045 Daar de nature heeft het vrouwelijck gheslacht

2019. *staal*—ons: staaltje; hier in den zin van: puik. (Vgl. de bet. van het Hd. Ausbund). 2035. *ghewoone tockeling*—het gewend raken aan de prikkeling van den wellust). 2036. *onlastich*—zonder moeite.

- Tot alle eerbaarheyt en kuysheyt voort-gebracht!
 De zinneloose lust die wy ons inne-beelden.
 Die is van grooter kracht als zelfs de vlugghe weelde,
 Die schielijck van ons vliet wanneer zy is ghetemt,
 2050 Waar zy 't verstant beweeght wert reden over-stemt:
 Die God zy danck, die mijn zo wel heeft beghenadicht,
 Dat ick volkomen ben ghetuchticht en bezadicht. (*Binnen.*)

Aartsche Diane.

- Wat grooter smaat is dit? Mijn bloedt koockt in mijn borst!
 Ick hing den trotsert op, dat ick van schaamten dorst:
 2055 Versmader! ben ick dan zo lelijck en onaardich,
 Dat ghy mijn niet en acht u troetelinghen waardich?
 Ellendighe! nu ghy ghekomen zijt tot yet,
 Door mijn, nu acht ghy mijn noch al mijn weldoen niet;
 Door wien zydy, o bloedt! tot hoogheyt doch gherezen?
 2060 Wat zoudy, arme mensch! zonder mijn hulp doch wezen?
 Wie een landlooper helpt, een hanghe-bast verschoont,
 Die wert end'lijck van haar met alle quaadt gheloont.
 Ach! almachtighe Goon! hoe mooghdy doch toelaten
 D'ondanckbaarheyt die ghy als grouw'lijck plach te haten?
 2065 Vervloecte stommen boef, ghedenckt u niet, o fiel!
 Dat ick u leven met mijn voor-bidden behiel?
 Ghedenckt u niet, o guyt! dat ick u heb doen vinden
 Ghenade, heul en heyl, by Vader en by Vrinden?
 Ghedenckt u niet, o schudd'! dat ick u heb ghebracht
 2070 In zulcken weerdicheyt, datmen u meerder acht
 Als zelfs mijn eyghen Broer? Ick zal u wel doen heughen
 Wat onbekenzaamheyt en vrouwe haat vermeughen.
 O schuymzel der schepsels, u beestich snoot ghemoet
 Erkent de eere niet die men uyt heusheyt doet:
 2075 Ick zal de bittere spijt van't schotsche weyg'ren wreecken,
 Zoo dapper, datmen daar zal weten af te spreken.
 Hoe mach 't u van 't hart, Aartsche Diana, dat
 Ghy dus schamper beschelt, die ghy lief hebt ghehadt?
 Die ghy lief hebt ghehadt niet als de lichte vrouwen
 2080 Die yeder lieven en gheen zinlijckheyt en trouwen;

2052. *ghetuchticht*—die zijne driften onder tucht houdt. (Vgl. ontucht en het Hd. züchtig). 2069. *schudde*—schobbejak deugniet. 2072. *onbekenzaamheyt*—on-dankbaarheid (on-erkentelijkheid).

- Maar als een schoone ziel, in welcken blijft gheprint
 De liefde van het beeldt die het onentlijk mint,
 Want minne die wy haast en licht veranderen konnen,
 Die houd ick voor gheveynst en niet oprecht begonnen.
- 2085 O alderbraafste man! al schijn ick nu zoo quaadt,
 Ick gun u meerder goets als ick u mercken laat:
 Mijn brallert, 't was mijn schult, ick was te wangelatich,
 U deg'lijkheyt vernoecht veel meer een aanschijn statich,
 Dan wuftheyt weeseloos, dan ooghen propste vol
- 2090 Van ritsche geylicheyt en heete lusten dol.
 O goude maticheyt: t'zints ick u heb begheven
 Verloor ick, laas! de kunst van wel te konnen leven,
 Wanneer de red'lijkheyt des ziels verbannen werdt,
 Zoo loopt voor balling 's lants de eerbaarheyt van 't hert.
- 2095 O toomeloos ghemoet! hoe komt my staach op-steyg'ren;
 De bitterheyt des smaats, van't al te dreutsich weyg'ren;
 Wtheemsche laffe mens, duur zal de hooghmoet staan,
 Die ghy hebt aan een vrou, een groote vrouw begaan:
 Maar hoe! zoud' hem mijn ziel doch immer konnen haten?
- 2100 't Is my niet mog'lijk om gram my te ghelaten;
 Maar ick beklaagh ghelijck u zotheyt en de mijn,
 Hy wil niet daar hy mach zoo groot en machtich zijn:
 O blootheyt zonder gront! u meerder komt u vryen,
 'k Heb u met slapheyt en mijn dwaasheyt medelyen;
- 2105 Hoe dat hy mijn meer hoons, meer trots en quaadts aandoet,
 Hoe ick hem liever wil en wensch in mijn ghemoet.

(Binnen.)

*De Keyzer. De Negreensche Bode. En den Prins Amaran, met
 zijn vier Broeders, ghewapent, uytghenomen de helmen en hantschoenen.*

*Amaran, Prince van Nigreen, komende onder uyt van
 't graf van Aardige, en gaat na de Keyzer.*

- Daar leyt mijn hoop, helaas! daar leyt mijn uytghelesen!
 Daar ick int leven noyt eens by heb meughen wesen!
 Betreurelijke doot! te luttel ist gheluyt
- 2110 Mijns lichaams, om mijn druck te recht te brommen uyt.

2087. *mijn brallert*—mijn roem (gij, op wien ik roem (bral); *wangelatich*—die zich niet fatsoenlijk gedraagt (gelaat).

- O Hemel! wat de mensch voor vast hem gaat voorsetten,
 Dat kunt ghy met een winck en ooghenblick verletten.
 Ach mijn beloofde Bruyt! wat laat ghy mijn al druck!
 Ach! door u en door mijn 't onverwacht ongheluck.
- 2115 Lichtvaardighe Fortuyn! hoe hebby niet ghegeven
 Dat ick haar eensjens zach int waarde lieve leven?
 Ach schoonheyt wonderbaar! een zond' meer als ghemeen
 Heeft hy begaan door nijdt van uwe Godlijkheen,
 Die onverdient en wreet u 't leven heeft ghenomen;
- 2120 Dan dat vertroost mijn wat, dat ick hier ben ghekomen
 In zoo bequamen tijdt, dat ick de schelmsche daat
 Van haar zal straffen met het aldergrootste quaad,
 Aan haar en hem, zegh ick, die staande maar wil houwen
 De gheweldighe moort bedreven aan mijn vrouwe.

Sijn Broeder Vrederijck.

- 2125 Wel Broeder, wel hoe dus mistroostich en bedruckt?
 Misschien is zy versuymt of snel verongheluckt:
 Ten voeght zo groot een Prins zulek wesen niet te dryven,
 Laat die kleynmoedicheyt de moedeloose wyven,
 Die om het minste ding stracx thoonen 't meeste leedt;
- 2130 Gaat, stelt de wraack in't werck, ghelijck ghy u vermeet,
 De klachten, die ghy doet, zijn vruchteloos begonnen.
Amar. Iek ben van schaamt en spijt tot in mijn ziel verwonnen.
Vreder. Daar komt de Keyzer met zijn Heeren altemaal.
Amar. En gaan wy door dees poort tot midden inde zaal.

De Keyzer, met al zyn staet, zit in zyn Troon.

- 2135 *Keyzer.* Wat mach de vreemde Prins, o Vorsten, herwaarts
 jagen,
 Dat zoo ghewichtich is om hier te komen klaghen?
 Daar 't Eylant van Kalfa zo ver van Phrygi leyt:
 Daar komt den grooten helt, laat hooren wat hy zeyt.
*Amaran, na een groote eerbiedinghe, zeght heel glorieuselijck dese
 volghende regelen.*

Heer, Mogenste Opper-Heer van't Aziaansche Rijkce,
 2140 Vermaart voor goedt en recht, ja also deughdelijcke,

2111. *voorsetten*—voorstellen. 2126. *versuymen*—veronachtzamen. 2139. *glorieuselijck*—trots.

- Dat ghy een yder een zijn billijkheden doet,
 Al waart teghen u zelfs, of yemaut van u bloedt;
 Ick twijffel niet dat ghy te straffen zoudet schuwen,
 Al waart schoon dattet waar de naaste van den uwen,
 2145 Als hy met laster van verraderye boos
 U kroon of u persoon yets mæekten eere loos.
 Op het vertrouwen van u deuchden uytghenomen
 Verliet ick mijn ghebiedt, en ben hier aan -ghekomen
 Met die vrymoedicheyt, om voor u Majesteyt
 2150 U dochter van verraat en van moordadichey
 Te overtuyghen stracx, indien 't my mach gheschieden,
 Dat u ghelieve die hier daet'lijk te ontbieden;
 Want zy heeft valschelijck, met wreetheyt ongehoort,
 Haar Nichte, de Princes, onmenschelijck vermoort:
 2155 En overmidts de zaack zoo heymelijck is bedreven,
 Datmen daar kunt noch ken, noch blijck daar af kan gheven,
 Zoo ben ick hier bereylt om met de wapens stout,
 De Ridder, die haar zy, of haar onschuldich hout,
 Int open rayme velt stoutmoedich te bevechten,
 2160 Tot d'uytgang vande strijt ons eyndelijck zal rechten
 Van mijn antichting vals, of van haar grouwel snoot,
 Dat is door 't vonnis van een schandelijke doot.

De Keyzer.

- By al de Goden, Prins, daar wy lien onderschuylen,
 Gheloof ick nimmermeer dat een zoo overvuylen
 2165 En hel-waardighe daat oyt in mijn Dochters gheest
 Gheherberght immer of ghehuysvest is gheweest.
 Maar na dien dat ick moet door het ghebodt van reden,
 Zal ick hanthaven u in u gherechticheden:
 Zoo sweer ick u op trou, en op het heylich recht,
 2170 Zoo ick haar schuldich vijn aan 't ghene dat ghy zeght,
 Het zy in raat of daat, ick zal in zulcker voeghen
 Haar straffen, dat ghy u volkomen zult vernoeghen.
 Gaat haaltse my al voort.

Aartsche Diana uyt, en ghezet by haar Vader.

Ziet Prince hier de gheen
 Die ghy betydet, met de snootst der lelijkheen,

2146. *yets*—eenigszins, in eenig opzicht. 2174. *betyden*— betichten.

- 2175 Stelt nu u voorslach voor, en kundy 't ons bedieden
Met waarheyt, als't behoort, u eysch zal u gheschieden.
Amar. Ick dencke niet Mevrouw, Aartsche Diana, of
De ghene die u zien in u Heer Vaders hof,
Met dusken waardicheyt en schoonheyt uytghesondert,
- 2180 Of zy zullen met mijn ten hoochsten zijn verwondert,
Als met verradery van eyghene vrienden doot
Dat zulcke gaven hooch verzelschapt zijn zoo snoot;
Om dieswil dat het stuk zo leelijck als mispresen,
Zoo ongelooff'lijk is als swaar betuyght kan wesen:
- 2185 Zo zal ick nietemin met krachte houden staan
Dat ghy u schoone Nicht vermoort hebt en verraan:
Of dat ghy d'oorzaack zijt waar door zy moest verliesen
Het leven en de ziel: Ghy mooght voor u verkiesen
Wat Ridder dat ghy wilt, met dien beding, al zaft,
- 2190 Zoo ick hem overwin dat ghy zult zijn ghestraf
Met een langzame doot, en koom ick te beswijcken,
Zoo wil ick datmen my doet sterven van ghelijcken;
Ick achtet lichaam niet, daar leyt mijn weynich an,
Want ick doch zonder haar duuren noch leven kan.
- 2195 *Keyzer.* Dochter, ghy hebt ghehoort, wat u werdt opghedreven,
Bedenckt u wis en wel om antwoord voort te gheven,
Want wien van beyden heeft misdaan teghen mijn kroon,
Die zal ick strenghelijck al levendich doen doon.

Aartsche Diana, gheweldich versteurt.

- O onbeschoften bloedt! o alder-onbesuysten!
- 2200 Die u verstant en deught draaght in u lompe vuysten:
O goet-dunckende geck, wiens zot en ydel hoofd
Van alle red'lijckheyt verwaand'lijck is berooft,
Wiens logge lodzich lijf met al zijn grove deelen,
Is nutter om een Boer, als om een Prins te spelen,
- 2205 Druystighe grootsche nar, vol opgeblasentheyt.
Van waar komt u (o zot!) also veel onbescheyt,
Dat ghy durft nemen voor te tergen de ghedulden
Der Princen, en het kint des Keysers te beschulden
In zyn by-wesen zelfs, dat in zijn eygen zaal,

2179. *dusken*—zulk een. 2181, 82. Deze regels moeten waarschijnlijk in omgekeerde volgorde gelezen worden. 2184. *swaar betuyght*—moeilijk te bewijzen. 2189. *al zaft*—ondertusschen. 2195. *opdriven*—aantijgen. 2201. *goet-dunckend*—laatdunkend (die een al te goeden dunk van zich zelf heeft). 2205. *druystigh*—onbesuisd

- 2210 Met reuckeloose reen, en valsche loogen-taal?
 O zotheyt overdwaals! de mensch is zoo vermetel,
 Dat hy mijn dreyght, o Goon! dat voor mijn Vaders zetel;
 U woorden en u doen bedocht en wel verstaan,
 Bethoonen dat ghy moet van neskeyt swanger gaan:
- 2215 Ghy komt hier toegerust met Ruyters en met Knechten,
 Ghewapent, om alleen een Joffrou te bevechten,
 Een Joffrou, die noch u, noch uwen heeft ghedaan,
 Noch ongheneucht, noch leet daar teghen heeft ontfaan.
 Mijn Nichte (die ghy zeght) dat ick hebbe doen sterven,
- 2220 Zo veel eeren en dienst als yemant mach verwerven,
 En had ghy maar een deel van die stoutharticheydt
 Die u oneyghentlijk met lof wert na-gheseyt,
 Ghy zout, o blooden guyl! ghelijck een man van harten,
 Een Helt, een Heer, een Vorst. en ghene vrouwe tarten
- 2225 Om teghen u te slaan. Ick ben een swacke Maacht,
 Onnoozel en niet vals, maar also onvertsaaght
 Dat ick, waar ick als ghy, ghy ginckt niet uytter zalen,
 Of ick zou u dicke kop doen van zijn romp afdalen,
 Tot een bewijse van u malle zotticheen;
- 2230 Ick ben noch die ick ben, komt an, ick ben te vreen,
 Zoo 't u mijn Heer ghelieft, met een stock uyt de koken
 Te thoonen dat ghy hebt vals en onwaar ghesproken,
 Dat ick zou schuldich zijn aan het verraat of moort,
 Komt hier, en brenght ons eens yet wat waarschiynlijcx voort;
- 2235 Waar uyt zoud'ick het doen, om wat oorzaeck of reden?
 't Is waar, zy was heel schoon. Danck zy de goedicheden
 Des Hemels, ick en ben noch zoo wanschapich niet
 Dat ick haar schoonheyt oyt benyde met verdriet;
 Of zou haar rijkdom my zoo groff'lijk doen vergissen?
- 2240 Dat heeft geen schijn van reen: Want ziet, de erfenissen
 Mijns Vaders die zijn meer; dies waar ick meer begheert
 Als zy, van Vorsten groot en Princen hoogh gheert:
 Dus weet ick nu gheen noch te dencken noch versieren,
 Daar ick 't om zouw bestaan in eenigher manieren:
- 2245 Maar waarom dient my doch dat ick u dit vertel?
 U, die dees helden fors, ken ickse anders wel,
 Die lossen botten bol van 't lichaam zullen smyten,
 Voor u hovaardicheyt en schandelijck verwyten.

2220. Variant B, D en E. *als yemant kan verwerven.*

2222. *oneyghentlijk*—te onrechte. 2243. *versieren*—verzinnen.

Amaran kreuntet hem niet, en seydt teghen de Keyzer.

- Zire, ten voecht niet dat een Vorst of machtich Heer
 2250 Hem steurt, of kreunt, of stoot aan vrouwe woorden teer,
 Die zonder overlegh met gramschap meer ontsteecken,
 Als met de kracht des deuchts onwaardich weder-spreecken,
 De waarheyt vande ticht met fierheyt trots en koen,
 En looch'nen aldermeest de dinghen die zy doen.
 2255 Doet my een Ridder hier nu datelijck verschynen,
 Die hare zaken derf aannemen als de zynen,
 Met wien ick door 't ghevecht zal thoonen naackt en klaar
 Dat mijn beklachten, ach! is meer als al te waar:
 Indien ick hem versla met dese kloecke handen,
 2260 Zoo wil ick dat ghy hem en u dochter doet branden,
 Ghelijck de waardicheyt vereyscht in zulcken zaack;
 En zo mijn ong'luck wil dat ick te onder raack,
 Ick geer gheen ander recht, noch straffe, noch ghenaden,
 Als uwe Majesteyt zult vinden best gheraden.
 2265 *Keyzer.* Hoe swaarijck ist, o Goon! te zitten aan 't ghebiedt,
 Ick mach mijn eyghen kindt, helaas! verschoonen niet;
 Wat is de kroon een last, waar icker van ontslaghen,
 Ick zou dat lastich pack niet weder willen draghen,
 Maar ick zou kleynelijck my gheven inde rust,
 2270 En off'ren willich op de zotte heerschens lust,
 Van menich mensch ghewenscht diese gheluckich waanen,
 Ick moet, ick wil of niet, mijn kindt Aartsche Diane
 U zegghen dat ghy krijcht een Ridder alzo stout,
 Dat hy u recht van daagh kloeckmoedich staande hout,
 2275 Op de voorwaarde die de Prince stracx hier bescheyde,
 Dat is, wien dat verliest dat die hem moet bereyden
 Om in de doot te gaan. ja zelfs tot inden vlam.
 Ghy zijt des wel ghetroot of het u over quam?
 Ghy Ridders hoogh van moet van onverwonnen zinnen,
 2280 Wie den Phrygische Prins manhaftich kan verwinnen
 En 't harssen-becken klooft van dat zoo vleesich lijf,
 Die krijcht mijn eyghen kindt, mijn dochter tot een wijf:
 Hy zy oock wie hy zy, of oock van wat ghesintheyt.

Sy swyghen: Schricken van vreeze.

Aarts. Ach Goden wat ick zie! mijn ooghen slaan tot blindtheyt.

- 2285 Hoe seer is hy verdoolt die op een zant-gront bouwt:
 Vervloeckt zoo is de mensch die op de mensch vertrouwt.
 O hoofsche gutyery! beloften zonder meenen.
 Ach! u gheveysde trou is in een blick verdweenen:
 Van al de Ridders, laas! en isser, ach! niet een
- 2290 Die voor mijn jonghe lijf nu inde strijt wil treen.

*Seghe-Heer werdt sprekende, door 't zien vander groote noot
 van Aartsche Diana.*

- O blooders kleyn van hart! O ghy verwijfde loeren!
 Onwaardich om de naam des Ridderschaps te voeren.
 O Pochers, snorekers, blaas-ballighen by de wijn,
 Die vrome Helden by de beste tafels zijn;
- 2295 Die daar slach-orden stelt met roemers en met glasen,
 Eu daar kunt vande krijgh en vande vyandt rasen,
 Daar ghy u hoogh beroemt en op het braafst verheft.
 Swijght reeckels, blafferts, swijght, nu hebdy uytghekeft,
 Waar is u koenheynt nu? U preutsche ed'le zeden?
- 2300 U woorden zoo ghevoeght op juyste maat en stede?
 Nu zijn u krachten dof, nu zijn u kunsten doot,
 Nu u Princesje leyt in haren hooghsten noot,
 Anext-vallich en verschrickt ter aarden plat gheslaghen;
 O zielen vroom en vroet! hoe kundy dit verdragen
- 2305 Dat een ondrach'lijck mensch u moeden zoo braveert,
 Dat hy in spijt van u des Keyzers kindt onteert?
 En dat slechts op 't vermoen van zijn dolle ghedachten.
 Dat lydy, fy u al! by de Hemelsche krachten,
 Ghy zijt te bijster schuw, de adel en de eer,
- 2310 Onteedelt en onteert ghy immers al te seer.
 O Schrobbers stijf van vrees, men hoort u dus te groeten,
 En breecken u 't gheweer als schelmen voor de voeten,
 En dryven in een drift als beesten u te hoop,
 En brenghen op de marekt voor slaven u te koop.
- 2315 'k En weet niet, Amaran, wat dat u heeft bewoghen
 Tot die afgrijs'lijckheynt van u versierde looghen,
 Die ghy zoo schellems als ongheluckich en vals,
 Zult treecken noch van daagh in u vervloeckten hals.
 O lasteraar! o droch, dees handt zal u vernielen,

- 2320 En stieren uwen gheest by de verdoemde zielen,
Die in bewaring heeft de Meester vande Hel,
Op dat hy u een straf na u verdienste stel.
Gheswinde loghenaar van duyvelsche afkoomste,
Herroept de vuyle smaat die ghy spuwt op de vroomste
- 2325 En deughdelijkste vrou, en klopt op uwen mont,
Belijdt de schult van u vermaledyde vont,
Of ick zal u dien kop van 't groote lichaam hacken,
En het gheschonden rif den beesten voort toesmacken:
Nu, kiest of deylt, 't is tijdt, laat zien wat komter uyt?
- 2330 Den Ezel swijght, o doot! hy blijft by zijn besluyt,
Daar leydt mijn hantschoen eel, nu schijnt den bloedt te suffen,
Die al de wereldt stracx met dreyghen ging verbluffen,
't Ghelieft zijn Majesteyt dat ick de kamp-slach doe?

Keyzer verwondert om den Zeegeheer.

Keyser. Wel droom ick! Ist bedroch, mijn vriendt? Hoe gaat dit toe?

- 2335 Lof zy u Machomet voor zoo veel goede daden
By al de hooghe Goon, ick ben zoo overladen
Van blyschap en van vreught als yemandt die daar leeft,
Om dat u de Katar alsoo begheven heeft.
Nu is mijn hart gherust, nu zal mijn kindt niet lyen
- 2340 Het schrickelijck versoeck van zijn bedriegheryen.
Aarts. Mijn ziel is opgevult met onghemeten vreught,
Den Hemel zy ghedanckt voor dese groote deught.
Seege. Heylighe Majesteyt, wilt toch in yl ghebieden
Datmen hier plaatse maack daar het ghevecht zal schieden,
- 2345 Mijn hart hier hongh'rich snackt na een gherechte wraack.
Amar. Ick ben verwondert in de glorioose spraack
Van desen stommen bock, ygut koom ick in't grypen.
Ick duw u 't lijf an twee, en 't merrich uyt de pypen,
Ghy weecke halve vrou van kinderlijcke kracht:
- 2350 Maar holla, is hy niet van Koninglijck gheslacht,
Van Vorsten oor of bloedt? zoo stiert hem zyner vaarden,
Want d'oorzaak van 't verschil dat is van groeter waarden.
Keyser. Hy is dan wie hy is, alwaar hy lomp of grof,
Ghy hebt alleen gheeyst een Ridder van mijn hof.
- 2355 *Amar.* Is hy gheen Koninx kindt hy werdt niet aanghenomen,

2353. Variant E. *Hy is van wie hy is.*

2340. *versoek*—ondervinding. 2351. *zyner vaarden*—zijns weegs.

Zoo is den strijt alreets ten eynde al ghecomen.

Keyser. Wel wederroeptse dan, want u uytvlucht is slecht,
Die tuyghen dat ghy zijt beancxsticht voor 't ghevecht.

Een Schilt-knaap, met de blancke helm, knielt.

Prins Amaran, mijn vrouw, de Koningin van Tharsen,
2360 Die raat u desen slach te setten uyt u harsen:
Want ziet, den stommen Heer die ghy beroept ten strijt,
Die is van hoogher zaat, en stercker als ghy zijt.
En 't recht is op zijn zyd', dies zoud ghy onderlegghen.

Amar. Ghy mooght de Koningin van mynent wegghen segghen,
2365 Haar raat komt al te laat, en dat ick niet en stel
Betrouwen noch gheloof int vollick vande hel;
En is de Ridder zulex als ghy hier komt verklaren,
Te liever is hy mijn, ick wacht de uytkompst garen.

Schilt-knaap schenckt Zeege-Heer den helm.

Edel jonghe Heer, mijn vrou u desen schenckt,
2370 Op dat ghy haar daar na tot zijnder tijdt ghedenckt.
Zeege. Me-vrouw', de Koningin, komt my meer goets verlienen,
Als ick nu niet en kan, maar hope te verdienen.

(De jonge gaat binnen.)

Keyzer. Komt herwaarts, Vrederijck, komt herrewaarts by mijn,
En ghy Heer Olymaal, ghy zult de Rechters zijn.
2375 Gaat zeght de Keyserin, wil zy 't ghevecht aanschouwen,
Dat zy ter venster gaat met al haar staat-Joffrouwen.

Zeege-heer comt gewapent uyt.

Daar komt de Wapen-Heer, nu krijcht de Prins de rest.
Wel aan, steeckt de trompet, dat ellick doe zijn best,

Hier 't ghevecht, hy doot hem, en brengtet hoofd voor de Heeren.

Zeege. Lecht daar, o boose schalck! die stoutlijck dorst
verdichten

2380 Een helse Duyvels vont, en die een maacht antichten.
Me-vrouw, daar is de kop; ghelieft u anders yet?
Aarts. Neen Helt, ick ben voldaan, my is ghenoech gheschiet.
Keyser. Grootmoedich jongheling, mijn woordt zal ick u houwen,
En doen u tot een Bruydt u zelfs ghewonnen trouwen.
2385 Mijn Heeren, wat dunckt u, lach dese Prins ter neer,
Waar ick op huyden niet de alderarmste Heer?

- En waar ick niet gheweest bedwonghen te kastyen,
 Mijn dochter zou de doot onschuldich moeten lyen:
 De Goden hebben danck, en u heldich bestaan,
 2390 Die van mijn droevich hort de zorghen hebt ghedaan.
 Ten gheve u niet vreemt, ghy Koningen en Heeren,
 Zoo ick, boven ghewoont, den edelling wil eeren:
 Want sodanigen volck die maken haar gheacht
 De gantsche werelt door, door deughden ende kracht,
 2395 Haar komt de eere toe, en niet die haar begheven
 In yd'le feesten groots, noch in een vroomlijck leven,
 Van luye ledicheydt en and're mack'lijckheen.
 Wat eer dat ick bedenck zy is my noch te kleen,
 Om dies wil dat hy heeft beschermt met zijn handen
 2400 Het leven van mijn kint, en het rijck vande schanden
 Verlost: en daar toe noch den vyandt selfs ghedoot,
 Dat my, en u al t'saam, bereydt een blijdtschap groot.
 Maar ach! gheluckighe, hoe varen doch u wonden?
 Komt gaan wy, o mijn zoon! zoo werden zy verbonden.

(Binnen.)

*Aartsche Diana, en Seege-Heer, sittende in een
 flouwelen stoel.*

- 2405 *Aarts.* Ick bidde u, mijn vriendt, om 't gheloof vande Goon,
 En om de liefde daar ghy mede naamt de kroon
 Van Brademantes hooft, dat ghy my wilt verklaren
 U naam en u gheslacht, en wie u ouders waren?
 En van waar dat ghy zijt, u sweerend' op mijn eedt,
 2410 Dat ick u loonen zal met 't dierste dat ick weet,
 Dat's met mijn eyghen hart, dat ghy te vreen sult stellen
 Met de begeerten die 't met lust om weten quellen:
 Met dien bedinghe, dat voort ghy sult voort zijn ghelijck
 De Meester van mijn zelfs, en van mijns Vaders rijck,
 2415 En voort van al het zijns; vertrouwt ick zal 't u maken,
 Ick zegh u dinghen die mijn op het naaste raken,
 Met ongheveynsde mont; daarom, mijn ziel! indien
 Ghy teghenwoordich my niet stracx wilt sterven zien,
 Zo doet als ghy behoort, en wilt eens overlegghen,
 2420 Wat stercke liefde my noch andermaal doet segghen
 De jonsten van mijn hart, so vry als onbequaam,

2420. Variant A, B en D. *my tot andermaal doet segghen.*

2391. *Ten gheve u niet vreemt*—het bevreesde u niet.

- Met groot perijckel van mijn eerelijke naam.
 De min heeft mijn vervoert, mijn schreumhartighe vreesen,
 En mijn natuur en is niet zoo sy plach te wesen:
- 2425 Met wat een lijdtzaamheyt verdroech ick stil by my
 De bitterheyt des smaats van uwe weyghery;
 Als ick oock by u quam en sprack u vande saack,
 Door feyl van u ghehoor, en manghel van u spraack:
 Maar nu u alles is ten vollen weer ghegeven,
- 2430 En nu ghy voor u ziet die gheen die zelfs haar leven
 Zou off'ren voor u op, so bid ick u en weest
 Zoo halstarrich of zoo hart, noch onbedacht van gheest,
 Dat ghy afslaat het goedt dat u werdt aangheboden
 Van 't luck, van min, van my, en vande goede Goden,
- 2435 Tot loon, om dat ghy my beschermt hebt mijn lijf,
 Ontfangt my u vriendin, en tot u wettich wijf.

De leste Wtkomste.

- Seege.* Doorluchtighe Princes, en groot-vermoghen Vrouwe,
 De machtichste Monarch sou hem gheluckich houwen
 Die u verwerven mocht, teu aanzien van u jeught,
- 2440 En rijke rijckdom groot, en u volmaackte deught;
 Hoe veel te meer dan ick, doolende arme Ridder,
 Die niet meer goets en heeft als een beroyden bidder,
 Die ghy behouwen hebt, en zoo vert hebt ghebracht,
 Dat ick de grootste my van al de wereldt acht:
- 2445 Ghy heft my op den top des eers op't onvoorsienste:
 Daarom mijn waarde vrou! heb ick eenighe dienste
 Mijn leven u ghetoont, sy quamen u recht toe,
 En 't is mijn leet dat ick gheen meerder u en doe.
 Maar na dat u belijft mijn staat en naam te weten,
- 2450 Zoo weet dan dat ick ben den vondeling geheten,
 Zo mijn de Koningin van Tarsen deet verstaan;
 Van mijn gheslacht heeft sy mijn noch geen kunt gedaan.
 Dus overdenckt met raat, o Vorstin aller vrouwen,
 Oft u al nut zal zijn dat ghy zoo laach zout trouwen:
- 2455 Indien 't u wel ghevalt zoo sweer ick u mijn trou,
 En neem u daat'lijck tot mijn ghetroude vrou.
Aarts. En ick u tot mijn man. *Seeg.* Ick heb niet durven
 denken,

Op 't geen dat u gelieft zoo heus aan my te schencken.

- Aarts.* Komt gaan wy, o mijn troost! op dat wy voort de feest
 2460 Bestellen alst betaamt. *Amour.* Ghy hebt wel uytgeweest:
 Ghy hebtje vrydach wel evast, doeje niet propertje?
 Ick moetje laten uytschild'ren, fraysghewijs op een koopertje
 En dragen jou as de Weesmannetjes op mijn verweende borst,
 In plaats van een suffet. Elementen 'k heb sulcken dorst.
 2465 Hoort volckje, blijft wat staan, ick moet jou allegaar wat
 vraghen:
 Zel ghy jou ghelt of tijdt, uytgaande, oock beklaghen?
 Maar statet jou wel an, zo doet my lustich na,
 En klapt eens in u hant, en roept eenstemmich ja.

Ao. 1618. den 8 Junij.

't Kan verkeeren.

G. A. BREDERO.

2469. *suffet*—halssieraad (?).

Lijck=dichten/

Over t'afsterven

des aardigen ende vermaarden Poets,

GARBRANT ADRIAENSZ.
BREDERODE.

EPITAPHIUM

Of

Graf=dicht/

Op't overlyden vanden ſurrijcken Poet

G. A. BREDEROOD.

- D**E snelvluchtige Faam op haar Basuyne blaast,
En maackt door haar gheschal my 'thert in't lijf verbaast.
Wat komter voor gherucht nu klincken in mijn ooren?
'k Woud' ick doof waar geweest doen ick zullix most hooren
- 5 Men zeyt dat Atrop' heeft *Breed'roo* zijn draat ghekort,
En de zielloose romp ter aarden is ghestort.
De felle Doodt, die doch niemanden niet wil vieren,
Deez' heeft hem oock ghetrefte, door ad'ren, ze'en en spieren.
Zeght my eens hels gedrocht, wasser geen meer als deez'
- 10 Daar ghy op lossen mocht uw' wtghereekte peez'?
Van zo veel duysenden, most ghy deez' juist wtkiesen,
En doen ons zo een licht in duysternis verliesen?
Of quam u inden sin (te weten) dat den helt,
Altijdt voor zijn devijs, *het kan verkeeren*, stelt?
- 15 Ghy wilden dat hy zelf inder daat zouw' bevinden
Het geen daar hy zijn werk altijt mee plach te binden.
O ghy leer-gier'ghe jeucht! treckt aan het rouw'-gewaat:
Ghy mannen Redenrijck, toont mee een droef ghelaat;
Ziet ghy de Musen niet hoe droevich dat zy treuren?
- 20 Hoe trekken zy haar hayr, hoe zy haar kleed'ren scheuren?
Ziet ghy Apollo niet hoe hy zijn glansich hoofd,
Door duyst're swarte mist, van 't klaar schijnsel berooft?
Om Phaëton zijn Zoon mocht hy niet droever wesen,
Als hy is om *Breed'ro*, die waardich wierd ghepresen.

7. *vieren*—vrijlaten.

8. *ze'en*—zenuwen.

- 25 Amstel-godinnen al, ghy Nymphen van het Ty,
 Verbiedt dat-men als nu u blauw veldt niet bery.
 Ghy oorloochs-schepen groot, wilt nu nergens heen vluchten:
 Maar wt u holle buyk wilt nu eens hert'lijk suchten:
 Toont nu u grof geluyt, gheeft dat voor een gheschrey,
- 30 Ende tot by Charon, doet hem daar mee gheley.
 Neemt in u vanen al, laat geen wimpels meer drayen,
 Maar laat in plaats van dien al swarte vanen wayen.
 Oock zeg ick dat-men noch de speel-plaats heel en al,
 Met treur en droevich swart al-om behanghen zal.
- 35 Wech jockerny, en boert, wech alle sotticheden,
 Datmen den tijdt nu niet in't bly-dicht gaat besteden.
 Ter plaatsen daar te voor de blijdschap heeft gewoont,
 Dat daar nu niet en wordt dan treuricheyd ghetoot.
 (Ick zeg) ter plaats men piach te spelen bly Commedy.
- 40 Datmen daar speel, als nu, een droevighe Tragedy:
 Want men ten vollen niet beklaghen kan den Man:
 En vraecht ghy wie het is? zijn wreck 't ghetuygen kan,
 Hoewel de schrale doot hem niet wilde verschoonen,
 Zo zal nochtans zijn lof onsterflijk by ons woonen.
- 45 O schranckelaar ghy docht het al ghewonnen was,
 Doen ghy de ziel verjoecht, en liet ons d'ydell kas.
 O neen, hy is nu al, dat meucht ghy vry wel weten,
 In't zoet Elesy-veldt, al-waar hy is geseten
 Niet verre van Homeer, niet verre van Virgiel
- 50 En heel dicht by Ovijd', die't boert mee wel beviel,
 Dat ick Cumaens Sybil nu mede hadd' te vriende;
 En als den Troysch Enée deez' dingen eens waar siende
 Wat treffelijker woort, wat sinnerijcker praet,
 Wat stichtelijcker reent dat daar wel omme gaat.
- 55 d'Aanlockende Syreen die d'Griek vreesden te hooren
 My zouden met haar sanck (als deez') zo niet bekooren.
 Leeft daar gheswinde heldt, leeft daar wt alle nijt,
 U vrienden tot een vreucht, u vyandt tot een spijt;
 Hoe-wel de kille doot u ziel wt 't lijf ging dringhen,
- 60 Zo zalmen t'alder tijdt u lof noch hooren singhen.
 Ick woud' men alle jaar, met een ghesette straf,
 Met lof-sanck en gedicht most knielen aan u graf,
 Dat yeder om het frayst dat selfde most verchieren
 Met bloemen, loof en kruyt, en groene *Eglentieren*.
- 65 Als ons van kints kindt dan zou worden afgevraecht,
 Waarom men voor dat graf alsulcke zorge draecht?

Men zou hun seggen dan, vertellen oock te deghen,
Breed'roods Reliquien zijn't, die zijn alhier ghelegen.

- Dit graf besluyt t'lichaam, 'twelck scheen te korten schijn?
 70 Doch zijn dicht, lof en naam onsterffelijck zal zijn.
 O heldt! zijt niet bedroeft, wilt u met Nectar laven:
 Want ghy noch levend' zijt, al zydy schoon begraven.
 O onbekenden vriend, ick wensch mijn leste wens,
 Dæt is, u glory niet in eeuwicheyt verflens.
 75 En al die eenichsins de Poësi beminnen,
 Zullen in u ghedicht altijdt vermaken vinnen.

Roemt u leven alijnd.

Wie uyt liefd' liefst de konst van boertige gedichten
 Ziet onzen *Breed'ro* aan: hoewel het rif bemest
 In vaste aarde is, zijn gheest by ons huys-vest
 Door Rymeryen veel, die d'onse mensch seer stichten.

I. VISSCHER.

Men moet daar aan

A *Nacreonta* sum jactavit *Græcia* vatem,
Petroniumque sibi vendicat *Italia*.
 Dulcia qui blandis miscebat scommata verbis,
 Queis lepidè in risus *Scena* soluta fuit.
 5 Hunc *Batavi* fortes sibi delegère Pòëtam
 Sed nimium fatis occubuit properis.

N. I. à W

Treurt niet, maar liefst ghy hem, zo gunt hem teeuwig leven,
 Hy blijft toch *Breed'ro*, die hy altijt is geweest:
 Hy leeft al rot zijn lijf, daar leyt niet aan bedreven.
 By Gode rust zijn ziel, hier zweeft zijn groote Gheest.¹⁾

¹⁾ Van Dr. SAMUEL COSTER, zie diens *Werken*, uitg. Kóllewijn, bl. 611.

V Raacht ghy wat *Breed'ro* deed' de doot?
De Gheest die was het lijf te groot:

Nu hebben met hem Spel en Kluyt,

En alle zoete deuntjens uyt.

H. C. H.¹⁾

D At niet door leer alleen den Aar' der Poë sien
Ontspringht in ons : maar door natuur oock werd' gheteeht :
In *Gerbrant Breed'ro* blijkt, die door zijn rymeryen
Zijn geestighe natuur in eeuwich lof verbeelt.

P. S.²⁾

H Alfdooden die verquickte *Breed'ro* met zijn Dicht,
Dat leed de doot niet, die hem doode met zijn schicht.

T. C.

D E Schaver onses taals, wiens roem niet zal versterven,
Laat ons zijn Dicht, 't Lijf d'Aard, de Ziel den Hemel erven

*Nostra damus leti.*³⁾

W At schuldicht men de doot die *Breed'rood* heeft bestreden
Te jong, daar sy hem sach zo out en grijs van geest,
Een Plautus in zijn rijm, een Cicero in reden.

Zy meend' hy meed' in tijdt een Nestor waar gheweest.

5 Wanneer zij oock *Griaan, Roddrick, Lucell'* en and'ren

Bekleden zach 't Toonneel, die zy te leven dacht,

Des vreesich of hy noch meer zielen deed' verwand'ren,

Scheen immer meer als recht dat zy hem t'onderbracht.

Ach doot! die ons ontnemt't gheen noyt ghy weer kunt geven,

10 Die stout'lijk mayt ter neer zo jong en groenen plant:

Doch hy is doot: zijn naam en schriften eeuwich leven,

Die 't gantsche Neerlandt door zijn yeder voor de hant.

Ama chi t'ama..

1) Van HENDRICK CORNELISZ HOOFT, den broeder van den Muider Drost.

2) In de latere uitgaven ondertekend P. L. S.

3) Anagram van DANIEL MOSTART.

Selstandich *Breedro* blijft, doot zijnde en verdreven:
Want zijn Poeets vernuft doet hem selstandich leven.

Hier herbercht 't lijf, wiens geest in schertsen munten wt,
En met veel boertery steeds swanger ging van harsssen,
Wien Charon willig voert om sunst ¹⁾ in d'oude schuyt,
Vermits de zieltjens droef noch lachten om zijn farcen.

I. v. V. 2)

A Erd' zijt ghy eerst geweest, nu weer tot aard verschenen,
Roemruchtighe Poet! u lichaam dyd' tot aardt:
Ghy laat hier vriendt en maach, en sleept ten grave waart.
Een wit ghecierde kleet om u ys-koude beenen.
5 U woonplaats rust by God, eenich gaat ghy vereenen,
De schrompelighe aard', o Phoenix hooch vermaart!
Bleef hier een korte tijdt, vlucht op veel langer vaart,
Wy u naevolghers zijn nae 't strecken onser meenen.
O pronck van Amsterdam! der eenigher Poeten,
10 Ghy zult in geener Eeuw by yemant zijn vergheten;
Maar u lof-rijkich werk zal groeyen door de lucht.
Al leght ghy afgheslooft met aarde vast besloten,
U naam, u roem, u lof, zal meerder noch vergrooten,
Roepen volmondich wt, dit's *Breederoods* gherucht.

Een in 't hart. 3)

In Effgiem.

H A Goddelijcke konst! die nae zijn doodt het leven
Zo wesich hebt gemaalt, ach waar dit voor gedaan!
Licht had de doodt ghedooft, op 't beelt haar schicht geheven,
Wy hadden ons Poet, en ghy meer eer begaan.

Non nobis. 4)

¹⁾ *Om sunst*—voor niets, gratis (Hd. umsonst.).

²⁾ Van J. v. VONDEL.

³⁾ Van J. J. COLEVELT.

⁴⁾ Van JAN FRANSSEN.

O Zonne van ons roem, hoe zijt ghy zo verdweenen,
Dat ghy u glinst'rich ooch nu schuylende bedeckt?

Waar door de Duytsche taal zo helder heeft gescheenen
Door kloeeke rijms ghedicht, dat yder daar van spreekt.
5 De waarheyd van deez' saack heeft klarelyck beschreven
U handt, de welck u gheest by ons noch hier doet leven

Rethorica die treurt met suchten en met steenen
De Musen al ghelyck met droefheyd zijn bekleet.
d'Amstelsche Maechden al seer bitterlijcken weenen,
10 Teghen het ongeval van dit bedruckte leet.

De Rymers weten niet ghenoechsaam wt te spreken,
De wreetheyt van Atroop die u dus heeft versteken.

Versteken, ach! eylaas: u geest, zoo 't schijnt, moet rusten
Van soete rymery: 't geen ghy zo vloeyend' goot
15 Tot yeder zijn vermaack, tot yeder zijn wellusten
Dat ghy Rethorica vervulde dick haar schoot.
U lichaam leyt nu wel in d'aarde bleeck besturven,
Maar ghy hebt door u gheest een eeuwich lof verwurven.

Een lof, wiens roem men niet ghenoechsaam kan wtbrallen;
20 Een lof die steeds by ons in overvloet noch sweeft,
Hoewel u lichaam swack ontydich is ontvallen,
Zo achten wy dat ghy in u ghedichten leest.
Dies schreeft ghy wel te recht, BREEDERO, 't kan verkeeren
De waarheydt van deez' spreuck wy door u zelve leeren.

T. H.

*Yver't naa't recht.*¹⁾

D E vreeselijke doot die ons ruckt uyt der aarden,
En voert de zieltjens heen, een yeder op zijn stee,
Die quam lest onversiens, en nam den *Breed'ro* mee,
Die, tot haar trots en spijt, veel oeff'naars weder baarden.

¹⁾ Van T. HERTOCH.

5 Als hy begaaft met gheest ziin schrand're herssens snaarden,
 En queelde hooch en laach ghelijck Oryan dee,
 Ja gaarden by malkaar de oeff'naars op een Ree,
 Die hy door boertery haar grootsicheyt verklaarden.

Den selven *Bredero*, den oud' verliefden lever,
 10 Na-bootser der natuur, de peerle vanden Ghever,
 Eylaas! die is ghevelt, zijn lichaam zijn wy quijt.

Maar zyne Musa leeft, spijt mag're meuch-al spijt,
 Die komt ons alle daach in zijns gheests Bogaart nooden
 Hoe-wel ghy't al verwint, gheen rymer kont ghy dooden.

V Raacht yemant wie hier onder leyt?
 't Is *Breed'ro*, die met onderscheyt
 Wist op ghedicht en maat te schryven.
 Dit is de stede van't lichaam;
 5 Maar ziin onsterffelijcke naam
 Die zal hier eeuwen by ons blyven.

I. I. SCHEEPMAKER.

G Root was u gheest, te recht dies oock is groot u naam;
 De felle dootd u 't lijf alleen hier kan bederven,
 Wiens ziel heeft God: u onvergancklijckheyd, u faam
 Zal met Terens en Plaut' des Werelts doot beerven.

V Raacht yemant wie dat hier leyt in dit graf begraven?
 Is *Bredero* den Heldt, een treffelijck Poet,
 Die ons zo rijck beschonck met zijn konst-rijcke gaven;
 Al is zijn lichaam dootd, zijn geest bralt wijt en breed.
 5 Zijn spelen treurich, bly, en lietsjes deftich, kluchtich,
 Die hy ons staal-ghedenck wtmuntich heeft vereert:
 Doen dat zijn groote geest noch levend' leeft wijtluftich,
 Waar door zijn lofijck lof staach meerder wort vermeert

Besoeck in orbaar elck sin.

Lijek-klacht

*Over't droeve afsterven van den rechtaardighen, vaardighen,
en waardighen Poeet,*

G. A. B R E D E R O D E.

- I Ndien u, groote Goon! de droeve klachten raken
Van 't Wereltsche gheslacht, zo gunme toe te maken,
Tot laetste eere van den gheestighen Poeet
Een rede die vermomt gaat in een treurich kleet,
5 Op dat hy by de schaar der afgeleefder helden,
Welcker groot-geesticheyt een ouwer eeuw' vermelden,
G'lijk by ghelijcke zy, noch dat zy sonder dienst
Zijn wtvaart, die ons (laas!) verviel op't onversienst,
En zo mach zijn vernoecht, g'lijk eertijts door het blaken
10 En offren 't Griecsche heyr, haar Vorst te vreen kon maken;
Maar 't schijnt 'tgeen ons misnoecht de groote Goon niet kreunt,
Hoewel hy steets op Goon heeft van zijn konst ghesteunt:
Want anders souw die God, van wien de God der sanghen
Is hebben doen zijn tijdt, en levensloop verlanghen,
15 By 'tselschap smakelijck, by vrienden en by maghen.
En die zijn groote gheest zo goeden jonst toe-draghen
Het goddeloos ghebroet der susters, die de draan
Door nydicheyt verkort, had hem wel laten staan.
Nu ken hy genichsins door list en noch door laghen,
20 Of kloecke kunst, zijn hoofd weerom te rugge draghen
Wt de vergetelheyt, en 'tperck daar ghelt noch gout,
Noch geene mogentheyt zijn oude kracht behout.
Ay! benje noch zo, Goon! gh'lijk asje placht te wesen,
Datmen u door ghedicht noch soetheyt ken belesen,
25 Zo duncktme benje hart, g'lijk als het eertijds docht
Die konstenaar, die tot het stilstaan heeft ghebrocht
Het schuwe Wilt, de snel afvallende Rievieren,
De veughelen des luchts, en al de water dieren.
Maar benje wat versocht door het verloop van tijt,
0 Zo toont nu datje al zo goedertieren zijt
Als d'onder-aartse Goon, die om de cierlijkheyt,
Van wel-gestichte reen, hem hebben toe-gheseyt
Al 't gheen hy vyerich badt: zo dat hy daar zijn Vrouw'
Herkreghen heeft, tot troost van d'onghemete rouw'.

- 35 Maar hoe? de opper-Goon die met haar blyde scharen
 De salen van cristal en diamant bewaren,
 En oordeelen al 'tgeen dat hier beneen gheschiet,
 En lieten achtme toe dit sonder reden niet.
 Apollo heeft misschien door soete vleyeryen
- 40 De Dochters vande nacht beweecht om af te snyen
 De al te langhen draat, in zijn sin; of misschien
 Dat Jupiter gheport van hem, 't haar ging gebien.
 De plaatse die hem komt laat, ghy hem wel ghenieten
 Dan laat het u doch door medogentheyf verdrieten,
- 45 Dat ghy hem ons ontruckt ontyd'lijk, en vereert
 Ons zijn gheselschap, dat ghy licht noch wat ontbeert.
 Dan ist hem lief, ghelijck hy walchde vander aarde,
 En 'tslecht onkundich volck, zo hout bem daar in waarde,
 Vereert zijn hooft een krans, Jupijn ken hem zijn zoon,
- 50 En vier hem minder niet als yemant vande Goon.

H. C. H. ¹⁾

- V** Erslaghen en bedroeft zo is Melpomene,
 Om datse heeft ghedoodt die haar het leven de.
 Thalia is versuft deur dienze heeft verloren
 Ons *Bredero*, deur wien haar kluchten zijn ghebornen.
- 5 De Werelt zeydt ick wil u alle troosten gaan,
 Met dat ons *Garbrants* rijm zo lang als ick zal staan.

A. v. MILDERT

Weest mildt.

- A** Mstellandsche volck, treurt, klaacht, weent ende sucht,
 Om u Poët *Breed'ro*, door de doot wech-ghenomen,
 'Wijl dat hy niet meer kan staach meeren u ghenucht,
 Door zijn chier boertich dicht; ja leeren ende vromen.

P. A. Elck raapt wat. ²⁾

¹⁾ Van HENDRICK CORNELISZ HOOFT.

²⁾ Van PIETER ADRIAENSZ. RAAP.

B *Reed'ro* en is niet doodt, al is den romp begraven,
 Zijn boert en stichtich dicht wy u vertoonen noch,
 Waar in hy leeft en blijft in zielens wesen doch;
 Hy *Garbrand* is bevrijt hier van het tijtlijk slaven.

P. A.

Elck raapt wat.

LIJCK-DICHT,

Over't af-stervendes aardighen en wijt-beruchten Poets,

G. A. BREDERODE.

H Et leven baart de doot, de doot baart weder 't leven
 Geen leven dat vergaat, maar dat steeds eewig duurt,
 Gheluckich die den tijdt zijns levens zo bestuurt
 Dat hy alleen in't graf zijn suchten en zijn beven'

5 (De vruchten deses eeuws) 'tgewormt doet overgheven:
 En dat zijn groote gheest blijft versch en even jong,
 Door-brallende de lucht, op aller menschen tong;
 Van konst-lievers bemint, ten Hemel hooch verheven.

O waarde *Bredero*. u lof zal niet verand'ren.
 10 O roem van Amsterdam! o pronck onser Holland'ren!
 Zo lang des Werelts kloot blijft aan het Centrum vast.

Om dat ghy onse taal zoo heerlijk ginekt verrijcken
 Wel treftich braaf beleydt, en kluchtich desghelijcken.
 Al rot u lijf in't graf, u lof noch meer aanwast.

I. H. BLOEMENDAAL.

GRAF-DICHT,

TER EEREN

G. A. B R E D E R O D E.

LEght af u bly ghewaast, treckt aan u treur'ge kleeden,
Hollantsche Burgery, wanneer ghy dit beschout.
Denckt dan op *Bredero*, die vaack met aardicheden
Ons oude Duytsche Taal seer lieflijk heeft ontfout.
5 Hy voerden wel met recht zijn spreuck-woort, '*tkan verkeeren*.
't Was wel van hem bedacht, 't was wel van hem beleyt;
't Verkeerden wel met hem, want hy moest sterven leeren.
Voor 't sterven rust zijn ziel nu inder eeuwicheyt.

A. VAN SALINGEN.

Wt stof gheresen.

HOe wel 't verstorven rif onder der aarden rot,
En u gheruste ziel leeft eeuwichlijk by Godt,
Zo zal nochtans u geest o *Bredero!* niet sterven:
Maar alle lof en eer van vele hier beerven.

Gheen sonder strijdt,

AL heeft de oose doot ons *Bredero* ontnomen
Die 't leerelijck met vreucht afbeelden voor ons al,
Aan zijn eerwaarde naam en zal hy doch niet komen:
Want die in ons ghemoet geduurich woonen zal.

H. L. ROGHMAN.

Wandel. **W**ie is besloten en ghekerckert in dit graf?
Coster. Vraagt niet, 't is *Breed'ro*, die elck een het zyne gaf.

Wandel. Vergat hy oock zijn zelfs?

Coster Neen, hooch noch laghe staten:
 5 Hoe deftich, geyl, of bot, 't most van zijn veeren laten,
 Door een zo schrand'ren gheest, met boerten overlaan,
 Wees yder een zijn wech, dies moochdy oock wel gaan..

D. P. AB EMBDA.

Lijck-dicht,

Over 't sterven van den taalgerigen Poet

G. A. BREDERODE.

DE doodt die slacht een gierich mensch,
 Die nimmer heeft zijn volle wensch,
 Al had hy goedt en schat met hoopen.
 Wat baat een gierigaart zijn goet,
 5 Als dat 't hem treurich leven doet?
 Ja kan niet een uur levens koopen,
 Even zoo gaat het met de doodt,
 Die niet vernoecht aan kleyn noch groot,
 Rijk, edel, wijs, van goedt of have:
 10 't Vernoecht hem niet voor hy 't al heeft;
 Ofmen bedroeft of vrolijk leeft,
 Hy sleept het al neder ten grave,
 Waar op, o mensch! draaght ghy dan roem.
 Op 't leven dat maar als een bloem
 15 Verlept, verfenst dat hooft slaat neder?
 Out, jong, fris, kloeck, die gaan ons voor,
 Wy volghen al ghelijck haar spoor,
 En gheen van allen keert hier weder.
 De romp rot hier wel inde aardt,
 20 Dan niet te min blijft hy vermaart,
 En leeft noch langhe na zijn sterven.
 Die met verstandt of kloecke daet,
 Zijn Testament ons achter-laet,
 En maackt ons al deelachtich t'erven.¹⁾

¹⁾ Komt alleen in B, D en E voor.

(Drukkersmerk van BIESTKENS.)

T'AMSTERDAM,

By Nicolaas Biestkens/ inde Celte onder
 de Doornen. 1619.

ANGENIET.

MET AANTEEKENINGEN

VAN

DR. R. A. KOLLEWIJN.

„ANGENIET.”

INLEIDING.

Dit spel werd na den dood van den dichter (1618) onvoltooid gevonden door den uitgever zijner werken CORNELIS LODEWYCKSZ. VANDER PLASSE, „Boeckverkooper aan de Beurs in d'Italiaensche Bybel.”

Deze deed het stuk voltooiën door „soodanigen Poët, derwelcker stijl best op sijn onvoltoeyde werck paste”, en koos daarvoor te recht JAN JANSEN STARTER, die juist binnen Amsterdam rondzwierf, om een oog te houden op de uitgave van zijn „*Friesche Lusthof*” (1621).

De Broeders: „*In Liefde Bloeyende*” hebben daarna dit spel den 22 October 1623 — waarschijnlijk voor het eerst — vertoond. VAN DER PLASSE gaf het uit onder den titel: „*G. A. Brederoods// Angeniet.// Vertoont op d'Oude Kamer// In Liefd' Bloeyende, den XXII.// October, 1623. In// Amstelredam.// (Wapen van Amsterdam.) T' Amstelredam,// Voor Cornelis Lodowijcksz. vander Plasse, Boeck-//verkooper, wonende op den hoeck vande Beurs,// in d'Italiaansche Bybel. 1623.*” 4°.

Uit den inhoud blijkt, dat het BREDERO te doen was wraak te nemen over versmade liefde, een thema, dat STARTER met groote ingenomenheid volhoudt. De vorm doet aan het Herderspel denken. De namen der handelende personen : *Roosendaal, Klaremondt, Kloridon, Endimyon, Melimpior*, in verband met den geheelen *Olympus* in het

derde bedrijf, en de verschijning van *Mercurius* en *Neptunus* in het vijfde bedrijf, geven ons het recht „*Angeniet*” eene pastorale te noemen.

Daarenboven dichters, die wraak hadden te nemen over gebroken harten op wispelturige schoonen, kozen gewoonlijk een herderdrama of herderroman tot veiligheidsklep hunner steeds opbruisende woede. Van BOCCACCIO (1341) en SANNAZARO (1502) is dat gebruik overgegaan tot MONTEMAYOR, (1542), tot TASSO (1573), tot SIDNEY (1590) en tot d'URFÉ (1610). BREDERO's „*Angeniet*” sluit zich bij de herdergedichten, herderromans en herderdrama's van dezen aan.

Het behoeft niet gezegd te worden, dat de „*Angeniet*” met de meesterstukken der genoemde groote kunstenaars niet vergeleken mag worden. Als onvoltooid gelegenheidsstuk geeft dit herderspel alleen eene gunstige getuigenis van des dichters letterkundige kennis, en wijst het op de geschiedenis eener ongelukkige liefde. Vroeger meende ik (1859), dat de verstoorde dichter in zijne „*Angeniet*” de behaagzieke weduwe N. N. getuchtigd had, die de derde plaats in zijn gefolterd hart innam. Tegen deze opvatting pleitte de voorstelling van *Angeniet* als jong meisje in het drama.

Ofschoon het altijd moeilijk zal blijven in deze zaak met volkomen zekerheid te spreken, schijnt het mij nu (1886), dat eene gissing van Dr. H. E. Moltzer (in zijne „*Studiën en Schetsen van Nederlandsche Letterkunde*, 3de aflevering, „*Brederoo's Liedtboek*”, 1880) vrij groote waarschijnlijkheid aanbiedt. Te dier plaatse wordt aangetoond, dat de *Annetta* uit het „*Boertigh Liedtboek*” niemand anders is, dan de *Angeniet* uit de pastorale. Uit een „amoureuus Liedeken” in de „*Groote Bron der Minnen*” (bl. 38, 39) blijkt, dat BREDERO zich vier geliefden toekent: 1°. „*eene frisse suyvre maacht*”, zijne eerste liefde, *Margriete*, — 2°. „*eene bruynooghd coninginne*” niemand minder dan TESSELSCHÂ; — 3°. „*eene deuchdrijck, welgebooren, bescheyde wyse vrou*”, de jonge weduwe N. N. en 4°. „*een meysjen aardich, van minnelijck gelaat*” die in het „*Liedtboek*” met den naam *Annetta* wordt aangeduid en in de pastorale als *Angeniet* optreedt. Ik beken gaarne vroeger van dat „meisjen aardich” weinig werk te hebben gemaakt en dus bij de „*Angeniet*” niet aan haar te hebben gedacht. Trouwens, het scheen mij destijds wenschelijk een

weinig vereenvoudiging in BREDERO'S zeer bonte „Herzensangelenheiten" te brengen.

Omtrent de bron van de „*Angeniet*" kan moeilijk eene gissing gewaagd worden, daar de dichter hoogst waarschijnlijk *alleen uit zijne levensgeschiedenis* putte. De geringe verwickeling en het tooneel op den Olympus wijzen ons niets naders aan. STARTER heeft van het gegevene een oordeelkundig gebruik gemaakt, mocht ook de inval, om *Angeniet* door de Olympiërs naar de Maan te doen verbannen, aan zijne oude zorgeloze grilligheid herinneren.

Het vraagstuk, waarom BREDERO zijne *Angeniet* niet voltooide, is thans gemakkelijk de beantwoorden. Het jongste onderzoek leerde ons, dat het „meysjen aardich van minnelyck gelaat," dat ANNETTA-ANGENIET nog ter elfder ure werd opgevolgd door MAGDALENA STOCKMANS. Ik verwijs wat deze betreft, naar het „*Brederoo-Album, Feestnummer van Oud-Holland*" (1885) en wel naar de artikelen: „*Brederoo's Zwanezang*" door Mr. Ch. M. Dozy en mijn „*Na driehonderd jaren.*"

Zoodra BREDERO MAGDALENA STOCKMANS had leeren kennen, wierp hij het handschrift der „*Angeniet*" terzijde. Eene nieuwe hoop vervulde zijn hart.

DR. JAN TEN BRINK.

Van *Angeniet* bestaan de volgende uitgaven:

- A. T'Amstelredam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1623.
- B. T'Amstelredam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1629.
- C. t'Amstelredam, Voor C. L. VANDER PLASSE, 1638.

Deze herdruk is gevolgd naar de eerste editie.

J. H. W UNGER.

G. A. BREDEROODS

ANGENIET.

Vertoont op d'Oude Kamer

In Liefd' Bloeyende, den XXij.

October, 1623. In

AMSTELREDAM.

T'AMSTELREDAM,

Voor CORNELIS LODOWIJCKSZ VANDER PLASSE, Boeck-
verkooper, wonende op den hoeck vande Beurs,
in d'Italiaansche Bybel. 1623.

Extract uyt de Previlegie.

DIE Staten Generael der Vereenighde Neder-landen, hebben gheconsenteert ende gheoctroyeert, consenteren ende octroyeren mits desen, CORNELIS LODOWIJCKSZ: VANDER PLASSE, Boeck-verkooper ende Burgher der Stadt Amstelredam, dat hy voor den tijdt van ses Jaren naest-komende, alleene inde Vereenighde Neder-landen sal mogen drucken, ofte doen drukken, uyt-gheven ende verkoopen de Wercken, so Spelen, Poëmata, Emblemata, ende andere Rymerijen, vanden treffelijcken Amsterdamschen Poët GERBRAND ADRIAENSZ: BREDERODE, saligher, *Verbiedende alle ende een yeghelijck Inghesetenen van dese Landen binnen den voorsz. tijdt van ses Jaren naest-komende de voorsz. wercken van den voorsz. Poët GERBRAND ADRIAENSZ: BREDERODE, in't geheele, of ten deele, in't groote ofte in't kleyne te her-drukken, uytgeven ende verkoopen, ofte elders na-gedruckt inde Vereenighde Provintien te brenghen, om verkoft te werden, sonder consent vanden voorsz. CORNELIS LODOWIJCKSZ: VANDER PLASSE, by pene van verbeurte van sulcke na-ghedruckte Exempelaren, ende daer-en-boven van de somme van dry hondert Carolus guldens, v'Appliceren een derden-deel daer van tot behoef vanden Officier die de Calengie doen sal, het tweede derden-deel tot behoef vanden Armen, ende het resterende derden-deel tot behoef vanden voorsz. CORNELIS LODOWIJCKSZ: VANDER PLASSE.* Gedaen ter vergaderinge van de Hoogh-ghemelte Heeren Staten Generael, In 's Graven-hage op den negenden Aprilis seshien-hondert twee-en-twintigh, ende was geparagrapheert E. VANDER MARCK vt. *Legher stond,*

Ter Ordonnantie van de Hoogh-Gemelte
Heeren Staten Generael.

Ende was onder-teeckent

C. AERSSENS.

Aen den Leser.

Beminde Leser, alsoo ick noch bekomen hadde diversche spelen, enle andere gedichten van onsen Amsterdamschen Poët GARBRANT ADRIAENSZ. BREDERO, die op weynigh na door sijn eygen handt volmaeckt waren; heb ick dit tot mijn groote kosten laten volmaken, van soodanigen Poët derwelcker stijl best op sijn onvoltoyde werck paste, daer af den vermaerden Poët JAN STARTER volrijmt heeft dit teghenwoordigh *Angenietjen*.¹⁾ Neemt mijn neerstigheydt in danck. Verwacht korts noch den vermakelijcken en sin-rijcken *Schijn-heylich*; mitsgaders het seer gheestigh spulletjen op het oudt ghemeyn Liedtjen *Het daget uyt den Oosten*: ende verscheyden andere Rymerijen, welcke gevoeght by sijne Spullen ende andere wercken, by my voor desen ghedruckt, V. E. een volkomen vermaack sullen aanbrenghen.

V. E. Dienst-willige

Cornelis Lodewijksz. vander Plasse.

¹⁾ In C volgt hier: ende hebbe oock nu gedruet het Spel de *Schijnheyligh* en het 't Spel *Het daghet uyt den Oosten*, die heel klugtigh en vermakelijck zijn. Neemt mijn arbeydt in danck en vaert wel.

U. L. Dienst-willige

Cornelis Lodewijksz. vander Plasse.

Reg. 4 v. b. *volmaeckt*—voltooid.

INHOUDT.

KLoridon bemindt met ghedurighe minne de wayfelachtige *Angeniet* die hem ontboden hebbende, alle eerlijke vriendschap bewijst en belooft hem soo wel mondelingh als schriftelijke om lief noch om leet nimmer te verlaten.

De Vader Roosen-daal met sijn Huys-vrouw besluyten haar Dochter ten huwelyck te besteden aan Endimyon weduw'naar, dien hy haar seer aan, en d'andere seer af raat. Waar op sy schijnt ghehoor te geven: ende onthaalt haar tweede Vryer, met sonderlinge minnelijkheyt te spijt van Kloridon, die op het slaghe komt, van wie sy gheen werck maakt, waar over hy hem verontwaardicht met grooter moeyelijkheid, ende laat haar by den ander, doch seyt haar in't uytgaan de oorsaack van sijn vertreck.

Endimyon verheught over 't beginsel van sijn nieuwe liefde, seyt sijn selven toe een gheluckighe uytkomste, vermidts sijn Liefs-moeder hem seer wel wil en Kloridon haat. Melimpior sijn Vriendt gheeft hem te kennen sijn Ooms doot, waar over hy rouwigh en vervult met bittere spijt een brief schrijft en laat brengen aan Angniete, die die weygherdte te lesen, met een 't samen-spreecken tusschen den bringer en haar. Hy beklaaght hem aan de Goden, die sijn ghebedt verhooren.

Over de klachten der ghetrouwe ende op-rechte Minnaren doet den Koningh *Jupiter* den grooten Raadt der Goden vergaderen, om sich wijselijcken te be-raat-slaghen, hoemen best een middel sal ramen om voor te komen alsulcken quaat als hy door de lichtvaardigheydt en strafheydt der Vrouwen te ghemoete sach: Hier werden de Vrouwen ghelastert en verantwoordt. Endelingh sluyt den Raat twee Gesanten (te weten *Mercurius* en *Neptunus*) nederwaarts te sturen die de oorsaken der dingen souden gaan besichtighen met strenghe Verbodt van den Hemel te verliesen, en eeuwigh te derven, soo sy haar selven, of eenige van de Hemelsche verholentheden openbaarden.

Kloridon ten hooghsten vertwijffelt aan de minne van sijn Jouffrou, behelpt hem met een oude Koppellaarster die daar gaande leelijck af-geset en van daar

Reg. 2 v. b. *ghedurigh*—standvastig. Reg. 6. *en d'andere*. Versta: terwijl hij haar den ander. Reg. 8. *sonderling*—bijzonder; *op het slaghe*—op dat oogenblik, op dat pas. Reg. 10. *moeyelijkheid*—ontevredenheid. Reg. 12. *beginsel*—begin, aanvang. Reg. 17. *hem*—zich. Reg. 22. *sluyt*—besluit. 28. *daar--*naar Angeniet.

gejaagt werdt, ende keert wederom na Kloridon en vertelt hem hoe zy by Angeniet ghevaren is.

Des anderen daaghs 's morghens ontmoeten de twee *Goden* de voorsz. dochter daar sy op met vierige liefden ontsteken sulckx dat sy haar selven verghetende, leeren de krachtighe woorden die haar op-waarts door de windt en wolcken voeren, dien sy soo vaardigh na-seyt, dat sy ten Hemel stijght, alwaarse de schild-wacht en 't Goddelijck hoff-gesin in rep en roere brengt, die haar ghevanghen en endeligh inde *Maan* gelaten hebben: waar over de Verspieders ballings des Hemels zijn verklaart so dat *Mercurius* hem nootsakelijck onder de Koopluy most begheven, en *Neptunus* hem van spijt in de Zee ghestort heeft, waar van hy noch voor de Vader gehouden werdt, en den armen *Kloridon* van sijn *Angnieta* ver- steken, siet haar somtijdts en dat ter nauwer noodt van verre in de bleecke *Maan* alwaar sy haar woon-plaatse heeft verkoren.

PERSONAGIEN.

ROOSEN-DAAL, Angnieten Vader.
KLAREMONDT, Angnieten Moeder.
ANGNIET, De Vrijster.
KLORIDON, De toot-ghesette Vryer.
ANNA, Angnieten Nicht.
ENDIMYON, De Vryer.
MELIMPIOR, Kloridons vriendt.
BEATRIX, Een out Besje.

JUPITER.	MERCURIUS.
NEPTUNUS.	MARS.
PALLAS.	HERCULES.
SATURNUS.	VULCANUS.

Reg. . v. b. *toot-gheset*—bedrogen.

PRÆLUDIUM

Ofte

VOOR-SPEL.

De Gordynen op-gheschoven zynde, sitten al de spelende Maats, die dit Spel sullen uytvoeren, op het Tonneel stil. De Maaght In Liefd' Bloeyende spreekt in volghende wyse de neghen Musen aan.

- L. BLOY. **H**Oe seer word nu verkleynt de grootheydt van de konst
Die eertijds Keyseren kon trecken tot haar konst!
Ha! als ick aan de tijdt, soo langhen tijdt verleden
Aandachtelijk gedenk! hoe zidderen mijn leden!
- 5 Want doen, als Maro in het Roomsche Theatrum tradt
Stond yder over end; geen Koningh stille sat:
Ja selfs Augustus rees in't midden van sijn Heeren
Om eerentfestelijk Virgilium te eeren.
Doen wierd de Const gheacht, en een Poët gheviert
- 10 Met Goddelijk cieraad van yder een gheciert.
't Orakel lietmen oock tot Delphos in die daghen
Wie dat de wijste mensch ter Werelt was af vrughen,
Het gaf tot antwoordt we'er: De wijste die ick weet
Is ons' Euripides die gheestighe Poët.
- 15 Maar nu, o Poësy! die elck suo plach te groeten,
Waar is u luyster nu? hoe leght ghy onder voeten!
Bedroefde Musen! maar ick noch bedroefder Maaght!
Wie ist die voor ons eer nu eenigh sorghe draaght.
Eens was tot groot vermaeck en blijdschap van ons allen
- 20 De soete *Bredero* ons tot een lot ghefallen,
Die door de gaven van sijn hoogh-begaafde gheest
De roem van onse roem is in sijn tijdt gheweest.
Want hy was een Poët in 's moeders lijf gheboren,
Maar ach! dien hebben wy te schielijk nu verloren,
- 25 De Doodt en gunden hem die kleynen tijdt noch niet
Dat hy volmaken mocht sijn Spel van *Angeniet*.
Nu leydt hy vast en waard, en kan niet veyligh rusten
Eer hy het heete vuyr gheblust siet van sijn lusten.
Hy sweeft vast om end' om tot dat hy yemandt vindt
- 30 Die sich 't op-maken van sijn wercken onder-windt.
Holla de aarde swelt, de damp begint te stijghen,
O hier komt *Bred'roos* gheest; nu Musen laat ons swijghen.
BRED. Na dat ick langh ghenoech heb om end om ghemaaldt

Reg. 8. *eerentfestelijk*—eerbiedig, met hoogachting. 20. *tot een lot*—ten deel. 27. *nu leydt hy vast en waard*—nu waart hij intusschen rond. 33. *heb om end om ghemaaldt*. Naar het mij voorkomt heeft *malen* hier niet de bet. van peinzen, maar die van „herhaaldelijk hetzelfde zeggen.” *Om end om* beteekent „hier en daar.”

- En yeder een de lust van mijn ghemoedt verhaaldt,
 35 Ben ick by *Starter* op het alder-laetst gekomen,
 Die heeft, ghelijck een Vriendt van mijn, het aan-ghenomen.
 En 't eenemaal volvoerdt volkomen na mijn sin,
 Soo dat ick groot vermaack en blijdschap schep daar in.
 Nu *In Liefd' Bloeyende* ben ick we'er op-ghesteghen,
 40 Ghy weet dat ick altijd was tot u gonst gheneghen
 En soo ben ick oock noch: dies lever ick mijn spel
 Aan u van *Angeniet*; Ick bidt vertoont het wel,
 En ghy, o Musen! wilt my doch die gonst verleene
 (Het is mijn laatste beed) dat ghy uyt Hypocrene
 45 Een handt vol waters neemt, besprenght daar mee 't ghesicht
 Van dese jonghe maats, soo sullen sy mijn dicht
 Stracks krijghen in de kop, en datelijck het speelen,
 Het welck een groote rust voor mijn ghemoedt sal teelen,
 En daar op daal ick we'er, met een ghewis vermoen.
 50 Dat ghy de billijckheydt sult van mijn eysch voldoen.
 L. BLOY. *Thalia* hy heeft u, soo langh hy was in't leven
 Een over groote glans door sijn Ghedicht ghegheven,
 Beloont dat nu we'erom, ghy hebt u kruyckjen ree
 Steeckt daar u handtjens in, besprenght de maats daar mee.
 55 THAL. Wat my belanght, ick sal mijn naar sijn wille voeghen
 Besonder als ick u kan door mijn dienst ghenoeghen.

*Thalia besprengt de Maats, die datelyck na de besprenginge
 eerbiedighlyck op-staan, en binnen gaan.*

- Nu heb ick haar besprenght met Hypocrenis sop,
 Het welck ick selver brocht van Heliconis top,
 Soo dat sy na 't ghebruyck der treftighste Poëten
 60 Volkomen uyt de vuyst een Spel te spelen weten.
 L. BLOY. Ick doe mijn hooghelijck bedancken voor de gonst,
 Het welck ick wederom met alle vlijt en konst
 Soo langh ick adem heb, sal soecken te beloonen
 Waar ick gheleghentheydt vind om u gonst te toonen,
 65 En ondertusschen laat ons binnen gaan, en sien
 Van boven, wat bene'en sal van de Maats gheschien.

J. STARTER.

Gonst baardt Nijdt.

34. *lust*—begeerte. 59 en 60. Zoodat zijna de aanwending (van „Hypocrenis sop”) geheel voor de vuist een spel van de voortreffelijkste dichters kunnen spelen.

HET EERSTE BEDRIJF. EERSTE UYT-KOMEN.

Roosen-daal, en Klaremond.

- Ch Klaremont mijn vrou! mijn dunckt dat
onse dagen
Allengsjens ons ontgaan, en voorts ten grave
jaghen:
Helaas! de grijse Tijdt die loopt veel snelder hier
Dan 't swalpend' water van de ruyschende Rivier,
Dat stroomende met kracht komt schuymend
afgedreven:
Doch gheen dingh is so vlugh als 's menschen vluchtigh leven!
Want ofmen schoon een man hier t'sestigh Jaren siet,
Hy valt en stort daar heen en smeult en smelt tot niet:
De Doot omcinghelt ons, wy zijn sijn na-ghebuuren,
10 En moeten na de Wet. en reghel der natuuren
Ons onder sijn banier al gheven, soo wy sien
Aan jongh en jeughdigh Volck, aan ons ghelijcke li'en,
Aan maaghschap, en aan bloet, aan vrienden en bekenden
Die by ons sijn verleeft, 't ghetal is sonder ende:
15 Sy zijn nu in haar rust, en legghen in het stof,
En slapen d'ys're slaap; wy moetender oock of,
Maar weten niet wanneer, dus laat ons onse saken
Tot dese laatste tocht ghereet en vaardigh maken,
Wy moeten nu betre'en den seer bedwonghen padt,
20 Ons kluwen is schier of; ick heb mijn tijdt ghehadt,
Ick moet verschijnen voor de grooten raadt der Goden,
Ick ben ghewaarschout vaack door teyckens en door boden
Die my vermaanden steeds te dencken op dien dagh

- Van 't alghemeene recht daar niemandt of en mach :
- 25 Eer dan de dorre doot met schrickelijke stemmen
 Ons onvoorsienlijk roept, eer ick my voel beklemmen
 Van sijn killende handt, eer dat hy ons verrast
 Soo laat ons nu voldoen ons op-gheleyde last:
 Het tijdttelijk goedt dat ons hier is ghebleven
- 30 Voor onse moeyt en sorgh, laat ons dat wijs'lijk gheven
 Aan een voorsichtigh man, en die ons eenigh kint
 Ghelijck zijnde van Staat te trouwen is ghesint,
 Op dat wy voort gherust ons leven moghen leyden
 En sonder achter-docht uyt dese werrelt scheyden,
- 35 Het welck wy schuldigh zijn met grooter neerstigheydt
 Te vord'ren, 'tis by ons wel dickwils aangbeleyt,
 Maar hieltent altoos op met slepen en met sloeren,
 Het moet eens op een eyndt; wy moeten 't nu uyt-voeren,
 Eer sy door slofheydt en door achteloosheydt groot
- 40 By vreemde Vooghden komt na onser beyder doot.
 Veel beter soud mijn ziel verheugen en vernoeghen,
 Dat sy haar nu althans, gehouwt zijnde, gingh voeghen
 Te wonen op haer selfs in eyghen heerschappy,
 So waar sy my uyt het oogh en 's volcx klapperny :
- 45 Want geen meusch so volmaakt, noch niemant sal 't so raken
 Dat hy 't de nijdige of elck te pas sal maken:
 En tot beschuttingh van de Maaghdekens haar faam,
 Is tijdich huwelijk voornaamelijk bequaam.
 Wien is hier inde stadt die niet en sou behagen
- 50 Ons oud en groot geslacht van vrienden en van maghen?
 Wien soude niet verblijt van harten, voor sijn deel
 Ontfangen tot sijn Bruyd ons kostelijk juweel,
 In 't welck de gaven zijn van d'alderbeste menschen,
 Of die een groote ziel sijn liefste lief kan wenschen,
- 55 Als eer, en weeslijkheyd, met schoonheyd fris verselt,
 Met hooge af-komst, en met mogentheyd van gelt.
 De goedighe natuur heeft haar met dese dingen
 Ten alderhooghst versien, ja dat so sonderlingen
 Dat ick noch Prins, noch Graef, noch niemand inde stadt
- 60 Souw wijcken in sijn bloed, in adel noch in schat,
 Noch sy de schoonste vrouw in deeglijkheyd en deughden.

26. *onvoorsienlijk*—onverwachts. 34. *achter-docht*—bekommering, angst. 36. *vord'ren*—bevorderen, volvoeren. 37. *sloeren*—bij 't oude laten, slepen. 42. *althans*—thans. 47. *faam*—goede naam. 48. *bequaam*—dienstig, geschikt. 55. *weeslijkheyd*—deugdelijkheid, voortreffelijkheid. 58. *sonderlingen*—bijzonder, zeer.

- Klaar.* Laat haar, o Goden! voort soo leven 't onser vreughden,
s'Is vol en groot van geest, en wy seer machtigh rijk,
Dan waar vindmen een man haar waardigh of gelijk?
- 65 *Doch dese sorch mijn Heer, wil ick u toe vertrouwen,
En wat ghy denckt of doet sal ick van waerden houwen,
So sal u dochter oock, die noch om lief noch leet
Sal wederstaan u wil, waar ghy haar oock besteet.
Ick kenn' haar dweegen aart, en sachttheyt van haar sinnen,*
- 70 *Sy is oprecht en slecht, en weet noch van geen minnen.
Roos.* Ick weet geen beter als den heuschen Kloridon.
Klaar. En ick geen liever dan den rijcken Dimyon:
Roos. De ware rijkdom lief, die leyt in't hart gelegen.
Klaar. Wat schaat de rijkdom die met eeren is verkregen?
- 75 *Roos.* Niet: Kloridon is groot en treffelijk van moet;
Klaar. Dats wint. Endimyon is dapper wel begoet.
Roos. Maar Kloridon is jongh, vermakelijk en aardigh:
Klaar. Jonckheyt vol sotheyt is niet eenen penningh waardigh.
Roos. Nochtans trecktmen daar door meest aller menschen gunst.
- 80 *Klaar.* Endimyon die kan daertoe een and're kunst.
Roos. Liever, wat kan hy doch? *Klaar.* Gelt winnen en vergaren.
Roos. Het is noch grooter saack 't gewonnen te bewaren:
Rijk werden is geen kunst, maar deuchdelijk en goet,
Ick acht eer boven gout. *Klaar.* Het winnen dat is soet.
- 85 *Wie 't meeste voordeel doet, wert die niet meest gepresen?*
Daar is geen meerder schand als sonder gelt te wesen.
Roos. Kloridon is kloeck, en souw dit land regieren.
Klaar. Men geeft geen vreemdelingh de staaten te bestieren.
Roos. De deught wert over al in groot aansien gestelt.
- 90 *Klaar.* Wat vordert yemants deught, heeft hy geen goet
noch gelt?
Roos. De deught van klaar verstant brengt eener tot gebieden.
Klaar. Verstant? o neen! het gelt maakt staat-waardige lieden.
Roos. Dats dolheyt, en geen recht. *Klaar.* Maar wat een praat
is dat,
- En zijn de rijkste niet de beste vande stadt?
- 95 *Roos.* Hy is best die best doet in goed' voorgang van leven.
Klaar. Ja sonder gelt, en wort daer niemand om verheven:
Het gelt doet alle dingh, dies ick 't met reden prijs,
Die gelt heeft die is vroom, goet, deuchdelijk en wijs,

67. so — ditzelfde. 70. *slecht*—eenvoudig. 76. *dapper wel begoet*—bijzonder vermogend. 81. *Liever*—liefste. 90. *vordert*—helpt. 91. *eener*—iemand.

Al wert hy inder daat een guyt of geek bevonden.

- 100 *Roos.* De rijkdom is hier veel een oorsaak van veel sonden,
 De armoed let de Helden riet,
 In staat te stijgen: soc men siet
 Aan Eumenes schalek en schrande:
 Dees Voermans soone wel ter hant,
 105 Quam door geswindheyd en verstant,
 An 't swagerschap van Alexander.
 Virgili die grooten Poët,
 Die 't voorst van de Latijnen treet,
 Was sone van een Potte-backer.
 110 Horati Vader was een slaaf,
 Maar niettemin so was hy braaf,
 En wel begeest, aartigh en wacker.
 De Coningh Cræsus machtigh rijk,
 Die niemand waande sijns gelijk,
 115 Schoot Solons spreuck eerst in gedachten,
 Als hy gebonden lach op 't vyer,
 Te weten: datmen niemand hier
 Voor dat hy sterf sal salich achten:
 Want Policrates die Tyran
 120 Waar soo luckige rijke-man
 Dat hy noyt ong'luck heeft ontfangen:
 Dees mensch die noyt in ramp en viel,
 Die liet noch 't leven of de ziel
 Daar 't lichaam an een koort bleef hangen.
 125 Het is voor groote Heeren quaat
 Te treffen of te houden maat,
 Haar vryheyt doet haar schendich dolen.
 Den schralen man so vaak niet dwaalt,
 Vermitst aan macht van geld hem faalt,
 130 Door armoed' blijft veel quaats verholen.
 Daar hier den brassaert of den vraat
 Sijn holle maagh tot swalpens laat,
 En 't eel vernuft in wijn verspillen,
 Daar leeft den Armen heel ghesont,
 135 Sijn oogh en twist niet met de mont

118. Variant B en C. *Voor dat men sterft.*

101. *let*—belet. 112. *begeest*—verstandig. 124. *daar*—terwijl. 125. *quaat*—moeilijk, lastig. 127. *schendich*—jammerlijk. 129. *vermitst*—vermits het, daar het. 132. *tot swalpens laat*—tot brakens toe laadt, vult. 133. *verspillen*. Rijmshalve is hier de meervoudige vorm gebruikt.

- Sijn rechter-handt met slingsche willen:
 De armen vinden kunst en raat,
 Sy schrandriseren vroegh en laat
 Als den Paf-sack weyd'lijck koppert
 140 En smetst, en smult, en slempt en slaapt,
 Of als hy na sijn aasem gaapt
 Recht als een ruygh-ghevoeten Kroppert.
 Sy hebben lust noch loof in't lijf,
 Haer hart en hoeft dat is al stijf,
 145 Haar ooghen bol doen niet dan staaren,
 Haar ooren groeyen toe van smeer,
 Sy kennen Godt, noch Wet, noch Leer,
 Doch Bachus-feest sy vieren gaaren,
 Dies sy steeds buys en dorstigh zijn
 150 Van sarpe en van geyle wijn;
 Dees doet verhit na boelen gijlen
 Daar 't lichaam licht'lijck van ontfanckt
 Veel vuyle sucht, ja leempt of kranckt
 Die 't met veel sweets we'er uyt moet quijlen.
 155 De Armen zijn hier meest of vry,
 Want stercken dranck noch leckerny
 En port haar tot gheen boose lusten,
 Want die sijn kost wint in sijn sweet,
 En schar-bier drinckt, en droogh-broodt eet,
 160 Die wenscht niet meer als wel te rusten.
 De grootste quelt de grootste schrick,
 Want ruwen sy een ooghen-blick
 Het minste dingh dat steurt haar slapen,
 Sy vreesen voor haar Rijk, of Kroon,
 165 Of datmen haar in't bedt sal doo'n
 Door list, of kracht van snoode Knapen.
 Of als den Rijcken waackt en braackt
 Op dat gheen dief met list hem taackt
 Sijn huys-raat, kleed'ren of juweelen,

136. Versta: zijne rechterhand niet met enz. *Slingsche willen*—eigenl. neigingen van de linkerhand, dus verkeerde neigingen. 138. *schrandriseren*—op schrandere wijze overleggen. 139. *weyd'lijck*—terdege, grootscheeps. *koppert*—feestviert. 140. *smetsen*—smullen. 142. *ruygh-ghevoeten Kroppert*—ruigpootige kropduif. 143. *loof*—opgewektheid. 146. *smeer*—vet. 149. *buis*—beschonken, verdoofd. 150. *sarp*—scherp zuur. *geyl*—vurig. 151. *na boelen gijlen*—haken naar mingenot. 153. *leempt*—gebrek. 155. *hier... of*—hiervan. 159. *schar-bier*. Eigenl. scherp bier; gemeen, dun bier. 162. *ruwen*—rusten. 167. *braackt*—nachtbraakt. 168. *taackt*—neemt, onsteelt.

- 170 Soo leyt den Kalis bar ghepongst
 En ronckt soo sorgh'loos dat het gongst;
 Daar niet en is, kanmen niet steelen:
 Den Rijckkaart licht sijn leven krenckt,
 Met sorghen leyt hy staagh en denckt
- 175 Hoe dat hy dit of dat sal winnen,
 Want goedt en stopt gheen gierigheyt,
 Maar als den Armen neder-leyt
 Soo rust sijn lijf, sijn ziel en sinnen.
 Een Arm mensch, rijck van goet verstant,
- 180 Acht al de wer'lt sijn Vader-landt,
 Al is hy ballingh 's landts ghebannen,
 Hy pelgrimeert in sijn ghemoedt,
 Hout yder voor sijn naaste bloedt,
 Zijn dat gheen rechte rijcke mannen?
- 185 Den schoeminck glat en vet besmee rt
 Wel louter singht en quinckeleert
 Als hy het kosje maar mach winnen;
 De koopmans gift heeft hem ghequelt,
 Hy brocht hem we'er sijn sorgh'lijck ghelt:
- 190 Hoe minder goedt hoe bly'er sinnen,
 Hoe meerder goedt hoe minder rust,
 Dat is de Vroeden wel bewust,
 Dies sy niet tijdelijcks verkiesen,
 Maer houden't al voor ebb' en vloedt,
- 195 En recht als't is voor Godes goedt;
 Die niet en eyghent, kan niet verliesen.
 De schat die men met moeyt' verwerft,
 Met sorgh besit, met droefheydt derft,
 Kan menich mensch tot quaat bekoren,
- 200 Tot dieft', onkuysheydt, twist of nijdt,
 De edele ziel, en duure tijdt,
 Laas! minst gheacht, werdt meest verloren.
 De doot met bitt're smarte quelt
 De Rijcke, die sijn harte stelt
- 205 Op der fortuyne blinde gaven,

170. *Kalis*—bedelaar, schooier. *bar ghepongst*—nauwelijks toegedekt. 173. *krencken*—benadeelen. 182. *pelgrimeeren*—inkeeren. 185. *schoeminck*—schoenlapper. Zinspeling op een verhaal, later vooral bekend geworden door LAFONTAINE's fabel „Le savetier et le financier” en FR. VON HAGEDORN's berijmde vertelling „Johann der muntre Seifensieder.” 189. *sorgh'lijck*—zorgen aanbrengend. 196. *eyghent*—zich toeëigent, verwerft. 199. *bekoren*—verlokken.

- Geen bangher vrees is hun, als 't graf:
 Maar den beroyden naackt en laf
 Dien is de doot een soete haven.
 d'Armoede is ghewisselijck
 210 Van zonden arm, van deughden rijk,
 Dies is sy alder eeren waardigh,
 Socrates maackt sy vroom en vroet,
 Epaminonde strengh van moedt,
 Homero kunst-rijk en goet-aardigh,
 215 Attalus en Dioeletiaan
 Zijn willigh uyt haar rijk ghegaan
 In onghedwonghen Arremoede.
 De Armen leven onbenijdt;
 De Vorsten zijn niet sonder strijdt
 220 Noch sonder vrees of quaat vermoeden;
 De Trotsers die met macht ghebi'en
 Zijn al gheen deghelijcke li'en,
 Hoe wel sy't veel-tijdts willen blijken;
 De grootste dief, o't is te snoot!
 225 Verwijst de kleynste vaak ter doot:
 Wat oordeel wil daar God op strijken?
 Doch die in weelden is gewent
 En plotst bedoven in ellent
 Laas! met veel broedeloose buyken,
 230 En sijn ellende morrend' draaght,
 En over Goon en menschen klaaght,
 Die kan sijn armoed' wel misbruycken.
Klare. Ick heb u reden uytgehoort
 En wel gelet op yder woort,
 235 Dat nagedocht, en heb bevonden
 Het selve vol welsprekentheyt:
 Doch 't is meer schoon als waar geseyt,
 Want rijkdom, lief, en teelt geen sonden.
 De Hemel-vooght, die al wat leeft
 240 Den adem, kracht en voedsel geeft,
 Houdy die niet voor d'alderrijkste?
 Is rijkdom dan van sulcker aart
 Dat sy de snoode sonden baart,

207. *laf*—afgemat, levensmoede. 215. Attalus III, koning van Pergamus, trok zich uit het publieke leven terug en vermaakte zijn rijk aan de Romeinen (133 v. C.). 225. *verwijst*—veroordeelt. 228. *plotst*—ploft. *bedoven in*—midden in (eigenl. gedompeld, bedolven in).

- Hoe blijft God dan de deuchdelijkste ?
 245 Die alles heeft wat hy begeert,
 Die niet en siet dat hy ontbeert
 Die moet vernoecht in vrede leven,
 So hy sijn selfs en Gode kent
 En danckbaar lof den Gever sent:
 250 Wat quaat kan sulck de rijkdom geven?
 De rijke van sijn overvloed
 Zijn mind're eveu naasten voed
 Die hy sijn milde hand gaat bieden:
 En geeft eer hun den honger praamt,
 255 Eer sy om broot veylen haar schaamt,
 Zijn dat geen God-gelijke lieden?
 Die de verarmde Weesen swack
 En wed'wen stijf van ongemack,
 Haar kommers-noot met hulp versoeten:
 260 Die den beroofden Boots-man kleet,
 En so sijn overschot besteet,
 Souw dat wel sonden wesen moeten?
 Die lant-loopers en prachers wilt
 Van 'tswerven brought in rust en stilt,
 265 En van den troggel-sack kan trecken:
 Die bedel-boeven heel verwent
 Op sijnen kost tot deughden ment,
 Souw dat yemand tot sonden strecken?
 Die huysen en herbergen bouwt,
 270 Voor lamme lieden out en kouwt,
 Of voor gequetste vremdelingen;
 En haar gerack en hulp bestelt
 In raat en daat met macht van gelt,
 Zijn dat geen nutte goede dingen?
 275 De man die hier geen gelt en heeft,
 Die is al doot dewijl hy leeft,
 Sijn lof wert vande faam vergeten:
 De rijke leven na haar doot,
 Ten waar de schatten swaar en groot,
 280 Men souw van Cræsus nu niet weten.
 Een arm mans wijsheyd wert veracht:
 Maar komt een rijkert hier an macht,

254. *praamt*—knelt, drukt. 255. *veylen*—eigenl. verkoopen, hier: wegdoen, onderdruken. 263. *prachers*—bedelaars. 265. *troggel-sack*—bedelzak. 272. *gerack*—het vereichte; benooidgheden. *bestelt*—bezorgd. 276. *dewijl*—terwyl.

- An heerschappy, en an gebieden,
 Hy blinckt van klaarheyt inde raat;
 285 Hy zoekt voor eer-loos eygen-baat,
 Het nutst, en 't best voor land en lieden.
 De armen zoeken twist en kijf,
 De ziel die rammelt hun in't lijf
 290 Die sy in groot perijckel bringen,
 't Welck hem de rijke wel ontsiet,
 De rijke lie'n en vechten niet,
 Haar reden kan de gramschap dwinghen.
 De armoe vol gebreck, en noot
 295 Maakt roovers loos, en schelmen snoot,
 Die de goeden knevlen en knellen,
 En mennich door sijn wan-hoop groot
 Moort sich selfs tot een tweede doot:
 Laas! inde swavel-poel der hellen.
 300 Dat ons voor eeuwigh sterven vrijt
 En ziel en lijf na wensch verblijt,
 Mach elck met eeren wel ontfanghen,
 En recht gebruycken haaf en schat
 En hebben 't ofmen't niet en hadt,
 Dat is: sijn hart daar niet anhangen.
 305 De vromen bruyckt sijn goet altoos
 Ten leven, maar de goddeloos
 En wil sijn boose lust niet fnuyken:
 Hy bruyckt sijn inkomst al tot quaat,
 310 De sonden zijn, dat ghy't verstaat,
 In rijkdom niet: maar in't misbruycken.
Roosen. De dingen diemen sichtbaar siet,
 En zijn voorseker anders niet
 Alsmense neemt, of kan verhand'len,
 Den reynen zijn sy alle reyn,
 315 Den sotten doen sy in't gemeyn
 Op slimme dwael-wegen wand'len.
 Nu isser Rijkdom van 't ghemoedt
 Die niet bestaat in ghelt noch goedt,
 Maar in 't gherust en Godlijck leven:
 320 Hy is de rijkste die daer leeft

320. Variant A. *die hier leeft.*

290. *hem iets ontsien*—zich voor iets wachten. 299. *Dat*—wat. 302. *recht*—goed. 307. *fnuycken* (in B en C *fuyken*)—verdrijven, verbannen. 313. *verhand'len*—beschouwen, opvatten, behandelen.

- Die sich vernoeght met 't gheen hy heeft ;
 Dan die is elck een niet ghegheven,
 Diogenes had's in sijn ton
 De welck hy wende na de son,
 325 Als hy vernuft'liseerde schrander ;
 De Werrelt-winner sot en slecht,
 Die noemden hy, der knechten knecht
 Der Vorsten dwingh-landt Alexander.
- Klare.* En denckt niet dat ick laat
 330 Cloridon om sijn staat
 (Als is sy vry wat lagher).
 Te kiezen tot een swagher,
 O neen, mijn Troost! o neen,
 335 Ick heb noch and're re'en
 Die my daar toe beweghen,
 Dat ick meer ben gheneghen
 Tot mijn Endimion
 Als tot u Cloridon
 Die 'k met geen goede ooghen
 340 Kan aansien, noch ghedoghen
 Hoe seer ick my bedwingh,
 Want 't is een vreemdelingh,
 Een Hovelingh daar boven,
 Wat komt'er uyt de Hoven?
 345 Een Volckjen dat door-trapt,
 Gheveynst en dubbelt klapt,
 En dat met listigheden
 Haer boevery bekleden:
 Oft schoon u vrund'lijk groet,
 350 Het spot u in't ghemoedt,
 Het sijn god'loose menschen
 Die met de monde wenschen
 U wel-vaart, maar het hart
 Dat vloect u wit en swart
 355 U teghenspoet en schande:
 Sy kussen vaack de handen

321. *die.* Versta: genoegzaamheid. 325. *vernunft'liseeren*—philosopheeren. 332. *swagher*—schoonzoon. 346. *klappen*—spreken. 348. *bekleden*, Een meervoudig gezegde bij een enkelvoudig onderwerp komt bij BR. meer voor. vgl. vs. 133. 349. *Oft schoon*—of het al, ofschoon het. 354 en 355. „Dat vloect u op alle mogelijke manieren en wenscht u tegenspoed en schande toe.” De samentrekking zou naar de heden-daagsche opvatting ongeoorloofd zijn. *Vloeken* beteekent in verband met 355 toewenschen (in ongunstigen zin). Het eerste *u* is accus., het tweede datief.

- Met lieffelijcker feest
 Van die sy haten meest.
 Wanneer de Edel-lieden
 360 Haar dienst aan yemandt bieden
 Hoe seer 't met jonst gheschiet
 Ten is voorseecker niet
 Dan om u te verrassen
 En door u val te wassen ;
 365 Wy hebben uyt het Hof
 Daar versche proeven of.
 De Princen en de Heeren
 Die eener daar vereeren
 Met treflijkheyd van staat,
 370 Sulcx dat hy met hun gaat
 Ter tafel, en ten eten ;
 Die deught wert haast vergeten,
 Het loon van die weldaat
 Is moorden of verraat,
 375 Gelyck wy kortst bevonden
 An sommige bloet-honden.
 Wee hem die hun vertrouwt
 Die eer noch eet en houwt :
 Wat trouw souw sulck volck houwen
 380 Aan haar uyt-landsche vrouwen ?
 Oock staat myn tegen 't hart
 Dat mijn dochter, soo vart
 Gelyck als land-verdreven
 By vremde lien souw leven,
 385 Dat in ghenade, van
 Een wispelturich man
 Die haar daar na mocht haten,
 Ja lichtelijck verlaten
 En nemen weer een aar.
 390 Endimyon 't is waar
 Die is wel ouwt van jaren,
 Maar satich en ervaren :
 Voorts in sijn handel kloeck,
 Dies ghy hem sijn versoeck

357. *feest*—vreugdebetoon. 363. *verrassen*—verschalken. 368. *eener*—iemand (accus.).
 380. *uyt-landsch*—uit een ander land afkomstig. 382. *vart*—ver. 385. *in ghenade*—aan de willekeur overgelaten. 387. *mocht*—zou kunnen. 392. *satich*—bezadigd.

- 395 Niet af sult kunnen seggen:
 Als ghy wilt over-legghen
 Hoe minnelijck en trouw
 Hy waar sijn eerste vrouw,
 Dien hy verhief en eerde,
 400 En gaf wat sy begeerde.
 Mijn Heere siet dit in:
 Dan doch doet ghy u sin
 Ick salt niet weder-spreken.
Roosen. Mijn vrouwe, dats een teken
 405 Van u bescheydenheyd,
 Ick hebt wel overleyt
 Ende bender in beladen:
 Doch ick vind niet geraden
 Dat sy den grijsen trouwt,
 410 Want hy is out en kouwt
 En sonder soetigheden
 Van prickelende leden,
 Waar op de jonge lien
 Van weder-syden sien.
 415 Wat souw hier uyt gebeuren?
 Mijn dochters stadich treuren
 Een leven sonder lust.
 Een droefheyd sonder rust,
 420 Een sterven sonder sterven,
 Een hebben en een derven,
 En dat om 't werelts goet?
 Dat ben ick niet gemoet.
 Die om 't gelts wil hier verkiesen
 't Alderbeste goet verliesen,
 425 Dat 's de smaak van alle dingh,
 De vrede, en de soete ruste,
 De vrientschap en de lieve lusten,
 d'Onverdeylde vereenigingh:
 Hier op volgen stadich knagen,
 430 Na-berou, en droeve dagen,
 Harten-leet, en lang-gequel,
 De twisten straf, de quade vloeken,
 Het over-spel, en 't boos versoeken,

405. *bescheydenheyd*—juist oordeel, inzicht. 407. *beladen sijn in*—bekommerd zijn over. 415. *gebeuren*—voortvloeiën. 422. *Dat ben ick niet gemoet*—daartoe ben ik niet gezind. 423. *verkiesen*—kiezen, eene keuze doen. 432. *straf*—hevig.

- 435 De rasery, op 't lest de hel.
 Ick wil mijn kint gaan vragen
 Voor eerst haar wel-behagen,
 En diese meest bemint
 Die ben ick oock gesint
 Na wensch haar te doen trouwen
 440 Gelijk ick ben gehouwen,
 Al schuyt sy onder my
 Het kiezen staat haar vry :
 De rechten en de wetten
 De keur an yder setten.
 445 Vaart wel, lief, ick sal gaan
 En my met haar beraan.

Het tweede uyt-komen, in't eerste bedrijf.

Angniet, en Kloridon.

- H**Oe mooghy Kloridon die lichtheyt mijn vertrouwen?
 Mijn minne die en sal verkoelen noch verkouwen,
 Noch nimmermeer vergaan. Mijn lieve Kloridon!
 450 Mijn huys-waert van mijn hart! mijn ziertje! ach mijn Son!
 Ey hoort u hellifje doch een kleyn luttel spreken:
 En kan ick u, mijn troost! soo veel jonst niet ontsmeken,
 Dat ghy u wat bedaart? wat sal ick u doch doen?
 Ach dat ick u, mijn lief, niet sier noch doot en soen:
 455 Maar souder so veel soets wel inden Hemel wesen
 Als ick bevalligheyts kan uyt u aansicht lesen?
 O neen; dat denck ick niet; het aldersoetste soet
 Is by die soetigheyte puur gal en bitter roet.
 Ach lieffelijcke mont! sal ick u oock vermoeyen?
 460 O vriendelijcke tongh, van wien de redens vloeyen
 Vol honichs, en vol krachts, hoe geefdy nu niet uyt
 U hemels-klaar verstant, met goddelijk geluyt?
 Maar wat verslagentheyte? wat woelen? en wat woeden?
 Wat is de oorsaak doch? helaes! een quaat vermoeden,
 465 Gegront op enkel waan! Mijn Heere laat dat na,
 Ick wens dat my Jupijn met sijnen blixem slae,
 En brant tot as en stof, indien ick van mijn leven
 Mijn hart aan yemand als an Kloridon sal geven,

440. *gehouden*—verplicht. 444. *De keur an yder setten*—laten ieder de vrije keus. 447. *lichtheyt*—wuftheid. 451. *hellifje*—wederhelte, ander ik. 454. *sier*—pijn (hoort evenals *doot* bij soenen). 461. *uytgeven*—uitspreken, doen hooren.

- Dus weest doch wel gerust. Maar soud ick nimmermeer
 470 Een ander lieven? neen: Ghy zijt mijn hart! mijn Heer,
 Met wien oock dat ick heb mijn schoone tijt versleten
 Twee heele jaren langh, ach souw ick soo vergeten
 Ons minnelijck bedrijf, en vrije vriend'lijckheyt,
 Die beter is gedocht, geswegen, dan geseyt:
- 475 Wat sek'rheyt wildy meer? laat ick niet in u handen
 Mijn vryheyt, en mijn eer, myn kostelijckste panden?
 En wouw ick anders, och! ick vreesse dat u pen
 Souw levend' schildren af hoe eerlijck dat ick ben.
- Klor.* Mijn Angenietje lief; al hebmen schoon al borgen,
 480 Gemeenlijck sal de mensch het alderquaatste sorghen,
 En dat met goet gelijk. Want geen vrouw is so goet,
 Of sy speelt met een treck licht-hartich banckeroet.
 Ick hebbet selfs versocht en inder daat ervaren,
 Aan vrouw-lien die mijn liefst, en schoonst voor oogen waren,
- 485 En tot my meest gesint na uyerlijcken schijn.
Angeniet. 't Waar jammer souden daar geen goede vrouwen zijn.
Klor. Sy zijnder, maar heel dun, en swaarelijck te vinden.
Angeniet. Maar waar toe komdy noch? mijn eygen! mijn beminde!
 Ghy lastert en ghy schelt het vrouwelijck gheslacht
- 490 Van wien de vroomste man, en ghy zijt voortgebracht.
 U moeder ghy veracht van wie ghy zijt gheboren.
Klor. Ick kent, het is mijn schult, mijn waarde uytverkoren,
 Vergeeftet mijn Jofvrouw! *Ang.* Ick sal, indien ghy set
 't Mistrouwen uyt u ziel, geeft mijn u tafellet,
- 495 Daer komt my wat in't sin, want ick soud garen schrijven
 Een tuytertje of twee, wildy so lang wel blijven?
Klor. Soo lange niet alleen: maer al mijn leven langh.
Angeniet. Komt kust mijn eerst noch wat. *Klor.* noch eentje
 an die wangh.

Sy schrijft, en naat lesen seyt of singht sy dit.

- Wat onvertelbre vreught en wat verwonderinghen,
 500 Wat liefelijck onthaal! wat heughelijcker feest,

499—526 komen ook eenigszins gewijzigd voor in BREDERO's *Boertigh Lied-boeck* (1622) bl. 106.

469. *nimmermeer*—ooit. 477 en 478. *ick vreesse* enz.—Zinspeling op de wraak, die BREDERO-Kloridon op zijne ontrouwe beminde wilde nemen (vgl. blz. 339 en 340). 479. *al... schoon*—ofschoon. 480. *sorghen*—vreczen. 481. *met goet gelijk*—op goeden grond. 482. *banckeroet spelen*. Hier: den verkeerden weg opgaan, een leelijk stuk uithalen. 484. *mijn*—mij. 494. *tafellet*—zakboekje, opschrijfboekje. 496. *tuytertje*. Eigenl. sonet, klinkdicht. Hier: coupletje.

- Komt my dus onbewaant met een getuymel dringhen,
 En plotsen al ghelijck op mijn verdeelde geest?
 O vriendelijcke vreught van uyt-ghenomen krachten!
 Hoe sweefdy van mijn ziel tot in mijn harseu-pan,
 505 Die ghy alsoo beroert dat ick met mijn ghedachten
 U niet begrijpen, en veel min uytdrucken kan.
 Ach d'oorzaeck van mijn vreught! zyn u vergode sinnen
 En u ghebleeck vernuft, en hel door-sond ghemoet,
 Waer met ghy zijt ghewent in wijsheyt te verwinnen
 510 De oordeel-rijckste en de suyverste van bloet.
 De klaerheyt van u geest, en u verstandelheden
 Die blincken in u werck ghelijck een Sonne-schijn!
 O volheyt van mijn vreught! O leyd-ster van de reden!
 Waar voor het klaartste licht schijnt duysternis te zijn.
 515 Hoe dickwils souw mijn tongh u groote kennis loven,
 Indien ick waar geleert Goddinne na mijn wensch,
 Maar u waardyen gaan de aartsche lof te boven,
 (*Roosendaal uyt.*) Hoe veel te meer dan van mijn onvermogen
 mensch?
- Ay over-schoone ziel! ay over-lieve leden!
 520 Van omme-treck soo eel, soo poes'lich en soo sacht:
 Van goddelijck gesicht, en so vol properheden
 Als immermeer de kunst sou toonen, spijt haar kracht.
Klor. Maar wijse Angeniet 't is myn te seer gepresen,
 Dies ick met Hector spreek (hoe wel met soeten dwangh)
 525 't Is loffelijck gelooft van geloofden te wesen:
 Maar ick heb anders niet als ick van u ontfangh.
 Och siet u vader komt, waar sal ick my versteken?
Angeniet. Loopt achter inden hof, en komt my strax weer spreken.

Derde uitkomst, in 't eerste bedrijf.

Roosendaal en Angeniet.

- 530 **S** Oo ick niet bet verstout waar in de eer bestaat
 Als ghy de minne doet, die rueckloos ghy aengaat,

501. *onbewaant*—onverwachts, met een *getuymel*—wemelend, woelend. 502 *plotsen*—ploffien. *verdeeld*—niet op één punt gericht. 503. *uyt-ghenomen* uitnemend, buitengewoon. 508. *ghebleeck*—helder. *door-sond*—zonnig, door de zon beschenen. 516. *Goddinne*. De regels 499—522 zijn klaarblijkelijk gedicht met het oog op eene vrouw. Toen BREDERO ze hier inlaschte, heeft hij er niet aan gedacht, het woord *Goddinne* te veranderen. Dat *Angeniet* *Kloridon* bedoelt, en niet eene vriendin, blijkt uit vs. 523. 518. *van mijn onvermogen mensch*—van mij, zwak (onvermogen) mensch. 522. *immermeer*. Versta: nooit (vgl. vs. 469). 525. *gelooft*—geprezen.

- Ick had u dadelijk met strafheyt doen aenhooren
 Dat my gantsch niet vernoeght dat ghy soo licht dyn ooren
 An de geveysnde re'en van desen Eelman leent,
 Hoe wel ghy veeltyts dat my te ontmomp'len meent
 535 En hout my voor verdacht in u vergaederingen:
 Ghy sult myn niet (ick sweert!) uytstrycken in die dingen,
 Ick weet so wel als ghy, dat de verliefde lien
 Dit hebben voor ghebruyck dat sy na and're sien,
 Om met die kouwden schijn 't geselschap te bedrieghen,
 540 Maar toch de ware gonst en kan niet altoos liegen,
 Sy openbaart haar selts voor die daer wel op let:
 Gelijk de domme snip barst onvoorsiens in't net
 Dat voor sijn blind gesicht met voorraet is gehanghen.
 So wert den minnaar oock heel onverwacht gevangen.
 545 Dat ick de eere kan blijktt door ervarentheyt,
 Hoe wel ick u voorheen niet eens en heb geseyt
 Na welcken reghel ghy soud hebben u te voeghen,
 Maar gaf u los den toom om minder te mis-noegen,
 Den Jonck-heer Klordon, die sich u dienaar veynst;
 550 Het welck ghy licht gelooft, door dien ghy niet en peynst
 Dat ghy u selfs bedrieght, so wel door eygen wanen
 Als door sijn vleyery met toegemaackte tranen:
 Of mog'lijk dat hy u betoovert door de lof,
 Die yeglijk gaeren hoort, insonderheyt in't Hof:
 555 Hy is een hovelingh dit moet ghy over-legghen,
 Wiens hooghste konst bestaat in wel te konnen seggen
 Van 't geen men niet en meent, al is hy wel ter taal,
 Bescheyden en gheschickt, en vol beleeft onthaal,
 En yv'rich in u dienst: ghy moet nochtans vertrouwen
 560 Dat hy die oeffeningh ghebruyckt by alle vrouwen,
 En niet voor u alleen, hoe seer hy't hem gelaat:
 Ick neem nu, of het waar al waarheyt inder daat,
 Dat hy u gantsch en gaar uyt goeder harten dienden,
 Wat soud in't eynde zijn? hy komt hier om zijn vrienden
 565 Te groeten en te sien, het welck hy heeft gedaen,
 En staat nu op't vertreck om we'er van hier te gaan,
 (So hy myn heeft vertelt) vermits sijn eygen saken,

534. *ontmomp'len*—aan de aandacht onttrekken van. 535. *vergaederingen*—bijeenskomsten. 536. *uytstrycken*—bedriegen. 542. *barsten*—vallen, vliegen. 543. *met voorraet*—met overleg, listig. 545. *ervarentheyt*—ondervinding. 552. *toegemaackt*—gemaakt, gehuicheld. 561. *hem gelaten*—veinzen, zich aanstellen als. 562. *nemen*—onderstellen.

- Niet willen dat hy hem hier langer sal vermaken
 In ydelheyt en spel, en trecken niets ter hand,
 570 Daar hem de noot-saak roept in't waardich Vaderland:
 Waar heen dat hy de reys heeft vast-lijck voorgenomen.
 Gelooft: hy sal so haast niet in sijn huysingh komen
 Of ghy sult, also vart als't lichaem van hem is,
 Sijn ballingh van sijn hart en sijn gedachtenis.
 575 Daarom so segh ick u, dat ghy u wilt regieren
 Soo wel; dat hy bekent an u heusche manieren
 Dat ghy hem meer festeert om sijn hooghwaardigheyt,
 Als om de minne die hy heeft op u geleyt
 Die 'k wel souw mogen sien, en nimmer teghen houwen,
 580 Indien ick waar verwust dat hy u socht te trouwen.
Angeniet. Waar't sake datter waar soo veel verschil in mijn
 Gestaltenis van staat, en Kloridon de zijn,
 Dat ghy gelooven kond, of eenichsins vermereken
 Dat hy geveynstheyt pleeght in sijn ghelaat en wercken:
 585 Of soo sijn waardigheyt niet waarlijck waar erkent
 Van al de gene die sijn wandel zijn gewent,
 Ick souw bekennen dat ick ongelijck an dede
 U vaderlijke sorgh en goe genegenthede:
 Maar nu hy van sijn jonst my so veel proeven geeft,
 590 't Is billich dat hy oock deel inde mijnen heeft:
 Doch waart dat ghy my niets, of hem, valscheyt vertrouwde,
 So mocht ghy voor verdacht ons t'samen-komste houde:
 Dan dit en heb ick noyt an u vruntschap gesien,
 Mits ghy my't selschap gunt van d'alder-kloeckste lien,
 595 Die my met haer versoek vered'len en vereeren:
 Doch onder al de geen die noch by my verkeerren
 Is Kloridon voor al de treff'lijkst', de voornaamst',
 d'Ansienelijckste, de beredenst' en bequaamst',
 Om met bevalligheyt sijn grootscheyt te bewijsen.
 600 Helaes! wat port mijn nu sijn deuchden dus te prijsen?
 Die ghy my voormaals selfs so hoogelijck an preest,
 Als ghy hem soo veel ciers, en so veel eers beweest,

569. *ter hand trecken*—ter hand nemen, doen. 573. *also vart*—zoo spoedig.
 't lichaem. Dat van *Angeniet* nl. 574. *sijn ballingh van*—gebannen zijn uit. 575.
regieren—beheerschen. 576. *bekent*—bemerkt. 580. *was verwust*—was bewust, wist.
 582. *gestaltenis van staat*—stand, rang (eigenl. gesteldheid van staat of stand). 584.
wercken—daden. 586. *die sijn wandel zijn gewent*—die gewoon zijn aan zijn omgang,
 die gewoonlijk met hem verkeerren. 591. *my niets* (vertrouwde). 595. *versoek*—
 bezoek. 598. *beredenst'*—welsprekendste. 600. *porren*—aansporen. 602. *ciers be-*
wijsen—luisterrijk onthalen, goed ontvangen.

- Als nimmermeer een mensch sijn waartste vrund kan bieden :
 Ghy selve ginght met hem by de vermaartste lieden ;
- 605 Dies hebt ghy oock de schult soo 'k hem te vry ontfangh,
 Want waar hy uws niet waart: of waar sijn ommeegang
 Gevaarelijk geweest: of waar hy quaat van leven,
 Ghy had my in't begin wel sulck een wet gegeven
 Daar ick gevoeg'lijkst na my had te stellen aan :
- 610 En had ghy my verbot van sijn persoon gedaan,
 Ick had, heer vader! u met kinderlijcker vreesen,
 Na mijn schuldige plicht, gehoorsaamheyt bewesen.
 Maar 't is heden twee jaar dat ick hem eerst vernam,
 Doen hy met u verlof hier t'onsen huysse quam :
- 615 Hy quam'er en hy komt, en is steeds wel ghekomen,
 Ontfanghen, wel ghewilt; noch noyt hebb' ick vernomen,
 Als teghenwoordigh nu, dat ghy hem yets wantrouw't;
 Voorwaar ghy hebt gheen saack daar ghy aen twijff'len souw't;
 Al schijnt de vryigheyt al wat te vry en veyligh,
- 620 De wil van Kloridon die is op recht en heyligh,
 Ghesproten uyt een gul-hartigh hart, en de mijn
 En is oock anders niet, als u, of moeders sijn.
 Wel als hy u versoect, laat hy u dan ontdekken
 Tot welcke eynde dat sijn sinlijkheden strecken!
- 625 Ghebiedt my wat ghy wilt, ghy sult my strackx sien staan
 Bereydt om u ghebodt te wesen onderdaan:
 Al toon ick met mijn oogh veel vriendelijke gunsjens,
 Dat is een aartje van de vrouw'tjens toover-kunsjens,
 Niet als verliest op hem, of door sijn min verdooft:
- 630 Doch wil ick wel dat hy het selve soo ghelooft,
 Want 't is der dochters Eer, de harten en de sinnen
 Der mannen wel ghemoedt te trecken en te winnen.
Roos. Wel Dochter, lief, dat 's wel, dat ghy daar hebt gheseyt,
 Doch acht ick voor het grootst' u goe ghehoorigheyt:
- 635 Tot Kloridon, ick lijdt, ben ick oock meest gheneghen.
 Maar wat? u Moeder is den Edelingh seer teghen,

608. *wet*—voorschrift. 609. *aanstellen*—gedragen. 610. *verbot van sijn persoon gedaan*—den omgang met hem verboden. 619. *veyligh*—zorgeloos, onbedachtzaam, niet op hare hoede. 622. *als u, of moeders sijn*—dan uw (wil) of die van moeder (eigenl. dan uw of moeder haar wil). 623. *versoect*—bezoekt. 624. *sinlijkheden*—neigingen, wenschen. 628. *aartje*—eigenschap, eigenaardigheid. *de vrouw'tjens*—der vrouwen. 629. *niet* enz. Versta: niet betoon ik die gunsten, omdat ik verliefd op hem ben enz. *verdooft door*—bedwelmd door, onder den invloed van. 634. *ghehoorigheyt*—gehoorzaamheid. 635. *ick lijdt*—ick beken het.

En sach u liever aan Endimyon besteet;
 Ick ga: maar denckt'er op dat ghy u niet vergheet.

Vierde handelingh; in 't eerste bedrijf.

Anna de Nicht, en Angeniet.

640 **F** Y *Angeniet!* ick merck de valscheyt van u kunsten,
 Ghy kuyffelt en ghy kaatst met wayffelighe gunsten.
 Wien sich u slaef ghelaat, en maar sijn dienst aenbiedt,
 Dien zydy vriendelijck, seght my, en komtet niet
 Om oft u by gheval ter eener mocht ghebreken
 Dat ghy ter anderer u niet en saaght versteken?
 645 Ghy zijt met een ghetrouw' en goet dienaar versien
 En wilt licht-hartigh noch meer andere ghebie'n.
 Bedenckt ghy niet, o maaght! wien dat sijn gheest laat vallen
 Op alle dingh ghelijck, die heeft s' in gheen van allen

Angeniet. Wat schaat dat niet en schaat?

650 De voorbaat is niet quaat,
 Die wil ick niet verliesen.
 Wt velen machmen kiezen.
 Wat gaat'er voor de ruymt?
 Ick hebt wel eer versuymt,
 655 Maer 'k leer met scha of schanden:
 En heb ick geen twee handen,
 Twee oogjes, lipjes twee,
 Borsjes, en voetjes mee.
 En noch meer ander dingen,
 660 Waerom souw ick my dwinghen
 An een? wel bin ick mal?
 Een is een klein getal:
 Een kleet is haest versleten,
 Een spijs wert beu in't eten,
 665 Een tuygh die wert gewraakt,
 Een kray geen winter maakt:
 Hoe liet ick my so leyden?

640. *kuyffelen*—hetzelfde als kaatsen. Hier: wispelturig handelen. 641. *sich ghelaten*—zich gedragen als. 643, 644. *om oft ... dat*—omdat als. *ter eener*—aan den eenen kant. 644. *versteken*. Deze vorm kan zoowel onbep. wijs als verl. deelw. zijn. In het eerste geval beteekent „versteken” „verwerpen, afwijzen, weigeren;” in het tweede, „verstoken, beroofd.” 648. *heeft s' in*—bezit ze (van „inhebben”, dat eigenl. „in zich bevatten” beteekent. 650. *voorbaat*—voorproef. 665. *tuygh*—getuige.

'k Wil sonder onderscheyden

Mijn jonst an yder een

670 Bewijzen in't gemeen:

Wert een lieftalich wesen

Van yeglijck niet gepresen?

Anna. Spraacksaamheyt mach wel deur:

Maar het gaet met de keur

675 Van mannen, of van saken

Alleens, ofmen liet maken

Twee doosen even groot

Van swaart, van gout en loot:

Soudy niet lang staan temen,

680 Om 'teen voor 'taar te nemen?

Kloridon is gout,

Endimion is kout

Als loot, of mog'lijk kouwer:

Angeniet. 'k Ben garen by mijn ouwer.

685 *Anna.* Maar ghy verhaalt hier niet,

O wufte Angeniet,

Dat sy haer selven pranghen

Die al te veel omvangen.

Aenmerckt eens, en bevroet

690 Te deghen wat ghy doet;

Ghy soeckt met valsche saken

U seer gelieft te maken,

Doch u minn'lijk gelaat,

U vriendelijke praat,

695 U lachen en u jocken,

En u aanminnich locken,

En u verbloemde schijn

Yder bekent al zijn:

Hier door mocht u, u gissen

700 Wel seer komen te missen.

Ofschoon een groot getal

Van Jonghmans overal

U volgen en u dienen,

Met snackjes sonder mienen,

705 Met monden sonder hart,

673. Een praatje kan er wel door. 684. *mijn ouwer*—wie ouder is dan ik. 687. *pranghen*—knellen, benauwen. 699. *u gissen*—uwe verwachting. 704. *snackjes sonder mienen*—praatjes, die zij niet meenen.

- Met sterven sonder smart
 Gelyck de vryers treuren,
 So kond heel licht gebeuren
 Dat ghy van alle dien
 710 Verlaten u soud sien:
 Want so ghy niet wilt zoeken
 Dan hoogh-dragende kloeken,
 En daar toe machtich rijck,
 U staat en aart gelyck,
 715 Ghy sulter luttel vinnen
 Die u dan sullen minnen.
 Een groot-hartich gemoet
 Van preutsch en edel bloet,
 En mach toch in sijn vryen
 720 Geen mede-macker lyen,
 Veel liever ist benijd
 Om 't gene dattet vrijd,
 Dan dat het kan verdragen
 Dat yemant sijn aanslagen
 725 Of voor-bedencken raat
 En loos'lijk onder gaat.
 O wulpsche Angenete!
 Ghy sult eerlangh wel weten,
 En oord'len, hoemen acht
 730 Een schoonigheyt, diens kracht
 Hier wert gedeelt an velen
 En in besond're deelen;
 Daar by sult ghy verstaan
 Hoe veel ghy hebt misdaan
 735 De geen, die al sijn dagen,
 Niet socht dan u behagen,
 En die niet anders leeft
 Dan by dat ghy hem geeft:
 En die wed'rom sijn leven
 740 Gewillich u sou geven,
 Ick meen u Kloridon:
 En nu Endimyon
 De vryer hier komt veynsen,

712. *hoogh-dragende kloeken*—voortreffelijke, verstandige personen. 718. *preutsch-*
trotsch. 724. *aanslagen*—ondernemingen, pogingen. 726. *ondergaan*—onderkrui-
 pen. 727. *wulpsch*—lichtvaardig. 731. *gedeelt*—verdeeld, verspild. 743. *de vryer*
komt veynsen—zich aanstelt als (uw) minnaar.

- Nu keerdy u gepeynsen,
 745 En laat u eerste lief met groot verlanghen staan:
Angeniet. Wel wacht ick hem te lang? so mach hy thuys-
 waart gaan.
 Gaat henen, Anna nicht, secht hem van mijnt wegen
 Dat het voor dese reys my niet en komt gelegen,
 Maar ist dat hem gelieft hy kome 't achternoen.
 750 *Anna.* Ick wil den Edelman de bootschap garen doen.

Het tweede deel, het eerste uyt-komen.

Angniet, en Endimyon.

- M**Yn dunckt, Endimyon, dat ghy hier zijt gekomen
 Alleen uyt boertens lust: doch ick hebt wel genomen,
 En houd u oock te goet al wat ghy hebt geseyt,
 Al ist geen waerheyt schoon, het is wel-sprekentheyt,
 755 Ghy zijtet toch gewent, 't zijn u gewone koutjens:
 Maar toch ghy Wee'naers zijt ghemeenelyk wat stoutjens,
 En gaat vrypostich aan met uwe schalcke re'en,
 Als of ghy seker wist der dochters sinlijkhe'en.
 Voor my, ghy hebt gheen quaat, noch voor bedroch te sorgen,
 760 Ick laat u min en eer tot Gys'laers en tot Borgen.
Endi. Mijn vryigheyt is groot, doch vergeeflijck, indien
 U oogen des verstants andachtich eens ansien
 Mijn eenvoud, en mijn jonst, die my hier herwaarts dreven
 Om te verrichten 't geen dat ghy mijn hebt geschreven:
 765 Ick waande, waarde lief, dat ghy oock voerden mijn
 Van 't selschap, om dat wy te vryer souden zijn:
 Maar laas! mijn gissingh mist, dies ben ick al te druckich,
 Doch mijn begeerlijckheyt is niet te min geluckich,
 Dat ick u heden mach met reden doen verstaan
 770 d'Oprechtheyt van mijn trouw, en uwe valsche waan.
Angeniet. 't Geen mijn vermoeden stijft, dat sal ick u voor
 houwen:
 Der mannen lichtigheyt en kan ick niet vertrouwen,
 Doch wil ick van u trouw nu meerder twijflen niet,
 Door u beproefde deught en jonst die ghy mijn biet,

744. Nu verandert gij van gedachten. 752. *wel genomen*—goed opgenomen.
 753. *te goet*—ten goede. 754. *al... schoon*—ofschoon. 757. *aangaan*—te werk gaan.
 759. *voor my*—wat mij betreft. 760. *u.* Persoonl. vnv., datief. 768. *begeerlijck-*
heyt—gemoed (vgl. VERDAM'S *Woordenb.* i. v.). 774. *deught bien*—beleefdheid
 bewijzen, gunst bewijzen.

- 775 En die goed-daedigheyt die ghy mijn hebt bewesen:
 Doch voel ick in mijn hart een achterdenckend' vreesen,
 Wanneer ick over-weegh, als dat ghy zijt een man
 Daar de gestadigheyt doch niet by wonen kan.
Endi. Het is een eygenschap in de natuur der wijven,
- 780 Dat sy gelooven licht; en een vast oordeel drijven
 Op tuygen licht en vals: en meest so sullen zy
 De door-grondingh en peyl der dingen gaan verby:
 En vallen in een waen, die haar dan maackt Tyrannen
 Vande goetransheyt, en d'oprechtigheyt der mannen:
- 785 Sy kneusen dan haar eer, sy steuren voort haar rust,
 En doen haar 't meeste quaat met aengename lust.
Angeniet. Het is een ongeluck over't geslacht der vrouwen,
 Dat sy so veel geloofs, en sekerheden bouwen
 Op 't seggen vande man, die alsmer wel oplet
- 790 De loose geveynstheyt gebruyckt gelijk een wet,
 Het weyflen voor sijn trouw, de schande voor 't beloonen
 Der vruntlijckheden die wy hem mewarich toonen.
 Door die lichtvaardigheyt soo heb ick oock gelooft,
 De woorden die ghy my so dickwils bliest in 't hooft,
- 795 Waar van ick mijn so seer en geck'lijk liet bedelven,
 Dat ick de schaduw nam voor't eygen wesen selven.
 Alsmen in 't tijt'lijk ramp der menschen souw versien,
 Men most dan nemen wech de saak waar door sy schien.
 Och oft nature had de mannen stom geboren,
- 800 En al de vrouwen doof, so ging'er geen verloren,
 So souwer geen van al soo deerlijk zijn verleyt,
 Door 't lief-koosen des tongs en 's mans bedriechlijckheyt.
Endi. Ick wil 't gemeene quaat niet in mijn eygen brengen,
 Noch 't uwe, met het geen van and're niet vermengen:
- 805 Alleen so bid' ick u, doet mijn so veel te lief
 Dat ick noch andermaal herlesen mach den brief,
 Waar in dat ghy mijn laest soo heftich hebt bekeven,
 Op dat ick mijn onschult te kennen u mach geven,
 Dat mijn onnooselheyt, goetwillich en voldoent,
- 810 U hevigheden en ons kleen verschil versoent:

780. *drijven*—vellen, volhouden. 782. *peyl*—kenmerk. 784. *goetransheyt*—goed-
 rondheid, openhartigheid. 785. *haar eer*—de eer der mannen. 787. *over*—voor. 790.
gelijk een wet—voor een vaste wet; dus: altijd. 795. *bedelven*—innemen. 797.
versien—voorzien, tegemoetkomen. 803. Ik wil mij niet schuldig bekennen aan
 het algemeene kwaad. 809. *onnooselheyt*—onschuld. *voldoent*—voorkomend.

Het welcke sal geschien, ist dat ghy wilt bevroeden
 Mijn eenvoudich gemoet, en u te slim vermoeden,
 (*Sy gheeft hem de brief.*) U achterdencken en u onverschulde
 vrees:
 't Gelieft u Jofvrouw wel dat ickse noch eens lees?

Hy leest, ende sucht dickwils.

Angeniet spreeckt.

- 815 Hoe wel de waan de wil ghevoert hadt uyt mijn sinnen,
 Om u mijn dagen meer te lieven of te minnen,
 So heb ick u nochtans noyt grondelijck gehaat.
 Ick eer die my bemint, en ick en wil geen quaat
 Die mijn wangunstich zijn en op het hoogste tegen,
 820 Ofschoon de misda'en mijn oock menschelijck bewegen,
 Sulcx datse wel mijn jonst uytblusschen door haar kracht:
 Sy hebben lijkewel doch nimmer so veel macht
 Dat sy in myn gemoet een haet sou kunnen stichten,
 Voor myn sachtmoedigheyt moet wraak het ancker lichten.
 825 Ick neem u reden an als voor-spraak van uw' saak,
 Waar door dat ick u vry en gantsch onschuldich maak:
 En ick ontfangh al hier u deerlijck diep versuchten,
 Voor sulcke teykens daar in 't minst is voor te duchten:
 Van wien ick naderhant verkrijgen sal mijn rust,
 830 En ghy Endimyon u lang-gewenschte lust,
 't Sal in u macht wel zijn mijn slechtheyt te bedrieghen,
 Maar niet in mijn geloof, dat my sal kunnen liegen
 U hoogh-begaefde geest, in 't welke is gesne'en
 d'Onsterffelijcke deught, met haar wel-voegenthe'en,
 835 Die so seer van 't gemeen in hoogheyt is verscheyden,
 Als wy de gulde Son sien boven 't aart-rijck weyden:
 Of als men in haar gloor aenschout de silv're Maan,
 Die met haar glans verdooft de Sterren die daar staan.
 Souw sick dat groot gemoet wel laten over-heeren
 840 Van valscheyt, en meyn-eet? Dat sou my waarlijck deeren:

811. *bevroeden*—leeren kennen. 812. *slim*—erg. 813. *onverschulde vrees*—onnoodige vrees. 816. *mijn dagen meer*—gedurende mijn verder leven. 824. *het ancker lichten*—het veld ruimen. 828. *in 't minst*—allermint. 829. *van wien*—door welke („teykens”). 831. *slechtheyt*—eenvoudigheid. 832. *Maar niet in mijn geloof*—maar ik zal niet gelooven, (eigenl. maar 't zal niet in mijn geloof zijn). 836. *weyden*—iagen, gaan.

- Leeft so alst u behaagt, 't sy leeraer van ontrouw,
 Of datmen u oprecht en voor gestadich hou,
 En deylt u jonsten an verscheyden jonge lieden:
 Indien my eenige (geluckich) mach geschieden,
 845 Al waart oock noch so klein, of t'alderminste deel,
 Ick sal voor u mijn jonst bewaaren in 't geheel.
 Al swoer de felle nijt mijn liefden om te spitten,
 So sal niemant, mijn hart, als ghy, mijn lief, besitten.
Endi. U oordeel was te goet, ick sacht, ghy hadt geen wil
 850 Om te gelooven ons waarschijnlijk verschil:
 Hoe souw u eel gemoet so leenich als wel reck'lijk,
 Soo hals-sterck blijven staan op een vermoeden geck'lijk?
 Ick wist wel dat die souw verdwijnen, also ras
 Als sy in u geloof in 't eerst geboren was.
 855 Want die lyf-schutten, die mijn vromigheyt geleyden.
 Dat zijn ter eener zijd' al mijn oprechtigheyden,
 En mijn getrouwigheyt, en goet aansien, daar by
 Uwe bescheydenheyt en schoonheyt fris en bly,
 En u goede natuur so wel gemeuckt in reden,
 860 Als in volkomentheyt der zielen volmaaktheden.
 Wat souw dees deuchden doch in 't minste wederstaan?
 Dees brochten inde vlucht u licht-gevoete waan,
 Die sò belegert en van binnen selver muyten
 Als beschermutselt, en besprongen was van buyten:
 865 Sy was oock niet soo haast gelicht en opgerecht,
 Of sy was also haast verjaaght en ne'er gelecht.
 Ghy hebt de eer des strijts, en ick het wel vernoeogen,
 Des sal ick my verheught, met u tot vrede voegen,
 Met u! die nimmermeer en sult bedroghen zijn
 870 (*Klor. wyf.*) In de besittingh, en 't gebruyck van al het mijn:
 Oock offer ick u op mijn onvermengde minne,
 En de gestadigheyt van mijn getrouwe sinne.

841. *leeraer van ontrouw*—ontrouw doende kennen, ontrouw uitoefenende. 843. *deylyt*—schenkt. 847. *om te spitten*—'t onderst boven te werpen. 850. *waarschijnlijk verschil*—twist, die werkelijk scheen te bestaan. 852. *hals-sterck*—halsstar-
 rig. 855. *lyf-schutten*—lijfwachten. 857. *aansien*—uiterlijk. 859. *ghemeuckt in-*
 geweekt in, doortrokken van. 863 en 864. Die van buiten zoowel belegerd als
 beschermutseld en besprongen was en waarin (tegelijkertijd) van binnen gemuit
 werd. Muyten staat voor muite. De regels worden geheel duidelijk door eene
 kleine verschikking:

„Die soo belegert en bespronghen was van buiten
 Als beschermutselt: en van binnen selver muyten.”

865. *gelicht*—opgevat (?).

Angeniet. Dies neyght tot u mijn ziel, indien ghy sulcx doet,
So houd ick my vernoeght voldaan in mijn gemoet.

875 (*Endi. binnen.*) Och daar is Klordon, vertreckt: wat wil dit
wesen:

Wat doet den licht-vinck hier? *Klor. Ang.* Zijt welkom uytgelesen,
Den ouden suffert komt en lemt my even staagh
Met zijn verdrietighe'en aan't oore alle daagh.

Och wat is 't my een smart, dat ick om te believe

880 Mijn Ouders, moet mijn selfs, en u, mijn Heer, ontrieven?
Mijn waardighert, mijn lief! ick was daar stracks soo gram,
Maer ick besadighde soo haast ick u vernam.

Wat walligh-acht'ger dingh mach meer de Menschen quellen
Als datmen tegen danck by eener moet versellen?

885 Soo veel soets als ick troost door u by-zijn gheniet,
Soo veel wan-haghens my door sijn gheselschap schiet.
Ick mach de mag're vent in gheenerwijs ghedoogen.

Klor. Maar waarom lijdt ghy hem ghestadigh voor u ooghen?
Indien g' hem niet en wilt doch nauwelijckx mooght sien

890 Soo soudy hem u huys of u by-zijn verbi'en,
Of sluypen van hem wech, en niet dus by hem harden,
Maer ick sie wel (helaas!) wat datter of sal warden;
Men spijs my vast met hoop en met verlanghen soet,
Terwijl Endimyon in't seecker werdt ghevoet

895 Met Loftenis of Trouw, die ghy hem meught gaen schencken.

Angeniet. 't Is u ghewoone wijs het archste eerst te dencken,
O ghy wan-trouwich Mensch! en weet ghy noch niet bet,
Op wien hebb' ick mijn sin meer als op u gheset?

900 Wat Jongh-mans dat mijn zijn op 't schoonste voor-ghedraghen,
Ick hebse, om uwen't wil, ontseyt en of-gheslaghen:

Wat houwelijck hoe groot dat ick hebb' moghen doen
Ick weygherdent altoos, alleen om u 't vermoe'n

Te brenghen uyt u hooft, mijn Lievert! ach mijn Leven!

Wilt die ghedachten doch in u gheen plaatse gheven:

905 Al siedy dat ick schoon met yemandt staa en praat,
Denckt dat ghy in mijn hart op 't alder-diepste staat.

Och Heer, Endimyon! een out-man vol ghebreken,
Verheught u, als ghy hem, met my, u Lief, siet spreken;

876. *licht-vinck*—losbol. 877. *lemmen*—zeuren, zaniken. 880. *ontrieven*—onaan-
genaamheden, last veroorzaken. 883. *walligh-acht'ger*—akeliger, afschuwelijker.
887. *mach ghedoogen*—kan uitstaan. 891. *harden*—voortdurend blijven. 892.
warden—worden. 894. *in 't seecker*—in werkelijkheid. 895. *Loftenis*—belofte. 900.
ontseggen—weigeren. 905. *al... schoon*—ofschoon.

- Want voor die Bulle-man is yder een vervaart;
 910 Ghelooft dan dat ick best en seeckerst' ben bewaart:
 Ghy moocht gheen beter wacht aan onse Boomgaart setten
 Om't achter-dencken en de toe-gangh te beletten:
 Ja't is een vriend'lijk mensch, maar hoe komdy soo stout
 Dat ghy soo luttel mijn en hem soo veel vertrouwt?
- 915 Ick doe u wat ick kan in alderley manieren,
 En 'tis my leet dat ick niet meerder kan versieren;
 Of meendy dat mijn jonst by yder een is veyl?
 Vertrouw't mijn dat niet toe, maar wel u Hoeren geyl:
 Staagh moet ick dit gheknor en dit ghepreutel hooren.
- 920 *Klor.* Hoe nu mijn Waardertje! wel hoe mijn Wt-verkoooren
 Wat stoordy u soo licht om een woortje van my
 Dat ick uyt liefde spreek? *Ang.* Ja secht uyt jealousy.
Klor. De Minnaars en Koop-lie'ns als zijn sy seer verscheyden,
 Sy zijn nochtans al eens in een dingh met haar beyden:
- 925 Ick neem een Juwelier heeft een kost'lijke steen
 Hy salse daarom niet vertrouwen ellick een,
 Hy salse nauwelijckx sijn waarste vriendt vertrouwen;
 Hy houwtet voor een jonst dat hys' hem laat beschouwen.
 Vreest soo een Handelaar voor roover of voor dief,
- 930 De Minnaar sorcht te recht voor sijn beminde lief,
 Sijn aldergrootste pandt en peerel van der aarden,
 Die gheen ghelijck en heeft in schoonheydt noch in waarden.
 Wel gheeftet u dan vreemt, mijn alder-hooghste goedt!
 Dat ick u licht vertrouwt' by een onwaardigh bloedt?
- 935 Hadd' ick u voor het braafst' en 't grootst' niet gaan verkiesen,
 Ick soud' u alsoo haast vergeten als verliesen.
 Een Gierigaart beanxt soo niet, sijn anxstigh gheldt,
 Als my u of-sijn, Lief! uyt ware Liefde quelt.
 Hoe dick heb ick den Wl by u alleen vernomen,
- 940 En soud' ick my dan niet ontsetten in sijn komen?
 Ten waar ick 't om u Eer of om mijn selven liet
 Het schiede lichtelijck dat ick hem noch door-stiet
 Die groote Loghenaar! die met op-rechtigheden

909. *Bulle-man*—bullebak. 912. *achter-dencken*—achterdocht. 914. dat gij mij zoo weinig vertrouwt en hem tot zooveel in staat rekent (vgl. Hgd. einem etwas zutrauen). 916. *versieren*—verzinnen, bedenken. 919. *dit gheknor*—dit brommen. 925. *nemen*—onderstellen. 930. *sorcht*—vreest. 933. *vreemt gheven*—verwonderen. 934. *licht*—weinig. 936. *haast*—spoedig. 937. *anxstigh*—vrees veroorzakend. 938. *of-sijn*—afwezigheid. 939. *dick*—vaak. *Wl*—wil.

- (Soo't scheen) verswoer sijn ziel met soo veel valsche eden
 945 Soo hy u minde, of soo hy immermeer mijn
 Met sijne vryery sou in de weghe zijn.
 Wie soeckt anders als hy my uyt u hart te putten?
 Wie anders soeckt als hy ons houwelijck te schutten?
 O valschert! of ghy mij met nortsche ooghen siet,
 950 Ick sal. *Ang.* Mijn Opperste! hy mint my seecker niet;
 Hy komt hier om sijn lust somwijls een rijmpjen lesen,
 Het zy van sijn ghedicht, of wat het oock mach wesen,
 Slechts om mijn tijdt-verdrijf: Wat gheef ick om den Door?
 Ick sie hem liever gaan van acht'ren, als van voor.
 955 Wat sou die Dorre-stock, die nau-ghesette Vreckert!
 Ghy hebt my al verwent, ick ben te seer verleckert
 Op u goet-jonstigheydt en vriendelijck bewijs
 Die ick veel meer ghevoel als ick met woorden prijs.
 Endimyon! 't is waar; hy is gheswint van harsen,
 960 Maar daar toe een Drooghist, waar uyt men nau sou parsen
 Een droppel nats of twee; 't is al vervrosen stijf,
 En hy en heeft gheen lust noch leven in sijn lijf.
 Ick min meer Kloridon u gheest en deeghlijckheydt
 Van onse jaren, als den Grijsert om sijn rijckheydt:
 965 Ghelijckheydt is een deught die ware vriendschap baart,
 En die de zieltjens soet onendelijck vergaart.
 En wat een wel-lust ist te spreken met malcander
 Daar yders eyghen ziel vaart over in den ander!
 Waar dat den Droomert is, daar sit hy strackx en suft,
 970 En kleynst de dinghen met de Teems van sijn vernuft,
 Hy raat en wickt het pit van d'alder-hooghste saken
 Daar de Gheleerste noyt en wisten door te raken,
 Daar praat hy mijn of toe, of ick 't verstae of niet,
 Hy meent dat mijn daar mee een groote Eer gheschiet.
 975 Maar ghy, mijn Koningh! spraect my al van liever dinghen.
 Och! als ick daar aan denck, ick kan my niet bedwinghen
 Van schreyen; ach mijn Lief! meendy dat my niet spijt
 Dat ghy my niets vertrouwt, en daagh'lijcx dit verwijt?
Klor. Stilt u mijn eyghen hart, mijn brave Angenete!

944. *verswoer sijn ziel*—zeide, dat zijne ziel verdoemd mocht zijn. 945. *soo*—indien. 948. *schutten*—beletten. 949. *of*—of... al. 953. *Door*—dwaas. 955. *nau-gheset*—kleingeestig. 957. *vriendelijck bewijs*—vriendschapsbewijzen. 959. *gheswint van harsen*—vlug van geest. 960. *Drooghist*—uitgedroogde vent, droogstoppel. 963. *deeghlijckheydt*—flinkheid. 966. *onendelijck vergaart*—voor eeuwig vereenigt. 970. *Teems*—zeef. 973. *daar praat hy mijn of toe*—daarover spreekt hij tot mij.

980 Ick hebbet slechts gheboert, en u niet schots verweten,
 Ghy zijt my al te waard, nu drooght u traantjens af,
 Het is mijn leet dat ick u oorsaack daar toe gaf.
 Beweghelijcke ziel! en suldy niet op-houwen?

Angeniet. Ghelooft my, Kloridon, ick sal gheen ander trouwen,

985 Zijt dat verseeckert vry en houwt u voordr stil.

Klor. U Ounders mochten't u doen doen teghens u wil.

Angeniet. Sy moghen my in als, maar daar in niet, ghebieden.

Klor. En oft u Vrienden u ghelijckelijck an-rieden.

Angeniet. Soo sal ick doen mijn sin oft wel of qualijck gaet.

990 Voorslach van Vrienden loekt somwijlen oock wel quaet.

Klor. En hebdy Angeneet met my dan gheen erbarmen?

Angeniet. Mijn hartje krimpt van anxst, ick sterref in u armen.

Klor. Hoe ist mijn waartste Lief? of ghy een weynigh sat.

Angeniet. Ick heb daar, och mijn Kint! sulck een hart-vangh
 ghehadt,

995 *Klor.* Och doet u doch wat los. *Angeniet.* Och soo; 't sal nu
 wel locken,

Ghedenckt mijn Troost! op 't gheen, dat ick u heb vertrocken,

En zijt voort-aan gherust, och hart! het is soo laat;

Maar gheeft mijn noch een kus eer dat ghy verder gaat.

Klor. Waarom mach ick, mijn Ziel! niet langher by u blyven?

1000 *Angeniet.* Och of mijn Moeder quam sy sou soo dapper kyven.

Vaart wel mijn Kloridon, wel komdy niet we'er-om?

Soo wacht soo langh tot ick by u, mijn Eyghen, kom.

Adieu myn Engheltje! tot langher niet als morghen.

Klor. Vaart wel, myn Waartste, ach! ick blijf in duysent
 sorghen.

Derde uytkomen, in 'tweede bedrijf.

Endimyon, Angeniet, Melimpior luystert.

1005 **H**Oe komtet Angeniet dat ghy die Eelman lijt,
 En dat ghy noch so vry en vriend'lijck met hem zijt,
 Is u gemoet so wijt, of hebdy sulcke sinnen
 Die twee al even hooch gelijk kunnen beminnen?
 Dat denck ick immers niet. Het waar u meerder eer

980. *gheboert*—uit scherts gezegd. *schots*—bits, scherp. 985. *voorder*—verder.
 986. *doen doen*—laten doen. 989. *oft wel of qualijck ga*—hetzij het goed of slecht
 ga. 994. *hart-vangh*—hartkramp. 996. *vertrocken*—verteld.

- 1010 Dat ghy den Hoveling verboot te komen weer,
 Als hem te houden op met lieffelijke treken.
Angeniet. Wel soud' ick dan, mijn lief! met niemant mogen spreken.
 Dat waar een groote last. Ick hebt hem af-geseyt
 Met d'alderbeste slach van mijn bescheydenheyt,
- 1015 Dat is met soetigheyt, men moet om beters-willen,
 De slappe-sieke wel ingeven soete pillen;
 Neen denckt niet, dat ick hem sal houwen opter tuyl,
 Ick ben niet seer vermaakt, met so een mellick-muyl,
 Ick sie veel liever uwe stemmige bedaartheyt,
- 1020 Als al de wulpscheyt van sijn jonge onbejaartheyt:
 U zedige voorgangh, en deughdelijck bestuur
 Is my veel nutter, dan sijn grillen wispeltuut:
 De weeldrigheyt des vleesch is meest tot quaat genegen,
 Dies soeck ick red'lijckheyt om die te strijden tegen.
- 1025 Ick ben so tochtich niet in 't yv'ren van mijn lust,
 Als ick wel hong'rich haak na der gemoeden rust:
 Dat is het beste goet, dat krijghtmen inder zielen,
 Door kennisse des quaats, en't grondelijck vernielen
 Van ons verdorventhe'en. Ach mijn Endimyon!
- 1030 Mijn tweede Apollo! ach mijn geleertheys Son!
 So 'k met den Eelman spreek, en laet u dat niet spijten,
 Ick soeck met vrientschap en oock lancksam hem te slijten:
 Want als een Edel-vrouw yemand ontseyt so kort,
 Soo sietmen dat het vaak qualijck genomen wort:
- 1035 Of't wert met achter-klap, met bloet of doot gewroken,
 Ick heb de jongelingh vertroost en wat versproken.
 Hier-landsche Seneca! die d'ander niet verstaat,
 Maar warelijck beleeft met wijsheyt inderdaat,
 Al hebby schoon de geest sijns schrijvens ingenomen,
- 1040 Men moet de swacken oock wat te gemoete komen.
Endi. Och dat is wenschelijck en meesterlijck gedaan,
 Vorstinne van mijn hart, mijn komen en mijn gaan
 Sal tot geen ander ent, voortaan en mogen strecken,

1011. *treken*—listen. 1014. Op de beste manier, die mijn verstand mij aangaf; op de manier, die ik voor het best oordeelde. 1017. *hem sal houwen opter tuyl*—hem zal bedotten, mijn spel met hem zal drijven. 1021. *bestuur*—leiding. 1024. *red'lijckheyt*—ingetogenheid, braafheid. 1025. *tochtich*—begeerig. 1033. *ontseyt—so kort*—zoo kortaf weigert. 1036. *versproken*—bepraat. 1037. *niet verstaat*. Versta: niet slechts verstaat. 1038. *warelijck beleeft*—maar (de lessen van Seneca) ook werkelijk naleeft.

- Als om met u, mijn troost! een houwlijck te voltrecken,
 1045 Door u te maken strax mijn wel geliefde Bruyt,
 Hier op gelieve u te seggen u besluit,
 Want ick heb langh genoegh op 't onseker geloopen.
Angeniet. Eerick my met den band des echtens gae verknopen,
 Soo isset raatsaam, Heer! dat ghy myn vader vraaght
 1050 Of hem dit houwelijck volkomentlijck behaaght:
 En of hy 't niet verstont dat wy te samen huwen,
 So blijf ick niet te min den al geheelen uwen.
Endi. Dat meent ghy, doedy niet? *Angeniet.* Och ja, met
 mijn gemoet.
Endi. Ick sal 't u ouders oock eerlangh doen vinden goet.
 1055 Vaart wel, mijn eygen ziel. *Angeniet.* Vaart wel, mijn Wtverkoren.
 Ach! wat heb ick gedaan? helacs! ick ben verloren.
 Meyn-eedige Angeniet! Ach trouweloose vrouw!
 Wat siet ghy te gemoet? Leetwesen en Berouw:
 Want siet ghy neemt een man vol kommers en vol koutheyt,
 1060 Verdrooght en uytgeteert van afgeleefde outheyt.
 Een gnorrer, een suur-muyl, en een jeloersche loer
 Ja die u nauwelijcx vertrouwen sal sijn moe'r.
 Die u gestadich sal beschelden en bestryen
 Met buytenschultsche en onechtsche snoeperyen,
 1065 En die ~~v~~ nimmermeer sal laten van syn zy,
 En wrokken met gemor op u gesichtjens bly:
 Op treckjes van u mont, op in en uyt te ademen,
 Op vriendelijck gestrook, op eerelijck omvademen,
 En lieflijck hant-geslach van yemand anders, ach!
 1070 Ick sie veel meerder leets als ick uyt spreken mach.
 So ick met yemand spreek, strax sal den ouden doovert
 Vermoeden dat ick ben door minne-konst betoovert:
 Dan sal hy mijn na-gaan en leggen lagen snoot,
 Ick sie geen leven, maar een pynelijcke doot.
 1075 En op dat niemant my sal troonen met aanlocksels,
 Sal hy myn houden staaach omhelsent in myn ocksels.
 Maar ghy myn Kloridon, ach! sult ghy wel u leyt
 Af dulde met verdrach en goede lijdszaamheyt?
 Helacs! ick vreesse neen: te groot is, laes! u lyen;

1051. *verstaen*—goedvinden, toestaan. 1061. *gnorrer*—brompot. *loer*—lamme-
 ling, knul. 1064. *onechtsche*—buitenechtelijk. 1069. *lieflijck hant-geslach*—den
 vriendelijken handdruk. 1076. zal hij mij steeds onder de armen vasthouden. 1078.
af dulde—ten einde toe verdragen, dulden. *verdrach*—verdraagzaamheid.

- 1080 Ick sie u vast omringt met duysent raseryen,
 Met duysent vloeken boos, met duysent gruw'len bars,
 Wtvaren op't Destin, als den verwoeden Mars,
 Of als Orlande dol de boomen woest uyt-rucken,
 En rijten alle dingh in hondert duysent stucken.
- 1085 Komt hier uytsinnige die 'tal van 't leven rooft,
 En plettert mijn dit eer en eedeloose hoofd.
 Veel beter had ick my met u in echt gegeven,
 Als by den rachelaar al wars en sat van leven.
 Ach! sal ick, jonge Maaght verslijten al mijn jeugt
- 1090 By een uytgemercht man, gantsch doot en kout van vreugt?
 Ick sweert de Goden neen, ist dat wy immer meugen
 (*binnen.*) Eens komen by melka'er ick sal voorwaer niet deughen.
Meli. Och dat is Kloridon een krancke toeverlaat,
 Die in sijn selven waant dat hy al seker gaat,
- 1095 Ick sal hem dit besluyt eens naecktelijck vertellen,
 En sien of ick 't met een voort uyt sijn sin kan stellen:
 Hy veynst hem vast voor mijn, en ick geeft 't hem al toe,
 Doch twijffel ick, of ick al wel of qualijck doe.
 Ick sal sijn sotheyt hem van langerhant vertrecken,
- 1100 En seggen dat de lien met sijn vryagie gecken:
 Maar siet waar dat hy mijn dus onverwacht gemoot.
 Wel Kloridon, mijn vrient, van harten zijt gegroet.

Kloridon, Melimpior syn vrient.

- En ghy oock van gelijk. Ick wensch Heer dat uw' dagen
 Gesegent werden na myn gunst en u behagen,
- 1105 Melimpior wat ist? Dit ben ick ongewent.
 Van waar dees treurigheyt? maakt myn u leet bekend,
 U schouders zijn te swack om die alleen te dragen,
 Voorwaar 'tis somtijts goet sijn noot eens uyt te klagen,
 Ick sie wel 'tis om myn dat ghy u dus versteurt,
- 1110 Seght my, wanneer, en hoe ick soo veel heb verbeurt?

Melimpiors klacht.

Van dat ick heb gekent de maat van al u wercken,
 En heb ick nimmermeer gesien, noch konnen mercken

1082. *Destin*—noodlot. 1083. *Orlande dol*—de razende Roeland. 1088. *rachelaar*—rachelaar, kwijlbaar. 1092. *deughen*—berusten, lijdelijk aanzien. 1093. *een krancke toeverlaat*—een schrale troost. 1099. *vertrecken*—vertellen, mededeelen. 1111. *de maat van al u wercken*—den omvang van al uwe handelingen; dus: uwe levenswijze. 1112. *En heb ick*. Versta: heb ik daarin.

- So veel onvoeglijkheys, dat u in eenich dingh,
 An red'lijkheyt, an eer, of leven te na gingh.
- 1115 Ick ben de naast an u, om u uyt jonst te geven,
 Al watter in de wet des vruntschaps is beschreven,
 In mijn behelplijkheyt vervreuchtet harte mijn,
 Vermits mijn raden en mijn moeytens u nut zijn.
 Maar siet die selfde wet die doet my gantsch vervremen,
- 1120 En schielijk vallen van mijn eerste goet voornemen,
 Wanneer ick overlegh de ongematightheyt
 Nu van u laatste doen, sulcx dat ick u beleyt,
 Of haar oorsaken, moet beschelden, dat om reden
 Van uwe sottigheyt, en ongheregelheden.
- 1125 Kloridon ghy mint, ghy vrijt, en ghy ontvryt
 U selven, want ghy selfs u meeste vyant zijt,
 Door dien ghy offert op het schoonste van u jaren,
 An een onseker mensch u seker qualijk varen;
 Ghy vormt in u geest, ick en weet nauwlijcx wat
- 1130 Voor raserijen woest: want ick vermercke, dat
 Ande bedroefde streeck van u dwalende oogen,
 Die u siel-sieckte klaar en openbaar vertoogen:
 U vernoeging en rust is my so lief en waart,
 Dat ick tot diens vordringh geen dingen opter aart
- 1135 Sou sparen, ja mijn selfs soud' ick daarom niet vreesen:
 Al is mijn wil dus goet, so soud' ick nochtans wesen
 Een vyant en geen vriend, indien dat ick u liet
 So blind'ling runnen in 't verderref en verdriet:
 Maar nu dat ick u sie gevaarlijk loopen dwalen,
- 1140 So moet ick u met raat van reden, weder-halen;
 Ist red'lijk Kloridon het geen ghy dul bestaat,
 Dat ghy Angneeta liefd' en dus u selven haat,
 En slaat so reukeloos het pat van wanhoop inne,
 Om met mistroostigheyt 't geliefde lief te winnen?
- 1145 Der minnaars blijtschap dient haar dickwils tot een straf,
 Als d'onverwachte vreught haar schielijk brengt in 't graf.
 De lusten die ghy zoekt, en dus wenscht te verwerven,
 In eenen oogenblick verstuyven en versterven:
 Wat is al 's werelts lust? helaes! een groote niet:

1114. *te na gaen*—schaden. 1117. *behelplijkheyt*—behulpzaamheid. 1119. *vervremen*—vervreemden (nl. van het „voornemen“). 1122. *beleyt*—gedrag. 1125. *ontvryt*—hebt niet lief. 1126. *meest*—grootst. 1128. Aan een onvertrouwbaar mensch, die stellig uw ongeluk zal zijn. 1131. *streeck*—blik, uitdrukking. 1132. *vertoogen*—openbaren. 1145. *haar*—hun, den minnaars.

- 1150 En nu u maar de min eens vriendelijk anbiet
 Een schaduw van geluck; gaedy op wegen tyen,
 Al waar u lichaem sal anstoot en schip-breuck lyen.
 U dwase vryery is al de werelt kunt,
 En yder spreeckt van u, na hy u wil of gunt:
- 1155 U vrienden zijn bedroeft! de vrienden gantsch verslagen
 Dat sulcken Jonghelingh niet beter hem kan dragen:
 Waar is dat ed'le hart vol druystigheyt van moet?
 Waar zijn de hoopen van u over-eerlijk bloet?
 Wiens naam en groote geest door-swieren alle Landen,
- 1160 Die innich wond'ren doen hun suyverste verstanden.
 Dat Hemelsche vernuft van oordeel rijk na wensch,
 Wert moedeloos verquist om sulcken ringen mensch.
 En ist geen misverstant moetwillens te verlaten,
 En weyg'ren waardighe'en en aangeboden staten
- 1165 Van grooter nuttigheyt en vruchtbaarheyt van goet?
 Bedenckt wat ghy te kort u eygen glory doet.
 Om dat sy u behaaght, so laat ghy u behagen
 Haar dreutsche grillen, en de strafheyt van haar magen.
 Dat opgeblasen volck! dat op haar schoon gedaant
- 1170 De meeste waardigheyt hem selven waardich waant:
 Het welcken heel verblint van u eerbiedich eeren,
 Hooch-hartich u versoeck versmaden en afweren,
 Tot een verachtingh en verkleeningh van u naam,
 Indier manieren, dat de grootheyt van u faam
- 1175 Geene kleene knack en krijght, sulcx dat u eerbaar vryen
 Medoogh'lijk wert beklaaght, van die u selfs benyen:
 Al is men wel begaaft van harssens, of bespraakt,
 Men wert by yder een geweygert en gewraakt.
 Ick wil mijn reden hier met geen bewijs bevesten,
- 1180 Noch hier verlijken by de grootste en de besten,
 Die door de minne zijn verdorven en verdaan,
 Met Keyzers-rijcken, die geweldich zijn vergaan.
 De dolligheyt des mins doet al te greetich woeden,
 Sy maakt oock dickwils dat de zielen en gemoeden

1153. *kunt*—bekend. 1157. *druystigheyt*—onstuimigheid. 1158. *hoopen*—verwachtingen. *bloet*—geslacht. 1160. *hun*. Versta: der landen. 1161. *na wensch*—voortreffelijk. 1168. *dreutsch*—spijtig. 1169. *op*—wegens. 1170. *hem selven*—zich zelf. 1171. *het welcken*—hetwelk. *van*—door. 1172. *versmaden en afweren*. Vgl. de aant. bij vs. 348. 1178. Men wordt (in zulk een geval) door iedereen afgewezen en veroordeeld (?). 1180. *verlijken*—vergelijken (*bij* hoort bij *hier*).

- 1185 Der mannen zijn ontmant, en werden ingelijft
Met vrouwelijcker angst, saachachtich en verwijft,
So dat sy harteloos velt-vluchtich henen vlieden,
En maken nederlaagh van legers vol krijchs-lieden;
Gelijck Antonius, die duystmaal duysent man
- 1190 Regeerden en geboot, en voerden of en an:
Wert hy niet door de min vermeestert van een vrouwe,
Aan welcke Cæsar was wel grootelijcx gehouwe,
Vermits sijn Zege-winst en bloetgierige wraak?
Nu op dat ick niet lang de redenaar en maak:
- 1195 So laat ick voort geheel u goet oordeel bevolen,
Al 'tgeue dat u doet so rymelen en dolen,
En dat u aldermeest de sinnetjes beweeght
Tot Venus-janckery, dus langh by u gepleeght,
Dat ghyse uyt u hart voorsichtelijck doet scheyden,
- 1200 Op dat ghy voort u gangh na wijsheyts spoor moogt leyden.
Ghy hebt kennis ghenoech van mijn genegentheyt,
En merckt wel dat het geen dat ick u heb geseyt,
U niet dan alle deught en voordeel sal verstrecken.
Ick denck niet dat ghy't sult in't quade willen trecken,
- 1205 Dat ick u heb mijn hart so opentlijck ge-uyt
En wat ick van u doent in't heymelijck besluyt:
Hoe wel is waar, dat ghy volkomen hebt u dagen,
En dat ghy niet behoeft een ander raat te vragen:
Maar siet de minnaar wert veel eer een ouderlingh
- 1210 Door ouderdom des tijts, als door na bespeuringh
Des wereltlijcken loops, en eygenschap der daden.
Ick heb uyt vruntschap u tot uwen best geraden,
En plechtelingh met een voldaan an mijn gemoet.
Mijn broederlijke liefd' neemt die doch an in't goet.
- 1215 Wildy mijn trouwe raat met erenst gaan beleven,
Het sal u rust en heyl in uwen ouwder geven.

d'Antwoordt Kloridons.

Wanneer als ghy ontfincht dit opset in u sin,
Om dees vertooningh mijn met raat te scherpen in:

1188. *maken nederlaagh*—den ondergang veroorzaken. 1189. *duystmaal*—duizendmaal. 1192. *gehouwe*—verplicht. 1193. Versta: daar zijne (Cæsars) overwinning enz. er het gevolg van waren. 1198. *Venus-janckery*—klagen van minnesmart. 1206. *doent*—daden, gedrag. 1209. *ouderlingh*—oud man, man van ondervinding. 1215. *beleven*—opvolgen, naleven. 1218. *vertooningh*—betoog.

- Op dat mijn hart en hoofd met oordeel ondervonden,
 1220 De sorchlijckheden van mijn geestelijcke wonden:
 't Waar wel so goet, dunckt my, dat ghy u wat bedocht,
 Dat ghy de sieckte en der siekens aart doorsocht,
 En wat voor meestery tot mijn genesingh hoorde,
 Dat waar de rechte wech. Ick acht de kunst van woorden
 1225 Onnoodich en onnut, vermits dat sy gelijckt
 Een Artzenij, die voor de kracht der koortsen wijckt.
 Ofschoon u reden my wel an u gunst verbinden,
 So kan ick evenwel geen beterschap bevinden,
 Door dien mijn quellingh haar so dapper tegenstaat,
 1230 Dat sy als machteloos my niet ter harten gaat:
 Want siet, sy komt te laat, en dat in sulcker ty'en
 Dat sy smoort, onder't jock van mijn rampsalich ly'en.
 Al wat ghy hebt geseyt, was my, van mijn gedacht
 Voor heen getrouwelijck en grondich angebracht:
 1235 Dus heb ick in mijn selfs gaan naarstigh overleggen,
 Al wat mijn vrienden op dit stuck souw konnen seggen:
 Maar mijn bedenckinge die schelen al te veel
 By mijn suyvere joust, en hebben in dit deel
 De staat mijns eensaamheys in't minste niet verdreven,
 1240 Maar ick ben in mijn druck volstandich noch gebleven,
 En moet gedurich oock volharden in mijn pijn,
 Mits die uytkomsten, laas, maar tweederley en zijn:
 Dat is: dat ick mijn wensch geluckich moet verwerven,
 Of dat ick mach gerust en wel te vreden sterven:
 1245 En mangelt my het een, 't a'er sal my wesen soet,
 Indien my maar de doot so veel genade doet.
 So ick myn selver haat ter liefden van Angneete,
 Dat moetmen geen gebreck, maar gulle heusheyte heeten:
 Die haat is eerelijck en dient mijn lieve min,
 1250 'k Heb liever dat ick mijn dan haren vyand bin:
 Maar 't sal een dwalingh zijn te loven voor de menschen,
 Dat ick mijn selve quaat om haren 't wil sou wenschen,
 Want het stoot tegen een, dat ick meer leet, om haar

1220. *de sorchlijckheden*—het gevaarlijke. 1229. *haar*—de reden. *tegenstaan*—bestrijden. 1239. *eensaamheyt*—verlatenheid. 1242. *tweederley*—één van beide. 1251. *loven*—achten, schatten. De zin is: De menschen zullen het eene dwaling (eene onmogelijkheid) achten. 1253 en 1254. Waarschijnlijk is de zin: „dat ik meer zou lijden om haar (dan om mij) van dienst te zijn”. Of mag *meer* worden veranderd in *maer* (= slechts)?

- Te nut te zijn, dat ick mijn dienstbaerheyden swaar,
 1255 Die ick haar schoonheyte heb so nedrich toe gaen wyen,
 En dat die slooven om mijn weder te verblyen:
 Of dat den Hemel vent en wisselt gauw en kloeck,
 Om suchten en gekerm, net hoogst van mijn versoeck.
 Ist dat mijn vrienden haar bedroeven in mijn dingen,
 1260 Voorwaar het is mijn leet: ist dat de vremdelingen
 Mijn saken vinden vreemt, of niet wel en verstaan,
 Men komt niet over een met yder inde waan:
 Haar med'lijden is groot, maar niet gegront in reden,
 Vermits sy't noodeloos in dese saak besteden,
 1265 Van welke dat ick haar sal leeren (lockt het mijn)
 Eer langhe meer belust als medooghend'te zijn:
 Want soo mijn sinlijkhe'en gheluckelijck verwinnen,
 Soo sal ick zijn verblijdt en eeuwigh haar beminnen,
 En soo sy vol van ramp ter slincker zijde slaan,
 1270 Ick sal in mijn gheluck gheheel oock zijn voldaan;
 Aldus soo sal mijn spoet of mijn ghemoetje rustigh
 Een yder die het weet te recht oock maken lustigh:
 Siet hier Melimpior, hoe mijn 't gheluck verbeyt
 Met aanghename rust en aardtsche saligheyt:
 1275 Nu oordeelt selven ghy of ick ben te beklaghen
 Indien ick een van beyd' in't leste mee mach draghen?
 Mijn minne die en is van sulcken grootheydt niet
 Als die van Antonius; doch al, ist dat ghy siet
 Alleen maar op de ziel, en niet op de ghelocken,
 1280 Want yeghlijck schepsel is tot sijn wel-lust ghetrocken,
 Al scheelen sy in staat, in uyterlijke pracht,
 De harten zijn meest al van een ghelijcke macht.
 Ick ben niet als ghesel met Cæsar op-ghekomen
 In't steyg'rend' Keyser-rijck van 't over-machtigh Romen.
 1285 Ick heb gheen Leghers groot noch Volck'ren te ghebien.
 Ick doe men voor gheen Godt aanbidden noch ontsien.
 Ick sie maar op mijn selfs, 'k ben hoogher niet gheneghen,
 De Werrelt die en sal gheensins om mijn beweghen,
 Ist dat ick leef of sterf, mijn leven en mijn doot

1254. *swaren*—zwaar maken. 1256. *en dat die slooven*—en dat die (diensten) moeite doen. 1257. *vent*—veil heeft. 1259. *in mijn dingen*—over mijne aangelegenheden. 1262. *inde waan*—in meening. 1267. *sinlijkhe'en*—verlangen, neiging. 1269. *ter slincker zijde slaan*—worden afgewezen, verworpen. 1271. *spoet*—voorspoed, heil. 1278. *al*—wèl. 1283. Versta: zooals Antonius. 1284. *steyg'rend*—in aanzien toenemend.

- 1290 Zijn de ghemeene man doch even veel van noot:
 Dese ghelijckenis die waar veel meerder eyghen
 Die haar gheneghenthe'en tot hoogheydt stadigh neyghen,
 Ghelijck als desen Heldt en grooten Oorloghs-heer
 Die sich vernoeghden niet met grooter, noch in meer;
- 1295 't Is mijn te onghelijck en al te hoogh verheven,
 Ick sou (al mocht ick schoon) my daar toe niet begheven.
 Ick weet wel dat ghy my ontmoet ghelijck een vriendt.
 Die anders niet en spreeckt als hy van harten miendt,
 Dies ick oock uwe jonst en vriendtschap meerder reken
- 1300 Als die vleyende konst van wel te konnen spreken:
 Mijn toeghedane liefd' die wast vast daagh'lijckx an
 In sulcker grooten als ick niet wel segghen kan.
 Wilt u niet in de Min van mijn Angneete storen,
 Want ick heb in mijn hart volkomen haar ghesworen.
- 1305 'k Sal u ghehoorsaam zijn, in als, ghelijck mijn Vooght,
 Verheert my als een kindt dat ghy wel over mooght,
 En houdt my als een Wees, dat niet kan onderscheyden
 Wat hem is goet of quaat: Ick wil my laten leyden
 Van u bescheydenheydt; en wat dat die besluyt
- 1310 Dat ben ick voort te vre'en dat ghy sult voeren uyt:
 Dan hoe wel dat ick my stell' onder u vooghdyen
 Ghelijck als onbejaart, so soud' ick mijn verblyen
 Indien als ick maar mocht de saken van de min
 Regeeren vry en vranck, dat's, na mijn eyghen sin.
- 1315 *Meli.* Hoe mooghdy Kloridon soo sot als onberaden
 Beminnen 't gheen ghy weet u achtbaarheydt te schaden?
Klor. Wat schade kan 't my zijn dat ick by haar verkeer
 Die mijn wel-vaart soo wel als ick de haar begheer?
- Meli.* Edele Jonghelingh ghy doolt met u vertrouwen,
- 1320 't Bevinden sal eer langh u anders doen beschouwen.
Klor. Lieve Melimpior ten waar ick seker gingh,
 Ick bouw'de soo gheen hoop op een onseker dingh.
Meli. Maar of u Lief haar sin veranderde lichtvaardigh.
Klor. Soo is haar omme-gangh my dat, en meerder waardigh.
- 1325 *Meli.* Ghy oordeelt na u lust, en niet na de waardy.

1291. *ghelijckenis*—vergelijking (met Antonius). *eyghen*—passend (voor). 1306 *verheert*—regeer, leid. *dat ghy wel over mooght*—dat uw mindere, uw ondergeschikte is. 1309. *bescheydenheydt*—oordeel, verstand. 1312. *onbejaart*—jong., nog niet meerderjarig. 1318. *wel-vaart*—geluk, voorspoed. 1320. *bevinden*—ondervinding

Klor. Ghy voor-secht onghegront een valsche prophecy.

Meli. Ghy souwtet beter sien ten waar ghy dwaas'lijk minde.

Klor. Ghy yvert onbedacht. *Meli.* En ghy loopt als de blinde, Arme verblinde mensch! ghy waant noch datje siet

1330 En u ghewisse val die en voorsiedy niet:
Heeft u versochtheydt dit aan and're niet ervaren?
Verliesdy niet u tijdt en 't beste van u jaren?
En de gheleghenthe'en van schooner Dochters keur
Daar by ghebreck van raat de buffels gaan me deur:

1335 Ghelooft my Kloridon ghy sultet u beklaghen,
Als ghy vol twyfels, out, u schamen sult te vraghen,
Of datje al te kies, te deftigh, of t'eenrints
U houden sult vernoeght met luttel onderwints,
Of datje al te grootsch met jeuchdelycke grillen

1340 (Ghelyck een man van staat) u niet sult moeyen willen.

Klor. Waarlijk Melimpior, ick prys u jonst en raat,
Al vollich ickse niet met leven inder daat.

Ick weet waar ick op staa, dies houd' ick my gelaten;
Ick kreun my niet een sier aan 't malle vollickx praten.

1345 Myn Lief die heeftmen lief, of sy myn schoon noch derft
Dat sal niet langher zyn als tot haar moeder sterft,
Ick ben daar in gherust; 't swaarst' moet het meeste weghe:
Die dinghen die met moeyt' en kommer zyn verkreghe:
Die ghelden alder-meest: En daarmen licht komt an

1350 Daar scheyt de lichte mensch oock weder licht'lyck van.
'k Heb mijn ghemoedt in dwangh, en dat in sulcker voeghen,
Dat ick in, of en an, alleens my kan vernoeghen,
Soo dat ick met voordacht die beyden ben ghetroot;
Myn hart en heeft sich noyt soo raeu verreuckeloost,

1355 Of't heeft sich matelyck gheuytert in't bedroeven,
En middelbaar gheset in lust en vreught te proeven;
Soud' ick dan aerselings nu leeren achter uyt?

1331. *versochtheydt*—ondervinding. 1334. *by ghebreck van raat*—door besluiteloosheid. *buffels*—lomperds. 1337. *eenrints*—zonderling. 1338. *luttel onderwints*—weinig moeite. 1342. *leven*—naleven. 1345. *of . . schoon*—ofschoon. 1349. *lichtgemakkelijk*. 1350. *licht*—lichtvaardig. 1352. *in, of en an*—hoe 't ook zij (?). Mag de komma achter *in* worden geschrapt, dan kan de beteekenis zijn: *in „af“ en „aan“*, hetzij het tusschen Angeniet en mij *af*, hetzij het *aan* is. *Alleens*—evenzeer, evengoed. 1354. *raeu*—ruw, erg. 1356. *heeft sich middelbaar gheset*—is binnen de perken gebleven, heeft den middelweg bewandeld. 1357. *aerselings*—ruggelings, achterwaarts.

- Meli.* Het gaat wel anders, Heer, als men somwijls besluit,
De menschen die hier meest en best van deuchden spreken,
1360 Die leven dickwils boost in sonden en gebreken,
En die de waerheyt miltst gebruycken met de mont,
Die hebben in 't gemeen de logen inde gront.
't Schickt voor een wijs man niet yet grootsch hem te vermeten
Van dingen daar hy niet uyt gissing kan van weten,
1365 Ervarentheyt die leert wel bet in leet of lust,
Betrouwen dat bedrieght, wel seyt een, Weet of rust:
Ick hebber oock gekent die haar seer veel beroemde,
Die nauw'lijcx 't derdendeel niet dede, dat sy noemde,
Nu wel an Kloridon ick secht u overluyt,
1370 Angneeta is verlooft en is Endimyons Bruyt.
Klor. De Bruyt! de Bruyt! de Bruyt! O Goden van hierboven!
Melimpyor ghy droomt: wat souw sy haar verloven
Ten is geen uur gele'en dat ick noch met haar sprack
Meli. Sy gaf hem't ja-woort nu so daatelijcken strack.
1375 *Klor.* Wel dats een donderslach waarachtich in mijn oeren.
Meli. Ick hebt gehoort, daar ick't van woort tot woort
kon hooren.
Klor. 't Is dolheyt! hy! 't is, voorwaar ten kan niet zijn.
Meli. 't Is inder waarheyt waar. *Klor.* O overvalsehe schijn
Van vriendschap en van jonst! O overgeven eden,
1380 Versworen duyvelin, had ick u op ghesneden
Die goddeloosen mond, O trouweloose pry!
Wat houtmen dat ick u de hals niet of en sny,
En ruck u uyt de tongh, de tongh die my verleyde,
Misschien van aartsche en eeuwige saligheyde!
1385 Hemelsche Goden geeft dat dese Bruylofts-feest
Vercieret wert met so menigen boosen geest,
Met so veel eunjers, en rust'loose raseryen
Dat al haar vreught gedijt tot een gestadich lyen:
Dat nimmer blyden dach haar met goe morgen groet,
1390 Dat nimmer nacht noch slaep haar groote smart versoet,
Dat nimmer lust noch smaak haar kome van het eten,
Dat nimmer tijd noch stond haar ontrouw wert vergeten,
Maar dat de wereld dat gedurighlijk besmaalt
Mijn ongeluck beklaagh en haar valsheyt verhaalt.

1366. *wel*—terecht. *een*—iemand. 1379. *jonst*—genegenheid. *overgeven*—plechtig-
duur. 1380. *versworen*—meineedig. *op*—open. 1387. *eunjers*—spoken, geesten (eigenli-
toovenaars, heksen).

- 1395 Apollo laalt u sus u Luna vander aarden.
 En plantse ande lucht na haar luchtige waarden.
 Verhoort mijn droef gesmeeck, O hooghste God Jupijn!
 Het sal u eere, en de Mannen salich zijn,
 Als sy haar lichtheyt sien, so sullen sy de vrouwen
- 1400 Noch die vergulde Maan in geener wijs vertrouwen.
Meli. Wel hoe? dat is te slecht voor sulcken wijsen man.
 Die hem (gelijk hy seyt) naar alles voegen kan:
 Is die gelaatenheyd daer ghy hier juist te voren
 So treffelijk van spraakt, soo op een bof verloren?
- 1405 So heeftse niet veel gronts ter zielen oyt gevat,
 So hebby maar den schijn van't uyterlijk gehadt.
 Hoe heerlijk heb ick u somwijlen hooren spreken
 Datmen de korselheyd lijdsamelijk most breken
 Met goe verdraachlijkheen: en temmen so den moed,
- 1410 Die al sijn hevigheyd doet hollen door ons bloed.
 Wat haastigheyd is dit? nu sien ick dat wel seggen
 Is yd'le praterij, als men't niet kan beleggen
 En bruycken inde noot, en toonen inder daat
 Datmen niet met de mond maar metter harten praat,
- 1415 Van die hoochwaarde deught en kracht van 't overwinnen,
 En het bevreden van d'oploop van onse sinnen.
 Waar zijn de lessen die ghy yder altijd geeft,
 Wat spaandy u van't geen dat yder van u heeft
 Door uwe Poësy? Ghy hebt te wel geschreven
- 1420 Om dat so achteloos niet beter te beleven:
 Maar dit is schier gemeen, want als men't volckjen siet
 Dat seerst van deuchden raast, dat doense selven niet.
 Elck sal in eenigheyd van alleman gescheyden,
 Met degelijken ernst meest de behoorlijkheyden
- 1425 Der dingen komen sien: dan is den grammen koel,
 Den ritschen sneukelaar en heeft dan geen gevoel,
 Den dronckert, noch den vraat en voelt dan geen bewegen
 Tot sup of slempery (door quade wenst verkgren,)
 De trotsche grootsche geck die stelt sijn hovaardy,
- 1430 En sijn verwaantheyt bars so lange wel ter sy:
 So doet de gierigaert, de luyart van gelijken,

1395. *sus*—zuster. 1414. *metter harten*—met het hart. 1418. *spanen*—spenen, onthouden. 1421. *gemeen*—algemeen. 1423. *eenigheyd*—eenzaamheid. 1426. *ritschen sneukelaar*—geile wellusteling. 1428. *wenst*—gewoonte.

- Doch kan ter nauwer noot de nijdert hem bekijken;
 Maar so haast dat gedacht verswindelt, fluck gewint
 Loopt yder na, dat hy uyt aart of onwenst mint.
- 1435 Ghy hebt wel voor een wijl u selven wat gebroken,
 En vande heyligheyd der deughden schoon gesproken:
 Der Goden borgerij heeft u verstand gesien,
 En vry veel meer gevoeld dan de gemeene li'en:
 Dies steegh u geest om hoogh en maakten ons daar kaarten,
- 1440 Niet vande Redery, maar vande Hemel-vaarten.
 Der zielen God geleert dien weedy 't vaste land,
 Nu lijd de Stier-man selfs hier schip-breuck op het stand:
 De minste wind van ramp heeft hem ter neer geslagen,
 Die met Atlas gemoed de werreld was te dragen.
- 1445 Wat zijdy doch beswaart? daar ghy noch niet verstaat
 Of u 't verliesen is of vorderlijck of quaat:
 Hoe dickwils sal de mensch puurstecken blint van sinnen,
 Sijn eygen ziel-verderf op't alderhoogste minnen,
 Tot dat hy door de tijd met wijsheyd vast bevroet,
- 1450 Dat God hem vry meer heyl als hy (hem wenschten) doet?
Klor. De scherphheyd van de spijt kan ick niet duldich doogen,
 Ick waande dat ick sach, maar laas! 'k en had geen oogen,
 Of sy waren stick-siend, of zijn begoogelt, noch
 Dat ick niet merck noch sie dat tastelijck bedroch:
- 1455 De grootheyd van mijn smart en d'ongewapentheden,
 Op die veranderingh, die waren't die my deden
 So heftigh buld'ren uyt: Een slach daarmen op let,
 Of die ons voors-hants komt daer tegen is verset:
 Maar die ons onverwacht de leden komt verdrucken,
- 1460 Daar is verschut en scherm en al de kunst anstucken:
 So gatet oock met my. *Melim.* Maar dat is al geschiet,
 De menschelijcke macht kan dat herroepen niet.
 Doch wilt ghy nu het pat der ware deughd betreden
 So geeft u in't geley van die al-wijse Reden:
- 1465 De sneechste dochter koen des alderhoogsten Gods,
 En neemt ter luchter-hand Hercules met zijn knods.

1432 en 1433. Deze regels zijn niet volkomen duidelijk. *Doch* bet. waarschijnlijk „althans” (vgl. VERDAM'S *Woordenboek* i. v.). *Hem bekijken* moet m. i. worden opgevat als „iets op hem aan te merken vinden.” *Dat gedacht* doelt dan op den „degelijcken ernst,” waarvan in vs. 1424 sprake is. 1434. *onwenst*—slechte gewoonte. 1435. *gebroken*—betoemd. 1444. *gemoed*—gezind. 1450. *hem*—zich. 1453. *stick-siend*—kortzichtig, blind. 1455. *d'ongewapentheden*—het niet verdacht zijn. 1458. *voors-hants*—recht op ons toe. 1460. *verschut*—beschutting. 1465. *sneechste*—verstandigste. 1466. *luchter*—linker.

- Wat arbeyd, wat gevaar, wat pijnlijckheyt der wegen
 Kan so een ziel verliest op Gode, doch staan tegen?
 De steyle heuvels hart, de ongestrate baan,
 1470 Die valt in't eerste wel wat moeyelijck te gaan:
 Dan doch een groot gemoed vol goddelijcke lusten,
 Sal niet voor sijn besteck des eeren-kerricks rusten,
 Daar hem de witte deught wel statelijck verbeyd,
 En kroont hem met een krans van blyde saligheyd;
 1475 Dit is de beste wech die yemand mach bewand'len,
 't Lust my met u alleen hier binnen wat te hand'len,
 Geeft u doch wat te vreen en neemt doch wat verdrach,
 Haar snootheyd en u wraak sal komen anden dach.

Het derde deel, eerste handelingh.

Jupiter, Mercurius, Pallas, Saturnus, Neptunus, Hercules.

- 1480 *Jupit.* **B** Linckende Keysers groot! ghy almachtige Goden,
 Ghy dwingelanden streng van Hemel en van aard,
 Die 'k met onsachlijckheyt heb schrickelijck ontboden
 Met donder en met vyer; mijn knechten wijd vermaart.
 d'Oorsaak, glinst'righe Goo'n dat ick u heb vergaart
 Hierin mijn wolckich hof alwaar ghy zijt vergeten,
 1485 Sal u volkomelijck in errenst sijn verklaart.
 Mijn Heeren sullen noch gesamentlijck wel weten
 Hoe ick den stoke-brand Cupido heb gesmeten,
 Geworpen uyt de Lucht beneden op het slick,
 Alwaar hy heeft so luyd en so lelijck gekreten,
 1490 Dat d'aarden open borst, dit gaf de Hel een schrick:
 De vlam-Vorst steech om hoogh in een geswinde blick,
 En quam daar op het veld al mymerende waaren,
 De loose lecker kon sijn Oom strax op een prick,
 En heeft al schreyend hem vertelt sijn weder-varen.
 1495 Nu dat de Hel-heer lang verwondert had staan staren,
 Heeft hy sijn jonge Neef wel vriendelijck gegroet,
 Die geen eerbiedigheyt noch heuscheyd wilde sparen,
 Maar viel den swarten God ootmoedelijck te voet,

1472. *het besteck*—het bereiken (eigenl. het besteken, het aantasten). 1477. *verdrach nemen*—lijdzaam zijn. 1480. *dwingelanden*—gebieders, beheerschers. 1481. *met onsachlijckheyt*—op ontzagwekkende wijze. *schrickelijck*—op schrikwekkende wijze. 1483. *glinst'righe*—schitterend, blinkend. 1491. *in een geswinde blick*—oogenblikkelijk, in een (snellen) oogwenk.

- (Gelijk een ondersaat de grootste Coningh doet.)
- 1500 En bad zijn Godheyd an met bidden en met smeken,
Met so veel treckjes, en bevalligheytjes soet,
Dat hy hem daat'lijk swoer zijn ongelijk te wreken:
En s'hebben voort (ick raas!) besloten en besteken
Een valscheyd! een verraat! dies ick van gramschap swel,
- 1505 En kan mijn dulligheyd met woorden niet uyt-spreken,
Ick heb nauw so veel machts, dat ick u dit vertel,
Hay laster! schant! O wraak! wat goddeloos opstel?
Het houwelijk, O Goon! datmen hier plach te maken,
Dat gaan sy nu bestaan te sluyten inde Hel.
- 1510 O menschelijk geslacht hoe droevich staan u saken,
Want niemand van de jeught sal an een gaade raken;
So sy niet zijn versien met mogentheyd van goet:
Maar komter met veel goets een vend met mag're kaken,
Met uyt-gemergelt vleys, met stijf bevrozen bloet,
- 1515 Met uytterlijk gebreck van lichaam en gemoet,
Met een verrompelt vel vol silver-witte haren,
Die geeft den Poel-geest vaak een aardich meysje soet
Doch ongelijk van schat en ongelijk van jaren:
Wat sien ick, laas! al ramp, door ongelijk vergaren.
- 1520 Geen grooter quaat geschiet hier op de aartsche bel,
Als daar sich rijk en oud met jong en arrem paren.
Och 't is een droevich dingh ten gater nimmer wel,
Het is een huys vol twist, vol anxsten, vol gequel,
Voi kommerlijke sorch, en vol jeloursche vreesen,
- 1525 Vol af-gunsts, en vol haats, en voorts vol overspel,
Vol moorts, en vol verraats en watter meer mach wesen,
Gelijk wy alle daagh in 't menschen leven lesen.
Maar alsmen wel de grond dier dingen over-siet
So isset nieuwers dan door Cupido geresen,
- 1530 Die inde Swavel-put oock langh mocht blijven niet,
Als is hy selfs vol vyers, het was hem daar te hiet.
O teuter quaatje stout wat durfdy niet beginnen

1505. *dulligheyd*—gramschap, woede. 1507. *opstel*—opzet. 1508. Zinspeling op het bekende „de huwelijken worden in den Hemel gesloten.” 1517. *Poel-geest*—Pluto, vorst der onderwereld. 1519. *vergaren*—huwen. 1520. *bel*—bal, bol. 1529. *nieuwers*—nergens anders (door niemand anders). 1532. *teuter quaat*—oproermaker, opruier. Een vroeger meermalen voorkomende benaming voor het minnegodje, bij STARING, in *Jaromir* Gewroken, als naam van den duivel „Tenterkwaad” herboren (in verband met tenteeren) Naast *teuterquaat* komt ook voor *toterquaat*; waarschijnlijk is het af te leiden van *toteren*, „toeteren, op de trompet blazen” en *quaat*. Een toterkwaad is dan hij, die kwaad uitbazuint en daardoor opruit.

- Die 't helsehe hof gesin met u vyer pijlen schiet,
 En slingert blixems in de vyerighe Godinnen,
 1535 Die voelende de prick der floncker-vlam van minnen,
 Heel schichtich vliegen op, (als sullicx ongewoon)
 En ruyschen door de roock met brandent hart en sinnen,
 Tot dat der voncken-voocht, 't hooft der heyloose Goon,
 Den bengel heeft den gront van 't nare rijk verboon:
 1540 En flux met stanck en damp van sullepher verdreven,
 En eeuwich uytgeseyt doen sachmen Venus soon
 Onder de hemel, en boven de aarde sweven,
 En dreef voort als een guyt een heel lant-loopers leven,
 Met swerven gints en weer, doch end'lingh heeftet wicht
 1545 Na wat beraats, ter sluyp, hem met een wip gegeven
 In eenen oogenblick in't vrouwelijck gesicht:
 't Welck is, gelijk als hy, veranderlijck en licht,
 Vol valscheyts en vol soets, doch swaarlijck te vertrouwen:
 Van waar hy soo veel brants en so veel moeytens sticht,
 1550 Dat yder kermt en klaaght, en niet dan vande vrouwen,
 Vermits sy yder man met loosheyte steeds anhouden
 Om schandlijck tijt-verdrijf so mijn wel is bekent,
 Het welken ick my schaam, O Goden, te ontfouwen
 Door dien dit heylich huys daar me souw zijn geschent,
 1555 Hoe wel ick noch die hoon sal wreken in het ent:
 Want siet het was te schelms ick kan het niet vergeten,
 O vrouwen als ghy meent dat ghy meest sekerst bent
 Dan sal ick openbaar u vuylheyte laten weten,
 Ick ben op u bedroch met recht en reen gebeten,
 1560 Want ick sie te gemoet der mannen ondergangh,
 Die ghy lien vol van trots wel spijlich hebt gesleten
 Na de lief-kooserij van heele jaren langh,
 Daar u niet anders toe als eygen-wille dwangh:
 Hoe dat ghy't so dier en hoochlijck hebt versworen,
 1565 't Vil licht dat ghy in't kort een ander Lietje sangh,
 Want siet u straffe wert vast metter tijd geboren.
 Dat ick de breedden raat, O Goden! heb geschoren,
 Dat is voornamelijck met dit opmerck gedaan,
 Om met voorsichtigheyde de groote val te schoren
 1570 Van't minne-dragers gild dat qualijck schijnt te staan,

1541. *uytgeseyt*—verbannen. 1543. *voort*—voorts. 1557. *meest sekerst*—het veiligst.
 1558. *vuylheyte*—schandelijckheid. 1565. 't Vil licht—wellicht. 1567. *geschoren*—
 verordend.

- Door dien dat icker veel ellendich sie vergaan:
 Die meest een vroege doot voor haar besteck verwerven,
 En nyt mistroostigheyd hand an haar selven slaan,
 Met duysterleye list, en vindinge van sterven,
 1575 Door strop, door staal, oft gift, door drincken, oft met derven
 Van levend' onderhoud, als voedsel dranck of spijs:
 Daarom beveel ick u Mercuri en Minerve
 Dat ghy hier eerlijck toont met redelijck bewijs
 Wat dat de vrouwen zijn die ick so seer misprijs:
 1580 Van waar, van wat geslacht, wat aart, en wat voor lieden,
 En of de snevels snoot vol grouwels en afgrijs
 Door haar, of Cupido (of hoe dat sy) geschieden.

Mercurius Antwoordt.

- Opperste Hemel-heer, u Coninghlijck ghebieden
 Ick met eerwaardigheyt en danckbaarheyt ontfangh.
 1585 Ick sal u luystert toe, haar afkomst gaan bedieden.
 Als eerst door hooge vloed en dap're water-drangh,
 De Egyptische Nyl buyten sijn leger sprangh,
 En metsten 't aardrijck vet met modder, slib en dieren
 Doen wert de eerste Vrouw geboren van een Slangh,
 1590 Die door na-bye Son daar overvloedich tieren,
 So de by-woonders daar gelooven en versieren,
 En dat met goet gelijk nae menschelijck verstant:
 Want de nature heeft in besond're manieren
 't Verschillighe gediert van Water, Lucht en Lant,
 1595 Oock in verscheyden plaats haar krachtich ingeplant
 Tot haar beschermingh, of om and're an te randen,
 Den Arent in sijn beck, den ed'len Eliphant
 Die heeftet in de snuyt, den Beyre in sijn handen,
 De Stiere in sijn hals, het Vercken in sijn tanden,
 1600 Het Krijghs-paart in sijn borst, het Harte in sijn sprongh
 De Hond in sijn gemoed, de Man inden verstanden,
 Maar 't Serpent ende Vrouw die hebbent inde tongh.
 't Is een bedrieghlijck goet, hoe vriendelijck, hoe jongh,
 Hoe slechtjes in 't gelaat sy zijn vol listigheden.

1572. voor haar besteck—vóór hun tijd. 1581. snevels—misdaden. 1584. eer-
 waardigheyt—eerbied. (Zie VERDAM'S *Woordenboek* i. v.) 1588. metsten—mestte.
 1591. versieren—verdichten. 1592. met goet gelijk—terecht, op goeden grond.
 1596. Versta: Iets tot hun bescherming enz. 1604. slechtjes—onnoozel, onschuldig.

- 1605 Voorwaar daar is geen wet die oyt de Vrouw bedwongh.
 Noch schaamt die haar betoomt, noch straffe die haar zeden
 Verbetert en ver stelt, sy achten raat noch reden:
 Tot wat een ongeval begeeft hem sulcken Man,
 Die met goet onderwijs en voorsienich beleden
- 1610 Haerlie te stieren meent, want komtet slinx hem an,
 Och! al des werelts konst en helpter haar niet van.
 't Is een eenrinstich volck, weerbarstich en quaat-aardich,
 Dat weldaat niet gedenckt, noch spijt vergeven kan:
 Dat alle goede raat verwerrept als onwaerdich,
- 1615 Ist datment prijst of smeeckt het wort terstont hovaerdich,
 En troeteltmen het niet, soo swoegtet strax vol nijt
 En speelt de Man een trek so leelijck als lichtvaardich,
 Of 't wert te oevel stout soo hy wat met hun lijt.
 'k Sweer dat de slechtste Vrou meer weet in dese tijdt
- 1620 Als al de Mannen die oyt op der Aarden waren,
 Hoe wel de slechtste Vrou weet somtijdts niet een mijt
 En kan haar heym'lijck quaat verswijghen noch bewaren,
 En sal een sware saack somwijls heel licht verklaren,
 En in ghevaarlijkheydt soo vonnist sy soo rat
- 1625 En blijft'er by soo vast, als of sy't hondert jaren
 Met goet beleydt en raadt wel over-woghen hadt.
 Soo ymandt hem verstout en seyt daar teghen wat,
 Die salse eeuwelijck voor hare Vyandt houwen;
 En tot een overvloed soo moet ick segghen, dat
- 1630 Het Vrouwelijck gheslacht het minst is te vertrouwen:
 Ter werrelt gheen bedrogh of 't komt van loose Vrouwen,
 Die buyten toonen schoon een minnelijck ghelaat,
 Waar in het Man-volck, die te nechtigh haar beschouwen,
 Wel lieflijck in 't ghesicht levend' gheschildert staat,
- 1635 Doch daarmen uyt soo licht als uyt een spieghel gaat,
 Die de verbeeldingh en ghedaanten strackx vergheten,
 En weder op een nieu een varsch aanschijn aan-slaat,
 Daarom soo wordt de Vrou met billich recht gheheeten,
 Een grondeloose put die nimmer is versaet.
- 1640 Voorwaar de Man is geck, verwaant, of heel vermeten
 Die by een kuyssche Vrou, daar meent te zijn gheseten,
 Want't is een Phenix schoon, of soo een seldtsaam dingh,

1607. *verstelt*—verandert. 1609. *'beleden*—besturen, leiding. 1612. *eenrinstich*—wonderlijk, vreemd. 1613. *spijt*—kwaad, onrecht. 1618. *te oevel stont*—al te vermetel *wat met hun lijt*—wat toegevend voor ze is. 1621. *niet een mijt*—volstrekt niets. 1633. *nechtigh*—vljchtig.

- Dat daar kroon-draghers raat noch middel toe en weten,
 Noch dat de grootste Vorst noyt in sijn hoff ontfingh;
 1645 Dat niemandt vinden sal, al waart oock dat hy gingh
 En socht sorghvuldigh deur de Aarde met haar spletten,
 Soo waart doch te vergheefs, want't is te sonderlingh:
 De jonghe Lamperay is malsem in het eten;
 Dat leck're vleys kost ghelt, en 't vel wordt wech ghesmeten:
 1650 Daar teghen 't schoone wijft ghelijck't de Wesel wel,
 Die soetjens is in't oogh, en vinnigh in de beten,
 Wiens heele lichaam kost soo veel niet als haar vel.
 Daar is een vyantschap vol bitterheden fel
 Tusschen de schoonheydt en de goedigheydt der Wijven,
 1655 Want eerbaarheydt of deught en lichte schoonheydt snel
 En konnen in een huys niet langh eendrachtigh blijven ;
 Ick houdt voor loghentaal en al voor beusel schrijven
 Al wat men van Lucreets' of van Casandra seyt,
 Daarom besluyt ick recht en sal 't oock wet'lijk dryven,
 1660 Dat de Nature heeft haar roeden al bereyt
 Om de schaduwen der ghesturven te kastyen,
 En dat sy heeft de Vrou met errenst op-gheleyt
 De ziele vande Man in't leven te doen ly'en.
 Wat zijn de Vrouwen doch, o Goo'n! by de waardyen
 1665 Des treffelijcken Mans? Maar soo veel onderscheydt
 Als wespen gantsch onnut by vruchtb're honigh byen.
 De quaatheydt van de Vrou is by de mensch'lijkhe'en
 Een gruwelijke snoo ghesworen Duyveinne,
 Wiens beestigh onverstant tot puy'n soeckt te vertre'en,
 1670 Met hadderende twist en sonder schijn van re'en,
 Het huys daar Reden speelt de rol van Koninginne
 De sellifde Natuur die heeft met straffer sinnen
 De Man meer als het Vee stief-moederlijk versien :
 Want siet, sy doet hem steeds sijn vyandin beminnen,
 1675 Daar ellick dier nochtans gaat voor sijn Vyandt vlie'n.
 O Goden Vader groot! het is een slach van Lie'n
 Die onghereghelt sijn in al wat sy voor-stellen,
 Die gheen dingh liever doen dan datmen haar verbie'en.

1670. Variant B en C. *Met harderende twist.*

1643. Versta: dat zelfs vorsten zich geene kuische vrouwen kunnen verschaffen.
 1648. *Lamperay*—konijn. *malsem*—malsch. 1659. *wet'lijk dryven*—in den vorm
 verdedigen (als voor eene rechtbank). 1667. *mensch'lijkhe'en*—menschdom. 1670.
hadderend—kijvend, twistend. De latere drukken hebben *harderend* d. i. orophou-
 delijk. 1677. Versta: die teugelloos zijn in al hunne wenschen (in al, wat zij
 trachten te bereiken).

- Wien soud' u kunnen doch volmaactelijck vertellen
- 1680 Hun loghens, hun bedroch, hun vruntschap, en hun quellen,
 Hun listigheden boos, hun schandelijck verraat,
 Hun roepen, hun ontsegh. hun schamperachtigh lellen,
 Hun lust, hun geemlijckheydt, hun liefden en hun haat,
 Hun valsche dubbelheydt, hun vuyghe vuylheyte quaat,
- 1685 Hun gheveynst soet onthaal? ja hun onschamelheden
 Vol onghebondenheydt is sonder eynd' of maat:
 Wat dinghen dat sy doen sy bruycken raet noch reden,
 Terstont zijn sy ghestoort en daat'lijck we'er ghepeyt,
 Sy bidden selver en sy willen zijn ghebeden,
- 1690 Sy weyg'ren dat sy vaack wel wenschen datmen deden,
 Sy willen datmen raat 't gheen 't ooghe blijck'lijck seyt;
 Ellendigh is hy wel die 't leven met haar leyt:
 Want siet den armen Mensch en heeft noch lust noch vrede
 Als in de korte vreught van sijn wellustigheydt.
- 1695 'k Heb met op-mercklijckheydt en andacht gaan besporen
 De oorspronck van dit quaat, en waar uyt dat het quam
 Dat het spits-sinnigh volck soo deerlijck gingh verloren,
 En loopt moetwillens selfs brood-droncken inde vlam.
 De Reden, die daar toe soo heftigh haer bekoren,
- 1700 Is dat het alder-eerst van't Vrou-volck voetsel nam,
 In wiens gheweyde sy ghegroeyt zijn en gheboren
 En voorts sacht op-ghequeect, ghevoetstert met de mam
 Als sy de borsjes en de kroonde tepels togen
 En lurckten met de tongh dat tooverachtigh nat,
- 1705 Sy hebben met de melck de leempten ingesogen,
 En de vrou-achtigheydt terstonden an ghevat.
 De schalcke vrouwe loos die weten in te drucken
 Haar eyghenschap en aart in't kinderlijke bloedt;
 So doen de Slanghen oock, want smijtmen haar aan stucken,
- 1710 De deelen willen we'er by die haar heeft ghevoedt:
 Dit is de saak Jupijn, waarom de minnaars dwalen,
 Sy willen an haar helft, sy willen an een wijf,
 Elk heeft sijn Cupido als ick het mach verhalen,
 d'Een heeft hem in het oogh, en d'ander an het lijf.

1682. *ontsegh*—uitdagen ('t woord kan ook weigering en tarting beteekenen). *lellen*—praten. 1685. *onschamelheden*—schaamteloosheden. 1688. *ghestoort*—verstoord. *ghepeyt*—tevredengesteld. 1699. *Reden*—oorzaken. 1701. *gheweyde*—ingewanden. 1710. *by die haar heeft ghevoedt*—bij den kop (?), bij elkander.

Jupyn, Minerve, Mercurius, En d'andere stomme Goden.

- 1715 Hoe nu geslangde God? waar toe dees boerteryen?
 De ernstachtigheyt en grootheyt van 't beleyd
 En mogen nu geen spel noch sottigheyden lyen,
 Maar statelijke re'en, vol degelyk bescheyd.
 Nu mannelijk Maaght, Goddinne der wijsheyd,
- 1720 Mijns dochter van mijn hoofd, u Vaders wel behagen
 Vindersche vande krijgh, heldinne der aanslagen,
 Hoe heeft u broeder dit of wel, of niet geseyt?
Pall. Geduchten Donderaar, 't verdroot my te anhooren
 De ydelheden van des stouten klapperts stem,
- 1725 En 't hitsten op mijn moet met rechtvaardige tooren,
 My wondert, hoe dat ghy so langh mocht dulden hem.
 Sijn vruchteloose mond baart woorden sonder kooren,
 En redens vol van kaf, en Wan van kracht of klem:
 Treckt taal-man opter tril en zoekt u sotte ooren,
- 1730 Want weet dat ick u kunst in't minst niet wel en nem.
 Ick vloeck u wetenschap, en machse oock wel vloecken
 Vermits dat sy de mensch leyt van den waren God,
 En maaktet groot vernuft van d'alder-eelste kloecken,
 Verduyvelt en verdut oock breyneloos en sot,
- 1735 Sulex dat sy nimmer recht met oordeel onderzoeken
 De heylige Schriftuur en Goddelijke boecken.
 Hoe souw der dieven-vaar die in sijn kintscheyt teer
 Neptunus Gaffel, en de Koeyen heeft ghestolen,
 Die Apoll' van Admeet te wachten was bevolen,
- 1740 De sachte vrouwtjes niet berooven van haar eer?
 Die selfs de strenge Mars dorst nemen sijn geweer
 En die sijn eygen Moer, en Susters heeft ontschoolen
 Haar hemden; en Vulkaan sijn hamers, tang, en koolen,
 En Venus gordel, en Jupiters staf, dats meer,
- 1745 Hy had de blixem selfs gekregen in sijn handen,
 En had hy niet gevreesst voor blaren en voor branden:
 Hy! die een schoon Paart stal, en liet een seerich beest

1715. *geslangde God*—Mercurius, die wel wordt afgebeeld met een staf in de hand, waarom zich twee slangen kronkelen. 1716. *beleyd*—overleg. 1721. *Vindersche*—uitvindster. 1724. *klappert*—babbelaar. 1727. *vruchteloos*—geen vruchten opleverend. 1728. *wan*—ontdaan, ontbloot. 1729. *treckt opter tril*—loop heen. *taalman*—advocaat. 1734. *verduyvelt en verdut*—verdoofd en sufferig. 1739. *Admeet*. Apollo heeft volgens de sage als herder gediend bij den Thessalischen koningszoon Admetus. 1742. *ontschoolen*—afhandig gemaakt, afgekaapt. 1747. *seerich*—ziekelijk, gebrekkig.

- Hy! die een Bruydegom sijn Bruytjen heeft ontnomen,
En deed'er in de plaats een heel ouwt besjen komen.
- 1750 Waar voor meent ghy, O Goon! dat sulcken kaerel vreest?
Souw die hem oock ontsien der eerlijcker vrouwen,
Hooch-prijselijke lof te kladden met een klieck,
Den snoepert is haar wars, want was hy so vrouw-sieck
Als hy wel eertijts plach, hy souw haar woort wel houwen,
- 1755 Sy mochten u haar saak als voor-spraak wel vertrouwen:
O taal-kundige tolck ghelooft vry dat ick rieck
Dat ghy haar heymlijck haat, misschien dat om een pieck
Van weygeringh of toot die ghy niet kont verdouwen.
Is dit welsprekentheyd, dat ghy't vrouw'lijk geslacht
- 1760 Met sulcken schotsen mond so smadelijk veracht?
Die ongesnoerde tong waar nutter wat geteugelt
Vluchtige Swerver! het is al gevlerckt datmen siet,
U hielen, en u hoed, u hoofd en hart dat vliet,
U sinnen vliegen, ja u woorden sijn gevleugelt.
- 1765 Maar ghy doorsichtighe, al-wetende Jupijn,
Die met u helder oogh aenschout het wit der saken
Van menschen en van Goon, wilt onderscheyd doch maken.
In't ware wesen en de weseloose schijn:
Dat is, in't groot verschil van Mayas-Soon, en mijn.
- 1770 Al is hy wel geleert en vast in alle spraken,
So heeft hy geen gelijk in't lasteren en 't laken
Der vrouwen, want ghy weet wat het voor lieden sijn:
En of hy't schoon een glans van waarheyd kan anstrijken,
De valscheysd sijnes tichts sal openbaarlijk blijcken
- 1775 In't ondersoecken, en bevindingh vande geen
Die hy hem niet en schaamt so te verongelijcken,
Indien dat ghy met ernst te degen gaat bekijken
Haar leven en haar aard by sijn te schampre re'en.
De lieden dien hy gaat so schandelijk verachten,
- 1780 Dat is een lieflijk volck vol uytgenomen krachten,
Wtmuntend' van verstant, groot-geestich, en volmaakt
Van suyv're schoonheyd en van antrecklijkheyd naakt,
Van poeselachtich vel, van wack're frissche leden,

1754. haar woort wel houwen—haar wel voorspreken. 1758. toot—afscheping, beetnemerij. 1766. wit—kern. 1769. Mayas-Soon. Mercurius was de zoon van Jupiter en Atlas' dochter Maja. 1780. uytgenomen—uitstekende. 1782. antrecklijkheyd naakt—in 't oog vallende (eigenl. onverhulde) aantrekkelijkheid, bevaligheid.

- Van hoogh-dragend gemoed, van uyt-stekende zeden,
 1785 Aanminnich van gesicht, bekoorlijk van gelaat,
 Van eebre schamelheyd en vriendelijcke praat:
 Ick acht hem voor een hout en sluyt hem vande menschen,
 Die so een schepsel siet en't selve niet souw wenschen,
 Want van al 'taartsche soet is dit het soetste dingh,
 1790 Ten waar dit lieflijk volck de Wereld die vergingh,
 Want 't mannelijk geslacht dat wert van haar geboren,
 En sonder vrouweu waar de menschen-teelt verloren:
 Ten mocht geen hondert jaar in wesen blyven staan,
 Of d'oeff'ning van Godsdiensdienst en offer souw vergaan:
 1795 Bedenckt dan eens, O Goon! hoe veel wy zijn gehouwen
 Aan die vrucht-barende en minnelijcke vrouwen,
 Die wijslyk komen voor dat niet en gaat te niet
 De Godsvrucht, en oock al watmen daar sichtbaar siet.

Jupyn, Neptunus, Mercurius, Pallas.

- Goddin hoe dus verrockt van u gesonde reden?
 1800 Voor uwe wijsheyd gaan u ongebondenheden:
 Wat dulheyd komt u aan? ghy meld eens anders schand,
 Voorwaar dits geen bewijs van een verlicht verstand:
 Een' hooch en groot gemoed dat sal sich matich breken,
 En stichtich met bescheyt van alle saken spreken.
 1805 De menschen storen haar door euvelheyd van moed,
 Der Goden goetheyd duydt het quade steeds ten goed.
 Ick hebbe by mijn selfs u wedersydich seggen
 Met oordeel vry van sucht getoetst, en we'er gaan leggen
 U redenkavelingh: Maar alst al is geseyt,
 1810 Mercurius schort ernst en u geduldigheid:
 Ghy torent al te licht, en hy boert te besonder,
 Doch 'tis der vrouwen schult, dat sweer ick by de Donder.
Pall. Met oorelof: ghy doolt, want als men't wel insiet,
 De vrouwen zijn, Jupijn, voorwaar de oorsaak niet
 1815 Van 's mans onrijpe dood. Wijt dat de drie Godinnen,
 Die 's menschen levens-draat na haar behagen spinnen:
 Het sy dan kort of lang nae't door de ving'ren slipt,
 Of naa't Atropos dunckt nootwendich af-geknipt.

1786. *schamelheyd*—schaamachtigheid. 1790. *Ten waar*—ware niet, bestond niet, zonder. 1795. *gehouwen*—verplicht. 1800. *gaan voor*—te boven gaan. 1803. *sich matich breken*—zich tot gematigdheid dwingen. 1808. *sucht*—partijdigheid. *we'er gaan leggen*—gaan wederleggen. 1815. *onrijp*—te vroeg. 1818. *Atropos*. De Parce, die 's menschen levensdraad afsnijdt.

- En of de mannen haar moetwillich gaan bederven,
 1820 An eer, an goet of bloed, of met mistroostich sterven,
 Is dat de dochters schuld? of sullen zift verhoen
 Met stracx de sotte wil der minnaars te voldoen?
 So moest de kuysheyd wech. De schoonste wierden hoeren,
 De rijkste en de grootst voor beed'laars en voor boeren,
 1825 De goedste voor de boost, de wijste voor de sotst,
 De miltste voor de vreckst, de dweegste voor de trotst;
 En of u dese wijs van schicking mocht behagen,
 Hoe waandy souden sy haar met den ander dragen?
 Maar grouwelijk en woest. Ick meen men op den grond
 1830 Des werelds in een jaar geen levend' man en vond:
 't Mocht onbequaam, of suf: 't zy door gebreck in 't baren,
 Of dood'lijk gewond, of veroverlast van jaren.
 Der vrouwen dreutscheyd preuts die ghy so spits veracht,
 Is de behouwenis van 't manhaftich geslacht.
 1835 Hier hebby groote God met voorsicht op te letten,
 Hanthaaft de suyverheyd met u heylsame wetten.
Merc. Godd'lijke Majesteyt verhoort my, die u bidt
 Als oock de volle ry die hier vergadert sit,
 Dat ghy de vensters van u hooge Hemel-daken
 1840 Ontwervelt, en ontkramp, de grendels wilt ontlaken,
 Treckt voort de luycken op, op dat plotslijk, in 't kort
 Met nieuwe water-vloed de wereld onder stort,
 Tot straffe van al't quaat. Alleenelijk wilt sparen
 De jongelinghen out ontrent de twintich jaren,
 1845 Behoutse in een Tomb: maar't vrouw-volck hoe 't oock is:
 Doet dat vergaan, ja selfs haar snoo gedachtenis.
 En gelijk ghy het vee, de visschen en de Byen,
 En ander dom gedierte haar teelingh wel doet dyen,
 En leven sonder soch of toe-doen van een vrouw,
 1850 So wild' ick dat ghy't haar oock waardich maken wouw
 Want ick verseker u so lange als ser wijven
 Hier op de ronde ring des aartrijx sullen blijven,
 So sal de beste man hoe schoon van geest en schijn,

1819. haar—zich. 1826. *dweeg*—gedwee, volgzaam. 1828. haar met den ander—zich met elkander 1831. 't Mocht—'t zou kunnen zijn, desnoods. 1832 onbequaam—onbehaaglijk, onaangenaam. door gebreck in 't baren—door een gebrek bij de geboorte verkregen? 1832. veroverlast van jaren—gebogen onder den druk der jaren. 1833. dreutscheyd preuts—preutsche spijtigheid. 1836. suyverheyd—reinheid.

- Veel erger als een beest of als ellendich zijn,
 1855 Om redenen, hoort toe. *Jup.* Ghy maaktet my te langh,
 Oock stem ick gantsch niet tot des menschen onderganh.
 Beteutelt en beducht ben ick in dese swaarheyd,
 En wensch nu sekerheyd en kennisse der waarheyd,
 Des wereldlijcken loops en hoe 't daer al mach gaan.
 1860 *Nept.* Hoe wel 't my niet en voeght u heylichheyd te raan,
 Door dien der niet gebreeckt aan u almacht en Godheyd,
 So kon u wijsheyd noch nut trecken uyt mijn sotheyd:
 Waart Heer oock ongerijmt dat ghy eens derwaarts sont
 Yemand van dese Goon, doch onder streng verbont
 1865 Van eeuwige ballingschap des Hemels hoogh van waarden,
 So verre sy haar last en grootheyd openbaarden.
Jupyn. Dat woort dat geef ick kracht: doch onder al de Goon
 Is geen bequamer als ghy selven, en mijn soon:
 Daalt ne'er, ten dalewaarts en ick beveel u lieden,
 1870 Melt geen geheyme of u vonnis sal geschieden.
 So ghy verholenthe'en of onse dingen rept,
 So denckt dat ghy al wegh u deel des Hemels hebt:
 U stel ick by myn kind, om of hy heet mocht minnen,
 Dat ghy dat maticht met u waterige sinnen:
 1875 Vaart af Gesanten vaart, en wilt gedachtich zijn.
Merc. Vaart eeuwelijcken wel. *Nept.* Vaart eeuwigh wel *Jupyn.*
 Wolcken schickt u nederwaart,
 Metter vaart,
 Rolt u onzichtbare touwen
 1880 Wat geswind en vaardich om,
 Want ick kom
 Om de wereld te beschouwen.
Merc. Ick sie der hooghe bergen kruyn
 Del en duyn,
 1885 En het spits van kerck en toren.
 Ay Neptunus komt en ooght,
 Wat een hooght
 Isser tusschen ons en 't koren.
Nept. Ick verlies Hemel en licht,
 1890 Wt ghesicht,

1857. *beteutelt*—verlegen. 1861. *der niet gebreeckt*—er niets ontbreekt. 1864.
verbont—voorwaarde, bepaling. 1872. *wegh... hebt*—kwijt zijt. 1875. *wilt*—wilt
 (hieraan). 1877. *schickt*—begeeft u.

't Land begint hem op te heven.

O de Wolcken blyven staan,

Dat wy gaan

En nae binnen ons begheven.

- 1895 *Nept.* Scherpsinnige Mercur', doen ick was in het dalen,
Liet ick mijn snel gesicht eens over 't aardrijck dwalen,
En sach het meeste deel des werlds onbewoond,
Dies wil ick dat ghy my op 't spoedighste vertoond
't Volckrijkste deel daar van: want daar de meeste lieden
- 1900 Bewonen eenigh Land, daar sietmen oock geschieden
De meeste wonderen, dus laat ons derwaarts gaan,
Op dat der Goden wil werd na haar wil gedaan.
Merc. Neptunus komt, ick sal, als bode vande Goden,
U voeren daar ons komst is op het hoogst van noden.

G. A. BREDERO

't Kan verkeeren.

Vierde handelingh, eerste uytkomst.

Kloridon.

- 1905 **A** Ch albesiende Goon: die door u mogentheden
Onsichtbaarlijk bestierd de landen ende steden!
In wiens verholen boeck geschilderd is't geval
Dat in dit losse rond den mensch bejeg'nen sal:
Wat staat daarin van mijn en mijn geval beschreven?
- 1910 Of sal ick niet als ramp op dese wereld beleven?
't Schijnd ja: want wat ick doe, of waer ick henen gae
Het ong'luck volght mijn staegh ghelijck mijn schaduw' nae.
Ick swem in pijn en rou, ick baed mijn in verdrieten,
Mijn oogen puylen uyt, de bracke tranen vlieten
- 1915 By dese wangen neer, gelijk een souden stroom.
O Goden! matight eens mijn pijn met redens toom.
Licht-voetige Fortuyn hoe wanckel zijn u staten!
Hoe weynigh magh een mensch sich op u gunst verlaten!
Dat spur ick inderdaed, dat voel ick selfs in mijn,

- 1920 Die nu een kaets-bal moet van u genuchten zijn.
Ha lichte Angeniet! die eertijts tot u minne
(Gelijk een zeyl-steen) troeckt mijn ongebonde sinnen,
Door den gemaeckten schijn van u verliefd gelaat.
Hoe komt dat ghy mijn nu dus klackeloos verlaat?
- 1925 Waarin? waar aen? waar door gingh ick mijn oyt te buyten?
Wat pord u, om mijn liefd uyt u gemoed te sluyten?
Heb ick u niet gevierd, gediend als een Goddin?
Of ergens als aen u geofferd mijne min?
Hebt ghy myn trouwigheyd nu niet twee volle jaren,
- 1930 Volkomen, onvervalscht en sonder vleck, ervaren?
Heb ick mijn liefd niet van een yeder af-geleyd,
En die alleen op u gegrond-vest en geheyd?
Ghy waert mijn vreughd, mijn al, hier was het dat ghy woonde,
Het welck ghy uytterlijk oock weer van mijn betoonde.
- 1935 Maer lacy! d'uyt-komst wijst my aen de valsch ontrouw
Van u, O Crocodil en eer-vergeten Vrouw,
Wast hier niet dat ghy swoerd met tranen in u oogen,
By al wat leven had, jae by de blauwe bogen,
En by de Goden selfs, dat eer de donder dy
- 1940 Verpletten sou, eer dat ghy soud verlaten my?
Waar blijft u toesagh nu? waar 't kracht van uwe eden,
U eden segh ick, daar met ghy my aengestreden
En toegesworen hebt so dickwils, datter in
U min noch valscheyd was, noch dubbelheyd van sin.
- 1945 Maar dat ghy mijn alleen gekofferd en besloten
Had in u suyver hart; daar mijn niet uyt sou stoten
De schat van d'heele werld', noch nijdigheyd noch konst
Van klappers sonder ziel; jae dat ghy selfs d'ongonst
Van uwe ouders niet soud schreumen te verwecken,
- 1950 Als ghy maar mijne min en goust daar door mocht trecken.
O als ick u op-streed (door 't komen en het gaan
Van d'oude Endimyon) dat ghy my soud verraan,
En endelijck sijn min soud in u harte plaetsen;
Hoe wist ghy mijn die bal stracx weder toe te kaetsen!
- 1955 Hoe seer verachten ghy dien af-geleefden geck!
En noemden hem een uyl, een knorre-pot, een wreck,

1934. *het welck*. Nl. dat Kloridon ook haar vreugd, haar al was. 1938. *by de blauwe bogen*—bij den hemel 1941. *toesagh*—toestemming, belofte. 1942. *aengestreden*—opgestreden, volgehouden. 1945. *gekofferd*—(zorgvuldig) gesloten, g-

- Een lichaem souder lust, een pijn-banck van u sinnen,
 Dien ghy in eeuwigheyd niet kont noch wilde minnen:
 Maar ick wast al in al, ick was hy, die u ziel
- 1960 Vermaakten, en alleen hart-grondelijck beviel:
 Hem hield ghy maar alleen om and're te beletten!
 Om als een molick in de Karse-boom te setten,
 Op dat ghy u daar door mocht vryen van't gevry
 Van and'ren die ghy niet mocht velen aan u zy,
- 1965 En maken u alleen met mijne minne vrolijck.
 En nu, nu neemt ghy tot u man dien selfden molick!
 Nu sult ghy in u arm lief-kosen alle nacht,
 Dien suffert, dien ghy hebt so schrickelijck veracht!
 Dien bleecken magher-kaack! en ick sal moeten kiezen,
- 1970 In plaatse van u min, een hoedt van geele biesen.
 O Goden wat ick hoor! o Hemel wat gheschiet
 Op dese werrelts kruyn, (door u toe-latingh) niet!
 Wie sal voortaan op't woordt der Vrouwen mogen bouwen,
 Die hare mont in't hart, vol duyvelsch valscheyt, houwen,
- 1975 En 't hart noyt in de mont? g'lijck my van Angeniet
 Ghebeurt is, die haar soo schoon voor mijn oogh gheliet,
 En heeft niet eens ghedacht hetgeen sy heeft ghebroken;
 Maar trou, met eed bevest, meyneedighlijck ghesproken,
 Veel lichter als het lichtst dat men ter werrelt vindt,
- 1980 Ja lichter als een pluym ghedreven van de windt,
 Doch was sy doe soo licht, licht is sy noch ghebleven,
 Waarom sou sy hem dan niet we'er soo licht begheven
 Als sy mijn heeft ghedaan? dat hoop ick sal gheschie'n,
 En dat ick noch de wraack sal van haar ontrou sien:
- 1985 Ick heb een oude Vrou (beslepen in de reden)
 Met gheldt daartoe bekocht, en vriendelijck ghebeden
 Haar alder-hooghste vlijt met list te wenden aan,
 Om dese We'er-haan we'er te locken om te slaan,
 En komt die haar tespraack, 't sal moogh'lijck wel gheschieden
- 1990 Want sy haar laghen sal seer swareljck ontvlieden,
 Sy is te wel bespraackt, en wat een oude Vrouw
 Of wat een Paap niet wel te weghe brenghen sou,
 Sou oock de Duyvel nau (soo 't spreek-woordt seyt) versinnen:

1962. *molick*—vogelverschrikker. 1970. *een hoedt van geele biesen*—een krans van verlepte biesen. Dus iets zonder de minste waarde. Waarschijnlijk tevens op te vatten als tegenstelling van „rozenhoed“, zinnebeeld der liefde. 1976. *gheliet*—aanstelde.

Dies hoop ick hare gonst door dese list te winnen ;
 1995 En daar op stel ick mijn gherust, tot op de nacht,
 Wanneer ick hare komst en antwoordt we'er verwacht.

Vierde handelingh: tweede uytkomst.

Beatrice, Angeniet, Kloridon.

- E** Y Angenietje, kijnd, ick arme ouwe Sloof
 Wat wort ick machteloos, sit neer moer, ick ben loof:
 Maar wat ic segge sal, sit ick nu by een Bruytje?
 2000 't Is huyen my eseyt, of is het maar een fluytje
 Die yemandt om de deun my slechts het wijs emaaekt?
Ang. Neen Besje, ghy hebt 't wit daar al op't hooft eraeckt.
 Ick heb my inden Echt ten laatsten eens begeben
 Door dien mijn Ouders sulcx begeerden by haar leven.
 2005 *Beat.* Wel Schaapjen dat's t' ondieft; Ick wensch jou g'luck en
 vreugt,
 En dat ghy langh en soet te samen leven meught;
 Dus hoor ick staagh wat nieuws wanneer ick by de luy kom,
 Maar kijnd met wie? hoe is de naam doch van jou Bruygom?
 Is't oock een Burghers seun? misschien heb ick sijn kundt.
 2010 *Ang.* Ja, 't is Endymion dien d Heer my heeft ghegunt,
 Hem heb ick tot mijn Lief en waarde Man ghekoren.
Beat. Ja Mater wat ick hoor! och was ick doof geboren
 Maar Angenietje ick geloof dat immers niet.
Ang. Gelooft het of ghy wilt, het is nochtans geschiet.
 2015 Het schijnt den Hemel dat soo in sijn raat besloten het.
Beat. Wel, heb ghy Kloridon soo schand'lijk dan een toot eset?
 Laat ghy dien e'elen baas? en maack ghy jou een wijf
 Van een, die niet een lidt het aan sijn hiele lijf
 Daar leven, of belul, of giest in is met allen?
 2020 Ja lieve kijnd het is te mal om af te kallen:
 Ick sach hem gisteren doen hy de straat op gingh,
 't Was offer ien pis-pot tusschen sijn beenen hingh,
 So stijf-bient, wijt-biendt, zijdt-bient, met sijn kuyten binnen

1998. loof—moede. 2000. huyen—heden. fluytje—fopperij, ui. 2001. om de deun—voor de grap. 2005. t'ondieft—bijzonder aardig, mooi. 2009. heb ick syn kundt—ken ik hem. 2012. Mater—moeder (Gods), Maria. 2016. toot eset—voor den gek gehouden. 2019. belul—besef. 2019, niet... met allen—volstrekt geen.

- Quam d'oude Droogh nap aan: ja maar wat meugh ghy minnen!
- 2025 Die dove Quartel, die Knor-pot, die rechte Vreck,
Die mag're holle loer! ghy bent werentigh geck.
Ang. Nu Besje doet ghemack: wat schempt gy op sijn leden;
Hy is my schoon ghenoech: ick hou meer van de zeden
Als van een trotschen gangh, als van een schoon gelaat,
- 2030 Manieren cieren als des schoonheyts roem vergaat.
Beat. Manieren had ick ehoort! Hy is een biest der biesten
En Kloridon die is een giest van alle giesten,
Van alle man bemint, van wijse luy ghe-eert,
Van hoogh en laagh gheviert, by d'opperste begheert,
- 2035 Die altijd lustigh is, vermakelijck en vrolijck,
Endimyon is daar by maar een op-rechte molick:
Dan dat noch 't mieste is; gedenckt eens aan den eed
Dien ghy aan Kloridon, dien wack'ren Jongh-man deed,
Dien ghy ghetrou altijd te blijven hebt ghesworen.
- 2040 O Angenietje vrees ghy dan niet voor Gods toren?
Godt heeft de Echt ghemaackt, o kijnd! geckt met hem niet
Die alle harten kent, en alle dinghen siet,
Of ghy sult noch op't lest al deur jou bed-stroo druypen:
Ghy meught de straffe Gods ontduycken noch ontsluypen:
- 2045 Ick hebber wel soo veel e kent die met de trou
Soo weyffelden als ghy, wat was heur eynd, als rou,
Verdriet, elend, altijd een knagingh in't ghemoede,
Verlies van alle vreught so wel in goedt als bleede.
O deynckt eens dat ghy hebt met hem twee Jaren langh
- 2050 Soo lieffelijck verkiert; o soeten omme-gangh!
En kittelen jou niet de tockelende lusjens,
Wannier ghy over-wickt de suycker-soete kusjens
De tulyerytjes, en de vrye vryigheydt
Meer tusschen u ghepleeght als 'toorbaar is gheseyt?
- 2055 En jammert u niet als ghy treedt in u Geweten,
En denckt, soo langh heeft hy sijn waarde tijdt versleten
Alleen om mijnen't wil; ick heb hem toe-ghelonckt,
Ick heb hem aan-ghehaalt, ick heb sijn hart ontfonckt,
En hy heeft mijn gevolght, niet wulpsch noch gayl van sinnen:

2026. *loer*—knul. 2027. *doet ghemack*—houd je bedwaard. 2036. *een op-rechte molick*—een echte vogelverschrikker. 2043. *deur jou bed-stroo druypen*. Volgens TUINMAN: mager worden. Figuurl.: ongelukkig worden. 2052 *over-wickt*—overweegt, denkt aan. 2053. *tulyerytjes*—scherfts, jockernij.

- 2060 Maar lieflijk, en daar by gantsch stadigh in sijn minnen:
 Wy beyden waren een; ick toonde mijn soo vry,
 Ja vryer teghen hem als hy sich teghens my?
 En dat ghy nu die gheen die u van harten mienden,
 Hem die u meer als Slaaf, dan als u Vryer, diende,
- 2065 Die u sijn leven langh in't minste noyt mis-deed,
 Dus schandelijck verlaat gantsch teghens trou en eed':
 En waarom? om een Bloedt! die ghy neemt om sijn gelletje,
 Maar gheensins om sijn deught, veel minder om sijn velletje,
 Daar ghy u leven by sult slijten in ghequel,
- 2070 En hebben binnen's huys een pijnelijke hel.
 Denckt om u Kloridon, ach! hoe sou die u vieren,
 Ghy soudt u al te mal by hem niet keunen tieren:
 Ghelijckheydt in de Jeught in d'Echte vrede baard,
 O kijndt dat sou u zijn een Hemel op der Aard:
- 2075 De lieffelijke vreught speelt Kloridon in d' ooghen:
 Hoe sult ghy Angeniet hem doch vergheten moghen?
 Wat! laat Endimyon, dien ouden suffert, staan,
 En neemt u Kloridon u soete hartjen aan.
 Hem hebt ghy eerst bemint, laat hem de eerste blijven,
- 2080 En laat Endimyon dien styven droomer drijven,
 Op dat ghy uwe trou en uwen eedt betracht,
 En beyd' by Godt en Mensch wordt eerelijck gheacht.
Ang. Soo ick niet waar gheweest begheerigh om te weten,
 Of ghy, o snoode Vrouw! u soud' soo veer vergheten
- 2085 Dat ghy dit schand'lijk stuck soudt legghen my te voor
 Ick had u nimmermeer ghegunt dit langh ghehoor.
 Wat meynt ghy vuyle pry, sot boven alle sotten,
 Dat ick om Kloridon mijn Ouders sou bespotten?
 Om Kloridon, dien ick slechts om mijn tijdt-verdrijf
- 2090 Soo langh heb aanghehaalt, om noyt te zijn sijn wif?
 Of hy al gheestigh is, en vry wat schijnt te weten,
 Gaat van die gheestigheydt en wetenschap eens eten.
 Ick en mijn Ouders die beyd' wijs zijn en bedaart,
 Wy houden 't met het goedt; dat's daar men wel af vaart,
- 2095 Dat heeft Endimyon, dies hoeft hy't niet te winnen:
 Ey! wat sou Kloridon, die jonghe wulp beginnen?
 't Is waar, ick heb hem tot een koelingh van mijn lust
 Twee jaren langh ghetroot, veel duysentmaal ghekust:

2063. *mienden*—liefde toedroeg. 2067. *gelletje*—geldje. 2072. *Tieren*—gedragen, aanstellen. 2080. *drijven*—gaan. 2082. *eerelijck*—lofwaardig.

- En mits ick schiep vermaeck in sijn seer gheestigh vryen,
 2100 Woud' ick sijn omme-gangh noyt van het mijns afsny'en,
 Tot op het laetste toe, en swoer hem, als een Vrouw,
 Dat ick tot op mijn dood hem blyven sou getrouw:
 Maer ick heb staegh gemeend met die gemaecte eeden
 't Genot van myne gonst: maer nimmer van mijn leden.
 2105 En gonstigh ben ick hem, ick gun hem dat hy krijght
 Een die in rijckom mijn seer veer te boven stijght,
 Gelijk ick heb een man (door Ouders raed) bekomen,
 Die hem gaet dapper veer te boven in rijckdomen.
 Maer 'k gun hem nimmer yet wat al de rest belangt,
 2110 Hy heeft genoegh als hy mijn mag're gonst ontfangt.
 Dus vuyle Tooveres wilt yligh van myn wijcken,
 Of ick sal u de le'en so dapper doen bestrijcken
 Met ongebarnden asch, dat ghy u nimmermeer
 Sult onderwinden in mijn huys te komen weer.
 2115 Wel aen, ick gae: en gaet, o schuyrn van alle Wyven!
 (*in*) Eer dat ick u onsacht doe van de deure dryven.
Beatr. Wel dat's een kats-vel, volck, wat dunck jou van
 die pry?
- Dat 's ierst een giet-logen, is dat een Vrou-mensch? fy
 Dat sucke dubbeldheyd in Vrouwen word bevonden!
- 2120 Hoe, sy het eer noch schaemt, sy past op schand noch sonden.
 Ach! hoe sal Kloridon toe-hooren, als hy weet
 Dat sy so dubbeld weet te weyf'len met haer eedt.
 (*Klor. uyt.*) Holla! daer komt hy aen, ick moet hem openbaren
 Hoe schendigh dat ick ben by Angeniet gevaren.

Vierde handelingh, derde uytkomst.

Kloridon, Beatrix.

- 2125 **W**El Bestemoer hoe is't gelegen met de Bruyt?
 Is sy 't? of is sy 't niet, wou 't woordtje daer niet uyt?
Beatr. Wel hart'lijk is sy 't, en sy deynckt het oock te blyven.
Klor. Kond ghy met reden dan gantsch niet by haer bedryven?
Beatr. O neen sy past gantsch niet op eeden noch op re'en,
 2130 Haer onbeweeglijk hart is harder als een steen.
Klor. Waerom socht sy dan selfs mijn tot haer min te trecken?

2109. *Wat al de rest belangt.* Versta: van mij zelve, van „mijn leden”. 2113. *ongeburnde asch*—hout. Vgl. *Lucelle*, vs. 1638. 2117. *kats-vel*. Scheldwoord. Kreng. 2118. *gietlogen* —leugenaarster.

Beatr. Om dat ghy tot haer lust en tijd-verdrijf soud strecken.
Sy had behagen in u soete vryery.

Klor. Sint felten schen die Meer, wel spot sy dan met my?
2135 Waer toe hiel sy my op? *Beatr.* Om dat ghy hare lusjes
Soud blussen met u praet en aengename kusjes
Want ghy seer geestighjes kond spelen met u tongh,
Waar uyt sy groot vermaeck in hare geest ontfongh.

Klor. Heeft sy mijn dan alleen gebruyckt twee volle jaren,
2140 Voor hare korts-wijl om haer sinnen op te klaren?

Wat wulpscher Meer is dat! wat seyde die valsche vrou
Dan daer af, dat sy swoer my staegh te blijven trou,
En my haer's liefdes gonst niet weer in eeuwigheden
t'Ontreken? *Beatrix.* Daer heeft sy't genot van hare leden

2145 Noyd (seyd sy) mee gemeend: maer van haer gonst alleen.

Klor. So hael de duyvel haer met al haer dubbeldhe'en.
Maer waer toe streckten dan haer Crocodile tranen?

Beatr. Om u te focken so dat ghy geen argh soud wanen.

Klor. Te focken! ey waerom gekoesterd sulcken bloed,
2150 En Klorigon versmaed? *Beatrix.* Alleenigh om het goed.

Klor. Heeft sy dan om het goed beyd lijf en ziel versworen?
Hoe groot mijn rijkdom was, dat wist sy wel te voren
Waer toe heeft sy met mijn dan so langh omgegaen?

Beat. Om dat Endimyon niet eer quam nae haer staen.

2155 *Klor.* Sy swoer noch dat sy mijn sou nimmermeer verlaten,
Maer altijd minnen, nae dat hy by haer quam praten.

Beat. Sy mind u (seyd sy) noch, en wenscht u oock daer by,
Dat g'lijck sy heeft een man die rijcker is als ghy,
Ghy oock tot uwe Bruyd een vrijster mooght verkrijgen

2160 Die haer in rijkdom wijd te boven soude stijgen,
Maer sy en koos u noyt tot haren Bruydegom.

Klor. So gingh de duyvel selfs dan met haer backhuys om,
Doen sy haer tranen liet op mijne wangen vlieten,
En wenschten dat Jupijn syn donder af mocht schieten,

2165 En plettren haer tot stof, so veer sy immermeer
Koos yemand tot haar lief, als Klorigon, haer heer,
Haer hart, haer ziel, haer al: Meyneedige giet-logen,
Houd ghy't gebod van God, noch eer, noch schaemt voor oogen?

2134. Meer—vrouwmensch. 2148. focken—misleiden. 2162. Vgl. HOOFT's *Ware-
nar* (ed. LEENDERTZ, II, 275): Soo speelt den nicker mit jou beck.

- Vreest ghy dan nergens voor? ontsiet ghy niet mijn pen?
- 2170 Ick sweer dat ghy eer lang sult speuren wie ick ben:
 Jae al de wereld sal met u bescheylijk weten,
 Dat niemand te vergeefs mach gecken met Poÿten.
 O overvalsche pry! 't is vremd dat ick niet baes,
 Jae dat ick teenemael van gramschap niet en raes,
- 2175 So tomten door malkaer mijn recht versteurde sinnen,
 Ach! kond ick doch mijn selfs met lijdsaemheyd verwinnen:
 Maer neen; mijn bloed dat koockt. Wel aen dan, Angeniet,
 Dees trots is nu aen my door u ontrou geschiet,
 Tot loon van al de gonst en groote dienstbaerheden
- 2180 Die ick u heb betoond, gantsch buyten alle reden.
 Ghy spot noch met my toe, ghy blijft al even trots,
 Ghy vreest mijn toren, noch de gramschap uwes Gods:
 Maer beyd, mijn wraeck, al heeft hy misschien loden voeten,
 Sal u meyneedigheyd u strengelijck doen boeten.
- 2185 En ick sal blijven noch de ghene die ick was,
 Als ghy van elck geacht word voor een lichte tas.
 Dus Besjen, daer is 't loon. *Beat.* Och ick bedanck jou hooglijck,
 Ick had heur graeg verkeerd: maer vaer, 't was my niet mooglijck.
 Sy vloecten as de droes, jae dreyghden mijn te slaen
- 2190 Soo veer ick daet'lijck niet woud van haer deure gaen:
 (*in*) Dus vryer goeden dach, ey weest doch wat geduldigh,
Klor. 'k Sal doen het geen ick na dees redens plicht ben
 schuldigh.

Vijfde handelingh, eerste uytkomst.

Angeniete.

- S**O dickwils als ick denck om d'onverdiende smart,
 Die Kloridon nu lijd: knaecht my een worm het hart,
- 2195 So dickwils als ick by mijn selven overpeynse,
 Hoe goddeloos ick hem verblind heb door mijn veynsen,
 En hoe oprecht hy sich in sijne minnery
 Daer tegens heeft altijd ghedragen neffens my:
 Soo dunckt my dat ick (als een schand-vleck aller vrouwen)

2169—2172. *Ontsiets ghy niet mijn pen* enz. Zinspeling op Br's voorgenomen wraakneming. 2173. *baesen*—ijlen, ijelhoofdijg zijn. 2175. *tomten*—woelen. Vgl. Hgd. tummeln. 2181. *toe*—daarenboven. 2186. *tas*—meisje, meid. 2190. *soo veer*—bijaldien.

- 2200 Niet langer waerdigh ben den Hemel aen te schouwen.
 Het huys is my te bangh, want waer ick mijn oock wend,
 Elck plaets maeckt op een nieu mijn ontrou mijn bekend.
 Mijn kamer, dunckt my, seyde, als ick daer in kom treden,
 O schaemt u Angeniet van u lichtvaerdigheden:
- 2205 Hier riept ghy God tot tuygh, O eer-vergeten vrou!
 Dat Kloridon alleen u liefste wesen sou.
 En sien ick dan rondom, stracx dunckt my dat de wanden
 Beklad zijn over al met vleecken van mijn schanden:
 Hier hoe dat ick hem kus, daer hoe ick met hem speel,
- 2210 Gins hoe ick hem toelonck, en daer hoe ick hem streel.
 Wat verder by mijn koets hoe ick hem heb bedrogen,
 Alwaer ick hem de hand met opgerechte oogen
 En brandende gelaet uyt vrye wille geef,
 Hem swerende getrou te zijn so langh ick leef,
- 2215 't Sy wat ons overquam in hooghe en lage staten:
 En nu heb ick nochtans lichtvaerdich hem verlaten:
 Maer dat noch't slimsten is, 'k heb daer geen reden toe,
 Jae weet op't alderminst niet waerom ick het doe.
 Sijn deughdlijck ommegang heb ick genoegh ervaren,
- 2220 In sijne vryery van twee volkomen jaren.
 De lof van sijne geest is treffelijck bekend,
 Van Nederlands begin tot haerder grensen end.
 De Grootste van het Landt die prijzen sijn ghedichten
 Voor d'eelste die daar zijn, in 't boerten en het stichten.
- 2225 'T is waar Endimyon is rijcker in het goedt;
 Maar Kloridon munt uyt in rijckdom van ghemoedt,
 In gaven des verstants, die geensins zijn te koope,
 Al hadtmen al de schat des werelts over hoope,
 Het is een rijckdom die sijn Meester noyt verlaat,
- 2230 Maar blijft hem altijd by als al sijn schat vergaet.
 Nu waarom heb ick dan mijn Kloridon begheven?
 Hy deedt mijn noyt een hayr te kort in al sijn leven,
 Van leden was hy schoon, in't bloeyen van sijn Jeught,
 En d'edelste Fonteyn van d'eerelijckste vreught.
- 2235 't Is waar ick heb nu met Endimyon ghekreghen
 Meer goedt als Kloridon wel had: maar daar-en-teghen
 Verlies ick nu mijn Eer door 't breken van mijn trou,
 Soo schijnt het dat ick meer van't Goed als d'Eere hou,

- En Eer gaat boven 't goed by treffijcke Verstanden.
 2240 O sinneloose Maaght hoe kroont ghy u met schanden!
 En waarom doet ghy dat? was't u om't goedt te doen?
 Van Kloridon was vry wat treflighs te vermoen:
 Sijn ommegangh was by de beste van de Steden,
 Den Oppersten van't Landt behaaghden sijne zeden,
 2245 Elck had hem grondigh lief, den eenen om sijn deught,
 De tweed' om sijnen Gheest, de derd' om sijn gheneught:
 Dies had of d'een of d'aar (door goede gonst ghedreven)
 Tot eenich treffijck ambt hem eer yet langh verheven,
 En hy, hy was het waardt; want mennigh boeck bekleedt
 2250 't Aansienlijkst ampt van't landt, die helft te minder weet,
 En klimpt alleen daar toe door trappen van de gonsten,
 Hy sou daar door waardy op-klimmen van sijn konsten.
 Dus siet, Angnietje siet, wat doet ghy u al leedt:
 Ghy breeckt gantsch noodeloos u hoogh-ghesworen eedt:
 2255 Dies siet ghy te ghemoet niet anders als verdrieten,
 Daar ghy de grootste vreught des werelts kondt ghenieten
 Met uwen Kloridon, en swemmen in een Zee
 Vol alle lieflijkheydt en aanghename vree.
 Holla! wie sien ick daar? d'onsaghelijke Goden
 2260 Neptunus en Mercur': so is het my van noden
 Dat ick mijn after't groen hier wat verborghen houw,
 Sy komen misschien mijn bestraffen om mijn trouw.

Vijfde handeligh. Tweede uitkomst.

Neptunus, Mercurius, Angeniet.

- Nept.* **M**ercurius ick sou noch dapper mijn beswaren
 Om op mijn oordeel aan de Goden te verklaren
 2265 Waar uyt d'onheylen droef oorspronkelijke zijn,
 Wt Pluto, uyt de Vrou, Cupido of de Wijn,
 Om welken oorsaack wy van d'Hemel zijn ghesonden:
 Want ick heb noch te veel verscheydenheys gevonden.
 Dan doch Cupido heeft, dunckt mijn, de meeste schuldt,
 2270 Mits hy het meeste deel des werlts met minne vuldt.
Marc. Neen Water-God, ghy dooldt: want, wilt gy't wel
 versinnen,
 Der Menschen onheyl spruyt, uyt on-min, niet uyt minnen:
 Cupido heeft gheen macht: want Pluto d'Helschen Heer,

2242. *treflighs*—voortreffelijks. Als de regels 2242—2249 eene toespeling op BREDERO hevatten (wat mij zeer waarschijnlijk voorkomt) zijn zij hoogst belangrijk.
 2262. *mijn*—mij.

- Die Godt des rijkdoms is, vernielt al sijn gheweer,
 2275 Dies is hy oorsaack oock van al die onghelucken
 Die 't Menschelijck gheslacht so deerelijck verdrucken:
 Seer selden paren nu door liefd' de jonghe Lie'n,
 Want daar wordt meer na't goedt als na de deught ghesien.
 Al heeft een jonghe Maaght besteedt haar sinlijckheden
 2280 Op eenigh jeughdigh quant vol treffelijcke zeden,
 Wtmuntend' in't verstant, en gheestigh in't ghemoedt,
 't Is niet: so veer hy haars ghelijck niet is in't goedt,
 Sy krijght hem nimmermeer; maar komt er aan-ghetreden
 Een rijcken sagghelaar, al is hy slim van leden,
 2285 Versuft en afgheleeft, die op sijn schaduw' knort,
 Die nau een lidt aan 't lijf heeft daar niet wat op schort,
 Die nimmer vrolijk is, die sal dees jonghe mensche
 Verwerven door sijn goedt, en trouwen naar sijn wensche.
 Wanneer dan soo een Maaght, in't schoonste van haar Jeugt
 2290 Verknocht wordt aan een Vreck, een vyandt van de vreught,
 (Haar vel is poeseligh, het sijne soo verkrompen
 Datmen een druppel nats nau uyt sijn lijf sou pompen,
 Sy loddrigh, hy verkeert, sy soet, hy stuur en straf,
 Sy rommelt van het bedt, hy mymert van het graf)
 2295 Sal't weeligh jonghen dier, 't zy dat de gayle kusjes
 Die sy by and're siet, haar tock'len tot de lusjes,
 En prick'len so haar vleysch met kittelende weeldt
 Dats' uyt een vreemde kraan een vreemder slockjen steeldt,
 Of dat sy garen sou een Erfghenaam verwerven,
 2300 Om namaals, als de Vreck, den Esel, quam te sterven,
 Deelachtigh aan sijn schat te wesen, ende dan
 Te trouwen met sijn goedt een jongh en schoonder man,
 Gaan springhen buyten spoor, en met een Landts-knecht waghén,
 Al sou den ouden man daarom thien hoorens draghen:
 2305 Het is vergeefs ghekalt, de Jeught die moet'er uyt,
 De vlam moet voor den dagh, hoe mense nauwer sluyt
 Hoe krachtigher sy wast: gheen sloten zijn te vinden
 Soo sterck dat sy de min vermoghen in te binden.
 Wat spruyt dan, o Neptun! hier uyt, als hoerery,

2279. *besteedt haar sinlijckheden*—haar neiging gevestigd. 2280. *quant*—geestig mensch. 2284. *sagghelaar*—sukkel. *slim*—verkeerd, mismaakt. 2285. *op sijn schaduw' knort*—op alles wat aan te merken heeft. 2286. *op*—aan. 2293. *loddrigh*—weelderig, minziek. *verkeert*—afkeerig. 2294. *rommelt*—snapt, babbelt.

- 2310 Echt-breuckt, meyn-edigheydt, ghevolght met jealousy.
 On-endelijke schandt, doot-slagen, moorderyen,
 Verlies van eer en goedt, ja lijf en ziel te ly'en:
 Dies segh ick, Pluto is de oorsaack van't verdriet
 Des menschlijken gheslachts, Cupido is het niet.
- 2315 *Ang.* Helaas! die selve Godt is van mijn valsche Eden
 De oorsaack oock alleen, ick heb gheen and're reden.
Marc. Holla! wie sien ick daar? is dit een aardtsche Vrouw?
 Noyt sagh ick sulcken beeldt in't Hemelsche ghebouw.
Merc. S'is Goddelijk van kracht, ick voel haar stralen breken
- 2320 Door't eelste van mijn ziel en in mijn harte steken.
Nept. 't Bloed kooekt my in het lijf. *Merc.* Mijn sinnen zijn
 vervreemt.
Nept. Laat ons haar spreken, eer sy ons de spraack beneemt.
Merc. Kroon-draaghster van de glans der schoonst' uytmun-
 tentheden,
- Niet min bevalligh in't ghelaat, als schoone leden:
- 2325 Wt-stekende Juffrou, die door u braaf ghesicht
 Een blakerende vlam in onse boesems sticht:
 En so ons sinnen hebt ghebonden en ghekluystert
 Aan uwe schoonheyts glans, die alle glans verduystert,
 Dat wy u slaven zijn, en om u dienst te doen
- 2330 Meer souden wenden aan als ghy selfs soud' vermoen.
Nept. Jonck-vrou so veer ghy ons u minne wilt betonen,
 Wy sullen u dat meer als menschelijk belonen:
 Want ghy en kent ons niet: Maar siet ons neerstigh aan,
 So siet ghy (schoone Maecht) twee Goden voor u staen,
- 2335 Bereyd' tot uwen dienst, ghesinnicht u te eeren,
 Gheneyght om uwe vreughd' en wellust te vermeerren,
 Begheerich om u soo gheluckigh op der aard
 Te maken; dat noyt yets gheluckighs is ghebaard
 Dat u ontbreken sal, dus, lief, laat u niet noden,
- 2340 Want ghy betoont dees gonst geen menschen, maar de Goden.
Ang. So veer ghy Goden zijt, (ghelijck ick vast verrou
 Door u aansienlijkheydt, daar ick seer veel van hou)
 Gheeft het my dapper vreemt, daar ghy so met Goddinnen
 Versien zijt, dat ghy meught een aardtsche Maaght beminnen:

2325. *braaf*—schoon. 2335. *ghesinnicht*—gezind. 2342. Versta: door den indruk, dien uw uiterlijk maakt en waarvoor ik veel ontzag gevoel. 2343. *vreemt geven*—verwonderen. *dapper*—zeer.

- 2345 Want buyten twijffel is het Hemelsche cieraat
Een schoonheydt, die het Aartsch gheheel te boven gaat.
Merc. O neen soet-aardigh dier, die ons door uwe ooghen
(Hoe wel wy Goden zijn) bedwinght naar u vermoghen:
Wy achten 't Aardsch ghebou (om dat ghy lieve beeldt,
2350 Dat selve willigh tot u woon-plaats hebt erweeldt)
Gheluckigh op het hoogst, en d'Hemel daar en teghen
Voor ongheluckigh; of het schoon leyt schoon gheleghen.
Ang. Waarom, o groote Goon! dat woud' ick dat ick wist?
Merc. Om dat het u (me-Vrou) en uwe schoonheynt mist?
2355 *Nept.* Wy achten gheen gheluck noch vreughden te ghelijcken
By u; want voor u vreughd' moet alle vreughde wijcken,
En by so veer ghy ons vol-doen wilt in het stuck
Dat wy u leggen voor, wy sullen u gheluck
Soo hoogh als ghy begheert, ja hoogher noch doen steyg'ren.
2360 Dus schoone wilt u gonst den Goden doch niet weyg'ren,
Wat ghy tot wederloon gelieft ons te gebien,
Sal datelijck, Princes, naer uwe wil geschien.
Ang. Verlieftde Goon, dewijl ick sie u Godlijckheden,
Ghedaelt tot op der aerd; Ey seght my door wat reden,
2365 Of middel, ghy om laegh van sulcken hooghte sijght
En hoe ghy van beneen, weer naer de wolcken stijght.
Merc. Wy kunnen al te saam een Hemelsch liedt verhalen
Dat ons, als't ons belieft doet na beneden dalen,
Een ander kunnen wy, als een van ons dat singht
2370 Daalt datelijck een wolek die hem ten Hemel bringht.
Ang. O Goden! soo ghy mijn tot vriendtschap wilt bekoren,
Laat mijn dat Liedeken uyt vriendtschap doch eens hooren.
Nept. Lief dat kan niet gheschien, het is ons vande Go'on,
Eendrachtelijck vergaart, uytdruckelijck verboo'n.
2375 *Ang.* Of ick dat al eens hoor, kan u seer weynich deeren,
't Is my niet moghelijk dat Liedt so haast te leeren.
Merc. Eyscht van ons anders yet, wy derven het gebodt
Niet over-treden vande Groote Donder-Godt;
't Geheym des Hemels mach men aan gheen mensch ontdecken.
2380 *Ang.* So moecht ghy oock van mijn wel datelijck vertrecken.
Hebt ghy mijn niet gheseyt, dat ghy, wat ick begheer
My gunnen soud' tot loon, dat ick u gun mijn eer?

Nept. Wy dochten niet dat ghy soud' tot u loon verkiesen
't Gheen ons nootwendigh sal den Hemel doen verliesen.

2385 *Ang.* 't Sal heym'lijk zijn by mijn, wie weet dat ick het weet?
En wilt ghy het niet doen, siet dat ghy mijn vergeet.

Merc. Hoe vlucht ghy so, mijn Schoon? mach niemandt
Angeniete

Noch hare gonst, als door sijn onder-gangh ghenieten?

Ang. Of ick het Liedtjen hoor, ey seght wat dat beduyt,
2390 't Gaat my het een oor in en 't ander weder uyt:
Ick wist daar van gheen woordt, ick laat staan 't liedt onthouwen.

Nept. Ja die de dubbelheydt der Vrouwen dorst vertrouwen!

Ang. So ick het immermeer aan Goo'n of Menschen meld
Mijn dan voor eereeloos of voor meyn-edigh scheld.

2395 Ick ben so dubbeld niet (al waend ghy't) Hemel-Heeren.

Nept. Wel, by so veer wy 't doen, sult ghy dan ons begeeren
Volkomen komen naer in 't geen u is bekend?

Ang. Ja datelijck so haest het Liedtjen is ge-end.

2400 *Merc.* Men hoeft voor haer, noch voor haer dubbeldheydt te
vreesen,

't Is haer onmogelijck, al is sy wel ter tael,
Dat sy het daedlijck kan onthouwen al te mael.

Nept. Wel schoone Angeniet! laet ons dan binnen treden,
Daer sult ghy hooren al des Hemels heymlijckheden

2405 Vervat in een Gesang, en 't wijsjen is niet swaer.

Ang. Ghy Goden, tred dan voor, ick volgh u yligh naer.
(*Goden in*) Ick wed ick sal de Goo'n met mijn meynedigh
liegen,

So wel als Cloridon, uyt-strijcken en bedriegen. (*in*)

*Binnen word gesongen het Liedtjen dat Angenietjen in dese
naer-volgende uytkomst singt.*

Vyfde Handelingh, derde uytkomst.

*Angeniete, Neptunus, Mercurius, Jupiter, Saturnus, Phæbus,
Vulcanus, Hercules, &c.*

2410 *Ang.* **D** At Liedeken heb ick so yv'rich aengehoord,
Dat ick het daedlijck na sal singen tot een woord,

2392. *dubbelheydt*—dubbelhartigheid. 2408. *uytstrijcken*—beetnemen, verlakken.
2410. *tot een woord*—tot op een woord nauwkeurig.

En doen de Wolcken voor mijn voeten neder zyghen,
 Om met haer, nae mijn wensch, ten Hemel op te styghen.
 Nu Goden dat's u voor na 't Hemelsche gebou,
 Betrouwd hier namaels weer wat heymlickx op een Vrouw.
*Angeniete singt, de wolcken dalen, sy styght daer in, en word
 voorts ten Hemel opgehaeld.*

Stem : La Chime.

2415 **D**ubbelde Wolcken ontrold uwe kle'en,
 Phœbe suigt voort al u water daer uyt,
 Op datse sacken wat drooghjes bene'en;
 Met haer gespikkelde mistige huyl;
 2420 Wy, die ghy weet, staen hier gereed,
 Wachtende; willende dat ghy daeld
 Op 't logge aerd en metter vaerd
 Ons in de hooghste Hemelen haeld.

Jupiter onse gebiedende God,
 Sond ons beneden (dat weet ghy wel)
 2425 Om te volbrengen syn noodigh gebod:
 't Welck oock geschied is naer syn bevel.
 Nu komen wy u wederom by,
 Goden u boden syn al gekeerd
 't Is al geschied naer u gebied'
 2430 Juyst so ghy't op haer hadde begeerd.

*De wolcken ghedaeld zijnde, treed Angeniet daer in, ende word
 al singende ten Hemel gevoerd. Neptunus en Mercurius verbaest uyt.*

Nept. Mercurius helaes, helaes wy zijn bedroghen,
 Want Angenieta word ten Hemel opgetogen,
 Door 't singen van het lied, sy heeft het al geleerd.

Merc. Komt laet ons singen oock, en sien dat men haer weerd.

*Angenieta singt so vaerdigh voort, dat de Goden haer niet volgen
 kunnen, dies sy voort ten Hemel op vaert, ende de Goden
 blyven mistroostigh op der aerden.*

2435 *Ang.* Chaire zeu, Kurie toon ouroon.
 Vrolijke wolcken nu stijght om hoogh,
 Voerd nu u vrachten naer d'opperste throon,
 Dichte by Phœbi gulden oogh.

Anelthousa, Alleluya,

Singhen wy, roepen wy wel gemoet,
 2440 Hemelsche Goo'n weest van u Boo'n
 Vriendelijck al te samen gegroet.

2413. *dat's u voor*—ik ga u hierbij voor. 2414. *betrouwen op*—toevertrouwen aan.
 2425 *noodigh*—volstrekt, streng. 2435. *Chaire zeu, Kurie toon ouroon.* Waarschijnlijk te lezen: Chaire Zeu, kurie toon ontoon (Χαίρει Ζεῦ, χύρει τῶν ὄντων = Heil u, o Zeus, Heer van het bestaende). 2438. *Anelthousa, Alleluya*—Naar boven gaande. Looft den Heer.

- Jupyn.* Wat vreemdigheydt is dit? wie steyghert in mijn Throon,
 Dien de Verburghentheydt bekent is vande Goo'n,
 Ons nochtans onbekent? Ist yemandt van de Reusen
- 2445 Dien ick met Blixem liet den kop aan stucken kneusen?
 Neen, die zijn wel bekent: ist dan de Droes? nu spreekt.
Sat. Neen Jupiter, hoe wel daar weynigh aan ontbreeckt,
 S'is anders Droes ghenoech om Mannen te vertoornen.
Jup. Wel, wat ontbreeckt haar dan? *Saturnus.* Niet anders
 als de hoornen,
- 2450 Die set sy in't ghemeen de Mannen op de kop.
Jup. So is het dan een Vrouw'. Wel, hoe komt ghy hier op?
Ang. Met vreught, al singhende. *Jup.* Wie leerden u dat
 singen?
- Ang.* Neptunus en Mercur'. O watte vreemde dinghen!
 Neptunus en Mercur'! Soo hebben sy't ghebodt
- 2455 Gantsch klack'loos overtre'en van haren Donder-Godt.
 Wel, ick keur haar voortaan met onse Godd'lijkheden
 Onwaardigh om den vloer des Hemels te betreden.
 Schild-wachten, ick ghebiedt dat ghy naar desen tijdt
 Haer komste nimmermeer in onse wooningh lijdt.
- 2460 Ick ban haar uyt mijn Rijk; sy blijven voort beneden,
 Beklaghende den ramp van hare sotte zeden.
 Maar Goden! hoe sal ick't met dese Vrou an gaan?
 Dat sy hier by ons blijft en dunckt my niet gheraan:
 Want sy sou ons altijd met nieuwe twisten quellen.
- 2465 En d'Hemel dagh op dagh in rep en roeren stellen,
 Ja wecken onder ons een doodelijcken haat.
Sat. 'Tis best dat men haar we'er beneden voeren laat.
Jup. Dat dunckt my niet gheraan; sy sou dan alles klappen
 Wat sy hier had ghesien: want Vrouwen willen snappen,
- 2470 Besonder als men haar het kakelen verbiedt,
 Soo lieten sy luy doch het om haar sterven niet.
Mars. Wel helptse van een kant! wat staat ghy langh te
 dromen.
- Jup.* Dat waar wel: maar haar tijdt en is noch niet ghekomen.
 Vulcanus wat dunckt u daar mede best ghedaan?
- 2475 *Vulc.* Was ick des Hemels-vooght, ick steldens' in de Maan,
 En lietse daar altijd tot op haar sterf-dagh wonen,
 Om aan Endimyon haar mag're gunst te toonen,

2456, 2457. met onse Goddijkheden, onwaardigh om—onwaardig om met onze Goddelijkheden. 2477. mag're gunst—geringe genegenheid.

Soo raackt sy uyt de weegh, en wy sijn onghequelt.

Jup. Wel, dat sy daat'lijk in de Mane werdt ghestelt:
2480 Neemt ghy daer van de last, en laet ons voort bewaren
Den Hemel, dat ons dat niet meer mach wedervaren.

(*Den Hemel word opgetrocken*).

Vijfde Handelingh, vierde uytkomst.

Neptunus, Mercurius.

Mercurius, is't nu niet wel met ons gemaect,
Nu wy, door vrouwen list, uyt d'Hemel sijn geraackt?

Merc. Vervloecte Angeniet! wy moghen wel beklagen
2485 Dat wy u schoonheyd oyt met onse oogen sagen:

Wat wonder ist dat ghy u Kloridon verriedt
Meyneedige, nu ghy de Goden niet ontsiet?

Nept. Mercurius; 't is niet of wy met sware klachten
Uytstorten inde windt den grond van ons ghedachten,
2490 't Is beter om te sien, met oogen van verstand,

Wat ons op 't nodighst dient genomen by der hand.
Voor my: ick denck mijn in het water te begeven,
Om daer gerustelijck in eensaemheyd te leven.

Merc. En ick gedenck mijn te geneeren op der Aerd
2495 Met ruyme koopmanschap, daer mennigh wel van vaerd.

Nept. Komt, gaen wy dan terstond, 't is nood'loos lang te
dwalen.

Merc. Eerst moet ick Kloridon ons tegenspoed verhalen.

(*Gordynen toe, Angenieta word ondertusschen inde Mane gesteld.*)

Vyfde Handelingh, vyfde uytkomst.

Kloridon.

O Wat gebeurter oock al vreemde vreemdigheyd!
Mercurius heeft my daer datelijck geseyd!

2500 Dat Angenieta, door een loos bedachte logen,
Neptunum en hem beyd so schendigh heeft bedrogen,
Dat sy den Hemel, door die valsche Duyvelin,
Verloren hebben; en sy selven sit daer in.

O groote dubbelheyd der dubbeld-lichte vrouwen!

- 2505 Wie sal na dese tijd sich op haer eed vertrouwen?
Want sy (o schricklijkheyd!) ontsien noch God noch mensch,
Noch eden, noch bedroch, als sy maer tot haar wensch
Daar door gheraken; o Fonteyne van mijn klachten!
Meynedighd' Angeniet vol Duyvelsche ghedachten,
- 2510 Hoe helder doet ghy mijn dat teghenwoordigh sien!
Maer beyd, ghy sult de straf der Goden niet ontvlien,
Die hebben u een plaats rechtveerdighlijk ghegheven
Die onghestadigh is: want soo is oock u leven,
Te weten, in de Maan: de Maan die ghy bewoond:
- 2515 De ware schildery van u ghedachten toond:
Men siet gheen schepsel door de duyst're wolcken springhen
Van Son, noch Starren, dat soo vol veranderinghen
Is als de lichte Maan; gheen schepsel op der Aardt
Is oock soo licht als ghy, o Angeniet! ghebaerd.
- 2520 Dies woont vry in de Maan, daar sal ick u aanschouwen
Niet minnelijk, maar als een schand-vleck aller Vrouwen:
Niet eerlijk als een die eer heeft in 'tghemoedt,
Maar een die eer en trou verquantselt om het goedt,
En daarom denckt, soo vaack ghy inde Maan komt treden,
- 2525 Dit is het beeltenis van mijn lichtvaardigheden,
Hier sta ick tot een pronck, hier sta ick als een spot
(Om mijn meyn-edigheydt) ghelijck een lichte sot.
En midler tijdt denckt vry dat sonder schaad' of schanden
Ghy niet ontkomen sult de gheestighe Verstanden
- 2530 Door mijn verlies gheterght: En ben ick die ick ben
Angnieta wacht u voor de wrake van mijn pen,
U trouweloose daad sal ick soo wel beschrijven
Dat het een stale smaad voor u end' uw's sal blijven,
En of ick schoon soo seer ter harten nam dees spijt,
- 2535 Dat ick daaromme sturf voor mijne rechte tijdt,
Eer dat ick mijn van u volkomen had ghewroken,
Eer dat ick had mijn hart ten vollen uyt ghesproken,
Eer dat ick uwe smaad' geheel hadt af-ghemaalt,
En u meyn-edigheydt aan al de werlt verhaalt:
- 2540 So denckt daaromme niet dat het sal blijven steken,
Veel minder dat u sal u rechte loon ontbreken:
Al 't menschelijk gheslacht sou eer zijn sonder spraack,

2529—2562. Toespelingen op Br's wraak en STARTER'S voltooiing van de *Angeniet*. 2530. *verlies*—ongeluk. 2533. *stale*—onuitwischbare. *u end' uw's*—u en de uwen.

- Eer een bekend Poët sou sterven sonder wraack,
 Besonder als de smaad aan sijn persoon bedreven
 Hem had door spijt berooft van 't aangename leven:
 2545 Want dan sal datelijck den een of d'ander Geest,
 Die in mijn leven is met mijn bekendt geweest,
 (Geterght door het verdriet, dat hy de snackerijtjes,
 Het aangenaam gerijm, de soete boeterijtjes
 Die ick vaack deelden uyt in ruymen overvloed,
 2550 En hy nu door mijn dootd geheelijck derven moet)
 Op-stijghen, en mijn Spel, daar ick het heb ghelaten,
 Ghedreven door een lust, we'er op een nieu aan-vaten
 En varen daar mee voort, en schilderen u of
 Als ick het docht te doen; en eer het hem aan stof
 2555 Ontbreken sou; sou ick we'er uyt den grave komen
 En doen hem inde nacht gantsch ooghen-schijnlijck dromen
 Al 't ghene tusschen u en my oyt is geschiet,
 O wacht u dan voor schaed', siet toe dan Angeniet!
 Dan sal hy u ten toon voor al de werelt stellen,
 2560 Want ick, ick sal niet eer op-houden hem te quellen,
 Ja gunnen hem gheen rust eer dat het is gedaan,
 Blijft ghy meyn-edighe soo langh wat inde Maan.

E Y N D E.

J. S T A R T E R.

Gonst baard nijdt.

2552. *aan-vaten*—beginnen, ter hand nemen.

t' A M S T E R D A M.

Ghedruckt by PAULUS VAN RAVESTEYN.
 ANNO 1623.

GETTY RESEARCH INSTITUTE

3 3125 01409 3518

